

John Adams
Library.

IN THE CUSTODY OF THE
BOSTON PUBLIC LIBRARY.

SHFIF No

Digitized by the Internet Archive
in 2011

B. P L A T I N Æ

C R E M O N E N S I S

Opus,

De Vitis ac Gestis Summorum

P O N T I F I C V M

A D S I X T V M I I I I . P O N T .

M A X . D E D U C T U M .

Fideliter à litera ad literam denuo im-
pressum, secundum duo Exemplaria,
quorum unum fuit vivente adhuc
auctore, Anno M. C C C C .

L X X I X . alterum anno

M . D . X X I X .

*Accessit, præter B. Platinæ Vitam, brevis quidem
sed longe utilissimus, Romanorum Pontificum,
Consiliorum sub illis celebratorum & Im-
peratorum Catalogus*

M . D C . X L V .

B. PLATINAE VITA

Ex Libro

IOHANNIS TRITTEMHEMII

ABBATIS SPANHEMENSIS

DE SCRIPTORIB. ECCL.

B. Cognomento Platina, patria Cremonen. Apostolicus quondam abbreviator, vir undecunque doctissimus, philosophus & rhetor celeberrimus, ingenio subtili & vehemens, eloquio disertus & mulcens, animo constans & validus, multas à Paulo papa II. calamitates sustinuit, adeo, ut bonis omnibus & dignitate spoliatus, post equulei suspensionem, in carcerem crudelissime detrusus, usque ad mortem ipsius Pauli detentus sit. Qui à Sixto mox liberatus, ad imitationem Eutrandi Ticinensis diaconi à Berengario rege Italiae similia passi, Pauli mores per antipodosim non insulse notavit. Scripsit enim ad Sixtum Pontificem IIII. de gestis Romanorum Pontificum librum unum, de naturis rerum librum unum, epistolarum ad diversos, & quaedam alia. Moritur Romæ ex peste sub Frederico imperatore III. & Sixto Pontifice IIII. Anno domini M. cccc. lxxxix. indictione XI IIII.

XV ADAMS 264.26

AD

AD LECTOREM.

POSTOQUAM ea occasio oblata est, Cande Lector, ut summorum Pontificum gesta imprimeremus, visum fuit non abs re tua fore, si Catalogus quidam tum ex hoc Platinae volumine, tum ex aliis scriptoribus pararetur, qui præter Romanos Præsules suo ordine positos, etiam Imperatorum nomina, qui illorum temporibus imperarunt, & Concilia quæ sub illis quoque celebrata sunt, contineret. Atque istud dum fieret, hoc observatum est, ut Concilia generalia tam Latina, quam Græca majusculis literis excuderentur, addito illis tempore, quo celebrata fuerunt, quaque de causa coacta, & à quibus approbata fuerint: Provincialibus verò litera P præponeretur. Imperatores autem præterquam quod temporibus Pontificum & Conciliorum respondeant, etiam tempus sui Imperii annotatum habent. Hunc laborem in tuum commodum assumptum grato animo suscipe, atque studia tua in Ecclesiæ utilitatem converte. Vale.

ROM. PONTIFICES.

IESUS CHRISTUS

Pontifex in æternum.

Ejus Vicarii hoc ordine sequuntur.

	Annus	Menfes.	Dies.	Fol. r
1 S. Petrus Apostolus Martyr primum Antiochiæ sedit 7. annis, Romæ vero.	25	2	3	8
2 S. Linus Tuscus, Martyr	11	3	12	18
3 S. Cletus Romanus, Martyr	12	1	11	21
4 S. Clemens Romanus, Martyr	9	2	10	24
5 S. Anacletus Atheniensis. Martyr	9	2	10	27
6 S. Euaristus Græcus, Martyr	9	10	2	29
7 S. Alexander I. Romanus, Martyr	10	7	2	32
8 S. Sixtus I. Romanus, Martyr	10	3	21	34
9 S. Telephorus I. Græcus, Martyr	11	3	22	36
10 S. Higinus Atheniensis, Martyr	4	3	4	38

11 S. Pius

CONCILIA IMPERATORES.

CONCILIA
 aliquot celebrata
 sunt, ut illud Hierosolymitanum de
 quo Acto. 15. & in
 quo Canones Apostolorum
 sunt compositi, qui approbati
 sunt in 6. Synodo generali.

I V L I V S Cesar Imperavit
 annis 5. mens. 7.
Octavianus Augustus, Ann. 56.
Tyberius, Ann. 23. vel 21. ut aiunt alij.
Caius Caligula, Ann. 3 mens. 10. dieb. 8.
Claudius, Ann. 13. mens. 9 dieb. 28.
Nero, Ann. 14. mens. 7. dieb. 28
Prima persecutio Christianorum.
Galba, mens. 7
Otto primus, mens. 3.
Vitellius, mens. 7.
Vespasianus, an. 9. mens. 11. dieb. 22.
Titus, annis 2. mens. 8.
Domitianus regnavit, an. 15. mens. 4. Secunda persecutio.
Nerva, ann. 1. mens. 4. dieb. 8.
Traianus, ann. 19. mens. 6. dieb. 5. Tertia persecutio.
Adrianus, ann. 21
Quarta persecutio.

Antoninus Pius cum filijs Aurelio & Lucio regnavit Annis 23. mens. 3.

ROMANI PONTIFICES.

		Ann.	Men.	Dies.	Fol.
11	S. Pius Aquileiensis	11	4	3	40
12	S. Anicetus Syrus, Martyr	11	4	3	43
13	S. Soter I. Fundanus	9	3	21	45
14	S. Eleutherius I. Nicopolitanus	15	3	2	47
15	S. Victor I. Apher	10	3	10	49
16	S. Zepherinus I. Romanus	8	7	10	51
17	S. Calistus I. Romanus, Martyr	6	10	10	54
18	S. Urbanus I. Romanus, Martyr	4	10	12	57
19	Pontianus Romanus, Martyr	9	5	2	60
20	S. Antherus Græcus, Martyr	11	1	12	62
21	S. Fabianus Romanus, Martyr	14	11	11	64
22	S. Cornelius Romanus, Martyr	2	2	3	66
23	S. Lucius I. Romanus, Martyr	3	3	3	69

CONCILIA.

IMPERATORIS

M. Antoninus Verus cum L. Aurelio Commodo fratre, Annis 19. Mense uno.

Antoninus Commodus, Ann. 13.

Hujus tempore Concilia aliquot in Pa-læstina celebrata sūt de ratione Pascha-tis.

Aelius Pertinax, Anno. Mens. 6.

Iulianus Iurisperitus, Mens. 7.

Severus Pertinax, Ann. 18.

Quinta persecutio.

Antoninus Caracalla Bassianus, antea dictus, Ann. 6 mens. 2.

M. Aurelius Antoninus Helio-gabalus, Ann. 4.

Diadumenus

Wacrinus Ann. 1

Albinus Edax

Alexander, Ann. 13.

Maximinus, Ann. 3.

Sexta persecutio.

Romanum 60. Epi-scoporū contra No-vatianam hæresim, fol. 65.

Gordianus Ann. 6.

Philippus I. Christianus cum Philippo filio, Ann. 5.

Carthaginense de re-baptizandis hæreti-cis sub D. Cypria-no, aliquo mo-do confirmatur in Trullo.

Decius, Ann. 2.

Septima persecutio.

Gallus cum Volusiano filio, Ann. 2. Mens. 4.

Aemilianus tyrannus Mens. 3.

Valerianus & Galienus. Ann.

15. Octava persecutio.

ROMANI PONTIFICES.

		Ann.	Men,	Dies.	Fol.
24	S. Stephanus I. Romanus, Martyr	7	5	2	70
25	S. Sixtus II. Atheniensis, Martyr	2	10	23	72
26	S. Dionysius I.	6	2	4	74
27	S. Felix Romanus, Martyr	4	3	15	76
28	S. Eutychianus Tuscus, Martyr	1	1	1	77
29	S. Gajus Dalmateus, Martyr	11	4	12	78
30	S. Marcellinus Romanus, Martyr	9	2	16	80
31	S. Marcellus Romanus, Martyr	5	6	21	85
32	S. Eusebius Græcus	6	1	3	87
33	S. Melchiades Apher, Martyr	4	7	9	89
34	S. Sylvester Romanus	23	10	11	91

CONCILIA.

IMPERATORES.

- Imperium tum vacabat scilicet tyramidem in Gallijs occupat Posthumus, & post eum Victorinus, deinde Tetricus Senator.*
- Antiochænum, quo damnatur Paulus Samosatenus, fol. 75 *Claudius, Ann. I Mens. 9. Quintilius Claudij frater, dieb. 17. Aurelianus, Ann. 5. mens. 6. Nona persecutio. Tacitus, Mens. 6. Florianus, mens. 2. dieb. 20.*
- Sinuessanum in Campania 180. Episcoporum, folio 83. *Probus, ann. 6. mens. 4. Carus cum Carino & Numeriano filijs, ann. 2. Diocletianus & Maximianus, anno. 20. Decima, eaque maxima persecutio.*
- P. Ancyranum confirmatum in Trullo Canon. 2. *Constantius primus, An. 13. Galerius, Ann. 16. à quo in partem imperij assumptus est Licinius, An. 16.*
- Neocæsariense confirmatum in Trullo. *Maxentius Maximinus, an. 6. & Constantinus I.*
- Anno Domini 330. *Constantinus I. Solus, Ann. 30. mens. 10.*
- I. NICAENVM Generale 318. Episcoporum contra Arianos à Sylvestro con-

ROMANI PONTIFICES.

	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
35 S. Marcus Roman.	2	8	20	102
36 S. Julius I. Romanus	13	2	5	105
37 S. Liberius Romanus	6	3	4	107
38 Felix II. Romanus qui quoniam vivente adhuc Liberio Pontifex factus est, non deberet merito inter Rom. Pontifices numerari. Dicitur tamen ab hæreticis cum multis aliis Catholicis interfectus.	1	4	2	110

firmatum , cujus nomine præfuerunt Concilio Hosius Episcopus Cordubensis , & Victor atque Vincentius Presbyt. Romani , folio 93.

Romanum 75. Episcoporum.

Romanum aliud.

P. Elibertinum.

P. Arelaten se I.

P. Gangrense confirm. in Trullo.

P. Arelatense II.

P. Carthaginense.

Romanum

Agrippinense.

Antiochæum confirmatum in Trullo.

Sardicense confirmatum in Trullo,

Hierosolymitanum.

Syrmense.

Laodicenum contra Arrianos confirmatum in Trullo, fol. 105

Romanum 48. Episcoporum quo ipse Felix electus fuit Pontifex , & aliquot ab Ecclesia separati , fol. 108.

Romanum aliud 48. Episcoporum , omnibus Episcopis esse ad Concilium veniendum, folio 113.

Constantinus I I. Ann.

24

Constans , ann. 17. ☩

Constantinus II. fratres.

ROMANI PONTIFICES.

	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
39 S. Damasus Hispanus	19	3	11	113
40 S. Syricius Romanus	15	11	25	118
41 S. Anastasius I. Romanus	3	10	9	121
42 S. Innocentius I. Albanus	15	2	25	124
43 S. Sozimus	1	3	12	128

P. Laodicenum confirmatum
in Trullo.

Anno Domini 370.

II. CONSTANTINOPOLITANUM I. 150. Episcoporum contra Macedonium, confirmatur à Damaso, & in sexta Synodo in Trullo.

P. Valentinum in Gallia 30. Episcoporum Aquiliense. Romanum.

P. Telense.

P. Carthaginense II. confirmatum in Trullo.

P. Carthaginense III. confirmatum in Trullo.

P. Carthaginense IIII. confirmatum in Trullo

P. Taurinatense confirma. in Trullo.

Carthaginense V. Episcoporum 73. confirmatum in Trullo.

P. Toleranum I. Episcoporum 15. confirmatum à Leone Papa.

Milevitanum approbatum ab Innocentio.

Burdegalense, in quo dānatur Priscilliani dogma, fol. 127.

P. Carthaginense VI. Episco-

Julianus Apostata, an. 1. mens. 8.

Iovinianus, mens. 8.

Valentinianus cum Valente fratre, an. 13. mens. 5.

Gratianus cum Valentiniano ann. 6. cum ipsis & post ipsos Theodosius I. an. 11.

Arcadius cum fratre Honorio ann. 13.

ROMANI PONTIFICES.

	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
44 S. Bonifacius I. Romanus	3	8	7	132
45 Cælestinus I. Campanus	8	10	17	134
46 S. Sixtus III. Romanus	8	0	19	137
47 S. Leo I Tuscus	2	1	13	140

porum 217. confirmatum
in Trullo folio 130.

P. Carthaginense VII. Epi-
scoporum 38. confirmatum
in Trullo.

Aphricanum.

Anno Domini 413.

III. EPHESINVM 200.

Episcoporum contra Ne-
storium & Pelagianos con-
firmavit Cælestinus I. cuius
loco præfuerunt Cyrillus &
Arcadius Episcopi, præter-
ea VI. Synodus in Trullo,
fol. 136.

P. Agathense 35. Episcopo-
rum.

P. Rhegiense 13. Episcopo-
rum.

Romanum 57. Episcopo-
rum, in quo Sixtus III. ab-
solutus fuit, folio 138.

P. Auriscanum I.

Auriscanum II. de libero Ar-
bitrio.

Valense I. 18. Episcoporum.

Valense II.

Carpentoracense.

Arelatense III.

Constantinopolitanum sub *Martianus, ann. 7.*
Flaviano insertum actioni
primæ Chalcedonensis.

Theodosius II. Junior
Imper. ann. 27. & cum
eo & post eum.

Valentinianus, an. 30

ROMANI PONTIFICES.

		Ann.	Men.	Dies.	Fol.
48	S. Hilarius I. Sardus	7	3	10	143
49	S. Simplicius Tiburtius	15	1	7	146
50	S. Felix III. Romanus	8	11	17	148
51	S. Gelasius Apher	4	3	17	150
52	S. Anastasius II. Romanus	1	10	4	153
53	S. Symmachus Sardus	15	6	22	154
54	S. Hormisda Frusinonius	9	0	3	157

Tyrium actioni IX. Chalcedonensi insertum, Beriten-
se actioni X. Chalcedon.

Anno Domini 443.

IIII. CHALCEDO-
NENSE 630. Episcopo-
rum contra Eutichetem, cu-
jus loco presuerunt Pascha-
sius & Lucentius Episcopi
& Bonifacius Presbyter.

Item VI. Synodus in Trullo,
fol. 141

P. Veneticum.

P. Turonense 8. Episcopo-
rum.

Romanum.

P. Tarraconense 10. Episco-
porum.

Romanum, fol. 151.

P. Epaunense 7. Episcopo-
rum.

Ravennense, quo Symma-
chus in Pontificatu confir-
matur, fol. 155.

Sex concilia Romæ celebrata
sunt, folio 155.

Ilerdense 8. Episcoporum.

Valentinum Hispaniæ 6. E-
piscoporum.

Romanum, in quo Eutychia-
ni damnantur, fol. 158.

Leo I. ann. 16.

Leo II.

Zeno, ann. 17.

*Anastasius Imper. anno.
26.*

Iustinus 1. ann. 8.

ROMANI PONTIFICES.

	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
55 S. Iohannes I. Tuscus Mar- tyr	2	8	0	160
56 S. Felix III. Samius	4	2	13	162
57 Bonifacius II. Romanus	2	0	2	164
58 Iohannes II. Romanus	2	4	0	165
59 S. Agapetus Romanus	0	11	19	166
60 S. Silverius Campanus	1	5	12	167
61 Vigilus Romanus	15	6	26	169
62 S. Pelagius I. Romanus	10	10	28	172
63 S. Iohannes III. Catellinus	12	11	26	175
64 S. Benedictus I. Romanus	4	1	28	177
65 S. Pelagius II. Romanus	10	2	10	179

Aurelianense 33. Episcoporum.

P. Gerundense.

Cæsaraugustanum 12. Episcoporum.

Justinianus, ann. 40.

Toletanum II.

Hierosolymitanum I I. cuius mentio fit actione I. Constanti. II.

Anno Domini 553.

V. CONSTANTINOPOLITANA II.

160. Episcoporum contra Theodorum. qui D. Virginem *θεότοκον* dici nolebat præfidente Menna Patriarcha confirmavit Gregorius I. & VI. Synodus in Trullo.

Aurelianense II.

P. Aurelianense III. Avernense.

P. Aurelianense IIII.

Iustinus II. ann. II.

P. Turonicum II.

P. Parisiense I.

Aurelianense V.

Parisiense II.

Tiberius II. ann. 7.

Hispalense I. robur habens à sede Romam.

Mauritius, ann. 19.

ROMANI PONTIFICES.

		Ann.	Men.	Dies.	Fol.
66	S. Gregorius I. Romanus	13	6	10	181
67	Sabinianus Tuscus	1	5	9	186
68	Bonifacius III. Romanus	0	9	0	188
69	Bonifacius IIII. Marfus	6	8	13	190
70	S. Deusdedit Romanus	3	0	23	192
71	Bonifacius V. Campanus	5	0	10	194
72	Honorius Campanus	12	11	17	196
73	Severinus Romanus	1	2	0	198
74	Johannes IIII. Dalmata	1	9	9	200
75	Theodorus I. Græcus	6	5	18	202
76	S. Martinus I. Tudertinus	6	1	26	204

Toletanum III. Arrij hæ-
resis damnatur.

P. Matisconense I.

P. Matisconense II.

Lateranense.

Romanum.

Romanum 72. Episcoporum
de electione Roman. Pon-
tificis, fol. 189.

Antisiodorense.

P. Hispalense II.

Toletanum IIII. 70. Epi-
scoporum.

Toletanum V. 21. Episcopo-
rum.

Toletanum VI. 52. Episco-
porum

Bracarense I.

P. Bracarense II.

Toletanum VII. 38. Episco-
porum.

Romanum Lateranense 150.
Episcoporum contra Mo-
nothelitas, fol. 204.

Commendatur ab Agathone
in quadam decretali ad VI.
Synodum.

Toletanum VIII. 55. Epi-
scop.

Toletanum IX. 16. Episco-
porum.

Phocas, ann. 8.

Heraclius, Ann. 29. 30.

Constantinus III. mens.

4.

Constantius III. Ann.

28.

ROMANI PONTIFICES.

	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
77 Eugenius I. Romanus	2	9	0	206
78 Vitalianus Signinus	14	6	0	207
79 Adeodatus Romanus	4	2	5	210
80 Donus Romanus.	5	5	10	212
81 S. Agatho Siculus	2	6	15	214
82 S. Leo II. Siculus	0	10	0	217
83 Benedictus II. Romanus	0	10	12	219
84 Iohannes V. Syrus.	1	0	0	221
85 Conon Thrax	0	11	3	222
86 Sergius I. Syrus	13	8	23	224
87 Iohannes VI. Græcus dicitur esse Martyr	3	3	0	229
88 Iohannes VII. Græcus	2	7	17	231
89 Sifimus vel ut alij volunt So finus Syrus	0	0	20	233

CONCILIA.

Toletanum x. 17. Episcoporum.

P. Cabilonense i.

Toletanum xi.

P. Bracarense iiii.

Anglicanum i.

Anno Domini 719.

Anglicanum ii. adversus Monothelitas, cui interfuit Iohannes Abbas iussione Agathonis.

VI. CONSTANTINOPOLITANVM III. 289.

Episcoporum adversus Monothelitas. Postea vero in Trullo fuerunt Patres 227. loco Agathonis interfuerunt Theodorus & Georgius Presbyteri, & Ioannes Diaconus, confirmavit Leo ii. fol. 215. & 216.

Toletanum xii.

Toletanum xiii.

IMPERATORES.

Constantinus IIII. à patre in partem Imperij suscipitur. Mexentius à militibus creatus Imperator, Constantio interfecto, scilicet non multo post occiditur, & Constantinus IIII. Solus Imperat. ann. 17.

Iustinianus II. ann. 10.

Leontius Imperium invadit, ann. 3. quo expulso Tiberius III. ab exercitu eligitur regnat mensibus 7. sed paulo post Iustinianus Impe-

ROMANI PONTIFICES.

	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
90 Constantinus I. Syrus	7	0	20	233
91 Gregorius II. Rom.	16	9	11	237
92 Gregorius III. Syrus	10	8	24	243
93 Zacharias Græcus	10	3	0	248
94 Stephanus II. Romanus Ante quem tamen Stephanns qui- dem Presbyter à populo creatus tertio post die obiit.	5	1	0	252
95 Paulus I. Romanus Constan- tinus II.	10	1	0	257
Hic ab alijs ponitur, quem tamen quia non legitime pontificatum adeptus, licet anno sedem occu- parit, in Pontifices Platina me- rito non numerat.				
96 Stephanus III. Sículus	4	5	27	260
97 Hadrianus I. Romanus	23	10	17	266

CONCILIA.

Romanum, quo imagines
sanctorum depingi debere
statuitur, fol. 236.

Romanum.

Francicum.

Arelatense III.

Romanum, fol. 257

Lateranense, fol. 262

Anno Domini 781.

VII. SYNODUS GENERA-
LIS, QUAE EST II. NI-
CAENA contra Iconoma

IMPERATORES.

rio restituitur duobus
istis è medio sublatis,
regnavit, ann. 6.

Philippicus hereticus,
Anno uno, mens. 6.

Anastasius II. Arthe-
mius, an. 3. postea sa-
cris initiatur.

Theodosius III. anno
uno.

Leo III. Iconomachus
hereticus, ann. 24.

Constantinus V. ann 34
mens. 2. dieb. 26.

Cum

Leone IIII. filio, ann. 5.

Constantinus VI. cum
matre Irene, ann. 19.

Irene Sola, ann. 4.

ROMANI PONTIFICES.

	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
98 Leo III. Romanus	1	0	0	274
99 Stephanus IV.	0	7	0	281
100 Paschalis I. Romanus	7	3	17	282
101 Eugenius II. Romanus	4	6	24	285
102 Valentinus Roman.	0	0	40	287
103 Gregorius IV. Romanus	16	0	0	288
104 Sergius II. Roman.	3	0	0	292
105 Leo IV. Roman.	8	3	6	296
106 Iohannes VIII. foemina Maguntina, quae tamen inter Pontifices numeranda non est.	2	1	4	302

CONCILIA.

IMPERATORES.

chos 350. Episcoporum, cui
præfuerunt Petrus Presbyter
& Petrus Monachus loco
Hadriani : confirmavit Ha-
drianus I. & ex ea quoque
testimonium sumit Nico-
laus I. ad Michaelem Im-
peratorem.

Arelatense III.

Turonicum III.

Babilonense II.

Moguntinum.

Remense.

Apud Theodonis Villam 32

Episcoporum.

Aquisgranense I.

Ticinense, potius conventus

Imperialis quam Synodus

Episcoporum fuit.

Aquisgranense II.

¶ V Vormaciense circa hæc

tempora fuit.

Romanum 30. Episcoporū,

in quo Paschalis accusatus

se purgavit, fol. 283.

Transfertur Imperium ad Gallos.

Carolus Magnus I. ann.

14.

Ludovicus Pius I. ann.

15.

Platina dicit, ann. 36.

Cum

Lothario filio.

Lotharius I. Solus, ann.

15.

Ludovicus II. ann. 11.

ROMANI PONTIFICES.

	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
107 Benedictus III. Romanus	2	8	9	303
108 Nicolaus I. Romanus	7	9	13	305
109 Hadrianus II. Romanus	5	9	12	309
110 Iohannes IX. Romanus	10	0	2	311
111 Martinus II. Gallus	1	5	0	313
112 Hadrianus III. Romanus	1	2	0	314
113 Stephanus V. Romanus	6	0	11	315
114 Formosus	5	6	0	316
115 Bonifacius VI. Tuscus	10	0	26	318

Romanum 113. Episcoporum.

Anno Domini 914.

VIII. GENERALIS
SYNODVS CONSTANTINO-
POLITANA 300. Episcoporum
contra Photium præfuerunt
nomine Hadriani Donatus
Hostiensis Stephanus Dre-
pesinus Episcopi & Mari-
nus Diaconus : hac Synodo
confirmantur 7. præceden-
tes generales, & ipsam ap-
probat Hadrianus.

Coloniense.

P. Moguntiacum.

P. Triburiense Concilium 22.

Episcoporum Germaniæ.

Carolus II. Calvus, ann. 6.

Carolus III. Crassus, ann. 12.

*Arnulphus juxta quo-
dam dejecto Carolo sus-
ficitur. Ann. 12.*

*Lodovicus III. Ann. 6.
Transfertur Imperium ad
Longobardos, apud Ita-
los.*

*Berengarius I. Ann. 4.
apud Germanos. Con-
radus I. Ann. 7.*

ROMANI PONTIFICES.

	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
116 Stephanus VI. Romanus	1	3	0	319
117 Romanus I. Roma.	0	3	0	320
118 Theodorus II. Romanus	0	0	20	321
119 Iohannes X. Romanus	2	0	15	322
120 Benedictus III. Romanus	3	4	0	323
121 Leo V.	0		14	324
122 Christophorus I.	0	7	0	325
123 Sergius III. Romanus	7	4	16	326
124 Anastasius III. Romanus	2	0	0	327
125 Landus Romanus.	0	6	21	328
126 Iohannes XI. Romanus invadit tum sedem alius Iohannes, qui inter Pontifices tamen non numeratur.	13	2	3	329
127 Leo VI. Romanus	0	6	15	330
128 Stephanus VII. Romanus	2	1	12	331
129 Iohannes XII. Romanus	4	10	15	332
130 Leo VII. Romanus	3	6	10	333
131 Stephanus VIII. Germanus	3	4	12	333
132 Martinus III. Romanus	3	6	10	334
133 Agapetus II. Romanus	9	7	10	335
134 Iohannes XIII. Romanus	9	3	5	336
135 Benedictus V. Romanus	0	6	5	339
136 Leo VIII. Romanus	1	4	0	340
137 Iohannes XIII. Romanus	6	11	5	340
138 Benedictus VI. Romanus	1	6	0	342
139 Donus II. Romanus	1	0	0	343

CONCILIA.

IMPERATORES.

Berengarius II. Ann. 4.

*Apud Germ. Henricus I.
dictus Auceps, Ann. 18.
Hugo, Ann. 10.*

*Berengarius III. ann.
11.*

Lotharius II. Ann. 2.

*Berengarius IV. cum
Alberto filio ann. 11.*

*Transfertur Imperium ad
Germanos.*

*Otho II. Magnus Ottone
filio, ann. 12.*

*Otho III. post patrem,
ann. 17*

ROMANI PONTIFICES.

	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
140 Bonifacius VII.	0	7	5	344
141 Benedictus VI. Romanus	8	6	0	345
142 Iohannes XV. Romanus	0	3	0	347
143 Iohannes XVI. Romanus	0	8	0	348
144 Iohannes XVII. Romanus	10	6	10	348
145 Gregorius V. Saxo.	2	5	0	350
146 Iohannes XVIII. Græcus. Non esset hic merito inter Pontifices numerandus, quia vivente adhuc Gregorio sedem occupavit & reliquit.	0	10	0	352
147 Silvester II. Gallicus.	4	1	10	353
148 Iohannes XIX.	0	4	20	354
149 Iohannes XX. Romanus	4	4	0	355
150 Sergius III. Rom.	2	0	15	356
151 Benedictus VIII. Tusculanus	11	1	13	357

CONCILIA.

IMPERATORES.

Othonem IV. hic ponit
Platina.

Otho IV. ann. 18.

Ratio eligendi Imperato-
ris instituitur , Anno
1004.

Salenumstadiense.

S. Henricus II. Ann.
14. Hunc Imperatorem
Platina Henricum pri-
mum nominat , sed quia
Germani in dissensione
tempore Longobardo-
rum orta alium Henri-
cum elegerunt , quem
Primum vocant , &
Platina inter Henricum
IV. nullum V. agno-
scit, sed tantum VI. &
VII. visum fuit Ger-
manorum numerum am-
plectendum esse.

ROMANI PONTIFICES.

	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
152 Iohan. XXI. Rom.	11	0	9	360
153 Benedictus IX. Tusculanus	10	4	9	361
154 Silvester III. Rom.	0	0	49	362
Pontificibus non esset annumerandus, quia vivo Benedicto sedem occupavit & deseruit.				
155 Gregorius VI.	2	7	0	363
156 Clemens II.	0	9	0	364
157 Damasus II. Bavarus	0	0	23	365
158 Leo IX. Alemannus	5	2	6	366
159 Victor II. Bavarus	2	3	0	368
160 Stephanus IX. Lotharingus	0	7	8	369
161 Benedictus X. Campanus	0	9	20	370
162 Nicolaus II. Allobrogus	3	6	26	371
163 Alexander II. Mediolanensis	11	6	0	373
164 Gregorius VII. Hetruscus	12	1	3	376
165 Victor III.	1	4	0	393
166 Urbanus II.	12	4	19	394
167 Paschalis II. è Flaminia.	18	6	7	401

CONCILIA.

IMPERATORES.

Conradus II. Ann. 15.

*Henricus III. Niger,
ann. 17.*

Florentinum contra Simonia-
cos, fol. 369.

Sutrij, fol. 372.

Lateranense contra Simonia-
cos, ibidem.

Mantuanum, fol. 375.

Duo Lateranensia, fol. 377
& 379.

Tertium Lateranense contra
Ravennatem Archiepisco-
pum, fol. 384

Melphi de pace componen-
da, fol. 394

Placentinum cōtra licentiam
Ecclesiasticorum, fol. 395

Apud Clarum montem ad re-
cuperandā Hierosolyman,
ibidem.

Guardastalli de Homagiis,
feudis, &c. fol. 409.

Trecassinum de cultu Eccle-
siasticarum, ibidem.

*Henricus Senior. IV.
an. 48*

*Henricus Junior V. ann.
20.*

ROMANI PONTIFICES.

	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
140 Bonifacius VII.	0	7	5	344
141 Benedictus VI. Romanus	8	6	0	345
142 Iohannes XV. Romanus	0	3	0	347
143 Iohannes XVI. Romanus	0	8	0	348
144 Iohannes XVII. Romanus	10	6	10	348
145 Gregorius V. Saxo.	2	5	0	350
146 Iohannes XVIII. Græcus.	0	10	0	352
Non esset hic merito inter Pontifices numerandus, quia vivente adhuc Gregorio sedem occupavit & reliquit.				
147 Silvester II. Gallicus.	4	1	10	353
148 Iohannes XIX.	0	4	20	354
149 Iohannes XX. Romanus	4	4	0	355
150 Sergius III. Rom.	2	0	15	356
151 Benedictus VIII. Tusculanus	11	1	13	357

CONCILIA.

IMPERATORES.

*Othonem IV. hic ponit
Platina.*

Otho IV. ann. 18.

*Ratio eligendi Imperato-
ris instituitur , Anno
1004.*

Salenumstadiense.

*S. Henricus II. Ann.
14. Hunc Imperatorem
Platina Henricum pri-
mum nominat , sed quia
Germani in dissensione
tempore Longobardo-
rum orta alium Henri-
cum elegerunt , quem
Primum vocant , &
Platina inter Henricum
IV. nullum V. agno-
scit, sed tantum VI. &
VII. visum fuit Ger-
manorum numerum am-
plectendum esse.*

ROMANI PONTIFICES.

	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
152 Iohan. XXI. Rom.	11	0	6	360
153 Benedictus IX. Tusculanus	10	4	9	361
154 Silvester III. Rom.	0	0	49	362
Pontificibus non esset annumerandus, quia vivo Benedicto sedem occupavit & deseruit.				
155 Gregorius VI.	2	7	0	363
156 Clemens II.	0	9	0	364
157 Damasus II. Bavarus	0	0	23	365
158 Leo IX. Alemannus	5	2	6	366
159 Victor II. Bavarus	2	3	0	368
160 Stephanus IX. Lotharingus	0	7	8	369
161 Benedictus X. Campanus	0	9	20	370
162 Nicolaus II. Allobrogus	3	6	26	371
163 Alexander II. Mediolanensis	11	6	0	373
164 Gregorius VII. Hetruscus	12	1	3	376
165 Victor III.	1	4	0	393
166 Urbanus II.	12	4	19	394
167 Paschalis II. è Flaminia.	18	6	7	401

CONCILIA.

IMPERATORES.

*Conradus II. Ann. 15.**Henricus III. Niger,
ann. 17.*Florentinum contra Simonia-
cos, fol. 369.

Sutrij, fol. 372.

Lateranense contra Simonia-
cos, ibidem.

Mantuanum, fol. 375.

Duo Lateranensia, fol. 377
& 379.Tertium Lateranense contra
Ravennatem Archiepisco-
pum, fol. 384Melphi de pace componen-
da, fol. 394Placentinum cōtra licentiam
Ecclesiasticorum, fol. 395Apud Clarum montem ad re-
cuperandā Hierosolymam,
ibidem.Guardastalli de Homagiis,
feudis, &c. fol. 409.Trecassinum de cultu Eccle-
siasticarum, ibidem.*Henricus Senior. IV.
ann. 48**Henricus Junior V. ann.
20.*

ROMANI PONTIFICES

	Ann.	Men.	Dies.	Hol.
168 Gelafius II. Cajetanus	1	0	5	419
169 Califtus II. Burgundus	5	10	6	423
170 Honorius II.	5	2	0	427
171 Innocentius II. Romanus	14	7	10	430
172 Cæleftinus II. Tufcus	0	5	0	434
173 Lucius II. Bononiënfis	0	11	4	435
174 Eugenius III. Pifanus	3	4	20	437
175 Anaftafius III. Romanus	1	4	24	440
176 Hadrianus IV. Anglicus	4	10	0	441
177 Alexander III. Senenſis	21	0	19	444

CONCILIA.

IMPERATORES.

Lateranense cōtra Henricum
V. fol. 414.

In Apulia. fol. 417.

Lateranense 900. Patrum de
recuperanda terra sancta.
fol. 425.

Ad Clarummontem contra
Petrum Antipapam, fol.
431.

Remense ibidem.

Pacentinum ibidem.

Pisanum pro tuenda fide ibi
dem

Lateranense ne Laicus Cleri-
co vim inferret.

Gallicanum contra Ealiar-
dum Peripateticum, fol.
437.

Lotharius III. Saxo,
ann. 11.

Conradus III. Suevus,
an. 15.

Ad Clarummontem contra
Imperatorem Fredericum,
fol. 445.

Lateranense 280. Episcopo-
rum tum ut mores refor-
mentur, tum ne infidelibus
arma deferantur, fol. 454
quidam istud primum ge-
nerale Latinorum faciunt
celebratum est Anno Do-
mini 1180. præsidente ipse
summo Pontifice.

Fridericus I. cognomento
Barbarossa, ann. 37.

ROMANI PONTIFICES.

	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
178 Lucius III. Lucensis	4	2	18	45
179 Urbanus III. Mediolanensis	1	10	25	45
180 Gregorius VIII. Beneventanus	0	0	57	46
181 Clemens III. Romanus	3	5	0	46
182 Cælestinus II. Romanus	6	7	11	46
183 Innocentius III. Anagninus	18	7	16	46
184 Honorius III. Romanus	10	7	13	47
185 Gregorius IX. Anagninus	14	3	0	47
186 Cælestinus III. Mediolanensis	0	0	18	48
187 Innocentius III. Genuensis	11	6	12	48
188 Alexander III. Campanus	7	0	0	49
189 Urbanus III. Trecentis	3	1	0	50
190 Clemens III. Narbonensis	3	0	21	50
191 Gregorius X. Placentinus	4	2	10	51

Fol.
454
457
463
461
464
468
475
479
487
488
490
0
0
11

eronense ut Christianis in Asia succurratur, fol. 455.

Henricus V I. ann. 10.

Anno Domini 1215.

SYNODVS Lateranensis celeberrima partim contra errores Abbatis Ioachim, partim de expugnatione terræ sanctæ, præside ipso Rom. Pontifice præsentibus Patriarchis Constantinopolitano & Hierosolymitano, Metropolitanis 70. Episcopis 400. Prioribus 800. Græci & Romani imperii legatis, oratoribusque Regum Hierusalem, Franciæ, Hispaniæ Angliæ & Cypri, fol. 473.

Otto V. ann. 3. alii elegerunt Philippum Frederici filium, quo mortuo eligitur

Fredericus II. Ann. 33.

Lateranense contra Fredericum II. Imperat. fol. 486.

Lugdunense citatur Imperator ad Pontificem, fol. 489.

Henricus deposito Frederico eligitur, quo mortuo succedit Vwilhelmus, quamvis Conradum IIII. Frederici filium nonnulli præponant.

Anno Domini 1246.

LUGDVNENSE de processione Spiritus sancti à Patre & Filio: præfuit ipse-

Rodulphi, ann. 19.

ROMANI PONTIFICES.

	Ann.	Men.	Dies.	
192 Innocentius V. Burgundus;	0	6	2	51
193 Hadrianus V. Genuensis	0	40	0	51
194 Iohannes XXII. Vlyxibonen- sis	0	3	0	51
195 Nicolaus III. Rom.	3	8	15	51
196 Martinus III. Turonensis	4	1	0	52
197 Honorius III. Romanus	2	0	1	52
198 Nicolaus III. Asculanus	4	1	8	53
199 Cælestinus V. Efermensis	1	5	0	53
200 Bonifacius VIII. Anagninus	8	9	7	54
201 Benedictus II. Tarvisinus	0	8	17	54
202 Clemens V. Vasco ab hoc Pontifice transfertur sedes in Gal- liam.	8	10	15	55
203 Iohannes XXIII. Caturcensis Gallus	19	4	0	561
204 Benedictus XII. Tolosanus	7	3	17	572
205 Clemens VI. Lemovicensis	10	6	28	575
206 Innocentius VI. Lemovi- censis	9	8	6	582
207 Urbanus V. Lemovicensis	8	4	0	589
208 Gregorius XI. Lemovicensis Refertur sedes Apostolica ex Gal- lijs Romam.	7	5	5	592

CONCILIA.

IMPERATORES.

met Pontifex, fol. 513.

Romanum quo Philippus
Rex Franciæ Alberto Impe-
ratori subijcitur, fol. 546.

Tria Concilia habuit Cle-
mens, folio 560.

Anno Domini 1305.

CONCILIUM VIEN-
NENSE in quo probantur
constitutiones, quæ in Cle-
mentinis habentur, festum
corporis CHRISTI in-
stituitur, & Begardi & Be-
guinæ damnantur. Præfuit
ipsemet Pontifex, fol. 560.

*Adolphus qui electus
cum Imperij iura repe-
teret, ab Alberto Ru-
dolphi filio interficitur.
Albertus I. ann. 10.*

*Henricus VII. Lucen-
burgen. mens. 9.*

*Ludovicus Bavarus III.
Fredericum superat &
solus Imperio potitur,
regnavit, ann. 33.
Carolus IIII. ann. 32.*

ROMANI PONTIFICES.

	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
209 Urbanus VI. Neapolitanus	11	8	0	597
210 Bonifacius IX. Neapolitanus	14	9	0	612
211 Innocentius VII. Sulmonensis	2	0	0	525
212 Gregorius XII. Venetus	0		0	632
213 Alexander V. Cretensis	0	8	0	636
214 Iohannes XXIII. Neapolitanus	4	10	0	639
215 Martinus V. Romanus	14	3	0	648
216 Eugenius III. Venetus	16	0	0	669
217 Nicolaus V. Sarzanus	8	0	0	702
218 Calistus III. Satiyensis in Hispania	3	3	16	725
219 Pius II. Senensis.	6	0	0	736
220 Paulus II. Venetus.	6	10	0	762

CONCILIA.

IMPERATORES.

Venceslaus , ann. 22.

*Robertus Bavarus , ann.
634.*

Pisanum ad tollendum Schisma. fol. 634.

Anno Domini 1415.

CONSTANTIENSE *Sigismundus, ann. 27.*

Concilium contra Hussitas & ad Schisma tollendum, fol. 643. confirmatur à Martino V. folio 651.

Senense, fol. 663.

Anno Domini 1431.

BASILEENSE contra *Albertus II. ann. 2.*

Hussitas confirmatur ab Eugenio IIII. fol. 680. *Fredericus III. ann. 54.*

FLORENTINVM in quo facta est unio Græcorum, Armenorum, & Latinorum, confirmatur ab Eugenio IIII qui præfuit Concilio, folio 684.

Maximilianus , ann. 26.

PROEMIUM PLATINÆ IN VI-
TAS PONTIFICUM AD SIXTUM. III.
PONTIFICEM MAXIMUM.

MUltra quidem in vita utilia esse beatissi-
me Pontifex : & humano generi commo-
da nemo est qui ambigat. Scripsere Philosophi
multa : scripsere Mathematici excogitata : & in-
venta ad ingenia hominum excolenda. Magnum
fuit (ne mentiar) rimari secreta naturæ : coelos
scandere : atque inde ad nos doctrinam & artem
earum rerum traducere : quæ auctor & parens om-
nium deus procul ab oculis mortaliū collocave-
rat : ut cum tantam pulchritudinem : tantum ac
tam perpetuum ordinem admirantes intueremur
majestatem divini Numinis merito collaudaremus.
Negari certe non potest : quin ex hac philosophan-
di ratione magna utilitas ad homines pervenerit
ingenio præsertim utentes : quippe pulchritudine
Divinitatis commoti humana contemnentes : vi-
tam cælestem in terris ducere nituntur. Verum (ut
ait Poeta) Non omnia possumus omnes. Inve-
nienda igitur via fuit : quæ omnibus aditum ad
foelicitatem præstaret : ne solis Philosophis con-
sultum videretur. Ea certe rerum antea gestarum
cognitio est : quas ipsa historia continet : ex qua
non quid una : sed quid omnes ætates egregie fe-
cerint colligentes : magistram vitæ nostræ vetusta-
tem ipsam habituri : privati etiam quovis imperio
digni existimamur. Præterea ex hac cognitione : ad
prudentiam : ad fortitudinem : ad modestiam : ad
omnes denique virtutes animi hominum ita concit-
antur : ut laude ipsa nil antiquius : turpitudine
autem

PRÆFATIO.

utem nil detestabilius existiment. Quid si veteres
 li apud quos virtus in precio fuit celebrari majo-
 rum suorum : statuas in foro collocatas pro tem-
 plis ac alijs in locis publicis volebant ad utilitatem
 omnium respicientes : quanti a nobis facienda
 sit historia : quæ non muta : ut statuæ : non vana :
 ut picturæ : veras præclarorum virorum imagines
 nobis exprimit : quibuscum loqui : quos consule-
 re & imitari ut vivos fas est. Adde præterea quod
 historiarum lectio quæ vitam hominum continet ad
 eloquentiam : ad urbanitatem : ad usum rerum
 quavis facultate gerendarum confert plurimum :
 atque adeo quidem : ut eos etiam qui rebus gestis
 nequaquam interfuere : dum aliquid compositæ at-
 que eleganter narrant : supra cæteros sapere & in-
 telligere arbitramur. Tu itaque Theologorum ac
 Philosophorum princeps : hac hominum utilitate
 motus : simulque dignitati Ecclesiasticæ consulens
 non frustra mandasti : ut res gestas Pontificum scri-
 bentem : ne illorum benefacta perirent negligentia
 scriptorum : qui suo sudore & sanguine hanc rem-
 pu. Christianam tam amplius nobis : tamque præ-
 claram reliquere : utque deinceps haberent po-
 steri nostri quo ad bene , beateque vivendum inci-
 tarentur : cum legendo perdiscerent quid imitari,
 quidve fugere oporteret. Non sum tamen nescius
 futuros quosdam : qui dicant me hoc onus frustra
 suscepisse : cum id antea a plerisque factum sit. Le-
 guntur certe multi (Damasum semper excipio)
 qui nullum florem orationis : nullam compositio-
 nem & elegantiam sequuntur : non de industria (ut
 ipsi jactitant) ornatum fugientes : quod eleganti
 stilo res sacræ scribi non debeant : sed inscitia & ig-
 nora-

P R Æ F A T I O.

noratione bonarum litterarum. His autem obiice
 re Augustini : Hieronymi : Ambrosii : Gregorii
 Leonis : Cypriani : Lactancij eruditionem & do
 ctrinam sit satis : qui hac in re Ciceronis auctori
 tem sequentes arbitrati sunt : nil esse tam incultum
 & horridum : quod non splenderet oratione
 Non negaverim tamen huic generi scribendi diffi
 cultatem quandam inesse : cum nudis verbis inter
 dum : ac minus Latinis quædam exprimenda sunt
 quæ in nostra Theologia continentur. Hæc autem
 ad Latinitatem : qui referant magnas perturbatio
 nes ingeniis nostrorum temporum : hac consuetu
 dine imbutis afferat necesse est : mutatis præsertim
 terminis : unde omnis disputandi ac ratiocinandi
 series colligitur. Sed habeat hanc quoque auctori
 tatē ætas nostra : vel Christiana Theologia potius
 Fingat nova vocabula Latina faciat : ne veteribus
 tantummodo id licuisse videatur. Verum jam tan
 dem huic proemio finem imponam : ubi lectu
 ros prius admonuero non esse mirandum : si cum
 Pontificum vitas & mores scripturum me pollici
 tus sum : Imperatorum quoque Principum : ac
 Ducum res gestas inseruerim. Adeo enim hæc si
 mul connexa sunt : si primos Imperatores dum
 Christianis adversantur : si ultimos dum favent ia
 spicis : ut alterum integre sine altero exprimi ne
 quiverit. Legant ergo æquo animo : & siquid e
 molumenti ex hac scriptione nostra perceperint :
 tibi soli Pontifex optime gratias agant : cujus san
 ctissimo imperio libenter obtemperavi.

LATINÆ DE VITIS PONTI-
 FICUM HISTORIA, QUAM A
 VITA CHRISTI MERITO
 AUSPICATUS EST.
 Ad Sixtum IIII. Pont. Max.
 CHRISTVS.

NOBILITATIS MAXI-
 mam Partem duci ex his majoribus, qui clari justique fuere, quique ob singularem aliquam virtutem imperaverunt, nemo est qui ambigat, nisi Platonis auctoritatem non adeo probat, cujus quadripartitam de nobilitate divisionem, quantum ad genus pertinet, Christus rex noster consecutus est. Quem enim ex gentilibus habemus, qui gloria & nomine cum David & Salomone, quique sapientia & doctrina cum Christo ipso conferri merito debeat ac possit? Neminem certe. Nascitur Christus ex tribu Iuda, nobilissima quidem ob vetustatem & imperium inter Hebræos, unde propheta Iacob inquit: Non auferetur sceptrum de tribu Iuda, quoad venerit qui mittendus est: is erit profecto expectatio gentium. Quot autem reges vel duces vel pontifices in ea tribu fuerint, non attinet dice-

re, cum libri tum novi, tum veteris testame-
 hujus nobilissimæ genealogiæ mentionem fa-
 ciant. Verum cum post longissima tempora in-
 Aristobolum & Hircanum, Alexandri regis & po-
 tificis filios, orta seditio de principatu esset, ta-
 dem Herodi alienigenæ regnum Iudæorum à Ro-
 manis traditur: ex patre enim Idumæo, & ma-
 Arabe natus, & Iudæorum legis peritos interfecit
 & genealogias incendit, ad integendam gene-
 sui notam. Cessavit ergo, ac merito quidem e-
 rum unctio, hoc est imperium, quia ex Danie-
 sententia sanctus sanctorum venerat, quem Maria
 virgo, angelo annunciante, ex spiritu sancto con-
 cepit, & peperit in Bethleem Iudæ, Cyrino tum Sy-
 riæ præside, anno ab urbe condita septingentesimo
 quinquagesimo secundo: imperii vero Augusti
 Cæsaris, qui tum orbi imperitabat anno quad-
 gesimo secundo. Imperium enim à Cajo Cæsa-
 tum propinquitatis, tum hæreditatis iure ac-
 piens: vel potius pulsis ac interfectis parvicis
 tyrannisque, rempubl. usurpare conantibus, mon-
 chianam orbis terrarum in meliorem formam re-
 gens, suis temporibus miram felicitatem præ-
 tit. Nam pacatis rebus tum externis, tum do-
 sticis tanto in honore non solum apud suos, v-
 rum etiam apud externos reges fuit, ut ejus no-
 ne civitates conderent, quas Sebastas vel Cæ-
 reas appellarunt. Venere etiam multi reges ad-
 bem visendi hominis causa, quos ita comiter, &
 perbenigne suscepit, ut ex amicis sibi amicissimis
 redderet. Cum civibus autem suis humanissime
 vixit: in delinquentes clemens, erga amicos lib-
 ralissimus est habitus: in comparandis amicis

gus, in retinendis constantissimus. Liberalium artium adeo studiosus fuit, ut nullus pene laberetur dies, in quo non legeret aliquid, aut scriberet, aut declamaret. Ingenio & doctrina Sallustii, Livii, Virgilio, Horatii, Asinii Pollionis, Messalæ Corvini oratoris insignis delectatus est, quorum scriptis etiam ejus res gestæ immortalitati commendatæ sunt. Urbem Romam ita exornavit, ut gloriatus sit, se urbem lateritiam invenisse, marmoream relinquere. Hanc felicitatem quæ (ne mentiar) magna fuit, majorem certe reddidit saluberrimo ortu suo Christus rex noster. Intercesse- re autem à creatione mundi usque ad hunc felicis- simum natalem diem, anni quinque millia cen- tum & nonaginta novem. Nascitur puer sine do- lore matris: quippe qui divinus erat, non huma- nus partus, unde mater integra statim surrexit, & infantem de more pannis involvit. E taberna au- tem meritoria in transiberina regione ex terra oleum erupit, ut ait Eusebius, fluxitque toto die sine intervallo, Christi gratiam gentibus offen- dens. Narrat Orosius, Augustum Cæsarem eadem die mandasse, ne quis se dominum deinceps vo- caret, divinantem credo verum principem orbis terrarum ac mundi totius natum esse. Idem quo- que mandavit ut in orbe Romano omnium homi- num capita censu notarentur: ac si majori princi- pi rationem gubernati imperii aliquando reddi- turus esset. Huic autem censui Cyrium virum consularem ex senatusconsulto præfecit. Pax præ- terea & quies tanta fuit, tum domi, tum foris, quanta nunquam antea. Hunc enim justitiæ & pa- cis regem prophetæ appellarunt. Desertur autem

octava die ad templum circumcisionis causa : ne
 que enim venerat abrogare legem , sed adimpl
 re. Erat autem circumcisio testamenti signum int
 Deum & homines , ut ait Augustinus. Die ve
 tertio decimo adoratur à magis , & muneribus d
 natur , qui ex oriente Hierosolymam eius rei ca
 sa venerant. Magos enim quidam orientales p
 puli reges suos & sapientes appellant. Ne ve
 legem Moseos prætermittere videretur , mat
 purificationem sumptura , licet intacta & incc
 rrupta lustratione minime indigeret , puerum :
 templum defert. Hunc autem Symeon vir just
 & singularis religionis , in ulnis retinens , divi
 numine afflatus , regem suum , & salvatore
 profitetur , unde Iesus Christus appellatus e
 Nam Iesus nomen salvatoris est , Christus ve
 regis , qui mystico illo chrismate unctus , quo r
 ges omnes : Messias hebraice dicitur. Vt enim Ro
 mani imperatores purpura , sic Hebræorum reg
 vnguento cæteris insigniores habebantur. Ide
 facit Anna spiritu prophetico incitata. Quid
 Christo senserint Sibyllæ , non est cur scribamur
 cum omnes fere eius saluberrimum adventu
 prædixerint. Celebrata hac lustratione , recog
 toque jure primogenitorum secundum legem c
 vinam , in Nazareth patriam rediere civitate
 Galilææ : ubi per quietem Ioseph , existimati
 Christi pater , ab angelo admonetur ut fugies
 in Aegyptum puerum secum & matrem defera
 Futurum enim paulo post , nisi id fecerit , ut H
 rodes , puerum occideret. Verum id agere tur
 quod destinaverat homo crudelissimus non pe
 tuit. A filiis enim ob sævitiam accusatus , Roma :

ad causam dicendam proficiscitur: qui simulata concordia in provinciam rediens, Aristobolum & Alexandrum filios, adolescentes quidem egregios & doctos, quippe qui apud Cæsarem Augustum fuerant educati, in Cæsarea laqueo peremit. Ad necem deinde puerorum conversus homo regnandi cupidus, quod natum esse alterum regem Iudæorum à prophetis intellexerat, omnes qui tum in Bethleem erant & finibus suis, à bimatu & infra occidi iubet, secundum tempus quod à magis exquisierat: nec filio proprio eius ætatis parcat. Vnde ferunt Augustum Cæsarem crudelitatem hominis detestatum hoc dixisse: Maluissimam Herodis porcus esse quam filius. Iudæi enim ex lege non modo degustare, sed tangere etiam suillam carnem prohibentur: quare fit ut neque eos alant, neque comedant: hanc ob rem in porcos clementes dicuntur. Ioseph autem septennio in Aegypto commoratus, ubi Herodem tyrannum tabo & sacro igne mortuum intellexit, Hierosolymam cum puero proficiscitur: nec diu ibi immoratus, quod Archelaum Herodis filium regnare intellexerat, in partes Galilææ, alterius imperio obtemperantes, secessit, & Nazareth civitatem incoluit, unde puer Nazareni nomen sumpsit. Dum autem in Aegypto esset, cecidere (ut Hieronymus ait) deorum omnium simulacra, cesarunt oracula, & mors quorundam dæmonum subsequuta est ex vaticinio prophetæ, Ecce (inquit) levem nubem conscendet, & movebuntur simulacra Aegypti ab eius conspectu, & cor Aegypti in eius medio tabescet. Annum vero duodecimum agens, Hierosolymam cum parentibus de-

more ad diem festum celebrandum proficiscitur. Hi vero postea peracto sacro abeuntes, cum perurum subsequi non viderent, solitudine plenum templum redeunt, eumque doctores sciscitante offendunt, quod maxime adolescentem deceret. Supra ætatem enim sapiebat: quia (ut evangelista ait) Dei gratia & virtus in illo erat. Parente deinde bene monentes secutus, in patriam revertitur. Quid vero egerit in hac ætate usque ad trigagesimum annum, quo à Iohanne Zachariæ filio aqua baptizatus est, dicere prætermittam, cum non solum evangelia & epistolæ rebus à se optime ac sanctissime gestis plenæ sint, verum etiam eorum libri, qui ab eius vita, moribus & institutis abhorruere. Flavius ille Iosephus qui lingua græca antiquitatem judaicam viginti libris conscripsit cum ad Tiberij principis imperium venisset, fuit (inquit) eisdem temporibus Iesus vir quidam sapiens, sitamen virum eum nominare fas est. Erat enim mirabilium operum effector, ac hominum doctor: eorum maxime qui quæ vera sibi libenter audiunt. hanc ob rem multos tum ex Iudeis, tum ex gentibus sibi adjunxit: Christus hunc erat. Hunc autem cum Pilatus à principibus nostræ gentis instigatus, in crucem agendum censuisset non tamen hi deseruere qui eum ab initio dilexerant. Eisdem præterea die tertio post mortem vivum apparuit, quemadmodum divinitus inspirati prophætæ, & hæc & alia de eo innumerabilia miracula futura esse prædixere. Perseverat & usque in hodiernum diem celebre Christianorum nomen à ipso sumptum: perseverat & genus. Idem quoque Iosephus Iohannem Baptistam verum prophetam, & o-

eam rem ab omnibus in pretio habitum, jussu Herodis, magni Herodis filii paulo ante mortē Christi, cæsum fuisse affirmat in castello Macherunta, non quod sibi & regno timeret (ut idem ait) sed quod Herodiadem Agrippæ sororem, ac Philippi fratris viri optimi uxorem incestis nuptiis sibi conjunxerat. Hic est ille Iohannes, quo nemo major inter natos mulierum fuit, Salvatoris nostri sententia. Interficitur & Christus verus dei filius, veritatis, iustitię, pietatis, religionis assertor, anno decimo octavo Tiberii Cæsaris : ætatis vero suæ anno trigesimo tertio : & eo magis quod ei vita propagata est ab octavo calēdas januarii usque ad octavum calendas aprilis, quo die conceptus in virginis utero est de spiritu sancto. Accusatus à Iudæis, quod sabbatis non vacaret, salutem hominum quovis tempore consulens: & quod baptismum circumcisioni anteferet, & quod abstinentiam suille carnis auferret : quibus in rebus judaicę religionis sacramenta consisterent. Cædis autem tam nefarię etiam cæli ipsi signa dedere. Nam & solis tanta defectio facta est hora sexta diei, ut & dies in obscuram noctem versus sit: & Bithynia etiam licet multum à Hierosolymis distet, terręmotu concussa: & multa Nicenę urbis ædificia corruere: & velum templi, quod separabat duo tabernacula scissum: audita & vox ex adyto tēpli Hierosolymitani : Transmigremus cives ex his sedibus. Admonitus Tiberius à Pilato de Christi morte ac dogmate ad senatū retulit; censuitq; Christum in Deos referendū, ac templo honorandū. Fieri id non modo senatus vetuit, quod non ad se prius, sed ad Tiberiū scripsisset Pilatus, verū etiā pellendos urbe tota Christianos censuit.

S P L A T I N A D E V I T I S

Proposita sunt accusatoribus præmia, quos Tiberius à tanto scelere minis & morte prohibuit. Auctores autem tam nefarii parricidii pœnas dedere. Nam & Iudas laqueo vitam finivit, & Pilatus maximis calamitatibus vexatus sibi manum iniecit, licet sint qui scribant eum sceleris pœnituisse, ac veniam à Deo meritum, Iudæi autem amissa libertate iusti sanguinis meritas pœnas adhuc luunt. Hæc sunt fere quæ de vita Christi Regis ac pontificis nostri quam brevissime scribenda censeui, quo & mihi facilior aditus ad opus mente conceptum daretur, & legentibus gratior fieret lectio, quæ tanquam irriguus fons ab imperatore Christianorum in pontifices Romanos per ordinem usque ad tempora Sixti quarti derivaretur.

P E T R U S

Post Christi mortem & resurrectionem, completis iam diebus pentecostes, spiritum sanctum accepere discipuli: quo imbuti variis linguis res gestas summi dei locuti sunt, etsi plerique eorum sine ulla eruditione sint habiti, maxime vero Petrus & Iohannes. Eorum autem vita ad utilitatem communem respiciebat: nil proprii habebant, quicquid ante pedes eorum ob religionem ponebatur, id totum vel partiebantur inter se ad comoda naturæ, vel pauperibus erogabant. Hi vero provincias partiti sunt: Thomas Parthos sortitus est, Matthæus Aethiopiam, Bartholomæus Indiam citeriorem, Andreas Scythiam, Iohannes Asiam: Vnde & apud Ephesum commoratus, post longos labores & diutinas sollicitudines è medio sublatus est: Petro autem principi apostolorum

Pon-

Pontus, Galatia, Bithynia, Cappadocia obtigit. Apostolus enim natione Galilæus ex Bethsaïde civitate Iohannis filius, Andreæ apostoli frater, primus sedit annis septem in episcopali sede apud Antiochiam Tiberii tempore: qui Augusti privignus & hæres, annis viginti tribus varie imperavit. Neque enim inter malos omnino, neque inter bonos principes numerari potest. In homine fuit multa literatura, & gravis eloquentia: bella per se nunquam, sed per legatos gessit, tumultus exortos prudenter suppressit. Multos reges à se blanditiis evocatos nunquam remisit, maxime vero Archelaum Cappadocem, cuius regnum in provinciam vertit. Multos senatores proscripsit: quosdam etiam interfecit: magnis quoque suppliciis ab eodē necatur C. Asinius Gallus orator, Asinii Pollionis filius. Moritur & Vocienus Montanus Narbonensis orator in Balearibus, eò enim relegatus à Tiberio fuerat. Fratrem quoque Drusum veneno eius iussu necatum, tradunt historici. Hactamen moderatione usus est, ut publicanis quibusdam & præsidibus provinciarum augenda esse vectigalia dicentibus, responderit: Boni pastoris esse tondere pecus, non deglubere. Mortuo Tiberio C. Claudius cognomento Caligula, à Castrensi joco ducto, imperium occupat. Filius enim Drusi Augusti Cæsaris privigni, & ipsius Tiberii nepos habebatur, homo omnium sceleratissimus. Nil enim vel domi vel foris strenue gessit. Avaritia omnia expilavit: tantæ libidinis fuit, ut etiam fororibus stuprum intulerit. Tantæ crudelitatis, ut sæpius exclamasse dicatur, Vtinam populus Romanus vnâ cervicem habe-

ret; exules quoq; omnes interfici jussit. Nam cum unum ab exilio revocasset, quæreretque quid potissimum exules optarent, cum ille imprudenter respondisset; mortem principis; omnes passim sustulit. De conditione temporum suorum sæpe etiam questus est, quod nullis calamitatibus publicis insignirentur, velut Tiberii tempora, quibus obtrita serunt ad viginti millia hominum casu theatri apud Tarracinam. Ita autem Virgilij, & Livij gloriæ invidit, ut paulum abfuerit, quin eorum scripta & imagines ex omnibus bibliothecis amoveret: quorum alterum, ut nullius ingenij minimæque doctrinæ: alterum ut verbosum in historia negligentemque carpebat. Dicebat Senecam arenam esse sine calce. Præterea Agrippam Herodis Regis filium à Tiberio in carcerem conjectum, quod Herodem accusavit, liberat, & regem Judææ facit: ipsum autem Herodem perpetuo exilio Lugdunum relegat: Scipsum vero in deos transfert: imagines in templo Hierosolymitano collocat. Postremo autem à suis tandem necatur, imperii anno iij. Mensè x. Duo libelli in scriptis eius reperti sunt: quorū alteri pugio, alteri gladius pro signo erat impressus. Ambo lectissimorum virorum utriusq; ordinis senatorii & equestris nomina & notas continebant, morti destinatorum. Inventa est & ingens arca variorum venenorum, quibus mox, Claudio Cæsare iubente, demersis, infecta maria traduntur, non sine magno pisciū interitu, quos eVectos in proxima litora passim æstus ejecit. Libuit hæc hominum monstra perferbere, quo facilius appareret Deum vix potuisse tū retineri ab excidio orbis terrarum mundi que totius,

tius, nisi & filium misisset, & apostolos: quorum sanguine humanum genus Lycaonem imitatum ab interitu redimeretur. Horum itaque temporibus fuit Petrus ille, quem his verbis Christus allocutus est: Beatus es Simon bar Iona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed pater meus qui in cælis est: & tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: ac tibi dabo claves regni cælestis, potestatemque ligandi & solvendi. Is vero omnium diligentissimus, ubi Asiaticas ecclesias satis confirmasset, confutatis eorum opinionibus, qui circumcisionem approbabant, secundo Claudii anno in Italiam venit. Claudius enim C. Caligulæ patruus, quem nēpos in ludibrium reservaverat, imperium accipiens, quintus ab Augusto Britanniam, quam neque ante Iulium Cæsarem, neque post eum quisquam attingere ausus est, in deditionem accepit. Orcadas insulas Romano adjecit imperio: Iudæos tumultuantes Roma expulit, compressit & seditiones in Iudæa à quibusdam pseudoprophetis. Obtrita etiam sunt triginta millia Iudæorum in portis Hierosolymitani templi azymorum diebus, Cumano eius iussu procurante Iudæam. Laboratum eodem quoque tempore annonæ caritate ubique est, Agabo propheta tantam calamitatem prædicente. Ab externo hoste securus perfecit aquæductum, cuius ruinas apud Lateranum cernimus à Ca o inchoatum. Emittere quoque Fuscinum lacum est aggressus, non minus compendii spe quàm gloriæ, cum quidam privato sumptu emissurum se polliceretur, si sibi siccati agri concederentur. Per tria autem

suum millia partim effosso monte, partim exciso cuniculum ægre absolvit post undecim annos, triginta millibus hominum ibi sine intermissione elaborantibus. Portum quoque Ostiensem, quem adhuc cum admiratione intuemur, extruxit, ductæ dextra lævâque brachio coercendos maris fluctus Messalina vxore convicta probri interfecta, Agrippinam Germanici fratris sui filiam contra jus fasque ducit vxorem, à qua postea imperii decimoquarto anno boletis veneno illitis necatur. Petrus itaque Romam caput orbis terrarum tunc venit: & quod hanc sedem pontificali dignitati convenientem cernebat, & huc profectum intellexerat Simonem magum Samaritanum quendam, qui præstigiis suis eo erroris iam deduxerat populum Romanum, ut deus crederetur. Romæ enim iam titulum adeptus erat inter duos pontes positum ac latinis literis sic scriptum: Simoni deo sancto. Hic dum in Samaria esset, tamdiu se credere in Christum simulavit, quoad baptismum à Philippo uno ex septem diaconis acciperet, quo quidem postea in malam partem utens, multarum hæresum fundamenta jecit, cum Sælene impudica muliere, quam sceleris sociam habuit, provocare Petrum miraculis, morte pueri, homo nefarius ausus est: quem eius carmina primo movere visa sunt. Verum cum postea nihilominus pueri jaceret, in nomine Iesu Petro jubente surrexit. Hanc ob rem indignatus Simon, vidente populo se volaturum ex Capitolino monte in Aventinum pollicetur, si Petrus subsequi vellet, ea ratione dignosci posse, vter ipsorum sanctior haberetur; & deo charior. Cum jam volaret, rogatu

Petri ad cælum manum tendentis ac rogantis Deum, ne deludi magicis artibus tantum populum sineret, Simon decidit, ac crus infregit: cuius dolore non ita multo post Aritiæ mortuus est. Nam eò post tantam ignominiam delatus à suis fuerat. Hinc Simoniaci hæretici originem habent: qui donum spiritus sancti emere ac vendere consuevissent: quique affirmabant creaturam non à Deo esse, sed ex superna quadam virtute provenire. Conversus deinde ad propagandum verbum Dei Petrus sermone & exemplo, rogatur à Romanis ut Iohanni cognomento Marco, eius in baptisate filio, conscribendi Evangelii negotium tradat. Probata namque erat eius vita, probati mores. Is enim (ut Hieronymus ait) in Israel sacerdotium agens secundum carnem Levita, id est, additus vel appositus, ad Christi fidem conversus, in Italia Evangelium scripsit, ostendens quid generi suo deberet & Christo. Extant ejus evangelia testimonio Petri comprobata. Deinde vero in Aegyptum missus (ut ait Philo Iudæus scriptor egregius) ubi docendo & scribendo Alexandrinam ecclesiam optime constituisset, doctrina ac moribus insignis, octavo Neronis anno Alexandriae moritur, & sepelitur, in locumque demortui Anianus sufficitur. Anno vero antè, moritur & Iacobus, cognomento Iustus, Domini frater. Nam ex Ioseph & alia vxore natus erat: vel (ut alii volunt) ex sorore Mariæ Christi matris. Hic enim (ut Egesippus ait, apostolorum temporibus vicinus) in utero matris sanctus fuit, vinum & siceram non bibit, nil carnis degustavit unquam, intonsus, nec balneo, nec unguento

usus est, vestibus lineis tantummodo indutus. Sancta sanctorum ingressus, ita assidue flexis genibus pro salute populi orabat, ut ejus genua camelorum more occalluerint. Verum abeunte ex Iudæa Festo ipsius provinciæ gubernatore, priusquam ei Albinus succederet, pontifex Ananus, Anani filius compellens publice Iacobum Christum Dei filium negare, recusantem lapidibus obrui iussit: qui cum præceps de pinna templi dejectus esset, semivivus adhuc, & manus ad cælum tendens pro persecutoribus oraret, fuste, quo fullones utuntur, tandem necatur. Refert autem Iosephus, hunc tantæ sanctitatis fuisse, ut propter ejus necem publice creditum sit Hierosolymam esse subversam. Hic est ille Iacobus, cui Dominus post resurrectionem apparuit, cuiq; panem benedicens ac frangēs dixit; mi frater, comede panē tuum, quia filius hominis è morte resurrexit. Annis vero triginta Hierosolymitanæ ecclesiæ præfuit, id est, usque ad septimum Neronis annum. Cujus sepulchrum juxta templum unde dejectus fuerat cum titulo, Hadriani temporibus, adhuc extabat. Mortuum quoque Barnabam Cyprium, qui Ioseph Levites cognominatus est, ante Petri martyrium constat. Hic enim cum Paulo gentium Apostolus electus, unam tantū epistolam ad ecclesiam pertinentem conscripsit, licet ea quoque inter apocryphas scripturas habeatur. Dissentiens item à Paulo ob Marcum discipulum, in Cyprum proficiscitur Marco comite: ubi Christi fidem prædicans martyrio coronatur. Paulus autem, qui antea Saulus dicebatur ex tribu Benjamin & oppido Iudææ Giscalis originem ducebat: Quo à Romanis bello capto, cum parenti-

parentibus suis Tharsum Ciliciæ commigravit: inde Hierosolymam ob studia legis missus, à Gamaliele viro doctissimo eruditur. Acceptis deinde epistolis à pontifice templi, eos persequens, qui Christum verum Deum esse profiterentur, Stephani protomartyris neci interfuit. At vero cum Damascum pergeret, spiritu divino ad fidem compulsus, vas electionis vocari meruit: nomenq; à Paulo proconsule Cypri accepit, quem prædicatione ad fidem redegerat. Vnà deinde cum Barnaba multis urbibus peragratis, Hierosolymam rediens, à Petro Iohanne, Iacobòq; gentium apostolus eligitur. Hic autem post Christi mortem anno vigesimo quinto, id est, Neroniani imperii secundo, eodem tēpore quo Festus procurator Iudææ Felici successit, Romam vinctus, Aristarcho concaptivo comitante, ut civis Romanus mittitur: ubi biennio in satis libera custodia manens, cum Iudæis quotidie disputabat. Dimissus tandē à Nerone, & prædicavit multa, & scripsit. Extant & ejus decem ac quatuor epistolæ: ad Romanos una, ad Corinthios duæ, ad Galatas una, ad Ephesios una, ad Philippenses una, ad Theffalonic: duæ, ad Timoth: duæ, una ad Titum, ad Philemonem altera: quæ ad Hebræos ejus nomine fertur, incerta habebatur propter styli sermonisq; differentiam. Erant etiam olim qui hanc & Lucæ, & Barnabæ, & Clementi ascriberēt. Scripsit & Petrus duas epistolas, quæ Canonicæ nominantur. Secūda à plerisq; ejus esse negatur quod à stylo primæ diffideat. Verum quia pluribus intentus esse non poterat, cum orationi & prædicationi vacaret, duos Episcopos ordinavit, Linum scilicet & Cletum, qui sacerdotale ministerium Romano populo

populo & advenis bene sentientibus exhiberent. His rebus intentus vir sanctissimus, tantum nominis sibi apud omnes comparaverat, ut iam ferre pro deo coleretur. Hanc ob rem indignatus Nero, mortem hominis quærere: vnde Petrus monentibus amicis ad declinandam invidiam & iram principis, via Appia ab urbe discedens, ad primum lapidem Christo ut verbis Egesippi utar) fit obviam, quem quidem adorans rogat, Domine quo vadis? Tum Christus, Romam iterum crucifigi. Extat sacellum eo in loco ubi hæc verba sunt habita. Tum Petrus de martyrio sui ipsius dictum existimans, quod in se Christus passurus videret, ad urbem rediit: ac statim Clementem episcopum consecrat, eique cathedram & ecclesiam Dei commendat his verbis: Eandem ego tibi potestatem ligandi & absolvendi trado, quam mihi Christus reliquit: spretis ac contemptis rebus omnibus, tum corporis, tum fortunæ, oratione & prædicatione salutis hominum, ut bonum pastorem decet, consule. Cum hæc autem ita disposuisset, non multo post unà cum Paulo iussu Neronis necatur, ultimo eius anno, diversis tamen cruciatibus. Petrus enim cruci affigitur capite in terram verso, elevatisq; in sublime pedibus: ita enim voluit: quod diceret se indignum esse, qui mortem Salvatoris imitaretur. Sepultus est autem in Vaticano via Aurelia secus hortos Neronis, non longe à via triumphali, quæ ad Apollinis templum ducit. Sedit autem annis xxv. Paulus vero eodem die capite mulctatus, funeratur via Ostiensi, anno post mortem Christi trigésimo septimo. Hoc idem approbat Caius historicus in Proculum quendam Cataphrygum disputans:

tans : Ego (inquit) trophæa apostolorum habeo
 quæ ostendam : sive enim via regali pergas , quæ
 ad Vaticanum ducit , sive Ostiensi , trophæa eorum
 invenies , qui hanc stabilivere ecclesiam , duo certe
 fuere , Petrus & Paulus . Præterea vero in eisdem
 Neronianis hortis multi cineres sanctorum mar-
 tyrum reconditi sunt . Nam cum incendium tem-
 pore Neronis , à clivo Scauri ad Esquillas usque ,
 sex diebus vagatum , multas fortunas civium con-
 sumpsisset , ac omnis culpa principi ascriberetur ,
 ipse (ut ait Cornelius Tacitus) abolendo rumori in-
 tentus , falsos testes subornavit , qui id factum à
 Christianis causarentur . Vnde tot capti & interfe-
 cti sunt , ut ex eorū cadaveribus per aliquot noctes
 lumina continuata dicantur . Sunt tamen qui dicant
 illud incendium ab eo excitatū fuisse , vel ut Trojæ
 ardentis similitudinē cerneret , vel offensus defor-
 mitate veterū ædificiorum , & angustiis flexibusq ;
 vicorum , homo libidinosus , intemperans , sævus : &
 avunculo Caligulæ omnibus in rebus nequior ac
 sceleratior . Nam & magnam partem senatus inter-
 fecit , & turpiter in scena videntibus omnibus ceci-
 nit ac saltavit . Tantæ præterea luxuriæ fuit , ut frigi-
 dis lavaretur unguentis , retibusque aureis piscaretur ,
 quæ attrahere funibus purpureis consueverat .
 Hæc omnia vitia principio imperii sui ita occulta-
 vit , ut bonam spem omnibus præ se ferret . Nam cū
 admoneretur , ut in supplicio cuiusdam capite da-
 mnati ex more subscriberet , Quam vellem (inquit)
 nescire literas : splendide tamen , cum in urbe , tū fo-
 ris ædificavit . Nam & thermas suo nomine Romæ ,
 & domum auream , & porticum trium milliū pas-
 suum mira celebritate perfecit : & portū Ancij quæ
 ego

ego nuper mira cum voluptate inspexi, sumptuosissimis operis extruxit. Ad sævitiam ejus redeo, qua in Senecam præceptorem, in M. Anneum Lucanum poetam egregium, in matrem Agrippinam, in uxorem Octaviam, in Cornutum philosophum præceptorem Persii, quem in exilium egit, in Pisonem, in omnes denique qui aliquo in pretio apud cives suos erant, usus est. Tandem vero populi Romani iram & odium ita in se concitavit, ut ad pœnas quæsitus quam diligentissime fit. Quæ tales profecto erant, ut vincus in publicum sub furca duceretur, & virgis usque ad necem cæsus, in Tiberim projiceretur. Verum is fugiens ad quartum milliarium, in suburbano liberti sui inter Salariam & Nomentanam viam semetipsum interfecit, ætatis sui anno XXXII, imperii vero XIV.

L I N V S I.

PONTIF: I I.

LInus, natione Tuscus, patre Herculaneo, ab ultimo Neronis anno usque ad Vespasiani tempora pervenit: à consulatu Saturnini & Scipionis usque ad Capitonem & Ruffum consules. Hoc autem intervallo imperarant, sed brevi tempore, Galba, Otho, Vitellius. Galba enim vir antiquissimæ nobilitatis in Tiberia Imperator à militibus creatus, ubi Neromis mortem comperit, Romam confestim venit. Verum cum omnes avaritia ac segnitia offenderet, insidiis Othonis Romæ ad lacum Curtii jugulatur septimo imperii sui mense, cū Pione nobilissimo adolescente: quem in filium per adoptionem susceperat. Vir certe fuit vita privata insignis, militaribus ac domesticis in rebus. Sæpe tamen consul, sæpe proconsul, frequenter dux fuit

fuit gravissimis bellis. Hunc ut laudem, facit Marcii Quintiliani doctrina, quem secum Galba ex Hispania Romam duxit. Otho vero, materno genere quam paterno nobilior, vita privata mollis, quippe qui Neronis familiaris fuerat, inter tumultos (ut dixi) cædesque invasit imperium. Cum autem civile bellum contra Vitellium in Germania Imperatorem creatum molitus, tribus levibus præliis superior fuisset, uno ad Alpes, alio apud Placentiam, tertio ad Castorem, quarto apud Bibracum superatur, unde rerum desperatione sibimet manum injecit, imperii sui mense 3. At Vitellius, familia magis honorata quam nobili, Romam veniens, ac imperio potitus, in omnem nequitiam, sevitiam & ingluviem prolapsus est. Nam tantæ voracitatis fuit, ut sæpius in die comederet, & una cœna, suo jussu, duo millia piscium, & septem millia avium apposita sint. Verum ubi comperit Vespasianum, apud Iudæam Palæstinæ ab exercitu imperatorem creatum, cum legionibus adventare, primum deponere imperium constituit: postea vero à quibusdam animatus, sumptis armis Sabinum Vespasiani fratrem cum Flavianis in Capitolium compulit: quo quidem successo, omnes concremati sunt. Quare superveniente Vespasiano, cum nullum veniæ locum sibi reliquisset, è cella palatii, in qua delituerat, turpissime tractus per viam sacram, nudus ad scalas Gemonias ducitur, ubi excarnificatus in Tiberim projicitur. Hoc itaque tempore Linus fuit Petri successor. Sunt qui hunc locum Clementi ascribant, & Linum ac Cletum prætermittant, quos non solum historia, verum etiam Hieronymi autoritas reprehendit: Quartus (inquit) post Petrum Romæ epif-

episcopus Clemens fuit, siquidem Linus secundus, Cletus tertius sunt habiti, tametsi Latinorum plerique post Petrum statim Clementem numerent: quem certe constat (tantæ modestiæ fuit) coegisse Linum ac Cletum ante se munus pontificatus obire, ne posteris hæc principatus ambitio perniciosi exempli haberetur: licet eidem Petrus quasi ex testamento successionis locum tradiderit. Linus vero ex mandato Petri constituit, ne qua mulier nisi velato capite templum ingrederetur. Præterea vero ex sacris ordinibus bis in vrbe habitis, presbyteros decem & octo, episcopos undecim creat. Scripsit & res gestas Petri, maxime vero eius contentionem cum Simone mago. Huius autem temporibus fuit Philo Iudæus, natione Alexandrinus, qui multa ita eleganter & graviter scripsit, ut dictum merito sit, aut Plato Philonem sequitur, aut Platonem Philo. Is autem sua doctrina & elegantia Appionis temeritatem contra Iudæos ab Alexandrinis missam compescuit. Romæ vero imperante Claudio consuetudinem cum Petro habuit. Inde multa de laudibus Christianorum conscripsit. Iosephus quoque Mattathiæ filius, & Hierosolymis sacerdos à Vespasiano captus, ac cum Tito filio tantisper relictus, donec Hierosolymæ caperentur, Romam veniens, Iudaicæ captivitatis libros septem patri ac filio obtulit, Lini pontificatu, qui etiam in bibliothecam publicam repositi sunt, & autor ipse ob ingenii gloriam statua ac merito certe donatus est. Scripsit & alios XXIII. antiquitatum libros, à principio mundi usque ad quartum decimum Domitiani Cæsaris annum. Linus autem cum sanctitate, & moribus,

ibus in pretio haberetur, dæmones fugaret, & mortuos in vitam reduceret, à Saturnino consule, cujus filiam à dæmonibus liberaverat, capitali supplicio afficitur: sepeliturque in Vaticano juxta Petri corpus die undecimo calendas Octobris, cum sedisset in pontificatu annos undecim, menses tres, dies duodecim. Sunt qui scribant Gregorium episcopum Ostiensem corpus sanctissimi pontificis Ostiam ex voto transtulisse, & in templo divi Laurentii magnifice collocasse.

CLETVS. I. PONTIF. III.

Cletus patria Romanus, de regione Vitelliana, patre Aemiliano, adhortante Clemente, pontificatus onus invitatus suscepit, licet doctrina, moribus, & dignitate plurimum apud suos valeret. Fuit autem temporibus Vespasiani & Titi, à consulatu Vespasiani septimo & Domitiani quinto, usque ad Domitianum & Ruffum consules, ut Damasus scribit. Vespasianus enim (ut antea dixi) Vitellio successit, bellumque Iudaicum biennio antè protractum, Tito filio commendavit, quod quidem biennio post constantissime absolvit. Nam capta Iudæa, everfis Hierosolymis, temploque solo æquato, ad sexcenta millia hominum interfecta referuntur: licet Iosephus Iudæus eo bello captus, ac vita donatus, quod & mortem Neronis, & Vespasianum imperatorem brevi futurum prædixerat, undecies centena millia, ferro ac fame, eo bello periisse scribat: captaque ad centum millia, ac publice vendata. Nec id vero dissonum videri, cum referat azymorum dies tum fuisse, quo tempore ex
 omni

omni Iudæa Hierosolymam tanquam in publicum carcerem : tum vel maxime die Phafe, que Christum occiderunt, sunt profecti, daturi poenas, & frequentis contra populum Romanum defectionis : & sceleris atque perfidiæ, qua Christum innocentem perimere. Deviētis itaq; Iudæis, triumpharunt pater & filius, eodem curru vecti, subsequente Domitiano equo albo insidente. Extant adhuc in via nova hujus triumphi monumenta : apparent insculpta candelabra, apparent tabulæ veteris legis è templo ablatae, & in triumphum ductæ, hac etiam in victos humanitate usus, ut oēs qui ex familia David superfuissent, velut ex regia stirpe, conquistos in pretio habuerit. Idē quoque imperio semper modestissime usus est. Tantæ enim lenitatis & clementiæ fuit, ut reos etiam majestatis, verbis tantum castigatos dimitteret : petulantium & loquacium dicta contemneret, offensarum & inimicitiarum immemor. Colligendarum tamen pecuniarum nimium studiosus habitus est, licet ex alieno non raperet, eis denique pecunijs ad liberalitatem & magnificentiam uteretur. Nam & templum Pacis foro proximum Divi Claudii cœptum perfecit, & amphitheatrum, cujus partem cū admiratione adhuc cernimus, inchoavit. Virtutem autē Titi filij tanti semper fecit, ut tumultuantibus quibusdā ob cupiditatem imperandi dixeret; Aut neminē, aut filium imperio potiturum : & merito quidem, cum ob virtutem & integritatem animi, Titus amor & deliciae humani generis haberetur. Nam & eloquentissimus in pace, & fortissimus in bello, & clementissimus in delinquentes est habitus : ita comis & liberalis, ut nulli quicquam

uam negaret. Hoc cum reprehenderent amici, respondisse fertur; Neminem à vultu principis tristem discedere oportet. Addidit & illud, recollectus quod nihil cuiquam muneris dedisset, amici, diem perdidit. Nemo ante se magnificentia major fuit, absoluto atque dedicato amphitheatro, thermisque, edita venatione ferarum quinque millium. Revocavit etiam ab exilio Musonium Ruffum philosophum insignem, & Asconii Pædiani viri doctissimi familiaritate delectatus est. Periit autem anno imperii sui secundo: delatusque ad sepulchrum est publico luctu, ac si parente orbati omnes essent. Sunt autem qui scribant, anno secundo Vespasiani, qui annis decem imperium obtinuit, Cletum Lino successisse. Vtunque sit, constat Cletum virum optimum ac sanctissimum fuisse, nihilque prætermisisse, quod ad augenda ecclesiam Dei pertineret. Hujus autem poribus fuit Lucas Medicus Antiochensis, græci sermonis apprime doctus, Pauli apostoli imitator, & omnis peregrinationis ejus comes ac socius. Scripsit autem evangelium quod à Paulo laudatur. Vnde merito evangelium illud suum esse Paulus dicit. Apostolorum vero res gestas, quemadmodum viderat, conscripsit. Vixit annos octoginta tres: uxorem habuit in Bithynia, sepultus est Constantinopoli: ad quam urbem XX. Constantii anno ejus ossa cum reliquiis Andreæ apostoli de Achaia translata sunt. Philippus quoque eadem tempestate ex Scythia, quam viginti annis in fide, exemplo, prædicatione retinuit, in Asiam rediens, Hierosolymis moritur. Cletus autem cum ecclesiam Dei optime pro tempore constituisset, redactis

in ordinem ex mandato Petri viginti quinque presbyteris, sub Domitiano martyrio coronatur ac sepelitur apud beati Petri corpus in Vaticano quinto calendas Maii. Affecti & alii multi martyrio, inter quos est habita & Flavia Clementis consulis ex sorore neptis, in insulam Pontiam relegata, quia Christianam se fassa est. Sedit autem Cleus annis XII. mense I. diebus XI. Sedes autem huius morte diebus. XX. vacat.

CLEMENS I.

PONTIF. IV.

Clemens, patria Romanus de regione Cælii montis, patre Faustino, Domitian temporibus fuit: qui ab Augusto nonus Tite successit, Neroni aut Caligulæ similior quàm patri Vespasiano aut fratri: moderatior tamen primis annis est habitus. Mox in ingentia vitia prorupit: libidinis, desidiæ, iracundiæ, crudelitatis, quibus criminibus tantum odii in se concitavit, ut pene patris ac fratris nomen aboleverit. Multos autem ex nobilitate interfecit, plerosque in exilium misit, eoque in loco trucidari iussit. Tantæ vero desidiæ fuit, ut in cubiculo solus muscas præacuto stylo configeret. unde quidam prodiens interrogatus, esset ne quispiam cum Cæsare? Respondit per jocum, ne musca quidem. Eo præterea dementiæ & jactantiæ venit, ut se dominum ac deum vocari, scribi, colique, iusserit. Hic autem secundus post Neronem Christianos persequitur. Exquiri quoque quæstionibus & tormentis genus David inter Iudæos mandavit, conquistumque funditus perdi ac deleri. Tandem vero divina superveniente ultione, in palatio à suis interfi-

erficitur anno imperii decimoquinto. Hujus vero
 adaver per vespilones delatum ignominiose se-
 clitur. Philix enim in suburbano suo latina via
 lud funeravit. Clemens autem quartus (ut dixi)
 im erat Romæ post Petrum episcopus. Nam
 linus, secundus est habitus, tertius Cletus, ta-
 metsi plerique latinorum secundum post Petrum
 utaverint Clementem fuisse: quod etiam epi-
 ola ad Iacobum Hierosolymitanum episcopum
 lane significat: Simon Petrus ubi finem vitæ
 æ adesse sensit in corona fratrum positus, ap-
 prehensa manu mea, hunc (inquit) urbis episcopū
 onstituo qui mihi in rebus omnibus posteaquam
 Romā veni, comes fuit. Subterfugiebam ego tan-
 am onus. tum ille: tibi tantummodo consulēs, po-
 ulum dei in fluctibus ambulantē deferēs, cum pe-
 iclitanti subvenire possis. Verum hic omnium
 modestissimus (ut dixi) Linum & Cletum sponte
 bi in tanto honore prætulit. Scripsit item Roma-
 æ ecclesiæ nomine ad Corinthios epistolam qui-
 em perutilem, nec characteri epistolæ differen-
 em, quæ sub Pauli nomine ad Hebræos fertur.
 legitur hæc publice à nonnullis: extat & secun-
 a ejus nomine, quam veteres non adeo proba-
 unt. Disputationem quoque Petri & Appionis
 ongo sermone ab eodem conscriptam Eusebius
 n tertio historiæ suæ volumine coarguit. Perve-
 isse autem ad hæc usque tempora Iohannem
 Apostolum constat Zebedæi filium Iacobi fra-
 em. Hic vero omnium novissimus evangelium
 cripsit, ac ea confirmavit, quæ à Matthæo, Mar-
 o, Luca conscripta fuerant. Ferunt & id ob eam
 em à Iohanne postremo factum, quo Ebioni-

taram dogma confurgens infringeret, qui afferre-
 bant & impudenter quidem Christum ante Ma-
 riam non fuisse: ejus enim divinam naturam Io-
 hannes explicat. Scripsit & alia multa, tum vero
 apocalypsim, relegatus à Domitiano in Pathmos
 insulam, quo postea interempto, & actis ejus ob
 nimiam crudelitatem à senatu rescissis, imperan-
 te Nerva Ephesum rediit: Ibiq; usque ad Tra-
 janum principem consilio & scriptis ecclesias Asiæ
 sustentans, senio confectus sexagesimo octavo
 post passionem Christi anno in domino quievit.
 Clemens autem pietate, religione, doctrina mul-
 tos ad fidem Christi quotidie traducebat. Quam
 ob rem P. Tarquinius sacrorum princeps cum
 Mamertino urbis præfecto Trajanum in Christia-
 nos concitat. Cujus imperio in insulam Clemens
 deportatur: ubi ad duo millia Christianorum ad
 secanda marmora damnatorum invenit. Dum ibi
 vero aquæ penuria laboraretur, quam sexto mil-
 liario repetebant, Clemens collem haud longe
 positum conscendens, agnum vidit, sub cujus
 dextro pede fons divinitus abundantem aquam
 scaturiebat, qua quidem & recreati omnes sunt,
 & multi ad fidem Christi conversi. Hanc ob rem
 motus Trajanus ex satellitibus suis quosdam mit-
 tit, qui Clementem in mare projicerent, alliga-
 ta ad collum ancora, cujus sacratissimum corpus
 non ita multo post ad littus delatum est: atque eo
 loci sepultum extructo templo, unde fons divini-
 tus emanayerat. Hoc autem factum narrat XIX.
 calendas decembris, anno tertio Trajani principis.
 Sedem vero Petri retinens annis novem, mensibus
 duobus, diebus decem: & regiones septem no-
 tariis

tijis divisit, qui diligenter res gestas martyrum
 sberent: & habitis quoque de more sacris or-
 dibus, decembri mense presbyteros decem, dia-
 ches duos, episcopos quindecim creat. Ejus in
 rorte dies XXII. sedes vacat.

ANACLETVS I. PONTIF. V.

ANacletus natione græcus, patria Athenien-
 sis, Antiocho patre natus, Clementi succe-
 dit, Nervæ Trajani temporibus. Nerva enim
 moderatæ vitæ, tum publicæ tum privatæ prin-
 cipis, æquissimum se atque utilem reipub. præsti-
 tit. Præterea vero ejus opera ex senatus decreto
 Domitiani acta abrogata sunt, unde multi ab exi-
 redire. Plerique vero bona sua, quibus antea
 soluti fuerant, hujus beneficio recepere. At
 Nerva, cum jam senio premeretur & mors instaret,
 reipub. cavens, Trajanum principem in filium
 per adoptionem accipiens, secundo & septuage-
 simo ætatis anno moritur, imperii vero sui anno
 primo, & mense quarto. Nerva itaque Trajanus,
 genere hispanus, cognomento Vlpus Crinitus,
 imperium accipiens, militari gloria, urbanitate,
 & moderatione omnes principes superavit. Nam
 res imperij longe & late diffudit, Germaniam
 transrhenanam in pristinum statum reduxit, Da-
 ciam & multas trans Danubium gentes imperio
 romano subegit, Parthos recepit, Albanis regem
 dedit, Euphratem & Tigrim provincias fecit,
 Armeniam, Assyriam, Mesopotamiam, Ctesi-
 montem, Babylona, vicit & tenuit, usque ad In-
 diæ fines, & mare rubrum accessit, in quo etiam
 insulam constituit, qua Indiæ fines vastaret. Ana-

cletus autem institutis & moribus ecclesiam Romanam confirmaturus, constituit, ne præsuleve clerici barbam vel comam nutrent, neve episcopus à paucioribus quàm à tribus episcopis ordinaretur: utque clerici publice non privati ad sacros ordines asciscerentur. Omnibus quoque fidelibus præcepit, ut peracta consecratione communicarent: qui vero nollent, è sacris ædibus eliminarentur. Augebatur hac ratione mirum in modum Christiana respub. Quare Trajanus veritus, ne quid detrimenti Romanum imperium inde caperet, tertiam persecutionem in Christianos concessit, qua quidem multi interempti sunt: maxime vero Ignatius Antiochenæ ecclesiæ tertius post Petrum episcopus, qui captus & damnatus ad bestias, dum Romam à satellitibus trahe-retur, quos decem leopardos vocat, omnes Christianos in itinere oratione, vel literis in fide confirmabat: Sic inquit, ut Iesum Christum inveniam, ignis, crux, bestię, confractio ossium & totius corporis contentio, & tormenta diaboli in me veniant, dummodo Christo fruam. Cum autem iam audiret leonum rugitum, frumentum sum, inquit, dentibus bestiarum, molarum, ut panis mundus inveniar. Moritur autem undecimo Trajani anno, ejusque reliquiæ Antiochiæ jacent exportam Daphnicam. At vero Plinius secundus, qui tum provinciam gubernabat, misericordia ob multitudinem interemptorum motus, ad Trajanum scribit; Innumera hominum millia quotidie obtruncari, in quibus nihil omnino sceleris deprehenderetur, aut aliquid quod Romanas leges offenderet, nisi hoc solum quod antelucano

ymnos Christo cuidam canerent Deo : adulteria vero aut hujusmodi crimina apud eos illicita haberi. Vnde permotus Trajanus, rescribit; Christianos quidem non esse requirendos, oblatos tamen puniri oportere. Perijt etiam illo tumultu Simon Domini consobrinus, Hierosolymitanus episcopus in cruce positus, filius Cleophæ, qui centum & viginti complevit annos. Hæc autem quæ dixi sub hoc pontifice gesta sunt, non autem sub Cleto, ut Eusebius in tertio historiæ suæ libro ostendit. Damasus enim Cletum ab Anacleto patria & genere mortis differre ostendit. Nam Cletus, natione Romanus, sub Domitiano, Anacletus vero Atheniensis sub Trajano principe moritur. Hic autem & memoriam patri composuit, & seorsum à plebè joca ubi martyres sepelirentur assignavit : & sacris ordinibus semel in mense decembri habitis, presbyteros quinque, diaconos tres, episcopos diversis in locis sex numero creavit : quo quidem ultimo supplicio perempto, vacat episcopatus diebus tredecim. Sedit autem annis novem, mensibus duobus, diebus decem.

EVARISTVS. I. PONTIF. VI.

Evaristus, natione græcus, patre Iudeo, nomine Iuda, ex Bethleem civitate, ad Trajani tēpora pervenit, cujus principis ob singularem justitiam & humanitatem libenter mentionem facimus. Nam ubique terrarum ita se æqualem omnibus præbuit, ut usque ad Justiniani tempora in creatione principum sit acclamatum: Felicior sit Augusto, ac Trajano melior. Præterea vero tantæ comitatis & humanitatis fuit in visendis ægrotis, salutādis amicis,

celebrandisque passim festis diebus, invitantiu-
 que conviviis, ut ei tanta benignitas vitio da-
 tur, unde dictum illud imperatore dignum prod
 Talem privatis imperatorem esse oportere, qua
 sibi privatos optat habere. Honores autem, di-
 tias, facultates, præmia, bene merentibus æq
 distribuit. Nulli quicquam injuriarum fecit a-
 gendi ærarii gratia. Immunitates civitatibus in-
 pia laborantibus dedit. Fluminum trajectiones
 itinera periculosa tuto & saluberrimo opere cor-
 posuit. Portum Anconitanum ducto præalto
 lato muro ad coercendos maris fluctus muniv
 Nihil in vita agens, nihil cogitans, quod ad cor-
 munem utilitatem non pertineret. Hac tanta gl-
 ria belli domique parta, apud Seleuciam Isauri-
 civitatem profluvio ventris periit, anno impe-
 ejus decimo octavo, mense sexto: cujus ossa Re-
 mam postea delata sunt, & in urbe sepulta urn-
 aurea in foro, quod ipse struxit sub column-
 Cochlide, quam adhuc cernimus: cujusque alt-
 tudo centum & quadraginta pedum est. At Ev-
 ristus (ut Damascus ait) titulos in urbe Rom-
 presbyteris divisit, & septem diaconos in ordines
 redegit, qui custodirent episcopum prædicantes
 propter stylum veritatis. Idem constituit ne pleb-
 in episcopum accusatio reciperetur. Ordinatione
 ter habuit mense decembri, ac presbyteros sex
 diaconos duos, episcopos per diversa loca nu-
 mero quinque creavit. Hujus tempore Papias fu-
 Iohannis auditor Hieropolitanus Episcopus, qui
 non tantum historiæ veterum discipulorum Do-
 mini, quantum voce Aristonis & senioris Iohan-
 nis adhuc viventis delectatus est. Vnde appare

ex ipsa nominum dinumeratione, cum omnium vere apostolorum mentionem fecisset, alium esse Iohannem, qui inter apostolos locatur: alium seniore Iohannem, quem post Aristonem numerat, qui certe doctissimus est habitus: quemque etiam multi secuti ob doctrinam sunt, ut Irenæus, Apollinarius, Tertullianus, Victorinus Pictaviensis, Lactantius Firmianus. Quadratus quoque apostolorum discipulus, ecclesiam dei tum periclitantem fide & industria sua, quoad fieri potuit, sustentavit. Nam cum Hadrianus tum Athenis hyemem agens, symmistesque Eleusinae omnibus pene sacris initiatus, occasionem fœviendi in Christianos dedisset, Quadratus ipse librum Hadriano porrexit de honestate religionis christianæ compositum, plenum fidei & rationis. Idem fecit Aristides Atheniensis philosophus sub pristino habitu Christi discipulus: volumen namque nostri dogmatis rationem continens, eodem tempore, quo & Quadratus, Hadriano principi obtulit. His autem apologeticis libris factum est, ut Hadrianus injustum fore existimans Christianos indicta causa ubique occidi, Minutio Fundano Asiæ proconsuli scripserit, neminem occidendum, nisi de accusatore & crimine constaret. Evaristus autem (ut quidam tradunt) martyrio coronatur ultimo Trajani principis anno. Sed melius censent, qui sub Hadriano, nondum in Christianos placato, id ei contigisse scribunt. annis enim novem sedit, mensibus decem, diebus duobus. Sepultus est autem Evaristus in Vaticano apud beati Petri corpus VI. calendas novembris. Vacat tum sedes dies. XIX.

ALEXANDER I. PONTIF. VII.

Alexander, patria Romanus, patre Alexandro ex regione Capitetauri, juvenis ætate, moribus senior, usque ad Aelij Hadriani tempora pervenit. Hadrianus enim consobrinæ Trajani filius imperium accipiens, primo quidem Christianis adversatus est, postea (ut deinceps dicitur) cognita eorum religione & pietate, in eos admodum beneficus fuit. De populo Romano benemeritus, pater patriæ statim appellatur: ejusque uxor Augustæ nomen suscepit. Vtraque vero lingua eruditissimus, & leges multas composuit, & bibliothecam insignem Athenis retulit, Plutarchi Cheronæi, Sixti, Agathoclis & Enomai philosophi doctrina ac familiaritate delectatus. Atheniensibus autē leges petentibus, ex Draconis & Solonis sententia jura composuit. Idem quoque sacris Eleusinæ initiatus, multa Atheniensibus dona contulit, eorumque pontem restituit, quem Cephysus fluvius inundatus alluvione dissolverat: Fecit & Romæ sui nominis pontem, qui adhuc extat, & sepulchrum in Vaticano apud Tiberim, quo nunc pontifices pro arce utuntur: Tiburtinam quoque villam miro sumptu ædificavit, quæ quidem hodie Tibur vetus appellatur, in eaque provinciarum & locorum celeberrima nomina inscripta erant. Pelusium autem veniens, Pompeii tumulum magnificentius extruxit, murum duxit in Britannia octoginta millia passuum: qui barbaros Romanosque divideret: Septicio Claro prætorii sui tum præfacto, & Suetonio Tranquillo epistolarum magistro. At vero Alexander Romanus ponti-

pontifex, primus ob memoriam passionis Christi
 in sacrificio addidit, Qui pridie quam pateretur,
 usque ad hanc clausulam, hoc est corpus meum.
 Instituit item, ut aqua, quam sanctam appellamus,
 sale admixta interpositis sacris orationibus, & in
 templis, & in cubiculis ad fugandos dæmones re-
 tineretur. Voluit quoque aquam admisceri vino in
 consecratione sanguinis & corporis Iesu Christi,
 quo significatur Christum ecclesiæ conjunctum
 esse. Oblationem quoque ex azymo, non autem ex
 fermentato, ut antea fieri mandavit: quia hoc mo-
 do purior ac potior haberetur: & Ebionitis hære-
 ticiis calumniandi occasio auferretur. Hujus vero
 temporibus fuit Agrippa, cognomento Castoris,
 qui Basilidis hæretici volumina in evangelium
 scripta, sua doctrina mirifice confutavit, Barrabam
 & Bartheab ejus prophetas conficta scilicet ad
 terrorem nomina, & Deum maximum eiusdem
 Abraxas deridens. Mortuus est autem ea tempe-
 state Basilides, qua & Cotheabas dux Judaicæ fa-
 ctionis Christianos variis supplicijs persecutus est.
 Hujus vero atque Iudæorum omnium pertinaciam
 Hadrianus imperator ultima cæde perdomuit, præ-
 cepitque ne cui Iudæo facultas introeundi Hiero-
 solymā daretur, Christianis tantummodo civita-
 te permessa, quam mœnibus & ædificijs instaurans,
 de suo nomine Aeliam appellavit. In eadē vero ci-
 vitate Marcus, ex gentibus primus episcopus, con-
 stituitur, cessantibus his qui fuerant ex Iudæis. Hu-
 jus quoque pontificis tempore martyriū pro fide
 Christi Sapphira Antiochena, & Sabina Romana
 mulier passæ sunt, & Favorinus, Palæmon, He-
 rodes Atheniensis, Marcus Byzantius rhetores.

insignes habentur. At Alexander post ordinatio-
nes tres, quas habuit mense decembri, quibus
presbyteri quinque, diaconi tres, episcopi per di-
versa loca quinque creati sunt, martyrio corona-
tur cum Eventio, & Theodoro diaconis, sepe-
liturque in via Nomentana, ubi interfectus est
septimo ab urbe milliario, V nonas Maij. Sedit
annis X. mensibus duobus. Vacavit autem sedes
dies viginti quinque.

SIXTUS I. POMPII. VIII.

Sixtus natione Romanus, patre pastore: vel
Sut alii volunt, Helvidio, fuit Hadriani tem-
pore, usque ad Verum & Anniculum consules.
Quem quidem Hadrianum inter bonos principes
numerandum censuimus. Liberalis enim, splen-
didus, magnificus, ac clemens fuit. Nam & ser-
vum in se gladio furentem medicis curandum
tradidit, & ægros bis terye in diem invisit, & Ale-
xandriam à Romanis everfam sua instauravit im-
pensa: Romæ Pantheon restituit, ac munera aro-
matica populo dedit. Moriens hos versus fecisse
dicitur:

*Animula, vagula, blandula,
Hospes, comesque corporis,
Quæ nunc abibis in loca,
Pallidula, rigida, nudula,
Nec ut soles dabis jocos.*

Moritur autem morbo intercutaneo XXII imperii
sui anno. ac sepelitur Puteolis in villa Ciceronia-
na. Sixtus autem rei divinæ (ut par erat) curam
gerens, constituit, ne à quoquam nisi à ministris
sacro-

sacrorum mysteria & vasa sacra tangerentur, maxime vero à foeminis: ne ve, quod sacerdotes corporale vocant, ex alio quam ex lineo panno, & quidem purissimo fieret. Idem censuit, ne episcopi ad sedem apostolicam vocati, redeuntes à suis reciperentur, nisi secum deferrent literas pontificis plebem salutantis. In celebratione vero mandavit, ut Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth cantaretur. Nuda primo hæc erant, & omnia simpliciter tractabantur. Petrus enim ubi consecraverat, oratione Pater noster usus est. Auxit hæc mysteria Iacobus episcopus Hierosolymitanus: auxit & Basilius, auxere & alii. Nam Celestinus missæ introitum dedit, Gregorius Kyrie eleyson, Gloria in excelsis Deo Telesphorus, collationes Gelasius primus, epistolam & evangelium Hieronymus, Alleluia vero sumptum est ex ecclesia Hierosolymitana, Symbolum in concilio Niceno: Mortuorum autem commemorationem Pelagius invenit. Thus Leo tertius, Osculum pacis Innocentius primus. Ut caneretur Agnus dei, Sergius pontifex instituit. Cum vero Sixti temporibus propter frequentes cædes pauci reperirentur, qui nomen Christi profiteri audent, & Galli Christiani præfulem sibi deposcerent, eò Peregrinum, Romanum civem misit, qui confirmatis in fide Gallis, Romam rediens ultimo supplicio afficitur in via Appia, eo loci ubi Christus discedenti Petro apparuit. Ejus corpus in Vaticanum per fideles delatum, apud sepulchrum Petri reconditur. Aquila quoque Iudæus, natione Ponticus, cum Priscilla uxore edito Claudij discedens, usque ad hæc tempora (ut

nonnulli aiunt) supervixit, secundus Mosaicæ legis interpret, post illos LXX. qui Philadelphi temporibus fuere. At vero Sixtus ubi ordinationes ter mense decembri habuisset, quibus presbyteros XI. diaconos undecim, episcopos per diversa loca IIII. creavit, martyrio coronatur, & in Vaticano apud Petrum sepelitur. Sedit autem annis decem, mensibus tribus, diebus viginti unum. Vacat tum sedes biduo tantum.

T E L E S P H O R V S. I. P O N T I. I X.

Telephorus, natione græcus, ex patre anachoreta, Antonini Pii temporibus fuit, cujus quidem imperatoris paternum genus è Gallia Cisalpina originem habuit. Imperavit autem cum filijs, Aurelio & Lucio annis II. ac viginti, mensibus tribus, tanta cum modestia & benignitate, ut merito Pij cognomentum adeptus sit, ac pater patriæ appellatus. Nulli enim unquam, tum privatim, tum publice, acerbus fuit: aut in redimendis pecuniis, aut exactione tributi, quod quidem ita remisit, ut cautionibus incensis omnium debita relaxaret. Quid plura de hoc principe dicam? Qui religione, pietate, gratia, humanitate, clementia, justitia, modestia cum Numa Pompilio bonorum omnium sententia comparari potest. Is præterea, cum Tiberis inundatione plurima Romæ vexasset ædificia, tum privata, tum publica, sua impensa cives in restituenda urbe liberalissime juit. Tarracinensem quoque & Cajetanum portum miris operibus, ut nunc etiam apparet, restituit. ejus quoque impensa erectam esse columnam illam cochleam putarim, à qua
urbis

urbis celeberrima regio nomen accepit. Thelephorus autem, quem diximus Sixto successisse, constituit ut septem hebdomadibus ante pascha jejuniū observaretur, utque in natali Iesu Christi nocte tres missæ celebrarentur: Prima in dimilio noctis, quo Christus in Bethleem nascitur: secunda illucescente aurora, quando à pastoribus cognitus est: tertia eadem hora diei, qua nobis dies redemptionis & veritatis illuxit, cum omni reliquo tempore ante horam tertiam celebrare interdictum esset, qua hora Dominus noster in crucem ponitur, ut Marcus ait. Constituit item ut ante sacrificium hymnus ille caneretur, Gloria in excelsis Deo. Hujus temporibus multū elaboravit pro fide Christi Iustinus philosophus ex Neapoli urbe Pæstinae, qui & Antonino Pio principi ac filijs eius librum dedit contra gentes scriptum; & dialogum contra Tryphonem principem Iudæorum habuit. Invectus est & in Marcionem, qui Cerdonis dogma secutus, alterum bonum, alterum justum Dominum asseruit, tanquam duo contraria principia creationis & bonitatis. Impugnavit & Crescentem Cynicum, ut gulosum, mortis timidum, luxuriæque ac libidinum appetentissimum, Christique blasphemum: cujus insidiis ad extremum circumventus, pro dignitate Christiani nominis sanguinem fudit. Hunc autem Iustini hostem non philosophum fuisse, sed Philopompum, id est amatorem arrogantiae scribit Eusebius. Eodem quoque tempore invaluisse Valentinianam hæresim constat. Hi quidem, Valentini cujusdam Platonici sectatores, dicebant, Christum de corpore virginis nil sumpsisse, sed per eam,

tanquam per fistulam quamdam, purum traaxisse. Photinus autem tum Lugdunensis episcopus, vir certe singularis virtutis & doctrinæ (uait Isidorus) jam nonagenarius martyrii coronam constanti animo perpessus est. At vero Thelephorus cum ordinationes quatuor mense decembris habuisset, creassetque presbyteros quindecim diaconos octo, episcopos tredecim, martyrium subiens, apud beati Petri corpus in Vaticano sepelitur. Sedit annis undecim, mensibus tribus diebus XXII. Vacat tum sedes dies septem.

HIGINVS I. PONTIF. X.

Higinus natione Græcus, patria Atheniensis, patre philosopho, Antonino Pio imperante, Thelesphoro successit. Addere vero aliquid etiam de laudibus Pii, antequam ad Higinum veniam, hominis virtus me cogit. Qui adeo moderatæ gloriæ fuit in re militari, ut defendere magis provincias, quam augere studeret: utque hanc Scipionis sententiam sæpius usurparet ac diceret: Malle se unum civem servare, quam mille hostes occidere, contra Domitiani institutum, qui populi Romani exercitum hostibus objiciebat, quo rarior in patriam reverteretur, adeo multitudinem oderat, & reformidabat ob ejus sævitiam. Tantæ autem justitiæ Pius fuit, ut multi reges, multæque nationes, positis ejus jussu armis, ad hominem controversias suas litesque deferrent, ejusdemque sententiæ statim parerent. Ob hæc autem merita, quæ maxima sunt, populus Romanus & Flaminem, & Circenses, & templum, & sodales Antonianos, lachrymantibus omnibus, constituit.

At

At Higinus urbis Romæ episcopus tum maxime
clerum prudenter in ordinem redegit, gradus di-
stribuit, instituitque ne templa sine celebratio-
ne dedicarentur neve auferentur diminueren-
turque sine arbitratu metropolitani vel episcopi.
Vetuit item, ne tigna reliquave materies ad ædi-
ficanda templa congesta, in prophanos usus con-
verterentur, posse tamē ad structuram alterius tem-
pli vel cœnobii concedente episcopo, transferri.
Voluit item, unum saltem patrimum, unamve
matrimam baptismo interesse: Sic enim eos ap-
pellant, qui infantes tenent dum baptizantur, li-
cet revera patrimus & matrima aliud significent.
Est enim patrimus (teste Festo) qui cum pater
sit, patrem adhuc habeat: idem de matrima di-
cendum est. Instituit prætera, ne metropolitanus
episcopum provinciæ suæ alicujus criminis reum
faceret & damnaret, nisi prius à provincialibus
episcopis causa discussa & cognita fuisset. Sunt
tamen qui hoc postremum Pelagio pontifici ascri-
bant. Hujus quoque tempore fuit & Polycarpus
Iohannis apostoli discipulus, Smyrnæus epi-
scopus ab eo creatus, ac totius Asiæ religione &
doctrina tum facile princeps. Is autem Ro-
mam veniens, plurimos fidelium, Marcionis &
Valentini falsa persuasionem deceptos, ad fidem
reduxit. Cum autem Marcion forte huic obviam
factus, diceret, mene cognoscis? Respondit: cogno-
sco quidem primogenitum diaboli. Negabat enim
patrē Christi Deum esse creatorem, qui per filium
mundum fecerat. Postea vero imperante M. An-
tonino & L. Aurelio Commodo, quarta post
Neronem persecutione, Smyrnæ se dente procon-
sule,

fule, igni crematus est. Melito quoque Asiaticus Sardensis episcopus, Frontonisque oratoris discipulus, librum, de doctrina Christiana, M. Antonino tradidit. Hujus ingenium Tertullianum mirum in modum laudat: dicitque, à plerisque nostrorum Prophetam habitum esse. Scripsit & Theophilus, Antiochensis ecclesiæ episcopus librum contra Marcionem, imperante M. Antonino: Scripsit & librum contra Hermogenis hæresim, qui materiam non naturam introducens Deo, non autem naturæ eandem comparavit, materiam elementorum & Deum appellans. Higinus autem bene de ecclesia dei meritis, cum ordinationes ter decembri mense habuisset, creassetque presbyteros quindecim, diaconos quinque, episcopos sex, moritur, & apud beati Petri corpus in Vaticano sepelitur, tertio Idus Januarii. Sedit annos quatuor, menses tres, dies quatuor. Sedes autem quadriduo tum vacat.

PIVS I. PONTIF. XI.

Pius, natione Italus, patria Aquileiensis, patre Ruffino, M. Antonini Veri tempora attigit, qui tum unà cum L. Aurelio Commodo fratre annis decem & novem imperium æquo jure administravit. Bellum autem contra Parthos simul susceptum, admirabili virtute & felicitate gesserunt, de hostibusque triumpharunt. Verum non ita multo post apoplexiæ morbo è medio sublato Commodo fratre, Antoninus solus imperiū obtinet: quem certe ob ejus præstantem in omni genere virtutis animum, mirari facilius quam laudare licet. Hic enim, & quia à teneris annis ejusdem animi, ejusdemque vultus in quavis fortuna semper

est.

est habitus: & quia benignitas naturæ cum doctrina, à Collatino Frontone oratore habita, in eodem viro certabat, ab omnibus philosophus merito appellatus est Platonis sententia, quam semper (Capitolino teste) in ore habuit sæpius repetita: *um demum florere civitates, si aut philosophi imperarent, aut imperantes philosopharentur.* Adeo autem, doctrinæ avidus fuit, ut imperator etiam Apollonium philosophum & Sextum Plurarchi nepotem legentem audierit. Frontonis quoque præceptoris statuam honoris causa in senatu collocavit. Hoc tempore Pius pontifex consuetudinem, & quidem magnam, cum Hermete habuit, qui librū scripsit titulo pastoris insignitum. Quo quidem in libro angelus pastoris personam induens ei mandat, ut omnibus persuadeat pascha die dominico celebrari: quod etiam fecit. Constituit item Pius, ne hereticus quispiam ex Iudeorum hæresi susciperetur & baptizaretur. Rogatu primo Praxedis sanctissimæ scœniæ thermas Novati in vico patricii in honorē sororis suæ divæ Pudentiænæ dedicavit. Multaque dona huic templo obtulit, ac sæpius eodem in loco sacrificium Deo præstitit. Vbi & fontem baptismi constituit, ac benedicens consecravit, multosque venientes ad fidem in nomine Trinitatis baptizavit. Illis quoque poenam constituit, qui negligentes sunt in attrectando Christi sanguine & corpore. Poenitentiam (inquit) agant quadraginta diebus, quorum negligentia in terram aliquid deciderit, si super altare, tribus diebus: si super linteum quatuor: si in aliud linteū, novem diebus. Vbicunque deciderit, si recipi potest lambatur: sin secus, aut layetur, aut radatur:

lotum

lotum & rasum, aut comburatur, aut in sacrariu reponatur. Hujus tempore in pretio est habitus Apollinarius Asiæ Hierapolitanus episcopus qui insigne volumen de fide Christi M. Antonio secundo tradidit. Scripsit & in Cataphryga qui tunc etiam cum Priscilla & Maximilla insaniebant, vaticinantes, incipiente tamen Montano quorum omnium hæc erat opinio, adventur spiritus sancti non in apostolis, sed in se traditur fuisse, Illis quoque temporibus laudabatur & Tatianus vir doctissimus, quamdiu ab opinione Iustini martyris præceptoris sui non discessit. Nam postea inflatus opinione sui novam hæresim condidit, quam postea Severus auxit, unde Severiani appellati. Hi vinum non bibunt, carnes fastidiunt, & vetus testamentum ac resurrectionem non recipiunt. Præterea vero Philippus Cretensis episcopus præclarum contra Marcionem librum hoc tempore edidit. Nam (sicuti dixi) Marcionistæ Cerdonis dogma sequebantur. Scripsit & Musanus librum contra quosdam, qui ad Eucratitarum hæresim declinabant: horum quidem opinio cum Severianis convenit. Omnem enim coitum spurcum putabant, cibosque damnabant, quos Deus generi humano proposuisset. At vero Pius ubi in ordinationibus suis, quæ quinque fuerunt, mense decembri presbyteros decem & novem, diaconos unum & viginti, episcopos decem creasset, moritur & apud beati Petri corpus in Vaticano sepelitur, quinto idus Iulii. Sedit vero annis undecim, mensibus quatuor, diebus tribus. Vacavit tum sedes dies tredecim.

ANICETVS I. PONTIF. XII.

A Nicetus, natione Syrus, patre Iohanne de Vicomurco: vel (ut Damaso placet) Humisia, ejusdem Antonini Veri tempore fuit, de quo in Pio diximus, quem quidem Antoninum philosophia nequaquam à rebus in bello gerendis retardavit. Nam Germanos, Marcomannos, Squados, Sarmatas ingenti virtute & felicitate unà cum filio Commodò Antonino superavit, ac triumphum egit. Iturus autem ad hoc bellum, cum non haberet unde stipendia militibus præberet, exhausto ærario, omnem imperatoriam suppellectilem, omnemque ornatum uxoris in foro Trajanì hastæ subjecit. Verum cum postea superato hoste in patriam rediisset, emptoribus pretia restituit. Nemini tamen molestus fuit, qui reddere empta noluisse: parva victoria in omnes de rebus pub. meritos liberalis fuit. Tributa quibusdam provinciis remisit. Fiscalium titulorum monumenta in foro congesta cremari jussit. Leges severiores novis constitutionibus temperavit. His rebus gestis factum est, ut ab omnibus ita diligeretur amareturque, ut sacrilegi nomen incurreret, qui ejus imaginem domi non habuisset. Anicetus autem ecclesiæ Romanæ consulens, ne moribus petulantium quorundam labefactaretur, instituit, ne clericus ullo modo comam nutriret, secundum Apostoli præceptum: neve episcopus consecrari posset à paucioribus, quam à tribus ejusdem ordinis viris, quod postea Nicena synodus confirmavit. Vbi vero metropolitanus consecrandus est, omnes provinciales interesse debent. Statuit

tuit præterea (ut Ptolemæus ait) ne episcopus crimen metropolitani sui ad alium , quàm ad primatem , aut ad sedem apostolicam deferret , quod & dicta synodus , & autoritas summorum pontificum deinceps confirmavit. Eiusdem etiam institutum fuit , ne archiepiscopi nisi ex singulari titulo primates nominarentur. Hi autem merito patriarchæ vocantur , cæteri autem archiepiscopi nominentur : vel (ut quidam volunt) metropolitani. Hujus temporibus Egesippus laudator fidei nostræ fuisse dicitur , qui omnem à passione Domini usque ad suam ætatem ecclesiasticorum operum texuit historiam , sermone simplici : ut quorum vitam quam diligentissime observavit , eorum quoque dicendi genus imitaretur. Affirmat autem se Romam Aniceti tempore , decimi post Petrum Episcopi pervenisse , ac perseverasse usque ad Eleutherium , qui Aniceti quondam diaconus fuerat. Multa vero in idololatrias scripsit , quod tumulos mortuis templaque facerent , ut Hadrianus qui in honorem Antinoi servi , quem in deliciis habuerat , gymniacum agona constituit apud Antinoum civitatem , quam de nomine ipsius conditam vocavit , ac prophetas in templo statuit. Sunt qui & Dionysium hujus ætate fuisse dicant. Variantur hoc loco tempora , cum alii Pium , alii Anicetum præponant. variantur & historiæ. Vtcunque sit , in tam remota historia , tantaque majorum negligentia , satius erit , res ipsas paulo ante vel post gestas aliqua ex parte attingere , quàm eas omnino prætermittere. Anicetus autem ubi ex ordinationibus quinque , quas mense decembri habuit , presbyteros novemdecim , diaconos quatuor ,
epif-

episcopos novem creasset, martyrio coronatus, ac pultus est in Calisti cœmiterio via Appia. XV. Iulii. Sedit annos undecim, menses quatuor, dies tres. Sedes vero dies septemdecim post eius mortem vacat.

SOTER I. PONTIF. XIII.

Soter, natione Campanus, patria Fundanus, ex patre Concordio, L. Antonino Commodopereperante fuit. Hic enim omnibus incommodus, ut Lampridius ait. Nil commune cum patre habuit, nisi quod & ipse contra Germanos adjuvans Christianis militibus feliciter pugnavit. In hoc bello cum exercitus Commodi penuria aquæ laboraret, ferunt precibus Christianorum militum aquam divinitus è cælo missam, pluraque fulmina in Germanos & Sarmatas cecidisse, quod etiam imperator ipse accidisse literis suis testatus est. Ceterum ad urbem rediens in omnia luxuriæ & obsequiæ dedecora prolabitur, nihil virtutis & pietatis habens. Gladiatoriis quoque armis in ludo Neronem imitatus depugnavit. In amphitheatro feris sese frequenter objecit. Plurimos quoque senatores interfecit, & eos maxime quos nobilitate industriaque excellere animadvertit. Soter autem à tantis malis animum ad rem divinam convertens, instituit, ne monacha ulla pallam attrectaret, neve thus in acerram poneret dum sacrificia fierent. Ejus extabat epistola hac de re scripta ad episcopos Italiæ. Instituit item, ne legitima haberetur uxor, nisi sacerdos ex instituto benedixisset, & quam parentes solenni pompa, more Christiano, marito col

collocassent : quamque etiam paranymphe de more custodivissent. Hoc autem constituit multa pericula rejiciens, quæ in novas nuptias cadere solent, ex præstigijs & magicis artibus quorundam improborum. Gratianus tamen hoc decretum Evaristo ascribit. Vtri vero sit attribuendum, legentes dijudicent. Non enim multum refert, illine, an huic attribuat. Soteris temporibus fuisse Dionysium Corinthiorum episcopum scribit Eusebius, qui tantæ eloquentiæ & industriæ fuit, ut non solum suæ civitatis & provinciæ populos, verumetiam aliarum urbium ac provinciarum episcopos suis epistolis erudiret. Instructus enim Pauli apostoli doctrina, facillime potuit sanctitate & eruditione alios in officio continere. Multa & Theodotion genere Asianus Tatiani discipulus ad laudem religionis nostræ tum scripsit. Maxime vero Apellem hæreticum scriptis suis percommode irridet, quod Deum quem coleret ignorare se diceret. Affirmabat enim Christum non Deum in veritate, sed hominem in phantasia, apparuisse. Non desunt qui dicant Cataphrygarum hæresim hoc tempore ortam auctore Montano. Clemens præterea Alexandrinæ ecclesiæ presbyter multa conscripsit, è quibus illa sunt, Stromatum, id est, varietatum libri octo, Hypotyposeon, id est, informationum libri totidem, contra gentes unus. Hujus autem discipulum Origenem fuisse constat. Huius quoque ætati & Pinytum Cretensem virum eloquentissimum, & Oppianum, qui halieutica scripsit, poetam insignem, & Herodianum grammaticum quidam ascribunt. Soter autem, ubi per ordinationes quinque,

ce, mense decembri habitas, presbyteros octo,
 cononos novē, episcopos undecim creasset, mo-
 ritur, ac sepelitur via Appia in cœmiterio Calisti.
 Edidit annos novem, menses tres, dies unum &
 viginti. Vacat tum sedes dies totidem.

LEUTHERIVS I. PONTI. XIII.

Leutherius, natione Græcus, patria Nico-
 politanus, patre Abundio, temporibus L.
 Antonini Commodi fuit, cujus flagitiosæ vitæ
 ipsa pœnam tulit. Nam Capitolium fulmi-
 nictum unâ cum egregia illa bibliotheca, majo-
 rum cura parata, concrematur. Aedes quoque in
 proximo sitæ eandem calamitatem sensere. Exor-
 titum est deinde aliud incendium, quo & ædes Ve-
 stales, & palatium bonaque urbis pars exusta est, ac
 æquata. Tantæ præterea temeritatis fuit, ut
 suæ imaginis caput colosso permagno & egre-
 gio, priore detracto, imponi jussit, & menlem
 decembrem ad imitationem Augusti Cæsaris,
 Commodum appellari voluerit, quæ omnia post
 mortem ejus abrogata sunt, ipseque mortuus,
 tam humani generis hostis adjudicatus, adeo
 eius vita, flagitijs contaminata, omnibus erat
 vitio. Strangulatus in domo Vestalium duodeci-
 mo imperii sui anno, & mense septimo è me-
 morio sublatus est. Eleutherius autem quem dixi-
 mus Soteri successisse, inito pontificatu statim
 in Italiam accepit à Lucio rege Britanno, qua ro-
 gabatur ut se ac suos in Christianorum numerum
 traheret. Quare Fugatium & Damianum, viros
 sanctissimos, eo misit, qui regem ipsum ac populum
 converterent. Erant tum in Britannia pontifices
 quin-

quinque & viginti, quos flamines vocabant. Inter hos autem tres archiflamines habebantur, quorum in loco archiepiscopi tres constituti sunt, Ptolemæus ait. Protoflaminum vero loco primitiva ecclesia patriarchas instituit. Idem etiam fuit, ne quis ob superstitionem cibi genus ullum respiceret, quo humana consuetudo vesceretur noluit præterea quempiam de gradu suo deponi nisi accusatus reus criminis convinceretur, exemplo Salvatoris, qui errorem Iudæ, licet rei, nondum tamen convicti, ita æquo animo tulit, ut quicquid interim egisset, pro dignitate apostolatus: tum firmumque manserit. Prohibuit etiam, absente eo quem accusator reum facit, ulla in causa decerneretur, quam quidem sententiam & Demasus pontifex, & jus pontificum postea confirmavit. Hujus autem pontificatu & ecclesiis prædata est ac quies, & nomen Christianum per omnem terram mirum in modum auctum, Romanopotentissimum, ubi multi ex nobilitate Romana cum conjugibus & liberis in fidem recepti, baptismi caractere notati sunt. Solus vero Apollonius, orator insignis, martirium tum passus est, habita prioratione de laudibus christianæ fidei, quod illis temporibus capitale habebatur. Mortuo Apollonio multæ hæreses invaluerunt: Marcionis quippe secta varie divisa est. Alii enim unum principium fatebantur: alii duo: alii tria: & tres naturas confirmantes, fidem prophetarum abrogabant. Florinus quoque & Blasius nova contra veritatem machinabantur figmenta. Deum creasse mala, contra Iudæ, Deus omnia bona fecit. Contra hos sensus Quolitiani, affirmantes, Deum non creasse ma-

contra id quod scriptum est: ego sum Deus creans
 malum. Sunt qui dicant & Galenum Pergamenum
 medicum insignem, & Iulianum legumlatorem,
 & Frontonem rhetorem his temporibus fuisse,
 quod ego in tanta perturbatione temporum &
 historiae, nec affirmo nec refello. De Modesto
 & Bardesane affirmare ausim: quorum alter
 in Marcionem scripsit, alter vero in Valentinum.
 Nam cujus primum sectator fuerat, ejus postea
 confutator factus est. Hunc Hieronymus concita-
 tissimum in dicendo fuisse affirmat, cum ejus scri-
 ta ex Syra lingua in græcam conversa vidisset: &
 inquit, tanta vis est in interpretatione, quantum
 utabimus esse in sermone proprio? Eleutherius
 utem ubi ex tribus ordinationibus mense decem-
 bri habitis, presbyteros duodecim, diaconos octo,
 piscopos quindecim creasset, moritur, & apud
 beati Petri corpus sepelitur septimo calendas Ju-
 lii. Sedit autem annos quindecim, menses tres,
 dies duos. Vacat tum sedes dies quinque.

VICTOR I. PONTIF. XV.

Victorem natione Aphrum, patre Felice
 fuisse, Aelii Pertinacis tempore credide-
 rim, qui quidem Aelius cum grandis natu esset,
 septuagesimum enim agebat annum, ex præfecto
 urbis, quem magistratum tum gerebat, senatus-
 consulto imperator creatur. Rogatus deinde, ut
 & uxorem Augustam faceret, & filium Cæsarem
 appellaret, id facere recusavit, testatus sufficere,
 quod ipse imperaret invitus. At vero quoniam
 in imperatore nihil avaritia turpius est, cum il-
 liberalis ac sordidus haberetur, quod dimidiatas

lactucas & cardos convivis apponeret, nemi contradicente, à Iuliano jurisperito in palatio cecidit, imperii sui mense sexto. Hic est ille Iulianus qui perpetuum edictum composuit, quod quæ septimo mense posteaquam imperare cœperat, apud pontem Milvium victus à Severo civili bello, interfectus est. At Victor pontifex reipublice Christianæ, ut par erat, curam gerens, constituit, ut pascha dominico die celebraretur ex Eleutherij sententia (ut Damafus ait) à XIII. kalendas primi mensis usque in XXI. Cujus decretis contemperans Theophilus Palæstinae urbis episcopus, contra eos scripsit qui XIII. luna cum Iudæis pascha celebrabant. In hanc vero opinionem investus est Polycrates Ephesiorum episcopus, qui ex vetere consuetudine XIII. luna cum Iudæis pascha celebrabat. Se enim apostoli Iohannis, veterum auctoritatem secutum ostendit: Nos (inquit) inviolabilem celebramus diem, neque addentes quicquam, nec diminuentes. Hanc vero opinionem secutus est Philippus Hierapoli metropolitus: Hanc Iohannes, qui supra pectus Domini recubuit, & pontifex ejus fuit, auream laminam in fronte portans: Hanc Polycarpus, Thraseas Melito, & Narcissus Hierosolymitanæ ecclesie episcopus. Idem quoque Victor decrevit, ut, quavis aqua baptismum petentes baptizarentur, necessitas instaret: hanc ob rem quidam existimant concilium in Palæstina habitum esse, cui Theophilus, Irenæus, Narcissus, Polycarpus, Bacchylus Asianæ provincie insignes episcopi interfuerunt. Res tamen integra in Nicenum concilium translata, in quo etiam constitutum est, ut pascha per

qua

quartam decimam lunam celebraretur, ne Iudæos imitari videremur. Fuere hujus pontificis tempore multi doctissimi viri. Nam & Appion-tum Hætaemeron fecit, & Paulus Samosatenus, una cum Theodoto Coriario, existimavit Salvatorem pium hominem fuisse, & Sextus de resurrectione conscripsit, & Arabianus opuscula edidit ad christianam doctrinam pertinentia. Iudas quoque christoriographiam superiorum temporum usque ad decimum Severi annum conscripsit, in qua tamen erroris arguitur, quod adventum Antichristi suis temporibus futurum dixerit. in quem errorem deo incurrisse putamus, quod & vitia hominum & crudelitatem eo pervenisse cernebat, ut diutius tolerari humanum genus à Deo non posset, quæ res & Lactantium postea & Augustinum fefellit. Victor autem compositis etiam quibusdam de religione voluminibus moritur, & apud beatum Petrum in Vaticano sepelitur: cujus diem festum quinto calendas Augusti celebramus. Sedit autem annis decem, mensibus tribus, diebus decem. At sedes dies XII. tum vacat.

SE PHERINVS I. PONTIF. XVI.

SEpherinus, natione Romanus, ex patre Abundio, Severi temporibus fuit, qui genere Apher, ex oppido Lepi, una cum imperio, cognomen Pertinacis à Iuliano cæso accepit. Is enim fisci procurator, mox tribunus militaris per gradus alios usque ad imperium pervenit. Parcus admodum, natura sævus. multis bellis laceffitus fortissime quidem rempub. licet laboriosissime gu-

bernavit. Ad bellicam gloriam, laudem quoque
literarum addidit : philosophiæ admodum stu-
diosus. Foris Parthos & Adiabenos superat. Ara-
bas autem interiores ita cæcidit, ut regionem eo-
rum provinciam Romanam faceret. Hanc ob rem
triumphans, ut in ejus arcu sub capitolio positus
adhuc apparet, Parthicus, Arabicus, Adiabeni-
cus, cognominatur. Aedificijs præterea publicis
urbem exornavit. Nam & thermas Severianas &
septizonium extruxit non longe à circo maximo
Palatinum inter & Cælium montem. Paulus
autem abfuit, quin, Pauli secundi pontificis ius-
su, lapidæ quidam superioribus annis eam par-
tem septizonij, quæ adhuc extat, demolirentur.
At Zephirinus pontifex rei divinæ magis quam
humanæ intentus, constituit, ut astantibus clerici
& laicis fidelibus, & Levita & sacerdos ordina-
retur, quod postea in Chalcedoniensi concilio con-
firmatum est. Statuit item ut consecratio divi
sanguinis in vitreo vase, non autem in ligneo, ut
antea, fieret. Hæc quoque institutio sequentibus
temporibus immutata est. Vetitum enim est, ut
neque in ligno fieret propter raritatem, qua sacra-
mentum imbibitur, neque in vitro propter fragi-
litatem, neque ex metallo ob tetrum saporem
quem inde concipit, sed fieri voluere ex auro ar-
gentove aut ex stanno, ut in Triburensi & Remen-
si concilio scriptum apparet. Idem præterea in-
stituit, ut omnes Christiani, annos pubertatis at-
tingentes, singulis annis in solenni die paschæ pu-
blice communicarent. Quod quidem institutum
Innocentius tertius deinceps non ad communio-
nem solum, verumetiam ad confessionem deli-
ctorum

torum traduxit. Mandavit item, ne episcopus, vel à patriarcha, vel à primate vel à metropolitano suo in iudicium vocatus, sine autoritate apostolica damnaretur. Voluit postremo, presbyteros omnes adesse celebrante episcopo, quod etiam (ut dictum est) Evaristo placuit. Hujus autem temporibus fuere & Heraclitus, qui in postolum commentarios scripsit, & Maximus qui famosam quæstionem insigni volumine discussit, & Candidus qui Hexaameron composuit, & Origenes qui decimo Severi Pertinacis anno, persecutione in Christianos mota, Leonida patre interempto, quem ipse adolescens ad martyrium exhortatus est, cum sex fratribus & matre vidua pauper relinquitur, redactis in fiscum paternis bonis, quod Christum verum Deum profiterentur, unde grammatica sibi ac suis victum quæsivit. Discipulum autem Plutarchum habuit, qui postea martyrio coronatus est. Totus deinde ad religionem conversus, catechizandi, hoc est prædicandi officium habuit. Tanti autem ingenii fuit, ut nulla eum lingua, nulla literatura latuerit. Mirabatur continentia in cibo & potu, abstinencia in rebus alienis. Nam & paupertatem Christi imitatus est, & multis annis nudis ambulavit pedibus: illud quoque quod in evangelio dicitur, secutus est, & si puerile habetur, quia sunt eunuchi qui seipso castraverunt propter regnum Dei. Hujus virtutem plerique imitati, martyrium proinde Christi æquo animo passi sunt: maxime vero Potamiæna mulier, calida pice in caput ejus fusa. Zephyrinus autem cū ex ordinationibus quatuor, mense decembri habitis, presbyteros tredecim

diacconos septem, episcopos tredecim creasset moritur Severi tempore : ac in via Appia non longe à cœmiterio Calisti sepelitur septimo calenda septembris. Sedit autem annos octo, menses septem, dies decem, vacat tum sedes dies sex.

CALISTVS I. XVII. PONTIF.

Calistus, natione Romanus, patre Domicio Cæx regione urbis Ravennatum, usque ad Severi tempora pervenit, cujus cum animo fortuna mutata est. Nam ubi quintus à Nerone persecutionem in Christianos movet, continuo variis periculis & bellis distrahitur : hinc à Pescennio Nigro, qui magnos in Syria motus concitaverat : hinc à Clodio Albino, quem tamen in Gallia non in cruento prælio superavit. Inde vero in Britanniam profectus, deficientibus fere sociis omnibus, variis casibus afflictatus, apud Eboracum Gallia moritur, anno imperii sui decimo septimo, duobus filiis relictis, Bassiano & Geta : quorum Getæ hostis publicus judicatus est ac interfectus, cum ob vitam ejus omnibus probris contaminatam tum vel maxime, quia Papinianum juris civilis alterum asylum sua manu necaverat. At Bassianus sumpto à senatu Antonini nomine, imperio potitus est : ac Caracallæ cognomentum accepit, à genere vestis, quam populo dono dedit. Is autem patre asperior, & omnium libidine intemperantior, nullum genus facinoris in vita prætermisit. Nam & fratrem Getam occidisse putatur, licet Geticum triumphum ejus nomine duxerit, & novercam suam in uxorem duxit. Nihil egregium

le se reliquit præter thermas Antonianas, quas ipse inchoavit, & Alexander perfecit: munivit & viam novam. Eos præterea capitali pœna affecit, qui remedia quartanis ac tertianis collo gestarent. Damnati præterea ab eo sunt, qui ad statuas mincissent. Hic postremo dum bellum in Parthos moveret, inter Edeffam & Carras ab hostibus circumventus, occiditur, septimo imperii sui anno, dum evandæ vesicæ causa ex equo descendisset. Calistus autem pontifex in tanta rerum perturbatione tamque sceleratis imperatoribus, nequaquam ab instituto suo discedens, constituit, ut ter in anno jejunaretur die sabbati, præsertim frumenti, vini & olei gratia, secundum prophetam, videlicet quarto mensè, septimo & decimo inchoando annum Hebræorum more. Verum postea mutata sententia id in quatuor anni tempora transtulit, in vernale scilicet, æstivale, autumnale & hyemale, quibus temporibus deinceps ratio sacrorum ordinum habita est, cum antea id quidem tantummodo decembri mense fieri consuevisset. Idem quoque instituit, ne clericorum delatores & accusatores vel infames, vel suspecti, vel inimici, in accusationibus & judiciis reciperentur. Eos vero hæreticos putavit, qui arbitrantur sacerdotes post crimen admissum, etiamsi dignam pœnitentiam subiissent, ad pristinos honores redire non posse. Hunc ædificasse basilicam in transtiberina regione in honorem beatæ virginis, Damasus scribit. Non tamen crediderim hanc illam esse, quam hodie tam celebrem & amplam cernimus, cum ea tempestate ob crebras persecutiones occulta essent oratoria, & sacella potius, atque eadem abdita, & plerumque

runque subterranea, quam apertis in locis ac publicis fierent. Cœmeterium quoque de suo nomine condidit via Appia, eo loci ubi multorum martyrum cineres antea repositi fuerant. Vnde mirum cuiuspiam videri non debet, si prius multos eisdem in locis sepultos diximus, cum nomen illud postea à notiore persona traxerit. inuisi ego hæc locum cum amicis quibusdam religionis causa. Visuntur adhuc cineres & ossa martyrum, visuntur sacella ubi privatim sacrificia fierent, quæ publice quorundam imperatorum edicto exhiberi Deo non poterant. Hujus temporibus fuit Tertullianus Apher, centurionis proconsularis filius, quem Hieronymus primum post Victorem & Apollonium inter doctos latinos commemorat. Acris enim ingenii fuit, multa volumina scripsit. Vidi ego, Hieronymus inquit, Paulum quendam Concordiæ, quod oppidum Italiæ est, qui se beati Cypriani notarium, cum ipse admodum adolescens esset Romæ vidisse, diceret, referretque Cyprianum nunquam absque Tertulliani lectione unam diem præteriisse. Is vero cum usque ad mediam ætatem presbyter mansisset, invidia deinceps & contumeliis clericorum Romanæ urbis ad Montani doctrinam lapsus, contra ecclesiam volumina composuit, maxime vero de pudicitia, de monogamia, de jejuniis. Scripsit & contra Apollonium libros sex. Eisdem quoque temporibus multa præclare gessit Origenes. Nam & Hebio-
neorum hæresim impugnavit: qui & Christum ex Ioseph & Maria natum purum esse hominem dicebant, & legem judaico ritu servandam prædicabant. Hoc idem & Symmachus sentiebat. Tra-
du-

duxit etiam sua doctrina ad veram fidem Ambrosium quendam Valentiniani dogmatis (ut ait Eusebius) imitatore : vel (ut Hieronymo placet) Marcionitem , cui protheochristo presbytero liber Origenis de martyrio inscribitur. Hunc quidem etsi hostem sibi Porphyrius desumpserit, Christiani nominis acerrimus persecutor , ita tamen interdum laudat , ut nunc doctissimum , nunc philosophorum principem vocet : & cum dicat eum omnia Platonis secreta consecutum , carpit tamen quod religioni christianæ se addixerit. Scripsisse Origenem ad sex millia volumina librorum , Hieronymus ipse refert. Erravit tamen (ut eidem & Augustino placet) in plerisque , maxime vero in libro de principatu quem Periarchon appellavit. Hunc vero & Pamphilus martyr , & Eusebius , & Rufinus Aquileiensis presbyter mirifice commendant. At Calistus, ubi ex ordinationibus quinque per mensem decembrem actis , presbyteros sedecim, diaconos quatuor, episcopos octo creasset , martyrio coronatus est , ac sepultus in cœmeterio Calopodii , via Aurelia , tertio ab urbe miliario, pridie idus octobris. Sedit annos sex, menses decem , dies decem. Vacat tum sedes dies sex.

VRBANVS I. PONTIF. XVIII.

VRbanus , natione Romanus , patre Pontiano , M. Aurelio Antonino imperatore fuit , anno Christi ducentesimo vigesimo sexto , ab urbe vero condita , noningentesimo & septuagesimo. Hic autem (ut putabatur) Caracallæ filius (Erant enim qui dicerent eum vulgo conceptum) Romam veniens , magna omnium expectatione

imperium adeptus, Heliogabali nomen sumpsi à Sole, cujus sacerdos erat, edito templo. Phœnices enim Heliogabalum Solem vocant. Verum ita præter expectationem is vixit, ut nullande se, nisi flagitiorum totiusque obscœnitatis memoriam reliquerit. Nam & in virgines vestale incestum commisit, & probrosas mulieres semperdomi habuit & iracundia incitatus, Sabinum consularem virum (ad quem Vlpianus scripsit) in medio tolli iussit. Dignitates autem & honores malis ac flagitiosis committebat, quod quidem ita aliquando deridebat, ut cum secum accubuisset, stratis follibus in cœna, eisdemque reflatis subito sub mensa omnes reperirentur. Ita autem inhoneste ridebat, ut publice in theatro solus audiretur. Primus Romanorum holoserica veste, mensis ac capsis argenteis usus est. Admonentibus amicis, caveret ne ad inopiam redigeretur, respondit, quid melius, quam ut ipse mihi hæres sim & uxori meæ. Eo vesaniæ interdum provectus est, ut decem millia pondo arachnearum collegerit, qua ex re dicebat magnitudinem urbis Romæ comprehendi posse. Exhibuit præterea decem millia murum, mille mustelas, mille sorices. Hac vero infania adeo contemni cœptus est, ut tumultu militari exorto, ipse cum matre necaretur. Ajunt, cum ei à sacerdotibus Syriis dictum esset, vi moliturum, eum parasse funem serico & cocco intortum, quo vitam laqueo finiret. Moritur autem quarto imperii sui anno, quo tempore in Palesina Nicopolis urbs, quæ prius Emmaus dicebatur, condita est, legationis industriam ejus rei gratia suscipiente Africano, rerum ac tempo-

porum. scriptore. Urbanus vero qui hujus mon-
 stri tempore fuit, non autem Diocletiani (ut qui-
 dam volunt) multos sanctitate vitæ & doctrina
 singulari ad fidem traduxit. Inter hos autem Va-
 lerianum virum præstantissimum, beatæ Cæcilie
 ponsum, & Tiburtium ejusdem Valeriani fra-
 trem, qui postea martyrium constanti animo tuler-
 e. Quam conditionem etiam virgo ipsa subiit in
 lomo paterna, jam antea, suo rogatu, ab Urba-
 no Deo dicata. Ejusdem quoque Urbani institu-
 tum fuit, ut ecclesia prædia ac fundos à fidelibus
 oblatos reciperet, partireturque proventus cleri-
 cis omnibus viritim, nihilque cuiuspiam priva-
 tum esset, sed in commune bonum, quod hodie
 obsolevit, tanta est hominum rapacitas & libido.
 Sunt qui huic attribuunt distinctionem quatuor
 temporum ac jejunii, quæ antea confundebantur
 hominum imperitia. Hujus temporibus Trypho-
 nem Origenis auditorem fuisse constat, qui li-
 rum præcipue composuit de vacca ruffa in Deu-
 teronomio. Minutius item Felix insignis tum Ro-
 mæ causidicus dialogum scripsit, quo Christiani-
 um & ethnicum disputantes inducit. Scripsit &
 contra mathematicos, cujus etiam Lactantius
 meminit. Alexander quoque Hierosolymitanus
 piscopus bibliothecam illam Hierosolymis tum
 instituit, unde tantum laudis consecutus est. At
 ubi ex ordinationibus quinquies mense decembri
 habitis, presbyteros novem, diaconos quinque,
 piscopos novem creasset, martyrio coronatus
 est, & sepultus in cœmitetio Prætextati via Ti-
 urtina. Sedit annos quatuor menses X. dies XII.
 Sedes autem dies XXX tum vacat.

PONTIANVS. I. PONTIF. XIX.

Pontianus, natione Romanus, patre Calphurnio, temporibus Alexandri imperatoris fuit anno ab urbe condita DCCCC. LXXIII. anno vero Christi CC. & XLV. Inter imperium vero Heliogabali & Alexandri tres imperatores sunt habiti, Diadumenus, Macrinus, & Albinus: quorum nomina prætermittere institui, cum quia parum imperarunt, tum vel maxime, quia nihil memoria dignum gessere. solus tamen Albinus ob edacitatem nomen aliquod apud posteros consecutus est, ut ait Cordus, qui centum persica campana, decem melones hostienses, quingentas fico passarias, quadringenta ostrea una Cœna comederat. Sed omittamus hæc monstra, ad Alexandrum venio unicum virtutis exemplar, qui senatus ac militum studio imperator creatus, ad componendam Rempubl. vitio superiorum principum labefactatam, animum adjecit. Adjutores autem ad hanc rem habuit, & Iulium Frontinum virum doctissimum, Ulpianum & Paulum viros in iure civili præstantissimos. Iustitiam vero ita coluit, ut nemo unquam de illata ab eo injuria questus sit. Procul omni pompa & ambitione vixit, unde semel tantum, dum consul esset, picta toga usus est. Si quis autem inter salutandum caput flexisset, aut blandius aliquid dixisset, ut adulator rejiciebatur. Erat præterea tantæ prudentiæ, ut à nemine decipi posset: unde Turinum qui munera accipiebat, quod magnæ esse autoritatis apud imperatorem videretur, in foro transitorio ad palum alligatum fumo necari iussit, præcone clamante; fumo pu-

nitur, qui fumum vendidit. Pecunias autem, quarum mater Mammea, ut mulier, studiosa fuit, omnino contempsit. Gemmas rejecit, ut res muliebres, distitans, in Virgilio (quem Platonem poetarum vocabat) plures, & meliores gemmas esse. Lenonum vestigal & meretricum & exoletorum in sacrum ærarium inferri vetuit, idque sumptibus publicis assignandum censuit, quo & theatrum, & circus, & amphitheatrum, & stadium instaurarentur. Statuas summorum virorum undique quas in foro transitorio locavit. Thermas vero Antonini Caracallæ, quæ hodie Antonianæ vocantur, perfecit & ornavit. Templum Christo ædificare voluit, eumque inter Deos recipere. Habuit præterea Christum ipsum, Abraham & Orpheum in larario suo. Alexander igitur tot virtutibus insignis, juvenis admodum imperator creatus, bellum statim contra Persas suscepit, ac Xerxem eorum regem constantissime vicit. Disciplinæ vero militaris adeo severus emendator fuit, ut quasdam etiam integras legiones exautoraverit. Qua severitate factum est, ut militari tumultu apud Maguntiacum in Gallia occideretur. Pontianus autem pontifex Romanus instigantibus sacrificulis idolorum, mandato principis ab urbe Roma in Sardiniam insulam cum Philippo presbytero deportatur, eo potissimum tempore, quo Origenes Germanum presbyterum Antiochenum, & Beryllum Arabiæ episcopum ab hæresi ad veritatem reduxit. Negabat Beryllus Christum ante incarnationem fuisse. Aliqua opuscula hic scripsit, maxime vero epistolas aliquot, quibus Origeni pro sana doctrina gratias agit.

agit. Extat & dialogus Origenis & Berylli, in quo Beryllum hæreseos arguit. Tanti autem ingenii fuit Origenes & doctrinæ, ut septem notarii sibi invicem succedentes, homini vix sufficerent. Librarios habuit totidem, & puellas apprime eruditas, quos omnes ingenii copiam & ubertatem effundendo defatigabat. Ab Antiochia vero accersitus Romam à Mammea, Alexandri matre, in quam filius unice pius fuit, in pretio habitus Origenes, mulierem christianam fidem edoctam relinquens, Antiochiam rediit. Pontianus vero multas calamitates & gravia tormenta pro fide Christi in Sardinia passus, tandem moritur: cujus corpus postea à Fabiano pontifice Romam cum magna veneratione ac totius cleri supplicationibus reportatum est, ac sepultum via Appia in Calisti cœmiterio. Hic autem ex sacris ordinibus bis mense decembri habitis, sex presbyteros, diaconos quinque, episcopos sex creavit. Vixit autem in pontificatu annis novem, mensibus quinque, diebus duobus. Vacat tum sedes à martyrio ejus dies decem.

ANTHERVS I. PONTIF. XX.

ANtherus, natione græcus, patre Romulo, pontifex creatur, Maximino imperante, qui anno ab urbe condita DCCCCLXXXVII. ex corpore militari, posteaquam bellum in Germania prospere gesserat, sine ulla senatus autoritate imperator electus est. Fuit autem ingentis staturæ vir, adeo ut pedes octo excederet. Pedem habuit tantæ magnitudinis, ut postea in proverbii locum

cum

rum cesserit cum de longis & ineptis hominibus loquimur : Maximini caligam requirit. Pro anulo autem uxoris dextro cherio utebatur. Tantæ vero bibacitatis erat , ut vini amphoram una cœna biberet. Verum cum, sextus à Nerone , Christianos sædibus persequeretur , tertio anno posteaquam regnare cœperat à Pupieno Aquileiæ , quam obsidebat , una cum filio Maximino interfectus , persecutioni simul & vitæ finem imposuit , Mameæ , mulieris christianæ , & Origenis mortem permaxime cupiens. Ferunt in ea obsidione Aquiciensis fœminas funes ex capillis suis fecisse , cum nervi deessent aut funes , ad emittendas sagittas. Vnde in honorem matronarum templum Veneri Calvæ senatus dedicavit. Antherus autem Primus statuit , ut res gestæ martyrum diligenter exquisitæ à notariis scriberentur , conscriptas recondi in ærario ecclesiæ mandavit , propter maximum quendam , qui martyrio coronatus est , ne unà cum vita bene agentium memoria aboleretur. Censuit item episcopum omisso primo episcopatu ad alium necessitatis causa & utilitatis , non sui ipsius , sed creditarum ovium posse transferri , interposita summi pontificis autoritate , quod hodie à plerisque contra fit : ad utilitatem enim propriam respicientes , imo voluptatem , ut habeant unde expilent , ad uberiores semper respiciunt. Non quod oves , & qua ratione pascendæ sint quærentes , quod est officium boni pastoris , sed sciscitantes quantum singulis annis inde excerpi possit. De cura animarum parva fit mentio , de augendis proventibus magna : quo multa jumenta & plures servos , ac eos quidem igna-

ignavos & stolidos domi alant. Hujus autem temporibus Iulius Aphricanus fuit inter scriptores nobilis, constituta etiam (ut Eusebius ait) Cæsareæ suo nomine insigni bibliotheca. Hic sub M. Aurelio Antonino legationem suscepit pro instauratione Emmaus, quæ postea Nicopolis appellata est, ut ante diximus. Scripsit item epistolam ad Origenem qua ostendit fabulam Susannæ apud Hebræos non haberi: contra quem postea Origenes ob hanc rem grandem epistolam scripsit. Geminus quoque Antiochenæ ecclesiæ presbyter, & Heraclas Alexandrinæ ecclesiæ pontifex, tum quidem in pretio sunt habiti. Antherus vero unctantummodo episcopo creato; martyriū subiens in cœmiterio Calisti via Appia, sepelitur tertionas Ianuarii. Sedit annis undecim; mense undecim diebus duodecim. Vacat tum sedes dies tredecim.

FABIANVS I. PONTIF. XXI.

FAbianus, natione Romanus, ex patre Fabio, à Gordiano & Philippo usque ad Decium imperatorem pervenit. Gordianus enim imperium adeptus, cum Parthos iam erumpentes ingenti clade superasset, ad triumphum rediens, à Philippis necatur. Cujus hæc fuit præcipua laus, quod ad sexaginta duo millia librorum in bibliotheca habuisse dicitur. Philippus autem anno ab urbe condita noningentesimo nonagesimo septimo, reductis militum copiis è Syria, in Italiam una cum filio Philippo annos quinque imperat. Hunc autem primum imperatorem Christiani habuere: qui quidem mysteria adire nunquam est ausus nisi confessus. Post tertium vero imperii sui annum,

mil-

millesimus ab urbe condita annus impletus est:
 inde & seculares ludi celebrati sunt, qui centesimo
 quoque anno repetebantur, instituti à Valerio Pu-
 icola post exactos reges à seculo nomen ducen-
 s, quod est humanæ vitæ spatium. Hi tamen
 cecii fraude, licet diversis in locis interfecti sunt:
 nam Philippus pater Veronæ, sed Romæ filius
 occiditur. Fabianus autem pontifex septem dia-
 conis regiones divisit, qui à notariis martyrum res
 vestas colligerent ad cæterorum exemplum, qui
 Christi fidem profitebantur. Idem quoque in cœ-
 niteriis pro dignitate martyrum ædificavit. Sta-
 nit præterea ut singulis quibusque annis in cœna
 Domini chrisma renovaretur ac vetus in ecclesia
 combureretur. Hujus tempore exorta est Nova-
 tiana hæresis. Novatianus enim urbis Romæ pres-
 byter ob cupiditatem episcopatus, omnia divina
 etque humana miscebat, ne in manus Cornelii, qui
 Fabiano successit, pontificatus deveniret. Ab ec-
 clesia enim separatus, semet ac suos *νεγάρητες*, id
 est, mundos appellabat. Negabat apostatas etiam
 pœnitentes recipiendos esse. Hanc ob rem Romæ
 concilium sexaginta episcoporum, totidem pres-
 byterorum cum diaconis pluribus habitum est,
 quo Novatiani opinio, ut falsa, improbatur, quod
 salvatoris exemplo nemini pœnitenti deneganda
 sit venia. Eisdem quoque temporibus Origenes
 hæresim quorundam sustulit, affirmantium ani-
 mos hominum una cum corporibus interire, rur-
 sumque in anastasi (quam nostri resurrectionem
 vocant) una cum corporibus suscitari. Sustulit &
 hæresim Helchesatarum, qui Paulum apostolum
 omnino respuunt: quique asserunt, negantem in

tormentis Christum nihil criminis habiturum, modo integri & recti sit cordis. Scripsit etiam idem autor in Celsum Epicurum, Christianos impugnantem. Literas quoque de fide ad Philippum & Severam ejus uxorem dedit. Ad Fabianum per stremo de ordine fidei multa conscripsit. Alexander vero Cappadociæ episcopus, cum desiderii sacrorum locorum Hierosolymani perrexisset cogitur à Narcisso ejusdem urbis episcopo iam senè administrationem episcopatus secum suscipere. Verum sub Decio, ardente persecutione, quo tempore Babyllas Antiochiæ martyrium passus est Cæsaræam ductus ob confessionem Christi necatur. At Fabianus pontifex cui dum Anthero successor quæreretur, columba, ut creditum est, supra caput astitit ejusdem formæ qua illa visa est quæ spiritum sanctum supra caput Iesu apud Iordanem detulit, martyrio coronatur, ubi ex quinque ordinationibus mense decembri habitis, presbyteros duos & viginti, diaconos septem, episcopos undecim creasset, sepultus est autem in cœmiterio Calisti, via Appia Xiiij. calendas februarii. Sedit annos Xiiij. menses undecim, dies undecim. Vacat autem sedes diebus sex.

CORNELIUS I. PONTIF. XXII.

Cornelius, natione Romanus, patre Castino, Decii temporibus fuit. Qui è Pannonia inferiore Budaliæ natus, interfectis Philippis imperium sumpsit, odio in Christianos exardens propter Philippos ejusdem sectæ imitatores. Verum cum postea biennio cum filio Cæsare imperasset, à Bar-

Barbaris opprimitur, adeo ut ejus cadaver nufquam repertum sit. Digno certe damnatus iudicio, qui septimam post Neronem persecutionem Christianos movens multos sanctissimos viros teremit. At vero sub episcopatu Cornelii, qui postatas recipiendos censebat, pœnitentes præsertim, Novatus Novatianum extra ecclesiam ordinavit, & in Aphrica Nicostratum: quam ob rem confessores qui à Cornelio secesserant, cum Maximo presbytero ac Moysse sentientes, ad ecclesiam reversi, veri confessoris nomen adepti sunt. Verum postea instantibus hæreticis, Cornelius Centumcellas in exilium mittitur, ad quem Cyprianus Carthaginensis episcopus, in carcerem coniectus, literas mittit, quibus intellexit & amici calamitatem & exilii sui confirmationem. Extant etiam aliæ Cypriani ad Cornelium epistolæ plenæ regionis & fidei, sed illa potissimum elegans habetur, qua Novatum discipulum quendam suum accusat & damnat. De eadem quoque hæresi & Dionysius Alexandrinæ urbis episcopus, Origenis olim auditor, ad Cornelium scripsit. Novatum præterea alia epistola reprehendit, quod à communione Romanæ ecclesiæ discessisset, quodque etiam se invitum ad pontificatum obeundum iiceret esse deductum: Tum ille: si invitum Novate (ut dicis) designatus es, probabis, cum volens secesseris. Cornelius autem priusquam in exilium mitteretur, instante Lucina matrona sanctissima, corpora Petri & Pauli è catechumenis, ubi minus tuta esse videbantur, noctu levavit, Paulum Lucina in præsidio suo via Hortensii collocat, eo loci ubi interfectus fuerat

Petrum vero Cornelius apud locum reponit, ubi crucis martyrium subierat, in templo Apollinis ad radices aurei montis tertio calendas Iulii. .
 vero Decius ubi intellexit Cornelium literas à Cypriano accepisse, eum à Centumcellis Roma perducere iubet, quem ita in Telluris templo, astate urbis præfecto alloquitur: Sic (inquit) obstinate vitam ducere instituisti, ut neque Deos cure neque præcepta vel minas principum timeas, contra rempubl. literas accipias ac mittas? Hu Cornelius: De laudibus Christi, de ratione redemptorum animorum, non de imminutione imperii literas accepi & reddidi. Tum Decius iratus sanctissimum virum plumbatis cædi, genus id flagelli est, atque deinceps ad templum Martis ducit, ut simulacrum ejus adoraret, id si facere abnueret, pœna capitali afficeretur. At vir sanctus dum ad supplicium duceretur, omnia bona sua Stephano archidiacono commisit: Post hoc tertio nonas Maii obruncatur. Hujus corpus beata Lucina una cum quibusdam clericis noctu sepelivit in arenario prædii sui, via Appia non longe cœmiterio Calisti. Sunt qui scribant, hunc pontificem sub Gallo & Volusiano passum. At ego multo magis Damaso credo, qui Decii jussu hoc factum affirmat. Cornelius autem mense decembris sacrorum initiandorum potestatem bis fecit, unde presbyteros quatuor, diaconos quatuor, episcopos septem creavit. Sedit annis duobus, mensibus duobus, diebus tribus. Sedes autem diebus quinque & triginta tum vacat.

LVCIVS I. PONTIF. XXIII.

LVcius, natione Romanus, patre Porphyrio, imperante Gallo Hostiliano pontifex eligitur. Gallus enim cum Volufiano filio imperium obtinuit: quorum temporibus in ultionem christiani nominis tanta pestis exorta est, ut paucae domus, nedum civitates & provinciae extiterint, quae non tantam calamitatem senserint. Verum Gallus & Volufianus dum contra Aemilianum res novas agitantem bellum civile moliuntur, Interamnecantur, nondum completo imperii sui biennio. Aemilianus vero, obscuro loco natus, tertio mense occupatae tyrannidis opprimitur. Mox autem Valerianus in Rhetiis & Norico ab exercitu, Gallienus Romae à senatu imperatores eliguntur. Quorum imperium perniciosum Romano nominis fuit, principum ignavia, & in Christianos lætitia. Nam & Germani Ravennam usque pervenire, ferro ac flamma omnia vastantes, & Valerianus in Mesopotamia bellum gerens à Parthis captus, in servitute turpiter vixit. Eo enim ut scabelle Pacorus Persarum Rex equum inscensurus credebatur: ac merito quidem, cum statim ubi imperium arripuit, octavus à Nerone adigi tormentis christianos idola colere, abnegantesque interficere ubique jusserit. Territus autem tam claro Dei iudicio Gallienus pacem ecclesiis tribuit. Sero tamen: jam enim Dei voluntate Barbari omnes in fines Romanos eruperant, & tyranni quidam perniciosi exorti sunt, qui quod domi relictum erat ab externo hoste. pessundarent. Gallienus vero imperium Rempubl. deseruisset, ac Mediolani libidini-

nibus operam daret , occiditur. Lucius igitur mortuo Volufiano , exilii pœna liberatus , Italiam veniens , constituit , ut duo presbyteri , ceteri tres ubique locorum episcopum comitarentur , ejus vitæ & actionis testes. Hujus autem temporibus martyrium passus est Cyprianus , qui primo rhetoricam docuit : deinde suadente presbytero Cæcilio (ut Hieronymus ait) à quo & cognomen sortitus est , ad Christianos transiens , omnes facultates suas pauperibus erogavit. Presbytero primo , deinde Carthaginensis episcopus creatus sub Gallo & Volufiano martyrii pœna afficitur. Cujus vitam & martyrium Pontius ejusdem Cypriani presbyter & exilij comes , egregio volumine composuit. Ante vero quam moreretur Cyprianus , venerat in sententiam ecclesiæ Romanæ non esse rebaptizandos hæreticos , sed sola manus impositione in gratiam recipiendos. Hac enim de re inter Cyprianum & Cornelium magna fuerat olim contentio. Lucius vero antequam martyrium jubente Valeriano duceretur , omnem potestatem ecclesiæ Stephano archidiacono si permisit. Ter autem dandis ordinibus sacris vacavit decembri mense , unde presbyteros quatuor diaconos quatuor , episcopos septem creavit. Sepultus est in cœmiterio Calisti , via Appia , octavo calendas Septembris. Sedit annis tribus , mensibus tribus , diebus tribus. Dies quinque & triginta sedes tum vacat.

STEPHANVS I. PONTIF. XXIII.

Stephanus , natione Romanus , patre Iulio. Cum iam de imperio Romano actum videretur.

pontifex eligitur, eo potissimum tempore quo
posthumus in Gallia tyrannidem occupat, cum
maximo reipubl. emolumento. Nam annis de-
cem ingenti moderatione usus pulsus hostibus,
provinciam in pristinam formam redegit. Huic
inde militari tumultu apud Maguntiacum in-
fecto, Victorinus successit, vir quidem in re
militari strenuus: sed dum nimix libidinis esset, &
lena matrimonia corrumpere, Agrippinæ oc-
ciditur, Stephanus autem ad ordinandam eccle-
siam conversus, instituit ne sacerdotes & Leytæ
vestibus sacris alibi quam in ecclesia, & peragen-
tes sacris uterentur: ne si secus facerent, poenam
Mithassar regis Babylonis subirent, qui vasa sacra
Iophanis manibus attigerat. De rebaptizandis au-
tem his, qui ad fidem rediissent, eadem sensit quæ
Cornelius pontifex: neque ullo modo his recom-
municandum esse qui rebaptizarent. Vnde Diony-
sius qui antea hac de re cum Carthaginensibus &
Cientalibus senserat, mutata sententia ad Ste-
phanum scribens, eum bono esse animo jubet,
omnem ecclesiæ, tam Asiaticæ, quam Africane,
mutata opinione in sententiam Romanæ sedis jam
venissent. Iuyit & ecclesiam Dei illa tempestate
Malchion eloquentissimus Antiochenæ ecclesiæ
presbyter. Hic enim contra Paulum Samosate-
num episcopum Antiochenum scripsit quod
dogma Artemonis instaurare conaretur affir-
mantis Christum communis naturæ hominem
tantummodo fuisse, nec semper fuisse, sed à
Maria sumpsisse principium. Quæ opinio postea in
Antiocheno concilio omnium consensu impro-
bata est. Hac autem de re idem Malchion grandē
epi-

epistolam, nomine synodi, ad Christi fideles
psit. Stephanus autem cum opere & verbis ma
gentiles ad fidem Christi convertisset, conqui
à Gallieno, ut quidam volunt: vel ab his qu
Deciano edicto Christianos persequebantur,
cum plerisque suorum ad martyrium rapitur.
pate enim multatus, in Calisti cœmiterio
Appia, sepelitur, quarto nonas Augusti, cum
ex ordinibus sacris bis mense decembri propo
presbyteros sex, diaconos quinque, episco
tres creasset. Sedit annis septem, mensibus c
que, diebus duobus. Sedes autem ad dies duox
viginti tum vacat.

SIXTVS II. PONTIF. XXV.

Sixtus secundus, natione Græcus, patria A
niensis, ex philosopho Christi discipulus
ctus est, durante adhuc Deciana & Valeriana
secutione. Sed non erit à re nostra alienum,
quos tyrannos, ut cœpimus, sparsim scribere, c
ad verum principem attigerimus. Nam Vi
rino in Gallia interempto, Tetricus senator,
tum Aquitaniam gubernabat, absens à militi
imperator creatur. At vero dū hæc in Gallia a
rentur, per Odenatum Persæ victi, defensa Sy
Mesopotamia usque ad Ctesiphontem rece
est. Eaque tempestate exorta doctrina est a
Ptolemaidem, quæ olim Barce vocabatur, P
tapoleos civitatem plena blasphemiiis in De
patrem & in Christum, quem summi Dei fili
esse negabat, primogenitumque omnis creatu
simul etiam Spiritus sancti intellectum aufereba
Hi Sabelliani, à Sabellio autore tam perversæ

æ inventore, vocati sunt. Quid dicam de spur-
 timo Cherinti dogmate? Qui post mille annos
 turam anastasim, & regnum Christi in terris
 cebat: unde Chiliostos à græcis vocatus est. Is
 tem quia libidinum & cupiditatum impatiens
 at, voluptates ipsas in promissionibus futuri
 gni sanctis proponebat, abundantiam ciborum
 mulierum copiam. Idem sentiebat & Nepos,
 partibus Aegypti episcopus. In deliciis enim
 corporis & voluptatibus omnibus regnatos in
 tra sanctos cum Christo dicebat. Hinc Nepotia-
 tam turpis sectæ imitatores vocati sunt. Confu-
 re & extinguere has opiniones Sixtus aliquando
 editabatur, verum accusatus, quod Christi fidem
 ontra imperatorum decreta prædicaret, captus,
 d Martis templum ducitur, ut aut Marti sacrifi-
 ret: aut si id facere noluerit, pœnam capitis su-
 eat. Euntem ad supplicium, Laurentius archi-
 aconus ita alloquitur: Quo (inquit) progredes
 sine filio pater? Quo sacerdos optime sine mi-
 stro properas? Cui Sixtus: ego te non desero
 i, majora tibi pro fide Christi supersunt certa-
 ina, post triduum me sequeris sacerdotem levi-
 . Interim autem siquid in thesauris habes, id
 auperibus distribue. Eodem vero die una cum
 xto diaconi sex interficiuntur: Felicissimus,
 gapitus, Ianuarius, Magnus, Innocentius, Ste-
 hanus, sexto idus Augusti, Laurentius vero tri-
 uo post una cum Claudio subdiacono, & Severo
 resbytero, & Crescentio lectore, & Romano
 stuario, variis cruciatibus necatur, quarto idus
 Augusti. Exustum igni Laurentium ferunt. Vin-
 entius vero, quem Sixti discipulum fuisse con-
 stat,

stat, in Hispaniam profectus, huic martyrio
 resse non potuit. Sixtus autem in pontificatu
 sacrorum Ordinum potestatem bis fecit n
 decembri; unde & presbyteros quatuor, d
 nos septem, episcopos duos creavit: Sixti co
 in cœmiterio Calisti via Appia sepelitur. Re
 vero martyres jacent in cœmiterio Prætexta
 agro Veranio, via Tiburtina. Sedit autem S
 annos duos, menses decem, dies tres & vig
 Vacat tum sedes dies quinque & triginta.

D I O N Y S I U S I. P O N T I F. X X V

Dionysius, cujus originem Damasus inve
 potuisse negat, ex monacho pontifex c
 tus, presbyteris ecclesias & cœmiteria in urbe
 ma statim divisit. Parochias & diœceses foris
 sribuit, quo quisque finibus suis limitibusve
 tentus esset. Hujus temporibus fuisse Claud
 existimaverim: qui, ubi ex voluntate senatus
 perium suscepit, Gotthos annis jam quindec
 Illyricum Macedoniamque vastantes, bello ac
 tus incredibili clade superavit. Hanc ob rem in
 ria aureus clypeus, in Capitolio aurea statua
 dem à senatu decreta est. Morbo autem cor
 ptus apud Syrmium moritur, nondum expl
 biennio in imperio. Quo mortuo statim Qui
 lius frater ab exercitu imperator eligitur, vir q
 dem unicæ moderationis, & qui solus fratri p
 ferri posset. Is quoque decimo septimo imp
 die interficitur. Dionysii vero temporibus, Pau
 Samosatenus ab orthodoxa fide desciscens, Ar
 monis hæresim suscitavit. Nam in demortui
 cum Antiochenus episcopus creatus, superbe

nium sese habebat. Inter eundem enim præ superbia & literas relegere, & dictabat epistolas, multis constipato agmine præcedentibus ac subsequentibus, unde propter hominis arrogantiam christianam religionem plerique detestabantur. Sed quid facerent nostra tempestate, qua nil vel superbiæ vel pompæ, nolo dicere luxuriæ, addi potest? Si tot adolescentes anteambulones sericatos & coccinatos in equis præferocibus ac phalæatis viderent? Sique subsequentium præbyterorum turbam cernerent chlamydis optimi cujusque coloris hinc inde ab equis deauratis pendentibus? Execrarentur eos sat scio: dicerent nil eis cum Christo præter similitudinem quandam religionis commune esse. Ad Paulum redeo, quem tutius reprehendere licet. Is enim inflatus opinione sui ipsius, ac tribunal altius quærens, negabat Dei filium è cælo descendisse, sed à Maria cepisse originem, & initium è terra habuisse. Hanc ob rem in concilio Antiocheno omnium episcoporum, qui aderant, consensu publice damnatus est: maxime vero Gregorii Cæsariensis episcopi, viri sanctissimi sententia, qui tanto concilio interfuit: & postea pro fide Christi martyrii pœnam subiit. In Paulū vero Malchio Antiochenus presbyter multa disseruit & scripsit, quia Artemonis hæresim (ut dixi) instaurare conabatur. Huic autē concilio propter senium interesse Dionysius non potuit. Ea tamen de re ad eum per Maximum Alexandrinum episcopum late perscriptū est. Mortuus autē Dionysius sepelitur in cœmiterio Calisti, ubi ex institutionibus duobus, mense decēbri habitis, presbyteros duodecim, diaconos sex, episcopos septē creasset.

Sedit annis sex, mensibus duobus, diebus quatuor. Vacat tum sedes dies sex.

FELIX I. PONTIF. XXVII.

Felix, natione Romanus, patre Constantino Aureliani tempore fuit, qui anno ab urbe condita millesimo ac vigesimo septimo imperium adeptus, vir militari disciplina clarus, Gothos apud Danubium gravi prælio superat. In Asia deinde trajiciens, Zenobiam, quæ, occiso Odonato marito, orientis tenebat imperium, apud Thymas haud longe ab Antiochia terrore magis quam prælio vincit, eamque in triumphum cum Tetrico ducit, quo apud Catalaunos superato, Gallias receperat, Aureliani tamen clementia & humanitate Zenobia honorifice in urbe concessit: unde Zenobia familia Romana origine habuit: & Tetricus conservatus Lucanis deinceps præfuit. Ad pacis vero opera conversus imperator, & templum Apollinis, & muros urbis magnificentissimis operibus extruit. Hic autem postea mota in christianos persecutione, nonus à Nerone, de cælo tactus inter Constantinopolim & Heracleam in Zenophrurio occiditur. Felix autem martyrum gloriæ consulens, statuit, ut quotannis sacrificia eorum nomine celebrarentur, utque nullibi quam in sacro loco & à viris sacris initiatum sacrificium, quod missam appellant, celebraretur, necessitatem semper excipiens. Quod si consecratione templi ignoratum fuerit, utpote, vultate, & abolitione monumentorum, consecrari denuo mandat. Neque enim (ut ipse aiebat) iteratum dicitur, quod factum esse nescitur. Hic

us tempore Manes quidam, gente Persa, vita & moribus Barbarus, profiteri se Christum ausus est, ascitis in societatem duodecim discipulis, quo fidem rebus in omnibus faceret. Ut autem tum impugnatur Manes ob impietatem & superbiam, ita maxime laudatur Anatolius Laodicensis episcopus propter religionem & doctrinam. Ausus etiam eodem tempore Saturninus est novam Antiochiam condere, exercitus opera fretus. Verum dum audacter nimium imperium quoque molitur invadere, Apameæ tandem occiditur. Felix autem ubi repetitis sacris ordinibus mense decembri, presbyteros novem, diaconos quinque, episcopos quinque creasset, martyr via Aurelia sepelitur, tertio calendas Iunii in basilica, quam antea in honorem Dei condiderat, secundo ab urbe milliario. Sedit autem annis quatuor, mensibus tribus, diebus quindecim. Vacat tum sedes dies quinque.

EUTICHIANVS I. PONTIF. XXVIII.

Eutichianus, natione Tuscus, patre Maximo, temporibus Aureliani fuit: cui quidem interempto Tacitus succedit, vir certe idoneus reip. gubernandæ ob ejus virtutem & integritatem. Verum in Ponto sexto mense post adeptum imperium occisus est. Florianus quoque qui Tacito successit tertio demum imperii sui mense, apud Tarsum occiditur. Eutichianus autem iussit, ut in altari frugibus benediceretur, maxime vero fabæ & uvæ. Constituit item ne qui martyres sepelire vellent sine Dalmatica, colobione purpureo id facere auderent, se nesciente præsertim. Sunt qui scribant hujus temporibus Dorotheum eunuchum:

fuisse, virum arte græca & hebraica lingua doctissimum, cuius doctrina mirifice delectatum Aurelianum ferunt. Nam ita primis imperii sui annis christianis favit, ut Pauli Samosatani sectam ab ecclesia separaverit. Verum postea malis consiliis subornatus in christianos (ut dixi) persecutionem movens, scriptis jam ea de re ad præsides provinciarum literis, divino iudicio interimitur. Ipsius autem Dorothei, scripturas sacras exponentis, auditor Eusebius etiam adolescens fuit. Anatholius quoque Alexandrinus Laodiceæ Syriæ episcopus, multæ doctrinæ vir, præclara quædam in mathematicis & scriptura sacra tum composuit. Invectus est & in Manichæorum hæresim, quæ tum maxime invaluerat. Hi ad reliquos errores & duas substantias introduxerunt, bonam & malam, dixeréque, animas ex Deo quasi ex aliquo fonte manare. Testamentum vetus omnino respuebant: novum vero aliqua ex parte recipiebant. At Eutichianus, ubi ex sacris ordinibus, mense decembri habitis, presbyteros quatuordecim, diaconos quinque, episcopos novem creasset, martyrio coronatur: & in cœmiterio Calisti, via Appia, sepelitur octavo calendas Augusti. Sedit annum unum, mensem unum, diem unum. Vacat tum sedes dies octo. Sunt tamen qui scribant eum annis octo, mensibus decem in pontificatu vixisse, sed ego multo magis Damaso credo, qui primæ sententiæ autor est.

CAIVS I. PONTIF. XXIX.

CAjus, natione Dalmatæus patre Cajo, ex genere Diocletiani imperatoris, primum
 Prob

obi tempore fuit, deinde Cajo & Carino imperatoribus. Probus autem rei militaris gloria infamis, suscepta reip. administratione, Gallias, à Barbaris occupatas, ingenti felicitate restituit. Saturninum imperium usurpare conantem in oriente, Paphlagoniam & Bonosum Agrippinæ magna celeritate oppressit. Apud Syrmium tamen vir acer & strenuus, tumultu militari & licentia, occiditur, anno imperii ejus sexto, post quem Carus Narbonensis imperium suscepit, ac biennio tenuit. Hic duo filios duos, Carinum & Numerianum ad gubernacula imperii traduxisset, bello Parthico captis etiam Celenis & Cresiphonte nobilissimis militibus, in castris fulmine ictus concidit. Numerianus vero, qui tum cum patre erat, rediens, à patri socii sui fraude necatur. Carinus autem, a tyranni omnibus contaminatus à Diocletiano, difficili tamen bello in Dalmatia victus, scelera suorum poenas tandem luit. Cajo vero ordines in ecclesia distinxit, quibus tanquam gradibus quibusdam ad episcopatum ascenderetur. Hi erant, ostiarius, lector, exorcista, acolytus, subdiaconus, diaconus, presbiter, episcopus. Idem quoque (ut quondam Fabianus) regiones diaconatus divisit, qui res gestas martyrum conscriberent. Constituit etiam ne prophanus quispiam sacris initiatum in judicium vocaret, neve paganus aut hæreticus accusandi Christianum hominem potestatem haberet. Hujus tempore fuisse Victorinum Petabionensem episcopum constat, qui multa commentaria in sacros codices scripsit. Invenitur etiam in hæreses omnes, licet non beneque græcam linguam ac latinam noverit (ut

Hieronymo placet) qui affirmat ejus scripta grandia sensu, compositione vilissima apparuisse. Pamphilus vero presbyter Eusebii Cæsariensis episcopi necessarius, adeo divinorum voluminum cupidus fuit, ut magnam partem librorum Origenis sua manu describeret: quos quidem libros Hieronymus affirmat se vidisse in bibliotheca Cæsariensi, tanta aviditate, ut Cræsi divitias consecutum se arbitraretur. Scripsit idem Pamphilus Apologeticum pro Origene, quod etiam Eusebius non multo post fecit. At vero Cajus orta in Christianos tempore Diocletiani tanta persecutione, quanta nunquam antea, in subterraneis locis, quas Cryptas vocant, diu latuit. Captus deinde à persecutoribus una cum Gabinio fratre, ejusque filia Susanna martyrio coronatur, & via Appia in cœmiterio Calisti sepelitur decimo calendæ Maii. Sunt etiam qui scribant Luciam, Agatham, Hagnetem non multo post martyrium passas fuisse. Sedit autem Cajus annis undecim, mensibus quatuor, diebus duodecim. Quo quidem tempore presbyteros quinque & viginti, diaconos octo, episcopos quinque creavit, quater ordinibus sacris mense decembri habitis. Vacatum sedes dies undecim.

MARCELLINVS I. PONTIF. XXX

Marcellinus, natione Romanus, patre Proiecto, Diocletiani Dalmatæ obscuro loco nati, & Maximiani temporibus fuit. Diocletianus enim anno ab urbe condita. M. XLI. ab exercitu imperator electus, Aprum, qui Numerianum interfecerat, ipsemet occidit. Verum moto

in Gallia tumultu potius quam bello, eo cum exercitu Maximianum cognomento Herculeum misit, qui agrestes facile compescuit. At vero circumstrepentibus undique bellis, cum solus Diocletianus resistere tot periculis non posset, Maximianum, Augustum: Constantium vero & Maximianum Galerium Cæsares creat. Maximianus autem Hercules, Carausio fraude Alekti interrupto, Britanniam post annos decem recepit. At Constantius, cum primo in Gallia male pugnasset, renovata secundo pugna, multa millia Alemannorum occidit, qui eo venerant mercede conducti, ac Gallias pacatas reddidit. Diocletianus interim captam Alexandriam, quam Achilles eo resistente mensibus octo obsederat, diripiendam militibus dedit. Præterea vero Maximianus Galerius cum duobus præliis contra Narseum bene pugnasset, postremo inter Galietium & Carras superatur. Atque tam sinistra pugna amissis copiis ad Diocletianum confugit: à quo ita arroganter exceptus est, ut per aliquot millia passuum purpuratus ante currum ejus cucurrisse dicatur. Is autem hac contumelia motus, repetito bello hostes superat ac domat. Pacatis hoc modo undique rebus Diocletianus in oriente, Maximianus vero Hercules in occidente vastaridele eccl'ias, Christianos affligi, interficique mandant, decima post Neronem persecutione: quæ certe omnibus diuturnior & immanior est habita. Nam & scripturæ sacræ igni exustæ sunt: & si quis Christianus in magistratu fuisset, eo sublato remanebat infamis. Præterea vero servi qui in christianismo perdurabant, libertatem consequi non poterant. milites

item Christiani cogebantur aut immolare idoli aut militiam pariter vitamque deponere, edicti principis in foro posito. Hoc vero quidam laceratus, pelle nudatus, superfuso aceto & factam diu cruciatur quoad vita superfuit. Hunc inter de confirmarunt Dorotheus & Gorgonius viri clarissimi. Iisdem diebus forte fortuna in urbe Nicomediae regia domus incendio conflagrare coepit unde imperator à Christianis id factum falsa suspicione existimans, multos interfici, plerosque vivos in ignem conjici jubet. Eadem quoque saevitia usi sunt, qui in Miletene provincia, in Syria, in Africa, in Thebaide, in Aegypto cum imperaverant. In planitie vero Palaestinae & Tyri multi saevissimis bestiis expositi sunt. Nullum autem genus tormenti Christianis tum non adhibitum est. Pro ungulis enim testas fictilium vasculorum adhibebant: quibusdam vero arundines acutae sub unguibus figebantur. Hoc etiam tormento vexatae mulieres sunt, arundinibus ipsis per pudenda corporum adactis. Urbs quaedam in Phrygia tota combusta est, quia cives idolis sacrificia exhibere recusarunt, Ad aucto Romano viro sanctissimo eos in fide retinente: ad haec postremo venire saevissimi tortores, ut oculis effossis, ac cauterio adustis saevirent. Passi etiam martyrium sunt Anthimus Nicomediae episcopus, Lucianus presbiter Antiochenus vir doctissimus, Pamphilus Caesariensis, Phileas Aegyptius, qui & Thmuenus vocabatur. Is enim capitali poena afficitur, quod & librum de laudibus martyrum composuit, & impugnare iudices male judicantes ausus est. Quid plura? cum Damasus referat XVII millia hominum utriusque sexus,

xus, diebus XXX. per diversas provincias martyrio coronata fuisse. Omitto eos qui in insulas relegati sunt, vel ad metallum, vel ad opus metalli, vel ad fodiendas arenas excidendosque lapides damnati, quæ multitudo prope infinita est habita. At Marcellinus pontifex ad sacrificia gentium ductus, cum minis instarent carnifices, et thura diis exhiberet, metu perterritus, Deos alienos adoravit. Habito deinde non ita multo post concilio centum & LXXX episcoporum in ingressa urbe Campaniæ, eo & Marcellinus squadus & pulverulentus ac cilicio indutus proficiscitur, petitque ut sibi pro inconstantia debita poena tribuatur. Qui eum damnaret in tanto concilio nemo unus inventus est, cum dicerent omnes a ferme ratione Petrum peccasse, ac flendo peccati poenam luisse. Rediit Romam Marcellinus atus, Diocletianum adiit, hominemque increpat, qui se impulerit Diis gentium immolare. Ductus ad martyrium Diocletiani jussu Marcellinus cum Claudio, Cyrino, Antonino Christi fidelibus. Inter eundem vero Marcellum presbyterum admonet, ne Diocletiani præceptis obtemperet in rebus maxime ad fidem pertinentibus: neve corpus suum sepulturæ traderet, quod diceret, ob negatum Salvatorem se id nequaquam mereri. Horum autem simul interemptorum corpora, Diocletiani jussu, ad dies sex & triginta impulsa jacuerunt via publica. Vnde Petri apostoli jussu, qui Marcello in somnis apparuit, via Salaria in cœmiterio, quod Priscillæ deinceps nomen habuit, sepeliuntur sexto calendas Maias, aud beati Crescentionis corpus. Tandem vero ape-

rui oculos Deus (ut Eusebius ait) & eo Diocletianum compulit, ut deposito imperio privatus viveret. Idem fecit & Maximianus ejus collega acerrimus persecutionis Christianæ autor, qui post aliquot annos multis variisque morbis vexatus, a post longos cruciatus insania mentis percitus, furiosisque scelerum agitato, seipsum tandem peremit. Hanc autem calamitatem, quam nostri passi sunt, à Deo permissam refert Eusebius, propter corruptos nimia libertate & indulgentia Christianorum mores : maxime vero ecclesiasticorum quorum perversitatem divina justitia frenare hac persecutione instituit, dum simulationem in vultu, dolum in corde, fallaciam in eorum verbis cerneret. Hi enim livore, superbia, inimicitiiis, inter se certantes, tyrannidem potius quam sacerdotium sapere videbantur, christianæ pietatis omnino oblitæ, ac divina mysteria prophanantes potius quam celebrantes. Sed quid futurum nostra ætate arbitramur ? qua vitia nostra eo crevere, ut vix apud Deum misericordiæ locum nobis reliquerint. Quanta sit avaritia sacerdotum, & eorum maxime qui rerum potiuntur, quanta libido undique conquesta, quanta ambitio & pompa, quanta superbia & desidia, quanta ignoratio tum sui ipsius, tum doctrinæ Christianæ, quam parva religio, & simulata potius quam vera, quam corrupti mores vel in prophanis etiam hominibus (quos seculares vocant) detestandi, non attinet dicere, cum ipsi ita aperte & palam peccent, ac si inde laudem quærent. Veniet (mihi credite) utinam falsus sim vates, veniet Turcus hostis christiani nominis Diocletiano & Maximiano violentior.

or. Italiæ claustra iam pulsat. Nos desides & omniculosi interitum communem expectamus, voluptati privatæ potius quam communi utilitati consulentes. Ad Marcellinum venio, quem utinam aliquando imitati ad sanitatem redeamus. Sic enim (ut dixi) cognito errore suo, quo à fide defecerat, ad se rediens, martyrium pro fide Christi constanti animo passus est, ubi ex sacris ordinibus ibis mense decembri habitis, presbyteros quatuor, diaconos duos, episcopos quinque creasset. Sedit autem annis novem, mensibus duobus, diebus sedecim. Vacat tum sedes dies quinque & viginti.

MARCELLVS I. PONTIF. XXXI.

Marcellus, natione Romanus, patre Benedicto, ex regione Viæ latæ, à Constantio & Galerio usque ad Maxentium pervenit. Constantius enim & Galerius, abdicantibus se ab imperio Diocletiano & Maximiano, imperij gubernacula suscipientes, provincias inter se partiti sunt. Nam Galerius Illyricum, Asiam & orientem sortitus est: Constantius vero singulari moderatione usus, Gallia tantum & Hispania contentus fuit, licet ei & Italia sorte obtigerit. Vnde Galerius duos Cæsares legit, Maximianum, quem orienti præfecit, & Severum, cui Italiam commendavit, Illyricum ipse retinuit, quod ea Barbaros hostes populi Romani iter facturos sentiebat. At Constantius vir singularis mansuetudinis & clementiæ, Gallis omnibus charissimus fuit, præcipue vero quod & Diocletiani vafrum ingenium, & Maximiani crudelitatem non sine magno discrimine

evaserant. Moritur autem Constantius Eboracensis
 in Britannia principatus sui anno decimotertio, :
 que in divos summo omnium consensu refertur.
 At Marcellus divino cultui intentus, ubi Priscilla
 matronam Romanam impulisset, cœmeterium
 suis sumptibus via Salaria construere, titulum
 quinque & viginti in urbe Roma constituit, quod
 diœceses ad commoditatem baptismi & opportu-
 nitatem eorum, qui ad fidem ex gentibus quotidie
 veniebant, consultum iri & eo modo sepulchrum
 martyrum videbat. Maxentius vero ubi Lucina
 matronam Romanam instituisse ecclesiam Dei re-
 rum suarum hæredem intellexisset, iratus & mu-
 lierem ipsam relegavit ad tempus, & Marcellum
 captum impellere minis conatus est, ut & episco-
 patu se abdicaret, & christianum nomen depone-
 ret: quem ubi contemnere & deridere sua præcepta
 vidit, in cacabulum ad custodienda animalia pu-
 blica (ut quidam volunt) statim inclusit : quo in
 loco nec orationes unquam, nec jejunia prætermisit.
 Parochias item non secus ac si liber esset, epistolis
 gubernabat. Mense autem nono captivitatis suæ à
 clericis noctu è cacabulo liberatus est, quia ex re
 majore percitus ira Maxentius sanctissimum virum
 in cacabulum redemit : ubi, cum fœde & incon-
 mode habitaret, pedore & situ mortuus est. At
 vero Lucina sanctissimi viri corpus via Salaria in
 cœmeterio Priscillæ condidit decimo septimo ca-
 lendas Februarii. Postea autem re christiana cre-
 scente, cacabuli domus in ecclesiam erigitur beati
 Marcelli nomine, quæ etiam ætate nostra in-
 visitur. Sunt autem qui scribant, Mauritium cum
 una christianorum legione apud Rhodanum flu-

nen à persecutoribus cæsum. His additur Mar-
 us, Sergius, Cosmas, Damianus aliique complu-
 es, qui ubique terrarum cædebantur. Marcel-
 us autem annis quinque sedens, mensibus sex,
 diebus uno & viginti, ex sacris ordinibus mense de-
 cembri habitis, presbyteros sex & viginti, diaco-
 nos duos, episcopos unum & viginti creavit. Va-
 catum ejus morte Romana sedes dies viginti.

EVSEBIUS I. PONTIF. XXXII.

EVsebius, natione Græcus, patre medico,
 pontificatum adiit, Constantino & Maxentio
 imperantibus. Nam mortuo Constantio (sicuti
 dixi) Claudii ex filia nepote, Constantinus ejus
 & Helenæ in gratiam Herculei repudiatæ filius,
 occidentis imperium maximo omnium consen-
 su adeptus est. Romæ interea prætoriani excitato
 tumultu, Maxentium Maximiani Herculei filium
 Augustum nuncupant. Vnde Maximianus, spe
 recuperandi imperii, ex solitudine Lucaniæ Ro-
 mam venit, literis Diocletianum adhortatus, ut
 sem ipse faceret. Contra hos motus missus à Ga-
 rio Severus cum exercitu, dum urbem Romam
 obsidet, fraude militum, qui cum Maxentio sen-
 ebant, circumventus, fugiens demum Raven-
 næ occiditur. Paulum etiam absuit, quin Maxi-
 nianus pater, militum benevolentiam pollici-
 tionibus & largitione quærens, à filio Maxen-
 tio occideretur. Is autem in Gallias ad Constan-
 tum generum profectus, dū circumvenire homi-
 nem studet, detecto per Faustam ejus filiam dolo,
 uæ rem omnem marito aperuit, fugiens, ac
 Massi-

Massiliæ oppressus, suorum scelerum pœnas tandem luit: vel seipsum (ut quidam volunt) desperatis rebus interfecit. Dum autem Eusebius pontificatu viveret, crux domini inventa est, quæ toto nonas Maij, & ab Helena Constantini mater exornata, ac in magna veneratione habita. Iphizatur & Iudas crucis inventor, quem post mutato nomine Cyriacum vocarunt. Hæretici quoque idem pontifex reconciliavit, impotentium modo manu. Instituit præterea, ne phari, quos laicos vocant, episcopum in iudicium vocarent. Hujus vero temporibus fuisse Istantium Firmianum constat Arnobij discipulum. Hic cum rhetoricam Nicomediæ doceret, infrequentia discipulorum motus, quod id in græcivitate ageret, ad scribendum se contulit, quare tantum valuit, ut post tempora Ciceronis absecundus habeatur. Multa scripsit, illa potissimum extant, quæ contra Gentiles, de opificio hominis, de ira Dei, conscripsit. In extrema senectute constitutus Cæsaris Crispi, filij Constantini præceptor fuit in Gallia. Eusebius quoque Cæsareæ Palæstinæ episcopus, ac bibliothecæ cæsariæ cum Pamphilo martyre diligentissimus investigator, multa eisdem temporibus scripsit, maxime vero libros evangelicæ præparationis, ecclesiasticæ historiæ, in Porphyrium Christianorum hostem acerrimum: Apologias item sex pro Origene composuit: de vita Pamphili martyris, quo ob amicitiam cognomentum accepit, libro tres. Eusebius autem pontifex habita semel ratione sacrorum ordinum mense decembri, cum presbyteros tredecim, diaconos tres, episcopos quatuor

tridecim creasset, Romæ moritur, ac in cœmiterio Calisti, via Appia, sepelitur sexto nonas Octobris. Sedit autem annis sex, mense uno, diebus tribus. Vacat tum sedes diem unum.

MELCIADES. I. PONTIF. XXXIII.

MElciades, natione Apher, Maxentii, Licinii, Maximini temporibus fuit. Licinius enim, ex Dacia oriundus, à Galerio in partem imperii recipitur propter ejus in re militari præstantiam. Hi, quod Constantinum videbant apud omnes magno esse in pretio, Christianis parcunt. Maxentius tamen milites clanculum mittit, qui obvium quemque cæderent. Arte quodammodo magica delectatus: gravidas, maxime vero Christianas, funestis sacris adhibitas, scindebat in tantum causa, quorum cineribus in magia utebatur, ut ostenderet tyrannidem servari etiam per necesse posse. Simili vesania & crudelitate Maximianus quoque in oriente utebatur, qui magorum magister & malarum artium doctoribus præmia etiam accernebat, auguriis, divinationibus fidem præstans. Scævior ceteris in Christianos, hæc omnia committentes, est habitus. Vetera autem delubra renovari, ac more veterum sacra diis exhiberi jubet. In hos vero Constantinus movens, & Maxentium gravi prælio victum apud pontem Milvium, præsuperat, ut dum præ dolore suarum fraudum confusibilis, pontem ad decipiendum hostem structum, in ecipulis transit, cum magna parte suorum fatellum submergatur. Et Licinium sororium navali & terrestri prælio victum apud Nicomediam decedere seipsum coegit, vitamque Thessalonicæ privatam

vatum ducere, ac merito quidem cum à fide invidiam deficiens, Christianos Constantino ventis gravibus suppliciis persequeretur. Mæminus vero divina ultione, inflatis subito visceribus, suppuratisque intestinis ita distenditur, inter se & putridum cadaver nil interesset, scatibus undique vermibus, & tabo serpente, taipedore ut sustineri foetor non posset. Hoc vocabant ejus merita, qui & nostros ad cœmiteria venire vetabat, & simulacrum Antiochiæ consecratum, subornatis sacerdotibus, qui ex adytis enunciarent, clamasse dicebat, pellendos ab urbe Christianos, & præmia in provinciis distribuendos sacerdotibus simulacrorum, qui contra Christianos agerent. Tandem vero tyrannus pœnitens ductus, medico verum dicente, decreto publico vetuit Christianos lædi, eosque suis legibus uti iussit. Sed hoc nihil ei profuit cum vi fierent omnia. Nam gravissimis morbis diutius cruciatus vivere diu finem tandem fecit, homo sævus & varius: nunc enim in Christianos, nunc pro Christianis agbat. His autem cladibus multi Christiani interfecti sunt, maxime vero Dorothea virgo sanctissima & pulcherrima, quæ mortem potius quam stuprum tyranni pati voluit. Sophronia quoque à Maxentio sæpius de stupro appellata, cum diutius vitare periculum non posset, seipsam interfecit Lucretiam imitata. Melciadis autem institutum fuit, ne die dominico, neve quinta feria jejuraretur, quia hos dies pagani quasi sacros celebrabant. Multa quoque in oblationibus faciendis constituta, quod Manichæorum hæresis in urbe Roma tum maxime invalescebat. His autem peractis, Maximi

ni jussu martyrio coronatur. Idem fatum subiit & Petrus Alexandrinus episcopus, & Lucianus Antiochenus presbyter, vir moribus & doctrina insignis. Et Timotheus presbyter Romanus, aliorum complures episcopi & sacerdotes. Sepultus est aem Melciades via Appia, Calisti crypta, quarto idus decembris. Vivus adhuc ex ordinibus sacris inel habitis, presbyteros septem, diaconos sex, episcopos duodecim creavit. Sedit annis quatuor, mensibus septem, diebus novem. Vacat tum sedes dies septemdecim.

SYLVESTER I. PONTIF. XXXIII. 1)

Sylvester, natione Romanus, patre Ruffino, Constantini temporibus fuit, anno ab urbe condita millesimo nonagesimo primo: Domini vero anno CCC. XXXIX. Sub hoc tandem principe Christiani à tyrannis antea oppressi, non nihil spirare incipiunt. Nam corporis ac animi dotibus cum optimo quoque principe comparari Constantinus potuit: militaris enim gloriæ appetentissimus fuit, in bello fortunatus. Pacem petentibus benè dedit, liberalibus studiis, ubi per otium utebatur, delectabatur, liberalitate & gratia omnium benevolentiam sibi comparabat. Multas leges rogavit ex æquo & bono, superfluas abscidit, severas nimiam emendavit. Urbem in Byzantii ruinis e nomine suo condens, eam Romæ magnitudine edificiorum parem facere conatus, secundam Romanam vocavit: ut literæ sub equestri ejus statua indicabant. Is igitur tantus princeps omnia circumspiciens, omnia considerans, ubi honestatem Christianæ religionis intellexit, qua servare parsimoniã

paupertate gaudere, mansuetudinem colere,
 ei studere, simplicitate & constantia uti juben-
 eam ita complexus est, ut iturus ad bellum
 alio quam crucis signo uteretur. Quod sereno
 lo, dum in Maxentium tyrannum copias mo-
 & viderat & adoraverat, astantesque angelos
 dierat dicentes: Constantine *ἐν τέτοις νίκα*, quod
 etiam fecit, ac tyrannos omnes à cervicibus po-
 li Romani Christianorumque omnium depulsi-
 maxime vero Licinium, qui Christianos & do-
 & militia pulsos, aut religione, aut carcere (ut
 xi) ad mortem usque macerabat: aut leoni
 objiciebat: aut suspensos tanquam porcos me-
 bratim lacerans dissipabat. Tantum itaque pri-
 pem ac tam humanum Sylvester nactus, reli-
 Soracte monte, quo à tyrannis sævientibus re-
 gatus fuerat (vel ut quidam volunt) secessit.
 Romam veniens, Constantinum erga Christianos
 bene animatum, promptiorem ad optime de-
 clesia Dei promerendum reddidit. Nam & ponti-
 cibus diadema rubeum distinctum gemmis con-
 debat: quod quidem Sylvester aspernatus tan-
 quam religioso capiti minime conveniens, phry-
 gia mitra & candida tantummodo contentus fuit.
 Permotus autem Constantinus sanctitate Syl-
 stri, ecclesiam in urbe Roma condidit in ho-
 Equitii, non longe à thermis Domitianis, quæ
 tulum Equitii usque ad tempora Damasi præ-
 ferebat. Cui quidem ecclesiæ imperator munus-
 cus hæc etiam dona præstitit, patinam argenteam
 librarum viginti, scyphos duos viginti librarum
 calicem aureum duarum librarum, & alia ve-
 tum argentea tum aurea, quæ enumerare longum
 est.

et. Fundum quoque Valerianum dono dedit in
 aro Sabino positum, unde quotannis solidos
 oginta capiebat. Hortum intra urbem ad regio-
 n duorum adamantum, unde solidi quinde-
 ca capiebantur. Domum in regione Orphea in-
 t urbem, unde solidi octo & quinquaginta pro-
 vniebant. Verum dum hæc Romæ agerentur,
 ad Alexandriam presbyter quidam Arrius no-
 ne, vir specie & forma magis quam virtute in-
 nis, & laudis ac gloriæ potius quam veritatis
 pidus, serere discordiam in fide Christi cœpit.
 parare enim filium ab æterna & ineffabili Dei
 tris substantia conabatur his verbis: Erat ali-
 ando quando non erat, non intelligens filium
 tri coæternum esse, & eandem in Trinitate sub-
 antiam, cum dictum sit, ego & pater unum su-
 us. Cum autem Alexander Alexandrinæ urbis
 iscopus frustra revocare Arrium ab errore ten-
 sset, Constantini mandato, adhibita etiam im-
 ensa munifice quidem apud Niceam urbem Bi-
 ynix concilium generale indicitur: cui trecenti
 octodecim episcopi interfuere. Disputatum est
 o in loco aliquamdiu, & quidem acriter. Nana-
 ri aliquot, in quæstionibus callidi, Arrio tum
 uidem favebant, simplicitati fidei nostræ adver-
 ntes, licet ex his quidam doctissimus philoso-
 hus divino spiritu motus, uno momento fidem
 ostram quam antea impugnabat, ut sanctam &
 ntegram statim amplexus sit. Tandem vero re-
 osa in concilio diligenter discussa, concluditur
 μὲν scribi debere, id est, ejusdem cum patre
 substantiæ filium confiteri. Qui vero cum Ar-
 rio sentirent, fuere ad decem & septem, affirman-

tes extrinsecus creatum esse Dei filium, & non ipsa patris divinitate progenitum. Cognitam tantæ controversiæ veritate, Constantianum decretum concilii affirmat, proposito contradicentibus exilio, unde sex tantum cum Arrio exulare: reliqui enim in sententiam bene iudicant venire. In eodem concilio damnatos ferunt Photinianos, à Photino episcopo Gallogræci nomen ducentes, qui Ebionitarum hæresim tati, affirmabant Christum à Maria pio coitu conceptum. Damnati & Sabelliani, qui unum tantum personam patri, filio & spiritui sancto tribunt. In eodem vero concilio querimonia libellos (ut fit) episcopi ipsi Constantino dabantur invicem accusantes, expetentesque à principibus iudicium, quibus ita imperator optimus responsit combustis eorum libellis, eos Dei tantummodo non hominum iudicium expectare debere. Inter cetera autem in eodem concilio decretum est, qui se impatientia libidinis castrarent, in clerico amplius reciperentur: neve neophytus ante quædam cautius examinaretur clericus fieret: & ne in illicitam Dei ascitus cum extraneis mulieribus habitaret, cum matre vero, sorore, amita id tantummodo licere, ne episcopus in ordinem asciscatur nisi ab omnibus vel saltem à tribus provinciarum episcopis: & ne quem alius episcopus expulset vel clericum vel laicum alium suscipiat. Decretum etiam ac quidem sancte ne cuiquam fieri injuria, ut singulis annis concilium in provincia habeatur Quare hoc sanctum institutum ab omnibus nostræ ætatis pontifices non video, & censuras bene viventium ac sentientium reformari

bant. Constitutum quoque est, ut qui absque
 timentis in persecutionibus lapsi fuerint, annos
 quinque inter catechumenos vitam ducant. Po-
 terno vero decernitur, ne quis de minore eccle-
 ad majorem transeat ambitionis & avaritiæ
 usa, quod certe non observatur, cum siccis fau-
 bus, tanquã lupi famelici, precibus, pollicitatio-
 pas, muneribus, largitione uberiores episcopa-
 s, missis primis, omnes quærant & efflagitent.
 Vestri autem constitutiones hæ sunt habitæ; ut
 crisma ab episcopo tantum consecraretur, ut
 iscopi baptizatum signarent propter hæreticam
 asionem, ut baptizatum chrismate liniat pres-
 ter, occasione mortis. Addit præterea, laicus
 ericum in judicium ne vocet. Diaconus in ec-
 esia celebrandi causa dalmatica induatur, & pal-
 linostima læva ejus tegatur. Clericus causas in
 uia ne agat, nec ante judicem secularem cau-
 am dicat. Presbyter celebraturus neque serico,
 neque panno tincto utatur, sed lineo & quidem
 bo. Sic in albis celebrandum esse dicebat, quem-
 modum in linea sindone & alba Christi corpus
 pultum fuit. Gradus quoque in ordinibus ec-
 estasticis constituit, ut unusquisque uno tan-
 um ordine contentus sit, & unius solum u-
 oris vir. Constantinus autem augendæ Chri-
 anæ religionis cupidus, basilicam Constanti-
 anam) quam Lateranensem vocant) ædifica-
 t, donisque plurimis eandem exornavit Nam
 fastigium argenteum templo obtulit, habens
 fronte Salvatorem sedentem in sella quin-
 ue pedum, centum & triginta librarum,
 XII apostolos in quinis pedibus librarum

nonaginta cum coronis argenti purissimi. Sactorem quoque addidit respicientem in apsidam dentem in throno V pedum, cuius pondus tum quadraginta librarum erat. Angelos quoque ex argento ponderis centum & quinque librarum coronas quatuor ex auro purissimo cum delphicis viginti librarum, altaria septem ex auro purissimum ducentarum librarum. In usum vero luminis massæ gargilianæ proventum ex agro Suescitanis constituit solidos CCCC. Additur & massæ abanensis, quæ in agro Antiati est. Sacrumque præterea fontem instituit apud eandem basilicam ex fonte porphyretico, cuius tota pars illa quæ aquam continet ex argento erat. In medio autem fons in columna porphyretica posita erat, in qua amphiala L librarum balsamo plena, in celeberrimo paschæ usum nocturni luminis præstabat. In medio fontis stabat agnus auri purissimi, unde aqua fundebatur. Non longe ab agno erat Salvatoris statua argenti purissimi centum & LXX. librarum. Ad alteram partem stabat Iohannis baptistæ statua argentea centum librarum, hunc titulum præferens: Ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi. Septem vero cervi aquam fundebant: quorum singuli octoginta librarum erant. Proventus autem sacri fontis ex massa statiliana in agro Campano, ex fundo Bassi, ex domibus & hortis aliquibus in urbe positis, ex quibusdam fundis in Apulia, Numidia, Græcia sitis. Idem etiam Constantinus rogatu beati Sylvestri Petro apostolorum principi basilicam in Vaticano ædificat, non longe à templo Apollinis, quo in loco eiusdem apostoli corpus splendide ac mirifice collocavit: ex

em & cupro undique clausum erat. Supra beati apostoli sepulchrum crux centum & quingenta librarum extabat ex auro purissimo. Erant circumquaque candelabra III. argenteoconclusa, cum sigillis argenteis, unde apostolum actus cernebantur. His addidit calices aureos tres, librarum duodecim, calices argenteos XX septem singuli X librarum erant. Metretas argenteas III. CC librarum. Patinam auream cum thure & cumba, ornata gemmis hiacynthinis & margaritis. XXX librarum. Ipsum autem altare erat cusum argento & auro, distinctumque pluribus gemmis. Hos vero proventus huic basilicæ addidit, in Antiochia domum Datiani, solidos centum & L præstantem. Cellam in Aphrodisia solidos D. XV. præbentem. Hortum Maronis, theriacis complures, popinas, pistrina condonavit, unde multum colligebantur ad usum sacerdotum. Item quoque Constantinus instante Sylvestro basilicam Pauli via Hostiensi extruxit: corpus vero apostoli ita condidit, ut de Petro diximus. Vasa etiam aurea, argentea, ænea totidem donavit, et pro divo Petro, maxime autem crucem auream centum & quinquaginta librarum supra loculum beati Pauli collocavit. Venere proventus ad eandem basilicam ex Tarso Ciliciæ: ex possessione Phrygiæ venit oleum, venere aromata & cassiæ: venit balsamum ex locis hæc eadem ferentibus: venit cecum, sal, piper, cinnama. Aedificatur etiam imperatoris iussu basilica in atrio Sessoriano sub titulo sanctæ crucis in Hierusalem, ubi sanctæ crucis partem aliquam reposuit, inventam ab Helena matre, fœmina incomparabilis fidei & reli-

gionis. Hæc enim magnitudine animi mota
 visis nocturnis Hierosolymam petiit, ut lignum
 crucis perquireret. Difficile id quidem erat, qui
 ab antiquis persecutoribus eo loci simulacrum
 Veneris collocatum fuerat, ut Christiani Vene-
 rem, Salvatoris loco, adorarent. At mulier religio-
 ne percita, ubi locum ipsum ruderibus purgasse-
 res confuso ordine cruces reperit. In una in-
 scriptio illa legebatur tribus linguis, I. N. R.
 Iudæorum. Astabat autem Macharius illius u-
 bis tum episcopus, qui unam ex his manibus cum
 religione retinens veram esse dicebat: At tertio
 mulieri mortuæ admota eidem vitam restituit.
 Hanc ob rem Constantinus motus edicto vetuit
 ne quispiam deinceps eo supplicio uteretur. He-
 lena vero ædificato eo in loco templo ubi cruce
 repererat, abiens, clavos quibus Christi cor-
 pus cruci affixum fuerat, secum ad filium porta-
 vit. Horum ille unum in frenos equi transtulit, quibus
 in prælio uteretur, alio pro cono galeæ utebatur
 tertium in mare Hadriaticum (ut ait Ambrosius
 ad compescendas sævientis maris procellas deie-
 cit. Illa autem crucis pars, quam eadem mulier
 secum in thecis argenteis detulerat, gemmis &
 auro distincta in basilicâ Sessoriana collocatur.
 Huic hæc munera adduntur, argentea candelabra
 quatuor, argentei scyphi quatuor, calices aurei
 decem, patina argentea auro clusa librarum
 altare argenteum CC. L. librarum, agros que-
 que circa palatium positos ecclesiæ dono dedi-
 dit. Ex Faliscis autem & Nepesino agro fundos quot-
 dam donavit. Sunt qui scribant & basilicam san-
 ctæ Hagnetis Constantini jussu ædificatam esse

ratu Constantiæ ejus filiæ, & baptisterium ec-
 clie additum : ubi & filia & soror Constantini
 eisdem nominis baptizatae sunt. Hujus basilicæ
 hec fuerunt munera, patina aurea librarum viginti,
 cix aureus librarum decem, calices argentei
 cinque, fundus ex agro Fidenatium, fundus ex
 vo Pisonis. Idem quoque Imperator basilicam
 facti Laurentii extra muros ædificat in agro Ve-
 ranio, super arenarium cryptæ, gradusque extru-
 xit: quibus ascensus ac descensus his daretur, qui
 a visendum beati Laurentii corpus accederent.
 Templi ornamentum erat, apsis argento & por-
 pyreticis lapidibus ornata. In aditu cryptæ, lu-
 cerna erat ex auro purissimo librarum viginti. An-
 tcorpus martyris erant lucernæ X argenteæ li-
 brum XV. Fundus autem Cyriaceti scæminæ,
 cem fiscus persecutionum tempore occupaverat.
 Hic basilicæ assignatur fundus itē Veranius, unde
 fidi LX veniebant. Via etiam Lavicana idem Im-
 perator inter duas lauros basilicam beatis marty-
 rus, Marcellino presbytero & Petro exorcistæ
 ædificat. Non longe vero mausoleum erexit in
 honorem matris, quam sepulchro porphyretico
 inclusit. Huic templo martyrum & matris gratia
 hec dona data sunt, patina ex auro purissimo li-
 brum quinque & triginta, candelabra argentea
 I. auro clusa in pedibus XII. calices aurei tres
 cum gemmis prasinis & hyacinthinis: amæ aureæ
 cæ, ara ex argento purissimo librarum CC. scy-
 pus ex auro purissimo librarum viginti: fundus
 Laurentinus cum balneo iuxta formam prodeun-
 te aquæ posito, fundus Augustæ Helenæ, unde
 fidos trecentos & viginti sacerdotes quotannis

habebant. Sunt qui scribant (sine autore tam Sardiniam cum fundis suis, & Messanam, & Mintiniam cum monte argentario, ac fundis omnibus huic ecclesie dono datam. Ad has basilicas in urbe Roma ædificatas, alia quoque foris extra urbem Nam & Hostiæ non longe à portu ejus mandatum templum ædificatur in honorem beatorum apostolorum Petri & Pauli, ac Iohannis baptiste quibus etiam hæc dona ejus munificentia obtulit, patena argentea librarum XXX. calices argentei X. patina argentea chrisimalis librarum X. pelvis ex argento ad usum baptismi librarum X. His muneribus additi & Gracchorum fundi & deatini agri, fundus Quirini in agro Hostiensi: Albano quoque Iohanni baptiste templum ædificatum, cui hæc dona obtulit, patinam argenteam librarum triginta, scyphum argenteum deauratum librarum duodecim, amas argenteas librarum viginti, fundum Laurentinum cum adjacentibus prædiis, fundum cum lacu Albano, fundum Titii Cæsaris. Capuæ etiam basilicam apostolorum condidit, quam cives Constantinianam appellarunt. Cui & hæc dona oblata, patinæ argenteæ XL librarum, candelabra græca IIII. cum pelvis X. His additur fundus ex agro Cajetano, fundus paternus ex agro Sueffano. Aliam postmodum basilicam Neapoli ædificavit (ut ait Daresius) in cujus honorem eam erexit non satis constat. Proinde reticere donaria templo dedicata institui, ne videatur cum aliis errare. Sunt etiam qui scribant, Sylvestrū titulum suum in tertia regione urbis apud thermas Domitianas instituisse, Equitium quidam vocant. Huic titulo multa dona Constanti-

antinus obtulit, ut patinam argenteam librarum
 X. cerostrata ænea XVI. fundum Barbatianum ex
 agro Ferentinati, fundum Sulpitianū ex agro Co-
 no. Ne autem novę Romę sacerdotes imperato-
 ræ munificentię expertes essent, duas item basi-
 cas Constantinopoli ædificat, quarum altera Ire-
 ne, altera apostolorum vocatur, everfis prius pa-
 norum templis: aut in usum Christianorum
 translatis, sublatisque è medio tripodibus delphi-
 is, unde infinita mala oriebantur. Hęc sunt Con-
 tantini dona, quę antea narravimus, quibus hoc
 tiam addidit. (Certum enim vectigal à civitati-
 us pendi solitum ecclesiis provincialibus, cle-
 oque distribui. Dationem vero ipsam decreti sui
 utoritate validam in perpetuum esse voluit. Ut
 utem virginibus & qui in cœlibatu viverent, te-
 tari liceret, aliquidque sacerdotibus ex testamen-
 o relinquere, qua ex re (ego arbitror) ecclesię
 patrimonium auctum esse, legem sustulit, antea
 ntam ad propagandam sobolem, qua illi veta-
 antur hæreditatem adire, qui vigesimo quinto
 eratis anno uxorem non duxissent. Hinc jus illud
 rium liberorum inventum à principibus est, quo
 n amicos prole carentes plerunque utebantur.
 Hęc Socrates & Sozomenes in tripartita sua ac-
 urate scribunt.) Fuere autem & Sylvestri tem-
 oribus multi præclari viri, quorum opera & la-
 ore gentes & nationes pleręque ad fidem no-
 tram venerunt, maxime vero Iuliani, Frumentii &
 Edisii prædicationibus: quos philosophi quidam
 Alexandrini eo perduxerant. Iberorum quoque
 gens, quę sub axe Pontico iacet, fidem Chri-
 sti intelligunt à captiva muliere & credunt, Bac-

curio, rege omnes ad id cohortante. Valuit etiam multum illis temporibus ad monendos homines Antonii eremitæ sanctissimi autoritas, cui literis & nunciis Helena se ac filios sæpius commendavit: ejus cibus solus panis erat, aqua potus: nec unquam, nisi in occasu solis comedebat homo Ægyptius, omnino contemplationi deditus. Hujus quidem vitam Athanasius Alexandriae urbis episcopus insigni volumine perscripsit. Sylvester autem, ubi ex sacris ordinibus septem mense Decembri habitis, presbyteros duos & quadraginta, Diaconos sex & triginta, episcopos quatuor & sexaginta creasset, moritur, ac sepelitur in cœmiterio Priscillæ, via Salaria, tertio ab urbe milliario, pridie calendas Januarii. Sedit autem annos tres & viginti, menses decem, dies undecim. Vacat tum sedes dies quindecim.

MARCUS I. PONTIF. XXXV.

MArcus, natione Romanus, patre Prisco Magni Constantini temporibus fuit, de quo varia scribunt Historici. Sunt enim qui affirmant Constantinum ultimis imperii sui annis, infligante sorore, Arrium ab exilio revocasse, quod invidia damnatum hominem mulier diceret, in ejusque dogma declinasse. Hos ego deceptos similitudine nominis puto, & patri illud ascribere quod filii scelere factum est. Neque enim simile veri est, principem illum sapientissimum, quod semper improbaverit, ea potissimum ætate, que sapere datur, illud idem collaudasse. Scribunt præterea Constantinum ab Eusebio Nicomediae episcopo, Arriani dogmatis imitatore, bapti-

atum esse. Quod quidem falsum esse, & religio-
principis ostendit, & baptisterium hujus rei cau-
Romæ ab eo magnificentissimis operis ædifica-
um. A Sylvestro enim una cum Crispo filio ba-
tizatur, pulsus ab urbe tyrannis, fidemque edo-
etur. Aiunt qui aliter dictum sentiunt, Constan-
num tantam rem distulisse, quoad ei ad Iorda-
nem pervenire contingeret, in quo ad imitatio-
nem Salvatoris baptizari cupiebat. Verum dum
in Parthos proficiscitur, Mesopotamiam incur-
sionibus vastantes, uno & trigésimo imperii sui
anno, ætatis vero sexto & LX. apud Nicomediam
villa publica diem extremum obiisse: nec ad Ior-
danem baptismi causa pervenire potuisse: atque
illic tum demum extremo vitæ tempore baptiza-
um fuisse. Misceant isti, ut volunt, rem hanc, &
nos quod omnes ferme sentiunt, credamus, Con-
stantinum qui in signo crucis toties hostes vicerat,
qui tot templa in honorem Dei ædificaverat, qui
sacris conciliis interfuerat, qui totiens cum san-
ctis Patribus in mysteriis oraverat, baptismatis cha-
ractere, ubi sapere cœpit, muniri etiam contra ho-
stem humani generis voluisse. Non latet me cer-
te quid Socrates & Sozomenes in tripartita sua
velint, quidque alii plerique, veritatem sequor,
optimi principis religioni & pietati convenien-
tem. Quod vero in lepram incidere (ut vulgo
dicitur) baptismoque mundatus sit, conficta
prius de sanguine infantum nescio qua fabu-
la, nullo modo credo, Socratem hac in re
secutus, qui affirmat Constantinum ipsum,
ubi sexagesimum quintum ætatis annum atti-
gisset, ægritudine captum, ex urbe Constan-

tinopoli ad aquas calidas egressum valetudinis causa, nulla de lepra mentione habita. Præter vero hac de re à nullo scriptorum fit mentio, nec dico ab his, qui ethnici sunt habiti, sed à nostris quidem. Non reticuiisset hoc Orosius, non Eutropius, non illi qui Constantini res gestas quam diligentissime scripsere. Ante vero tanti principis mortem, stellam crinitam inusitatæ magnitudinis (quam græci cometam appellant) fulsisse aliquamdiu constat. Marcus autem Romanus Pontifex ad curam Christianæ religionis conversus instituit, ut Episcopus Hostiensis, à quo Romanus consecratur, pallio uteretur. Voluit præter diebus solemnibus statim post Evangelium symbolum à clero & populo magna voce decantari: & eo modo quo fuerat in Niceno concilio declaratum. Duas item Ecclesias Romæ condidit, unam via Ardeatina, in qua sepultus est: alteram in urbe Roma ad Palatinas, quas quidem Constantinus his muneribus exornavit & auxit. Fundo rosarum cum omni agro campestri, patina argentea librarum XX. scypho argenteo X. librarum, corona argentea librarum X. Fundo Antoniano, qui est via Claudia, fundo ad Bacchanas via Appia, fundo marmoreo via Ardeatina. Hujus autem & Constantini temporibus fuit Iuvenus Hispanus presbyter genere nobilis, qui tetraevangelia hexametris versibus fere ad verbum transferens, quatuor libris composuit. Scripsit & quædam eo genere metri ad sacramentorum ordinem pertinentia. Marcus autem, posteaquam ex sacris ordinibus bis mense Decembri habitis, presbyteros quinque & viginti, diaconos sex, episcopos octo &

ginti creasset, moritur, ac sepelitur in cœmiterio albinæ via Ardeatina, tertio nonas Octobris. Sed autem annis duobus, mensibus octo, diebus viginti. Vacat tum sedes dies viginti.

I V L I V S. I. PONTIF. XXXVI.

Vilius, natione Romanus, patre rustico, temporibus Constantii fuit: qui cum Constantino & Constante fratribus imperium adeptus, annis quatuor & viginti imperavit. Habitus est etiam inter successores magni Constantini Dalmatius Cæsar fratris filius, adolescens sanè præclaræ indolis, qui haud ita multo post tumultu militari opprimitur, sinente potius Constante quàm jubente. Interea vero Arriana hæresis invaluit, favente Constantio, qui nostros cogebat Arrium recipere. Secundo itaque Constantii anno apud Laodiceam urbem Syriæ, vel ut alii volunt, apud Tyrum, concilium indicitur. Eò convenere catholici & Arriani: disputatur quotidie homusion ne, an secus, Christum cum Patre vocarent. Instabat Athanasius Alexandrinus episcopus rationibus & argumentis, firmans Filium Patri homusion esse. Id cum repellere Arrius non posset, ad convitia versus, magicas artes Athanasio viro sanctissimo objicit, præto in oculis Arsenii brachio. Damnatur itaque, volenter jubente Constantio, Athanasius: qui quidem fugiens, sex continuis annis in lacu cisternæ, parentis aqua, ita delituit, ut solem nunquam videret. Indicante deinde ancilla quadam, cum in cœlo esset ut caperetur, Dei monitu ad Constantis partes confugit, qui fratrem Constantium minis certe cœgit, Athanasium recipere. Arrius interim epi-

scoporum & populi frequentia stipatus, dum vandi ventris causa ad publicum locum declin egerere conatus intestina omnia in cuniculum trinæ demisit, mortem certe passus vita turpi ma condignam. Iulius autem pontifex mu incommodis vexatus, in tanta rerum perturba ne, tandem post menses decem Romam abe lio rediit, audita præsertim Constantini mor qui bellum fratri Constanti inferens, dum ap Aquileiam inconsulte dimicat, occiditur. r destitit tamen Iulius orientales episcopos rep hendere, maxime vero Arrianos, qui, inju Romani pontificis, Antiochiæ concilium in xerant, cum id sine ejus autoritate fieri non p set, quod Romana ecclesia cæteris præfili Confutabant id Orientales, non sine ironia, qu dicerent, à se ad Occidentem Christianæ religi nis principes commigrasse, hanc ob rem sua ecclesiam tanquam perennem fontem, unde ta ta gratia manaverat, cæteris præferendam. Co stat autem Iulium ipsum, omissis his contenti nibus, duas ædificasse basilicas: unam iuxta f rum Romanum: aliam in Transtiberina region Tria item cœmiteria extruxit, unum via Flamr nea, aliud via Aurelia, tertium via Fortuen Constituit præterea ne sacerdos alibi, quam apu judicem ecclesiasticum causam diceret. Voluit tem, ut omnia ad ecclesiam pertinentia per not rios, aut per primicerium notariorum conscrib rentur: hos hodie (ut arbitror) protonotari vocamus, quorum officium est res gestas præc pue conscribere. Verum nostra ætate adeo pleriq (nolo dicere omnes) literarum ignari sunt, ut vi

sciant nomen suum latine exprimere, nedum aliorum res gestas perscribere. De moribus nolo dicere, cum è lenonum numero, & parasitorum quidam in hunc ordinem relati sint. Constantini autem & Constantii tempore in pretio fuit Marcellus Ancyranus episcopus, qui multa scripsit, maxime vero contra Arrianos. Feruntur tamen contra hunc Asterii & Apollinarii libri, cum Sabellianę hæresis arguentes, ejusdem quoque erroris eum Hilarius arguere conatur: quem certe Marcellus efeliens, se tamen nequaquam cum Iulio & Athanasio sentire ostendit. Contra hunc præterea scripsit & Basilius Anquiranus episcopus librum unum de virginitate. Nam Basilius Macedonię partis una cum Eustathio Sebasteno princeps fuit. Theodorus quoque Heracleę Thraciarum episcopus, elegantis copiosęque elocutionis vir, multa scripsit, maxime vero commentarios in Mattheum, in Iohannem, in Psalterium, in Apostolum. Iulius vero cum ex sacris ordinibus, ter mense Decembri in urbe habitis, presbyteros octodecim, diaconos tres, episcopos novem creasset, moritur, ac sepelitur via Aurelia in cœmiterio Capodii, ab urbe Roma miliario tertio, pridie idus Augusti. Sedit annos quindecim, menses duos, dies sex. Vacat tum sedes dies quinque & viginti.

LIBERIVS I. PONTIF. XXXVII.

Liberius, natione Romanus, patre Augusto, Constantii & Constantis tēporibus fuit. Constantinus enim (ut ante dixi) dū Constantem fratrem bello incautius persequitur, ab ejus militibus opprimitur. Constans autē varia fortuna contra Peras usus, cum nocte intempesta seditione militum

fufcipere prælium cogeret, tandem vincitur. rum poſtea cum de ſeditioſis militibus fuſcip poenas inſtituiſſet, Magnentii dolo ac fraude oppido Helena interficitur, anno imperii ſui XV ætatis vero XXX. Mortuo autem Conſtante r ſum in Athanaſium conſurgunt veteres illi Arri næ hæreſis fuſcitatores. Nam concilio apud M diolanum habito, omnes qui Athanaſio faveba in exilium pelluntur. Præterea vero cum in ſyn do Ariminenſi orientales ſacerdotes callidi hom nes & acuti, occidentales ſimplices & imperitos: gumentis ac fallaciis convincerent, prætermitt eam diſputationem pro tempore ſatius viſum e Chriſtum enim cum patre homuſion eſſe neg bant. Hoc autem, quia primum Liberius Pontifi aperte impugnabat, quodque etiam damnare A thanaſium, jubente Imperatore, nolebat, in exilium ab Arrianis pellitur, atque ita triennio ab urbe al fuit. At vero ſacerdotes, congregata ſynodo, in L berii locum Felicem præbyterum virum optim pontificem crearunt, qui ſtatim octo & XL Epi ſcoporum conventu duos præbiteros, Vriſatium & Valentem ab eccleſia ſeparavit, quod cum Con ſtancio Auguſto in fide ſentirent. Hanc ob rem ro gatu & precibus eorundem Conſtantius Liberium ab exilio revocat, qui imperatoris beneficio motus cum hæreticis in rebus omnibus (ut quidã volunt ſentiens, illud tamen cum catholicis tenebat, hære ticos, ad fidem redeuntes, non eſſe rebaptizandos Ferunt Liberium apud cœmitem ſanctæ Ha gnetis aliquamdiu habitaſſe cum Conſtantia, Con ſtantii ſore, quo ejus rogatu & auxilio urbem tu tius ingrederetur: ſed mulier catholica dolum in

Ne sentiēs, id se facturam omnino recusavit. Tamem vero Constantius, instigantibus Ursatio & Valente, pulso Felice, Liberium introduxit. Unde persecutio ita vehemens exorta est, ut in ecclesiis omnis presbyteri & clerici passim necarentur. Sunt tamen qui scribant, mulieres Romanas in circensibus spectaculo reditum Liberii ab imperatore precibus impetrasse. Pontifex autem tametsi cum Arrianis contendebat, ecclesias Dei quam diligenter exornavit, maxime autem sepulchrum beatæ Hagnetis, & basilicam quam de nomine suo fecit, apud Macellum Lydiæ. Fuit autem hac misera tempestate Eubius Emesenus episcopus: qui multa contra Iudeos, gentes & Novatianos doctè admodum & eleganter scripsit, Triphylius quoq; Cypri Ledrens, sive *λδυτεών* episcopus, in cantica canticorum copiose & accurate commentarios composuit. Præterea vero Donatus Apher (à quo Donatiani nomen sumpsere) multa in catholicos scribens, totam pene Africam & Iudæam sua persuasione recepit. Affirmabat enim Patre minorem esse Filium, & Spiritum Sanctum minorem Filio, catholicosque rebaptizandos esse. Extabant autem Hieronymi tempore ejus multa scripta ad hæresim pertinentia, & de Spiritu Sancto liber Arrianæ doctrinæ conveniens. Et ne quicquam Arrianæ perfidiæ tum deesset, Asterius eius factionis philosophus, imperante Constantio, multa scripsit in Epistolam ad Romanos, in Evangelia, in Psalmos, quæ ab hominibus suæ hæresis studiosissime leguntur. Lucifer præterea Caracalitanus episcopus cum Pancratio & Hilario Romanis clericis ad Constantium à Liberio missus, cum nollet

clericis ad Constantium à Liberio missus, et nollet sub nomine Athanasii Nicenam damnæ fidem relegatus, contra Constantium imperatorem scripsit, librumque ei legendum misit: mori tamen sub Valentiniano principe. Ferunt autem Fortunatianum Aquileiensem episcopum Liberium fidei causa in exilium pergentem, ut in heresim & discordiam laberetur soli citasse. Serapion quoque qui ob elegantiam ingenii scholastici cognomen meruit, edidit tum adversum Manichæum librum egregium, nec unquam Constantinis à confessione veritatis destitit: ad hominem enim profectus, quo eum pacatiorem magno Athanasio redderet, minis tanti principis è gradus constantiæ nunquam decidit. Ideo autem Athanasius magnus est habitus, quod paganis & hæreticis constanti animo semper restitit. Liberium vero ubi ex sacris ordinibus bis in urbe Roma habitis, presbyteros XVIII. diaconos quinque, episcopos XIX. creasset, moritur: ac sepelitur via Salaria in cœmiterio Priscillæ. IX. calendas Maii Sedit autem annos sex, menses tres, dies quatuor. Vacat sedes dies sex.

FELIX II. PONTIF. XXXVIII.

Felix secundus, natione Romanus, patre Anastasio, Constantii temporibus fuit. Qui solus post interfectum à Magnentio Constantem, imperio potitus est. Mox Iulianum patruelem suum, quippe qui ex Constantio patris Constantini fratre natus erat, Cæsarem creatum in Gallias, seditione quorundam tyrannorum tumultuantes, misit, qui brevi & Gallorum & Germanorum

otus virtute sua compefcuit : unde militū omnin
n confenfu Auguftus appellatur. Quo audito
onftantius, rebus Parthicis occupatus, ad, bellum
vile converfus, apoplexia in itinere obiit inter Ci
ciam Cappadociamque in Mopfocrene oppido,
ano imperii quarto & vigeſimo, ætatis quinto &
uadrageſimo. Hoc autem morbo dixere medici
ominem interiiffe ob dolorem animi & gravem
ogitationem, in quam, rebellante Iuliano, incide
t. Ob ejus autem moderationem (Christianorum
aufam ſemper excipio, in qua unice impius fuit)
t comitatem, inter divos more veterum referri
eruit. Nam poſt fuſceptum imperium, Romam
um triumpho via Flamminea ingreſſus, aureo
arpento, cives obviam factos, mira benignitate
uſpexit & veneratus eſt, diſtitans illud Cynæ
yrihi legati verum eſſe, tot ſe videre reges in ur
e Roma quot cives. In una tamen re populum
omanum ad riſum potius quam ad indignatio
em concitavit, quod portas urbis ingrediens, cel
as & faſtiatas, arcusque triumphales præal
os & latos, homo parvæ ſaturæ caput incurva
et, more anſerum læſionem veritus. Is præterea
ampum Martium cum admiratione inſpiciens,
epulchrum Auguſti Cæſaris tot ſimulacris mar
noreis & aneis ornatum, forum Romanum, Iō
is Tarpeii delubra, thermas, porticus in pro
vinciæ modum auctas : amphitheatrum Tibur
ino lapide extructum tantæ altitudinis, ut eo
ix inſpicere humanus oculus poſſet, Panthe
on mira altitudine ſpacioſis molibus fornica
um, templum pacis, Pompeii theatrum, circum
maximum ſeptiſolium, tot arcus triumphales,
tot

tot aquæ ductus, tot statuas per urbem ad certum positas, obstupuit: ac tandem dixit, raram vires omnes in unam urbem effudisse. Sic Trajani equus æneus, in atrio, cuius instar sibi fieri Constantinopoli Constantius precebat ab Hormisda architecto, quem secum duxerat. Cui Hormisda; stabulum quoque tale conoportet, si voles equum late succedere. Idem quoque Hormisda à Constantio interrogatus quid in urbe Roma sentiret. Id tantum sibi placere, respondit, quod didicisset, ibi quoque homines mirari (ut philosophum decebat locutus.) Felicem (quem diximus) in Liberii locum à catholicis subrogatum esse, licet id factum ab hæretico Eusebio & Hieronymus affirmant, quod cece miror, statim ubi pontificatum iniit, Constantini Magni Constantini filium hæreticum, & secum rebaptizatū promulgat ab Eusebio Nicomedie episcopo in Aquilone villa non longe à Nicomedia. Hinc autem deprehendi error potest, quod dicuntur nonnulli, qui hanc hæresim Magno Constantino ascribunt. Quod profecto (ut ex historia credes) in tantum principem tamque religionis Christianæ amatissimum, nec debuit cadere, non potuit. Dum autem altercatio esset, & quidem magna (ut diximus) inter Liberium & Felicem Arriana hæresis bifariam dividitur. Nam Eunomius (unde Eunomiani) vir corpore & animo leprosus, nec secus interius quam exterius morbo regio correptus, affirmabat, in rebus omnibus Filium dissimilem Patri, & Sanctum Spiritum à Patre & Filio nil habere commune. Macedonium autem, quem nostri ante errorem Constantino

pitanum episcopum fecerant, ab Arrianis ex-
 plitur, quia filium patri similem fatebatur, licet
 ritum sanctum non secus atque illi blasphem-
 ret. Aiunt quidam, Felicem concilium octo &
 quadraginta episcoporum habuisse, in quo de-
 cernitur, ut episcopi omnes aut ad concilium
 generale veniant, aut literis rationem reddant,
 dare id facere nequeant: quod quidem institu-
 tum Carthaginensi concilio postea renovatum
 est. Hujus autem temporibus fuit Acacius, quem
 a luscus erat, *μηνόφωλον* vocarunt. Hic vero
 Cesariensis ecclesiæ in Palestina episcopus, mul-
 tum in Ecclesiasten conscripsit: tantæque autoritatis
 & eloquentiam & versutiam apud Constanti-
 um fuit (quemadmodum Hieronymus ait) quod ego certe miror) ut Romæ in Liberii lo-
 cum Felicem Arrianum episcopum constitueret:
 quem profecto catholicum fuisse constat (ut scri-
 ptum est) & Arrianos semper damnasse. Felix au-
 tem postremo cum nulla in re orthodoxæ fidei
 cesset, ab adversariis captus, una cum multis
 tum bene sentientibus interficitur, sepelitur-
 que in basilica, quam ipse ædificavit, via Aurelia,
 fundo ab urbe Roma milliario, duodecimo ca-
 lidas Decembris. Sedit autem tantummodo an-
 num unum, menses quatuor, dies duos, propter
 afflictionem à Liberio motam, quem, Damasum
 putus, licet immerito inter pontifices numeravi.

DAMASVS I. PONTIF. XXXIX.

DAmasus, natione Hispanus, patre Anto-
 nio, Iuliani temporibus fuit, viri certe
 egregii, si domi, si foris ejus ingenium respicis.
 Nam

Nam & Eubolo sophista & Libanio philoso-
 pho præceptoribus usus, liberalibus disciplinis ita
 imbutus, tum græce tum latine, ut cuius op-
 erum principi comparari posset. Multæ erat mem-
 oria, ingentis facundiæ, in amicos liberalis, pro-
 vincialibus justissimus, gloriæ cupidus. Verum
 omnia ad extremum evertit, dum Christianos
 persequitur. Callidior tamen cæteris persecutor,
 non vi neque tormentis primo, sed præmiis, hono-
 ribus, blanditiis, persuasionibus majorem ferro
 populi partem, quam si atrocior fuisset, elicuit.
 Statuit autem ne Christiani autorum Gentilium
 studia adirent, neve scholæ nisi his qui Deos
 Ioveque venerarentur, paterent. Vni tamen Prohæ-
 ro viro doctissimo concessum est, ut Christianos
 publice doceret, quam gratiam ipse indignatus
 contempsit. Militare cingulum dari nisi gentibus
 contulit. Statuit præterea procuratoris provincia
 Jurisque dictionem Christianis non debere
 remitti, quippe quibus lex ipsa christiana pro-
 hibet uti gladio vetat. Athanasium tamen aperte op-
 pugnat atque in exilium mittit, à magis ac aug-
 mentis infligatus, quorum artibus maxime dele-
 batur, quod dicerent, Athanasium obstare
 minus eorum artes in pretio essent. Cum
 Apollonius quoque in suburbano Antiochiæ in
 fontem Castalium litaret Apollini, & nulla ex
 aquæ quærebantur responsa susciperet, causas
 silentii percontaretur à sacerdotibus, dæmo-
 niis aiunt, sepulchrum Babyllæ martyris prope ass-
 & ideo responsa non reddi. Tum Iulianus
 Cæsarilæis imperat, hoc enim nomine Christiani
 appellabant, ut sepulchrum martyris inde au-
 ra

rat. Qui dum sepulchrum mira exultatione tra-
 hrent, dicentes: Confundantur omnes qui ado-
 rant sculptilia, & qui gloriantur in simulacris suis,
 in iram Iuliani principis concitarunt, ut multos
 præter institutum suum interfici iusserit. Miror
 eo id à Iuliano factum, cum diaboli artes jam
 vnas esse cognosceret. Semel enim magna
 cendam in speluncam secutus, cum voces dæ-
 monum perhorresceret signo crucis usus est, quo
 fugati sunt dæmones. Cum vero Iulianus dice-
 rit, signo crucis aliquid mirum inesse, respon-
 dit magus, dæmones etiam genus illud supplicii
 tremidare. Hanc ob rem Iulianus pertinacior quã
 antea factus est, adeo vanitati magicę deditus erat,
 ut prius christianam religionem simulato animo
 complexus fuisset, ut Constantii odium vitaret, le-
 sissetq; publice divinos codices, ac basilicam no-
 mine martyrum ædificasset. Præterea vero idem
 imperator, quo nostris stomachum faceret, Iudæis
 templum Hierosolymitanum restituit, cum dice-
 rent, se alibi sacrificare non posse. Qui certe tanta
 arrogancia elati sunt, ut maiore impensa quam an-
 tea restituere templum conarentur. Verum non ita
 multo post terræ motu templum corruens, & mul-
 tos Iudæos simul oppressit & illud approbatum
 est, lapidem supra lapidem poni non debere. Se-
 quenti autem die incendio divinitus immisso, &
 ornamenta ipsa consumpta sunt: & eo miraculo
 multi Iudæi perterriti ad fidem Christi venerunt.
 In Persas vero proficiscens Iulianus, quos intelle-
 xerat res novas moliri, in reditu suo malam quidẽ
 em Christianis minatur. Cum autem superatis
 ostibus incomposito agmine victor rediret, apud

Ctesiphontem confossus periit. A suis, an ab hostibus id factum sit, incertum est, sunt qui scribarum gitta ex incerto missa, transfixum fuisse, eundemque exclamasse manu ad cælum extensa: *vici Galilæe, vicisti: nam Christum Galilæum appellabat & fabri filium: unde illud adolescentis iudei Iobanum sophistam interrogantem, quid agere fabri filius, Iuliano, inquit, locellum componam paulo post ejus cadaver locello avectum.* Sunt etiam qui scribant, hunc antea clericum esse, ac postea à fide nostra defecisse, unde hereticum apostatam vocant. Periit autem post annos & octo imperii sui menses: anno vero ætatis secundo & trigesimo. Huic deinde succedit Iovianus, qui ab exercitu imperator electus, non propterea imperatoris nomen voluit, quam omnium conclamarent se Christianos esse. Quibus claudatis, & imperium suscepit, & exercitum barbarorum liberavit, Nisibi ac magna Mesopotamiæ parte Saporis regi Persarum relicta. Hic autem octavo imperii sui mense cruditate Iulianus, sive tetro odore prunarum moritur. Iovianus autem electus ad pontificatum obeundum Ursicinum, diaconum competitorem habuit basilicæ, quæ Sicinini appellatur, ubi multi utriusque cecidere in ipso templo, cum res non suffragiis tantum, sed vi & armis tractaretur. Verum non ita multo post sacerdotum ac populi consensu Damasus episcopus confirmatur, & Ursicinus ad Neapolitanam ecclesiam traducitur. Damasus autem adulterii accusatus publico concilio causam dixit: ubi & innocens absolvitur, & Concordius atque Calistus diaconi falsi accusatores dantur.

damnati, ac rejecti ab ecclesia sunt. Cautumque
 lex est, ut deinceps pœnam talionis subeant, qui
 a quem falso accusaverint. Pacata tandem ec-
 clesia, Damasus otio literario delectatus, vitas
 pontificum omnium, qui ante se fuere conscri-
 pt, easque ad Hieronymum misit. Non destitit
 tamen & templa & cultum divinum augere. Duas
 enim basilicas ædificavit: unam juxta theatrum,
 alteram via Ardeatina ad catechumbas. Dedicavit
 & Platoniam, ubi corpora Petri & Pauli ali-
 quando jacuerant. Versibus quoque elegantibus
 sanctorum corpora eo loci sepulta exornavit ad
 remoriam posteritatis. Præterea vero basilicam,
 quam ipse in honorem divi Laurentii non longe à
 teatro Pompejano condiderat, maximis muneri-
 bus ornavit, patina argentea librarum viginti, ama-
 gentea librarum quindecim, scypho argenteo
 & aglypho librarum decem, calicibus argenteis
 quinque, coronis argenteis V. domos quoque cir-
 cæ Basilicam positas dono dedit: fundum etiam
 Pyrianum agri Ferentinatis: fundum Antonia-
 nam, balnea non longe à templo posita: ut psal-
 mi quoque alternis vicibus in ecclesia canerentur,
 & sineque eorum verba hæc ponerentur, Gloria
 patri & Filio & Spiritui Sancto, instituit. Primus
 etiam Hieronymi scriptis auctoritatem dedit, cum
 eius LXX. interpretum scripta tantummodo in
 otio essent. Nam & biblia Hieronymi legi cœ-
 lesta est, & psalmi ejusdem fideliter ex Hebraico tra-
 ducti, cum antea apud Gallos potissimum incom-
 posite legerentur. Mandavit item, ut in principio
 celebrationis (quam missam vocant) confessio
 fieret ut hodie fit. Idem vero Damasus, ubi ex
 sacris

facris ordinibus quinquies habitis , presby
 unum & XXX. diaconos XI. episcopos II &
 creasset , moritur , ac sepelitur via Ardeatina
 matre & sorore in basilica à se condita , tertio
 Decembris. Sedit annos XIX. menses III. die
 Vacat tum sedes diem unum & viginti.

SYRICIUS I. PONTIF. XL.

SYricius , natione Romanus , patre Tibu
 SValentiniani temporibus fuit. Qui à Iuli
 multa incommoda ob fidem Christi passus ,
 fusque militia cum scutorum princeps e
 Mortuo autem Ioviniano , militum omnium c
 sensu imperator electus , Valentem fratrem
 partem imperii accipiens , eidem Orientem a
 gnat. Postea vero imperii sui anno tertio Gra
 num filium , necdum bene puberem , focus
 uxoris hortatu Augustum creat. Procopium q
 dem apud Constantinopolim res novas molie
 tem , cum satellitibus suis mira celeritate opp
 mit. Sed Valens ab Eudoxio Arriani dogm
 tis episcopo baptizatus in sævissimam hæres
 declinans , nostros persequitur , & in exilium p
 lit , mortuo præsertim Athanasio , quo viver
 res christiana sex & quadraginta annis mirifice l
 stentata est. Instabat Lucius hæreticus hostilem
 modum nostros persequens , neq; illis quidē pa
 cens , qui in eremo erant , eos enim immisiss milit
 bus aut trucidabat , aut in exilium mittebat. Magn
 autoritatis tunc erant Antonii discipuli , Machari
 duo in Syria , quorum alter in superiore , alteri
 inferiore habitabat eremo. Isidorus quoque tur
 in

etio erat, Panucius, Pambos, Moses, Ben-
 an, Paulus Aphelotes, Paulus Phocensis,
 oph qui Mons Antonii dicebatur. Hos cum
 ex o vexaret Lucius, mulier fanatica proclamat,
 is Dei in insulam Aegypti nequaquam mitten-
 de esse. Mania quoque Saracenorum gentis re-
 ni, cum frequentibus præliis Romanorum opes
 at visset, Palæstini & Arabici limitis oppida va-
 tas, orata pacem non aliter repromittit, nisi
 Mem Christianum virum sanctissimum genti
 su episcopum designarent. Id agere Lucius co-
 natur, verum Moses inclamat: Arguunt te, ò
 Di, per metalla damnati Christiani in insulas
 regati & carcere inclusi, quare manus tuas ad
 m consecrandum nunquam injicies. Revocatis
 it ue episcopis qui se consecrarent, datur reginæ
 p sul, ac pax Romanis redditur. Sæviebat in
 Christianos Valens & Lucius, licet Themistii Phi-
 lophi literę cum Valentem aliquantulum mitio-
 ra reddiderint. Sæviebat & Athanaricus Got-
 tum rex, qui plurimos barbarorum martyrio af-
 fect. Interim vero Valentinianus Saxones, gentem
 in Oceani littoribus positam, locis inviis, & Bur-
 gundiones virtute ac rei militaris scientia oppres-
 s. At vero dum Sarniæ sese per Pannonias
 eudissent, bellumque in eos parat, subita san-
 gnis effusione apud Brigionem oppidum mor-
 rit. Tum Gotthi sedibus suis pulsı, per o-
 rnes se Thracias effundunt: quibus dum Va-
 lens ire obviam cum exercitu parat, revoca-
 t prius, sed sero ab exilio episcopis & mo-
 nchis, quos etiam militare coegerat, prælio
 vtus, igni exurit. Hęc quidem clades Romani
 im-

imperii ac totius Italiæ exitium fuit. Syricius
 tem (dum hæc agerentur) censuit monachorum
 vita probata esset, posse sacris initiis
 primis ordinibus usque ad Episcoporum. Ceterum
 ordines per intervalla dandos. Manichæos
 præterea qui in urbe erant, vetuit communiter
 cum fidelibus. Pœnitentes autem & redeuntes
 gremium orthodoxæ fidei recipiendos esse
 fuit, si monasterium ingrederentur, atque ibi
 ieiuniis & orationibus se toto suæ vitæ tempore
 cerarent. Viaticum siquidem tum demum ab
 ecclesia recipiebant, ubi de optima eorum vita
 constaret. Consecrari autem presbyterum ab episcopo
 tantum censuit. Instituit item, ut quicumque
 viduam aut secundam uxorem duxisset, ab ec-
 clesia ecclesiastico pelleretur. Hæreticos quoque
 manus impositionem recipiendos censuit. Hi
 temporibus Hilarius fuit, urbis Pictavorum Ac-
 taniæ episcopus, qui & contra Arrianos duo
 volumina libros scripsit: & alterum contra Valent-
 inum & Ursatium: atque non ita multo post Picta-
 moritur. Victorinus autem natione Apher, Ro-
 tum primum rhetoricam docuit: postea vero
 extrema senectute fidei nostræ se tradens, con-
 tra Arrium libros, more dialectico, scripsit. Mu-
 quoque composuit ad commendationem fidei
 nostræ Gregorius Bæticus Iliberi episcopus. Pl-
 tinus autem Gallogræcus Mardelli Ancyrani e-
 scopi discipulus, Hebionis hæresim instaurare
 conatus est. Hebion enim Christum, pio coitu Ma-
 riæ natum, virum justum putavit. Is quidem
 Valentiniano imperatore pulsus plura scripsit vo-
 lumina, ac præcipua contra gentes. At Didymus

Alexandrinus, à teneris annis oculis captus, & id etiam primarum literarum ignarus, ita Cometriam & Dialecticam, quæ magno usu ingent, iam grandis natu cum primis elementis edicit, ut præclara quædam opera in Mathematicis scripserit. in psalmos quoque, & in evangelium Matthæi ac Iohannis, & contra Arrianos multa edidit. Optatus quoque Apher episcopus Melivitanus libros sex contra Donatianos composuit. Severus autem Aquilius Hispanus, agnationem ab illo Severo ducens, ad quem Lactantiiduo erant epistolarum libri, volumen composuit, quod catastrophem vocavit. Syricius vero composuit ecclesiæ rebus, ac creatis sex & viginti presbiteris, diaconis sedecim, episcopis duobus & viginti, ex sacris ordinibus quinquies habitis, obiturus, ac sepelitur in cœmiterio Priscillæ, via Flavia, octavo calendas Martii. Sedit enim annos quindecim, menses undecim, dies quinque & viginti. Vacat tum sedes dies viginti.

ANASTASIUS I. PONTIF. XLI.

Anastasius, natione Romanus, patre Maximo, imperante Gratiano urbis Romę episcopus creatur. Nam Gratianus adolescens religiosus, clarus, militia strenuus, apud Argentariam oppidum Galliæ, uno prælio, ad triginta millia Alamanorum, fines Romanorum vastantes, cum animo suorum incommodo interfecit. In Italiam inde rediens, pulsa Arriana hæresi totam provinciam ad veram Christi fidem redegit. At vero cum, instantibus Gothis, rempublicam in magno discrimine videret, Theodosium ex Hispania o-

riundum virum clarissimum, socium ac imperatoris sibi delegit, qui superatis Clavis, Frangis & Gotthis orientale imperium restituit, cum Athalarico, rege Gothorum, foedere: quidem mortuo ac Constantinopoli egregie pulto, omnes ejus milites Theodosium virum optimum secuti sunt. Interim vero Maximus Britannia tyrannidem occupans, ac in Gallias trajiciens, apud Lugdunum Gratianum intercepit: qua re Valentinianus junior frater metu perterritus, ad Theodosium in orientem confugeret. Sunt autem qui scribant, hos quidem fratres inter tam calamitatem incidisse, matris Iustinæ crimine, quæ, Arianam hæresim fovens, Christianam persequebatur, maxime vero Ambrosium, quem etiam invitum populus Mediolanensis tum episcopum delegerat. Mortuo enim Auxentio hæreticorum episcopo, statim seditio Mediolani exoritur. Cum hanc itaque reprimere Ambrosius conaretur, qui tum consularis ejusdem provincie fasces regebat, Ecclesiamque ingressus multa concordia partium disseruisset, ab omnibus simul clamatum est, non alteri quam Ambrosio episcopatum committi debere: quod etiam factum est. Ex catechumeno enim Christianus factus, & sacris initiatus, Mediolanensis episcopus creatus. Cujus doctrina & sanctitas quanta fuerit, ejusque opera doctissime & elegantissime scripta ostendunt. Tunc autem Anastasius rei divinæ curam veniens, constituit ne sacerdotes ullo modo sedent, sed curvi & venerabundi starent, cum sacrum Evangelium aut caneretur aut legeretur in ecclesia Dei: Neve peregrini, maxime autem transmari-

i, in clerum recipentur, nisi quinque episcoporum præ se ferrent chirographa. Hoc autem factum esse ajunt propter Manichæos, qui tum in Africa magno in pretio erant, & ad corrumpendam fidem de suis quoquoersum mittebant. Constituit item, ne debiles & manci, neve quo membro carentes in numerum clericorum ciperentur. Basilicam quoq; (quæ Crescentina vocatur) in regione secunda, via Mamertina, dedicavit. Hujus & Damasi & Siricii tēpora illustrarunt non modo optimi Imperatores, Iovinianus, Valentinianus, Gratianus, Theodosius; verum etiam sanctissimi atque excellentes in quavis facultate doctores, tum græci, tum latini: Gregorium nobis Christianis cum Basilio Cappadocia nunt (ut ait Eusebius) ambo fuere nobiles, & Athenis eruditi. Basilius enim Cæsareæ Cappodociæ, quæ prius Mazaca vocabatur, episcopus contra Eunomium egregios libros edidit. Scripsit & volumen de Spiritu Sancto, & monachorum instituta. Duos habuit fratres, Gregorium & Petrum viros doctissimos. Gregorii extant Eusebii temporibus aliqua volumina. At Gregorius Nazianzenus, qui Basilium ad monachatum perduxit, Hieronymi præceptor multa scripsit. maxime vero in laudem Cypriani, Athanasii, Maximi philosophi. Scripsit & contra Eunomium libros duos, contra Iulianum impetorem librum unum. Laudavit & nuptias virginitatem hexametro versu. Levavit & Constantinopolitanos ab hæresi rationibus, suo elegantissimo dicendi genere, in quo Demosthenem virum eloquentissimum secutus est.

Is postremum dum senex admodum esset , cessorem sibi deligens , ruri vitam monachicam exegit. Basilius autem sub Gratiano : hic vero Theodosio moritur. Epiphanius quoque Cyprius Salaminæ episcopus , hæreses omnes elegantissimis voluminibus impugnavit. Composuit etiam multa sermone Syro Efræm Edeffensis ecclesiæ diaconus , qua ex re ad tantam venit dignitatem , ut post lectionem Scripturæ sacræ publice in quibusdam ecclesiis ejus scripta legeretur. Anastasius autem ubi ex sacris ordinamentis , bis in urbe mense Decembri habitis , presbyteros octo , diaconos quinque , episcopos octo creasset , moritur , & sepelitur in cœmeterio , ad ursum pileatum quinto calendas Martias. Annos vero tres , dies decem sedit. Vacat illi sedes dies unum & viginti.

INNOCENTIUS. I. PONTIF. XLI

INnocentius , natione Albanus , patre Innocentio , particeps Theodosij temporum fuit , qui singulari celeritate & consilio usus , Maximianum tyrannum Gratiani iactorem apud Aquileiam occidit. Hanc calamitatem Maximianus ipse Martinus , vir sanctissimus , antea præceperat , dum Britanniam militaribus copiis spectaret , in Italiam contra jus fasque venturus. Tunc enim à Circio Scoti , ab Aquilone Picti , cum fulam vacuum militibus ingressi , longe acriter omnia vastarunt. Theodosius autem divitiarum auxilio fretus , & Andragatium Maximi contemptum & Victorem ejusdem tyranni filium , Arbogastem & Eugenium tyrannos , mira cele-

te usus, opprimit, unde merito Claudiani
oëctæ carmina in laudem Theodosii extant.

O nimum dilecte Deo, tibi militat æther,

Et conjurati veniunt ad classica venti.

Accedit Theodosio ad disciplinam militarem
us ingenii, quo plurimum valuit, & religionis.
Nam cum Mediolani ingredi ecclesiam vellet,
ysteria visurus, prohibitus ob quoddam faci-
us (ut fieri solet) ab ingressu ecclesiæ, nisi pœ-
iteret, ita æquo animo id tulit, ut ultro ipsi
Ambrosio gratias egerit, atque pœnituerit. Hu-
s uxor Flacilla fuit, ex qua Arcadium & Hono-
um suscepit. Iratus semel Theodosius, quod
hessalonicenses in teatro militem occidissent:
el (ut alii volunt) judicem suum, ægre reten-
s à sacerdotibus Italicis est, quo minus omnes
hessalonicenses occideret. Qui postea ad se redi-
is, re cognita, & lachrymis pœnitentiam pro-
e patrati sceleris egit, & legem tulit, ut sen-
ntiæ principum super animadversione prolatae
tertium diem differrentur, quo misericordiæ
el pœnitentiæ locus daretur. Ferunt principem
sum (si quando ira percitus fuisset) hac dein-
ps cunctatione usum, ut notas omnes litera-
m expresse recenseret, quo interim iræ daretur
cus. Affirmant quidam, principem ipsum fa-
iliaritate cujusdam Iohannis monachi Anacho-
tæ in Thebaide usum, cujus consilio tum bellum
m pacem gerebat. Theodosius autem quinqu-
simū ætatis agens annum, Mediolani moritur.
nocētius vero tanta imperii tranquillitate & be-
gnitate principis usus, multa ad religionē chri-
anam pertinentia meditatus est. Constituit enim

ut Fabbato jejunium celebraretur, & quod tali die
 Christus in sepulchro jacuisset, & quod ejus discipuli
 jejunassent. De Iudæis quoque & paganis
 deque monachis regulas quasdam tulit. Caphrygas
 autem hæreticos, quorum autores fuerunt
 Montanus, Priscilla & Maximilla (ut ante diximus)
 ab urbe expulit, Theodosio annuente: vel
 monasteria (ut alij volunt) relegavit. Præter
 vero Pelagium monachum & Cælestinum hæreses
 damnavit; & quod liberum arbitrium divini
 gratiæ anteferrent; & quod dicerent ad imple-
 da divina jussa voluntatem per se sufficiente
 esse. Contra hos quoque multa scripsit Augustinus.
 Pelagius autem in Britanniam proficiscens
 totam insulam errore suo infecit, adjuvante Iliano
 tanti mali comite & socio. Basilicam vero
 Gervasii & Protasii dedicavit, Vestinæ mulier
 impensa structam & ornatam, divenditis ejus bonis
 ex testamento relictis justo pretio. Tempora
 dona hæc fuere, patinæ argenteæ duæ, sexaginta
 librarum, coronæ duodecim, cerostrata argentea
 quatuor. Ad ornatum baptisterii cervum obtulit
 quinque & viginti librarum fundentem aquam
 vas chrisimatis ex argento librarum quinque, scyphos
 duos argenteos anaglyphos viginti librarum.
 Dos autem templi erat domus ad basilicam
 Blinam, balneum ad templum Mamuri, domus
 item in clivo Salutis balneatæ, fundus in agro
 Clusino, alter fundus in agro Fundano. Hiis
 additâ domus Emeriti in clivo Mamertino, domus
 altera in vico longo, balneum quoque eodem
 vico. Curam vero & administrationem hujus
 basilicæ & sanctæ Hagnetis Leopardo ac
 Paulino presbyteris commisit. Hujus temporis

us fuit * Apollinarius Laodiceę Syrię episcopus,
 ir sane in disputando vehemens, & ita acutus, ut
 ausus sit dicere, corpus, non animam, à Domino
 in dispensatione susceptum; postea vero cum ra-
 tionibus urgeretur, ait, eum quidem habuisse ani-
 mam, non tamen ex ea parte qua rationalis
 est, sed ex ea solum qua corpus vivum reddit:
 Ad supplementum vero rationalis partis, ipsum
 verbum Dei fuisse, perhibeat. Quę quidem
 sententia, & à Damaso antea, & à Petro Alexan-
 drino episcopo explosa est. Hinc Apollinari-
 tæ originem habuere. Martianus autem Barci-
 onę urbis episcopus castitate & eloquentia insi-
 gnis bene cum fide sensit, & Novatianos scriptis
 suis impugnavit. Cyrillus vero Hierosolymita-
 nus Episcopus sæpe pulsus Ecclesia, & receptus,
 ad extremum sub Theodosio principe annis
 octo episcopatum tenuit, multaque scripsit.
 † Euzoius item apud Thespesium rhetorem cum
 Gregorio Nazianzeno episcopo adolescens Cæ-
 sarię eruditus, plurimo labore Origenis & Pam-
 phili corruptam bibliothecam membranis instau-
 rare conatus est. scripsit & ipse multa. Eodem
 quoque tempore Hieronymus presbyter, in
 Bethleem habitans, ingenio ac facundia sua
 Christi fidem mirum in modum auxit: quod
 etiam ejus scripta declarant. Improbatur item
 eo tempore in synodo Bordegalensi Priscilliani
 dogma, sumptum ex Gnosticorum & Mani-
 hæorum hæresi, de qua superius diximus. In-
 nocentius vero, ubi per sacros ordines quater
 in urbe habitos, presbyteros triginta, diaco-
 nos duodecim, episcopos quatuor & quinquaginta

* Apollinaris. † Esicius.

ginta creasset, moritur, ac sepelitur in cœm-
rio, ad ursum pileatum quinto calendas Au-
gusti. Sedit annis quindecim, mensibus duobus
diebus quinque & viginti. Vacat tum sedes
duos & viginti.

SOZIMVS I. PONTIF: XLIII.

SOzimus, natione græcus, patre Abraham
mortuo. Theodosio, Arcadii & Honorii, qui
patri in imperio successere, temporibus fuit
quidem gubernacula imperii suscipientes, pa-
tris auspiciis illud rexere, divisim tantummodo ad
administrationibus. Arcadius enim Orientem, Ho-
norius vero Occidentem gubernabat, licet Theo-
dosius filiis, adhuc adolescentibus, tres duces re-
liquerit, qui Romanum gubernarent imperium
Ruffinum qui Orientem, Stiliconem qui Occiden-
tem, Gildonem qui Africam regerent. Quo
deinceps cupiditate imperandi moti, spretis pa-
tris, regnum occupare conati sunt. Gildoni re-
novas in Africa molienti, Mascezel frater eju-
s crudelitatem veritus, cum exercitu obviam factus
hominem fundit fugatque: qui vel dolore animi
vel veneno non ita multo post moritur. Idem quo-
que Mascezel tanta victoria elatus, cum nec De-
cebalum hominibus parceret, à militibus occiditur.
Ruffinus vero ab Arcadio opprimitur, dum Ori-
entale imperium conatur invadere. Ingressus
tum Italiam Rhadagasus, Gotthorum rex imma-
nissimus, ferro ac flamma omnia vastabat. Verum
Romani comparato exercitu, barbarum in Fe-
sulanis montibus opprimunt, duce Stilicone. Huic
verq.

ro successit Alaricus, quem Stilico, regni cupi-
 as cum superare posset, & fovit & juvit. Verum
 ostremo cum Alaricus in Galliam proficiscens
 cedente eo loci sedes ad incolendum Hono-
 o, apud Polentiam consedisset, Saulum gente
 religione Hebræum à Stilicone cum militibus
 nmissum, quo foedus turbaretur, hostem sensit.
 acile enim fuit barbaros nil tale suspicantes, &
 em Paschæ observantes incautos perturbare.
 etrum sequenti die sumptis armis, & Saulum
 um exercitu ad internecionem cædit, & omnia
 allia in Stiliconem & Romanos movet. Quibus
 peratis, urbem Romam post longam & gra-
 em obsidionem capiunt, anno ejusdem condi-
 e millesimo ac centesimo & sexagesimo quar-
 o: salutis vero Christianæ, anno duodecimo
 o & quadringentesimo. Hac tamen modera-
 one Alaricus usus est & clementia, ut suis man-
 averit à cæde & sanguine, quoad fieri poterat,
 ostinere: utve confugientibus ad basilicas Petri
 e Pauli parceretur. Rex vero tertia die ab urbe
 iscedens, minus calamitatis quam putaretur per-
 essa (parum enim incendiū senserat) in Luca-
 os & Brutios proficiscitur, ubi apud Consentiam,
 i captam & direptam, moritur. Cui statim o-
 nniū Gotthorum consensu Athaulphus, ob affi-
 nitatem & genus succedit, quem quidem ad urbem
 Romam cum exercitu redeuntem, Galla Placia,
 ia, superioris Theodosii filia ejus uxor, ita pla-
 avit, ut à cædibus & rapinis temperatum, &
 uis magistratibus urbis dimissa sit. In animo cer-
 e ei prius fuerat urbem Romam delere, ac no-
 ram condere, eamque Gotthiam appellare, &

imperatoribus nomen de se relinquere , ut r Augusti deinceps , sed Athaulphi vocarent Mentem hominis Placidia non modo à tanto cinore avertit , verumetiam foedus inter Athaphum, Honorium & Theodosium juniorem composuit , Arcadii jam mortui filium. Sozimus autem in tanta rerum perturbatione rem divina nunquam omisit. Constituit enim , ut diacordum celebraretur , lævas tectas haberent linofmis. Concessit item , ut in parochiis cerei sancti Sabbato benedici possent. Bibere autem in publico clericis vetuit : In cellis fidelium id fieri posse non negavit. Vetuit etiam , ne servi in clerum reciperentur , quod huiuscemodi viros liberos & integros esse oporteret. Asciscuntur nunc non modo servi , & vulgo concepti ac nati , verumetiam flagitiosi omnes ex flagitioso quoque geniti: quorum sceleribus ecclesia Dei magnum aliquod incommodum tandem capiet. Ferunt tum Sozimum misisse ad Carthaginense concilium Faustinum Episcopum , duosque urbis Romæ presbyteros , ut ostenderet , nil usquam publice agi debere sine consensu Ecclesiæ Romanæ. Hujus autem pontificatu fuit Lucius Arrianæ partis episcopus , qui variarum hypotheseon libellos scripsit. Diodorus quoque Tarsensis episcopus , dum Antiochiæ presbyter esset , multa tum scripsit , Eusebii sententias , non autem eloquentiam imitatus , propter ignorationem secularium literarum. Scripsit & Tiberianus apologeticum ob suspicionem hæreseos , quia cum Priscilliano accusabatur. Evagrius præterea , acris & ferventis ingenii , vitam beati Antonii de græco Atha-

rhanasii, in sermonem nostrum transtulit. Scripsit & Ambrosius Alexandrinus auditor Didymi Apollinarium volumen præclarum. Fuere tum iam in pretio Iohannes Constantinopolitanus & theophilus Alexandrinus illustres episcopi. Hunc ego arbitror Iohannem Chrysostomum fuisse, quibus elegantiam dicendi hoc cognomentum merito adeptus est, quique Theodorum & Maximum discipulos suos ad fidem Christi traduxit, rectis præceptoribus Libano & Andragathio philosopho. Interrogatus Libanius, iam morti propinquus, quem potissimum in schola successorem relinquare vellet, non alium quam Chrysostomum dixit, nisi hominem Christianum ad se traduissent. Perlata tum etiam sunt ad Sozimum synodalia decreta, quibus confirmatis, Pelagiana hæresis ubique damnatur. Sunt qui scribant & Pelagium Bononiensem episcopum virum sanctissimum, & Possidonium Africae provinciae episcopum, magnam sanctitatis opinionem de se tum concepitasse. Scripsit & multa contra hæreses Priscillianus ad Fortunatum episcopum. Sunt qui scribant, Probam Adelphi proconsulis uxorem, Ciceronem Virgilii in laudem Christi tum composuisse. Hanc certe laudem quidam Eudocia ascribunt Theodosii junioris uxori. Augustinus vero discipulus beati Ambrosii in fide discipulus, homo certe omnium, qui tum fuere, doctissimus Hippone in Africa episcopus, fidem nostram scriptis & disputationibus tum maxime tuebatur. At Sozimus, presbyteris decem, diaconis tribus, episcopis octo, moritur, ac sepelitur in Tiburtina apud corpus beati Laurentii marty-

132 P L A T I N A D E V I T I S
ris, septimo calendas Ianuarij. Sedit annum
num, menses tres, dies duodecim. Vacat tu
sedes dies undecim.

B O N I F A C I V S I . P O N T I F . X L I I I .

Bonifacius, natione Romanus, patre Iucu
do presbytero, Honorii temporibus fuit: O
ta quidem tum in clero seditio est. Nam dum Bo
nifacius in basilica Iulii urbis Romæ episcopus
creatur, Eulalius in Constantiniana electus, hu
statim objicitur. Quod ubi Honorius, qui tum
Mediolani erat, intellexisset, instante Placidi
cum filio Valentiniano ambo ab urbe pelluntur.
Revocatur tamen septimo mense post Bonifa
cius, & solus urbis præsul constituitur. Interea ve
ro mortuo Athaulpho, Gotthorum rex Vallia
decernitur, qui Dei iudicio perterritus, Placidiam
apud se tamen honeste habitam, Honorio fratri
reddidit, pacemque cum eo, datis lectissimis
obsidibus, iniit. Idem fecere Alani, Vandali &
Suevi. Placidiam vero Honorius Constantio,
quem Cæsarem declaraverat, in matrimonium
collocat: unde Constantius Valentinianum filium
suscepit: quæ postea à fratre pulsa ad Orientem
cum filiis, Honorio & Valentiniano proficiscitur.
Bonifacius autem pontifex tum constituit, ne mu
lier ulla aut monacha sacratam pallam attrecta
ret, aut thura contingeret: neve servus, aut ob
noxius, vel obæratu in clerum reciperetur. Con
didit præterea oratorium in cœmiterio sanctæ Fe
licitatis martyris, ejusque sepulchrum ornavit
marmoribus & argento. Nam & patinam argen
team dono dedit librarum yiginti, & scyphum ar
gen-

enteum librarum decem, & coronas argenteas
es, calices minores duos. Hujus quoque pon-
ficatum insignem reddidere multi præclari viri,
maxime vero Hieronymus presbyter, patre Eu-
bio natus oppido Stridonis, quod à Gotthis e-
rtum, Dalmatiæ quondam Pannoniæque in-
nibus fuit. Quantum iste iuverit ecclesiam Dei-
ta & scriptis, non attinet dicere, cum & vita-
us sanctissima omnibus præluceat, & scripta-
us ita in pretio & honore sint, ut nemo magis
gatur, ab eruditis præsertim. Moritur autem Hie-
ronymus in Bethleem ætatis suæ anno LXXXI.
tidie Calendas Octobris. Laudatur & Gelasius
æsareæ Palæstinæ post Euzoium episcopus,
r accurati elegantisque ingenii. Scripsit & Hi-
oriam Dexter Paciani filius ad Hieronymum.
audavit & Spiritum sanctum Amphilochius ele-
anti stylo. Laudat & Sophronium Hieronymus
nod de eversione Serapis librum copiose ac do-
e scripserit. Aiunt & Lucianum presbyterum
eo innuente, tum quidem reliquias Stephani
otomartyris & Gamalielis Pauli præceptoris
venisse, deque ea re sermone græco ad omnes
clesias scripsisse: quam scriptionem postea
bundius presbyter Hispanus latinam fecit ad
rosium presbyterum. Sunt etiam qui huic æ-
ti addant Iohannem Cassianum & Maximim
um viros doctissimos. De Eutropio autem
ugustini discipulo, non ita ambigitur qui
istoriæ Romanæ Epitomen fecit, ab urbe
ondita usque ad tempora sua, satis elegan-
stylo & oratione. Scripsit & ad duas sorores,
hristo dedicatas, de pudicitia & amore reli-
gio-

gionis. Laudatur & Iuvenalis qui tum Constantinopolitanus episcopus erat. Fuit etiam in principio Heros vir sanctus, ac beati Martini discipulus, Arelatensis episcopus, injuria pulsus. Bonifacius autem, ubi ex sacris ordinibus semel habitis, presbyteros tredecim, diaconos tres, episcopos sex & triginta creasset, moritur, ac v. Salaria sepelitur apud corpus sanctæ Felicitæ martyris, octavo Calendas Novembris. Sed annis tribus, mensibus octo, diebus septem Mortuo Bonifacio clerici quidam Eulalium statim ad urbem revocant, qui vel indignatione vel contemptu rerum humanarum revocationem spernens, anno post Bonifacium moritur. Vacatum sedes dies novem.

CAELESTINVS I. PONTIF. XLV.

Caelestinus, natione Campanus, Theodosii junioris temporibus fuit. Hic enim, mortuo Honorio principe clarissimo, Valentinianum Placidiae amitæ suæ filium Cæsarem creatum, ad regendum Occidentale imperium mittit. Qui statim totius Italiae consensu Imperator creatus, gubernacula imperii apud Ravennam suscipiens, hostes Romani nominis, maxime vero Iohannem tyrannum mira felicitate in Italia compescuit. Interea vero Vandalorum, Alemannorum, & Gotthorum effera gens ab Hispania in Africam, Gensericus rege, trajiciens, provinciam ferro ac flamma depopulata, fidem quoque catholicam Arriana impietate foedavit, pulsus etiam in exilium quibusdam episcopis bene sentientibus, in qua perturbatione beatus Augustinus Hipponensis episcopus, tertio obsidionis mense, quinto Calendas

septembris moritur, septimo & LXX. ætatis anno. Vandali autem capta Carthagine in Siciliam trajicientes, insulam depopulantur & vacant. Idem fecere Pictavi & Scoti, insulam Britanniam occupantes. Accitus autem à Britannis in auxilium Aetius patritius, vir bellicis artibus insignis, non modo laborantibus auxilium non fert, verum etiam regnandi cupidus, Hunnos ad invadendam Italiam sollicitat. Unde Britanni ab Aetio destituti, ab Anglis auxilium petiere, quos hostes deinceps, non auxiliares insere. Ab his enim oppressi, & patriam simul nomen amisere. Interim vero Theodosio Constantinopoli morituro, septimo & vigesimo operii sui ac patris Honorii anno,* Bleda & Attila fratres, Hunnorum reges, Illyricum ingressi, omnia incendunt & vastant. At Cœlestinus vino cultui intentus, constituit, ut psalmi David ante sacrificium antiphonatim ab omnibus reciterentur, quod ante fieri non consueverat. Perlecta enim Epistola & Evangelio, finis sacrificio imponebatur. Refert Martinus Cassinas: Adica me Deus & discerne causam meam, quod principio sacrificii dicitur ejus inventum fuisse. Graduale quoque huic ascribitur. Multa præterea constituit de omni ecclesia, quæ tum in archivis legebantur. Dedicavit & basilicam Iulianam, cui etiam hæc dona obtulit, patinam argenteam librarum V & XX. scyphos II argenteos, XX orarum: aquamanulos argenteos XX librarum, andelabra argentea duo, LX librarum, cantharos, prostrata ænea quatuor & viginti magni ponderis. Nestorius autem Constantinopolitanus epi-

scopus novum tum errorem inducere conatus. Prædicabat enim Christum ex Maria homin tantum, & non Deum natum, eiusque divinitat collatam esse pro meritis, cui impietati & Cy lus Alexandrinus episcopus & Cælestinus pontifex mirum in modum adversati sunt. Nam ha ta apud Ephesum synodo CC episcoporum, impius Nestorius cum hæresi nominis sui, cumq Pelagianis omnibus, qui dogma illud prope natum juvabant, omnium consensu XIII can nibus, eorum stultitiam impugnantibus, c mnantur. Præterea Germanum Antisiodorens episcopum in Britanniam mittit, qui, deturba hæreticis, insulares ad catholicam fidem redig ret. Misit & ad Scotos Christi fidem optant Palladium, quem ipse episcopum creaverat. H jus certe atque suorum opera magna pars Oc dentis ad veram Christi fidem conversa est. F runt hoc tempore diabolum personam Moy indutum, multos Iudæos decepisse, dum e ex Creta in terram promissionis ad similitud nem Historiæ veteris sicco pede per mare ded cere pollicetur. Multi enim ex his falsum Mo sen secuti, in undis periere. Aiunt autem illo solos evasisse, qui tum Christum verum et Deum credidere. At Cælestinus ubi ex sacri ordinibus ter in urbe mense decembri habiti presbyteros duos & triginta, diaconos duode cim, episcopos duos & LX. creasset, moritu ac sepelitur in cœmiteriæ Priscillæ, via Salaria octavo idus Aprilis. Consecratur annis VII mensibus X. diebus XVII. Vacat tum sedes die I. & XX.

SIXTVS. III. PONTIF. XLVI.

Nixtus tertius, natione Romanus, patre Sixto, Valentiniani tempora attigit, qui Occidentalis imperii gubernator pacē cum Genferico Vandalorum rege iniit, ac certis finibus Africam, si- licet Genferico divisam, Vandalis incolendam dedit. Subornatus deinde Genfericus ab Arri- a- s eorum impietatem extollens, variis terroribus episcopos nostros persequitur. Interim vero, dum Valentinianus Constantinopolim proficiscitur, & Theodosii filiam in uxorem ducit, Vandali, Gen- rico duce, Carthaginem iterum capiunt ac di- b- iunt, anno quingentesimo & LXXXIII. Po- stequam Romanorum esse cœperat. Dum hæc res in Africa gererentur, Attila cum Belda- re, Hunnorum reges, non contenti occupas- se Pannonias, Macedoniam, Mysiam, Achaiam, & utrasque Thracias ferro ac flamma devastat, & quendamque fratrem obtruncat, quo solus regno potiretur. Inde vero animos sumens ad occu- pandum Occidentale imperium, copias undi- que celeriter colligit, atque iter statim carpit. Quod ubi Aetius intellexisset, legatos de pace statim Tholassam ad Theodoricum regem mit- tit, cum quo fœdera ita sunt inita, ut commu- nis impensa & paribus copiis bellum contra At- tilam gereretur, Romanorum ac Theodori- ci auxiliares copiæ fuere, Alani, Burgundio- nes, Franci, Saxones, atque omnes fere oc- cidentales populi. Tandem vero, supervenien- te Attila in campis Catelaunicis, magno ar- dore animorum prælium utrinque committi- tur. Pugnatum erat aliquandiu atque acriter,

cum

cum vox superveniens, incerto autore, certam finem imposuit. Ad centum & octoginta milia hominum in eo prælio utrinque cecidisse consensu neutro inclinante acie, aut cedente. Ferunt tamen Theodoricum Thurismundi regis patrem eo prælio cecidisse. At Sixtus, pontificatum iens, à Basso quodam reus in iudicium accessit. Hic autem, congregata septem & quingenta episcoporum synodo, ita causam dixit, ut omnibus uno consensu absolveretur. Damna Bassus calumniator iniquus, annuente Valeriano & Placidia ejus matre, in exiliumque mittitur, ita tamen, ut ultimo die viaticum ei pietatem Ecclesiæ non negaretur. Ejus autem prædia non fisco sed Ecclesiæ ascribuntur. At Bassum post exilium non multum vixisse, tertio enim mense diem extremum obiit: cujus corpus Sixtus episcopus linteaminibus involutum, aromatibus conspersum propriis manibus ad sanctum Petrum sepelivit in oculis parentum. Adificavit autem Sixtus basilicam Beatæ Mariæ virginis, quæ ab antiquis Liberii cognominabatur, iuxta macellum Libyæ. Accepit deinde nomen ad Præsepe: postremo vero Sancta Mariæ Major vocata est. Sixtum autem hujus templi auctorem fuisse titulus ipse in frontispicio primi fornicis declarat his verbis: Xyxtus Episcopus pater Dei. Per X enim in principio & Y scribitur græca orthographia, licet nostra ætas, consuetudine serviens, Sixtum scribat per S & jota. Huic quoque templo idem Pontifex hæc dona obtulit, altare argenteum purissimum CCC librarum, patinas argenteas tres C & XX librarum, scyphos argenteos quinque

calices decē, coronas argenteas octo & vigin-
 delabra argentea tria, thymiamatarium libra-
 quindecim, fundum Scauri in agro Cajeta-
 fundum Sceleris, cervum argenteum fun-
 tem aquam in fontem baptisterii. Ornavit &
 bonē Ecclesiæ prorphyreticis lapidibus, quem
 suggestum appellamus, ubi Evangelium &
 stola canitur. Præterea vero, rogatu Sixti, Vā-
 tinianus templa quædam sanctorum mirifice
 coluit. Nam & supra confessionem Beati Petri
 eam Salvatoris imaginem gemmis aureis di-
 ctam collocavit, & fastigium argenteum ba-
 cæ Constantinianæ à barbaris sublatum resti-
 t. Ornavit & confessionem Beati Petri ex argen-
 Aiunt prætera hujus temporibus Petrum epi-
 pum, natione Illyricum, ædificasse templum
 væ Sabinæ in monte Aventino, non longe à
 onasterio sancti Bonifacii, in quo divus Alexius
 et. Quod ego factum Cælestini primi tempo-
 rediderim, ut etiam carmina heroica indi-
 nt, quæ adhuc leguntur, his fere verbis.

*Culmen apostolicum cum Cælestinus haberet,
 Primus & in toto fulgeret episcopus orbe,
 Hæc quæ miraris, fundavit presbyter urbis,
 Illyrica de gente Petrus, vir nomine tanto
 Dignus, ab exortu Christi nutritus in aula.
 Pauperibus locuples, sibi pauper, qui bona vitæ
 Præsentis fugiens, meruit sperare futura.*

ant etiam qui scribant hujus temporibus fuisse
 usebium Cremenensem, & Philippum, Hierony-
 i discipulos, qui pleraque eleganti oratione
 ripsere. Laudatur & Eucherius Lugdunensis
 piscopus doctrina & dicendi copia. Non impro-
 ba-

batur postremo Hilarius Arelatensis episcopus vir sanctitate & doctrina ea tempestate insignis. Sixtus autem cum omnia quæ habuerat, aedificiis & ornamentis ecclesiarum, aut pauperibus erogasset, creatis presbyteris octo & viginti, diaconis duodecim, episcopis duobus & quinquaginta, moritur, ac sepelitur in crypta viæ burtinæ apud corpus beati Laurentii. Sedit autem annis octo, diebus XVIII. Vacat tum sedes dies duos & viginti.

LEO I. PONTIF. XLVII.

Leo, natione Tuscus, patre Quintiano, tempore fuit, quo Attila, à pugna Catelana rediens in Pannonias, cōparatis magnis copiis Italiam hostili manu in gressus, ac primo Aquileiam in limitibus Provinciæ positam, triennio obsedit. Verum cum jam, desperatis rebus incesset ut stativa moveret, vidissetque ciconias ex urbe in agros pullos suos deferentes, auspicio motus, adhibitis machinis, miseram civitatem acriter oppugnatam, tandem capit, diripit & incendit: nec ulli generi hominum parcit, flagellum Dei se vocitans. Inde Hunni veluti ruptis claustris per totam Venetiam sese effundentes: urbes omnes occupant, Mediolanum ac Ticinum diripiunt. Iturus deinde Romam infestis signis cum eo loci consedisset, ubi Mintius Padum influit, amnē trajecturus, vir sanctissimus Leo Pontifex calamitatem Italiæ & urbis Romæ miseratus adhortante etiam Valentiniano, ei fit obviam, persuadetq; Alarici exemplo, qui statim Dei iudicio post captam urbem mortuus est, ne ultra progre-

mediatur. Monitis Pontificis optimi obtemperans Attila, quod dum simul loquerentur, cerne-
duos viros supra caput suum strictos tenentes
ladios, ac mortem minitantes, nisi pareret visus
t: ii Petrus & Paulus Apostoli putati sunt, inde
ovens, Pannonias repetit: ubi non ita multo post,
fundente se ubertim propter ebrietatem e na-
bus sanguine, moritur. Leo vero ad urbem re-
lens, totus ad confirmandam catholicam fidem
onvertitur, quæ tum potissimum à multis hære-
cis impugnabatur, maxime autem à Nestoria-
is & Eutichianis. Nestorius enim Constantino-
olitanus episcopus virginem non Dei, sed ho-
nini tantummodo genitricem dixit, ut aliam car-
is, aliam divinitatis personam faceret, & se jun-
tim alterum esse Dei filium, alterum hominis
stenderet. Eutiches autem Constantinopolitanus
Abbas, ne sentire cum Nestorio videretur, divi-
am cum humana natura in idem compositum
ecidisse affirmabat, unumque factum, nec ul-
o modo inter se distingui debere. Hanc hære-
m cum Flavianus Constantinopolitanus episco-
us damnasset, Theodosio annuente, synodus
ephesina indicitur, in qua, Dioscoro Alexandri-
o episcopo præsidente, Eutiches restituitur, Fla-
ianus vero damnatur. At Leo, mortuo Theo-
osio in ejusque locum suffecto Marciano prin-
ipe catholico, concilium Chalcedonense indicit,
n quo sexcentorum & triginta episcoporum au-
oritate decernitur, credendum duas naturas in
Christo fuisse, utque unus idemq; Christus Deus
& Homo crederetur, ac statim Nestorius & Euti-
chius nefandus Manichæorū præsul damnarentur.

Com-

Combusti etiam publice sunt Manichæorum
 bri, calcata & depressa est Dioscori superbia
 que hæresis. Interim vero mortuo à suis Valeriano,
 Maximus tyrannus imperium occupat, Eudoxamque
 quondam Valentiniani uxorem violentis nuptiis
 adiungit. Hanc ob rem Valeriano ex Africa acciti,
 Genserico duce, Romam hostili manu ingressi,
 Maximum in illo tumultu ab Urso milite Romano
 occisum, in Tiberim præcipiunt, urbem diripiunt
 atque incendunt, templa & sacraria spoliant,
 nec Leonem Pontificem exaudiunt clamantem &
 dicentem, ut urbi & templis parcentes, prædam
 quo vellent abigere. Abeuntes quarto decimo die
 post urbem captam, atque Eudoxam cum filia &
 ingenti captivorum numero secum trahentes,
 in Africam revertuntur. At Leo ad reparandam
 urbem & templa conversus, Demetriam ancillam
 Dei impulit, ut basilicam beato Stephano,
 via Latina, tertio ab urbe milliario, in fundo
 suo conderet. Ipse vero in honorem beati
 Cornelii Episcopi basilicam, via Appia, ædificavit.
 Templa diffracta restituit, sacrarum vasa
 comminuta aut ablata, vel denuo renovavit,
 vel ex integro, quoad fieri potuit, restituit.
 Cameras præterea treis condidit in tribus basilicis,
 Iohannis, Petri ac Pauli. Sepulchris quoque
 Apostolorum custodes addidit ex clero Romano
 hos cubicularios appellavit. Præterea vero monasterium
 prope Sanctum Petrum condidit, constituitque,
 ut intra actionem mysterii diceretur. Hoc sanctum
 sacrificium, & cætera: neve ulla monacha velamen
 capitis benedictum acciperet, nisi approbatum
 fuisset, eam quadraginta annis castam

integre vixisse. Dum autem his curis vir sanctus intentus esset, subito exorta est Acephalorum heresis: qui ideo Acephali vocati sunt, quia sine cerebro & sine autore habebantur. Hi autem Chalcedonense concilium improbant, proprietatem verarum substantiarum in Christo negant, unam personam in ejusdem persona naturam prædicant: quam quidem hæresim epistolis suis, elegantibus & docte ad Christi fideles scriptis, acerrime confutavit. Sunt qui scribant Paulinum Nolanæ episcopum; Prosperum Aquitanum virum doctum, Mamerum Viennensem episcopum in pretio tum fuisse. Primus enim Mamerus, (ut aiunt) supplicationes, quas græci Letanias vocant, instituit, ob frequentes terræ motus, qui tum maxime Gallias vexabant. Leo postremo creatis ex institutione sacrorum LXXXI presbyteris, diaconis XXX. episcopis sex & XXX, moritur, ac sepelitur apud sanctum Petrum in Vaticano. IIII Idus Aprilis. Sedit annis octo & viginti, mense uno, diebus tredecim. Vacantem sedes dies octo.

HILARIUS I. PONTIF. XLVIII.

Hilarius, natione Sardus, patre Crispino, ad Leonis tempora pervenit. Leo enim prius ex Græca natione in locum Marciani Imperatoris demortui sufficitur, qui statim filium suum ejusdem nominis Augustum creat. Sub hoc quidem Imperatore respublica Romana magnas calamitates passa est, subortis quibusdam tyrannis imperium usurpare coniantibus. Hac vero opportunitate illectus Gensericus Vandalorum rex, ex Afri-

Africa in Italiam statim navigat, Romanum imperium invasurus. Quod ubi intellexit Leo, Basilicum patricium cum valida classe in auxilium Anthemii principis Romani mittit. Hi conjunctis copiis & animis ad Populoniam Genserico fiunt obviam, hominemque classe decernere impellunt: qui quidem superatus ingenti clade turpi fuga in Africam rediit. Vexare interea urbem Romam parabat Ricimer ille patricius, qui Biorgum Alanorū regem in montibus Tridentinis superaverat, elatus tanta victoria, ni Epiphanius Ticiensis episcopus hominem Anthemio, urbē defendenti, conciliaffet. Hilarius autem in tanta perturbatione rerum, divinam rem intermisit nunquam. Præterea vero instituit, ne Pontifices deinceps successorem sibi deligerent, quæ institutio ad omnes ecclesiasticos gradus pertinet. Fecit & decretalem, ac per universum orbem sparsit. Epistolas quoque conscripsit de fide Catholica, tres synodos confirmantes, Nicenam, Ephesinam & Chalcedonensem, quibus item Eutichem, Nestorium, & Dioscorum cum sectatoribus damnat. In baptisterio autem Constantinianæ basilicæ tria oratoria ædificavit, auro & pretiosis lapidibus distincta, tribus sanctis dedicata, Iohanni Baptistæ, Iohanni Evangelistæ, & Sanctæ Cruci: quorum januæ erant æneæ, argento cælato clausæ. In oratorio autem *Ἐστὺρ* erat lignum crucis auro clausum, & ornatum gemmis. Stabat & eo loci agnus aureus duarū librarum in columna onychina. ante oratorium erant columnæ miræ magnitudinis, quæ dicuntur Hecaton. In fonte Iohannis erat lucerna aurea librarum decem

decem, cervi argentei tres, octoginta librarum aquam fundentes, columba aurea duarum librarum. Addidit & oratorium sancti Stephani baptisterio Lateranensi. Duas quoque bibliothecas apud eundem locum ædificavit. Ad Lunam vero monasterium in urbe struxit. Omitto dona templis oblata, quæ quidem prope infinita fuere ex auro, argento, marmoribus, & gemmis. Sunt qui scribant Germanum Altisiodorensem & Lupum * Trecharensem, episcopos hujus temporibus fuisse, qui tum multum juvere Christianam fidem, gentilium ac Pelagianorum opera plurimum labefactatam. Gennadius præterea Constantinopolitantis episcopus ingenio, doctrina, & moribus ecclesiæ Catholicæ multum profuit. Victorinus autem, natione Aquitanus, Arithmeticus insignis, rationem Paschæ ad cursum lunæ tum redegit, Eusebium & Theophilum ea in re superans. Sunt qui Merlinum Anglum vatem insignem his temporibus ascribant, de quo plura fortasse quam satis est, scribuntur. Hilarius autem ubi ea peregisset quæ ad optimum pontificem pertinebant, tum in extruendis templis ornandisque, tum etiam docendo, admonendo, castigando eleemosynasve, ubi erat opus, præbendo, moritur, creatis prius de more quinque & viginti presbyteris, diaconis quinque, episcopis duobus & viginti. Sepelitur autem in crypta sancti Laurentii apud corpus beati Sixti. Sedit annos septem, menses tres, dies decem. Vacat tum sedes dies decem.

* *Tracasenum*

SIMPLICIUS I. PONTIF. XLIX.

Simplicius, patria Tiburtinus, patre Castino, Simperante Leone secundo & Zenone fuit. Nam Leo primus valetudine correptus, Leonem secundum ex Mariagene sorore sua nepotem, & Zenonis Isaurici filium successorem imperii designavit: qui non ita multo post gravi morbo oppressus, cum finem vitæ sibi adesse cerneret, patri Zenoni imperium reliquit. Interim vero Odoacer cum maxima Tucilingorum & Herulorū manu Italiam ingressus, Orestem patricium apud Ticinum superatum & captum, Placentiæ, inspectante exercitu, interfecit. At Zeno calamitates Italiæ miseratus, Theodoricum Gotthorum regem, iam antea apud se in honore habitum, contra Odoacrem cum ingentibus copiis in Italiam propere mittit, qui duces Odoacris non procul Aquileia ad Sontium amnem gravi prælio superat. Eadem quoque fortuna contra Odoacrem sæpius usus, hominem triennio Ravenna obsesum eo perpulit, hortante etiam Iohanne Episcopo, ut se imperii socium acciperet. Verum sequenti die cum filio contra datam fidem interficitur, unde statim, nemine adversante, Theodoricus totius Italiæ imperio potitus est. Simplicius autem vir sanctissimus has basilicas interim dedicat, basilicam Stephani protomartyris in Cælio monte, basilicam Andreæ Apostoli non longe à templo sanctæ Mariæ Majoris, in qua adhuc vestigia quædam antiquitatis apparent, quæ persæpe flendo etiam inspexi ob incuriam eorum, quibus ipsa templa, iam ruinam minantia, commisit.

a sunt. Hoc autem in templo hæc carmina legis-
se me memini musivo opere descripta,

Hæc tibi mens valide decrevit prædia, Christe,

Cui testator opes detulit ille suas:

Simpliciusque Papa sacris celestibus aptans,

Effecit vere muneris esse tui:

Et quod Apostolici decessent limina nobis,

Martyris Andreae nomine composuit.

Titur hæc hæres titulis ecclesia iustis:

Succedensque domo mystica jura locat.

Plebs devota veni, perque hæc commercia disce

Terreno censu regna superna peti.

Dedicat & aliam basilicam Stephani Simplicius
apud sanctum Laurentium. Basilicam quoq; * Vi-
vianæ martyris ad palatium Lucianum, ubi corpus
virginis repositum est. Hebdomadas quoque in-
stituit, ut presbyteri, tum ad Petri, tum ad Pau-
li, tum ad Laurentii martyris templa vicissim ma-
nerent propter pœnitentes, & baptismum requi-
rentes. Urbem præterea presbyteris in quinque
regiones divisit, prima erat Petri, secunda Pauli,
tertia Laurentii, quarta Iohannis Lateranensis,
quinta sanctæ Mariæ Majoris. Instituit postremo,
ne clericus ullus possessionem beneficii à laico re-
cognosceret, quod postea à Gregorio & aliis pon-
tificibus confirmatum est. Romam autem sedem
esse primam omnium Ecclesiarum declarant † Aca-
thii episcopi Constantinopolitani, & Timothei vi-
ci doctissimi scripta, quibus rogatur Simplicius
Pontifex Maximus, ut Petrum Alexandrinum Epi-
scopum, Eutichetis imitatore, hæreseos damnet.

H 2

Quod

* Vivianæ

† Achatii

Quod etiam factum est, hac conditione tamen ut pœnitenti tempus ascriberetur. Sunt qui dicant hujus temporibus fuisse Remigium Remensem episcopum virum sanctissimum, qui Clodoveum (ut historiæ referunt) regem Francorum baptizavit. Scripsit etiam multa eo tempore contra Eutichetem Theodorus Syriæ episcopus: edidit & decem libros Ecclesiasticæ historiæ, Eusebium Cæsariensem imitatus. Tum vero omnes fere Ægyptij declinarunt in Dioscori hæretici errorem, de quo multa superius diximus. Venavit & catholicos in Africa Himericus Vandalorum rex, Arrianos imitatus. Quam ob rem Eudoxa Theodosii neptis, mulier catholica ejus uxor, simulans se Hierosolymam voti causa ituram, à marito hæretico discedens, Hierosolymis post longam peregrinationem, & mulieri præsertim gravem moritur. Ferunt ea tempestate & Elisei ossa in Alexandriam translata esse, & corpus Barnabæ Apostoli cum Evangelio ejus manu scripto repertum. At Simplicius cum Ecclesiam Romanam non institutis solum, verumetiam donis auxisset, creassetque ex ordine sacrorum presbyteros octo & quinquaginta, diaconos undecim, episcopos sex & octoginta, moritur, ac sepelitur in Petri basilica, sexto Nonas Martij. Sedit autem annos quindecim, mensem unum, dies septem. Vacat tum sedes dies sex & viginti.

FELIX. III.. PONTIF. L.

Felix tertius, patria Romanus, patre Felice presbytero, ex regione Fasciolæ à rege Odo-

Odoacre, qui annis quatuordecim Italiae imperaverat usque ad Theodoricum pervenit. Qui etsi Ravennam sedem regni fecisset, tamen urbem Romam quoad fieri potuit, exornavit. Nam & sepulchrum Octavii instauravit, & spectacula de more exhibuit, & ædificia, ac basilicas plerasque restituit, nihilque omisit, quod ad optimum principem pertineret. At vero, ut regnum aliquando stabiliret, & Clodovei Franciæ regis filiam Andefledam in uxorem duxit, & sororem Honorico Vandalorum, & filiarum suarum alteram Alarico Visigothorum, alteram Gundibato in matrimonium collocavit, Felix autem tum maxime intellexerat Petrum Eutichianum, quem antea diximus ob hæresim in exilium pulsus, instigante Achatio, tunc demum ab eodem revocatum esse. Quare sanctus pontifex fraudem subesse veritus, ex auctoritate sedis apostolicæ concilio bene sentientium approbata, Petrum & Achatium damnat. Post annos vero tres cum Zeno fidem faceret, hos homines pœnitere, Felix eo misit episcopos duos, Messenum & Vitalem, qui re cognita damnatos absolverent. Hi itaque Heracleam civitatem ingressi, pecunia corrupti, nihil ex sententia Felicis egere, unde pontifex merito indignatus, habita de more synodo, hos ut prævaricatores & Simoniacos à communione dejecit: Messeno tamen pœnitentiæ tempus ascriptum est, quia errorem suum passus est, pœnitendique tempus petiit. Idem quoque Felix basilicam sancti Agapeti ædificavit non longe à basilica Laurentii martyris. Constituit

tuit item ut Ecclesiæ non nisi ab Episcopis consecrarentur. Aiunt autem hujus tempore Theodorum presbyterum Græcum librum contra hæreticos scripsisse, de convenientia veteris ac novi testamenti. Sunt etiam qui huic ætati ascribant Iohannem Damascenum, virum doctissimum ac Theologum insignem. Hic enim librum sententiarum composuit, in quo Gregorium Nazianzenum, Gregorium Nisenum, Didymum Alexandrinum imitatus est, libros quoque Medicæ artis composuit, quibus morborum causam & medelas describit. At Felix cum ex institutione sacrorum ordinum, quos in urbe Roma mense Decembri bis habuit, presbyteros octo & viginti, diaconos quinque, episcopos triginta creasset, moritur, & sepelitur in Pauli basilica. Sedit annos octo, menses XI. dies X & septem. Vacatum sedes dies quinque.

GELASIUS. I. PONTIF. LI.

Gelasius, natione Afer, patre Valerio, eo tempore fuit quo Theodoricus Clodoveo socero suo Francorum regi bellum intulit, quod Alaricum generum Visigotthorum regem in agro Volgadensi interfecisset, Vasconiamque occupasset. uterque affinis erat. Iustior habebatur Alarici causa, unde socerum genero prætulit. Superatis itaque Francis ingenti prælio, Vasconiam recipit, receptamque pro Almarico Alarici filio, donec adolesceret, gubernat. Idem Theodoricus, Siciliam, Dalmatiam, Liburniam, Illyricum, Narbonensem Galliam, Burgundiam suo

fuo regno adjecit. Tridentum urbem in Alpibus muro cinxit, & Italiam ab externo hoste tutatus est, collocatis Herulis in extremis Italiae partibus apud praetoriam Augustam, quorum regem adhuc adolescentem in adoptionem susceperat. Gelasius autem Manichæos in urbe deprehensos exilio damnat, eorumque libros apud Basilicam divae Mariae publice comburit. Instante praeterea synodo, cognita Messeni poenitentia, eum libello prius satisfacientem purgatum Ecclesiae suae restituit. Cum vero intellexisset Petri & Acacii seditionibus multa flagitia & parricidia in Ecclesijs Graeciae committi, confestim eo misit, qui hos si non statim poeniterent in perpetuum damnarent. Erat autem consuetudo primitivae Ecclesiae, diutius expectare ad gremium pietatis suae aliquando redituros. Confugerat tum Iohannes Alexandrinus episcopus, vir catholicus illorum seditionibus vexatus, ad pontificem Romanum, à quo perbenigne & comiter susceptus est. Dedicavit Gelasius Ecclesiam Euphemiae martyris in civitate Tiburtina. Dedicavit & Basilicam sanctorum Nicandri & Eleutherii, via Lavicana, & Basilicam sanctae Mariae, via Laurentina in fundo Crispi, vigesimo ab urbe lapide. Clerum quoque amavit & auxit. Pauperes semper mira benevolentia & charitate complexus est. Civitatem Romanam à multis periculis liberavit, maxime vero ab inopia rerum & fame. Hymnos etiam composuit ad imitationem beati Ambrosii: edidit & libros quinque contra Eutichen & Nestorium: duos item contra Arrium. Orationes habuit elegantes & graves. Epistolas pra-

terea ad amicos & domesticos fidei scripsit, non minus graves quam doctas : quæ opera in publicis bibliothecis tum legebantur. Sunt qui scribant, Gelasium excommunicasse Anastasium Imperatorem Constantinopolitanum, Zenonis successorem, quod hæreticis & Acacio faveret: unde constat Imperatorem errantem in fide, & monitum, si non paruerit, à Pontifice Romano excommunicare posse. Eadem autoritate usus est etiam contra Vandalos eorumque regem, qui Arriana infecti hæresi Catholicos cruciatibus & suppliciis persequebantur. Fuere etiam in primo hujus pontificis tempore Germanus & Epiphanius, quorum alter Ticinensis, alter vero Campanus episcopus fuit. Hi multum autoritate & sanctitate tua Italiam à barbaris vexatam juvere orationibus, & blanditiis barbarorum corda mollientes. Multum præterea, tum in Gallia profecere, & Lannociatus Abbas Carnotensis, & Aurelianus, & Mezentius Pictaviensis, viri optimi ac docti, qui Clodoveum regem Franciæ, ac Crocildim ejus uxorem eo perpulere, ut Christianissimi fierent, & fidem Catholicam ubique tutarentur. Sunt qui hanc laudem Remigio viro sanctissimo ascribant. Gelasius autem posteaquam presbyteros duos & triginta, diaconos duos, episcopos septem & sexaginta creasset, moritur, ac sepelitur in Basilica beati Petri Apostoli XI Calendas Decembris. Sedit annis quatuor, mensibus octo, diebus decem & septem. Vacat tum sedes dies septem.

ANASTASIUS. II. PONTIF. LII.

A Anastasius secundus, patria Romanus, patre Fortunato, Anastasio imperante fuit, quo tempore Transamundus Vandalorum rex, & catholicas Ecclesias claudit & centum ac viginti episcopos exulatum in Sardiniam mittit. Ferunt tum apud Carthaginem Olympium quendam Arrianum episcopum, sanctam Trinitatem publice in balneis detestantem, tribus fulminibus ictum concidisse, ejusque cadaver exustum omnino fuisse. Cumque item Barbas quidam Arrianus episcopus, nescio quem baptizaturus esset his verbis: Baptizat te Barbas in nomine Patris, per Filium, in Spiritu Sancto, ferunt aquam nusquam comparuisse, quo miraculo permotus, qui characterem expectabat, confestim ad nostros transit. Anastasius vero (ut quidam scriptores referunt) Anastasiam Imperatorem excommunicavit, quod Acacio faveret, tametsi postea ipse ab Acacio seductus, dum eum revocare clanculum tentat, clerum à se graviter alienavit, qui se à communione pontificis tum maxime subtraxit: quod etiam sine Catholicorum consensu Photino Thessalonicensi diacono communicasset, qui tum Acacij errorem imitabatur. Hanc ob rem ferunt divino nutu hominem subito morbo correptum interiisse. Sunt qui dicant, eum in latrinam effudisse intestina dum necessitati naturæ obtemperat. Hujus temporibus Fulgentius, natione Apher, Rupensis episcopus, qui in Sardiniam quoque cum aliis catholicis

Africa à Transamundo exulatum missus est, nil prætermisit quod ad veram Christi fidem pertineret docendo, prædicando, monendo. Edidit & libros de Trinitate, de libero arbitrio, de regulis fidei. Scripsit & contra Pelagianam hæresim. Orationes quoque habuit ad populos, elegantes quidem & graves. Iuvit etiam scriptis suis Ecclesiam Dei Egesippus vir doctissimus, qui & monachorum regulas composuit, & sancti Severini Abbatis eleganti stylo vitam edidit. Faustus autem apud Gallos Episcopus multa tum scripsit copiose & ornate sed ejus illud potissimum laudatur, quod contra Arrianos scripsit, in quo ostendit *τριάδα*, hoc est, Trinitatem essentialem esse. Scripsit & contra eos qui dicunt in creatis aliquid incorporeum esse, qua in re ostendit, tum patrum sententiis, tum divinæ Scripturæ testimoniis, solum Deum incorporeum dici posse, ne etiam creata incorporea dicerentur. Hæc de Anastasio & ejus pontificatu, qui ex sacris ordinibus semel Decembri menſe in urbe habitis, presbyteros duodecim, Episcopos sedecim creavit. Sepultus est autem in basilica Petri XIII Calendas Decembris. Sedit annum unum, mensibus decem, dies quatuor & viginti. Vacat tum sedes dies III.

SYMMACHVS. I. PONTIF. LIII.

Symmachus, natione Sarduſ, patre Fortunato, mortuo Anastasio pontifex creatur, non sine magna discordia. Nam dum pars cleri Symmachum apud Basilicam Constantianam pontificem decernit, pars altera apud Basilicam Maniæ in via nova, Laurentium in locum de-

mor-

mortui Anastasij fufficit, feditio ingens in fenatu ac populo Romano, bifariam divifo, orta eft, unde omnium confenfu concilium Ravennæ indicitur : difcuflaque re præfente Theodorico, Symmachus tandem in pontificatu confirmatur, qui certe magna clementia ufus, Laurentium competitorum Nucerinis Epifcopum dedit. Verum anno quarto poft clerici quidam, feditio- nibus gaudentes, adjuvantibus Fefto & Probino fenatorii ordinis viris, Laurentium revocant, qua ex re indignatus rex, Petrum Alini epifcopum Romam mittit, qui pulfo utroque fedem tene- ret. Verum Symmachus habito centum & XX epifcoporum fynodo, ojecta constanti animo diluit, & omnium fententiis obtinuit, ut Lau- rentius & Petrus malorum omnium capita rele- garentur. Orta autem ob hæc rem tanta fedi- tio Romæ eft, ut multi, tum ex clero, tum ex populo paffim cæderentur, nec facris vir- ginibus parcerent. Opprimitur eo tumultu Gor- dianus presbyter, vir optimus, ad vincula fan- cti Petri, nec finis tantæ cædis factus fuiffet, ni Faustus conful clericos miferatus, contra Pro- binum, tanti mali autorem, arma fumpiffet. Respirante deinde aliquantulum republica chri- ftiana, Clodoveus, pulfis Arrianis hæreticis, & catholicos reduxit, & Parifiorum civitatem regni caput conftituit. Symmachus vero Ma- nichæos tum ab urbe expulit, eorumque li- bros ante fores Conftantinianæ basilicæ concre- mavit. Basilicas vero multas, aut à fundamen- tis erexit. Nam & templum beati Andreæ Apo- ftoli apud fanctum Petrum ædificavit, mul-

toque argento & auro exornavit, & templum ipsius Apostolorum principis, ac porticum cum marmoribus, opere vermiculato, in augustiorem formam redegit. Gradus quoque ipsius basilicæ ampliores fecit, aliosque gradus sub divo dextra lævaque, Episcopia præterea construxit. Aedificavit etiam basilicam Agathæ martyris via Aurelia in fundo Lardario. Basilicam sancti Pancratii cum arcu argenteo librarum quindecim. In basilica Pauli renovavit apsidam, cui ruina imminebat, picturisque ornavit: post apsidam vero aquam introduxit, balneumque à fundamento erexit. In urbe autem basilicam sanctorum Sylvestri & Martini à fundamentis extruxit, juxta Trajani thermas, ubi & supra altare ciborium fecit argenteum, librarum centum viginti, arcus argenteos librarum decem: confessionem argenteam librarum quindecim, suggestum quoque erexit porphyreticis & crustis marmoreis insignem. Fecit & gradus basilicæ Iohannis & Pauli post Apsidem. Auxit & basilicam Archangeli Michaelis, aquamque introduxit. Sanctorum Cosmi & Damiani oratoria à fundamentis erexit, via Tiburtina in fundo Paciano, adjuvantibus Albino & Glaphyra illustribus viris. Pauperibus quoque ad basilicas Petri & Pauli habitacula extruxit, curavitque ne quid eis deesset, quod ad victum pertineret. Amator enim pauperum fuit, & Episcopis ac cæteris clericis in Africa & Sardinia propter Catholicam fidem exulantibus pecunias & vestes subministrabat. Reparavit etiam basilicam sanctæ Felicitatis: & apsidam beatæ Hagnetis cum basilica, quæ ruinam minaban-

bantur in meliorem formam restituit. Redemit & captivos in diversis provinciis multa pecunia. Constituit item ut die Dominico, vel Natalitiis martyrum caneretur Hymnus, Gloria in excelsis Deo. Cœmeterium quoque Iordanorum vel fecit, vel in meliorem formam redegit. Nil postremo omisit, quod ad omnipotentis Dei gloriam pertineat. Hujus quoque tempore Ecclesiam Dei multum juvit Gennadius Massiliensis Episcopus, qui diligens Augustini imitator, & librum de dogmatibus composuit: & quid cuique ad salutem necessarium esset, declaravit. Scripsit item de viris illustribus, Hieronymum imitatus. Symmachus autem creatis duobus & LXXX presbyteris, diaconis XVI. episcopis CXVII. habitis de more sacris ordinibus, moriens, ad basilicam Petri sepelitur. XIII Calendas Augusti. Sedit autem annis XV. mensibus sex. diebus XXI. vacat tum sedes dies septem.

HORMISDA. I. PONTIF. LIII.

Hormisda, patria Frusinonius, patre Iusto, ad Theodorici & Anastasii tempora pervenit, à consulatu senatoris usque ad consulatum Boetii & Symmachi, quos Theodoricus, ob suspicionem affectatæ libertatis, exilio primo, mox carcere afficit. In hac calamitate constitutus Boetius multa scripsit, quæ adhuc leguntur. Transtulit & pleraque ex Aristotele, in eademque commentatus est. In Mathematicis doctissimus est

habitus, quod ejus Musice & Arithmetice ostendunt. Postremo vero cum Symmacho fenatore Theodorici jussu necatur. Sunt autem qui scribant Boetium tantam calamitatem subiisse, quod in Arrianos inveheretur, ad quos Theodoricus declinaverat. Superior sententia mihi verior videtur. Hormisda autem hortante Theodorico provincialem synodum in urbe habuit, omniumque consensu Eutichianos iam antea improbatos, damnavit. Iohannem quoque Constantinopolitanum Episcopum literis & nunciis adhortatus est, ut ab eadem hæresi desisteret, crederetque duas in CHRISTO naturas esse, divinam & humanam. Desiit parere Iohannes, Anastasii viribus fretus, quem non ita multo post fulmine ictum dedisse pœnas creditum est, tum propter hæresim quæ gravis erat, tum vel maxime, quia legatos, ab Hormisda missos, contra jus gentium magna affecerat contumelia: rejectos enim à se, navi quassa & rimosa ea conditione navigare jussit, ut recta in Italiam redirent, nec ullum Græciæ litus attingerent. Hæc etiam eisdem mandata ad Pontificem dedisse referunt, ut sciret, imperatoris proprium esse imperare, & non imperata Pontificis aut cujusvis alterius accipere. Fuere autem legati, Evodius Ticinensis Episcopus, Fortunatus Catinensis, Venantius urbis Romæ presbyter, & Vitalis diaconus. Mortuo itaque Anastasio VII & XX. imperii anno, Iustinus orthodoxæ fidei amator imperium accipit, ac statim nuntios ad Pontificem mittit: qui & sedis Apostolicæ auctoritatem confirmarent, & pacem Ecclesiis omnibus exquirerent, quantum per religionem concede-

deretur. Quare permotus Hormisda, Theodorico annuente, Germanum Campanum episcopum, Iohannem & Blandium presbyteros, & Felicem ac Dioscorum diaconos legatos ad Iustinum mittit, qui eos nullo non genere honoris adhibito, effusa obviam honoris gratia monachorum, ac magna orthodoxorum & illustrium virorum multitudinæ, honorifice accepit, congratulante clero una cum Iohanne Constantinopolitano episcopo. At qui cum Acacio sentiebant, istorum adventum veriti, se in templo quodam munitissimo incluserunt, & nuncios, habita consultatione, ad Imperatorem misere, affirmantes se nullo pacto in sententiam Apostolicæ sedis venturos, nisi ei reddita fuerit ratio, quam ob rem Acacius damnatus esset; hos omnes Iustinus ex templo atque ab urbe expulit. Idem fecit Hormisda contra Manichæos iterum in urbe Roma pullulantes, eorumque codices ante fores basilicæ Constantinianæ incendio consumpsit. Eodem tempore mortuo in Africa Transamundo Vandalorum rege, Ildericus filius, quem ex captiva Valentiniani filia susceperat, regnum obtinet. Hic non hæresim paternam imitatus, sed matris catholicæ monita secutus, omnes catholicos, quos Transamundus in exilium miserat, reduxit, atque eos sub instituto vivere permisit. Dona præterea multa ac pretiosa eodem tempore Romam ad ornandas basilicas sanctorum sunt missa. Gemmas enim magnæ æstimationis Clodoveus rex Franciæ misit. Delata & dona tum aurea, tum argentea: Delata Evangelia cum tabulis aureis, gemmis distinctis, à Iustino Imperatore voti gratia.

tia. Misit & patinam auream librarum viginti cum hyacinthis: Scyphum aureum gemmis circumdatum. Ornavit & templum beati Petri Theodoricus rex trabe argentea M & XL librarum: cerostratis argenteis duobus librarum LXX. Certavit & Hormisda muneribus cum his principibus. Locavit enim ante altare Constantinianæ basilicæ coronam argenteam librarum viginti, cantharos argenteos sex. Ornavit etiam templum Pauli scyphis argenteis decem, ammis argenteis tribus. His demum ex sententia peractis, cum etiam de more presbyteros unum & viginti, episcopos quinque & L creasset, moritur, ac sepelitur in basilica Petri, octavo idus Augusti, consulatu Maximi. Sedit annis novem, diebus octodecim. Vacat tum sedes dies sex:

I O H A N N E S I. P O N T I F. L V I.

Iohannes, natione Tuscus, patre Constantio, à consulatu Maximi usque ad consulatum Olibrii pervenit, Theodorici regis temporibus, & Iustini Augusti, qui orthodoxæ fidei diligentissimus observator, ut tandem hæreticorum nomen extingueret, Arrianos expulit, eorumque Ecclesias Catholicis assignavit. Quam quidem rem Theodoricus ægre ferens, Iohannem Pontificem, Theodorum, duosque Agapetos oratores ad Iustinum mittit, qui eum adhortarentur, ut Arrianos restitueret: sin secus animatus esset, sciret se omnes Italiæ ecclesias Catholicas præsertim demoliturum. Magnifice & perbenigne primo quidem excepti legati sunt: qui ubi rationem legationis exposuere, cum flectere Iustinum non possent, ad
la-

lachrymas versi ac suppliciter petentes, ut perituræ Italiae una cum Catholicis omnibus subveniret, eo tandem pium hominem perpulere, ut Arrianos restitueret, atque eos vivere suis legibus & institutis sineret. Sunt qui scribant, Theodoricum rabie læviendi tum incitatum, Symmachum & Boetium revocatos ab exilio & carcere, eo tempore occidisse. Vtunque sit, necatos Theodorici iussu constat, nec multum refert Hormisdæne, an Iohannis temporibus ascribantur. Iohannes autem Ravennam ad Theodoricum rediens, in carcerem propere conjicitur: ac parum abfuit quin eum statim occideret, adeo in hominem exarserat, & fide & moribus cum Iustino sentientem. Periit tamen sanctissimus homo in carcere, pedore, situ, & inedia: quam quidem sæviriam ira divina non ita multo post graviore pœna compefcuit. Apoplexia enim Theodoricus moritur, ejusque anima (ut quidam Eremita vir sanctissimus retulit) in ignem Lipareum immersa est. Theodorico autem in regnum Amalasiuntha filia successit, cum gnato Athalarico, quem ex Euchariorio marito susceperat. Quæ quidem mulier supra sexum prudentia usa, & patris decreta, mala præsertim, emendavit, & Boetii ac Symmachi filiis bona paterna in fiscum delata restituit, & filium optimis disciplinis erudit, adversantibus Gothicis, & acclamantibus, non literis, sed rei militaris disciplina regem suum imbuendum esse. Iustinus autem senex admodum eodem ferme tempore, Iustiniano sororis suæ filio Imperatore relicto, moritur, & Clodoveus Franciæ rex filiis quatuor in regno relictis. Fue-

re tum in pretio & Benedictus Ursinus , qui rationem monasticæ vitæ Italis dedit, & Brigida Scotia mulier sanctissima, & Iohannes Antiochenæ Ecclesiæ presbyter, qui multa contra eos scripsit, qui in una tantum substantia Christum adorandum censebant. His addidit Isidorus Cyprignium quendam Episcopum Hispanum, qui eleganter in Apocalypsim scripsit. Iohannes autem Pontifex, antequam Constantinopolim proficisceretur, tria cœmiteria restituit: Primum fuit Nerei & Achillei, via Ardeatina: Secundum sanctorum martyrum Felicis & Audacti: Tertium Priscillæ. Ornavit etiam altare sancti Petri gemmis & auro. Detulit & secum Iustini imperatoris munera, patinam auream librarum viginti, calicem aureum cum gemmis librarum quinque, quæ dona una secum perisse arbitror. Creavit etiam habitis de more sacris ordinibus episcopos XV. Ferunt corpus viri sanctissimi Ravenna ad urbem delatum, sepultumque in basilica Petri VI. Calendas Iunij, Olibrio consule. Sedit autem annis duobus, mensibus octo. Vacat tum sedes dies octo & quinquaginta.

FELIX IIII. PONTIF. LVII.

Felix quartus, natione Samius, patre Castorio, Iustiniani tempora attigit, qui Bellisario duce in præliis usus, de Persis & Vandalis triumphat, quorum gentem, in Africam trajiciens, idem dux præstantis animi & singularis virtutis superavit, ac prope delevit; capto eorum rege Gelismero, & in triumphum ducto. Amalasiuntha vero seditionibus Gotthorum diu vexata, mortuo filio.

filio Athalarico, quo cum moleste vixit, Theodatum consobrinum suum regni consortem fecit. Erat autem Theodatus ita: ~~Græcis~~ & Latinis literis edoctus, ut & temporum suorum historiam eleganter scripserit, & Platoniam disciplinam optime calluerit: segnis tamen ad res agendas habebatur. Verum hortante Amalasiuntha Burgundiones & Alemannos felicibus præliis superavit. Felix autem rei divinæ interim curam gerens, & Patriarcham Constantinopolitanum, declinantem à fide, anathemate notavit, & sanctorum Cosini & Damiani templa, quæ adhuc extant, in urbe, via sacra apud forum Romanum ædificavit, quod carmen vermiculato opere notatum adhuc indicat. Basilicam quoque sancti Saturnini, viâ Salaria, incendio consumptam, restituit. Sunt qui scribant, Cassiodorum hac ætate fuisse, qui & senator de regenda repub. multa conscripsit: & monachus Psalterii sententias eleganti oratione ac stylo edidit. Ferunt etiam Priscianum Cæsariensem Grammaticum insignem librum suum Grammatices tum composuisse. Arator quoque urbis Romæ subdiaconus versibus hexametris Evangelia conscripsit. Laudatur & Iustinianus Valentinæ Ecclesiæ episcopus: multa enim prædicavit & scripsit ad doctrinam Christianam pertinentia. At Felix habitis de more sacris ordinibus, ubi presbyteros quinque & quinquaginta creasset, diaconos quatuor, episcopos novem & viginti, moritur, ac in Basilica Petri sepelitur quarto Idus Octobris. Annis quatuor sedit, mensibus duobus, diebus tredecim. Vacat tum sedes dies tres.

BONIFACIUS II. PONTIF. LVIII.

Bonifacius secundus, patria Romanus, patre Sigismundo, Iustiniano imperante fuit. Quem quidem imperatorem tanti constat ingenii, tantæque doctrinæ fuisse, ut mirum non sit, si leges Romanas sparsas & incompositas in ordinem ad utilitatem hominum redegerit, eaque absciderit quæ supervacanea & inutilia videbantur. Hac tamen in re, consilio & opera Iohannis Patritii Tribuniani, Theophili, Dorothei usus est, qui tum doctrina & autoritate insignes habebantur. Immensum namque illud librorum pelagus (ad duo enim fere millia librorum fuisse constat) coacervatis simul ab urbe condita usque ad hæc tempora tot judiciis, in quinquaginta libros titulatim digessit, quos nunc Digesta, nunc Pandecta appellant: quod omnem civilem doctrinam contineant. Idem quoque legum Epitomen fecit librorum quatuor. Has autem legis Institutiones vocat. Dicimus etiam Iustiniani Codicem & volumem esse. Sunt præterea, qui dicant Iustinianum ipsum libros de incarnatione Domini eleganter scripsisse, templumque in honorem Dei Patris (nam Filius sapientia Patris est) sanctæ Sophiæ, quo nullum est in orbe majus, sua imperata, suoque jussu ædificatum. Hujus itaque tempore Bonifacius Pontifex creatur, non sine contentione tamen: nam & Dioscorus, diviso bifariam clero, in demortui Felicis locum subrogatur. Exagitatus autem clerus hac seditione diebus octo & viginti, morte Dioscori à tanta perturbatione tandem liberatur: unde Bonifacius ad
con-

confirmandam Ecclesiam conversus , instituit ne quispiam sibi in episcopatu successorem deligeret, quod postea multi pontifices confirmarunt. Instituit item , ut in demortui locum alter pontifex , si fieri posset , tertia die sufficeretur, ne dilatio seditionem faceret. Divisit & populum à clero dum celebraretur. Hoc eodem tempore multi ex Romana nobilitate , Benedicti sanctitate moti , in montem Cassinum pervenere religionis gratia : inter quos Maurus quidem ac Placidus insignes habentur. Laudatur & Dionysius Abbas, qui tum Romæ Paschæ calculum mira ratione composuit. Facundi quoque scripta contra Eutichianos quosdam tum pullulantes laudantur. Martinus præterea gentem Sueffionem prædicatione & scriptis ab Arriana hæresi ad nostros traduxit. At Bonifacius cum in pontificatu sedisset annis duobus, diebus duobus , moritur , & in Basilica Petri sepelitur. Sedes autem mensibus duobus tum vacat.

IOHANNES II. PONTIF. LIX.

Iohannes secundus , patria Romanus , patre Proiecto ex Cælio monte , Iustiniani tempore fuit: qui statim ubi pontificatum iniit, Anthimum Episcopum damnavit , quod in Arrianam hæresim declinasset. Sunt qui scribant hunc Episcopum Constantinopolitanum fuisse. Iustinianus vero sedem Romanam veneraturus , Hyppatum & Demetrium episcopos Romam cum muneribus mittit, qui & Romanum pontificem suo nomine salutarerent , & munera hæc beati Petri templo offerrent, scyphum aureum circumdatū gemmis librarum

rum sex, scyphos argenteos duos librarum duodecim, calices argenteos duos librarum quindecim. Interim vero, dum hæc dona misisset, Mundus, exercitus justiniani dux, Salonas urbem munitissimam capit, ac Gotthos prælio vincit non incruenta victoria. Vna enim cum filio, egregiæ virtutis adolescente, Mundus eo prælio occiditur, quo nihil potuit Iustiniano molestius nuntiari, tanti faciebat hominis virtutem & fidem. Iohannes autem Pontifex, de quo pauca admodum scribunt historici, moritur, ubi ex sacris ordinibus semel habitis, presbyteros quindecim, episcopos unum & viginti creasset, sepeliturque in Basilica Petri sexto Calendas Iunij. Sedit annis duobus, mensibus quatuor. Vacatum sedes dies sex.

AGAPETVS I. PONTIF. LX.

Agapetus, patria Romanus, patre Gordiano presbytero Ecclesiæ sanctorum Iohannis & Pauli, pontifex creatus à Theodato, statim ad Iustinianum mittitur, ei infensum quod Amalasintham Athalarici matrem in insulam lacus Volsiniensium relegaverat interficique iusserat. Erat enim hæc fœmina ita Græcis & Latinis literis imbuta, ut cum quovis docto disputando congregi auderet. Præterea vero ita linguas barbarorum omnium callebat, ut sine interprete cum his omnibus loqueretur, qui tum Romanum invaserant imperium. Hujus autem mulieris interitum Iustinianus ita ægre tulit, ut bellum Theodato se illaturum minaretur. Agapetus itaque eo missus, ac benigne & honorifice susceptus cum pacem
impe-

impetrasset ab imperatore, tentatur ut Eutichianam opinionem confirmaret. Verum cum Iustinianus ab ea re hominem sanctissimum abhorrere cerneret, precibus minas addit. Tum Agapetus, ego, inquit, ad Iustinianum christianissimum principem venire optavi, sed Diocletianum inveni, quem Christianorum hostem fuisse constat. Hac libertate loquendi, & Dei nutu, Iustinianus permotus, & fidem catholicam amplexus est, & pulso Anthemio Constantinopolitano Episcopo, qui Eutichianam hæresim tuebatur, Mennam Catholicum in ejus locum suffecit, Agapeto consecrante, qui haud ita multo post Constantinopoli moritur, cujus corpus oculis plumbeis clusum Romam defertur, ac in basilica Petri sepelitur. Sedit autem mensibus undecim, diebus undeviginti. Vacat tum sedes mensem unum, diebus novem & viginti.

SILVERIUS. I. PONTIF. LXI

Silverius, natione Campanus, patre Hormisda Episcopo, Theodato jubente, pontifex creatur cum antea non regum, sed imperatorum auctoritas interveniret. Plus autem valere Theodati minæ quam decreti ratio. Mortem enim his clericis minatus est, qui nomina sua non subscriberent in creatione Silverii. Hanc ob rem, & ut etiam Amalasiunthæ necem ulcisceretur Iustinianus, Bellisarium patricium cum exercitu in Italiam mittit. Navigans hic primo Siciliam attingit, eamque in fide imperatoris retinuit. Interim vero, mortuo Theodato, cum Gotthi regem contra voluntatem Iustiniani creassent, Bel-

Bellifarius è Sicilia movens Italianam à tyrannid
 Gotthorum liberaturus, in Campaniam veniens
 Neapolim mandata imperatoris nequaquam fa
 cientem, vi capiens ac diripiens, Gotthos o
 mnes, qui in præsidio erant, ac magnam partem
 civium interfecit, abactis inde virginibus ac pue
 ris cum omni præda. In tanto autem belli furore
 & templa spoliata, & virginis sacras violatas fuis
 se constat. Inde vero Romam cum exercitu pro
 perans, noctu urbem ingressus, tantum terrori
 Gotthis, qui in præsidio erant, incussit, ut o
 mnes relictis portis ac mœnibus Ravennâ confu
 gerint. Bellifarius autem superventurum Vitigin
 cum ingenti exercitu ratus, cui aperto matre ne
 quaquam par esse posset, mœnia urbis pro tem
 pore vallo ac fossa, ubi opus esse videbatur, quar
 celerrime munivit. Superveniente deinde Vitig
 cum ingenti exercitu, ad centum namque millia
 hominum secum duxisse fertur, continere se mœ
 nibus Bellifarius contentus fuit, cum non am
 plius quinque millibus hominum secum duxisset.
 Castra inter duos aquæ ductus locat Vitigis, que
 munitiona sint: quorum alter ad Latinam viam,
 alter vero ad Prænestinam vergit, seque invicen
 jungunt quinto ab urbe milliario: & ne aqua ur
 bem Romam influeret, omnes aquæ ductus, quos
 ad quatuordecim fuisse constat, intercisi sunt.
 Portum quoque Vitigis cum parte copiarum oc
 cupat, qua ex re magna calamitas Romanis illa
 ta est, cum & bello simul & fame laboratum sit.
 Interea vero, instigante Vigilio diacono cive Ro
 mano, & apocrifario, Theodora Augusta Silve
 rio imperat, additis etiam minis, ut pulso Menna

ab urbe Constantinopoli Anthemium revocet, quem diximus ob Eutichianam hæresim damnatum esse. Id autem cum facere pontifex recusaret, scribit ad Bellisarium mulier, ut pulso Silverio in ejus locum Vigilium sufficiat. Bellisarius autem rei bellicæ intentus, rem Antoninæ, uxori suæ committit, quæ quidem subornatis à Vigilio testibus, qui affirmarent Silverium urbem Romanam Gothis hostibus prodere voluisse, hominem coegit abdicare se pontificatu: ac, posito pallio, cucullam monasticam sumere, qui in Pontiam insulam in exilium missus, non sine opinione sanctitatis moritur. Ferunt Gallos hoc tempore nunciis & literis Benedictum rogasse, ut unum aliquem ex discipulis suis ad se mitteret, qui Gallos monasticam vitam edoceret. Quare Benedictus Maurum eo misit, qui omnibus vita & moribus rationem bene ac beate vivendi dedit: quique etiam multa monasteria constituit. Vigilium autem clericis Romanis, ex Antoninæ sententia, ita petentibus, pontifex creatur. At vero Silverius ubi annum unum, menses quinque, dies duodecim in pontificatu vixisset, ut dixi, in insula Pontia moritur, ac sepelitur duodecimo calendas Julii. Vacat tum quidem episcopatus dies sex.

VIGILIUS I. PONTIF. LXII.

Vigilius, patria Romanus, patre consule, imperante Iustiniano, pontifex creatur, cujus temporibus Constantinopoli quinta synodus habita est contra Theodorum & omnes hæreticos, qui affirmabant beatissimam Virginem solum hominem, non etiam Deum & hominem peperis-

fe : qua quidem in synodo statutum est , ut beata
 Virgo ^{THEOTOKOS} diceretur , quod Deum suo par-
 tu nobis edidisset. Interim vero Bellisarius , au-
 ctis copiis , cum per annum integrum & dies no-
 vem mania urbis tutatus esset , egredi constituit
 & collatis signis cum Vitige decernere. Is autem
 copiis suis diffidens , incensis castris , Ravennam
 magnis itineribus proficiscitur. Eò & Bellisarius
 propere movet , ac Vitigim in urbe captum cum
 omni familia & magna procerum parte , recupe-
 rataque fere tota Italia Constantinopolim secur-
 ducit , quinto anno posteaquam in Italiam vene-
 rat. Idem quoque Mauros Africam vastantes
 mira celeritate perdomuit , deque hostium manu-
 bijs crucem auream , gemmis distinctam , libra-
 rum centum , cerostrata duo magni pretii Pe-
 tro Apostolorum principi dono misit. Duo item
 xénodochia , quæ nos domos hospitales appel-
 lamus , sua impensa Romæ ædificat : quorum
 alterum in via lata , alterum via Flamminea exta-
 bat. Condidit & monasterium sancti Iuvenalis
 apud Ortam urbem , additis fundis unde mona-
 chi pascerentur. Instabat tum Theodora , ut Vi-
 gilius pontifex Constantinopolim proficiscere-
 tur , Anthemumque , ut pollicitus fuerat , resti-
 tueret. Negat Vigilius se id facturum , quod ma-
 lis promissis standum non sit : Censere enim se,
 quæ Agapetus & Silverius contra Anthemum
 hæreticum egissent , jure facta esse : & propte-
 rea eorum acta nullo modo sibi rescindenda vi-
 deri. Irata Theodora , Romanis quibusdam ad-
 juyantibus , Vigilium in iudicium vocat : & quod
 ejus fraudibus Silverius circumventus exulatum
 abie-

abierit : & quod ipso iubente adolescens quidam à nepote Vigilio Asterii consulis filio cæsus ad necem sit. At vero ne iudicii pœnam Vigilus refugeret, Anthemum quendam cum his mandatis Romam mittit, ut Vigilium, parere recusantem, ad se vi etiam perduceret. Is vero Romam veniens, mandata facturus, in basilica sanctæ Cæcilie hominem comprehendit, munera populo ob diem natalem suum distribuentem more Romano, ac captum quibusdam Romanis adjuvantibus Constantinopolim perducit. Ferunt Vigilium navi per Tiberim devectum, fustibus & saxis cum execratione à populo impetitum : cumque hac exprobratione ; male meritis de Romanis es, mala omnia tecum veniant. In Siciliam vero perveniens concedentibus his qui captum ducebant, quosdam ad sacros ordines ascivit, ex hisque Ampliatum presbyterum, & Valentinum episcopum, qui clerum & Romanam ecclesiam interim gubernarent. Ei vero e Sicilia Constantinopolim moventi, Justinianus cum magno comitatu sit obviam. Ingrediuntur urbem clero præcedente, usque ad templum sanctæ Sophiæ. Tentare tum Theodora Vigilium, ut quod pollicitus erat præstaret. Cui ille, malle se quodvis supplicium pati, respondit, quam sententiam mutare : & cum mulier, & qui secum aderant minis instarent, ad Diocletianum se, non ad Justinianum quemadmodum arbitrabatur, venisse dicens, ita cæsus est, ut paulum abfuerit, quin tum occideretur. Fugiens itaque in templum sanctæ Euphemie, quod haud procul aberat, inde à crassatoribus trahitur

& injecto in collum ejus fune tanquam latro per totam urbem usque ad vesperam trahitur. Deinde vero carceri inclusus, pane & aqua tantummodo aliquamdiu vitam duxit ita patienter & æquo animo, ut semper diceret, se etiam pejora meritum, si digna pro peccatis pœna irrogaretur. Clerici autem qui hominem secuti fuerant, partim in exilium, partim ad excidenda metalla deportati sunt. Verum postea, rogantibus Romanis omnibus, qui jam sententiam mutaverant, & instante Narsete, quem Justinianus contra Gothos Romam miserat, Vigilius ac exules omnes in patriam remittuntur. At vero cum Syracusam in Siciliam pervenissent, Vigilius quem tot mala, tot curæ occidere non poterant, ex calculo moritur, ejusque corpus Romam defertur: & apud sanctum Marcellum, via Salaria, sepelitur. Vixit autem in pontificatu cum Romæ tum alibi anni XVII. menses sex. dies sex & XX. Vacat tunc sedes ejus morte mensibus tribus, diebus quinque.

PELAGIUS I. PONTIF. LXIII.

Pelagius primus, patria Romanus, patre Iohanne vicario, eo tempore fuit, quo Totila Gotthorum rex Tarvisio movit, cum magno exercitu Italiam invadens ac diripiens, adeo ut propter sævitiam & rabiem flagellum Dei vocatus sit perveniens deinde ad montem Cassinatem in Campaniam iturus, gregarii militis habitu à Benedicto viro sanctissimo dignoscitur: & minis deterritur, ne tantopere in Christianos sæviat. Inde vero movens, in Samnium proficiscitur, Bene
ver

ventum oppugnat, urbis mœnia demolitur, Neapolim obsidet, Cumas recipit, & magna benignitate ac modestia usus, plerasque matronas Romanas ibi captas Romam ad suos intactas remittit. Capta deinde Neapoli atque occupata omni illa Italiæ parte, quæ ad Siciliam vergit, in Romanos movet: quos quidem occupato prius portu, unde subvehi commeatus poterant, tam acri obsidione pressit, ut inopia rerum, humana quidam vescerentur carne. Tandem vero Totila per Hostiensem portam vi irrumpens urbem capit, ac direptam incendit. Sunt tamen qui scribant, ei in animo fuisse urbem servare, misisseque noctu præcones per urbem qui militibus mandarent, ut urbi parcerent. Hoc vero ubi Iustinia comperit, Narsetem eunuchum cum magno exercitu in Italiam propere mittit. Narses enim, ut nonnulli scribunt, primo quidem bibliopola fuit. Hunc cum in cubiculum suum accepisset imperator cognita hominis virtute, eum in ordinem patriciatus ascivit. Pietatis enim, religionis, misericordiæ, munificentia, gratia postremo unicum exemplar tum omnibus erat. Is igitur, acceptis etiam auxiliaribus copiis ab Alboino Longobardorum rege, Gothos invadit; obruncat, persequitur. Nam & Totila apud Bryxellum male pugnans occiditur, & Theias in ejus locum successus, non longe à Nuceria fortiter pugnans, virtute Narsetis opprimitur. Atque ita secundo & septuagesimo anno posteaquam Theodoricus eorum rex primo Italiam ingressus est, Gothorum nomen cum regno interiit. Iustinianus quoque non ita multo post quadragesimo

imperii sui anno moritur, vir quidem memoria dignus, cum merito suo Alemannicus, Gotthicus, Vandalicus, Persicus, Africanus, more veterum imperatorum appellari posset, licet aliorum opera & suo consilio hæc gesta sunt. Pelagius autem ecclesiam Dei in tantis perturbationibus non deferens, constituit ut hæretici & schismatici coerceri etiam secularium manu possent, quando ad sanitatem rationibus non reducerentur. Hic autem accusatus quod maiorum Vigilii causa fuisset, cum Iustinianus cum Vigilio præferret, vidente populo & clero, crucem tangens, & Evangelium iurejurando suscepto, se à tanto crimine purgat. Inde Narfes ad urbem veniens, supplicationes pro rebus bene gestis à sancto Pancratio usque ad sanctum Petrum celebrat, urbemque à Gothis liberatam, quoad fieri potest instaurat. Una vero cum Pelagio instituit, ne ullus ambitione vel pretio ad quosvis sacros ordines admittatur. Vigilius præterea Valentianum notarium suum, virum probatæ fidei & religionis, thesauris ecclesiæ præficiens, basilicam Apostolorum Jacobi & Philippi inchoat. Sunt qui scribunt, Cassiodorum monachum virum doctissimum, qui ad tempora Pelagii pervenisse, qui primum consul, & inde senator factus, postremo monasticam vitam spretis rebus omnibus complexus est. Ajunt & Victorem Campanum episcopum librum Phasertum composuisse, quo potissimum Dionysium Abbatem Romanum inscitæ arguit, qui paschalem calculum ineptè nimium composuisset. Ornarunt etiam Pelagii tem-

tempora sanctitate & doctrina Sabinus Canu-
sinus, Gregorius Lingonensis, Bedastus beati
Remigii discipulus, & Attrebatum episcopus.
Herculanus vero Perusinus antistes à Totila in-
teremptus, in sanctos refertur. Pelagius autem
undecimo sui pontificatus anno, mense deci-
mo, die octavo moritur, & in basilica Petri
sepelitur: ubi ex sacris ordinibus bis mense De-
cembri habitis, presbyteros sex & viginti, dia-
conos undecim, episcopos undequadraginta
creasset. Vacat tum sedes mensibus tribus, die-
bus sex & viginti.

IOHANNES III. PONTIF. LXIII.

Iohannes tertius, patre Anastasio, ex illustri ge-
nere orto, Iuliani temporibus fuit, qui Iu-
stiniano successit, cujus certe nulla in re simi-
lis fuit. Avarus enim, improbus, rapax, Deo-
tum atque hominum contemptor habitus est.
Hanc ob rem, cum totus avaritiæ & cupidita-
ti inhæreret, libidine habendi in insaniam ver-
titur, cujus uxor Sophia imperium usque ad Ti-
berii secundi tempora gubernavit: hæc autem
mulier instigantibus quibusdam delatoribus, qui
Narfetem oderant, hominem ab Italia ad se cum
ignominia verborum revocat, videlicet, ut eunu-
chus ad lanam & pensa rediret. Ferens id iniquo
animo, ut par erat, Narfes respondet, se talem or-
surum telam, quæ inextricabiles errores æmulis at-
que inimicis suis præstaret, quod etiam fecit.
Alboinum namque Longobardorum regem cum
omnibus copiis è Pannonia in Italiam ad ca-
pessendas sedes uberiores, quam quas in Pan-
nonia occupaverant, literis & nunciis accersit.

Obtemperans itaque Narsetis monitis Alboinus Italiam per Syrmium ingressus cum conjugibus & liberis, cumque exercitu lectissimo, primo quidem omnem Venetiam occupat, inde Insubriam ingressus, Mediolanum vi capit ac diripit. Papiam triennio obsessam in potestatem suam tandem redigit. Hac autem victoria lætus Alboinus Veronam se contulit, quam regni totius sedem constituerat. Ibi vero convivio exhilaratus Rhosimundam uxorem ea patina bibere compellit, quam ex patris ipsius mulieris capite à se occisi in poculum redegerat. Erat autem in exercitu Alboini * Nelmechidis Longobardus adolescens forma insignis, & nobilitate atque armis præstantissimus, cuius consuetudine Rhosimunda quidem delectabatur: quemque in cubiculum secreto duçens proposita regni spe, Alboinum obtruncare compulit. Verum cum adversantibus Longobardis de spe regni decidissent, ambo ad Longinum, qui tum Ravennæ præerat, confugere. Nec ita multo post seipso invicem veneno petentes diem extremum claudunt. Multas clades tum passa Italia est, irrumpentibus provinciam barbaris, quas quidem portendere prodigia illa tempestate visa, & igneæ acies in cælo apparentes: ita etiam in immensum Tiberis crevit, ut inundatione sua populo Romano magnas calamitates intulerit. Interim vero Iohannes pontifex & sanctorum cœmeteria restituit, & Iacobi ac Philippi ecclesiam à Vigilio inchoatam perfecit. Et Narsetem Romanis non dissimulanter iratum, quod de se male opinarentur, idque ad Sophiam scripsissent, è Neapoli ad urbem ducit:

* *Helmehildis*

ubi

ubi haud ita multo post Narses moritur, cuius corpus oculis impositum Constantinopolim defer-
tur. Actum tum demum de nomine Italico pu-
tassem in tanta rerum perturbatione, nisi sanctissi-
mi viri perituræ provinciæ succurrissent. Nam &
Paulus patriarcha Aquileiensis, & Felix episco-
pus Tarvisinus Alboinum, ubi Italiam attigit,
mitiorem civibus suis & provinciæ reddidere. Et
Fortunatus vir singularis literaturæ & eloquentiæ
Gallos ad mitiorem cultum redegit scriptis &
exemplo. Ad Sigibertum enim eorum regem
libellum de gubernando regno perscripsit, ac bea-
ti Martini vitam eleganter composuit. Sunt qui
scribant, Germanum Parisiensem episcopum,
virum quidem sanctissimum hoc tempore fuisse,
qui Franciæ reges semper in officio continuit: &
adeo quidem, ut inter se certatum religione, pie-
tate, gratia, humanitate sit. Nil enim in Ger-
mano cernebant, quod ipsi non imitarentur, tan-
tum valent boni pastoris exempla. Iohannes au-
tem, cuius temporibus Armenii fidem CHRIS-
TI receperunt, moritur, ac in basilica Petri se-
pelitur, pontificatus sui anno duodecimo, mense
undecimo, die sexto & vigesimo. Vacat tum se-
des ejus morte mensibus decem, diebus tribus.

BENEDICTVS I. PONTIF. LXV.

Benedictus, patria Romanus, patre Bonifa-
cio, Tiberii secundi temporibus fuit, quem
quidem Iustinus per adoptionem in filium &
regni hæredem susceperat, ac merito certe, cum
in homine ea ornamenta essent, quæ in optimo

principe requiruntur , clementia , iustitia , pietas , religio , sapientia , constantia & perpetua fortitudo. Verum inter alias ejus virtutes benignus & liberalis in omnes , potissimum vero erga pauperes habitus est , & ob eam rem Dominus largas opes ei subministravit. Nam dum semel per aedes suas contentius inambularet , cerne- retque in pavimento marmoream crucem , eam religionis causa , ne pedibus conculcicaretur , auferri jussit meliorique loco atque honestiore reponi. Post hanc vero una atque altera inventa est : sub qua tantam vim auri & argenti reperit , quantam hominis beneficentia requirebat : cujus quidem magnam partem pauperibus erogavit. Ferunt etiam Narsetis thesauros ad eum ex Italia delatos fuisse , quibus conflatis ad munificentiam & liberalitatem usus est. Ad Sigibertum namque Francorum regem , qui se per legatos inviserat cum reliquis muneribus , quæ magna fuere , aureos etiam quinquaginta singularum librarum misit , quorum pars una imagine principis signata erat , his literis , Tiberii Constantini perpetui Augusti : Altera vero pars quadrigam continebat cum ascensore : atque his literis : Romanorum Gloria. Et ne quid ad integram ejus felicitatem deesset , exercitus , quem in Persas miserat , victor rediens tantam prædam cum elephantis viginti avexit , quantam nullus unquam antea. Hoc requirebant ejus merita erga genus humanum : hoc religio in Deum Salvatorem nostrum : hoc postremo ejus beneficentia erga populum Romanum , quem & armis quoad fieri potuit ab hostibus tutatus est : & immisso

ex Aegypto frumento à sævissima fame liberavit, intervenientibus Bonifacii pontificis precibus: quem Tiberius mirum in modum dilexit & observavit. Adeo enim Longobardi longe & late Italiam vexaverunt diutino bello, ut ex illa vastitate rerum omnium caritas & inopia oriretur. Dum hæc in Italia gererentur, Iohannes Constantinopolitanæ urbis episcopus, orientalem ecclesiam quoad fieri potuit in fide continuit legendo, disputando, scribendo, monendo, docendo, licet multos adversarios habuerit. Idem quoque fecit Leander Toletanus: vel (ut quidam volunt) Hispalensis episcopus, in quò doctrina & eloquentia pari lance certabant. Multa enim composuit, tum ad confirmationem nostræ dogmatis; tum ad confutationem Arrianæ perfidiæ, quam tanquam teterrimam labem Vandali ex Africa in Hispaniam, à Bellisario pulsi, secum detulerant. Benedictus autem (ut quidam scribunt) solitudine & dolore, quem in calamitatibus urbis Romæ & provinciæ Italiæ conceperat, moritur quarto pontificatus sui anno, mense uno, & diebus octo & viginti. Vacat tum sedes mensibus duobus & diebus decem.

PELAGIUS II. PONTIF. LXVI.

Pelagius secundus, patria Romanus, patre Vingêllo, à Tiberio ad imperatorem Mauritiū, Tiberii generum, pervenit. Huic enim, etsi Cappadox erat, imperium tamen ob virtutem & strenuitatem in rebus agendis commissum est. At vero Longobardi, cum post mortum * Alboini viginti annis sub ducibus fuissent, † Autharim

* *Albonii.* † *Eutharim.*

rim regem sibi creant, quem & Flavium appellarunt : quo quidem cognomento omnes Longobardorum reges deinceps usi sunt. Mauritius autem pellere Italia Longobardos conatus, Sigibertum Francorum regem mercede ad id bellum sollicitat, qui statim comparato Gallorum & Germanorum magno exercitu, cum Authari decertans magno accepto incommodo superatur. Hac autem elati victoria Longobardi usque ad fretum Siculum pervenere, urbes Italiæ in potestatem suam redigentes, quo minus vero urbe Roma diu obsessa potirentur, fecere imbres, & quidem frequentes : quibus hostes à mœnibus propelluntur. Tanta enim tum aquarum inundatio fuit, ut Noë diluvium renovatum crederetur. Hæc autem una fuit causa, quare Pelagius, injussu principis, tum pontifex creatus sit, cum extra obsessam ab hoste urbem mitti quispiam non posset. Nil enim tum à clero in eligendo pontifice actum erat, nisi ejus electionem imperator approbasset. Missum itaque Constantino-
polim ad placandum imperatorem Gregorius diaconus, vir optimus atque doctissimus, ubi ex sententia pontificis omnia peregisset nequaquam otio & ingenio suo abusus, & libros moralium in Iob composuit, & Eutichium quendam Constantinopolitanæ urbis episcopum ita præsentem Augusto disputationibus convicit, ut omnia quæ in libro suo de resurrectione conscripserat retractare coactus sit. Dicebat enim corpus nostrum in illa resurrectionis gloria vento aëreque subtilius futurum, & ob eam rem tangi non posse. Quod contra illud Dominicum est, palpate & vide-

videte, quia spiritus carnem & ossa non habet quemadmodum me videtis habere. Pelagius autem ubi Gregorium, rogatu populi Romani, ad urbem revocasset, & domum paternam in xenodochion pauperum senum redégisset, Hermetisque martyris cœmiterium ac basilicam Laurentii martyris à fundamentis extruxisset pestilentia moritur: quæ tum maxime Europam omnem vexabat, anno pontificatus sui X. mense secundo, die decimo. Sepultus est autem in ecclesia beati Petri in Vaticano. Vacat tum sedes mensibus sex, dies octo & viginti.

GREGORIUS I. PONTIF. LXVI.

Gregorius, patria Romanus, patre Gordiano, viro senatorio, uno omnium consensu invitatus etiam pontifex creatur, anno Domini DC. ac XIX. Monachus namque erat, ac Levita. Is autem cum principis consensus requireretur (ut antea dixi) nuncios cum literis miserat, qui Mauritium obsecrarent, ne pateretur electionem cleri & populi Romani ea in re valere. Interceptæ sunt literæ eæ à præfecto urbis, ac discriptæ, scriptæque aliæ, quibus rogabatur, ut quem populus ac clerus in pontificem legisset, eundem imperator confirmaret, quo nihil ei nunciari jucundius ac gratius potuit, cum secum familiariter, dum Constantinopoli erat, Gregorius vixisset, filiumque ejus è fonte baptismatis levasset. Remittit itaque Mauritius nuncios, ac quidem prope qui Gregorium confirmarent, cogerentque hominem sanctissimum pontificatus gubernacula in tanta perturbatione rerum suscipere. Is ita-

qu

que non sibiipſi, ſed utilitati hominum, ac honori divino conſulens, quem certe ob religionem & pietatem rebus omnibus ſemper antetulerat, ſpretis opibus, poſthabitis voluptatibus, atque omni ambitione & potentia, gubernacula rei publicæ Chriſtianæ ſuſcipiens, ita vixit, ut uſque ad tempora noſtra neminem ex ſucceſſoribus parem habuerit, nedum ſuperiorem vel ſanctitate vitæ, vel diligentia in rebus agendis, vel doctrina & ſcriptis. Nam & librum de ſacramentis composuit, & antiphonarium tam diurnum quam nocturnum, & commentarios in Ezechielem, in * quadraginta Evangelia: in Iob quoque (ut dixi) allegorice, ad mores & hiſtoriam reſpiciens, eleganter ſcripſit. Edidit & libros quatuor in dialogo: & librum quem paſtorales appellavit, ad Iohannem epiſcopum Ravennatem de ratione gubernandæ eccleſiæ. Inſtituit præterea ne quid ornatus & concentus inter ſacrificandum deeſſet, ut antiphonæ canerentur: hæc vulgo Introitus vocant. Ejus quoque inventum eſt, ut novies Kyrie eleyſon caneretur, & Alleluia, interpoſitis ſeptuageſimæ diebus uſque ad Paſcha. Cantatur etiam poſt Evangelium, poſt communionem ſuo mandato. Idem quoque in canonem redegit: Diesq; noſtros in tua pace diſponas. Præterea vero ſupplicationes majores, quas Græci Letanias vocant, primus inſtituit. Stationum quoque magnam partem, maxime autem quæ in baſilica Petri habentur, diē natali Ieſu Chriſti, in Epiphania, in Dominica paſſione, in albis Paſchæ, in Aſcenſione, in Pentecoſte, natalibus Apoſtolorum, & ſanctorum quorundam ſanctorum ſolentur celebrare. oſtio-

* forte quatuor.

estlorum, in tertia Dominica adventus, in dedicatione ejusdem basilicæ, die festo sancti Andreae, in cathedra Petri, dum major letania fit in sabbato quatuor temporum. Quid plura de hoc sanctissimo viro commemorem? cum omnis institutio ecclesiastici officii, veteris præsertim ab eo sit inventa & approbata: quem quidem ordinem utinam sequeremur. Non abhorrerent hodie à lectione officii viri docti, quemadmodum faciunt propter barbariem (nescio quam) illi Latinitati & compositioni additam. Ne vero ulla in re vir sanctissimus ecclesiæ deesset, synodum habuit apud sanctum Petrum quatuor & viginti episcoporum, qua certe multa sustulit quæ nocitura, multa etiam addidit quæ profutura fidei nostræ videbantur. Misit & viros optimos in Britanniam, Augustinum, Melitum, & Iohannem, eumque his monachos quosdam probatissimæ vitæ: quorum monitis & prædicationibus fidei nostræ dogma Angli tum primum integrè receperunt. Rediere etiam Gotthi, Gregorii opera, ad unionem catholicæ fidei. Sunt præterea qui scribant Gregorium dialogum suum de moribus ad Theudelindam Longobardorum reginam misisse, cujus lectione præferocem & indomitum viri sui Antharis animum ad religionem & mitiorem cultum redigeret. Erat enim matrona insignis, & fidei Christianæ studiosissima. Nam & basilicam beati Iohannis baptistæ Modoetiæ ædificavit, quod oppidum decem millibus passuum à Mediolano distat: & eandem ecclesiam prædijs ac vasis aureis ornavit. Ferunt eo tempore quo Hermichildus, à patre Levi-
gildo

gildo Gotthorum rege interfectus est, quod fidem Catholicam confiteretur, Iesu Christi tunicam quæ forte uni militum obtigerat, inventam esse apud urbem Zaphat in arca marmorea eo loci repositam, Thomæ Hierosolymitani episcopi, & Iohannis Constantinopolitani, ac Gregorii Antiocheni tempore. Interea vero Mauritius superatis in Hetruria & Campania hexarcho Romano duce, Longobardis in omnia vitia & omnem arrogantiam prolapsis, legem tulit, ut qui Romanæ militiæ ascriptus esset, nisi finita militia, aut mancus & debilis ex vulnere factus, Deo militare non posset. Hanc ob rem, motus Gregorius hominem admonet, ne ejus religionem impugnet, cujus benignitate ex infima sorte hominum ad summum gradum dignitatis pervenerat. Præterea vero cum Iohannes Constantinopolitanus episcopus, habita Græcorum synodo seipsum œcumenicum, id est, universalem patriarcham creasset, monuissetque Gregorium Mauritius, ut Iohanni obtemperaret: Respondit homo constantis ingenii & fidei, potestatem ligandi & solvendi Petro traditam, ejusque successoribus, non episcopis Constantinopolitanis: proinde desineret iram Dei in se concitare, dum seditiones studiose nimium in ejus ecclesia ferit. Nequaquam vero his malis contentus Mauritius, revocatis militibus suis qui in Italiâ erant, Longobardos adhortatur, ut, spretis fœderibus jam ictis, Romanos adorirentur, quare Agilulphus ex Cisalpina movens vastatis longe ac late Hetruriæ agris, qua iter faciebat, urbem Romam magnis illatis calamitatibus

bus integrum annum obsedit : quo quidem tempore Severus Aquileiensis episcopus in hæresim prolapsus est, quæ multorum malorum seminarium fuit. Nam Severo mortuo Aquileiensis ecclesia bifariam divisa est, cum Agilulphus Longobardorum rex, Iohannem Aquileiensem, Gregorius Candianum Gradensem Forojulianis episcopos præfecissent. Agilulphus vero omiſſa spe potiundæ urbis obsidionem solvens, Mediolanum rediit. At Mauritius, non sponte sed coacte, pœnitentia ductus, cum Gregorio mitius agere cœpit, quod intellexerat, quendam monachi habitu indutum, strictum gladium in manu tenentem in foro Constantinopolitano clamasse; Imperatorem brevi gladio moriturum : hoc idem ejus somnium confirmavit, quo se, uxorem ac liberos cædi videbat. Interim vero milites stipendiis suis defraudati, Phocam centurionem imperatorem creant, & Mauritiū obtruncant undevigesimo imperii sui anno. At Gregorius exornatis quibuscunque rebus potuit basilicis Romanis, dedicataque Gotthorum ecclesia, quæ in suburra est Agathæ martyris nomine, Fl. Ricimerii viri consularis opus (ut literę musivæ indicant) paternam domum in Clivo Scauri positam non longe à circo maximo in monasterium redegit, quo in loco & hospites continuo accipiebat, & pauperes undique confluentes, cibo & potu in vita retinebat. Vir certe omni laudē dignus, si vitam, si mores, si doctrinam, si solertiam in rebus, tum divinis tum humanis, inspicias. Neque est cur patiamur Gregorium hac in re à quibusdam, literarum ignavis potissimum, carpi, quod suo

mandato veterum ædificia sint dirupta, ne peregrini & advenæ (ut ipsi fingunt) ad urbem, religionis causa venientes, posthabitatis locis sacris, arcus triumphales & monumenta veterum cum admiratione inspicerent. Absit hæc calumnia à tanto pontifice Romano, præsertim cui certe post Deum patria quam vita charior fuit. Multa profecto ex collapsis ædificiis exedit vetustas. Multa præterea demoliuntur homines ædificandi gratia, ut quotidie cernimus. Impacta illa foramina quæ tū in concavo fornicum, tum in conjuncturis marmorum quadratorumve lapidum videntur, non minus à Romanis quam à barbaris avellendi æris causa crediderim. In fornicibus enim, quo levior esset moles, ollas cum nummis matibus collocabant. Lapidem vero quadratos æneis clavis firmabant. Factum id quoque à Romanis dixi, si Epirotæ, Dalmatæ, Pannonii, & sex totius orbis terrarum huc missa Romani appellari possunt. Gregorius autem, confirmata omni ratione ecclesia Dei, anno XIII. mense VI. die X. pontificatus sui moritur: Phocæ vero imperatoris anno secundo, sepeliturque collachrymantibus omnibus in basilica Petri, ante secretarium, quarto idus Martii. Ejus vero in morte mensibus V. diebus XIX. sedes Romana tum vacat.

SABINIANVS I. PONTIF. LXVII.

Sabinianus, cujus patria ignoratur, ac merito Squidem, Gregorio successit. Homo enim obscuro loco natus, obscurior moribus, rebus gestis Gregorii viri sanctissimi adversatus est. Nam cum suo pontificatu fame laboraretur, instarentque pauperes, ut pietatem Gregorii eleemosynis imitare-

taretur, nil aliud respondebat, quam Gregorium popularem famam aucupantem, patrimonium ecclesiae largitionibus dissipasse. Paululum etiam abfuit, quin libri ejus comburerentur, adeo in Gregorium ira & invidia exarserat homo malevolus. Sunt qui scribant, Sabinianum, instigantibus quibusdam Romanis, hoc in Gregorium molitum esse, quod veterum statuas tota urbe, dum viveret, & obtruncaverit & disjecerit, quod quidem ita vero dissonum est, ut illud, quod de abolendis ædificiis majorum in vita ejus diximus. Iacent statuarum tum propter vetustatem collapsæ, tum etiam quia basibus sublatis, vel æris, vel etiam marmorum causa, stare tantæ moles non poterant. Quod autem capitibus careant mirum nequaquam videri debet, cum ipsius statuarum casu ea pars, utpote fragilior, & ad accipiendam læsionem paratior, potissimum frangatur. Sed quid ego has conjecturas quæro? Videmus statuas excisis capitibus non diffractis jacere, quia facilius est caput statuarum quàm totum corpus deferri, quod hodie quoque fit ab his præsertim, qui antiquitatis studiosi sunt. Non est igitur cur tantum facinus Gregorio obijciatur. Ad Sabinianum redeo, cujus hoc fuisse institutum ferunt, ut & horæ in ecclesiis distinguerentur officii gratia & accensæ lampades continuo retinerentur, potissimum vero in ecclesia beati Petri. Sūt qui scribant, Phoca annuente, pacem tum cum Longobardis ictam, reddita Agilulpho eorum regi filia, quæ in bello capta fuerat. Tanta vero hoc tempore apparuere prodigia, quanta nunquàm antea, quibus certe futuræ calamitates portendebantur. Nam & Cometes visus est perlucidus, & Byzan-

zantii puer. quadupes nascitur. Et apud Delon in
 sulā duo marinau monstra omnino humanā spe-
 ciē habentia visa sunt, Sirenes fortasse fuere Ache-
 loi filiæ, ut ajunt poëtæ: quod si ita fuisset, ne-
 quaquam pro monstro habenda erant, cum ele-
 mentum aquæ, animalia terrestribus similia, in
 omni specie producat. Sunt qui scribant, tempore
 Sabiniani & Iohannem patriarcham Alexan-
 drinum virum pietate & doctrina insignem, &
 Latinianum episcopum Carthaginensē Iohan-
 ni nequaquam dissimilem, dignitatem utriusque
 Ecclesiæ mirum in modum auxisse. Severus quo-
 que Latiniani familiaris, vir doctissimus, multa
 tum in Vincentium Cæsaraugustanum Episco-
 pum scripsit, qui in Arrianum dogma declinave-
 rat. Idem quoque de virginitate librum ad foro-
 rem scripsit, quem aureolum appellavit. At Sa-
 binianus cum annum unum, menses quinque,
 dies IX. in pontificatu sedisset, moritur, funus-
 que ejus à sancto Iohanne per portam Asinariam
 & pontem Milvium ad basilicam Petri defertur.
 Vacat sedes ejus morte menses XI. dies sex & XX.

BONIFACIUS. III. PONTIF. LXVIII.

Bonifacius tertius, patria Romanus, à Phoca
 Imperatore obtinuit, magna tamen conten-
 tione, ut sedes beati Petri Apostoli, quæ caput
 est omnium ecclesiarum, ita & diceretur & habe-
 retur ab omnibus: quem quidem locum ecclesia
 Constantinopolitana sibi vindicare conabatur, fa-
 ventibus interdum malis principibus, affirmanti-
 busque eo loci primam sedem esse debere, ubi
 imperii caput esset. Affirmabant Romani pontifi-
 ces urbem Romam, unde Constantinopolim Co-
 lo-

lonia deducta est, caput imperii merito habendam esse, cum etiam Græci ipsi literis suis principem suum, *ἡ ῥωμαίων αυτοκρατορία* id est, Romanorum Imperatorem vocent, ipsique Constantinopolitani etiam ætate nostra *ῥωμαῖοι*, non Græci, vocentur. Omitto quod Petrus Apostolorum princeps successoribus suis pontificibus Romanis regni cælorum claves dederit, potestatemque à Deo sibi concessam reliquerit, non Constantinopoli, sed Romæ. Illud tantum dico, multos principes, maxime vero Constantinum comparandæ synodi ac dissolvendæ, confutandi, vel confirmandi ea, quæ in synodis decreta erant, Romanæ sedi tantummodo concessisse. Merito igitur sedes Romana cæteris antefertur, cujus integritate & constantia cunctæ hæreses confutatae sunt & explosæ. Idem quoque Bonifacius instituit, habita synodo episcoporum duo & septuaginta, presbyterorum XXX. diaconorum trium, ne quis sub anathematis culpa in locum demortui pontificis aut episcopi subrogaretur, nisi tertia saltem post obitum ejus die, utve anathematizarentur qui largitione & gratia ad pontificatum vel episcopatum aditum sibi quærent. Voluit item electionem episcopi à clero pariter & populo fieri, eamque ita ratam fore, si à principe civitatis approbata esset: & si summus pontifex denique his verbis auctoritatem suam interposuisset; volumus & jubemus: sancta quippe institutio & pernecessaria nostris præsertim temporibus, quibus in pejus omnia dilabuntur. Est enim simile veri, clerum & populum ac principem civitatis, si libera suffragia sunt, non alium electuros, quam

qui merito possit & debet aliis præesse, quod est episcopi proprium, ut vocabuli etymologiam, huic rei accommodatam, repetamus. Licet revera (pace bonorum dicam) multi episcopatum desiderent explendæ avaritiæ & libidinis suæ causa, non quo communi utilitati, ut eorum exposcit officium & nomen, consulant. Quæritur enim, quantum reddat episcopatus, non quot oves pascuæ in eo sint, sed de his satis. Ad Bonifacium redeo, cujus cum vita, ut video, etiam decreta extincta sunt, pontificatus sui mense nono. Sepultus est autem in basilica Petri. Vacat tum sedes mense uno, diebus sex.

BONIFACIUS. III. PONTIF. LXIX.

Bonifacius quartus, natione Marfus, patria Valerientis, patre Iohanne medico, templum sanctæ Mariæ rotundæ, quod veteres Pantheon, quia Cybeli & omnibus diis commune esset, à Phocâ imperatore obtinuit, consecravitque quarto idus Maii in honorem beatæ Virginis omniumque martyrum, ejectis prius gentium simulacris, Iustratoque templo. Vnde postea Virgo ad martyres appellata est. Hoc eodem tempore Persæ, rege Cosdroa, in Romanas provincias irrumperentes, superato Phocæ exercitu Hierosolymam occupant. Tempia christianorum profanant & diripiunt. Lignum Dominicæ crucis inde auferunt. Zachariam virum sanctissimum ejusdem civitatis patriarcham in captivitatem abducunt. Hæc ob rem ab omnibus, potissimum vero à senatu, spretus Phocas, ab Heraclio copiarum & Aphricæ provinciæ duce imperio ac vita privatur. * Ca-

cannus vero Bavarorum rex per Pannoniam & Illyricum in Italiam irrupens, Longobardorum reges ita superat, ut paulum abfuerit, quin provinciam ipsam caperet, ita tamen Forumjulii proditione Romildæ, ejus amore captæ, diripuit, ut vix ipsius provinciæ cernerentur vestigia. Dum hæc agerentur in Italia, Iohannes Gerundensis episcopus religionem Christi prædicatione & scriptis ubiq; tuebatur. Hic enim genere Gotthus, in Lusitania natus, ubi sapere aliquid per ætatem cœpisset, Constantinopolim proficiscens, ita græce & latine doctus inde discessit, ut in Lusitaniam rediens, Arrianam hæresim, quæ tum invaluerat, facillime confutaret, hanc ob rem Barchinonam ab hæreticis relegatur. Verum postea mortuo Lemungildo rege, qui hæreticis favebat, in patriam rediens, & multa scripsit ad doctrinam nostram pertinentia, & monasterium condidit, rationemque vivendi monachis conscripsit. Eutropius quoque Valentinus episcopus Hispanos doctrina & exemplo in fide continuit. Præterea vero Columbanus Abbas vir sanctissimus, genere Gotthus (ut quidam affirmant) ex Scotia in Burgundiam primo veniens, Lixonense monasterium egregium id quidem extruxit, inde in Italiam abiens apud Bobium in Apennino aliud monasterium amplum sane ædificat inter Hetruscos, Ligures & Insubres. His autem hac in re nequaquam cedens Bonifacius pontifex, domum paternam in monasterium redigit, fundosque suos monasterio ascribit in monachorum usum. Verum non ita multo post diem extremum obiens, sexto pontificatus sui anno, mense octavo, die XIII. quo quidē tempore, peste, fame, & inundatione aquarum labo-

Petri. Vacat tum sedes ejus morte mensibus VII. diebus quinque & viginti.

DE V S D E D I T. I. P O N T I F. L X X.

DEusdedit, patria Romanus, patre Stephano subdiacono, pontificatum omnium suffragiis adeptus, clerum mirum in modum dilexit & auxit. Ferunt quidam hunc tantæ sanctitatis fuisse, ut quendam obvium elephantæ morbo laborantem, osculo suo, lepra statim liberaverit. Constituit autem vir optimus, ne filius patri mi puellam è sacro fonte à patre levatam ducere in uxorem posset. Eodem quoque tempore Heraclius magno comparato exercitu multas provincias à Persis occupatas in potestatem suam redigit. Duce[m] Persarum singulari certamine ex equo deturbat & interficit. Cosdroam regem Persarum opprimit, filium ejus captum & baptizatum in regnum paternum restituit. Persidem ingressus, turrim Cosdroæ thesauris plenam capit, quorum partem militibus tribuit, partem vero reparandis templis, quæ Persæ diripuerant & vastaverant designat. Ipse præterea alia onustus præda cum septem elephantis Hierosolymam rediens, crucem Domini à Persis ablatam secum deferens eo loci reponit, in quo antea fuerat. Captos à Persis in patriam remittit. Rediens deinde Constantinopolim literis & otio delectatus, ad Astrologiam se contulit. Sororis tamen suæ filiam tantus imperator contra jus fasque in uxorem accipit: & ut sceleri scelus adderet, quod fieri consuevit, ubi quis in pejora labitur, ad Eutichianos transit, eo potissimum tempore, quo Ana-

stasius Persa monachus sub nomine Christi à suis
 captus , martyrium passus est : cujus reliquiæ po-
 stea Romam advectæ sunt , & in monasterio bea-
 ti Pauli repositæ ad aquas Salvias , ut vulgo di-
 citur. Ferunt eodem tempore Sisebutum Gottho-
 rum regem plurimas Hispaniæ civitates , quæ ad
 Romanos defecerant, in fidem recepisse, Iudæos-
 que omnes in regno deprehensos gravioribus
 suppliciis ad Christi fidem compulisse, rogatu (ut
 aiunt) Heraclii , qui in fatis habuerat , sibi cavend-
 um à circumcisis esse , cum tamen postea haud
 satis fati necessitatem circumspiciens, à Saracenis ,
 circumcisionem observantibus, oppressus sit. Age-
 rantur hæc in oriente , nec suis athleticis pro fide
 Christi carebat occidens. Arnulphus enim Me-
 ensis episcopus consilio & sanctitate Dagober-
 tum Francorum regem in officio continebat , ad-
 uvante Amando Trajectensi episcopo , viro qui-
 lem optimo , & religionis Christianæ defensore
 cerrimo. Hispanus quoque Isidorus Hispalensis
 piscopus , Leandri successor , multa tum scri-
 sit, quæ fidem christianã mirifice juvant. De sum-
 mo enim bono , de viris illustribus , de vocabulis
 Grammatices , & etymologiis libros composuit.
 Historiam præterea ab Adam usque ad tempora
 Heraclii, vitas quorundam sanctorum, Historiam
 Longobardorum, & brevem quandam cosmogra-
 hiam , stylo satis eleganti , edidit. In eo homine
 juris faciendâ est certe sanctitas quam eruditio.
 unt qui scribant Isidorum Germanum fuisse,
 uanquam Hispani hunc suum esse affirmant : ut-
 inque sit , satis constat , cum fuisse quavis laude
 ignum ob doctrinam & sanctitatem. Deus au-

tem dedit, cujus tempora ad hæc etiam quæ diximus notiora fecere, & terræmotus, & scabies quædam ita ad elephantiam tendens, ut deformitate cognosci homines non possent, moritur pontificatus sui anno tertio, die tertio & vigesimo, ac sepelitur in basilicam Petri sexto idus Novembris, ejus morte episcopatus tum vacat mensem unum, dies XVI.

B O N I F A C I U S . V . P O N T I F . L X X .

Bonifacius quintus, natione Campanus, patre Iohanne, eo tempore pontificatum iniit, quo Eleutherius patricius Romam ab Heraclio missus, vindicata Iohannis hexarchi morte, semetipsum regem Italiæ creat. At vero cum Romam proficisceretur à militibus suis necatur, ejusque caput Constantinopolim mittitur. Hujus in locum postea Itatius patricius Constantinopolitanus hexarchus successit. At Theudelinda (ut diximus) mortuo Adoaldo marito, una cum filio regnum Longobardorum sapienter & integre gubernans, inter Longobardos & Italos pacem decennio continuit, ecclesias multas donis & muneribus exornavit, fundos quoque his adjecit, quorum provētibz sacerdotes uterentur. Anno vero duodecimo Heraclii Mahometus Arabs, ut quidam volunt, ut alii, Persa, nobili genere natus, patre qui Deos gentium coleret, matre Hebraica Hismaelitici generis, magnum in christiano populo excitavit incendium: & ita magnum, ut verear ne ejus secta, nostra potissimum ætate, reliquias christiani nominis penitus extinguat, adeo tepescimus, & animo ac corpore languidi interitum nostrum

expe-

expectātes concidimus. Invalescit eius secta nunc multo magis quam antea. Nam tota Asia & A-
phrica magnaue pars Europæ Mahometanis principibus subiecta est. Instant nunc Turci terra ac mari, ut nos tanquam cuniculos ex his Europæ latebris eruant : Sedemus otiosi, alter alterum expectantes, quasi hoc malum universæ reipublicæ christianæ non immineat. Expectant sacerdotes, ut à secularibus hoc tantum bellum & tam necessarium sumatur. Expectāt item seculares, ut presbyteri tuendæ religionis causa pecunias in sumptus bellicos polliceantur & subministrent, nec in peiores usus effundant, quemadmodum facere plerique consuevere, pecunias eleemosynis & sanguine martyrum comparatas, in aurea & argentea vasa & prægrandia quidem fundentes, parum de futuro solliciti, Dei, quem tantum utilitatis gratia colunt, & hominum cōtemptores. Ad Mahometum redeo virum adeo versutum & acris ingenii, ut cum inter christianos diu versatus esset, omnesque omnium, qui ante suere, sectas cognovisset, novam quandam superstitionem introduxit, ut videmus, qua prope nostra religio extincta est. Ausus est etiam comparato ingenti Arabum exercitu fines Romani imperii turbare, cujus motus Heraclius cito compescuit, sollicitatis ejus ad defectionem militibus pollicitationibus & præmiis. Bonifacius autem pontifex, vir singularis humanitatis & clementiæ, magna in omnes benignitate & gratia utens, nullum genus officii, quod bonum pastorem deceret, prætermisit. Instituit præterea, ne, qui ad ecclesias confugerent, inde vi retraherentur; neque acolyti reliquias martyrum at-

treſtarent, quod eſt preſbyterii, aut ſubdiaconi officium. Mandavit item, ut quovis in loco ſacrilegi anathematizarentur: utve teſtamentum juffu principis ubique valeret. Cœmiterium autem beati Nicomedis fecit & dedicavit. In clericos vero integre viventes unice liberalis & muniſicus fuit. Gallus autem beati Columbandi diſcipulus, ita in occidente tum vivebat, ut etiam in vita ſancti nomen mereretur. Hujus veſtigia ſecutus eſt Eufſtachius Abbas, ſecuta & ſancta Aurea, in cujus honorẽ beatus Eligius monaſterium virginum ædificavit. Ferunt etiam Baſilium quendam, Iſidoro æqualem vita, moribus & doctrina inſignem tum habitum fuiſſe. Moritur autem Bonifacius pontificatus ſui anno quinto, die decimo, & in baſilica Petri. collachrymantibus omnibus, ſepelitur. Ejus autem in morte diebus tredecim ſedes tum vacat.

H O N O R I U S. I. P O N T I F. L X X I.

Honorius, natione Campanus, patre Petro-
nio viro conſulari, eo tempore pontificatũ
iniit, quo Theudelinda moritur, ejuſque filius
Adoaldus è regno dejicitur, ſuffecto in eius lo-
cum Arioaldo. Inſtabat tum (ut dixi) Heraclius
qui de Perſis triumphaverat, ut omnes Iudæi im-
perio ſubjecti baptizarentur. Hanc ob rem Saraceni
& Arabes arma ſumentes, à nativitate Chriſti
anno ſexcentefimo tertio ac vigefimo, ita Heraclii
duces ſuperarunt, ut hominem felicem primo,
mox infeliciffimum reddiderint, duce Mahometo,
qui cum magnum ſe Dei prophetam aſſereret,
magicis artibus Aſianos & Aphricanos deludens,
ita populos quofdam concitavit, nova à ſe reli-
gio-

gione imbutos, ut paulum abfuerit, quin omnino imperii nomen delerent, capta Alexandria, multisque aliis Syriæ & Ciliciæ urbibus: Saracenos sectatores suos habuit, à Sara Abrahæ legitima uxore ita appellatos, quasi legitimos divinæ professionis successores & hæredes. Secutus est homo callidissimi ingenii hac in re Hieroboam exemplum, qui tribui suæ alios colendi ritus conscripsit, ne unquam Iudæorum Imperio subessent. Idem postea fecere Græci à catholicis dissentientes, non ob religionem tantum modo, sed ob imperium, cujus gratia Nestorianorum, Iacobitarum & Hebionitarum errores secuti sunt. Verum postremo hac pertinacia eo deducti sunt, ut unam religionem & sectam imperium omnino amiserint, in turpissimam servitutem redacti. Mahometus autem (ut in Alcorano legitur) quo magis sectatores suos à religione christiana sejungeret, hæreticos quosdam in componendis legibus, maxime vero Nestorianos secutus est, multa hinc inde contra legem Moseos & Evangelii Dei astute colligens, ac in unum quasi corpus redigens. Ferunt Heraclium tum quidem desperatione, & foedam pacem cum Saracenis iniisse, & Pyrrhi patriarchæ Constantinopolitani & Cyri Alexandrini episcopi fraudibus deceptum, in hæresim quoque Monothelitarum incidisse, unam tantummodo voluntatem in Christo esse dicentium, unde nomen accepere. Hos tamen postea tanti erroris autores hortante Honorio, & verum ante oculos literis & nunciis ponente, relegavit Heraclius. Honorius autem à rebus externis aliquantulum quietis adeptus, doctrina, moribus san-

Etissimis, omnem prope clerum renovavit. Basilicam beati Petri tegulis æneis ex Iove Capitolino sumptis cooperuit. Aedem Hagnetis martyris via Momentana, ut carmen in apside indicat, aedem Pancratii, via Aurelia restituit. Templaque Mastasi, ad aquas Salvias, templum quatuor coronatorum martyrum, templum beati Cyriaci, via Hostiensi miliario septimo, templum Severini, apud urbem Tiburtinam magnificentissimis operis ædificavit: & argento, auro, prophyreticis, & marmoreis lapidibus incrustatione parietum, opere tectorio, opere vermiculato exornavit. Restituit etiam cœmiterium Marcellini & Petri, via Lavicana. Ecclesiam quoque beatæ Hagnetis apud sanctum Sylvestrum, ecclesiam beati Hadriani, in tribus foris, hujus mandato & impensa ædificatas fuisse, scribunt nonnulli: ut vero unoquoque sabato à sancto Apolinari ad divum Petrum iretur cum letaniis primus instituit. Moritur autem vir sanctissimus anno pontificatus sui duodecimo, mense undecimo, die XVII. ac in basilica Petri sepelitur quarto idus Octobris. Ejus morte annum unum, menses septem, dies decem & octo sedes interim vacat.

SEVERINVS I. PONTIF. LXXII.

SEverinus, patria Romanus, patre Labieno, in sedemortui Honorii locum subrogatus, ab Isatio totius Italiæ hexarcho in pontificatu confirmatur. Vana tunc enim habebatur cleri ac populi electio, nisi id imperatores, aut eorum hexarchi confirmassent. Isatius itaque ob eam causam Romam profectus, cum pontificem confirmasset, ne gra-
tuiti-

tuito tantum laboris suscepisse videretur, thesaurum & sacrarium basilicæ Lateranensis, adjuvantibus Romanis quibusdam spoliatis, resistentibus aliquandiu, frustra tamen sacerdotibus templi, quorum primates omnes postea in exilium misit. Indignabatur enim Isatius, eos tantum in thesauris habere, neque quicquam in usus bellicos conferre, præsertim cum milites inopia rerum omnium tunc laborarent. Hujus prædæ partem militibus concessit, partem secum Ravennam detulit, reliquum vero ad imperatorē misit. Saraceni autem, quos pretio conductos ab Heraclio diximus, cum eis avare maligneque pacta merces persolveretur, in Syriam profecti, Damascum, imperio subiectam, vi capiunt. Deinde vero cum reliquis Arabibus, qui domi remanserant conjuncti, commeatibus & armis adjuti, Machometi furore incitati, Phœniciam, Aegyptum pervagati, resistentes tum imperio suo, tum legi Mahometanæ passim cædunt. Versi deinde in Persas, Hormisda Persarum rege interempto, non prius vastandi omnia finem fecere, quam Saracenorum legem & imperium suscipiunt. Verum Heraclius audita Saracenorum licentia, capta præsertim Antiochia, veritus ne Hierosolymam occuparent, crucem Domini Constantinopolim deferendam curavit, ne iterum in Agarenorum manus deveniret. Agarenos enim Græci Arabas appellarunt, ob ignominiam, quasi ab Agar ancilla Abrahamæ ortos: neque ita multo post Hierosolyma capta est. Mahometo autem (ut quidam scribunt) ad Meham mortuo in principatu Calipha succedit. Post hunc Hali. Quo quidem pulso quod nimium superstitiosus esset, al-

terum Calipham sibi ducem Aegyptii creavere. Ferunt tum etiam ne quid calamitatis deesset, quod Romanum vexaret imperium. Sisebutum Gotthorum regem omnes Hispaniæ civitates Romanis ademisse : actum demum Romanos imperare in Hispania desuisse. Severinus autem pontifex, vir singularis pietatis & religionis, amator pauperum, in calamitosos benignus, in omnes munificus, in reparandis templis splendidus, pontificatus sui anno primo, mense secundo moritur, ac sepelitur in basilica Petri quarto Nonas Augusti. Vacat tum sedes menses quatuor, dies undetriginta.

IOHANNES. IIII. PONTIF. LXXIII.

Iohannes quartus, natione Dalmata, patre Venantio, pontificatum iniens, statim mira pietate usus est. Ex reliquis enim thesauris, quos Isatius apud Lateranum reliquerat, captivos omnes quos potuit Istrios & Dalmatas à captivitate redemit. Interea vero Rhotaris, qui Arioaldo in Longobardorum regnum successerat, licet justitia & pietate insignis habitus sit, ad Arrianos tamen declinat, passusque est, ut eodem tempore omnibus regni sui civitatibus duo episcopi, pari potestate, præessent : alter enim Catholicus, alter Arrianus, habebantur. Tanti præterea ingenii fuit, ut leges quæ sola memoria & usu retinebantur, in seriem quandam redegerit, codicemque ipsum edictum appellari præceperit. In re autem militari ita præstans fuit, ut Hetruriam omnem & Liguriam cum ora maritima Massiliam usque in suam redegerit potestatem. Anno deinde sexto regni sui

moriens, Rhodoaldo filio regnum reliquit. Ferunt sacerdotem quendam Rhotaris corpus apud templum Iohannis Baptistæ sepultū, noctu aperto tumulo spoliasse: solent enim pretiosa quædam cum regum corporibus reponi. Hanc ob rem beatus Iohannes homini apparens, ei mortem interminatus est, si deinceps templum suum ingrederetur. Huic enim sancto Rhotaris mirum in modum in vita deditus fuerat. Idem contigit temporibus nostris Alovio Cardinali, patriarchæ Aquileiensi. Eruto enim sepulchro ab his spoliatur, quos ipse ex infima sorte hominum ad dignitatē sacerdotalem & meliorem fortunam erexerat. Rhodoaldus igitur regni gubernacula suscipiens, Gundibergam reginæ Theodelindæ filiam in uxorem accipit, quæ religionem matris imitata, ut illa Modoeciæ, sic ipsa Tarracinæ Iohannis Baptistæ templum ædificat, plurimoque auro & argento exornat. At Rhodoaldus in adulterio deprehensus, à marito adulteræ interficitur. Huic autem successit Aripertus Gudvaldi filius, Theodelindæ reginæ frater, qui apud Ticinum Salvatoris oraculum condidit, variisque ornamentis insignivit, & fundis dotavit. Iohannes autem pontifex, veritus, ne corpora Vincentii & Anastasii aliquando in manus barbarorum devenirent, ut Romam quam diligentissime ferrentur curavit, ac juxta fontem Lateranensem in oratorio beati Iohannis Baptistæ magna cum veneratione collocavit. Sunt qui scribant hujus pontificis tempore & Vincentium Belvacensem episcopum, & Muardum archiepiscopum Remensem sanctitate & doctrina in pretio fuisse. His addunt & Reginulpham Callan-

matronam, genere & sanctitate insignem: & Renaldum Trajectensem episcopum, vita & miraculis clarum. Iodocus quoque his nequaquam inferior est habitus, qui Britonum regis filius spreto regno, cum aliquandiu in eremo vixisset, tandem in pago Pontio moritur. Iohannes autem pontificatus sui anno primo, mense nono, die nono moriens, in basilica Petri sepelitur quarto Idus Octobris. Vacat tum sedes mensem unū, dies tredecim.

THEODORVS. I. PONTIF. LXXV.

Theodorus, natione Græcus, patre Theodoro episcopo Hierosolymis oriundo, pontificatum iniens, omnia, quæ ad dignitatem religionis christianæ pertinere arbitrabatur, circumspiciebat, ut bonum pastorem decet: in omnibus, maxime autem erga pauperes mira benignitate utens. Interea vero Heraclius trigesimo imperii sui anno, morbo intercutaneo periit, cum paulo ante Theodorum, cognomento Caliopam, mortuo Isatio hexarchum in Italiam misisset: In locum vero demortui Heraclii primo sufficitur Constantinus filius, qui quarto imperii mense, veneno opprimitur Martinæ novercæ & Heracleonis insidiis, quos quidem ad tantum facinus (ut ajunt) Pyrrhus patriarcha instigaverat. Heracleon itaque, mortuo fratre, imperium occupat, eo potissimum tempore, quo Cyrus, Sergius & Pyrrhus, Acephalorum hæresim instaurantes, unam operationem in Christo, humanitatis scilicet & divinitatis, unamque voluntatem prædicabant. Ex his autem Pyrrhus audita Heraclii morte redeundi in patriam cupidus ex Aphrica ubi exulabat Romam

veniens, ac errati veniam petens non ex animo, sed fiste, à Theodoro vivendi formam accepit. Verum prius vitam amisit, quam tanto scelere quæsitam dignitatem poterit obtinere. Senatus enim populusque Constantinopolitanus cognito scelere, in Martinam Heracleonemque consurgens, cum hunc naso, illam lingua mutilantem relegasset, Pyrrhum de fuga retractum interficit. Constantium vero Constantini dolo necati filium imperatorem creat. In locum autem Pyrrhi Paulum episcopum sufficit, quem Theodorus pontifex Romanus dignitate privavit, quia orthodoxæ fidei normam & rationem suscipere recusabat, adjuvante ejus stultitiam Constantino in eandem hæresim stolide nimium prolapsio. Conversus deinde ab hoc certamine pontifex ad ornandâ sanctorum corpora, Primi & Feliciani martyrum reliquias, ex arenario viæ Nomentanæ ablatas, in urbem deferens, in basilica Stephani protomartyris in Cælio monte collocat: multis ornamentis, tum ex argento, tum ex auro adhibitis. Idem quoque basilicam ædificat viâ Flamminea non longe à ponte Milvio, & statim dedit. Duo postremo oratoria construxit & ornavit: quorum alterum erat apud Lateranensem basilicam beato Sebastiano: alterum vero viâ Hostiensis Eupulo martyri dedicatum. His ita constanter & sancte peractis, moritur pontificatus sui anno sexto, mense quinto, die decimo octavo: sepeliturque in basilica Petri pridie idus Maii. Episcopatus autem diebus duobus & quinquaginta tum vacat.

MARTINVS. I. PONTIF. LXXVI-

Martinus primus, patria Tudertinus, patre Fabricio, in Theodori locum suffectus, legatos statim Constantinopolim misit, qui Paulum adhortatentur, ut omissis erroribus suis aliquando veritatis callem ingrederetur. Is autem non modo pontifici bene monenti non obtemperat, verumetiam ejus legatos, Constantii autoritate abusus, in diversas insulas relegat. Quam ob rem indignatus Martinus synodum centum & quinquaginta episcoporum Romæ habuit, in qua Cyri Alexandrini, Sergii ac Parthi damnationem renovavit, & Paulum patriarcham omni anathematis vinculo damnatum privavit. Interea vero dum hæc ita agerentur, pax Italiæ, quæ inter Romanos & Longobardos annis triginta duraverat, turbari jam cœpta est, Longobardis omnia ad utilitatem suam trahentibus: contra vero recusantibus Romanis, quæ præter jus fasque mandarentur, maxime vero cum Rhotaris Arriana labe inquinatus, nullam ferme civitatem haberet, cui non Arrianum pariter & Catholicum episcopum præposuisset. Hunc autem errorem emendare conati Theodorus & Martinus, rem sæpius frustra tentaverant. Ob has igitur causas, instante etiam Theodoro Italiæ hexarcho, bellum Longobardis indicitur. Non detrectarunt illi certamen. Ad Scultennam siquidem Mutinæ amnem acriter utrinque pugnatum est. Tandem vero Theodorus superatus funditur & fugatur. Quo quidem in prælio ex suis ad septem millia desiderati sunt. Rhotaris autem tanta

ta victoria elatus, Liguriam omnem haud magno negotio brevi in potestatem suam redigit. Interea vero Constantius, fortunam cum duce mutaturus, revocato Theodoro Olympium hexarchum in Italiam statim mittit, qui primo quidem & Monothelitarum sectam per omnem Italiam spargeret: & Martinum pontificem, aut interficeret, aut captum ad se perducendum curaret. At Olympius Romam veniens, ubi iam synodus habebatur contra hunc, atque alios orientalis ecclesiae errores, cum virus conceptum spargere non posset, lictorem suum immisit, qui Martinum in ecclesia sanctae Mariae majoris caperet, & ad se perduceret: vel saltem parere recusantem interficeret. Facturus mandata lictor, Dei miraculo subita caecitate corripitur. Atque ita divinae majestatis nutu tantum discrimen tum Martinus evasit. Hac vero orientalis & occidentalis ecclesiae discordia freti Saraceni, Alexandria cum ingenti classe solventes, Rhodum pervenere: captaque urbe Colossus fama celeberrimum demoliti sunt, ex cujus aere nongentos camelos onustos ferunt. Erat enim septuaginta cubitorum, cujus autor Chares Lysippi discipulus habitus est. Deinceps vero occupatis multis Aegei maris insulis in Siciliam navigantes, multa damna Siculis intulere, quod Olympius Martini precibus motus eos insula depulit, non sine magna navium, militum ac sui ipsius jactura: ibi enim morbo correptus moritur. Constantius vero tot calamitatibus nihilo melior factus, Theodorum Caliopam cum his mandatis iterum in Italiam mittit, ut primo quoque tempore Martinum ponti-

pontificem ad se vinctum mitteret : eique rei socium addidit Paulum Pellarium , qui tantum facinus curaret. Theodorus à Romanis perbenigne exceptus , cum salutandi causa adire pontificem simularet , homini catenas injicit , eumque Constantinopolim mittit. Vnde postea in Chersonesum Ponti exilii causa deportatur : ubi quondam beatus Clemens Romanus præsul exulaverit. Martinus autem multis calamitatibus circumventus , ac inopia rerum omnium pressus , tandem in exilio moritur , pontificatus sui anno sexto , mense uno , diebus sex & viginti. Sedes autem Romæ quatuordecim mensibus tum vacat , quia nil certi de sanctissimi viri morte habebatur.

EUGENIUS I. PONTIF. LXXVII.

EVgenius primus , patria Romanus , patre Ruffiniano è Cælio monte , Martino in pontificatu successit , eodem ferme tempore , quo Petrus in locū Pauli hæretici Constantinopoli sufficitur. Hic enim et simelius aliquantulū de religione sensit quam Paulus , non tamen usque adeo eandem fidei normam tenuit , quam sancta Romana ecclesia prædicat & servat. Cujus quidem literæ Romam missæ , duas operationes & voluntates in Christo negantes , ita sunt explosæ , ut clerus ipse interdicare pontifici ausus sit , quo minus in ecclesia sanctæ Mariæ majoris sacrificaret , nisi prius tā profanas literas rejecisset. Interea vero Grimoaldus dux Benevëtanus Rhomoaldò filio Beneventi duce relicto , cum ingenti exercitu in Galliam Cisalpinam moyens , Papia Pertheritem , Mediola-

no Gundibertum Arithperti filios expulit. Quod ubi Clodoveus Francorum rex intellexisset, casum adolescentum miseratus, magnas copias statim in Italiam misit, quæ adolescentes in regnum paternum restituerent. In Transpadana regione prælium utrinque magna animorum concitatione committitur, cum illi redire in ditionē paternam, hic retinere bello partum conarentur. Tandem vero se inclinante ad Grimoaldum fortuna fusi ac fugati Galli, Italia expelluntur. Sunt tamen qui scribant, Gallos hac ratione deceptos esse. Longobardi enim simulata fuga, castra rerum omnium copia ac vini potissimum plena relinquentes, haud longe in insidiis constiterant: Galli vero castra ingredienti, rati veram esse hostium fugam, in omnem voluptatem effunduntur, epulis & vino replentur; quare superveniētib; hostibus, cum sommo etiam gravati passim veluti pecora sine custode jacerent, ita ab hostibus cæduntur, ut vix nuncius superfuerit, qui tantam cladem Clodoveo nunciaret. Hac victoria fretus Grimoaldus, omnem provinciam statim in potestatem suam redigit. Eugenius autem pontifex, vir miræ pietatis, religionis, mansuetudinis, comitatis, munificentiae, pontificatus sui anno secundo, mense nono moritur: ac in basilica Petri sepelitur quarto nonas Junii. Vacat tum sedes mensem unum, dies octo & viginti.

VITALIANVS I. PONTIF. LXXVIII.

Vitalianus, patria Signius, ex oppido Volscorum, patre Anastasio, eo tempore pontificatum iniit, quo Cæsarea Persarum regina
ne-

nesciente marito cum paucis fidelibus Constantinopolim venit, anno sexcētesimo tertio ac LXXX. Quæ quidem ab imperatore honorifice suscepta, non multa post characterem baptismi suscepit, cujus rei causa profecto venerat. Hoc ubi intellexisset Persarum rex, legatos statim Constantinopolim mittit, qui uxorem ab imperatore repetant. Respondet imperator in arbitrio reginæ esse standi vel discedendi, proinde eam sciscitentur. Interrogata regina respondet, nunquam redituram in patriam, nisi rex Christiani nomen susciperet, qui statim re cognita cum quadraginta millibus hominum Constantinopolim pacato agmine veniens, perbenigne ab imperatore susceptus, una cum militibus suis baptizatus, in regnum cum uxore revertitur. Postea vero Constantius, Constantino filio in partem imperii suscepto, comparata ingenti classe Constantinopoli solvens, Tarentum pervenit: copias etiam terrestres navibus onerariis secum vehens. Inde vero terrestri itinere in Samnium veniens, obsidere Beneventum instituerat. Verum ubi intellexit urbem valido præsidio, multisque com meatibus Rhomoaldi diligentia munitam esse, Luceriam movens urbem vi cepit, ac direptam solo æquavit. Inde autem Acherontiam profectus, cum urbem munitissimam capere non posset, Beneventum oppugnare adortus, statim obsidionem solvit, quod intellexerat Grimoaldum propediem cum magnis copiis affuturum, ut filio Rhomoaldo opem ferrent. Neapolim igitur primo, mox Romam inde Constantius petens, magna incommoda in itinere passus est. Saburro autem ciye Romano

cum

PONTIFICUM.

cum viginti millibus hominum apud Phormias relicto, qui hostes reprimeret, tandem ad urbem pervenit, prodeunte obviam pontifice cum clero & populo usque ad sextum lapidem honoris causa. Ductus per urbem plaudente multitudine ad basilicam Petri, pallium auro intertextum sancto obtulit. Interim vero Rhomoaldus patris auxilio fretus, Saburrum aggreditur & superat, ac plurimos Græcos interficit. Hac desperatione motus Constantius, quinta posteaquam urbem ingressus est, die, ad direptionem conversus, omnes statuas ex ære & marmore ad ornatum urbis locis insignibus positas, omnia ecclesiarum ornamenta paulo decentiora distrahit, ac navibus ad id subvectis imponit: plusque ipse ornamentorum septem diebus urbi detraxit, quam barbari antea ducentis & quinquaginta octo annis, ne dicant malevoli, & historiarum ignari, Gregorii pontificis jussu comminutas esse majorum statuas & monimenta. Duodecimo autem die Roma in malam rem abiens, Græculus nequam & perfidus Neapolim contendens: inde quoque in Siciliam proficiscitur, ubique tributa adeo acerbè colligens, ut filii obæratì à parentum complexibus divellerentur. Commoratus aliquandiu in Sicilia homo avarissimus, dum Syracusis in balneo libidini vacat, à suis occiditur: in ejusque locum Mezentius, cujus fraude necatum putant Constantium, imperator à militibus creatur. Magna fuit in hoc homine varietas: Nam primo quidem ubi intellexit Vitalianum pontificatum iniisse, nuncios misit, qui ei suo nomine gratularentur: quique Evangelia aureis literis scripta,

ac multis gemmis ornata beato Petro condonarent. Deinde vero mutata sententia, nec diis nec hominibus pepercit, divina humanaque omnia confundens. At Vitalianus cultui divino intentus, & regulam ecclesiasticam composuit, & cantum ordinavit, adhibitis consonantiam (ut quidam volunt) organis. Theodorum quoque archiepiscopum, & Hadrianum Abbatem viros doctissimos atque optimos in Britanniam mittit (quam Angliam vocant) cum magna potestate ligandi & solvendi, quo Britannos in fide, prædicationibus & exemplo continerent. Fecere mandata, ac quidem diligenter, viri optimi. Librum præterea Theodorus scripsit, quo declaravit, qua pœnitentia dilui unū quodque peccatū possit. Sunt tamen qui hoc opus Theodoro pontifici ascribant. Vitalianus autem bene & ex sententia quantum in eo fuit, gubernata ecclesia, anno XIII. Pontificatus sui, mense VI moritur: ac sepelitur in basilica Petri. VI calendas Februarii. Episcopatus autem tum vacat mensibus III. diebus quindecim.

ADEODATUS I. PONTIF. LXXIX.

A Deodatus, patria Romanus, patre Ioviniano, ex monacho pontifex creatur, eo tempore potissimum quo Lupus Forojulianorum dux regnum Italiæ occupare conatus est. Grimoaldus enim (ut diximus) à filio Rhomoaldo duce Beneventano contra imperatorem in auxilium accitus, Lupo (ut ajunt) regnum & oves commendavit. In Hetruria enim Aemilia & Transpadana Italia omnia tumultu Lupus involvit. Hanc ob rem

Grimoaldus Bavaros, duce Cacanno, in Lupum
Secunijis & pollicitationibus movet: qui primo
congressu à Lupo superati sunt. Verum sequenti
die prælium repetentes, Lupum superant & ob-
runcant, ac totum Forumjulii diripiunt. Grimo-
aldus autem abeunte ex Italia Constantio in Ci-
salpinam rediens, Forumpopilii sabbato sancto
aggressus, cæsis omnibus diripuit, ac solo æqua-
vit, propter injuriam quam eo loci à Ravennati-
bus acceperat, cū in auxilium filii proficisceretur.
Dum vero Arnesites, Lupi filius, adjuvantibus
Dalmatis ducatum paternum repetit, ad Natiso-
nem fluvium à Longobardis superatus, duce Ve-
tari Vicentinorum comite cæditur. Opitergini
quoque hanc calamitatem sensere. Domo enim &
patria pulsati sunt: quia Arnesitis studiosi erant. in
Sicilia vero tum quoque laboratum est: eo enim
ex omnibus provinciis Romanis profecti milites
sunt, ad opprimendum Mezentium: cuius
dolo Constantius interfectus fuerat. Quo sublato,
cum omnes passim dilaberentur, supervenientibus
cum magna classe Saracenis, & Syracusæ & tota
insula occupatur. Vnde postea onusti præda Ale-
xandriam redeuntes, urbis quoque Romæ ea or-
namenta secum detulere, quæ Constantius Syra-
cusas advexerat eo animo, ut inde Constantino-
polim trajicerentur. Indicabant profecto tot cla-
des, tot mala, & stella crinita, quam Græci Come-
tem appellant, quæ tribus continuis mensibus ap-
paruit: & pluvix magnæ, ac frequentia tonitrua,
qualia nunquam antea fuere. Sed cæcum est hu-
manum genus: etsi enim futura prævidet, non ta-
mē ut deceret, sibi cavet. Ferunt autē his frequenti-
bus

bus pluviis, omnes segetes conculatas iterum renatas esse, & ad maturam frugem pervenisse, in Cisalpina potissimum. Interea vero Adeodatus, vir religione & omni comitate præditus, in delinquentes clemens, in pauperes beneficus, in hospites benignus, erga calamitosos misericors, ecclesiam beati Petri, via Portuensi extra pontem Meruli, tum instrauravit ac dedicavit. Auxit & monasterium sancti Erasmi in Cælio monte ædificijs & fundis, ubi ipse monasticam vitam duxerat. Supplicationes quoque frequentes habuit ad abolenda prodigia, quæ diximus tum apparuisse. Demum vero pontificatus sui anno IIII. mensibus duobus, diebus V. vir sanctissimus moritur: & ab omnibus fletus ad basilicam Petri sepelitur, sexto calendas Iulii. Vacat tum sedes mensibus quatuor, diebus viginti.

DONVS I. PONTIF. LXXX.

Donus, patria Romanus, patre Mauritio, eo tempore pontificatum iniit, quo Grimoaldus Longobardorū rex moritur, IX die post phlebotomiam in brachio factam, dum arcu in columbam sagittam acriter intendit, quod fieri non sine magna nervorum & venarum contentione solet, unde sanguis sine ulla intermissione prodiit. Fuisse in hoc rege multæ præclaræ corporis & animi dotes. Tantum enim prudentia & consilio valuit, non solum in rebus externis, verumetiam in domesticis, ut quædam capitula, ac quidem utilia Rhotaris regis edicto addiderit, quæ postea legis formam acceperunt. Fuit præterea mediocris statu-
ræ,

æ, corpore validus, capite calvo, promissa barba, & nec animo minus in rebus agendis quam corpore promptus. Sepultus est autem Papiæ in basilica beati Ambrosii, quam ipse sua impensa edificaverat. Pertaris autem Arithperti regis filius, quem pulsum à Grimoaldo diximus, dum exul ex Gallia in Britanniam trajiceret, incerta voce admonetur, ut mortuo Grimoaldo regnum paternum repetat: qua quidem voce permotus, licet incertus haberetur autor, in Italiam rediens tertio mense post Grimoaldi mortem, regno paterno sine contentione potitus est. Eodem ferme tempore Dagobertus Francorum rex, vir callidi & astuti ingenii, nec consilio minus quam manu promptus, moritur, cujus animam è manibus demonum, lipaream insulam prope attingentium, liberatam ferunt Dionysii ac Mauriti martiris, ac etiam Martini confessoris auxilio, quos semper dum vixit, ut patronos coluit, & templis honoratiores reddidit. Donus autem pontifex honori & cultui divino consulens, vestibulum beati Petri (quod paradisum vocant) quadriporticum marmoribus stravit, sublatis (ut arbitror) ex illa pyramide, que in Vaticano est è regione molis Hadrianae. Instauravit præterea & restitutas dedicavit ecclesiam Apostolorum via Appia sitam. Clerum quoque diversis ordinibus distinxit. Monachos vero quosdam Syros, cum Nestorianis sentientes, in monasterio Boëtiano deprehensos & castigatos, in varia monasteria divisit, Boëtianumque Romanis incolendum tradidit. Præterea autem tantum valuit doctrina & sanctitate vitæ, ut Ravennatum ecclesiam à Romana jam pridem segrega-

gatam, & ob eam rem Aliocephalim appellatam, fedi Apostolicę obtemperantem reddiderit, Theodoro ejusdem ecclesię præside in hanc opinionem descendente. Sunt etiam qui scribant, hujus temporibus & Proiectum episcopum in agro Cameracensi ob fidem Christi martyrii pœnam & gloriam subiisse : & Mezelindim fœminam, incomparabilis pudicitię tum habitam, quę ob Ardenio amatore petita, & variis cruciatibus affecta etiam pro persecutore, ob crimen Dei nutu obcæcato, ita oravit, ut ejus precibus homini scelesto & intemperanti lux tandem sit reddita. At Donus pontificatus sui anno V. mense V. die X. moritur ac sepelitur ad basilicam Petri Apostoli. III. idus Aprilis, cujus in morte episcopatus vacat mensibus duobus, diebus sedecim.

AGATHO. I. PONTIF. LXXXI.

AGatho, natione Siculus, patre Romano, anno domini DCCII. ex monacho pontifex creatur, vir certe tantę sanctitatis, ut leprosum obvium factum osculo suo statim liberaverit. Tantę præterea mansuetudinis & humanitatis fuit, ut neminem à se unquam tristem dimiserit. Nactus itaque imperatorem moribus suis haud quaquam dissimilem, Monothelitarum causa concilium habere constituit. Expectavit itaque donec Constantinus à bello in patriam rediret, qui Saracenos à se victos imperio Romano vestigales reddidit. At vero cum Bulgari ex Scythia venientes Thraciam tum invasisent, eorumque imperum retardare imperator conaretur, ab hostibus Pannoniam inter & Mœsiam ingenti ciade superatur. Hanc ob rem

pacem non æquis conditionibus inire necesse fuit. Pannonia siquidem & Mœsia his ad incolendum concessa est, non sine magno reipublicæ Christianæ emolumento & commodo. Hi enim tanquam propugnatores nostri, bellum jam septingentis & septuaginta annis contra Turcos, Christiani nominis hostes, assidue gerunt. Pace itaque hac ratione parta, Agatho pontifex statim legatos Constantinopolim mittit, Iohannem Portuensem Episcopum, & Iohannem Romanæ ecclesiæ diaconum. Hos perbenigne susceptos, mira charitate Constantinus adhortatus est, ut, omissis cavillationibus & sophisticis altercationibus & ex æquo & bono omni controversia sublata, duas ecclesias unam tandem facerent. Aderant in ea synodo lucenti & octoginta novem episcopi. Delati in medium sunt imperatoris iussu è bibliotheca Constantinopolitana libri, unde antiquorum patrum sententiæ & decreta perlegerentur. Intererant veras majorum sententias Gregorius patriarcha Constantinopolitanus & Macharius Antiochenus, unam tantum voluntatem & operationem in CHRISTO esse dijudicantes. Verum cum orthodoxi rationibus & autoritatibus inarent, ac Gregorium in veram sententiam deduxissent, Macharium pertinacem anathematizant, usque sectatores: & Theophanium abbatem vetera sententiam in locum Macharii, Antiochenum episcopum creant. Hac autem re ex sententia feliciter gesta, ut Deo gratiæ agerentur, quod utraque ecclesiam unam fecisset, sententia & animis, Iohannes episcopus Portuensis octava paschæ coram principe ac patriarcha, coramque populo

Constantinopolitano in basilica sanctæ Sophiæ missam latine celebrat, approbantibus omnibus, qui tum aderant, verum esse ac sanctum illum sacrificandi morem : & qui aliter sentiunt, à recto & honesto discedere. Hæc est autem sexta universalis synodus ducentorum & octoginta novem episcoporum Constantinopoli habita, qua Cyrilli, Athanasii, Basilii, Gregorii, Dionisii Hilarii, Ambrosii, Augustini, Hieronimi, sententia conclusum est, duas naturas & operationes in Christo esse, explosaque illorum pertinacia, qui unicam esse in Domino voluntatem dicerent, unde Monothelitæ vocati sunt. Prima enim synodus trecentorum & XVIII. patrum (ut antea diximus) Niceæ habita est, pontifice Julio, ac Constantino principe contra Arrium, qui diversas in Trinitate substantias ponebat. Secunda Constantinopoli, centum & quinquaginta patrum, Gratiani principis & Damasi papæ temporibus, contra Macedonium & Eudoxum, negantes Deum esse Spiritum sanctum. Tertia in Epheso, ducentorum patrum, magno Theodorice principe & pontifice Cælestino, contra Nestorium Constantinopolitanum episcopum, qui virginem non Dei, sed hominis tantum genitricem appellavit : quique aliam personam carnis aliam faceret divinitatis, & sejunctim alterum esse filium Dei, alterum hominis prædicaret. Quarta Chalcedoniæ, quæ urbs è regione Byzantii est, sexcentorum & triginta patrum, Leone pontifice & Martiniano principe, contra Eutichem Constantinopolitanum abbatem : qui asserere non dubitabat Christum post humanam assumptionem

non ex duabus naturis consistere, sed sola divina contentum esse. Quinta Constantinopoli contra Theodorum & hæreticos omnes, qui Mariam virginem solum hominem peperisse dicebant, non Deum & hominem: qua in synodo constitutum est, ut beata virgo Theotocos diceretur, quia verum Deum & hominem pepererat. De sexta synodo satis superius diximus, in qua etiam plurimum valere literæ Damiani episcopi Ticinensis, Mansueti archiepiscopi Mediolanensis nomine missæ, quibus hæc potissimum inerant; Hæc est vera Dei & hominis fides, ut duæ credantur in Deo voluntates, duæ operationes. Ego (inquit) quantum ad divinitatem, & Pater unum sumus: quantum vero ad humanitatem pertinet, Pater major me est. Præterea vero secundum humanitatem eum in navi dormientem cernis, si divinitatem inspicis, ventis & mari imperat. Agatho vero, cujus tempore, post lunæ ac solis eclîpsim, peste, ac gravissima quidem, laboratum est, pontificatus sui anno secundo, mense sexto, die quintodecimo moritur, ac sepelitur ad sanctum Petrum, quarto idus Ianuarii, cujus morte annum unum, menses quinque sedes tum vacat.

LEO. II. PONTIF. LXXXII.

Leo secundus, natione Siculus, patre Paulo, vir doctissimus fuit latine ac græce, ut ejus scripta indicant. Præterea vero adeo musices peritus est habitus, ut psalmodiam composuerit, hymnosque ad meliorem concentum redegerit, artem exercitatione confirmans. Idem quoque instituit, ut in celebratione pax populo daretur. Sextam vero synodum (de qua in Agathone di-

ximus) ita suscepit, ut eisdem anathematizaverit, quos sancta synodus præsentis Constantino damnaverat. Contudit etiam superbiam præfulum Ravennatum, quod Agatho inchoaverat. Instituit enim, ne electio cleri Ravennatis valeret, nisi eadem Romanæ sedis autoritate confirmata fuisset. Antea vero hexarchorum potentia freti, divina atque humana omnia pro arbitrio animi miscebant, nemini obtemperantes, quasi Romanis pontificibus pares. Leonis quoque institutum est, ac quidem sanctum, quod utinam hodie observaretur, ne ad archiepiscopatum assumptus pro usu pallii aliorumve officiorum quicquam ecclesiæ persolveret, cum ex hac largitione multa quotidie mala orientur. Agebantur hæc à Leone, cum Rhomoaldus dux Beneventanus, comparato magno exercitu, Tarentum, Brundisium ac totam Apuliam occupat, ejusque uxor Theodata, mulier pientissima ex his manubiis non longe à Benevento basilicam in honorem beati Petri edificat, addito sacrarum virginum cœnobio. Moritur deinde Rhomoaldus, cui Grimoaldus filius sine stirpe virili succedens, Gisulpho fratri ducatum reliquit. At Leo, in quo præter doctrinam & eloquentiam singularis religio, mira pietas & clementia fuit: quique omnes verbis & exemplo ad justitiam & fortitudinem, humanitatem, benignitatem adhortabatur, pontificatus sui mense decimo moritur, sepeliturque collachrymantibus omnibus tanquam publico parente orbatis, ad basilicam Petri quarto calendas Julii. Post ejus mortem mensibus undecim, diebus uno & viginti episcopatus vacat. Brevis fuit hujus sanctissimi

viri pontificatus, sed gloria tanta, ut diutius vixisse appareat, cum ejus nomen omnium laudibus merito celebretur.

BENEDICTVS. II. PONTIF, LXXXIII.

Benedictus junior, patria Romanus, patre Iohanne, ab incunte ætate Christo militans, divinæ scripturæ ita operam dedit, ut doctrina & exercitatione in rebus divinis singularis tum haberetur. Addo ejus humanitatem, pietatem, gratiam in omnes, maxime vero erga pauperes, quibus virtutibus hominum corda ita sibi devinxit, ut tum unus haberetur qui omnium suffragiis in locum demortui Leonis merito subrogaretur. Ad hunc autem Constantinus imperator, hominis sanctitate permotus sanctionem misit, ut deinceps quem clerus, populus, exercitusque Romanus in pontificem delegisset, eundem statim verum Christi vicarium esse omnes crederent: nulla aut Constantinopolitani principis, aut Italiæ hexarchi expectata autoritate, ut antea fieri consueverat. Id enim ratum erat in creando pontifice, quod princeps confirmasset: vel qui ejus vices in Italia gerebat. Pertharis vero Longobardorum rex religionem Benedicti & pietatem imitatus, monasterium Papiæ in honorem sanctæ Agathæ ædificat. Ejus autem uxor Rhodelinda, viri exemplo permota, extra mœnia Ticinensium basilicam beatæ virgini extruit, quæ ad Perticas dicitur. Hoc autem fecere æmulatione moti, quod intellexerant Benedictum pontificem Romæ beati Petri Apostoli, Laurentii martyris in Lucina, beati Valentiniani via Flamminea, virginis genitricis ad martyres templa

magnis sumptibus restituisse : eademque ophitico & porphyretico lapide , incrustatione parietum opere tectorio & vermiculato, argenteis atque aureis vasis, vestibus inauratis & holosericis exornasse. Erat & Perthari in animo majora templa extruere, sed eum retraxit Alalchis Longobardus Tridentinus dux, qui elatus victoria, quod Bava-ros ingenti clade superasset, in regem suum arma movet. Verum Pertharis comparato exercitu hominē patrio impetu fundit ac fugat, clausum Tridenti aliquandiu obsidet : quo quidem noctu fuga inde abeunte, Tridente potitur. Tanta præterea Pertharis regis clementia fuit, ut & hominem ad se redeuntem in gratiam reciperet, & eum Brixianorum ducem creaverit. Sunt qui scribant, Benedicti temporibus, stellam juxta Vergilias per aliquot dies & noctes apparuisse, sereno cælo, inter natalem Domini & Epiphaniam. Stellam ipsam, apparuisse non negaverim, & quidem crinitam, atque aliquid portendentem. Sed de ortu Vergiliarum non cohæret, nisi id quoque prodigiose factum arbitremur. Aequinoctio enim verno oriuntur Vergiliæ, cum Sol arietis signum ingreditur: quod fieri consuevit nono calendas Aprilis, occidereque incipiunt æquinoctio autumnali. Quod autem ex Vesuvio monte Campaniæ tantus ignis tum eruperit, ut loca circumquaque posita exusta sint, minus mirum videtur, cum Plinius ille, qui naturalem historiam scripsit, ex classe, cui tum jussu Trajani præerat, ad visendum spectaculum profectus, consumptus incendio dicatur. Vtunque sit, constat tamen non ita multo post cædes, rapinas, incendia, mortes principum subsequatas esse,

esse, maxime vero Benedicti pontificis: qui, ut æque omnibus in vita charus fuit, ita post mortem ab omnibus ut sanctus, & bene de humano genere meritis celebratur. Moritur autem pontificatus sui mense decimo, die duodecimo, sepeliturque apud beatum Petrum Idibus Maii. Ejus autem in morte sedes vacat mensibus duobus, diebus quindecim.

IOHANNES. PONTIF. LXXXIII.

Iohannes quintus, natione Syrus, patria Antiochenus, patre Cyriaco, pontifex creatur eo ferme tempore, quo imperator Constantinus decimo septimo imperii sui anno moritur, filio Iustiniano secundo in imperio relicto: qua quidem tempestate Saraceni Libyam & Africam invasere, omniaque mari exposita haud magno negotio occuparunt. Verum Iustinianus confirmato aliqua ex parte imperio, comparatoque satis magno exercitu in Saracenos movens, eorum duci Abimelech (quem Admiratum vocant) tantum terroris incussit, ut ultro pacem petierit, atque Africam restituerit. Sunt qui scribant pacem in decennium his concessam, hac conditione tamen, ut mille nummos aureos, servum unum ex gente sua equo insidentem Romano imperatori singulis diebus penderent. Iohannes itaque, vir singularis religionis & mansuetudinis, uno omnium consensu pontifex creatus in ecclesia Salvatoris, quæ Constantiniana appellatur ad Lateranum, ea ratione, qua Leo secundus consecratur à tribus episcopis, Hostiensi Portuensi & Vêlîterno: quem quidem morem posterî deinceps tenuere. Hujus pon-

tificatum celebrem etiam fecere & Felix Flaviani patruus, vir tantæ integritatis & doctrinæ, ut Condiperthus Arithperti filius Longobardorum rex ei baculum argento & auro insignitum virtutis gratia dono dederit, & Iohannes Bergomatum episcopus, cui ob sanctitatem & doctrinam reges etiam & principes honoris gratia assurgere consueverant. Iohannes autem & antea & in pontificatu valetudinarius, cum libellum de pallii dignitate composuisset, pōtificatus sui anno primo moritur, sepeliturque ad sanctum Petrum. IIII nonas Augusti. Ejus in morte sedes vacat mensibus duobus diebus. XIX.

CONON. I. PONTIF. LXXXV.

COnon, Thracia oriundus, in Sicilia educatus, inde Romanæ ecclesiæ militans, ex presbytero pontifex creatur. Nam dum Romani Petrum archiepiscopum, exercitus vero Theodorum presbyterum in Iohannis demortui locum sufficere conarentur, tandem post longam altercationem in hanc sententiam venire omnes, nutu divino impulsus, ut Cononem eligerent, virum certe tanto principatu dignum, si animi dotes, si corporis inspicimus. Erat enim moribus, literatura, pietate, religione, dignitatis specie insignis, quem nonnulli angelicum ob venerandam caniciem & dignitatem formæ appellarunt: animi simplicis & integri, modestiæ & justitiæ singularis: constantiæ & prudentiæ plusquam humanæ semper est habitus. Hanc ob rem è vestigio omnes, ad quos pertinebat, eum confirmarunt cum maxima acclamatione laudum suarum. Idem fecit Theodorus hexarchu-

chus Ravennas, cui quidem in magistratu mortuo, non ita multo post Iohannes Platina in hexarchatu successit: hunc ego crediderim dedisse nomen meo natali solo, quod Platina appellatur in agro Cremonensi positum. Nam cum inter hexarchos & Longobardorum reges frequentia bella committerentur, haud dissonum vero fit, cum ille locus prope medius inter Ravennam & Papiam sit, quarum altera Longobardorum, altera hexarchi sedes haberetur, ibidem aliquando vel pugnatum esse, vel castra habita: quibus ex rebus locis ipsis plerunque nomina indita legimus: ut in eodem agro Vitellianum oppidum à Vitellianis castris, & vicum Bebrignanum non longe à Bebriasco Othonis clade insignem videmus. Ad Cononem redeo, qui post initum pontificatum statim in valetudinem incidit: unde Paschalis archipresbyter, ac thesauri pontificii dispensator regnandi cupidus, Iohannem hexarchum pecuniâ sollicitat, ut ejus suffragijs post mortem Cononis pontificatus sibi decernatur. Accepit pecuniam hexarchus: quanquam nihil eorum quæ promiserat deinceps præstiterit. Non erat certe alio præmio quam frustratione dignus homo avarus, & imperandi cupidus, qui thesaurum ecclesiæ, quem mandato Cononis, tum in eleemosynas pauperum, tum in restitutionem templorum erogare debuerat, in largitionem effuderit: quo nihil potest esse in viro præsertim ecclesiastico detestabilius. Hoc non fecisset Gubertus episcopus Britannus, vir ea tempestate doctrina & integritate vitæ insignis: non Leodegarius martyr episcopus Augustinensis, qui Theodorici Francorum regis iussu-

interfectus est, quod eum persæpe tyrannidis arguerit. Non Audocnus Rhotomagensis, doctrina & sanctitate nulli secundus. Hi enim nō in ambitione & avaritia, sed in Deo & doctrina spem omnem suam collocarunt: unde postea condignam, cum apud Deum, tum apud homines accepere mercedem felicitatis æternæ ac gloriæ. Moritur autem Conon pontificatus sui mense undecimo, die tertio, sepeliturque ad sanctum Petrum undecimo calendis Octobris. Vacat tum sedes mensibus duobus, diebus tribus & viginti.

SERGIUS. I. PONTIF. LXXXVI.

Sergius, natione Syrus, patria Antióchenus, Spatre Tiberio, Adeodati pontificis tempore Romam veniens, in clerum Romanum asciscitur. Deinde vero ob ejus doctrinam & diligentiam circa mysteria ac rem divinam, per ordines ascendens, sanctæ Susannæ ad duas domos presbyter cum titulo ejus loci creatur. Frequentare tum magis atque magis cœmiteria cœpit, eisdemque in locis solennia celebrare, qua ex re tantum sibi nominis comparavit, ut defuncto Conone, in ejus locum suffectus sit, non sine altercatione tamen. Populus enim Romanus bifariam divisus, hinc Theodorum, hinc Paschalem archidiaconum petebat. Irruperat jam Theodorus cum factione sua interiorem partem episcopatus Lateranensis exteriora vero Paschalis occupaverat ab oratorio sancti Sylvestri usque ad basilicam domus Iuliæ, quæ campo imminet. Verum cum ibi tanta altercatio & rixa esset, ut de pugna non ambigeretur, tum alter alteri cessurus non videretur, nisi vi &

armis pulsus, principes civitatis cleri militiæque Romanæ unum in locum secedentes, quid maxime fieri oporteret ad tollendam seditionem consultant. Tandem vero re ipsa discussa, cum neutri eorum qui ob ambitionem tantos motus concitaverat, demandandum pontificatum censerent, Dei nutu nemine adversante, Sergium pontificem deligunt: eundemque è media turba humeris tollentes, primo in oraculum Cæsarii martyris, mox in Lateranensem episcopatum detulerunt, refractis vi foribus, repulsisque his qui locum occupaverant. At vero Theodorus, cognito omnium consensu, Sergium pontificem salutatur & osculatur. Idem fecit Paschalis alter competitor, licet invitus, cogente multitudine quæ armis circumstreperebat. Hic tamen clanculum Iohannem Platina hexarchum Ravennatem literis, nunciis & pollicitationibus adeo concitavit, ut quæ antea pollicitus erat, largitione corruptus tandem præstaret: ut idem Iohannes Romam confestim veniret nullis præmissis nunciis, quo negligentes & incautos opprimeret. Verum ubi intellexit Sergium omnium consensu pontificem declaratum, instaretque, ut quæ Paschalis pollicitus erat sibi præstarentur, adversante Sergio quod tantam largitionem improbaret, donaria quædam ex basilica Petri sustulit. Verum Paschalis tanti mali causa, magices accusatus & convictus, ut fortilegus archidiaconatu privatur: in monasteriumque pœnitentiæ causa retruditur: ubi quinquennio post, eadem semper pertinaciâ usus, moritur. Interea vero Iustinianus, cum in Deum tum in homines, mira inconstantia usus, & Saracenos & Bulgarios præter fœdera pa-

cis in itæ adoritur, à quibus certe plus incommodi accepit quam intulit: & Constantinopolim rediens à civibus omnibus odio habitus, quod sævitiam præfecti urbis non compescuisset, synodum habuit, in qua nonnulla approbata sunt, orthodoxæ fidei nequaquam congruentia. Eadem quoque Sergii apocrifarius, qui tum Constantinopoli erat, subscriptione sua stolidè nimium confirmavit. Verum cum postea Romani delata à Sergio exploderentur, qui non unam, sed duas in Christo naturas tenebat, ac virginem Θεοτόκην fuisse, ira percitus Iustinianus Zachariam protospatharium (quem nos principem militiæ dicere possumus) Romam misit, qui Sergium ad se victum traheret: quod ubi sensere milites hexarchatus Italici, raptis propere armis, non solum pontificem à tanta injuria tutati sunt, verumetiam parum abfuit quin Zachariam occiderent: quem pōtifex ad se confugientem in cubiculo suo aliquandiu conservatum, clanculum ad Imperatorem remisit. Agebantur hæc Romæ cum Leontius annuente Gallinico patriarcha, plebe Constantinopolitana ad arma excita, refractis omnibus custodiis urbis, unde multi nexi prodire: Iustinianum imperio dejecit, ac truncis naribus exulatum in Chersonesum Ponti mittit. Hæc cum intellexisset Abimelech Saracenorum Admiratus, Aphricam statim invadit, seditionibus Constantinopolitanorum fretus, eo propere & Leontius copias suas mittit, quæ barbarorum impetum retardarent. Verum non ita multo post seditione inter eos orta, Tiberium quendam civem Constantinopolitanum imperatorem creant, qui, confestim Constan-

stantinopolim cum exercitu adnavigans, Leontium capit, & eodem affectum supplicio, quo Iustinianum diximus, in carcerem conjicit, majori ludibrio hominem reservans. Philippum præterea Nicophori patricii filium, qui ei in adipiscendo imperio faverat, in exilium mittit, quod æqualibus suis narraverat, se per quietem vidisse aquilam caput suum alis obtegere, veritus ne imperium adolescenti portenderetur. Dum hæc Constanti-
nopoly agerentur, Pipinus Austriæ gubernator & dux, occupandi regnum Franciæ fundamenta jecit. Cum enim intellexisset Bertarium quendam ignobilem, cujus opera Theodoricus Franciæ rex plurimum utebatur, omnibus odio esse, coactis in unum ingentibus copiis in Galliam trajicit: ac Theodoricum cum Bertario obvium factum, collatis signis fundit fugatque. Salutem sibi Bertarius fuga quæsit. In regnum vero Theodoricus sese recipiens, Pipinum victorem pace sequestra regni gubernatorem, & maiorem domus, ut Galli aiunt, efficit. Is autem in Austriam rediens, quod à Germanis & Suevis vexari suos intellexerat, superatis hostibus in Franciam denuo rediit, quod mortuo Theodorico regnum ad Childepertum fratrem ejus pervenisse cognoverat, eo perveniens, & à rege perbenigne susceptus, cum filium Grimoldum domus regiæ gubernatorem instituisset, in Suevos & Germanos iterum rebellantes infesto animo rediit. At vero Sergius pontifex, relegato Iustiniano, pace ac quiete usus, basilicam Petri ablatis ruderibus renovatisque tignis, stillicidiis ac parietibus, in antiquam formam restituit. Frontispicium basilicæ opere vermiculato exorna-

vit, candelabra atque alia templi ornamenta ex auro & argento confecit in eadem basilica, & partem Dominicæ crucis invenit in capsula ænea. & beati Leonis corpus vilius usque ad tempora sua jacens, quam ejus merita requirebant, honestiore ac celebratiore loco reposuit. Statuas Apostolorum vetustate exoletas renovavit. Multarum præterea ecclesiarum, quas commemorare longum esset, ornamenta collapsa, vel restituit, vel nova de integro fecit. Constituit præterea, ut in fractione Dominici corporis caneretur: Agnus Dei qui tollis peccata mundi, miserere nobis: ut letaniæ quoque à sancto Hadriano quotannis dicerentur per urbem, die annunciationis sanctæ genitricis ac Simonis, instituit. Ravennatibus autem Damianum, Berflavardum vero Britannis archiepiscopos dedit. Ecclesiam Aquileiensem quintam synodum non omnino approbantem ad sanitatem doctrina & autoritate sua tandem perduxit. Sunt qui scribant Lambertum virum sanctissimum apud Leodium ea tempestate martyrium subiisse: quod Pipinum reprehenderit, qui uxori pellicem Alpiadem superinduxerit. Hoc autem facinus ipsius Alpiadis fratrem commisisse, qui postea morbo pediculari consumptus est. Sunt etiam qui scribant Sergii virtute & sanctitate Saxones tum primum fidei nostræ characterem sumpsisse. His tot rebus vir sanctissimus insignis, pontificatus sui anno XIII. mense octavo, die III & XX. moritur, & in Basilica Petri collachrymātibus omnibus præ dolore ob amissum pontificem, communem omnium parentem magno funere sepelitur. VI idus Septembris. Vacat tum sedes mensem unum, diebus viginti.

IOHANNES. VI. PONTIF. LXXXVII.

Iohannes sextus, natione Græcus, eo tempore pontificatum iniiit, quo Theophylacius hexarchus Italiã petens, primo in Siciliam venit. Quod ubi sensere milites Itali, veriti ne quid mali ejus adventus portenderet, quod superioribus temporibus fere magis cum pontificibus quam cum imperatoribus sensissent, ingressurum urbem Romanam interficere constituerant. Verum Theophylacius autoritate Iohannis pontificis defensus, qui sequestrum se inter ducem & milites fecerat, compositis rebus omnibus Ravennam proficiscitur. Interea vero Gisulphus Beneventanus dux militum & hexarchi discordia fretus, Campaniam invadit, Soram & Arpinum occupat: villas incendit, rusticos & pecora abigit: quibus malis permotus pontifex, legatos ad Gisulphum mittit, qui ei mandent, ut omissis Campaniæ, & Hernicorum oppidis, in Sammium revertatur: quod si fecus fecerit, brevi sensurum omnipotentis Dei in se iram. His monitis perterritus Gisulphus oppida quæ ceperat restituens, Beneventum revertitur. Captivos autem omnes, quoad per ærarium ecclesiæ sibi licuit, Iohannes redemit ex toto Sammio conquisitos. At Iustinianus (quem diximus) à Tiberio in Chersonesum Ponti relegatum, inde fugiens ad Cacannum Bavarum pervenit, à quo primo ita perbenigne susceptus est, ut ei filiã in uxorem sponderit: verum postea pecunia & muneribus à Tiberio corruptus, hospitem & generum ei prode instituerat. Hoc ubi Iustiniãus intellexisset

ad

ad Trebellium Bulgarorum regem confugit, à quo etiam non ita multo post vi & armis in imperium restituitur. At vero dum hæc in Europa agerentur, Saraceni, occupata Libya & Africa, ex Septa solventes transmissio Atlantico freto, omnes Hispanias præter Astures & Cantabros occupant. Hi enim sicuti ultimi fuere in Hispania, quos Romanum subigeret imperium; ultimi quoque qui ab eo deficerent, soli postremo, qui Visogothorum à se discuterent jugum, ita nunc demum accepta Christi fide & religione armis se à perfida Saracenorum gente constantissime tutati sunt. Africa igitur quæ à Bellisario, primi Iustiniani duce recuperata centum & septuaginta annis Romano paruit imperio, à Saracenis una cum Bætica Hispaniæ (quam nunc Granatam vocant) tum occupata, eorum moribus & legibus jam septingentis & quadraginta annis obtemperat, cum maxima christiani nominis ignominia: Et si Hispani, qui iactare ingenium & fortitudinem solent, nequeant tantam labem ab Europa propellere. Sunt qui scribant Bedam, qui eisdem temporibus fuit, hanc calamitatem literis ad principes christiani nominis scriptis lamentatum fuisse, quo bellum in hostes Dei atque hominum susciperent. Beda enim præter Græcæ atque Latinæ linguæ doctrinam, quam non mediocriter tenebat, ob religionem etiam atque modestiam venerabilis cognomentum adeptus est. Scripsit enim multa in actus Apostolorum, in Lucam. Edidit & librum de temporibus, & homilias plerasque, quibus multum Gallici sacerdotes utuntur. Strabo quoque & Haymo viri doctissimi Bedæ fratres sunt habiti; quorum alter

alter plerasque homelias eleganti sermone composuit : alter vero Genesim commentatus est. At Iohannes pontifex , restituta basilica sancti Andreae in Vaticano, sacroque templo divi Marci, atque ornato altari principis Apostolorum Petri, ductis columnis dextra laevaue , moritur pontificatus sui anno III. mense III. martyrio ut quidam volunt. Sed à quo martyrium passus sit , non satis constat. Sepultum ad cœmethumbas Sebastianas , via Appia quidam affirmant. Ejus ex morte vacat tum sedes mensem unum, dies undeviginti.

IOHANNES. VII. PONTIF. LXXXVIII,

Iohannes septimus , natione Græcus, patre Platone , eo tempore pontificatum iniiit , quo Iustinianus Constantinopolim reversus, Tiberium & Leontium, à quo fuerat imperio dejectus , spectante populo interfici iussit. Multos præterea ex inimicis è medio sustulit vario genere mortis, plerosque in cacerem coniecit : quorum de numero quotidie aliquem supplicio afficiebat , cum nares emungendo illatæ injuriæ reminiscebatur. Præterea vero Gallinicum patriarcham Constantinopolitanum confossum oculos , Romam exulatum misit : Cyrumque abbatem , cuius magnificentia in Ponto vixerat in locum Gallinici patriarcham sufficit. Eadem vero stultitia vexatus, qua fuerat ante amissum imperium , Sergio pontifice duos metropolitanos Romam misit , qui Iohannem adhortarentur, ut habita synodo , quæ de homusio crederent orientales, eadem vera etiam occidentales affirmarent, præpositis libellis, in quibus ei subscribendum erat. Homi-
nes

nes autem re infecta ad imperatorem pontifex remisit, neque tamen (ut par erat) errores male de Deo opinantium emendavit, censuris & interdictis, quemadmodum constantem pontificem decuisset. Sunt qui scribant (sine autore tamen) Arithpertum Longobardorum regem religione motum, condonasse Alpes Coctias beato Petro: & quicquid à Taurinis & Medullis Genuam usque Ligusticamque protenditur. Alii autem affirmant donationem ipsam ab Arithperto confirmatam fuisse. Verum cum de donatione nil certi habeatur, paleamque pontificii juris periti appellent, quod sine frumento sit, nihilque Constantinianæ elegantiae ac dignitatis habeat, quomodo de confirmatione constabit? Ad Iohannem pontificem redeo, virum certe multæ eloquentiæ & sanctitatis, qui in basilica Petri oratorium (ita enim appellant locum orandi) in honorem Dei genitricis extruxit, cujus parietes vermiculato opere intecti, dextra lævaque quorundam sanctorum patrum vultus ostendebant. Basilicam præterea sanctæ Eugenïæ restituit, iam pridem vetustate collapsam. Cœmeteria quoque sanctorum martyrum Marcellini, Marci, Damasique pontificis exornavit. Postremo vero multas basilicas pictura & statuis sanctorum cultiores reddidit. Has autem qui cernebant, ipsum pontificem intueri videbantur, unde exemplaria gravitatis & dignitatis pictores ac statuarii sumpserant. Moritur autem Iohannes secundo pontificatus sui anno, mense septimo, die XVII. sepeliturque in basilica Petri ante altare Dei genitricis, quod ipse extruxerat, quintodecimo calendas Novembris. Ejus

autem in morte tribus mensibus sedes vacat.

SISINIUS. I. PONTIF. LXXXIX.

Sisinius, vel (ut alii volunt) Sosimus, natione Syrus, patre Iohanne, XX tantum diebus in pontificatu vixit, quo quidem tempore ferunt sancti Benedicti corpus è monte Cassino furto sublatum propter solitudinem loci, & in Galliam translatum fuisse. Sosimus autem licet podagra & chiragra ita laboraret, ut neque ambulare, neque cibum capere posset, tamen ita urbis Romæ & reipubl. christianæ curam gessit, ut nil prætermiserit, & ante pontificatum & in ipso magistratu, quod bonum Pontificem deceret. Iam enim materiam omnem parabat, qua & mœnia urbis & templa vetustate collapsa in meliorem formam restitueret, celebratioaque redderet. Verum subita morte correptus, in basilica Petri sepelitur octavo idus Novembris. Vacat tum sedes mensem unum, & dies decem & octo.

CONSTANTINUS. I. PONTIF. XC.

Constantinus, natione Syrus, patre Iohanne, eo tempore pontificatum iniit, quo Romæ triennio fame laboratum est, qua quidem in re ita omnes tum, vel maxime pauperes iuvit, ut Constantinum cœlitus missum homines arbitrentur. Interea vero Iustinianus odio pontificii nominis Mauritium patricii ordinis virum, & Heliam Spatarium in Chersonesum, ubi exulaverat, cum classe mittit, qui omnes pubertatem supergressos occiderent. Fecere mandata præfecti classis,

classis, ut rabiem imperatoris explerent. Et ne in homine solam crudelitatem fuisse existimes, tantæ ingratitude fuit, ut Trebellium regem, cuius ope & copiis in imperium restitutus fuerat, cum Thracibus contendentem de improvise hostili manu adortus sit: quem certe Trebellius non modo sustinuit, verumetiam cum detrimento repulit. De pristina vita ob calamitates, quas perpessus fuerat, Iustinianus nil immutaverat, præter hoc tantum, quod sedem Apostolicam, contra atque antea consueverat, veneratione deinceps observavit tutatusque est. Nam cum Felix Archiepiscopus Ravennas ordines à Romano pontifice accepisset, cogeretique de more formulam obtemperandi scripto, & pecuniam Romam mittere, neque id præ arrogancia faceret, Iustinianus recognita Theodorum patricium, classis præfectum, statim admonet, ut primo quoque tempore ex Sicilia in Ravennates moveat. Is autem dicto imperatoris obtemperans, & Ravennates prælio superato, maximis affecit cladibus, & Felicem catenis vincitum Constantinopolim misit. quem postea Iustinianus in Pontum relegavit, orbatum prius luminibus æneo vase concavo, ac quidem cadente diu inspecto. Inde enim pyramis ignea exit, quæ facillime oculorum aciem perstringit & obcæcat. Nequaquam tamen hanc sævitiam Constantinus probavit: redigere enim hominem ad sanitatem volebat, non tantis malis affici. Interea vero cum hæc à pontifice & imperatore agerentur, Aisprandus regnum avitum repetens, auxilio Bavarorum fretus, in Italiam descendens collatis signis cum Arithperto dimicat & vincit: re-

quoque Longobardorum potitur, Arithperto ipso, dum trepide nimium aufugit, in rapido flumine submerso. Verum Aisprandus non ita multo post moriens Luitprandum filium regni successorem approbantibus omnibus reliquit. Iustinianus autem, videndi Constantini pontificis admodum studiosus, hominem rogat, ut ad se proficiscatur, præmissa classe quo tutius navigaret. Appropinquanti autem urbi regię Constantino Tiberius Iustiniani filius cum regio comitatu, & Cyrus Patriarcha cum omni clero, honoris causa, ad octavum lapidem obviam prodeunt, eumque camelanto pontificali amictu indutum, solenni pompa urbem ingressi in regiam perduxere. Inde vero Nicomediam proficiscens, quo venturus & imperator Nicea erat, non secus quam Constantinopoli à Nicomediensibus suscipitur. Iustinianus autem non ita multo post urbem ingressus, non solum pontificem amplectitur, verumetiam ejus pedes venerationis causa exosculatur. Cum vero sequentibus diebus multa inter se collocuti fuissent, confirmassetque Iustinianus pontificum decreta, Constantinus abiens hominem adhortatur, ne in Philippicum Chersone exulantem, gravius aliquid decerneret, veritus ne aliquid mali oriretur, quod Philippicum magni animi esse & consilii virum intellexerat. Verum Iustinianus consilio pontificis, bene momentis, nequaquam obtemperans, classem in Pontum mittit eo animo ut Philippicum interficeret: qui quidem deficientibus ad se militibus, eadem classe usus, duodecimo ab urbe Constantinopoli milliario, cum Iustiniano & Ti-
be-

berio dimicans , eos vincit & interficit , imperioque statim omnium consensu potitur. Deinde vero Cyro Patriarcha in Pontum relegato , quod bene cum pontifice Romano sentiret , in ejus locum Iohannem monachum hæresiarcham sufficit. Cujus quidem dogmata statim Romam misit , mandavitque ut omnium consensu approbarentur. At Constantinus habita synodo , non modo Philippici & Iohannis monachi opiniones improbat , verumetiam decernit ut sanctorum Patrum imagines , qui sex concilijs ab omnibus probatis interfuerant , in porticu beati Petri depingerentur , cum intellexisset eas à Philippico è parietibus sanctæ Sophiæ ignominia causa abrasas fuisse. Præterea vero idem pontifex constituit , ne Imperatoris hæretici nomen publicis scriptis , aut privatis , in ære , argento , plumbove reciperetur. At Anastasius cognomento Arthemius , sumptis armis , Philippicum imperio dejecit anno I. & mense imperii VI. eumque captum oculis privavit. Literas præterea ad Constantinum Pontificem mittit , quibus se Catholicæ fidei ac sextæ Synodi accerrimum defensorem futurum pollicetur. Verum hic quoque triennio post à militibus spretus imperio dejecitur , cogiturque à Theodosio , qui in ejus locum suffectus est , sacros ordines recipere , ne ei sacris initiato amplius redire ad imperium liceat. Theodosius autem Catholicus Imperator statim imagines sanctorum Patrum (ut diximus) à Philippico demolitas restitui pristino in loco mandavit. Felix vero (quem diximus) in Pontum à Justiniano relegatum , à pristina hæresi discedens in patriam rever-

revertitur, ac sedem unde pulsus fuerat repetit. Declaratum est etiam eodem tempore Ticinensem Episcopum Romanæ sedi tantum non, etiam Mediolanensi Archiepiscopo obtēperare debere. Ea enim de re magna & diuturna inter utrumque antistitem contentio fuerat. Sunt qui scribant, duos reges Saxonum hoc eodem tempore Romanam voti & religionis causa venisse, mortuosque eodem esse peste, ut arbitror. Post hos vero non ita multo post moritur Constantinus, VII pontificatus sui anno, die XX. ac in basilica Petri sepelitur III Idus Februarii. Sedes autem hujus in morte mensem I. & dies XL tum vacat.

GREGORIUS. II. PONTIF. XCI.

Gregorius secundus, patria Romanus, patre Marcello, sub Sergio Pontifice sacris initiatus, sacellis & bibliothecæ præfuit, tantæ fidei & integritatis est habitus. Sumens deinde Diaconatus ordinem, Constantinopolim cum Constantino pontifice proficiscitur: ubi cum acriter disceptatur quibusdam de rebus ad fidem pertinentibus, ita acute respondit, ut omnibus ingenii sui & doctrinæ admirationem injiceret, tantæ enim eruditionis & facundiæ erat, ut facile convinceret male de fide nostra opinantes. Inito autem pontificatu, & mœnia urbis aliqua ex parte vetustate collapsa instaurat, & trabes basilicæ principis Apostolorum Laurentijq; martyris extra muros annositate quassas restituit, resarctis tectis ac parietibus, introductisque de more aquis, compaginatis fistulis jamdudum vetustate & hominū incuria vitiatas. Alias quoque Ecclesias restituit, mune-

neribusque tum aureis, tum argenteis exornavit: quas quidem enumerare longum esset. Non reticebo tamen restitutum esse ab eo monasterium via Hostiensi positum non longe à basilica Pauli, cujus ruinas adhuc cernimus. Restitutumque etiam monasterium beati Andreae quod Barbaræ nuncupatur, ibique dispositos monachos, qui die ac noctu laudes Deo canerent. Hujus præterea hæc peculiaris laus est, quod ejus opera Germani ad fidem nostram conversi sunt, missio eo Bonifacio monacho, qui eos è tenebris educeret, proposita veritatis luce. Ipsorum autem Germanorum magnam partem Romam venientem suis manibus vir sanctus baptizavit. Impulit item sua auctoritate Liuthprandum primo quidem recusantem Arithperti donationem (de qua antea diximus) confirmare: qui quidem Liuthprandus principio regni sui & Baiovaræ magnam partem occupat, & Ravennam obsidet ac capit. Ejusdem temporibus Tiberis adeo in immensum crevit, urbem porta Flamminea influens, ut & in via lata hominis magnitudinem aqua fere æquaret, & à ponte Milvio usque ad gradus sancti Petri navigaretur lintribus non parvis. Duravit autem hæc illuvies diebus septem cum maximo civium damno & detrimento, everfis domibus ac erutis arboribus satisque. Luna quoque eclipsim tum passa, usque ad mediam noctem colorem sanguineum præ se tulit. Dedit & signa futuri mali Cometes, extensa ad septentrionem cauda. Gregorius autem quo summi Dei iram à cervicibus Christianorum averteret, frequentes supplicationes urbe tota facit. Dum hæc Romæ à pontifice agerentur, nunciatum est Lon-

gobardos Beneventano duce arcem Cumanam insidiis occupasse : qua ex re Gregorius vehementer commotus, Longobardos admonet, ut arcem præter fœdera pacis fraude occupatam reddant, aliter eos brevi indignationem omnipotentis Dei sensuros. verum cum hostes sæpius moniti res repetitas non redderent, Neapolitanos pontifex adhortatur præposito præmio, præmissisque etiam quibusdam militibus Romanis, ut arcem vi occupent. Hi vero mandata strenue facientes, Theoduno subdiacono hanc rem curante arcem recipiunt, cæsisque trecentis ex his quæ in præsidio erant, ad quingentos vivos capiunt, ac Neapolim perducunt, ubi statim militibus præmia reddita sunt. Pace itaque foris parta, Gregorius reparandis locis sacris animum adjicit. Basilicam namque sanctæ crucis in Hierusalem iam pridem destitutam restituit, porticus circumquaque positas instaurat fornicibus & tectis. Oratorium Osannæ in monte Cælio à fundamentis extruxit. Domum paternam mortua matre in honorem Agathæ Christi martyris dedicavit, eoque loci monasterium extruxit, additis suburbanis & rusticis prædiis ad monachorum usum & commoditatem. Saraceni autem discordia Christianorum freti, ex Septa Aphricæ in Hispāniam trajicientes, provinciam omnem præter Bæticam à suis jam antea possessam depopulantes, ad Aquitaniam usque cum coniugibus & liberis pervenere, eam quoque provinciam occupaturi. Erat tum Carolus Martellus Pipini regis filius magno apud omnes in pretio. Duos enim filios Pipinus tum habuit, mortuo Grimoaldo, Carolomannum, & Carolum Martellum, qui postea solus

solus, hoc quoque mortuo, regnum Franciæ obtinuit, multis tamen aduersantibus: maxime vero Eudone Aquitaniæ duce, & Childerico rege, quem Franci quidam post Theodoricum æmulatione moti regem constituerant. Verum Carolus Martellus transmissis Sequana fluvio in Aurelianos movens, uno impetu hostes fundit fugatque, ac regno Franciæ solus potitur. Rhenum deinde trajiciens, Saxones, Alemannos, Suevos, Bavaros regno suo adjicit. Verum cum intellexisset Saracenos ab Eudone in Galliam evocatos, magnis itineribus in hostem proficiscitur: pugnandi que potestatem facit, & vincit non longe à Turonum finibus. In eo autem prælio scribunt historici ad trecenta & LX millia Saracenorum cecidisse: ex Francis vero mille tantummodo centum & quinquaginta desideratos. Sunt tamen qui scribant, Eudonem tanto periculo motum, postremo cum Carolo sensisse. Hac itaque ratione Saraceni beneficio Caroli à cervicibus Hispanorum & Gallorum pulsi, rabiem omnem & indignationem ex tanta clade conceptam in Constantinopolitanos vertere: urbem enim terra marique triennio obsident. Verum cum fame, frigore, peste, bello, postremo magna incommoda paterentur, obsidionem solventes, ad sua quique rediere: Ex Constantinopolitanis autem ad trecenta millia eadem peste consumpta traduntur. In Italia vero Longobardi duce Liuthprando Ravennam diu obsessam eandem capiunt & diripiunt: inde Ticinum, auferentes quicquid præclarum in urbe erat, unde crediderim tum equum illum æneum viro insidente, Papiam advectum, quem accolæ Regis Solem

vocant. Sed ita fit, in rebus humanis vicissitudo est. Quod enim Theodoricus aliique reges Gothorum, atque deinceps hexarchi Ravennates Roma Ravennam detulerant, id postea in varia loca disiectum est. Interim vero Romæ à quibusdam seditiosis in pontificem conjuratur, principibus conjurationis Basilio, Iordane carthilario, Iohanne subdiacono cognomento Lurion, Marino spathario, qui ducatus Romano imperatoris nomine tum præ erat. Verum dilata in aliud tempus res est, quod Marinum imperator revocaverat. Tentare & Paulum hexarchum conjurati cœpere, quo quidem duce in tanta re uti volebant. Sed Romanus populus re ipsa tandem patefacta arma capit, Iohannem & Lurionem interficit, reliquosque conjuratos dissipat. Basilium monasterio includit: ubi & vitam finivit. Paulus autem vehementer pontifici infensus, quod ab eo prohiberetur, quo minus nova vectigalia exigeret, clam & aperte mandato imperatoris viri sanctissimi mortem quærere, sed Romani & Longobardi sumptis armis, quo minus id fieret, prohibuere. Tum vero Leo tertius imperator, cum aperte invehi in pontificem non posset, edictum proponit, ut omnes qui sub imperio Romano essent, sanctorum omnium, martyrum & Angelorum statuas, atque imagines è templis abraderent & auferrent, tollendæ (ut ipse dicebat) idololatriæ causa: qui vero secus fecisset, eum se pro hoste publico habiturum. Gregorius autem tantæ impietati non modo non obtemperat, verumetiam omnes Catholicos admonet, ne in tantum errorem timore vel edicto principis ullo modo dilabantur. Qua co-

hortatione adeo certe animati sunt Italiæ populi, ut paulum abfuerit quin sibi alium Imperatorem deligerent. Quo minus autem id fieret, autoritate sua obstare Gregorius annixus est. Ravennæ tamen tanta seditio orta est, cum alii Imperatori, alii Pontifici obtemperandum dicerent, ut in ipso tumultu Paulus Hexarchus cum filio occideretur. Mittitur deinde ab Imperatore Eutichius eunuchus, qui pollicitationibus & donis Longobardos à benevolentia & societate Romani Pontificis separaret. Verum cum id frustra quæreretur, rem toties tentatam ad tempus omisit, unde Pontifex tanta molestia liberatus, loca pauperum & Basilicas invisere cœpit, eaque restituere, quæ ob vetustatem & incuriam ruinam minabantur. Pacem præterea inter regem Longobardorum & duces Spoletinum ac Beneventanum composuit. Hos enim Rex ipse opprimere instituerat, cujus animum adeo Pontifex ad mansuetudinem redegit, interposita Salvatoris nostri autoritate, ut omisso bello, armillas, baltheum, enses, ac reliqua arma templo principis Apostolorum offerret, cum exercitu enim usque ad Vaticanum pervenerat, peccato tamen agmine, hac de re cum Pontifice locuturus. Leo autem Imperator, fanatico spiritu iterum incitatus, omnibus mandat, ut simulacra, vel lignea, vel ænea vel marmorea ad se deferant, & delata statim incendit, non deferentes vero capit & obtruncat. Germanum Patriarchum id potissimum improbantem, in exilium mittit, in ejusque locum Anastasium male sentientem sufficit, quem postea Gregorius synodo habita privavit, & ab officio divino semovit, nisi ad Ca-

tholicam fidem reverteretur. Sæpius præterea, ut sanctissimum virum decuit, literis Imperatorem admonuit, ut omissis quorundam improborum erroribus, veram tandem amplecteretur fidem, & abolere Sanctorum imagines desineret, quorum memoria & exemplari ad virtutem & imitationem excitarentur homines. Sunt qui scribant, Bonifacium hujus Pontificis tempore è Britannia Romam venisse, & ex monacho ob ejus sanctitatem Episcopum factum, ac in Germaniam, ad confirmandos prædicatione & exemplo Germanos in fide, missum, quod quidem ita egregie fecit; ut Moguntinus Episcopus creari meruit: in Africam deinde proficiscens, cum verbum Dei elegantissime prædicaret, ab hostibus Christiani nominis occiditur. Ferunt & sanctum Aegidium, natione Græcum, exemplo & miraculis insignem tum habitum fuisse, & Petronium civem Romanum ex voto basilicam beati Benedicti prope Derelictam sua impensa restituisse. At Gregorius qui suo exemplo omnes ad virtutem & sanctitatem incitabat, pontificatus sui anno sexto decimo, mense nono, die undecimo moritur; sepeliturque ad basilicam Petri tertio idus Februarii. ejus in morte episcopatus tum vacat dies quinque & XXX. Centum autem & VIII ac XL. episcopos toto suo pontificatu creasse dicitur.

GREGORIUS III. PONTIF. XCII.

Gregorius tertius, natione Syrus patre Iohanne, anno Domini septingentesimo quinquagesimo nono omnium consensu ponti-

tificatum iniit. Fuit autem vir singularis doctrinæ, & humanitatis præcipuæ, Græca atque Latina lingua eruditus. Mentem divinæ Scripturæ ita calens, ut nemo tum disertior prædicatione atque interpretatione rerum occultarum & admirabilium haberetur. Præterea vero, ne verbo tantum & cohortatione populos movisse arbitraris, omnia que exemplo movere possunt, ita assidue obibat, ut judicare difficile sit, promptior ne lingua quam opere habendus esset. Orthodoxæ fidei ita acerrimus defensor fuit, ut ob eam rem maximorum principum graves similtates & inimicitias susceperit, non armis, non potentia, non minis cuiuspian è gradu constantiæ suæ dejectus. Tantæ postremo humanitatis fuit, ut & pauperes miræ charitate complecteretur, ac elemosynis foveret, captivos redimeret, ære alieno nexos solveret, viduas & pupillos, quo minus à potentibus circumvenirentur, tutaretur, adeo, ut fere omnium parens ac pastor merito vocaretur. Hic statim ubi pontificatum iniit, cleri Romani consensu Leonem tertium Imperatorem Constantinopolitanum imperio simul & communionem fidelium privat, quos sanctas imagines è sacris ædibus abrasisset, & statuas demolitus esset, quodque etiam de Homusio male sentiret. Interim vero cum Liuthprandus Longobardorum rex cupiditate imperandi motus, urbem Romam obsideret, captis circumquaque oppidis omnibus, Gregorius legatos navi, quia terrestri itinere non licebat, ad Carolum Franciæ principem statim mittit, qui hominem rogarent, ut primo quoque tempore laboranti Romæ, & Ecclesiæ auxilium ferret. Com

sueverant autem pontifices Romani, si quid mali ab externo hoste immineret, auxilia ab Imperatore Constantinopolitano petere. Quod facere Gregorius substitit, cum ob easdem causas, quas paulo ante commemoravi, tum vel maxime, quod urbem regiam ægre Leo à Saracenis tutaretur, nedum alios defenderet. His itaque rationibus accidit, ut tunc primum tutela Ecclesiæ ab Imperatoribus Constantinopolitanis ad alios translata sit. Carolus autem rogatu Gregorii patrociniū Ecclesiæ suscipiens, Liuthprandum regem amicum & compatrem rogat, urbem ne obsideat, ac Pontificem vexet, hac re nil sibi fieri molestius quicquam, aut gravius posse. Obtemperat Carolo Liuthprandus, atque urbem obsidione solvit. Nam inito jam antea inter se federe, Carolus Pipinum filium in Cisalpinam Galliam ad Liuthprandum miserat, ut ei capillum de more sacrorum succideret, unde compatres more Christiano invicem facti sunt, quod est quoddam affinitatis vinculum. Remiserat puerum ad parentes Liuthprandus multis ac maximis donatum muneribus. At Carolus pacatis Italiæ rebus, in Burgundiones versus, eos vi capit, & præmodestia socios appellat: Phryxones idololatrias opprimit: Lugdunum, Arelate, Massiliam de Vesogothis occupat, qui Anthimum Saracenorum regem in auxilium vocant. Is itaque cum magno exercitu Rhodanum trajiciens, Avenionem vi capit, opportunitate loci pro arce usurus. At Carolus, re cognita, eo propere cum exercitu movet, & Avenionem recuperat, interfectis Saracenis omnibus, qui in præsidio erant. Inde Narbonem

proficiscitur, quo aufugisse Athimum cognoverat. Ab obsidione Narbonæ discedens, quod Amoreum alterum ex Saracenis Hispaniæ regem venire in auxilium Athimi cum magno exercitu intellexerat, haud procul inde in vallem Corbariam descendit: ubi inerat planities ad dimicandum aptissima Amoreus autem arbitratus, Carolum desperatione rerum in fugam versum, in vallem ingreditur, statimque pugnandi copiam facit. Non detrectat certamen Carolus, licet hostium numerus prope infinitus esset. Tandem vero, ubi acriter aliquandiu utrinque pugnatum esset, cadente autem in primis aciebus Amoreo, funduntur hostes fuganturque: quorum pars magna in proximis paludibus & stagnis, quo confugerant oppressa est. Athimus vero, forte fortuna navigium nactus, inde in Hispaniam ulteriorem fugiens, omnes insulas quas adiit, desperatione rerum ferro ac flamma vastat. Eodem ferme tempore beati Augustini corpus, quod antea ducentis & quinquaginta annis ab Hipponne in Sardiniam translatum fuerat, cum Vandali prædabundi Africam vastarent, diligentia Liuthprandi ex Insula ipsa Papiam delatum est, & egregio in loco reconditum. At Saraceni his claudibus domiti, intra Pyrenæum se deinceps continent, unde Vegosotthi omnes, qui citeriorem Hispaniam & partem Galliæ occupaverant, auxilio carentes, in potestatem Caroli devenere, atque ita Gotthi, qui trecentis prope annis imperaverant, funditus deleti sunt præter paucos, quos Barchinonenses ab interitu liberarunt. Sunt qui scribant Liuthprandum copias auxiliares in

tanto bello Carolo misisse, atque ita, rebus beneficiis, suos omnes onustos præda domum rediisse. Interim vero Gregorius Pontifex nequaquam otio & pace abutens, ad exornandas Ecclesias animum adjicit. Nam & Altare beati Petri sex columnis onychinis augustius reddidit, dextra ac læva positis apud Philopareas vetustate fere comminutas. Stabant in his columnis trabes argento delibutæ. In trabibus vero æquis spatiis Salvatoris & Apostolorum simulacra distinxit. Struxit & oratorium in eadem basilica, in quo de reliquiis fere Sanctorum omnium recondidit, celebrarique eo loci quotidie mandavit, atque in Canone celebritatis hæc verba addidit, marmoribus circumquaque positis insculpta: Quorum solennitas in conspectu tuæ majestatis celebratur Domine Deus noster toto in orbe terrarum; & cætera. Quibus verbis nunc sacerdotes in secretis non utuntur. Præterea vero huic basilicæ multa argentea vasa condonavit: ejus quoque jussu & impensa aurea Dei genitricis imago Salvatorem amplectens extructa est, & in basilica sanctæ Mariæ ad Præsepe collocata. Restituit etiam tectum sancti Chrylogoni, eoque in loco monachos collocavit, qui rem sacram quotidie celebrarent. His addidit & fundos unde viverent. Monasteria quoque multa partim restituit, partim vero à fundamentis extruxit, addita regula qua monachi integre & sancte viverent. Instauravit & mœnia urbis, magna ex parte vetustate collapsa. Idem etiam Centumcellis fecit jam prope desertis propter collapsa mœnia. Instituit præterea, ut fere sine intervallo & à presbyteris

ris hebdomadariis & à monachis in Ecclesia sancti Petri divina officia celebrarentur: unde apparet & monachorum & presbyterorum secularium domicilia multis in locis contigua fuisse, qui æmulatione moti, Deo quam diligentissime serviebant. Gregorius vero bene de Deo & hominibus meritis, anno pontificatus sui decimo, mense octavo, die IIII & XX. moritur, ac in basilica Petri sepelitur, quarto Calendas Decembris, collachrymantibus omnibus, tanquam communi parente orbatis. Sedes autem dies octo tantummodo tum vacat.

ZACHARIAS. I. PONTIF. XCIII.

ZAcharias, natione Græcus, ex patre Polycramio, inter optimos Pontifices annumeratur. Fuit enim vir mitissimi ingenii, miræ suavitatis & gratiæ, omni virtute præditus, cleri ac populi Romani amator: ad iram tardus, ad misericordiam & clementiam promptissimus, nulli malum pro malo reddens, sed ad imitationem Salvatoris malum in bono vincens: & adeo quidem, ut quos habuerat æmulos & inimicos, eosdem postea, inito pontificatu, honoribus & præmiis affecerit. Cum autem initio pontificatus sui ardentem bellis Italiam offendisset, legatos de pace componenda statim ad Liuthprandum Longobardorum regem misit, persequentem bello Transamundum Spoletinum ducem. Verum cum à legatis ea de re nil fieret, ipse comitante clero Romano in Sabinos proficiscitur. Ferunt autem octavo milliario à Narnia regem pontifici, honoris causa, obviam factum ex equo descendisse, ac pedibus virum sanctissimum in urbem comitatum fuisse.

fuisse. Qui sequenti die inter missarum solennia orationem publice habuit, & quidem elegantem, qua ostendit, quid maxime regem Christianum deceret, sive pacem, seu bella gerat. Hac oratione ita permotum regem ferunt, ut statim arbitrium omne componendæ pacis ei commiserit. Iam vero Transamundum ducatu Spoletino rex privaverat, in ejusque locum Agrandum nepotem suum suffecerat. Accipitur tamen in gratiam Transamundus rogatu Pontificis: & ex duce in clericatum assumitur. Redduntur item Romanis oppida sua ex Sabinis capta: redditur Narnia & Ancona ex Picentibus: & quicquid à Longobardis triginta jam annis in Hetruria occupatum fuerat. Redduntur & captivi omnes eo bello capti. Mira etiam humanitate pontifex usus est: adhibito enim rege in convivium, nullum genus comitatis & gratiæ prætermisit. Inde vero rex pacato agmine abiens, non ita multo post moritur, anno regno sui trigesimo secundo. Fuit autem vir tanto regno dignus: quippe qui sapientia, prudentia, consilio plurimum valebat, ac ita manu promptus erat, ut nemo veteranus eo pugnator haberetur. Iustitia autem & clementia ita insignis habebatur, ut difficile judicaretur, ultra in re majorem laudem mereretur. Huic autem in regno Aldeprandus nepos succedit: quo quidem post menses sex defuncto, Rachis Dux omnium suffragiis rex decernitur, vir certe omni laude dignus, si vitam ejus, si mores, si animi integritatem inspicias. Redintegratū quoque foedus cum hoc rege à pontifice est missis legatis, quibus omnia ex animi sententia rex ipse pius & religionis amator benignissime

concessit. Post quartum vero regni sui annum rex divino numine tactus, spreto regno vitam monasticam amplectitur: uxorem & filios, ut idem ipsi facerent, adhortatus. Hujus quidem frater Aistulphus regnum occupat, qui ob astutiam ingenii & ferocitatem animi omnibus arma intentabat, maxime vero pontifici & Romanis: quorum ditionem sibi vendicare armis conabatur. Interea vero Carolus Martellus, gravi morbo correptus, suadentibus amicis regna à se armis occupata filiis suis dividit. Nam Carolomanno majori natu Austria & Suevia, Pipino vero juniori Burgundia & pars Franciæ obtigit. Moritur autem Carolus, vir animi & sapientiæ singularis, villa Carisiaco apud Isarim fluvium, anno magistratus sui (quem Majorem domus vocant) quinto & trigesimo, sepeliturque Parisiis in basilica Dionysii martyris. Habuit & alium filium Carolus ex prima uxore ortum, quem Gryphonem appellabant: cujus cum nomine etiam mores conveniebant. Rapere enim ex alieno consueverat, unde & bella fratribus intulit, & Saxones gentem ferocissimam contra eos sollicitavit. Carolus autem & Pipinus hostili manu provinciã Saxonum ingressi, Theodoricum gentis principem in deditionem accipiunt. Ab hac autem expeditione digrediens, Carolomannus Romam venit: ibique dimissa imperiorum & regni gloria, in montem Cassinatem ad monasterium sancti Benedicti proficiscitur: ubi & monachi habitum & mores suscipit. At Pipinus regnandi cupidus, legatos suos ad Pontificem mittit, eumque rogat, ut regnum Franciæ sibi autoritate sua

confirmet. Annuit Pontifex ejus postulatis, accepti beneficii & veteris benevolentiae memor, quae inter Pontifices & principes hujus familiae intercesserat, atque ita ejus autoritate regnum Franciae Pipino adjudicatur, anno Domini septingentesimoquingentesimo tertio: ex Majore namque domus, qui post regem summus erat apud Francos magistratus, reges Franciae deinceps à Pipino secundo ejusque familia originem habuere. Ferunt Carolum, quem diximus, monachi habitum sumpsisse, ex monte Cassino cum aliis monachis ad Zachariam Pontificem venisse: ab eoque precibus obtinuisse, ut eis liceret repetere sancti Benedicti corpus furtim ablatum, quod tum in Floriacensi monasterio regni Franciae collocatum fuerat. Annuit istorum precibus Pontifex, & literis Pipinum adhortatur, ut patiatur monachos sancti Benedicti corpus repetere. Quod quidem rex haud gravate concessit, quia inde furtim ablatum à monachis quibusdam senferat. Zacharias autem, pace jam ubique parata, multas basilicas ruinam minantes restituit. Porticum quoque & turrin ante basilicam Lateranensem à fundamentis erexit: ubi & cancellos & portas aeneas extruxit. In ipso frontispicio porticus orbis terrarum imago descripta erat, Sanctorum imagines vetustate exoletas renovavit. Lateranenses aedes auxit & exornavit. Bibliothecam beati Petri restituit. Vestigal praeterea unicuique basilicae assignavit, unde oleum pro lampadibus emeretur. Condonavit & vestem Altari beati Petri auro gemmisque distinctam, qua depicta inerat Iesu Christi natiuitas. Idem quoque basilicam beati

Georgii in velabro condidit, eoque loci caput ipsius Sancti collocavit. Aedificavit & oratorium beatæ Cæciliæ, via Tiburtina, quinto ab urbe miliario. Huic autem basilicæ oratorium quoque addidit in honorem beati Cyri Abbatis: addidit & fundos, unde sacerdotes viverent. Restituit & tectum Eusebii martyris, quod suo tempore corruerat. Constituit item ut bucellarii quotidie elemosynas è Lateranensi palatio cujusvis generis præberent. Venetis præterea inhiuit sub anathematis poena, ne servos, Christi signo notatos, Saracenis & gentilibus venderent, ut mercatores facere consueverant. Postremo vero ne literas in tanto rerum fastigio eum prætermisisset arbitraris, quatuor libros Gregorii, in dialogo è latino in græcum transtulit, ut haberent Græci unde bene vivendi rationem perdiscerent. Cum vero ita sancte & integre populum Dei annis decem, mensibus tribus cum maxima omnium benevolentia gubernasset, moritur, ac sepelitur in basilica Petri, idibus Martiis. Ejus autem ex morte episcopatus tum vacat diebus duodecim.

STEPHANVS. II. PONTIF. XCIIII.

Stephanus secundus, natione Romanus, patre Constantino, per gradus ecclesiasticos ad pontificatum pervenit, licet defuncto Zacharia Stephanum, quendam presbyterum Romanum pontificem populus statim creasset: qui tertia die pontificatus sui somno excitus, dum res domesticas disponere incipit, morbo apoplexiæ correptus, interiit. Post hunc vero cleri consensu in templo

plo Sanctæ Dei genitricis ad Præsepe Stephanus secundus pontifex creatus : humeris omnium (a deo erat omnibus gratus) in basilicam Salvatoris, quæ etiam Constantiniana dicitur, deportatur, atque inde in patriarchatum Lateranensem. Erat autem vir singularis religionis & prudentiæ: amator cleri, Ecclesiarum restitutor, christianæ doctrinæ diligens prædicator & scriptor, pater pauperum, pupillorum & viduarum defensor ac rrimus, fortissimus & constans in rebus agendis, non tamen pertinax. Placare enim Aistulphum, Romanorum agros & fines bello vexantem, primo quidem verbis & muneribus conatus est. Nam tributum sibi Rex avarissimus penderi volebat à populo Romano quotannis singulis aureis in capita collatis: unde Pontifex coactus ad externa auxilia confugere, ad Constantinum imperatorem Constantinopolitanum legatos mittit, qui auxilium petant contra Aistulphum totam Italianam vexantem, quique jam Ravennam, hexarchatus sedem, & magnam partem Flammineæ ceperat. Verum cum id frustra ac sæpius tentasset, ejus rei causa proficisci ad Pipinum regem Franciæ instituit. Mittit itaque legatos ad Regem, qui Aistulpho mandat, ut ei tuto liceat iter facere per regnum suum. Postulata concessit Aistulphus Pipini rogatu. Stephano autem jam fines regni Franciæ attingenti, Carolus Pipini filius, cui postea à rebus gestis Magno cognomentum fuit, ad centesimum lapidem honoris causa fit obviam. Idem facit & Pipinus tertio ab urbe lapide, qui ex equo descendens & pedes sanctissimi viri exosculatus est, & à freno equi, quo Pontifex yhebatur pedes ipse nunquam.

quam discessit, donec hominem in urbem perduceret, & in cubiculo, ubi diversaturus erat, collocaret. Aistulphus autem veritus, ne quid mali in se Stephanus moliretur, Carolomannum monachum ad fratrem Pipinum mittit, qui eum adhortaretur, ne Stephani gratia bellum Longobardis inferret: qui certe non modo monacho non obtemperat, verumetiam eum in Viennense monasterium relegat, ubi non multo post dolore animi & cruciatu moritur. Interea vero cum pro anni tempore bellum geri non posset, Pipinus veteri amicitiae multum tribuens, legatos ad Aistulphum mittit, qui hominem adhortentur, res repetitas reddere: aliter enim se eas bello & armis brevi repetiturum. Non paruit sanis admonitionibus Aistulphus, unde Pipinus, apparente jam vere, copias in Longobardos movet, praemissis levis armaturae militibus, qui Aistulphi praedia à claustris Alpium deturbarent. In planitiem deinde Insubrium descendens, cum longe ac late omnia depopulatus esset, nemine obstante, Papiam, Longobardorum sedem, obsidione cingit & oppugnat, defendente Aistulpho, & qui cum eo in praesidio erant. At Stephanus tot calamitatibus hominis pertinacissimi & provincialium motus, pacem ultro Aistulpho pollicetur modo ablata restituat. Accepit tandem conditiones pacis Aistulphus, & plura etiam quam quae peterentur promisit, jurejurando interposito. Hanc ob rem Pipinus satisfactum Pontifici arbitratus, soluta obsidione in patriam revertitur, relicto Varrenno hujusce pacis arbitro. Eunt Romam Stephanus & Varrenus, arbitrati Aistulphum

phum promissa brevi præstiturum, qui contractis celeriter undique copiis tumultuario magis quam justo exercitu eos subsecutus, Romam obsidione cingit: ac suburbana omnia vastat & incendit, majore prope damno ex hoc latrocinio accepto, quam trecentis jam ante & quatuor ac quadraginta annis, ab inclinatione imperii sensissent. Rogatus denuo Pipinus à pontifice ut urbi Romæ, perfidia & rabie Aistulphi laboranti, opem ferret, exercitum quanta maxime celeritate potest comparat. Interim vero Turci meliores sedes expetentes, Alanos primo, mox Colchos, & Armenios: inde minoris Asiæ populos, postremo Persas & Saracenos vincunt & opprimunt, anno Domini septingentesimo quinquagesimo quinto. Sunt qui scribant, hos fuisse Scythas, ex his præsertim, quos Alexander Macedonum rex intra Hyperboreos ferreis repagulis clausit, hac metaphora usi, quod gentem indomitam in angulum illum tanquam in ergastulum inclusisset. Verum cum post multas illatas invicem & acceptas clades, de pace inter Saracenos & Turcos convenisset, decretum est, ut Turci, qui in Perside habitabant, Saraceni appellarentur: atque ita æquiore animo Saraceni in Asia regnare Turcos passi sunt: & quod etiam eos brevi accepturos Mahumetanam superstitionem videbant, adeo erant eorum ingenia ad malum pronata. Pipino autem jam in Italiam cum exercitu descendenti, Gregorius, Constantini quarti Imperatoris protosecretarius fit, obviam, hominem Imperatoris nomine admonet, ne Hexarchatum Ravennatem, oppressum à Lon-

gobardis ad se pertinentem, vel pontifici, vel Romanis dedat, si ei contigerit Longobardos superare; cui Pipinus ita respondet, se quidem in Italiam ideo venisse, ut & Pontifici & populo Romano rem gratam faceret, consulturumque eorum commodis quoad ejus fieri poterit. Deinde vero Papiam movens ita Aistulphum obsidione pressit, ut brevi eum coegerit pristinas conditiones pacis accipere. Redditus itaque Romanis Hexarchatus est: quicquid Padum & Apenninum interjacet, à Placentinis usque ad stagna Venetorum: & quicquid intra Isaurum flumen, Apenninum & Hadriaticum continetur. Addo etiam, quæ Aistulphus de Hetruscis & Sabinis ceperat. Pipinus autem qui ad radices Alpium tandiu constiterat, donec deditio fieret, relicto Abbate* Pholcado cum parte copiarum, qui Aistulphum in officio contineret, non prius Alpes transcendit, quam intellexit Aistulphum in venatione apoplexia interiisse, nondum plane deditioe facta. Desiderius autem; qui dux Hetruriæ erat, copias Longobardorum statim undique contrahit, regnum invasurus. Idem quoque facit Ragisus Aistulphi frater, quem diximus monachi habitum sumpsisse. Hunc autem Longobardi omnes, præter eos qui in Hetruria erant, secuti sunt. Verum Desiderius multa pontifici & Romanis pollicitus, eos statim in sententiam suam trahit, qui quidem probere legatos ad Ragisum misere, atque inter hos Pholcadum Abbatem, qui homini mandarent, ut ab armis discederet, ac Desiderio obtemperaret. Atque ita Faventia & Ferraria postremo Pontifici red-

* *Holcado.*

reddita nomen Hexarchatus cessat, qui centum & septuaginta duraverat annos, à Narsete usque ad captam ab Aistulpho Ravennam. Foris itaque pace parta atque aucta, mirum in modum Ecclesiæ ditione, Stephanus habita synodo oves suas atque earum pastores recenset, delinquentes castigat, servata clementia: errantes in viam rectam deducit, ignaros docet & admonet, quid deceat Episcopum, quid presbyterum: quid denique omnes sacris initiatos, proponit. Letanias præterea instituit ad placandam Dei iram. Itum est primo Sabbato ad sanctam Dei genitricem ad Præsepe, secundo ad beatum Petrum in Vaticanum, tertio ad sanctum Paulum, via Hostiensi. Restituit & basilicas quasdam ab Aistulpho, dum urbem obsideret, comminutas, non tamen recuperavit sanctorum reliquias, quas idem rex Papiam secum detulerat, ibique non indecore in quibusdam basilicis collocaverat. His itaque artibus Stephanus vir sanctissimus bene de Deo, de patria, de civibus suis, deque omnibus Christianis meritis, pontificatus sui anno quinto, mense primo moritur, ac sepelitur in basilica Petri collachrymantibus omnibus, tanquam communi parente orbatis, sexto Calendas Maii. Vacat tum sedes dies duos & triginta.

PAVLVS. I. PONTIF. XCV.

PAulus, natione Romanus, patre Constantino, Stephani secundi frater, in patriarchatu mores & doctrinam ecclesiasticam perdidit, sub Gregorio secundo & Zacharia Pontificibus, à quo in diaconatus ordinem cum fratre ascitus est: verum

rum mortuo fratre in ipso Pontificatu cum successor quæreretur, fuere qui Theophylacum archidiaconum proponerent. Fuere item qui dicerent Paulum ob integritatem vitæ & doctrinam in demortui fratris locum subrogandum esse. Explosa itaque post longam contentionem Theophylaco, solus bonorum omnium suffragiis Paulus pontifex decernitur, Constantini & Leonis temporibus, Erat autem Paulus vir mitissimi ingenii, clementiæque singularis, & adeo Salvatoris nostri imitator, ut nulli unquam malum pro malo redderet, sed contra malos, à quibus persæpe injuria afficiebatur, in bono vinceret. Hic autem tantæ pietatis & humanitatis fuit, ut noctu cum duobus & eo amplius tribus familiaribus cubicula pauperum ægrotantium circuitet, unumquemque eorum & verbis & elemosynis ad recuperandam valetudinem cohortatus. Carcerem quoque frequenter adibat, indeque plerosque ære alieno nexos, persoluto creditibus pretio dimittebat. Pupillos & viduas, circumventas fraude causidicorum, tuebatur, & elemosynis sustentabat. Idem quoque congregato clero universoque populo Romano corpus beatæ Petronellæ Petri filiæ, unà cum sepulchro marmoreo his literis notato; Petronellæ filiæ dulcissimæ; ex via Appia in Vaticanum detulit, canentibus (ut fit) sacerdotibus, populoque celebritate agente. Atque corpus ipsum sanctissimum in templo Apollinis ad caput basilicæ patri dedicatæ collocavit. Interea vero cum Constantinus Imperator sacras imagines ubique demolitus, Constantinum regiæ urbis episcopum, im-

pietati suæ resistantem, verberibus necasset, in locumque demortui Niceram spadonem sui sacrilegii conscium suffecisset, Pontifex ipse omni ex parte religioni consulens, nuncios Constantinopolim mittit, qui Imperatorem adhortarentur, ut sacras imagines & statuas restitueret: id si facere recusaret, eidem anathematis censuram minarentur. Sed Constantinus in sacrilegio suo pertinax, & sanas admonitiones contempsit, & Sabinum Bulgarorum regem, in demoliendis sacris imaginibus ejus impietatem imitatum, in gratiam recepit, cum antea bello Bulgaros persecutus fuisset. Ascito deinde Leone filio, ejus nominis quarto, in partem imperii, cui Irenem Atheniensem mulierum omnium pulcherrimam in matrimonium collocarat, fœdus cum Saracenis iniit, stomachum orthodoxis Christianis facturus. Interea vero Pipinus & Taxillonem Bavarorum Ducem suo Imperio subjicit, & Saxones in amicitiam recipit, hac tamen conditione, ut trecentos equites, quotiens bellum geri oporteret, auxilio mitterent; cum Aquitanis diuturnum ei fuit bellum: quod quidem postremo Carolo adolescenti commisit, cum ipse, senio confectus, interesse non posset. Hoc bello absoluto Carolus Borbonium, Claromontem, & multa de Alvernibus oppida vi cepit. At Pipinus, quem diximus annis gravem esse, non ita multo post moritur, duobus filiis Carolo ac Carolomanno in regno relictis. Sunt qui scribant hoc tempore mortuum esse Aistulphum Longobardorum regem, quem diximus multa Sanctorum corpora Roma Papiam secum detulisse: eorumque

facella ædificasse, ac monasteria virginum, ubi & filias Deo dicavit. Monachos autem supra modum dilexit, quorum etiam in manibus regni sui anno sexto, mense quinto moritur. In principio regni nimium ferox & audax, in fine moderatus. Tantæ præterea literaturæ fuit, ut edicta Longobardorum in leges retulerit. Huic autem (ut dixi) Desiderius dux militaris successit, languescente jam ob delicias Longobardorum virtute. Moritur & Paulus in basilica Pauli, via Hostiensi, restitutis quibusdam Ecclesiis, vetustate collabentibus, pontificatus sui anno decimo, mense uno: ejusque corpus magna ac solenni pompa in Vaticanum defertur. Vacat tum sedes annum unum, mensem unum.

STEPHANVS. III. PONTIF. XCVI.

Stephanus tertius, natione Siculus, patre Olibo, anno Domini septingentesimo sexagesimo octavo pontificatum iniit, vir certe doctus atque eruditus, & in rebus agendis, maxime vero ecclesiasticis strenuus admodum ac constans. Hic enim à teneris annis Romam veniens, mandato Gregorii tertii in monasterio sancti Chrysogoni rationem bene vivendi, & doctrinam ecclesiasticam perdidicit, accepto clerici ac monachi ordine. Vocatus deinde à Zacharia pontifice in patriarchatum Lateranensem, cum ejus vita & doctrina ab omnibus probaretur, sanctæ Cæcilie presbyter cum titulo instituitur, quem tamen & Zacharias & Stephanus & Paulus à se nunquam dimisere, tantę probitatis erat & præstantię in agendis rebus. Mortuo autem Paulo, quem nunquam ne in extremo quidem

quidem spiritu reliquit, Desiderius, quem ex duce regem Longobardorum creatum esse, adjuvante Paulo, diximus, liberatus omni metu Pipini morte, Totonem Nepesinum ducem adhortatur, ut Constantinum fratrem, vi etiam, quando largitione & ambitione fieri non possit, pontificem deligat. Is itaque Romam cum exercitu profectus, Constantinum faventibus quibusdam amicis largitione & pollicitationibus corruptis, pontificem creat. Fuere etiam qui Philippum quendam huic præponerent, qui statim abdicare se magistratu armis compulsus est. Cogitur & Gregorius Prænestinus episcopus, Constantinum ipsum laicum sacris statim initiare, atque episcopum inungere, cujus manus ita ob eam rem exaruisse miraculo dicuntur, ut eas ori admoveere non posset. Cum vero Constantinus munera pontificatus per annum obstinate exercuisset, tandem è sede dejicitur à populo Romano, ira & indignitate rei percito: in ejusque locum omnium suffragiis Stephanus tertius sufficitur. Hanc ob rem Constantinus in basilicam Salvatoris perductus, videntibus omnibus, ac sacris Canonibus perlectis, ut fieri solet, deposito pontificali habitu, magistratu se abdicat, in monasterio vitam privatam ducere jussus. Tunc vero Stephanus in basilica sancti Hadriani, inter tria fora, à tribus episcopis consecratus, & ab universo clero ac populo ut verus Pontifex salutatus, ad corrigendos mores quorundam improborum, labefactare integritatē Ecclesiæ Romanæ volentium, animum adjicit. Indicto itaque concilio Carolum literis ac nunciis adhortatur, ut primo quoque tempore episcopos quosdam Galliæ ad hanc

hanc rem, doctrina & integritate morum idonee Romam quam primum mittat. Idem quoque cæteris principibus Christiani nominis scribit. Obtemperarunt omnes mandato pontificis. In Lateranensi basilica concilium habetur. Multa inter se de componendis Ecclesiæ rebus collocuti, Constantinum ad se perducere jubent. Nam cum Desiderii Longobardorum regis subornatione & Pauli cognomento Aphiartæ Imperatoris Constantinopolitani fraude, crebræ seditiones in populo Romano orirentur, quod Desiderius revocare animos Romanorum à Carolo ad Imperatorem studeret: & interfecti plerique sunt, & Constantinus, cujus causa tot mala committebantur, ab adversa factione, reclamante Stephano & indignante, oculis capitur. Sed ire obviam populo in furorem verso non licet. Perductus itaque in medium Constantinus & accusatus, quod nullis sacris initiatus sedem Apostolicam occupasset, omne crimen in vim populi & quorundam facinorosorum rejicit, quod se etiam invitum coegerint pontificatum obire. Cum vero in pavimento pronus & supplex jaceret veniam petens, commiseratione moti qui aderant, eum è medio duci jubent: atque ita rem integram in sequentem diem rejiciunt maturius consulturi, quid in tali re facere oporteret. Verum Constantinus sequenti die in concilium rediens mutata sententia, ostendit quæ adhuc egerat, majorum exemplo fecisse: quod & Sergius Ravennatum archiepiscopus, & Stephanus Neapolitanorum ex laico episcopus creatus sit. Ob hanc vero impudentiam indignati, qui in concilio aderant, eum turpiter ejicientes, ad

componendam rempublicam Christianam animum adiecere, abrogatis primo Constantini decretis. Institutum est autem omnium consensu, ne quisquam laicus, nisi per gradus ecclesiasticos ascendens, pontificatum occupare auderet sub anathematis poena. Promulgatum est item, ut qui episcopatus dignitatem Constantini tempore consecuti fuerant, magistratu se abdicantes, ad pristinos ordines reciderent. Quod si istorum vita & doctrina à populo probata fuisset, placere, ut ad sedem Apostolicam venientes denuo consecrarentur. Idem de presbyteris & diaconis adjudicatum est. Vetitum tamen est, ne qui istorum majores gradus attingerent, veritos credo, ne quid erroris, aut secta aliqua inde oriretur, tanquam ex seminario quodam discordiæ ac seditionis. Constitutum est præterea, ut quæ Constantinus in re sacra egisset, irrita haberent, baptismum & chrisma. Postremo vero abrogata synodo Constantiniana, qua decretum inter Græcos fuerat, ut Sanctorum simulacra & statuæ è templis abraderentur ejicerenturque: constitutum est, ut eadem statuæ ubique restituerentur, anathematizantes execrabilem & perniciosam illam synodum, qua Dei immortalis conditio pejor quam hominum fieret. Referre enim statuas mortalium bene de Republ. meritorum licet, ne ingrati videamur, utque eorum facta æmulatione imitari cogamur, Dei non licet, quem semper ante oculos, si fieri posset, habere deberemus, si ejus merita erga humanum genus, si naturæ divinæ dignitatem inspicimus. His vero ex sententia peractis, decretum est, ut sequenti die supplicationes haberentur, cui-

bus

bus & Deo gratias agerent, & iram ipsius, si qua ex hominum peccatis concepta esset, placarent. Itum est autem à Lateranensi basilica ad sanctum Petrum cum maxima omnium religione nudis pedibus, & à Pontifice & ab hominibus qui tum aderant. Nunc vero adeo refrixit pietas & religio, non dico nudis pedibus, sed caligati & cothurnati vis supplicare dignantur. Non flent inter eundem, vedum sacrificatur, ut illi sancti Patres: sed rident & quidem imprudenter, de his etiam loquor quos purpura insigniores facit: non hymnos canunt, id enim terribile videtur, sed jocos & fabulas ad risum concitandum inter se narrant. Quicplura? quo quis dicacior est & petulantior; eo majorem in tam corruptis moribus laudem meretur. Severos & graves viros reformidat hic noister clerus: Quid ita? quia in tanta licentia malum vivere, quam bene monenti, aut cogenti obtemperare, & ob eam rem Christiana religio quotidie in pejus labitur. Ad Stephanum virum sanctissimum redeo, qui peractis supplicationibus, statim quæ in Concilio acta erant, & voce aperisarii & scripto promulgavit, poenamque anathematis illis proposuit, qui abrogare auderent quæ in sancta Synodo instituerant. Verum non ita multo post, mortuo Sergio Ravennatum archiepiscopo, Michael ejusdem Ecclesiæ scrinarius sedem occupat, nullis sacris initiatus, adjuvante Desiderio rege & Mauritio Ariminensi duce, quos Michael pecunia & largitione coruperat, pulso Leone archidiacono, quem potissimum clerus expetebat. Ausi quinetiam, missi ad Stephanum legatis, eum pecunia subornarunt.

t eundem Michaellem in ecclesia confirmaret :
 ui non modo dona rejecit , verumetiam edictum
 roposuit , quo ille anathematis pœna notaretur,
 isi sedem relinqueret , quam contra jus fasque
 occupaverat. Tamdiu tamen vi Ravennatum eam
 btinuit , quam diu aliquid habuit, & profanum &
 acrum quod Desiderio, munerum cupientissimo,
 largiretur. Verum cum Pontifex eò legatos
 ues misisset , cum oratoribus Caroli regis ob
 am rem in Italiam missis , admonuissentque,
 uid maxime Pontifex expeteret , statim ejecto
 Michaelle Leonem deligunt , quem Pontifex con-
 rmavit. At vero cum ob hanc rem à Desiderio
 lanculum vexaretur , Carolum rogat , Deside-
 um admoneat ut ab injuria inferenda caveat.
 fecit id Carolus , & quidem perdiligenter , re-
 inere tamen hominem in officio armis non po-
 uit , quod ei , mortuo fratre qui secum paribus
 nnis biennio regnaverat , multa bella obire ne-
 esse fuit. Aquitanos enim , quod bellum pa-
 er inchoaverat , in potestatem suam redegit,
 Guasconos domuit in Aquitania positos. Dein-
 le vero transmissis Pyrenæis montibus , fufis ac
 ugatis Saracenis usque ad Betim flumen perve-
 it , quo nunc in Hispania Saraceni Granatæ se
 ontinent. Interim vero Stephanus pastor quam
 iligentissimus , & verus Petri successor, ac Chri-
 ti imitator, quarto pontificatus sui anno moritur,
 nense quinto . die VII & XX. sepeliturque in
 asilica Petri. Ejus autem ex morte dies novem
 sedes tum vacat.

HADRIANVS I. PONTIF. XCVII.

HAdrianus primus, patria Romanus, patre Theodoro summæ nobilitatis viro, pontificatum iniens, nequaquam à majoribus suis degeneravit. Nam magnitudine animi, consilio, doctrina, & sanctitate vitæ, cum quovis optimo Pontifice comparari potest. Cujus amplitudinem Desiderius Longobardorum rex veritus, statim de pace ineunda & de amicitia mentionem per legatos fecit. Verum Hadrianus cognita hominis perfidia plus quam Punica, in aliud tempus pacem distulit. Interea vero, mortuo Carolomanno, Bertha ejus conjunx Hildegardæ Caroli uxori ob amplitudinem mariti invidens, Adoarii cujusdam consilio usa, cum filiis ad Desiderium regem in Italiam confugit, qui eam perbenigne suscepit: & quod se tutiorem futurum hac ratione ab impetu Gallorum existimabat, & quod Francos propositis Carolomanni filiis, facilius sumpturos arma in Carolum regem, si quid in se moveret, arbitraretur. Verum cum obtinere ab Hadriano precibus non posset, ut filios Carolomanni reges inungeret, ad vim conversus in Ravennates movens, ditioni Romanæ obtemperantes, Faventiam & Comachum vi cepit. Præerat tum Ravennæ Archiepiscopus & tribuni tres, qui primo quoque tempore ab Hadriano auxilium petiere. Pontifex autem primo quidem Desiderium nunciis & literis adhorrtatus est, ut suis finibus se contineret, nec ditionem ecclesiæ invaderet. Deinde vero ubi intellexit eum Urbinum, Senogalliam & Eugubium cepisse, tum magis atque magis minari, cum paulo post affuturum Deum vindicem violati

lati foederis diceret. Qui quidem in tantis minis nil aliud dicebat quam Pontifici in suas partes transeundum esse. Separare enim hominem ab amicitia Caroli omnino nitebatur, & ob hanc rem cum precibus & pollicitationibus id obtinere non posset, minabatur se urbem brevi obfessurum. Iam enim Spoletum cum Aldagasio Carolomani filio venerat, inde tamen ad urbem perventurus (ut ipse dicebat) pacato agmine, voti gratia. Verum Hadrianus redactis in urbem reliquiis omnium basilicarum, quæ extra urbis mœnia habebantur, tres Episcopos ad Desiderium misit, qui ei sub anathematis pœna minarentur, ne ullo modo fines Romanos attingeret. Rex igitur veritus, ne iram Dei incurreret, in Cisalpinam statim rediit. Interea vero Carolus ab Hadriano, de injuria sibi illata, certior factus, Desiderium per legatos admonet, ac frustra quidem, ut res injuria ablatas Pontifici restitueret, aliter se brevi cum exercitu affuturum, ut quod sponte nollet, id vi facere cogeretur. Vtrinque igitur magni parantur exercitus, sed Carolus mira celeritate usus, præmissa parte copiarum, quæ in transitu Alpium Iovis montem occuparet, cum reliquo exercitu per montem Cinisium in Italiam descendit, fusoque ac fugato Desiderio obviam facto, omnia longe ac late populatur & capit. Desiderius autem, desperatis rebus tanto accepto incommodo, Papiam se recepit, uxore ac liberis Veronam missis. At Spoletini, Reatini ac Longobardi omnes, qui eas regiones incolebant, audita Desiderii calamitate Romam venientes, se ac sua omnia Romani Pontificis fidei committunt, adhibito jurejurando, deposito capil-

lo & barba, quod apud eam gentem maximum veræ deditiois signum erat. Horum secuti exemplum Anconitani, Auximates, Firmani Pontifici se ac sua libere dedunt. Longobardis autem ad suos redire nolentibus, Vaticani sedes ad incolendum concessa, quo postea ex tota Italia multi suæ gentis confluxere, istorum exemplo permoti. At Carolus, relicto Bernardo patruele suo in obsidione Ticinensis urbis, cum parte copiarum Veronam proficiscitur. Quæ quidem civitas haud ita multo post inclinante in partes Francorum Berta ac Carolomanni filiis, deditio- nem fecit. Aldegisius vero Desiderii filius inde abiens, ad Imperatorem Constantinopolita- num confugit. Carolus autem acceptis in dedi- tionem omnibus ferme Transpadanæ Italiæ urbi- bus, Romam petit, una cum Pontifice Resurre- ctionis festum celebraturus: cui jam urbi appro- pinquanti ad tria millia iudicum honoris gratia occurrisse, Bibliothecarius scribit, iudices eos vo- cans, qui nequaquam sordidis artibus impliciti essent. Expectabat hominem Hadrianus cum cle- ro suo in gradibus sancti Petri: quem accedentem mira benevolentia complexus est, nec retinere eum potuit, quo minus pedes suos exoscularetur. Inde post datam acceptamque salutem, basilicam ingressi, cum ad Altare Apostoli simul pervenis- sent, juraverunt mutuo, Carolus ac Pontifex Romani ac Franci, & perpetuam se amicitiam servaturos: & communes eorum hostes fore, qui alteram partem laceffissent. Urbem deinde ingressus, omnes basilicas pie admodum & re- ligiose inivit, ac muneribus quibusdam ornavit.

Nudius vero quartus posteaquam urbem ingressus fuerat, quod dono pater Pipinus Gregorio tertio dederat, eadem ipse amplioribus privilegiis confirmavit jurejurando interposito. Quæ quidem (ut Bibliothecarius refert) hæc sunt, quicquid in Liguria ab urbe Luna, jam pridem everfa, usque ad Alpes Italiæ fines pertinet, huic ditioni additur & Corsica insula, & quicquid Lucam & Parmam interjacet. Additur & Forumjulii cum Hexarchatu Ravennatum, cumque Beneventano & Spoletino ducatu. His autem rebus ita compositis, Carolus cum bona Adriani gratia in Transpadanam rediens, sexto mense posteaquam obsideri cœpta est, Papiam deditione occupat. In Desiderium autem clementia usus, hominem spoliatum regno, non etiam vita, Lugdunum cum uxore & liberis exulatum mittit. Versus deinde in Arachim Beneventanum principem, Desiderii generum, qui ejus furores juverat, hominem pacem petere brevi coegit, duobus filiis obsidibus datis. At vero dum iter in Cisalpinam facit, ad Cassinum divertens religionis causa, omnia monasterii dona aliis principibus divo Benedicto data confirmavit. Atque ita sedatis in tota Italia rebus, propositisque Cisalpinæ firmissimis præsiidiis, cum magna præda & gloria in patriam revertitur, Caroli fratris vxorem & liberos secum ducens, quos quidem semper in honore habuit. Paulum quoque Longobardum Aquileiensis patriachatus diaconum, Desiderio ob doctrinam & ingenium admodum charum, secum in Galliam ducens, libertate donavit: in pretioque aliquamdiu habuit. Verum cum postea comperisset, homi-

nem Desiderii libertatem quærere, eum in Diomedis insulam relegavit, unde post aliquot annos aufugiens, & ad Arachim perveniens, rogatu Adelpergæ, Desiderii filix & Arachis uxoris, Eutropii historiæ duos libros addidit, à Iuliano principe usque ad primi Iustiniani tempora omnia perscribens. Mortuo inde Arachi Cassinense cœnobium ingressus, reliquum vitæ sanctissime usque ad mortem ducens, sæpe ad Carolum regem literas elegantes, & humanitatis plenas scripsit, ab eodemque à quo fuerat ob literaturam servatus vicissim accepit. Longobardi itaque quarto & ducentesimo anno postquam in Italiam venerant, regnum amisere, anno Domini septingentesimo septuagesimo sexto. Carolus autem nulla interposita mora in Saxones idololatrias, qui ob ejus in Italiam discessum rebellaverant movet, eosdemque, quibus cum ad triginta annos bella gesserat, vincit, & fidem Christi omnino suscipere cogit. Conversus deinde in Hispanos à nostra quoque fide alienos, Pampalunam & Augustam vi captas militibus diripiendas concessit. Neque Hispanis pacem & quietem daturus erat, nisi ipsi quoque integre fidem Christi recepissent. In Galliam vero tum quoque rediens, rebus ex sententia gestis, dum Pyrenæos transit, in Guasco num insidias incidit: quo in prælio licet se acriter tutatus sit, Anselmum tamen & Egibardum summos in bello duces amisit. Sunt qui eo quoque prælio cecidisse scribant Rolandum, Caroli ex sorore nepotem, post editam ingētem hostium cædem & stragem. Perieritne siti (ut aiunt) an vulnere, haud satis constat. Vascones vero tandem à Carolo su-

perati, defectionis ac perfidiae meritas poenas dedere. Movet bellum in Francos Taxillo Baiovariae dux, Desiderii gener, sollicitatis Hunnis, quod quidem celeritate sua prius pene Carolus confecit, quam inchoatum sit: huic quoque pacem non negavit acceptis prius obsidibus. Dum haec in Gallia gererentur, Constantinus in Oriente Imperator elephantiae morbo correptus, unde fortasse nata est illa de lepra magni Constantini vana opinio, ob similitudinem nominis, moriens Leonem quartum Imperatorem reliquit, qui adeo gemmis delectatus est, ut direpto sacrario sanctae Sophiae coronam magni ponderis ac pretii sibi constituerit: qua quidem ita frequenter utebatur, ut aut propter pondus, aut ob frigiditatem lapillorum subito morbo correptus sit. Idem quoque accidisse nostra aetate Paulo secundo putaverim, qui adeo his muliebribus delinimentis delectatus est, conquisitis undique magno pretio gemmis, & exhausto pene Ecclesiae Romanae arario, ut quotiescunque in publicum prodiret, Cybeles quaedam Phrygia ac turrita non mitrata videretur. Hinc ego ortam, tum sudore praepinguis corporis, tum gemmarum pondere, apoplexiam illam puto, qua correptus subito morbo interiit. Leone itaque mortuo, Irene ejus uxor & filius Constantinus sextus imperium accipientes, concilio trecentorum & quinquaginta episcoporum in Nicena urbe secundo habito, instituire, ut qui sacras imagines delendas dicerent, perpetuo anathemate notarentur. Quam quidem constitutionem Constantinus adolescens, patris flagitia secutus, quorundam improbrum suasu, non ita multo post & abrogavit, & matri omnino

administrationem imperii abstulit. Repudiata deinde uxore, Theodoram ejus ancillam, corona imperii augustiorem redditam, in suos complexus traduxit. Subornavit & duces suos, quos in Italia habebat contra finitimos: hos quidem unico nuncio sua autoritate Carolus in officio continuit, qui tum in Sclavos & Hunnos (quos Vngaros merito dicimus) copias moverat, quod horum incursionibus circa Danubium vexarentur omnia, quibus certe perdomitis in Franconiam duxit, majorum suorum natale solum: unde Franci nomen sumpserunt. Qua quidem in provincia, magno negotio in potestatem suam redacta, biennio post Theophylacius & Stephanus episcopi insignes, Hadriani nomine synodum Francorum Germanorumque episcoporum habuere: in qua & synodus (quam septimam Græci appellabant) & hæresis Felicianæ de tollendis imaginibus abrogata est. Hadrianus vero opera & autoritate Caroli à terrore bellico securus, ad exornandam urbem sacrasque basilicas animum adjicit. Nam & corpus beati Pauli laminis argenteis inclusit: & Altare Petri pallio exornavit auro intertexto, in quo depicta historia inerat, quemadmodum Angelus beatum Petrum à vinculo liberaverat. Restituit item & stravit marmoribus Pauli Apostoli atrium, jam antea vetustate collapsum. Instituit item ut singulis diebus centum pauperes in atrio Lateranensi pascerentur, in quo etiam discumbentes pauperes picti cernebantur. Restituit præterea magna impensa aquæductus quosdam & vetustate & hostium maleficio collapsos: Alphentinum potissimum ductum jam antea ab Augusto via

Clau-

Claudia ex lacu Alphentino duobus ac viginti millibus passuum in subjacentem Transtiberinam regionem magis ad usum ortorum naumachiae thermarumve, quam ad potum, cum aqua illa insalubris haberetur. Sabatinum vero ex lacu Sabatino nomen ducens, quem quidem lacum alio nomine Angularem appellant, a tribus angulis quos præ se fert, via Aurelia in Vaticanum duxit, ut eo uterentur sacerdotes beati Petri, tum ad usum basilicæ, tum ad lavandos Christi pauperes, qui in Paschate eleemosynam accepturi lavabantur ad imitationem Apostolicæ doctrinæ & religionis. Molendi quoque usum ea aqua interdum præstabat, è Ianiculo in planum cadens. Sabatinum autem lacum Angularem etiam appellatum fuisse declarat emptio Polæ Rutiliæ, quæ fundum hac ratione in ripa lacus Sabatini vel Angularis emit, ut quicquid agræ exhausto lacu deficcaretur, id fundo Polæ adjudicaretur, quaquaversum fundus tenderet. Restituit & Iuliam, à duodecimo lapide via Latina in urbem ductam, quæ quidem (ut ait Frontinus) * tepulæ ex agro Tusculano ductæ rivum intercipit. Ita vero Claudiam formam reparavit via sublacensi conceptam ad trigessimum octavum lapidem ex duobus fontibus amplissimis, ut ejus aquæ pars in baptisterium Salvatoris ad Lateranum derivaretur, restituit etiam Virginis formam ab octavo lapide via Collatina in urbem introductam. Tecta quoque multarum basilicarum, ob vetustatem ruinam minantia, resarsit. Dum vero his operibus detineretur Hadrianus, adeo in immensum excrevit Tiberis, ut & portam Flammi-

neam à fundamentis everterit, & pontem Antonini Pii, quem olim sublicium vocarunt, inter Ianiculum & Aventinum, & multa urbis ædificia demolitus sit, secum & arbores & fegetes & urbis ornamenta trahens. In tanta autem calamitate hac diligentia Hadrianus usus est, ut per vicos naviculas mitteret, unde cibaria, ob excrescentiam aquæ egredi domo nequeuntibus subministrarentur. Eos præterea qui tanta calamitate magis ac magis vexati fuerant, & verbis & muneribus consolatus est. Turres urbis & muros collapsos restituit, centum auri libris in eo sumptu expensis. Quid plura? nil prætermisit in vita Hadrianus, quod ad bonum, & ad optimum Pontificem pertineret. Nam & religionem Christianam, & libertatem civium suorum, & vitam pauperum, pupillorum, viduarum, acerrime tutatus est. Moritur autem Pontificatus sui anno tertio & vigesimo, mense decimo, die decimo septimo, sepeliturque magna cum laude in basilica Petri, sexto calendas Ianuarii.

LEO. III. PONTIF. XCVIII.

LEO tertius, patria Romanns, patre Azzurpio, Pontifex creatur, ac merito quidem. Ab ineunte enim ætate ita erat educatus & eruditus disciplina ecclesiastica, ut dignus esset qui cæteris anteferretur. Fuit præterea vir castus, integer, pudicus, facundus. Doctorum virorum ita amator, ut eos undiquaque ad se præmiis alliceret, eorumque consuetudine mirum in modum delectaretur. Præterea vero ægrotos visere, eosque ad patientiam adhortari, eleemosynas indigentibus.

tibus præbere, desperatos consolari, errantes in-
viam rectam deducere, prædicationibus, admo-
nitionibus, quibus plurimum ob eloquentiam &
doctrinam valebat, ei peculiare fuit, homo certe
ita mitis ingenii, ut omnes diligeret, neminem
odio haberet, tardus ad iram, ad miserandum
promptus, insignis pietate, fortissimus rerum ec-
clesiasticarum honorisque divini procurator & de-
fensor. Creatur itaque (ut dixi) Pontifex uno
omnium consensu in natalitiis Stephani proto-
martyris, sequentique die, acclamantibus omni-
bus, præ favore, in sede Petri collocatur. Iisdem
vero temporibus Constantini Imperatoris mater
Irene, filii flagitia nequaquam ferens, impellenti-
bus quibusdam civibus, Constantinopolim rever-
titur, ac Constantinum captum oculis in carcerem
conjicit: ubi & merito tanquam sacrilegus mini-
mæque pietatis, quippe qui matrem relegaverat,
vitam finivit. Interim vero cum Carolus multis re-
bellantibus undique lacefferetur, Pipinum filium
in Ungaros misit: quos quidem gravibus præliis
superatos, tandem ad deditionem compulit.
Adelphonsus autem, Asturiæ & Gallatiæ rex, ac-
ceptis à Carolo auxiliaribus copiis, superatisque
Saracenis, Vlixibonam, vi cepit, quæ vero præsidio
Barchinone erant, Carolo, audita Aidelphonsi vi-
ctoria, se confestim dedunt. Superantur & Bavari,
qui Foro-Julianos vexabant, ab Henrico Caroli præ-
fecto. Interea vero Leo tertius dū supplicationes
à beato Gregorio institutas Romæ agit cum popu-
lo & clero, Paschalis primicerii & Campuli pres-
byter fraudibus apud ædē beati Sylvestri captus,
ac Pontificali amiētū privatus, multisq; verberibus

adeo cæsus , ut oculis & lingua captus putaretur, in monasterio sancti Erasmi in vincula conjicitur: unde postea Albini cubicularii industria custodes fallens in Vaticanum sese proripuit: ibique tandiu latuit, quoad Vinigisius Spoletinorum dux clandestinum accersitus, eum incolumem Spoletum perduxit, cohortibus militum in itinere stipatum, ne aliqua hostium vi obrueretur. At seditiosi cum sævire in Leonem & Albinum non possent, eorum domos à fundamentis diruunt. Idem quoque (adeo audaces erant & temerarii) ad Carolum, qui tum bellum contra Saxones gerebat, quòque Leonem profectum intellexerant, accusandi hominis causa pervenere. Verum Carolus, rejecta in aliud tempus disceptatione, Pontificem cum egregio comitatu Romam mittit, se eobrevi perventurum pollicitus, componendarum rerum Italicarum gratia, Leoni vero ad pontem Milvium honoris & gratulationis causa clerus ac populus Romanus obviam factus, virum sanctissimum in urbem introducunt. Carolus autem non diu immoratus per Maguntiacos in Belgis positos, Noricumque montem in Forumjulii descendens Tarvisinos gravi supplicio afficit, quod Henricum præfectum occidissent. Creato vero in hujus demortui locum altero, Ravennam primo, mox Romanam expectatus proficiscitur. Urbem ingredienti omnia certe, & merito quidem honoris genera adhibita sunt. Octavo autem die postea quam urbem ingressus fuerat, in basilica Petri, astante populo & clero episcoporum omnium, qui eò ex tota Italia & Francia convenerat, sententias de vita & moribus Pontificis rogat, verum ab
 omni-

omnibus una voce responsum est, sedem Apostolicam omnium Ecclesiarum caput à nemine (laico præsertim) judicari debere. Omissa autem ob tam grave responsum à Carolo quæstione, Leo Pontifex, qui id judicium maxime expe-
tebat, suggestum conscendens, ac Evangelia in manibus retinens, jurejurando affirmavit se omnium rerum, quæ sibi objicerentur insontem esse. Fuit is dies Idibus Decembris Salutis anno octingentesimo. Dum hæc autem Romæ agerentur, Pipinus mandato patris Beneventanos, duce Grimaldo, finitimos suos vexantes, aggressus, magnis cladibus ita perdomuit, ut ægre se mœnibus tuerentur: cui bello Vinigisium Spoletinum ducem præficiens, ad patrem revertitur imperii coronam brevi sumpturum. Nam Pontifex Carolo optime de Ecclesia Dei merito aliquam gratiam relaturus, cum videret Imperatores Constantinopolitanos ægre id nomen tueri, ac ob eam rem urbem & Italiam ipsam magnas calamitates passam, in basilica Petri post solennia sacra, populi Romani scito ac precibus, ipsum Carolum magna voce imperatorem decernit, ac diademate donat, ter acclamante populo Romano: Carolo Augusto à Deo coronato, magno, & pacifico, Imperatori, vita & victoria. Pontifex item hominem inunxit unà cum Pipino filio, quem Italiæ regem solenni decreto pronunciavit. Accepta itaque imperii potestate Carolus, Campulum & Paschalem conjurationis reos capite plectendos censet. At Pontifex omni ex parte clemens, à Carolo rege tamen obtinuit, ut his vita condonaretur, in Franciamque tantummodo relegarentur. Post hoc vero
fue

fuere qui Carolo suaderent, ut omnes Longobardos Italia expelleret. Verum cum id nequaquam tutum videretur, quod multis Italiæ populis sanguine & affinitate conjuncti essent, censuere simul & Carolus & Leo, Longobardorum nomen ibi tantummodo remaneret, ubi ea gens præcipue sedem habuisset. Pipinus autem cum in Samnium rediisset, frustra que per aliquot menses Beneventum oppugnasset, Theate se conferens, oppidum vi captum, incendit ac diripit. Inde Ortomanam & Luceriam movens, eas civitates timore percussas in deditioem statim accipit, ac Grimwaldum Beneventanum ducein Luceriæ capit: qui non ita multo post dolore animi periit. Interea vero Constantinopolitana Imperatrix, missis in Italiam legatis, cum Carolo pacem & foedus iniit, imperiumque his terminis divisit, ut Irene ea Italiæ parte potiretur, quæ ad dexteram Neapoli incipiens, ad sinistram Siponto (quæ urbs nunc Manfredonia dicitur) infero superoque mari clauditur unà cum Sicilia. Reliqua vero Italiæ pars Carolo ipsi ex foedere obtigit, ea tamen loca semper excipio, quæ ditionis ecclesiasticæ habebantur. At Nicephortus patricius ægre ferens Irene mulieris imperium, cum eam dolo captam Lesbum in exilium misisset, foedus, jam antea initum, per legatos cum Carolo renovat, qui tum Saxones totiens deficientes migrare in Franciam cum uxoribus & liberis compulit, eos in itinere cum legionibus subsequens ne quid maleficii inter eundem committerent. At Leo cum seditionibus semper vexaretur, ab urbe discedens, Mantuam proficiscitur ad visendum Christi sanguinem,

nem, qui tum miraculis magno in pretio erat. Is autem à Mantuanis perbenigne susceptus, approbato Christi sanguine, ob frequentia miracula, ad Carolum proficiscitur, ut hominem, veritatis cognoscendæ cupidum, ejus rei certiore faceret: simulque etiam ut de componendis rebus Italicis invicem colloquerentur. Rediens deinde in Italiam, adjuvante Pipino rege, mandato patris, de conjuratis quibusdam & seditosis non sine clementia supplicium sumpsit. Carolus autem jam senio gravis, cum intellexisset Pipinum, quem (ut diximus) Italiæ regem præferebat, Mediolani mortuum esse, Ludovicum filium minorem natu Aquitaniæ regem & imperii successorem, Bernardum vero nepotem Italiæ regem declarat, eique mandat, ut Ludovico rebus in omnibus obtemperet. Fines imperii hos esse voluit in Galliam Rhenum ac Ligerim, qui in Celtis oriens eos à Biturigibus dividit: in Germania vero Danubium & Savum fluvios: his autem provinciis Aquitaniam, Guasconiam, magnam partem Hispaniæ, Cisalpinam Galliam, Saxoniam, utramque Pannoniam, Istriam, Tiburinos addidit: maritima vero Dalmatiæ imperio Constantinopolitano subjecta erant. Rebus utem ita compositis, dum Aquisgranæ esset valetudinis causa propter aquas calidas, quæ ibi scaturiunt, febre ac dolore laterum moritur, ætatis suæ anno secundo & septuagesimo., quinto calendas Februarii: Salutis vero anno octingentesimo ac quintodecimo. Ejus autem corpus nullo non genere honoris adhibito, in templo beatæ Virginis, quod ipse

ma-

magnis sumptibus Aquisgrani extruxerat sepelitur, hoc addito Epigrammate: **M A G N I C A R O L I R E G I S C H R I S T I A N I S S I M I R O M A N O R V M Q V E I M P E R A T O R I S C O R P V S H O C S E P V L C H E R O C O N D I T V M I A C E T.** Fuit autem Carolus, si ejus res gestas, tum domi tum foris, inspicias, tantæ amplitudinis & integritatis Imperator, ut postea neminem superiorem, nedum parem habuerit, adeo autem (cum ei per otium liceret) studiis literarum delectatus est, ut primus (suadente tamen Albino) gymnasium Parisiense instituerit. Tres autem mensas argenteas habuit, quarum unam (in qua urbs Constantinopolitana insculpta erat) basilicæ beati Petri, aliam (ubi imago urbis Romæ cernebatur) ecclesiæ Ravennati dono dedit. Tertiam filiis reliquit, ubi inerat orbis terrarum descriptio. Sunt item qui scribant, hanc aureâ fuisse. At vero Leo pontifex, restituto sancti Pauli tecto, quod terræ motu conciderat, ædificatoque à fundamentis apud sanctum Petrum amplissimo hospitali, quod Græci Xenodochion vocant, nec non institutis trium dierum supplicationibus ante diem Ascensionis, quibus prima die ab Ecclesia Dei genitricis ad Præsepe ad basilicam Constantinianam, secunda ab Ecclesia beatæ Sabinæ martyris ad sanctum Paulum, tertia à sancta Cruce in Hierusalem ad Laurentium extra muros ibatur, moritur primo ac vigesimo pontificatus sui anno, quo etiam Cometes apparuit (ut nonnulli putant) tantæ calamitatis indicium. Sepelitur autem in basilica Petri pridie idus Junii. ejus in morte sedes tum yacat diebus decem.

STEPHANVS III. PONTIF. XCIX.

Stephanus quartus, patria Romanus, patre Iulio, pontificatus sui mense tertio ad Ludovicum Imperatorem in Gallias proficiscitur: quam ob rem autem id fecerit, haud satis constat. Sunt tamen qui conjectant, id ab eo factum ad vitandam seditionem & reliquias Campulianæ conjurationis, quæ jam invalescebat mortuo Leone. In Aurelianis tunc erat Ludovicus Imperator cognomento Pius: qui ubi intellexit Pontificem adventare, statim ei honoratissimum quemque obviam misit: maxime vero Theodulphum Aurelianorum episcopum, cum clero & magna populi parte. Ipse vero ad primum lapidem prodiens, cum hominem vidisset, ex equo descendit: atque eum, data acceptaque salute, cum maxima veneratione in urbem introducit, præcedente clero, ac sæpe carmen repetente, Te Deum laudamus. Erat enim Stephanus ex nobili genere ortus tantæ doctrinæ & integritatis, ut facile apud omnes sanctitatis nomen nancisceretur: quippe qui sub duobus sanctissimis viris Hadriano & Leone educatus, rationem bene ac beate vivendi didicerat. In urbem introductus, sustentante eum Imperatore propter impetum multitudinis, studio videndi concurrentes, in regiam divertit, ubi & sæpe cum Imperatore de componendis Italiæ rebus collocutus est: & ita se mutuo convivii excepere, ut raro alter sine altero convivaretur. Retinisset hominem apud se diutius Imperator, nisi tum gravibus implicitis bellis sese objicere hosti necesse fuisset. Nam & Vascones ab imperio defecerant, quos

quos brevī in potestatem suam redigit. Britones res novas molientes, armis in officio continuit, & conventu Aquisgrani habito, legatis Saracenorum Cæsaream Augustam incolentium pacem concessit. Abiturus itaque Stephanus ad imitationem Salvatoris nostri, qui etiam inimicis pepercit, à Ludovico impetravit, ut exulibus omnibus & captivis, quos sceleris convictos in Leonem admissi Carolus multaverat, redire ad urbem Romanam liceret. Secum quoq; detulit crucem magni ponderis magnæque æstimationis, quam Ludovicus sua impensa beato Petro dicaverat. At vero sanctissimus Pontifex ad urbem rediens, septimo pontificatus sui mense vita functus, in basilica Petri sepelitur. Sedes autem ejus morte dies XI. tum vacat.

PASCHALIS. I. PONTIF. C.

Paschalis, patria Romanus, patre Bonoso, nulla interposita Imperatoris autoritate Pontifex creatur, hanc ob rem ubi pontificatum iniit, statim legatos ad Ludovicum misit, qui ejus rei culpam omnem in clerum & populum rejicerent, quod ab his vi coactus esset pontificium munus obire. Accepta hac satisfactione Ludovicus, respondit populo & clero majorum instituta & pacta servanda esse, caverent ne deinceps majestatem læderent. In conventu autem apud Aquisgranum habito, Lotharium filium majorem natu imperii socium sibi deligens, Pipinum secundum à Lothario Aquitaniæ, Ludovicum tertium, Bavariciæ reges appellavit. At vero cum Bernardus Italiæ rex instigantibus quibusdam episcopis & seditiosis civibus ab imperio defecisset, coegisset-
que

que civitates quasdam & populos in sua verba jurare, Ludovicum in se concitavit, qui præfectos quosdam copiarum cum satis valida manu in Italiam misit. Horum vero impetus retardare conatus Bernardus in Alpibus superatur. Seditiois auctores statim capti necantur. Ipse vero Bernardus quamvis supplex veniam peteret, Aquisgrani supplicio capitali afficitur. Episcopi autem tanti mali auctores, synodali decreto in monasteria quædam relegantur. Sedato itaque Italico tumultu verius quam bello, in Saxones, qui ab imperio defecerant, copias movet, eorumque tyrannum Viromarchum, regnum affectantem, & secum congregandi ausum, superat atque interficit. Deinceps vero Lotharium filium regem Italiæ declaratum ad Pontificem misit, à quo in basilica Petri inungitur, & Augustus appellatur. Interea vero tumultuante Italia, & ad res novas spectante, cum Lotharius tantis motibus nequaquam se parem cerneret, majores exercitus paraturus ad patrem se contulit. Hanc ob rem Theodorus primicerius & Leo nomenclator Romæ in Lateranensi palatio per seditionem confossis oculis necantur. Fuere qui tantum crimen in Paschalem rejicerent: qui quidem in synodo triginta episcoporum habita, & conjecturis, & rationibus, & juramento à tanto se crimine liberavit. Accepit hanc satisfactionem Ludovicus, & ut Bibliothecarius ait, cum Paschali rescriberet, ne deinceps seditio ex re incerta oriretur, civitates Hetruriæ imperio subiectas literis declaravit: Aretium, Volaterras, Clusium, Florentiam à patre Carolo restitutam & auctam, Pistorium, Lucam, Pisas, Perusiam,

& Urbem veterem : cætera vero Ecclesiæ Romanæ ascribemat. Addidit & Tudertum in Umbria & ultra Apenninum Flammineam , ac Ravennæ urbis hexarchatum. Idem quoque Bibliothecarius scribit , Ludovicum liberam eligendorum episcoporum potestatem Paschali dedisse , cum antea ea quoque in re Imperatores consulerentur : quam potestatem ab Hadriano pontifice Carolo concessam idem autor refert. Paschalis itaque, quem Stephanus ob ejus virtutem & doctrinam , dum viveret monasterio beati Stephani martyris in Vaticano præfecerat , pontificatum iniens , & corpora Sanctorum minus religiose jacentia in urbem, cum maxima veneratione , introducta , honestiore loco recondidit. Et captivos , persoluto creditoribus pretio , è vinculis liberavit. Idem quoque Praxedis beatissimæ Christi martyris templum à fundamentis extruxit , non longe à veteri , quod jam ob vetustatem & incuriam sacerdotum ruinam minabatur ; quo quidem in templo à se dedicato & persæpe celebravit, & multorum corpora Sanctorum collocavit , jam ante in cœmiteriis passim & sine veneratione jacentia. Extat & in eadem basilica oratorium beatæ Hagneti dedicatum, quod ipse pluribus ornamentis augustius reddidit. Idem quoque beatæ Cæciliæ templum extruxit, quod cæm in apside notatum nunc etiam indicat, eo quoque loci & ipsius Virginis & ejus sponsi Valeriani , Tiburtii , Maximi martyrum , Urbani, Lucii , Pontificum corpora collocavit , multis additis muneribus & ornamentis ex auro , argento & quovis genere marmorum. Restituit præterea beatæ genitricis templum ad Præsepe vetustate quas-

quassum, ejusque apſida in meliorem formam rededit. Qui non ita multo post nullo religionis, pietatis, humanitatis, benignitatis exemplo prætermissio, septimo pontificatus sui anno, mense tertio, die decimoſeptimo moritur, ſepeliturque in basilica Petri. Vacat tum ſedes dies quatuor.

EUGENIUS II. PONTIF. CI.

EVgenius ſecundus, patria Romanus, patre Bocmundo, tantæ religionis, ſanctitatis, doctrinæ, humanitatis & eloquentiæ fuit, ut omnium conſenſu Pontifex crearetur, eo maxime tempore quo Lotharius in Italiam veniens magiſtrum delegit, qui populo Romano jus diceret. Romani enim, imperante Carolo ac filiis, libertate aliqua poſt longam & gravem ſervitutem uſi ſunt. Interim vero Ludovicus cum quadraginta diebus ferro ac flamma Britanniam vaſtaſſet, acceptis obſidibus Rhotomagum petit, ubi Michaelis Conſtantinopolitani Imperatoris oratores audit, eum conſulentes, quid de ſacris imaginibus faciendum cenſeret, abolendæne, an reſtituendæ viderentur. Hos autem ad Pontificem rejecit, cujus maxime intererat ea de re decernere. Bulgaros deinde Pannonias invadentes primo quidem repulit: verum cum Haydo Aquitaniæ præfectus rebellafſet, Abderamanni, Saracenorum regis, auxiliis fretus, omittere tantum bellum neceſſe fuit, hanc ob rem Bulgari per medias Pannonias in Dalmatiam inſeſto agmine penetrarunt. Sed antequam Ludovicus in Haydonem moviſſet, magnam Hiſpaniæ partem deficientibus populis jam occupaverat, dimiſſa circumquaque claſſe, quæ maritimas

civitates vexaret. Solus autem Bernardus, Barchinonensium Comes, terra marique vexatus, in Imperatoris fide permansit. At Eugenius dignitate corporis & præstantia animi insignis, spretis rebus omnibus humanis, vel potius fortunæ bonis, ad munificentiam & liberalitatem versus, adeo rem frumentariam curavit, ut nullibi vilius quam Romæ annona venderetur. Præterea vero pauperum, pupillorum, viduarum causas & vitam ita tutatus est, ut ab omnibus merito pauperum pater diceretur. Hoc autem genere vivendi, & ante pontificatum usus est: & dum beatæ Sabinæ in Aventino presbyter esset, quam Pontifex in meliorem postea cultum restituit: & dum basilicæ Lateranensis archipresbyter esset, quo ex loco deinceps tantæ integritatis & modestiæ fuit, ad pontificatum omnium suffragiis traductus est. Hujus præterea opera & precibus captivi omnes & exules ex Gallia tandem ad urbem rediere, quos bonis paternis & fortunis omnibus spoliatos, suis facultatibus sustentavit, & in vita retinuit. Per eum quoque non stetit, quo minus Sico, dux Beneventanus, Neapolitanos obsidione solveret, quos tum vehementer premebat: unde beati Ianuarii corpus Beneventum transtulit, & in majori basilica cum Desiderio & Festo honorifice collocavit. Siconem namque movere in Saracenos pontifex adhortabatur, qui Panhormum in Sicilia jam ceperant. Cum his itaque artibus in pontificatu annis quatuor vixisset, moritur Pontifex optimus, collachrimantibus omnibus, & suam vicem potius quam mortem sanctissimi viri dolentibus, cum mors ei ad felicitatem via optatissima esset, sepelitur

litur autem in Basilica Petri Apostolorum principis.

VALENTINVS. I. PONTIF. CII.

Valentinus, patria Romanus, patre Leontio, tantæ virtutis & sanctitatis fuit, ut nondum presbyter, sed diaconus summum pontificatus gradum meruerit: nec mirum, quippe cum apud Paschalem & Eugenium viros sanctissimos & doctrinam & rationem bene ac sancte vivendi à teneris annis usque ad maturam ætatem didicerit. Non ludis, non jocis, aut voluptatibus intentus, ut plerique omnes adolescentes facere consueverunt, sed doctrinam & beate vivendi normam ex lectione veterum, & exemplo sanctorum Pontificum sumens. Fuit præterea in homine tanta ingenii dexteritas, tanta eloquentia, ut facile quod vellet suaderet & dissuaderet: nil nisi sanum, & quod doctrinam saperet, ac modestiam proponens. Postremo autem pietate, clementia liberalitate, tum in vita privata, tum in Pontificatu, nulli majorum secundus est habitus. Has ob res omnium consensu Pontifex creatus, meritis hominum qui tum erant id fortasse exigentibus, quadragesimo Pontificatus sui die moritur, ac in basilica Petri sepelitur, conquerentibus omnibus, eum hominem sibi morte sublatum esse: quo stante labefactari Romana libertas & Christiana religio vix poterat. Vacante autem sede, Sicardus dux Beneventanus, qui patre mortuo tyrannicam vitam ducebat, Deus dedit montis Cassini Abbatem, à quo pecunias expetebat, in carcerem conjecit, quo in loco non sine opinione sanctitatis mortuus est.

GREGORIUS III. PONTIF. CIII.

Gregorius quartus, patria Romanus, patre Iohanne, tituli sancti Marci presbyter, eo tempore pontificatum iniit, quo & Saraceni Asiam occupantes, ad sancta Palæstinæ loca Christianis aditum interclusere, & Mauri in Siciliam classe delati ipsius insulæ magnam partem vastaverunt, occupato (ut dixi) Panhormo: Nec prohibere Veneti potuerunt quo minus id facerent, eò classe rogatu Michaelis Imperatoris Constantinopolitani contendentes. Major enim erat Maurorum classis, maiores etiam navales copiæ. Crescebat tum res Veneta quæ originem à Venetis omnibus habuerat, eo maxime tempore, quo Hunni, Attila rege, Aquileiam, Concordiam, Akinum, aliasque Venetiæ provinciæ urbes ceperunt ac diruerunt, à sævitie barbarorum solis æstuariis & paludibus se ipsos tuentes. Dux Venetorum Iustinianus Patricius tum erat, cuius nomen ideo commemorare libuit, quod suis temporibus corpus sancti Marci Alexandria à mercatoribus Venetis in patriam delatum est: ubi nunc in maxima veneratione habetur, extructo egregio templo in celebriore urbis loco, multisque donariis in ipso sacello reconditis. Hinc primum Veneti Marci imaginem urbis patroni in vexillis retulere. At vero Gregorius cum intelligeret à Venetis Barbaros pelli ex insula non posse, legatos ad Ludovicum & Lotharium misit, qui eos roga-
rent, ut primo quoque tempore Siculis auxilium ferrent. Tergiversabantur hi, cum dicerent, id bellum ad Michaellem Imperatorem Constantino-

pōlitanum pertinere , se tamen paratos esse communi impensa communibusque copiis rem ipsam gerere. Interea vero cum legati ea de re ultro citroque mitterentur , Bonifacius Corsicæ Comes cum fratre Bertario , & auxiliis quorundam populorum Hetruriæ , classe in Africam delati , inter Vticam & Carthaginem , quater cum hostibus congressus , tantam hominum stragem edidit , ut coacti sint Mauri , ut olim à Scipione vexati , suos ex Sicilia revocare , qui patriæ laboranti auxilium ferrent. Hac igitur ratione Sicilia à Barbarorum manibus liberata est. Rediit itaque ex Africa in Corsicam Bonifacius cum classe victrici ingenti præda onusta. Sunt qui scribant , dum omnia ubique in Italia pacata essent , Lotharium ægre ferentem quod Ludovicus Carolum natu' minimum , cui postea Calvo cognomentum fuit , rebus in omnibus sibi præferret , patri vincula indidisse , nec ita multa post eum liberum dimisisse : eaque opportunitate Barbaros illectos ex Africa cum ingenti classe in Italiam delatos , Centumcellis applicuisse , urbemque (quæ nunc civitas vetus appellatur) ut quidam volunt , delesse. Atque inde Romam moventes , urbem ipsam cepisse , quod quidem vero dissonum est. De Centumcellis non negaverim. Barbaros vero urbem oppugnare adortos constat : sed Guidone Cisalpinæ Marchione eam acriter defendente , incensis suburbiis ac basilicis Petri & Pauli , via Latina , in saltum Cassinatem moventes , ubi sancti Germani oppidum , & monasterium beati Benedicti in monte positum evertissent , juxta Lyrim fluvium ad mare descendentes classe ab Hostia eo avecta , Tarentum &

Siciliam invadere : atque (ut dixi) Bonifacii virtute in patriam à civibus bello oppressis revocati sunt. Crediderim ego, tum Bartholomæi Apostoli corpus ex Lipari Siciliae Beneventum translatum fuisse à Sicardo Beneventanorum principe, qui tanto bello interfuit, ne sanctissimi Apostoli corpus in hostium christiani nominis manus deveniret. Ad Gregorium redeo, qui tantæ modestiæ fuit, ut electus à clero populoque Romano, non prius Pontificium munus obire voluit, quam à legatis Ludovici Imperatoris ob eam causam Romam missis, qui diligenter tantam electionem discusserant, confirmatus est. Fecerat id Ludovicus non superbia motus, sed ne jura imperii amitteret, qui natura clemens & humanissimus sit habitus : quique jura Ecclesiæ & dignitatem semper tutatus sit. Instituit enim ne Christi servi ulli servituti humanæ subiecti essent : & ut unaquæque Ecclesia suos proventus haberet, unde sacerdotes viverent, ne ob inopiam rerum cultum divinum desererent : neve ob necessitatem quæstui sese dederent. Idem præterea octingentesimo ac trigésimo Dominicæ incarnationis anno, synodum multorum episcoporum habuit, excogitatam ad honorem Dei & utilitatem Ecclesiasticæ dignitatis : in qua quidem constitutum est, ne episcopi & clerici cujusvis gradus pretiosas & exquisitas vestes, utpote sericas & coccinei coloris aut bracteatas ferrent : neve in digitis gemmas, nisi dum præsules sacrificant, in cingulis & calceis, crepidis aurum & argentum ferrent, quæ certe procul omni religione sunt ; & magnæ incontinentiæ ac vanitatis signa manifestissima. Utinam nostris

temporibus Ludovice viveres ! Indiget nunc Ecclesia tuis sanctissimis institutis , tua censura, adeo in omnem luxum & libidinem sese effundit Ecclesiasticus ordo , coccinatos & trabeatos nunc inspiceres non homines , quod leve fortasse videretur , sed equos & jumenta , præcedente, dum incedunt , magno adolescentum , & altero presbyterorum agmine subsequente , non in asinis , ut Christus nostri dogmatis autor , & bene vivendi unicum in terris exemplar , sed in equis præferocibus & phaleratis , ac si ex hoste devicto triumphum ducerent. De argenteis vasis & egregia eorum suppellectile , deque cibariis non attinet dicere , cum & Siculæ dapes , & Attalica ornamenta , & vasa Corinthia , si hæc inspicias nullius pretii dici possint. Quid vero ex hac intemperantia nascatur dicere prætermittam , ne os (ut ipsi aiunt) in cælum ponam. Ad Ludovicum redeo , qui his artibus & humanis & divinis rebus consulens , imperii sui anno trigesimo sexto moritur , sepeliturque meritis in basilica beati Arnulphi. Hunc autem non multo post secutus est Gregorius Pontifex , nobilitate insignis , sanctitate clarus , doctrina & eloquentia præcipuus , diligentia ac sollicitudine , tum in rebus divinis , tum in humanis admiratione dignus. Nam & populi sui commoda mirum in modum curavit , divites in officio continendo , pauperes pascendo , desperatos solando , errantes sanis admonitionibus in viam rectam deducendo , Ecclesias quoque multas , vetustate collapsas , restituit. Electos in sorte Domini doctrina & exemplo , quoad vixit in officio continuit. Transiit idem sanctissimus

Pontifex beati Gregorii corpus, atque eo loci collocavit, ubi nunc jacet, magnis adhibitis ornamentis, quo in loco multi temporibus illis, religionis aut voti causa excubare consueverant. Ferunt & ab eodem corpora Sebastiani & Tiburtii à cœmiteriis, in quibus ante jacebant, ad basilicam Petri translata fuisse. Sunt qui scribant, rogatu Ludovici Gregorium Sanctorum omnium celebritatem calendis Novembris instituisse, eamque rem magnopere à Rabano monacho Theologo insigni carminibus & prosa laudatam fuisse. In his enim duobus dicendi generibus vir doctus, ut illa maxime tempestate satis valebat. Commentatus est idem Rabanus & librum Paralipomenon, & Machabæos. Habuit etiam sermones satis elegantes ad populum, sed is potissimum laudatur, quem habuit in celebritate omnium Sanctorum. Moritur autem Gregorius pontificatus sui anno XVI. sepeliturque in basilica Petri, ac sedes ejus in morte diebus XV vacat.

SERGIUS. II. PONTIF. CIIII.

Sergius secundus, patria Romanus, patre Sergio è regione quarta, eo tempore pontificatum iniit, quo Michael Imperator Constantinopolitanus moritur. Sunt qui Sergium primo quidem Os Porci appellatum fuisse dicant, & ob turpitudinem cognomenti Sergii nomen sumpsisse, eamque consuetudinem ad nostros manasse, ut qui Pontifices crearentur, suo omisso, majorum nomina sibi inderent, licet ab omnibus non sit observatum. Vicunque est, constat Sergium ex illustri familia ortum, nequaquam à majoribus suis de generasse, adju-

adjuvantibus ejus præclarum ingenium, Leone tertio, Stephano quarto, Eugenio secundo. & Gregorio quarto: sub quorum moribus & doctrina ita vixit, ut solus mortuo Gregorio dignus haberetur qui pontificium munus obiret. Exarserat tum inter Ludovici filios tantum odii propter imperii divisionem, ut in Antisiodorensi agro apud Frontanicum acerrime à Ludovico & Carolo contra Lotharium fratrem dimicatum sit, quo quidem multi utrinque cecidere. Lotharius enim tandem victus Aquisgranum confugit, atque inde quoque deturbatus, instantibus hostibus, Viennam cum conjuge & liberis se contulit. Insecuti & eò cum exercitu fratres, ad quos quidem placandus non solum multi regni ipsius proceres, sed ex Italia quidam jussu Sergii profecti sunt, inter quos Gregorius archiepiscopus Ravennas primus est habitus: qui cum secundo prælio apud Lotharium componendæ rei causa esset, ac fortuna ad Ludovicum & Carolum inclinasset, totum comitatum in prælio amittens (eò enim cum trecentis equitibus venerat) vix solus è tanta strage fuga prolapsus est. At vero hi communem totius regni calamitatem & interitum miserati, fœdera pacis in huac modum ineunt, ut pars illa Occidentalis regni, quæ à Britannico Oceano usque ad Mosam flumen pertinet, Carolo obtemperaret, in eaque etiam Francorum nomen maneret, utque Ludovico Germania contingeret usque ad Rheni fluentia, & trans Rhenum quicquid genitor possedisset. Lotharius autem cum imperii titulo urbem Romanam obtineret, cum Italia & ea parte Galliæ, quæ olim Narbonensis, nunc Romana provincia vo-

catur : huic autem addidere eam quoque partem , quæ inter Scaldem & Rhodanum fluvios Lotharingiæ nomen accepit à Lothario , ut arbitrator. Rebus autem ita compositis , Lotharius Ludovicum filium , quem regni socium asciverat , in Italiam cum ingenti exercitu mittit : huic socios addidit Drogonem Metensem episcopum , atque alios viros Ecclesiasticos , prudentia & auctoritate dignos , quorum consiliis uteretur. His autem adolescens nimia felicitate elatus , quacunque iter facit cædibus omnia & rapinis vastat , incendit & diruit. Verum cum urbi appropinquasset , eique obviam honoris causa Romani cives prodiissent , deposita ferocitate illa Gallica mitior esse cœpit , quod ei præter sententiam ingredi urbem pacato agmine liceret. Prodeunt & obviam ad primum lapidem sacerdotes cum crucibus , & hoc cantu : Benedictus qui venit in nomine Domini , Osanna in excelsis. Atque eum usque ad gradus sancti Petri comitantur , ibi Pontificem offendens mutuo osculo , mutuaque salute data & accepta , ad argenteas portas simul pervenere clausas quidem. Tum Pontifex , si pacato magis quam hostili animo ad nos venisti , sique ad reipubl. Christianæ utilitatem magis respicis quam ad voluptatem sæviendi prædandive , meo iussu ingredi : sin aliter animatus es , fores ne tegeris : nam supra caput enses habes scelerum omnium ultorem. Cum autem bono animo esse Pontificem iussisset , statim ejus iussu fores patuerunt. Ingressi itaque pariter magna Romanorum ac Francorum multitudine tum præcedente tum sequente , cum ad Altare beati Petri pervenissent , pro-

proidentes simul omnipotenti Deo & Apostolorum principi gratias egerunt, quod sine ullo maleficio res ex sententia acta esset Pentecostes octava. Verum cum postea à multitudine militum suburbia vastarentur, parumque abesset quin urbem prædandi causa irrumperent, octavo, ex quo venerat, die, videntibus omnibus qui aderant, Ludovicum regem oleo sancto inungit, corona donat, Italiæ regem decernit. Ad quem Siginolphus dux Beneventanus salutandi hominis causa statim venit, qua quidem multitudine & arbores truncatæ, & pecora distracta, & segetes (ut fit) in pabulum equorum succisæ sunt. His itaque Pontifex quicquid petiere honestum præsertim facile concessit, quo citius ab urbe discederent. Vnde Romani tyrannicæ immanitatis metu liberati, sanctissimum Pontificem verum Christi vicarium & unicum patriæ parentem prædicabant. Qui quidem ad ornanda templa conversus, basilicam sanctorum Sylvestri & Martini vetustate collapsam restituit, in eaque unà cum ipsis confessoribus Fabiani, Stephani, Sotherii, Asterii, Cyriaci, Mauri, Smaragdi, Anastasii, Innocentii, Quirini, Leonis Arthemii, Theodori, Nicandri corpora collocavit. Struxit & à fundamentis ad ipsius basilicæ latus in honorem Petri ac Pauli monasterium, ubi continuo res divina agebatur. Demum vero sanctissimus Pontifex re Ecclesiastica bene ac integre gubernata, tertio Pontificatus sui anno moritur, sepeliturque in basilica Petri. Vacat tum ejus in morte Romana sedes mensibus duobus, diebus XV.

LEo quartus , patria Romanus , patre Rha-
dulpho , anno Incarnationis octingentesi-
mo quadragesimo octavo Pontifex omnium con-
sensu decernitur , ac merito quidem . Vir enim
fuit in omni vita privata , etiam religione , inno-
centia , pietate , humanitate , gratia , liberalitate ,
doctrina ecclesiastica præcipue insignis . Tantæ
præterea prudentiæ & virtutis fuit , ut Evangelii
sententia , serpentis astutiam , ubi oportebat , &
columbæ simplicitatem imitaretur . Tam con-
stanti autem fama impulsus Sergius secundus Ro-
manus Pontifex hominem totius virtutis exem-
plar , ex subdiacono presbyterum creat , eun-
demque titulo Sanctorum quatuor coronatorum
præficit . Vnde postea mortuo Sergio ad Late-
ranensem basilicam ductus , ac in sede Petri col-
locatus , ut verus & dignus Pontifex ab omnibus
salutatur . Exosculati sunt etiam ejus pedes , qui
propè aderant morem antiquum servantes . Sunt
qui arbitrantur hujus sanctissimi viri orationibus
Deum permotum , Saracenorum rabiem naufrago
dum onusti præda domum redeunt compe-
scuisse . Nam superato apud Tarentum navali
prælio Theodotio Michaelis Imperatoris duce ,
Italiam nemine obstante longe ac late populati :
captaque Ancona ac direpta , vexatoque item
Dalmatico sinu , dum læti domum redeunt , vo-
lente Deo , procellis fluctuum obruuntur . Libe-
ratus Saracenorum metu Leo , & sedilia in vesti-
bulo atrii Lateranensis posita ex marmore con-
struxit , & Solarium , à Leone tertio inchoatum
per

perfecit. Instituit item pius antistes, ut quotannis à cuncto clero in basilica Pauli ipsius Apostoli natali die, hora vespertina, celebraretur. Mandavit præterea ne laicus quispiam presbyterium ingrederetur, dum sacra fierent. Habitæ etiam suo jussu eisdem ferme diebus supplicationes ad avertendam iram Dei, quam frequentes terræmotus præ se ferebant. Crucem quoque quam Carolus Romanorum Imperator Constantinianæ basilicæ donaverat, furto gemmis spoliatam mirum in modum exornavit. Hunc autem tantæ sanctitatis fuisse constat, ut & basiliscum serpentem (quem Latini regulum appellare possunt) suis orationibus è fornice sanctæ Lucie virginis in Orphea expulerit, cujus halitu & veneno multi mortalium perierant: & incendium illud signo crucis extinxit, quod diu per domos Saxonum & Longobardorum vagatum divi Petri basilicæ appropinquabat. Hoc autem factum est octava die ab assumptione beatæ Dei Genitricis, qui dies postea ut festus celebratus est non longe à basilica Laurentii martyris extra mœnia. Eo namque loco ipsius Virginis templum extabat, cui munificentissimus Pontifex multa dona ex argento aurove obtulit. Præterea vero opus musivum basilicæ sancti Martini & Sylvestri in montibus, in incrustationemque parietum à Sergio inchoatum ipse perfecit, ut epigramma indicat, quod solum superest: nam pictura iam pridem corruit, vel incuria hominum, vel vetustate & situ. Suo quoque jussu crux illa quæ ante Pontificem à subdiacono fertur ex auro facta, gemmis ornatur, nullum genus ornamenti relinquens, quod ad digni-

nostri pertineret. Restituit quoque urbis mœnia, & portas vetustate collapsas. Ad hæc vero XV turres propugnacula urbis à fundamentis erexit: harum duas permaxime necessarias, hinc dextra, hinc sinistra Tiberis annis posuit infra Ianiculum & Aventinum, ne subvehi naves hostium ad diripiendam urbem possent. Idem quoque sua diligentia corpora Sanctorum quatuor coronatorum invenit, eorumque templum in splendidiorem formam instauravit. Sanctos ipsos sub Altari collocavit, Sempronianum, Claudium, Nicostratum, Castorium. His addidit & corpora Severi, Severiani Carpophori, Victorini, Marii, Felicissimi, Agapeti, Hippolyti, Aquilæ, Prisci, Aquini, Narcissi, Marcellini, Felicis, Apollinis, Benedicti, Venantii, Diogenis, Liberalis, Festi, Marcelli: Addidit & caput sancti Proti, Cæcilæ, Alexandri, Sixti, Sebastiani, Praxedis. At vero dum his rebus, ut sanctissimum virum decebat, quam diligentissime vacaret, nunciareturque Saracenos cum magna classe diripiendæ urbis causa adventare, & Neapolitanos ac cæteros illius oræ marinæ paulo post ipsi urbi auxilio futuros, ipse statim cum quanta potuit manu Hostiam proficiscitur: eoque omnes auxiliares copias convocat, cum hostibus dimicaturus, si copiam pugnandi fecissent. Suos autem sanctissimus Pontifex ad communionem primo adhortatus, ubi id obsequentissime fecissent, orationem ad Deum his verbis habuit: Deus, cujus dextera beatum Petrum ambulanti in fluctibus ne mergeretur erexit, & coapostolum ejus Paulum tertio naufragantem de profundo Pelagi liberavit, exaudi nos propitius, & concede, ut

am-

amborum meritis horum fidelium tuorum brachia contra inimicos Ecclesiæ tuæ sanctæ dimicantia omnipotenti dextera tua corroborentur & convalescant : ut de recepto triumpho nomen sanctum tuum in cunctis gentibus gloriosum appareat. His dictis statim facto signo crucis pugnandi copiam fecit, qui ita alacriter pugnam iniere, ac si victoriam certam sibi propositam viderent, tandem vero post longum & acre certamen hostes superantur fuganturque : multi in ipso prælio, utpote navali, periere : plerique tamen vivi capti, & Romam perducti sunt. Placuit etiam civibus Romanis quosdam ad terrorem non longe à portu Romano furca suspendere, adversante tamen Leone ob mansuetudinem & clementiam, qua potissimum insignis habebatur : sed ire obviam multitudini in tanto præsertim furore non licuit. Eorum vero opera, qui vivi Romam perducti sunt, usus est Leo in restituendis Ecclesiis, quas ipsi Agareni quondam diruerant & incenderant, in extruendis mœnibus, quibus Vaticanum cinxit, Leoninamque urbem de suo nomine appellavit. Idque potissimum effecit, ne deinceps hostibus liceret Ecclesiam beati Petri una vel levi incurssione spoliare & incendere, ut ante consueverant. Non caruere suis precationibus portæ. In ea enim quæ ad sanctum Peregrinū ducit, hæc erant in marmore cæsa: Deus, qui Apostolo tuo Petro collatis clavibus regni cælestis, ligandi atque solvendi pontificium munus tradidisti, concede ut intercessionis ejus auxilio à malis nexibus liberemur, & hanc civitatem, quam noviter te adjuvante. fundavimus

fac ab ira tua in perpetuum manere securam, & de hostibus, quorum causa constructa est, novos ac multiplices habere triumphos. In secunda vero porta, quæ apud Hadriani molem ad prata ducit, hæc verba inerant; Deus, qui ab ipso hujus mundi principio hanc sanctam Catholicam & Apostolicam Romanam Ecclesiam ab hostibus custodire & confirmare dignatus es, iniquitatis nostræ chirographum propitiatus emenda, & urbem hanc quam tuo sancto nomini per Apostolorum Petri & Pauli suffragia noviter dedicavimus, ab omnibus inimicorum insidiis securam permanere concede. Tertia autem precatio erat in frontispicio portæ, qua ibatur ad scholam Saxonum, his verbis; Præsta quæsumus Omnipotens & misericors Deus, ut ad te toto corde clamantes, intercedente beato Petro Apostolo, tuæ pietatis indulgentiam consequamur, & urbs quam ego famulus tuus Leo quartus Episcopus Romanus, te auxiliante, meo nomine Leoniam vocavi, novoque opere dedicavi, ut secura atque illæsa permaneat, apud clementiam tuam jugiter exoramus. Hanc autem urbem primo pontificatus sui anno inchoatam, demum sexto absolvit: eamque Corsis, quos Saraceni ex insula depulerant, incolendam dedit, assignatis viritim agris unde viverent. Sed miror in portis ipsis aliam nunc inscriptionem legi versibus hexametris ineptis quidem, quos certe Leonis nullo modo esse arbitror, licet sub ejus nomine ferantur. Ex manubiis vero Saracenorum dona quædam, tum ex auro, tum ex argento basilicis Romanis obtulit. Sunt qui scribant ejus mandato etiam basilicam sanctæ Mariæ, in via nova, ædi-

ædificatam fuisse, & turrin in Vaticano apud sanctum Petrum quam adhuc cernimus. Fores præterea sancti Petri ab Agarenis direptas, ex argento restituit. Synodum VII & XL. episcoporum habuit, in qua ex decretis majorum suorum Anastasium presbyterum Cardinalem sancti Marcelli multis criminibus convictum damnat, & ab Ecclesia rejicit, eo maxime quod parochiam suam per annos quinque contra Canonum instituta deseruerit. Colonias præterea ex Sardinia Corsicaque, quæ pulsas Saracenis jam respirare cœperant, Hostiam, cultoribus propter insalubritatem aeris & frequentes direptiones vacuam, duxit. Lothario postremo egregie satisfecit, qui delatione quorundam impulsus Romam venerat, quod intellexerat Leonem transferendi imperium ad Constantinopolitanos consilia iniisse. De delatoribus in mendacio deprehensis (ut par erat) supplicium sumitur, atque amicitia inter utrumque integratur. Sunt qui scribant, Iohannem Scotum hujus temporibus fuisse, virum in rebus divinis doctissimum, qui in Franciam veniens, regis Ludovici jussu Hierarchiam beati Dionysii è Græco in Latinum transtulit, nec ita multo post (ut aiunt) à discipulis stylo confossus periit. Tanti sceleris causa nusquam traditur. Ferunt item Alidulphum Angliæ regem ob religionem insulam vectigalem Ecclesiæ Romanæ fecisse, singulis nummis argenteis in singulas domos quotannis collatis. Moritur autem Leo vir sanctissimus, & optime de Ecclesia Dei, deque urbe Roma ac nomine Christiano meritis, consilio, autoritate, diligentia, doctrina, magnificentia præclarorum operum, anno Pontificatus sui octa-

vo, mense III. die sexto. XVI Calendas Augusti, sepeliturque in basilica Petri. Vacat tum sedes mensibus duobus, diebus XV.

IOHANNES. VIII. PONTIF. CVI.

Iohannes Anglicus, ex Maguntiaci oriundus, malis artibus (ut aiunt) pontificatum adeptus est. Mentitus enim sexum, cum foemina esset, adolescens admodum Athenas cum amatore viro docto proficiscitur: ibique præceptores bonarum artium audiendo tantum profecit, ut Romam veniens, paucos admodum etiam in sacris literis pares haberet, nedum superiores. Legendo autem & disputando docte & acute tantum benevolentiae & autoritatis sibi comparavit, ut, mortuo Leone, in ejus locum (ut Martinus ait) omnium consensu Pontifex crearetur. Verum postea à servo compressa, cum aliquandiu occulte ventrem tulisset, tandem dum ad Lateranensem basilicam proficisceretur, inter theatrum (quod Colosseum vocant à Neronis Colosso,) & sanctum Clementem, doloribus circumventa peperit: eoque loci mortua, Pontificatus sui anno secundo, mense uno, diebus quatuor, sine ullo honore sepelitur. Sunt qui hæc duo scribant, Pontificem ipsum, quando ad Lateranensem basilicam proficiscitur, detestandi facinoris causa, & viam illam consulto declinare, & ejusdem vitandi erroris causa, dum primo in sede Petri collocatur, ad eam rem perforata, genitalia ab ultimo diacono attrectari. De primo non abnuerim, de secundo ita sentio, sedem illam ad id paratam esse, ut qui in tanto magistratu constituitur, sciat se non Deum, sed hominem esse: & necessitatibus naturæ, utpote ege-

egerendi subjectum esse, unde merito Stercoraria sedes vocatur. Hæc quæ dixi vulgo feruntur, incertis tamen & obscuris autoribus: quæ ideo ponere breviter & nude institui, ne obstinate nimium & pertinaciter omisisse videar, quod fere omnes affirmant: erremus etiam nos hac in re cum vulgo, quanquam appareat, ea, quæ dixi, ex his esse, quæ fieri posse creduntur. Sunt qui dicant hujus temporibus beati Vincentii corpus è Valentia citerioris Hispaniæ civitate à quodam monacho in pagum Albiensem ulterioris Galliæ deportatum. Dicunt præterea Lotharium jam grandem natum, sumpto monachorum habitu filium Ludovicum Imperatorem reliquisse, qui statim in Germaniam provinciam rediēs, omnes ad arma spectantes sua præsentia in officio continuit.

BENEDICTVS. III. PONTIF. CVII.

Benedictus tertius, patria Romanus, patre Petro, merito Benedictus appellatus est, ob sanctitatem vitæ & rerum divinarum gratiam. Sub Gregorio enim militans, cum ab eo subdiaconatus gradum accepisset, ita deinceps vixit, ut, mortuo Leone, unus Benedictus tanti Pontificis dignus successor haberetur. Ad hunc itaque concurrentes omnes tanquam ad unicum & benignissimum sidus, à Deo in terras missum, eum Pontificem decernunt. Qui flens, & Deum ac Sanctos testes faciens, se nequaquam dignum esse, qui tantæ sedi præficeretur dicebat. Acclamantibus itaque omnibus, & electionem approbantibus, invitatus tandem Pontificium munus suscipiens, in atrium Lateranense perducitur, & in sede Petri collocatur. Inde vero
in

in equo albo sedens , ad Ecclesiam sanctæ Mariæ ad Præsepe ductus , jejuniis triduo & orationibus vacavit , Deum rogans ut sibi liceret sancte & integre Ecclesiam suam gubernare. Eò autem post diem tertium iterum venere omnes , & ejus pedes de more osculati sunt. Hi potissimum qui Rhodoaldi Portuenſis episcopi factionem secuti , alium nescio quem , vel (ut quidam volunt) Anastasium à Leone Pontificatu dejectum , hominem ignotum pridie ejus diei Benedicto præferre conati fuerant : sed cognito errore (ut dixi) veniam petentes in sententiam bonorum tandem venere , & hominem sanctissimum de more adorarunt. Idem fecere & Ludovici Imperatoris legati , ad confirmandam cleri ac populi electionem Romam missi. Sequenti vero die comitante populo ad basilicam Petri deductus videntibus omnibus , ut mos est , & antiqua traditio dicat , consecratus insignia Pontificis suscepit , acclamantibus omnibus & plaudentibus. Tantæ enim mansuetudinis fuit , tantæ dignitatis corpore & animo , ut tant in magistratu constitutus , quam in vita privata charus omnibus & gratus videretur. Hic quidem ad cultum divinum conversus , multas Ecclesias , vetustate collabentes , restituit , & dona pleraque in earundem sacraria reposuit. Instituit præterea , ut funeribus episcopi , presbyteri aut diaconi Pontifex unà cum clero interesset , honorandi corporis defuncti , & commendandæ animæ gratia : mandavitque ut vicissim clerus mortui Pontificis funus celebraret. Ipse vero quod instituit dum in vita esset , non verbis tantum , sed re ipsa comprobavit. Sacerdotum enim funeribus semper inter-

terfuit. Aegrotos præterea invisit, pauperes aluit, desperatos & calamitosos consolatus est, viduas & pupillos acerrime tutabatur. His artibus vitam sanctissimam traducens suo magis quam populi Romani tempore, moritur pontificatus sui anno secundo, mense VI. die IX. Sepultus est autem ante fores basilicæ beati Petri Apostoli. Interim vero dies XV. episcopatus vacat.

NICOLAUS I. PONTIF. CVIII.

Nicolaus primus, patria Romanus, patre Theodosio, bene ac sancte à teneris annis educatus, primo quidem subdiaconus à Sergio, mox vero diaconus à Leone creatur. In quo ordine adhuc constitutus nullum genus pietatis omitens, Benedicti corpus suis manibus tumulo collocavit non sine multis lachrymis. At vero cum peracto de more funere, creare alterum Pontificem necesse esset, cumque jejuniis, vigiliis, orationibus instarent homines, ut talem à Deo consequerentur Pontificem, qualem amiserant, in basilica sancti Dionysii confessoris atque Pontificis (eò namque ejus rei causa convenerant) post longam consultationem Nicolaum absentem Pontificem creant: & fugientem in Vaticanum, latitantemque vitandi honoris causa conquistum in atrium Lateranense perduxerunt, & nolentem etiam in solio Apostolico collocarunt. Deinde vero in basilica Petri consecratus, sumptaque de more Pontificia corona, multa cum Ludovico Cæsare, qui tum aderat, collocutus est, tum ad Pontificatum, tum ad imperium pertinentia. Cum vero Ludovicus ipse ab urbe discessisset, conse-

dis-

dissetque in loco, quem Romani *Quintum* appellabant, eo profectum *Nicolaum* ferunt cum proceribus urbis Romæ, itaque honorifice susceptum, ut Imperator ad mille passus Pontifici obviam factus ex equo descendens, eum freno manibus attrectato in castra perduxerit. Erat enim tantæ venerationis & majestatis, tantæ eloquentiæ & doctrinæ, ut ab omnibus tanquam numen coleretur. Habito autem simul longo & secreto colloquio post epulas, osculoque invicem dato & accepto ad urbem Pontifex rediit: quam quidem excrescentia *Tiberis* ita vexatam invenit, ut non nisi lintribus de vico ad vicum transire liceret. Nam & Ecclesiam sancti *Laurentii* in *Lucina*, & monasterium beati *Sylvestri*, & totam illam planitiem, quæ à via lata ad radices *Tarpeiæ* rupis ad viam *Argentariam* ad *Aventinum* ducit, ita occupaverat, ut instare diluvium vulgo putatum sit. Hac inundatione & multæ domus everstæ sunt, & plures arbores evulsæ, & fata passim disjecta. Neque hoc semel eo anno, sed iterum *Decembri* mense Romæ accidit. Emendare hæc damna vel potius delinere Pontifex enixus, nullum genus officii & pietatis in cives suos omisit. Interim vero *Michael Theophili* filius *Constantinopolitanæ* urbis Imperator legatos cum muneribus Romam misit, qui & limina Apostolorum & Pontificem inviserent. Hæc autem munera fuisse, patinâ aurea, & calix aureus justî ponderis cum gemmis magnæ æstimationis. Hic est ille *Michael*, quem postea *Basilius*, consors imperii factus, dolo necavit, ut solus Imperio potiretur. Habiti sunt autem à Pontifice perbenigne legati, &

domum vicissim cum muneribus missi. Nicolaus vero pontificiæ dignitati admodum consulens, Iohannem archiepiscopum Ravennatem ad sedem Apostolicam propter objecta crimina venire recusantem dignitate privavit. Is autem Papiam ad Ludovicum confugiens, ab Imperatore literas commendatitias ad pontificem obtinuit, & legatos qui à Pontifice impetrarent, ut Iohanni archiepiscopo Romam ad causam dicendam tuto proficisci liceret: quod haud gravate Pontifex concessit. Iohannes autem, facta dicendi copia, in magno præsulum conventu in domo Leonina, nil aliud factus est quam se majestatis reum esse, ob eam rem & à Pontifice, & ab his qui eo in conventu aderant, se veniam petere. Motus hac confessione Pontifex, & precibus qui tum aderant, his conditionibus Iohannem in gratiam recipit: ut & se in concilio de hæresi purgaret, utque quotannis Romam se profecturum polliceretur, quoad fieri posset, & ne electos etiam canonice in Flamminea episcopos consecrandi facultatem haberet, nisi id sibi à sede Apostolica literis concederetur: neve eosdem episcopos Romam proficisci quotiescunque vellent prohiberet, utque ei nullam exactiorem quam sacri Canones non recipiunt, nullum morem, nullam consuetudinem introducere liceret. Postremo vero ei sub anathematis pœna mandatū est, ne de bonis Ecclesiæ quicquā immutaret aut decerneret, incōsulta sede Apostolica: neve etiā profana ei recipere liceret, nisi id placere summo Pontifici intellexisset. Has autē sanctissimas iussiones tota synodus ita approbavit, ut ab omnibus ter acclamatū sit: Rectum iudicium summi Præsulis,

Iusta diffinitio pastoris universalis Ecclesiæ: Salubris institutio Christi discipulis omnibus placet. Omnes autem eadem dicimus, eadem sapimus, eadem judicamus. Tum vero Iohannes, videntibus omnibus, eadem se conservaturū iurejurando & scripto confirmavit. Atque ita, soluta synodo, Iohannes Ravennam ad suos rediit, liberatus autem hac molestia Pontifex Ecclesiam Dei genitricis (quæ prius antiqua, nunc vulgo nova appellatur) restituit, egregiisque picturis exornavit. Regem Bulgarorum cum omni provincia ad fidem Christi literis & sanis admonitionibus convertit, eisdemque Bulgaris episcopos & presbyteros dedit, qui neophytos in fide confirmarent, pulso Photino, cūjus fraude in errorem Bulgari dilapsi fuerant. Pacem præterea inter Ludovicum Imperatorem & Andalisium Beneventanum ducem composuit. Saracenos Beneventum usque aliquando pervagatos repulit. Postremo vero approbante Ludovico Imperatore instituit, ne princeps ullus secularis aut Imperator conciliis clericorum interesse auderet, nisi de fide ageretur, licere tum ac par esse censuit. Sunt qui scribant, beatum Cyrillum ex Gersona Ponti sancti Clementis corpus Romam tum detulisse: idque in Ecclesia his temporibus sancti Clementis appellata, reconditum fuisse, nec ita multo post Cyrillum mortuum eo loci sepultum jacere. Nicolaus autem in omni genere virtutis unicus viri exemplar, septimo Pontificatus sui anno, mense nono, die decimo tertio moritur, & ante fores basilicæ beati Petri ex testamento sepelitur. Sunt qui scribant post mortem ejus annis octo, mensibus septem, diebus novem sedem vacasse.

HADRIANVS II PONTIF. CIX.

HAdrianus secundus, patria Romanus, patre Talaro episcopo, Sergio pontifici familiaris fuit: à quo cum aliquando denarios quadraginta dono accepisset, domum rediens dispensatori mandavit, ut eos peregrinis & pauperibus, qui in vestibulo domus suæ stabant erogaret. Facere ille mandata conatus, cum videret ne minimæ quidem parti tantula re satisfieri posse, ad Hadrianum rediens, rem ipsam exponit. Tum Hadrianus accepta pecunia ad pauperes veniens, & ternos denarios singulis præstitit, & totidem sibi rei familiari satisfactorius reservavit, admirante dispensatore miraculo rei: Cui Hadrianus, vides, inquit, quam benignus & largus sit Dominus his præsertim, qui liberales & munifici in pauperes sunt? Hac & aliis virtutibus tanto in pretio apud omnes fuit, ut cum de Pontifice creando sermo haberetur, certatim omnes unicum Hadrianum deligerent, quem etiam ab Ecclesia sanctæ Dei genitricis ad Præsepe ad Lateranensem basilicam nolentem detulere, ac statim Pontificem crearunt. Non est habita in tanto tumultu cujuscumque ratio. Hanc ob rem Ludovici legati, qui ejus rei causa aderant indignati, quod nusquam (ut par erat) dum hæc agerentur interesse potuissent, & auctoritatem Imperatoris in creando Pontifice interponere. Legatis autem hac ratione satisfactum est, quod dicerent multitudinis voluntatem in tanto tumultu moderari non potuisse, eos tamen recte facturos, si virum optimum, quem & clerus & populus elegerat, de more Pontificem salutarent.

Fece:

Fecere id legati, quamquam aperte cernerent clerum & populum eligendi Pontificis totam auctoritatem sibi vindicare, ne deinceps principis cuiuspiam nutus expectaretur: forte etiam ut libertas ecclesiastica tum * inolefceret. Supervenere à Ludovico imperatore literę, quibus Romanos admodum laudat, quod summum Pontificem sancte & integre creassent, non expectato aliorum voto, qui forte ea in re obignorationem personarum minus iudicii habuissent. Qui enim fieri posse dicebat, ut peregrinus & hospes dignoscere possit in aliena repub. quis potissimum cæteris præferendus sit? Id maxime ad cives pertinere, & ad eos præsertim qui cum inquilinis familiariter vivere. Hadrianus autem pontificatum adeptus, omnia quæ ad honorem summi Dei pertinerent diligenter circumspiciebat, verbis, exemplo, auctoritate, tum sua, tum majorum, unumquemque ad bene beateque vivendum cohortatus. Circumventos etiam aliorum iudiciis & potentia acerrime tutatus est. Haberi enim synodum Constantinopoli passus est, qua & pulsus Photius vir seditiosus, & restitutus Ignatius jam antea injuria pulsus. Habita etiam in eadem synodo longa contentio est, Bulgarine (quorum legati tum aderant) sedi Romanæ an Constantinopolitanæ subiecti essent. Tandem vero Basilio contradicente Romanæ sedi adjudicantur. Quare Hadrianus à Bulgaris rogatus, ut virum vita & doctrina insignem in provinciam mitteret, cuius auctoritate & exemplo in fide Christi retinerentur. Tres sanctissimos viros eò cum summa potestate misit, qui Ecclesias illas ex sententia ad meliorem cultum redigerent. Hi autem.

* mollesceret.

fuere, Sylvester subdiaconus, Leopardus Anconitanus, Dominicus Taryifinus, qui rem omnem ex sententia Pontificis brevi composuere. Quamquam Bulgari non ita multo post donis & pollicitationibus à Constantinopolitanis corrupti, pulsatis Latinis sacerdotibus Græcos receperint: quæ quidem seditio multorum malorum incendia inter Græcos & Latinos suscitavit. Hadrianus vero sese omnibus Ecclesiæ hostibus quoad fieri poterat obiciens, cum, mortuo Ludovico, Carolum filium inuncturus esset, moritur pontificatus sui anno V. mense IX. die XII. Ejus autem ante mortem & tribus diebus sanguine apud Brixiam pluit, & locustæ Gallias mirum in modum vastarunt: tam calamitosæ mortis indicia permaxima.

IOHANNES. IX. PONTIF. CX.

[Iohannes nonus, patria Romanus, patre Gundodo, initio Pontificatus sui Carolum, qui tum Romam venerat, Imperatorem decernit. Hanc ob rem indignati duo Caroli Ludovici regis Germaniæ filii, contractis undique copiis, in Italiam descendunt, patrum Carolum imperio simul & vita privaturi. Is autem Tridentinos saltus nepotibus clausurus cum exercitu Veronam properans, apud Mantuam valetudine correptus, venenata positione moritur, quam Zedechias Iudæus, quo medico utebatur, curandæ valetudinis causa (ut creditum est) ei dederat. Ea re cognita Iohannes Pontifex omnibus viribus annitebatur, ut Ludovicus rex Franciæ, Caroli filius, Imperator decerneretur. Quo minus autem id faceret, obstitere Romani proceres, Carolum tertium Germaniæ regem, qui cum

cum fratre Carolomanno jam partem Italiae occupaverat, Imperatorem esse cupientes. In tanta seditione cum non deessent, qui etiam Ludovico faverent, Pontifex capitur & in vincula conjicitur. Hanc ob rem non ita multo post adjuvantibus quibusdam amicis è vinculis prolapsus, ad Ludovicum; cognomento Balbum, in Franciam confugit: ubi per annum immoratus & regem invidit, & controversias quasdam inter ecclesiasticos ortas sustulit. Nam Gibertus Neumanensis episcopus Leonem abbatem possessione monasterii sui vi privaverat. Erat enim monasterium sancti Petri, in quo beati Aegidii corpus quiescebat. Situs autem loci Flavianus appellatus est à via Flaviana, quam Flavius quondam rex beato Aegidio donaverat: is postea eo loci in honore sancti Petri & Pauli monasterium condiderat. Multa itaque episcopis & iudicibus astantibus Pontifici cognita causa, Leoni monasterium adjudicatum. Arelate hæc contentio extincta est. unde Johannes abiens, annuente Ludovico apud Trecastrivitatem concilium habuit: in quo & multa ad eadem pertinentia sunt instituta, & Flandris, qui tunc primum ex locis nemorosis ad meliorem cultum venerant, episcopus datus est. Verum cum Italia à Saracenis vastaretur, cumque jam monasterium Cassini cepissent ac diripuissent, Iohannes Roman accitus, adjuvantibus principibus Christianis, Agarenorum magnam partem Italia ac Sicilia expulit. Carolum præterea, quod ei liberius in urbe vivere liceret, imperii coronam donavit, tertiusque Carolus appellatus est. Qui postea in Normannos movens, Franciam & Italiam

aringiam vastantes, ita eos perdomuit, ut Rho-
 fredus, eorum rex, pacem petere & fidem Chri-
 sti suscipere coactus sit: quem Imperator in gra-
 m recipiens è baptismatis fonte levavit, ut scri-
 it Anastasius, qui tum in pretio erat, Romanæ
 ecclésiæ bibliothecarius, vir sane ita utraque
 lingua doctus, ut è Græco in latinum & septi-
 nam universalem synodum, & Hierarchiam Dio-
 ysi Areopagitæ, & vitas multorum Sanctorum,
 Caroli gratia, in Latinum eleganter & docte
 ransulerit. Sunt qui scribant Carolum ipsum
 multa monasteria condidisse, ac rem divinam au-
 isse. Sed hæc ejus præcipua laus, quod multos ad
 scribendum impulit. Nam & Milo beati Amandi
 monachus, ejusdem Sancti vitam accommodate
 erscripsit: & Iohannes Scotus quædam nostræ
 eligionis acutissime disputata gravissime com-
 osuit. Non caruit etiam hac laude scribendi Io-
 annes Pontifex dum adhuc privatus esset. Dia-
 onus enim primi Gregorii vitam quatuor libris
 gregie conscripsit. Cum vero in Pontificatu an-
 nis X. diebus II. vixisset, moritur, & in basilica
 Petri sepelitur.

MARTINVS II. PONTIF. CXI.

Martinus secundus, natione Gallus, patre
 Palumbo, post Iohannem Pontificatum
 niit. Sunt qui hunc Marinum vocent, quos ego
 similitudine scriptionis deceptos puto. Martinus
 raque, cujus vita ideo brevior est, quia brevi tem-
 ore in pontificatu vixit, imperantibus apud Con-
 stantinopolim Leone & Alexandro Basilii filiis, in
 Occidente vero Carolo tertio, quem ab Iohanne

oſtavo coronam accepiffe ſcripſimus: quemque Normannos Galliam infeſtantes, ita continuis præliis attriviſſe, ut eos & fidem Chriſti, & leges victoris accipere cogeret. Sunt qui ſcribant Martini fraude, ut in Formoſo dicitur, Iohannem Pontificem ita ſeditionibus agitatum fuiſſe, ut ei in vincula coniecto aufugere neceſſe fuerit. Martinus autem malis artibus Pontificatum adeptus, brevi moritur. Annum enim & menſes quinque tantummodo in Pontificatu vixit, nil dignum memoria gerens vel ob brevitatem temporis, vel quod nil tum accidit, quo nomen ejus fieret illuſtrius: vel quod Dei nutu malis artibus principatus acquiſiti veram gloriam, unicum optimi principis cibum, amittunt.

HADRIANVS. III. PONTIF. CXII.

HAdrianus tertius, patria Romanus, patre Benedicto, tanti animi fuit, ut initio Pontificatus ſui ſtatim ad ſenatum populumque retulerit, anno Domini octingenteſimo nonageſimo quinto, ne in creando Pontifice Imperatoris autoritas expectaretur: utque libera eſſent & cleri & populi ſuffragia: quod quidem inſtitutum à Nicolao primo tentatum potius quam inchoatum diximus. Ille tū credo hac opportunitate Hadrianum, quod Carolus Imperator, ab Italia cum exercitu diſcendens, in Normannos rebellantes moverat. Fuera ei in animo gentem inquietam omnino delere. At vero cū id difficile videretur, nec fieri ſine magnæ ſuorum clade poſſet, partem illam Galliæ ad incolendum hiſ concedit, quæ ultra Sequanam flumen eſt, quæque hodie à gente ipſa, Normandia vocatur.

tur. Pendere autem quotannis vectigal regibus Franciæ sunt iussi, ne vi, sed benignitate Imperatoris Caroli loca illa obtinuisse viderentur. Interea vero Guilielmus, cognomento Pius, Aquitaniæ dux, & Alverniæ Comes, cum stirpe virili careret, Cluniacense monasterium in fundo paterno Burgundiæ pago Masticensi magnificentissimis operibus inchoavit, eidemque loco Bernonem abbatem præfecit, designatis proventibus, unde monachi viverent. Ante tempus vero Guilielmus moriens monasterium imperfectum reliquit, Elbo comite Pistaviense hærede instituto, qui rem ipsam ex testamento curaret. Hadrianus autem Pontifex, de quo clerus populusque Romanus magnam spem conceperat, ob ejus virtutem & magnitudinem animi, anno primo & mense secundo Pontificatus sui moritur, sepeliturque in basilica Petri, collachrimantibus omnibus & ingemiscantibus, tantum parentem iniquo tempore tam repente sibi ablatum esse.

STEPHANVS. V. PONTIF. CXIII.

Stephanus quintus, patria Romanus, ex via Lata, patre Hadriano, Pontificatum iniit eo tempore, quo Normanni adjunctis sibi Dacis omnem ferme Galliam, ruptis fœderibus vastarunt. Timore vero tantæ incursionis beati Martini corpus Tironis Altisiodorum deportatum est, & in Ecclesia sancti Germani collatum. Accidisse miraculorum ferunt, orta inter monachos discordia, cui possimum Sancto nomen Ecclesiæ ascriberetur. Hanc ob rem, discutiendæ ambiguitatis causa, leprosus in medio utriusque Sancti collocatus, ea

parte sanatur, qua ad Martinum vergebat: conversus deinde in alteram partem virtute beati Martini integer omnino redditur. Hoc totum à Germano hospiti suo tributum creditur, ne de sanctitate ejus ob translationem quicquam diminutum videretur. Sunt qui scribant, hujus Pontificis tempore, Carolum cognomento Crassum, qui jam annis XII. imperaverat, potestate dejectum ab optimatibus suis fuisse, ob segnitiam corporis & ingenii tarditatē: in locumque ejus Arnulphum nepotem successum fuisse, qui septimus à Carolo Magno Imperator est habitus. Hac itaque perturbatione rerum illecti Hunni, gens Scythica, ut Vincentius & Martinus scriptores referunt, in Pannoniam inferiorem ad consanguineos Ungaros descendentes, pulsus inde Gepidis & Avaribus ipsam occupant: inde in Germaniam hostili agmine moventes ad Belgicam usque Galliam pervenire, ferro ac flamma omnia vastantes. Stephanus vero in tanta rerum perturbatione sanctitate Liuthprandi Ticinensis Ecclesiæ diaconi, Valdridi Bavari, Berardi Pictaviensis, mirifice recreabatur. Quorum vita & moribus ita Christiana fides inolevit, ut & monasteria multa & sacella magnis sumptibus in utraque Gallia sint condita. Moritur autem Stephanus Pontificatus sui anno sexto, die XI. Vacat tum sedes diebus quinque.

FORMOSVS I. PONTIF. CXIIII.

Formosus Portuensis episcopus, post Stephanum Pontifex creatur, qui statim inito magistratu Ecclesiam Petri principis Apostolorum levi pictura exornavit. Hic aliquando Iohannis

Pontificis severitatem veritus, episcopatum suum deferens in Gallias aufugit. Verum cum revocatus redire abnueret, anathemate notatus, Romam veniens omni Ecclesiastica dignitate privatur, profana indumenta simul cum moribus assumens. Sunt qui arbitrantur, hoc ideo Formoso accidisse, quod ejus conjurationis conscius & autor fuerit, qua Iohannes captus & in vincula coniectus est. Hac itaque contumelia motus Formosus, ab urbe discedens, jurejurando affirmavit, se nunquam postea vel Romam vel ad episcopatum rediturum. At vero Martinus Pontifex Iohannis successor, hominem postea juramento solutum in patriam & pristinam dignitatem restituit, unde ad Pontificatum non ita multo post largitione potius quam virtute, contradicentibus quibusdam, assumitur. Arnulphus autem quem septimum à Carolo Imperatorem diximus, primo quidem strenue sumptis armis Normannos adhuc rebellantes magnis cladibus perdomuit. Verum postea nimio successu elatus, ita contumax in omnes, tum vel maxime in Ecclesiasticos factus est, ut Dei nutu pediculari morbo brevi consumptus sit. Hujus in locum postea successum Ludovicum Imperatorem legitur, quem tamen nusquam habuisse imperii coronam accepimus. Hic autem (ut Martinus scribit) cum Berengario Duce Forojuliano à regibus Longobardorum originem ducente, & avitum paternumque regnum repetente, armis decernens, eum primo quidem superat & vincit. Mox renovato prælio apud Veronam Ludovicus superatus ingenti suorum clade, capitur & oculis privatur. Atque ita imperium,

quo annis fere centum Franci potiti sunt, demum in Longobardos transfertur, imperante apud Græcos Constantino Leonis filio. Verum nescio quo fato accidisse dicam, ut unà cum industria Imperatorum simul etiam Pontificum virtus & integritas defecerit, quæ quidem tempora infelicissima esse arbitror, cum autoritate Platonis tales soleant esse reliqui cives, quales sunt in Republica principes. Ad Formosum redeo cujus tempora ne omnino infelicissima haberentur effecit Remigii Altiſiodorensis virtus & doctrina. Hic enim multa commentatus est, & scripsit in Matthæum potissimum & Pauli Epistolas. Sunt qui scribant hujus interpretationis autorem fuisse Remigium Remensem, non autem hunc de quo loquimur: utcunque sit, constat utrumque Remigium doctissimum fuisse. Formosus autem Pontificatus sui anno quinto, mente sexto moritur. Vacat tum sedes diebus duobus.

BONIFACIUS. VI. PONTIF. CXV.

Bonifacius sextus, natione Tuscus, in demortui Formosi locum Pontifex creatur. Quantum autem in Pontificatu vixerit, magna controversia est. Plus enim alii, minus quidam temporis huic ascribunt. Sentio ego cum pluribus, qui affirmant Pontificem hunc diebus tantummodo sex & XX. in Pontificatu vixisse. Hoc ut credam faciunt historiæ, in quibus nulla vel parva de hoc homine fit mentio. Quo enim modo fieri posset, ut hujus tempora sub silentio præterirentur, si annis duodecim (ut quidam referunt) in sede Petri vixisset. Ponere itaque hunc hominem in catalogo sum-

summorum Pontificum institui, non propter res gestas, quæ nullæ sunt (Quid enim geri in tanta brevitæ temporis potuit?) Sed quia legitime & recte Pontifex creatus est. Moritur enim (ut dixi) Pontificatus sui die sexto & XX. sepeliturque in basilica Petri.

STEPHANVS. VI. PONTIF. CXVI.

Stephanus sextus, patria Romanus, Anagninus episcopus, Pontifex creatus, tanto odio persecutus est Formosi nomen, ut statim ejus decreta abrogaverit, res gestas resciderit. Licet quidam scribant ipsum Stephanum episcopatum Anagninæ à Formoso consecutum fuisse. Sed ego arbitror hoc odium ex ambitione ortum fuisse, cum jam eo devenissent Ecclesiastici, ut non coacti ut antea, sed sponte & largitionibus Pontificium munus obirent. Hinc odium ortum est, quo etiam in mortuum Stephanus sæviebat, quod ei antea impedimento fuisset, quo minus optata sede potiretur. Refert Martinus scriptor, Stephanum tanta rabie desævisse, ut habito concilio corpus Formosi è tumulto tractum, Pontificali habitu spoliatum, indutumque seculari, sepulturæ laicorum mandaverit, abscissis tamen dexteræ ejus duobus digitis, illis potissimum quibus in consecratione sacerdotes utuntur, in Tiberimq; projectis, quod (ut ipse dicebat) contra jura Sacramenti Romam & sacerdotium repetisset, quo à Iohanne octavo jure spoliatus fuerat. Magna fuit hæc controversia & pessimi exempli, cum postea fere semper servata hæc consuetudo sit, ut acta priorum Pontificum sequentes, aut infringerent, aut omnino tollerent. Quod hæctenus certe ab optimis illis Pontificibus,

quorum vitas conscripsimus, alienum fuit. Paulum certe abfuit, quin nostra tempestate Paulus secundus Venetus Formosi nomen (ut fit) sibi inderet, quod id nomen ei maxime convenire videretur propter proceritatem corporis & majestatem. Quo minus autem id faceret, deteruere eum Cardinales quidam historiæ non ignari, ne ei post mortem id accideret, quod olim Formoso. Tulit id ægre Paulus, quia nil ei præter hoc nomen ad summam felicitatem deesse videbatur. Interim vero ignavia Pontificum fretus Constantinopolitanus Imperator, Symbaticum patricium protospatarium suum in Italiam cum exercitu mittit, qui Beneventum tertio mense posteaquam obsideri cœptum est, in potestatem suam redegit. Possessum ante à Longobardis annis CCC. & XXX. Verum anno tertio post Guido Longobardus pulsus Græcis urbem recuperat, atque ita denuo ad Longobardos recidit. Ad Stephanum redeo, qui Pontificatus anno primo, mense tertio moritur. Sedes autem ejus ex morte tribus diebus tum vacat.

ROMANVS I. PONTIF. CXVII.

Romanus, patria Romanus, ubi Pontificatum iniit, Stephani Pontificis decreta & acta statim improbat abrogatque. Nil enim aliud hi Pontificuli cogitabant, quam & nomen & dignitatem majorum suorum extinguere, quo nihil potest esse pejus & angustioris animi; qui enim his artibus nituntur, nulla virtute muniti, eo de loco abradere bene merentes conantur, quem ipsi ob ignaviam & malitiam attingere non possunt.

Ne-

Neminem siquidem unquam invenies alienæ famæ invidere, nisi qui omnibus probris contaminatus, desperat suum apud posteros celebre nomen aliquando futurum: hi sunt qui fraude, malitia, dolo, maledicentia de humano genere bene meritos mordent, lacerant, accusant, corrodunt, tanquam ignavi canes & inutiles, nec feris sese objicientes ob timiditatem, sed vinctas & caveis inclusas mordentes. Commemorare tamen hujus Pontificis nomen libuit, quia de more Petri sedē obtinuit, in qua tertio Pontificatus sui mense demoritur.

THEODORVS II. PONTIF. CXVIII.

Theodorus secundus, patria Romanus, Pontifex creatus, vestigia seditiosorū sequitur. Nam & Formosi acta restituit, & ejus sectatores in pretio habuit, imperante adhuc in Italia (ut quidam volunt) Arnulpho, regnante in Francia Carolo Simplici, Constantinoque Leonis filio Orientale imperium gubernante. Quo quidem tempore Saraceni Apuliam ingressi, occupatoque Sancti Angeli monte, magnam vim hominum & pecorum cepere. Verum Itali tumultuaria manu comparata, magna ex hostibus edita strage prædam recuperant. Agebantur hæc in Italia, cum Guilielmus cognomento Sector ferri, Engolosimæ Comes, à Carolo Calvo originem ducens, monasterio Cartusensi reliquias Sanctorum, qui incursionis Normannicæ tempore inde ablatae fuerant, restitui mandavit. Videbat enim seditionem inter populos orituram, quiescentibus jam Normannis, nisi in loco pristino reliquiæ collocarentur. Qui fuerint Normanni haud satis constat. Sunt

tamen qui dicant eos ex Norvegia in Galliam descendisse. At Theodorus vigesimo Pontificatus sui die moritur, nulla magnopere de se relicta memoria ob brevitatem temporis.

IOHANNES. X. PONTIF. CXIX.

Iohannes decimus, patria Romanus, Pontifex creatus, Formosi causam in integrum statim restituit, adversante magna populi Romani parte, qua ex re tanta seditio orta est, ut paulum admodum ab iusto prælio abfuerit. Is autem Ravennam profectus. IIII & LXX episcoporum habito convētu, & Stephani res gestas improbavit, & Formosi acta restituit, dijudicans, perperam à Stephano factum, qui censuit eos iterum ordinandos esse, quos Formosus ad sacros ordines asciverat. Hoc tum accidisse putaverim ego, cum quia Pontifices ipsi à Petri vestigiis discesserant: tum vel maxime, quia Respublica christiana ignavos & desides principes habebat, quorum maxime intererat naviculam Petri fluctibus exagitari: ne si gubernator aliquando * respiceret, principes ipsos ut malos nautas è repu. deiceret. Deditus erat voluptatibus Arnulphus, non multum distabat à suo cognomento Carolus rex Franciæ, quem simplicem, vel potius stolidum, vocabant. Hac autem opportunitate illecti Vngari, gens quidem fera & indomita, hostili manu Italiam primo, mox Germaniam & Galliam: ita invadit, nemine prope resistente, ut ferro ac flamma omnia quoquo proficeretur absumeret, nulli mortalium ætati aut sexui parcens. Præterea vero Afri Calabriam ingressi, cum jam magnam provinciæ partem cepissent op-

* respiceret

pu-

pugnarentque Cosentiam, eorum rege in oppugnatione ictu fulminis divinitus mortuo, passim dilabuntur & ad suos redeunt. Deus enim populi sui calamitatem miseratus à principibus terræ derelicti, tum demum telum suum in hostes christiani nominis direxit: quod nisi fecisset, de nomine Italico, de Ecclesia actum profecto tum putabatur, adeo secordes & nullius pretii homines in principatibus tum erant. Iohannes autem Pontificatus sui anno secundo, die XV. moriens, nil de se dignum memoria reliquit, nisi quod seditiones quasdam prope extinctas revocavit.

BENEDICTVS. IIII. PONTIF. CXX.

Benedictus quartus, patria Romanus, Pontifex creatur ob eius humanitatem & clementiam. Verum nil suo tempore gestum est, quod magnopere collaudari possit. Acciderat huic ætati, quod aliis interdum solet, ut hominum industria in quovis genere virtutis confenesceret, nullis calcaribus adhibitis, quibus hominum ingenia ad laudem excitarentur, quod fieri à bene institutis populis optimisque principibus consuevit. Constat enim (ut antea dixi) Ludovicum Arnulphi filium imperium paternum reperere conantem, eo tempore Veronæ captum & interfectum à Berengario fuisse, atque tum primum genus Caroli Magni, ignavia posteriorum principum tam Franciæ quam etiam Germaniæ, imperii titulos amississe. Verum est certe quod Crispus ait: quæ orta sunt occidunt, quæ aucta, senescunt. Imperiū ipsum magnū habuit incrementum: verum postea principū ac populi Romani ignavia splendor ille Ro-

mani nominis in obscuras tenebras conversus est: tum vel maxime ubi remissa exercitatione virtutis, voluptatibus se & thermis ad effœmināda corpora inventis tradidere. Idem etiam accidisse pontificali dignitati dicere possumus. Sanctitate enim & doctrina, quæ non nisi magnis laboribus consummataque virtute comparantur, Pontificium decus sine ullis opibus primo quidem auctum est inter tot hostes & obstinatos persecutores christiani nominis: mox vero ubi cum ipsis opibus lascivire cœpit Ecclesia Dei, versis ejus cultoribus à severitate ad lasciviam, peperit nobis tanta licentia peccandi, nullo principe flagitia hominum tum coercente, hæc monstra, hæc portenta: à quibus ambitione & largitione sanctissima Petri sedes occupata est, potius quam possessa. Hæc tamen Benedicti laus est, quod in tam corruptis moribus graviter & constanter vitam ducens, Pontificatus sui anno tertio, mense quarto moritur. Vacat tum sedes diebus sex.

LEO. V. PONTIF. CXXI.

Leo quintus, cujus patriam historici non ponunt, Pontificatum adeptus, à Christophoro ejus familiari dominandi cupidine capitur, & in vincula conjicitur: quod quidem fieri non sine magna seditione & multorum interitu potuit. Quæ tæ enim autoritatis Pontificatus tum esset vitio priorum Pontificum, ex hoc vel maxime comprehendi potest, quod à viro privato tanta dignitas vi & factione uno fere momento occupata est. Verum est certe quod dici solet, plus autoritatis dignitates ex hominibus capere, quam ex digni-

ratibus homines, ut in censura Romana apparuit, quæ primo ut exiguus magistratus posthabita est. Verum ubi civitatis optimates obire munus illud dignati sunt, tantam ei autoritatem tribuere, ut inter optimates infelix prope haberetur, qui censoriam dignitatem consecutus in vita non fuisset. Christophorus itaque sedem occupat XL Leonis in pontificatu die: quem ego præ dolore animi paulo post periisse crediderim, quod ab eo potissimum honore spoliatus fuisset, quem ipse ut lupum domi aluerat, ut illud Theocriti, enutrito lupos qui te comedant.

CHRISTOPHORVS. I. PONTIF. CXXII.

CHristophorus, cujus patria & cognomentum ob ignobilitatem ignoratur, Pontificatum malis artibus adeptus, male amisit. Septimo enim mense dignitate, ac merito quidem, ejectus, monasticam vitam, unicum calamitosorum refugium, obire cogitur. In monasteria enim tanquam in insulas clerici male de Ecclesia Dei, meriti tum relegabantur. Sunt qui scribant Christophorum dejectum Pontificatu fuisse, Ludovico tertio imperante: alii hæc tempora Berengario ascribunt, quem diximus è duce Forojuliano Imperatorem creatum, quod in Italia oriundus esset è stirpe Longobardorum regum: quodque etiam in eo solo spes unica imperii collocari tum maxime poterat ob virtutem & nobilitatem. Ut autem credam Berengarium tum imperasse, facit, & Pontificum qui ante fuere brevis vita, quos tanquam monstra quædam è medio brevi Deus sustulit, & ipsius Imperatoris tempus, qui superato Guidone Duce Spoleta-

letano, interfectoque Ambrosio Comite Bergomate, quos primo hostes habuerat, accepta à Formoso imperii corona, annis IX vixit. Quid vero postea Christophoro acciderit, è Pontificatu dejecto, in Sergio dicitur.

SERGIUS. III. PONTIF. CXXIII.

Sergius tertius, patria Romanus, patre Benedicto, Pontificatum iniens, basilicam Lateranensem, quæ tum corruerat, restituit, Christophorum è monasterio tractum in vincula coniecit. Rebus deinde confirmatis in Gallias profectus, Lotharii gratia & amicitia fultus, qui tum regnabat, in Italiam rediens, & Christophorum arctiore custodia revinxit, & Formosi acta ita improbavit, ut denuo ad sacros ordines eos admittere necesse fuerit, quos Formosus antea Sacerdotali ordine dignos censuerat. Neque hanc quidem ignominiam mortuo intulisse contentus, ejus cadaver è sepulchro tractum capitali supplicio, ac si viveret afficit: corpusque ipsum in Tiberim projicit, tanquam sepultura & honore humano indignum. Ferunt piscatores corpus ipsum inter piscandum repertum, ad basilicam Petri detulisse, atque, dum funus celebratur, Sanctorum imagines, quæ in templo locatæ erant, corpus ipsum veneratas fuisse: & ob eam rem creditum esse Formosum injuria quidem tali ignominia affectum fuisse. Sed factum ne sit hoc à piscatoribus haud satis constat, vivente præsertim Sergio, qui Formosi factionem persequeretur, quod antea ei impedimento fuerat, quo minus Pontificatum consequeretur. Vide quæso quantum isti degeneraverint
à ma-

à majoribus suis. Illi enim utpote viri sanctissimi dignitatem ultro oblatam contemnebant, orationi & doctrinæ christianæ vacantes : hi vero largitione & ambitione Pontificatum quærentes, & adepti, posthabito divino cultu, inimicitias non secus ac sævissimi quidam tyranni inter sese exercebant : suas voluptates postea securius expleturi, cum nullibi extarent, qui eorum vitia coercerent. Crediderim ego Sergium hoc facere à Lothario compulsus, quod Formosi opera à Gallis in alienigenas imperium translatum sit. Sergius autem his artibus vitam ducens, septimo Pontificatus sui anno, mense quarto, die XVI. moritur : cum paulo ante igneæ faces in cælo & stellæ micantes, discurrentesque præter consuetudinem sint visæ. Unde non ita multo post Ungari Italiam cum exercitu ingressi, multas vicissim intulere accepereque clades.

ANASTASIVS III. PONTIF. CXXIII.

A nastasius tertius, patria Romanus, eo tempore Pontificatum iniit, quo Landulphus, Beneventanus princeps, gravi prælio in Apulia cū Græcis decertavit & vicit. Nam Patricius Leonis Constantinopolitani Imperatoris dux Italiam ingressus, se omnia brevi eversum minabatur, nisi Leonì propere obtemperarent. Verum (ut dixi) Landulphi virtute impetum simul cum loquacitate omisit, quanquam vero à Berengario jam pararentur copiæ, quæ Patricio obviâ fierent, plus terroris quam virium secū ferenti. Anastasius autem à quo nil memoria dignum gestum est, secundo anno Pōtificatus sui moritur, & in basilica

Petri sepelitur. Hunc tamen Pontificem hac una in re laudare possumus, quod neminem eorum qui ante se in pontificatu fuere ignominia aliqua notaverit, vel maledicentia persecutus sit: modeste enim & integre vixit, nec in se quicquam habuit quo reprehendi possit.

LANDO. I. PONTIF. CXXV.

LAndo patria Romanus, Anastasio successit. Hujus autem vita ita obscura fuit, ut etiam sint qui cum inter Pontifices non numerent, maxime autem Vincentius historicus. Aliter tamen Martinus & Culentinus sentiunt, horum de numero & Gothifredus est, qui scribit Landum auctoritatem suam interposuisse, quo minus Berengarius & Rodolphus Comitis Guidonis filius inret se decertarent. Sunt qui scribant Rodolphum apud Veronam Berengarium superasse, ac imperio tribus annis potitum esse. Magna enim tum erat inter Italos Germanos & Francos de possessione imperii concertatio. Vnde & gravissima bella orta sunt, nec extincta sine multorum interitu, omniumque provinciarum calamitate. Annitebantur tamen Romani Italique imperii nomen in provincia retinere, obstantibus barbaris omnibus, licet duce & autore tam præclari facinoris indigerent, extinctis jam non solum illis præclaris luminibus, quæ Italiam quondam per totum orbem terrarum illustrarunt, verum etiam sublato omnino & exciso illo egregio seminario, unde tam præclaræ radices pullulabant. Landus autem sexto pontificatus sui mense, die XXI. moriens in basilica Petri sepelitur.

IOHANNES. XI. PONTIF. CXXVI.

Iohannes undecimus, patria Romanus, patre Sergio pontifice, anno Domini nongentesimo nono Pontificatum iniit. Præsul Ravennas is antea fuerat, episcopatu dejectus populi tumultu. Verum Lando mortuo Pontificatum adeptus, spiritus militares magis quam religioni deditos gessit. Indigebat huiuscemodi Pontifice tū quidem & Ecclesia & Italia. Nam Græci (ut diximus) Landulphi virtute superati, Saracenos in Italiam vocant, qui ex Calabria & Apulis in Lucanos & Cāpanos, moventes urbi Romæ exitiū se illaturos propediē minabantur. Hoc autem periculo motus Iohannes Alberico Hetruriæ Marchione in auxilium accito, habito delectu, cum Saracenis configens & superans ab vrbis finibus submovit. Verum nil actum ea victoria existimans, nisi fugientes insequeretur, eos ad Lirim fluvium nactus (quem Gariglianum vocant) apud Minturnas tanta clade superat, ut derelinquenda omnino Italiacogitaverint, locaque omnia ferme quæ in littore Italico obtinebant incenderint. Postea tamen mutata sententia, occupato monte Gargano, incursionibus loca circumquaque posita vexabant. Interim vero Iohannes in triumphi modum Romam rediens, cum omnia sibi vendicaret, Alberici odium ita in se concitavit, ut ingens seditio sit orta, qua quidem Marchio pulsus Ortam proficiscens oppido munito & arce, Vngaros præmiis sollicitatos in Italiam vocat: qui certe provinciam ingressi, plus prope calamitatis Italiæ intulere quam olim Saraceni. Pueros enim & virgines

gines abducebant, grandioribus natu necatis: neque ipsis quidem Hetruscis pepercere, quos ex foedere Alberici intactos esse oportebat: imo vero magis in hos quam in cæteros Italos sævitum est, incensis & everfis fere omnibus oppidis, quæ ipsi occupaverant. Crediderim ego Berengarium, qui tum Cisalpinam tantummodo tuebatur, hostibus iter in Hetruriam dedisse, modo sine ullo suorum maleficio transirent. Hac autem dulcedine prædæ illecti Ungari, frequenter deinceps Italiam repetebant. Qua calamitate Romani permoti, cum sævire in hostem præferocem & potentem non possent, Albericum capiunt & obtruncant. Iohannes quoque seditione militari, maxime vero à militibus Guidonis Comitis captus, & in vincula coniectus, cervicali in os coniecto necatur, Pontificatus sui anno XIII. mense secundo, die tertio. Cujus in locum alter Iohannes subrogatur: verum quia vi sedem occupaverat, è loco statim dejectus, connumerari inter Pontifices non meruit.

LEO VI. PONTIF. CXXVII.

Leo sextus, patria Romanus, legitimis suffragiis Pontifex creatus, nil tyrannicum in vita præ se tulit, integre ac modeste vitam ducens, ac rei divinæ consulens quantum illa tempora, in tam corruptis moribus, patiebantur. Revocare enim cives ad concordiam, temeritate & stultitia priorum Pontificum adhuc tumultuantes, componere res Italas, pacare externum hostem, propulsare barbaros à cervicibus Italiæ conatus est: quo certe nil melius aut laudabilius in tam brevi magistratu fieri potuit. Septimo enim mense, die decimo quinto Pontificatus sui moritur, sepeliturque

que in basilica Petri, magno sui apud Romanos desiderio relicto.

STEPHANVS. VII. PONTIF. CXXVIII.

Stephanus septimus, patria Romanus, eo tempore pontificatum iniit (ut quidam scribunt) quo Vngari Alemanniam Saxoniamque populantes ab Henrico Germanię rege apud Morespurgam ingenti clade superati sunt. Ferunt tum etiam Rodulphum Burgundiorum regem in Italiam hostili manu contra Berengarium secundum descendisse, eumque, suorum fraude regno spoliatum, ad Vngaros confugisse, qui sumptis armis, tertio anno post pulsum Berengarium in Italiam cum magno exercitu Duce Salardo venientes, Papiam vi captam, ferro & igne magna ex parte vastarunt. At vero Itali cum non satis virium in Rodulpho cernerent Vgonem Arelatensem Comitem in Italiam vocant. Huic autem non sine contentione tamen Rodulphus cedens, cum hostes acriter instarent in Burgundiam sese recepit. Vgo vero non satis his fidens, qui se vocaverant, multos in exilium pepulit, qui quidem ad Arnoldum Bavarorum ducem confugientes, hominem, regnandi cupidum, movere copias in Italiam propellunt. Descendentem itaque ex Alpibus Veronenses statim intra mœnia benigne ac comiter recipiunt: Verum Vgo in eum movens commisso præliõ hominem superat, Veronamque statim recipit. Mortuo autem apud Bavaros Berengario: ut alii volunt apud Vngaros, Berengarius tertius primi Berengarii ex filia nepos in Italiam veniens, anno salutis nongentesimo trigesimo quinto, imperio potitur. Sunt autem qui hæc quæ

quæ scripsi, hujus Pontificis temporibus ascribant. Ego vero & priorum quorundam & sequentium temporibus assignanda crediderim, cum ea quæ breviter scripsi non sine diuturnitate geri potuerint. Sed fatius fuit in tanta scriptorum varietate & temporum omnino aliquid scribere, quam quæ sunt aliquando gesta ob incertos autores omittere. Consulimus posteritati, nec ita supersticiosi sumus, ut nolimus ea credere quæ varii auctores sparsim conscripserunt. Hujus quoque Pontificis temporis merito ascripserim sanctum Vgibertum nobilem Lotharingiæ principem, qui Gemaltense cœnobium propria impensa magnis operis brevi extruxit. Ferunt & hac tempestate Spirenum Bohemiæ ducem fidem Christi tum primum recepisse. Nam duces antea qui Bohemiæ præerant, nunc demum reges appellantur, auctis opibus & copiis. At Stephanus cujus vita mansuetudinis & religionis plena fuit, secundo pontificatus sui anno, mense uno, die duodecimo moritur, inque Petri basilica sepelitur.

IOHANNES. XII. PONTIF. CXXIX.

Iohannes duodecimus, patria Romanus, patre Sergio Pontifice (ut quidam volunt) eo tempore Pontificatum iniit, quo sanguinis fons (ut Martinus & Vincentius ajunt) Genuæ largissime effluxit, futuræ magnæ calamitatis indicium. Nam & Genua à Saracenis ex Africa venientibus tum capitur ac diripitur, & Vngari Italiam ingressi, longe omnia ac late populati sunt. Verum dum onusti præda Pelignorum fines attigissent, à Marsis, qui repente arma ceperant, opprimuntur, atque

ita prædam omnem cum vita amisere. Scripsit tum multa Racherius ex monacho Veronensis episcopus factus, in exiliumque Papiam ab Vgone rege missus, quod aperte nimium in ejus mores inveheretur. Iohannes autem pontificatus sui anno quarto, mense decimo, die XV. moritur. Vacat tum sedes diebus duodecim.

LEO. VII. PONTIF. CXXX.

Leo septimus, natione Romanus, Vgone & Lothario in Italia imperantibus, Pontificatum adeptus, nil dignum memoria gessit. Hujus autem tempora illustriora fecere Spireneus Bohemix dux (ut Martinus refert) justitia & religione insignis, & ejus filius Venceslaus, nequaquam à patre degenerans, à fratre Boleslao interemptus ob regni cupiditatem: qui quidem Venceslaus postea in sanctos referri meruit, comprobata ejus vita, approbatisque miraculis in vita & post mortem editis. Leo autem pontificatus sui anno tertio, mense sexto, die decimo, moritur, & in basilica Petri sepelitur. Vacat tum sedes dies tres.

STEPHANVS. VIII. PONTIF. CXXXI.

Stephanus octavus, natione Germanus, Pontificatum iniens, ita à Romanis seditionibus vexatus est, ut nil memoria dignum ab eo geri potuerit, imò vero (ut Martinus refert) in tanta seditione mutilatus turpiter aliquandiu vitam duxit, cum ob inhonesta vulnera prodire in publicum erubesceret. Parabat quidem rex Vgo tantam injuriam ulcisci, sed in ipso apparatu moritur: cui quidem Lotharius filius in regno succedens, hac de

de re nullam mentionem fecit : vel quod populi Romani amicus esset , vel quod brevi regnavit : biennio enim tantum post mortem patris supervixit. Otho autem Germanorum rex Venceslai Bohemiæ regis mortem ulturus , in Boleslaum qui fratrem per scelus interfecerat copias movens , hominem tandem post multas illatas acceptasque clades in potestatem suam redegit. Stephanus vero Pontificatus sui anno tertio , mense quarto , diebus XII. moritur. Vacat tum sedes diebus decem.

MARTINVS. III. PONTIF. CXXXII.

Martinus tertius , patria Romanus , mansuetudinem & placabilitatem Stephani septimi imitatus est : pontificatum enim adeptus , bella omittens , religioni sese totum addixit , templa vetustate collapsa instaurans , pauperes eleemosynis pascens. Non caruit tamen hujus temporibus Europa ipsa bellica rabie. Nam cum Otho anniteretur Italiam ingredi adversante Lothario , magnæ cædes utrinque commissæ sunt. Adhortante tamen eos Martino Pontifice , ut ab armis discederent , tum vel maxime , cum ubique fame & penuria rerum omnium laboraretur , succisis undique arboribus , prostratis segetibus , & abductis gravissimo bello colonis ac pecoribus : apud Constantinopolim quoque tumultuatum vehementer est. Nam cives ipsi Constantinum Imperatorem captum , abrado capite in insulam relegarunt. Verum non ita multo post Constantinus Leonis filius imperium adeptus , seditiosos cives eadem turpitudine tantum affectos , qua ipsi Constantinum notaverant , in eandem insulam exulatum mit-

cit. Martinus autem tertio pontificatus sui anno, mense sexto, die decimo moritur, & in basilica Petri sepelitur. Ejus autem in morte sedes Romana diebus duodecim tum vacat.

AGAPETVS. II. PONTIF. CXXXIII.

Agapetus secundus, natione Romanus, ardente tumultu bellico in Italia Pontifex creatur. Ungari enim tum etiam hostili manu Italiam ingressi, jam fere omnem oram Transpadanam occupaverant, cum Henricus Bavariæ Dux sumptis propere armis, comparatoque exercitu in provinciam movens, non sine magno incolarum incommodo duobus gravissimis præliis eos superat, ac provinciam omnem ab Aquileia Papiam usque occupat. Vnde non ita multo post propere in Austriam discessit, quod jam adventare Berengarium cum magno exercitu intellexerat. Potitus autem Italia Berengarius Imperatoris nomen sibi indit, filiumque Albertum regem Italiæ nupat, conjecta in carcerem Alunda Lotharii fratris filia, ne Papiam urbem dotalem repeteret. Interim vero Agapetus Pontifex, Italiæque proceres cognita Berengarii superbia, quod omnia sibi contra jus fasque vendicaret, Othonem Germaniæ regem in Italiam vocant: qui quidem per Forumjulii provinciam cum quinquaginta millibus hominum ingressus, deturbatis è regno Berengario & Alberro, Alundam Lotharii filiam è carcere ductam in uxorem accepit, ex qua postea filium suscepit, cui Othoni secundo nomen fuit. Otho tamè Italia decedens hac moderatione usus est, ut Berengario & Alberto gubernandæ provinciæ arbitrium permiserit, compositis inter Pontificem &

Beren-

Berengarium rebus. Idem quoque Otho Ludovicum regem Franciæ magnis eò propere deductis copiis iuvit, quem proceres provinciæ, adjuvante Vgone Parisiorum Comite, ipsius Othonis sororio, prope è regno depulerant. At vero Albertus Berengarii filius, qui tum Ravennæ præerat, Comaclensium classe & auxiliis fretus, mercatores Venetos, adversante Agapeto Pontifice, infestabat, unde Veneti ira incensi comparatis propere quibusdam navigiis Comaclum expugnatum incendunt. Dum hæc itaque hoc modo agerentur, Agapetus Pontifex vir innocens, & reipubl. Christianæ amator Pontificatus sui anno IX. mense VII. die X. moritur, eò fere tempore, quo Oddo Cluniacensis monasterii Abbas in Domino quievit. Cujus quidem discipulus habitus est Domajelus vir miræ sanctitatis & monasticæ disciplinæ restitutor.

IOHANNES. XIII. PONTIF. CXXXIV.

Iohannes decimus tertius, patria Romanus, de via lata, patris Albrici potentia fretus, Pontificatum occupat. Octavianus is quidem primo vocabatur, homo sane ab adolescentia omnibus probis ac turpitudine contaminatus, venationibus magis, si quid temporis à libidinibus supererat, quam orationi deditus. Erant tum Romæ duo annui Consules, ex nobilitate præfectus unus, qui jus populo diceret: ex plebe autem Decarchones XII. creabantur, qui vicem senatus gererent. Non carebant aliqua ditione Romani. Nam & vicina Hetruriæ oppida intra Vrbevetanum Tudertinumque agrum, & quicquid à Neapoli Beneventoque

toque, à Marfis, à Reatinis ad urbem spectat, Romanæ civitati obtemperabat. Vltiora partim Græci, partim Saraceni occupaverant. Quis tum Picenum Spoletinumque agrum obtineret incertum est. Octavianus itaque patris potentia in satis libera civitate fretus, Pontificium munus humeris suis nequaquam conveniens sibi desumit. Hac quidem indignitate moti duo Cardinales, literis Othonem obsecrant, ut clerum populumque Romanum è manibus Berengarii Iohannisque duodecimi vindicare conetur, aliter Christianam fidem una cum imperio perituram. Otho enim tum magno in pretio erat, domito Boleslao (ut dixi) Bohemix rege, superatisque tribus gravissimis præiis Vngaris Germaniam vastantibus, ac captis trius eorum Regulis, quos Germani, contradicente imperatore, vitam finire laqueo coëgere. Interim vero dum Otho expectaretur re per indices patefacta, Iohannes Pontifex Cardinales ipsos capit, & huic nasum, illi vera manum abscindit. Hanc ob rem Otho in Italiam movens primo quidem Berengarium & Albertum filium in potestatem suam edigit: alterumque Constantinopolim, alterum in Austriam relegat. Mox urbem ingrediens ab ipso Iohanne honorificentissime suscipitur, coronaturque (ut quidam tradunt) accepto Germanix Pannonixque titulo; quod reliqui Imperatores deinceps observarunt, translato tum primum ad Germanos imperio. Alii vero à Leone octavo, de quo paulo post dicemus hoc factum existimant: quorum opinionem Gratianus à decreto secutus est, priorem sententiam Richardus & Cusentinus non improbant. Lateranen-

nensis autem bibliothecarius Othonem Iohannis tempore Romam venisse scribens, de coronatione ejus nullam mentionem facit, adeo confusa sunt & perturbata hæc tempora scriptorum negligentia & incuria. Otho autem composito aliquantulum statu civitatis cum Iohanne secreto collocutus, hominem primo blande appellando à flagitiis deterrens, ad virtutem adhortabatur: verum cum nequaquam moveri à sententia verbis eum cerneret, ad minas conversus concilium indicit, convocatis episcopis Italiae: quorum iudicio vita sceleratissimi hominis dijudicaretur. Is itaque iudicium bene sentientium reformidans, in Hemicos aufugit, in sylvisque more feræ aliquandiu delituit. Hanc ob rem Otho, persuadente clero, Leonem Romanum civem Lateranensis Ecclesiae scriniarium Pontificem creat. Verum abeunte imperatore, Iohannis cognati & clientes pulso Leone Iohannem ipsum revocant: quem quidem divinitus eisdem ferme diebus perisse creditum est, ne Ecclesia Dei, perniciofa seditione jam gliscescente, labefactaretur. Sunt qui scribant, hunc sceleratissimum hominem, vel hoc monstrum potius, in adulterio deprehensum & confossum interiisse. Verum non ita quoque levata seditio est. Nam Romani, mortuo Iohanne, in ejus locum Benedictum subrogant, idque ab Imperatore, qui tum Spoleti erat confirmari contendunt. At Imperator iratus, non solum Romanos, utpote iniqua postulantes, à se repulit, verum etiam eosdem armis (ut postea dicitur) coegit, abrogato Benedicto, Leonem suscipere. Ferunt multa prodigia tum in Italia apparuisse.

Nam

Nam & lapis de cælo miræ magnitudinis cecidit, sæviente ventorum atque imbrium procella, & in vestibus multorum signum crucis, ac quidem cruentæ divinitus apparuit. Quæ quidem portenta indicare magnas clades & calamitatem Ecclesiæ multi interpretabantur. Iohannes autem vir omnium qui unquam ante se in Pontificatu fuere, perniciosior & sceleratior, Pontificatus sui anno nono, mense tertio, die quinto moritur. Ejus vero in morte sedes in seditione dies duodecim tum vacat.

BENEDICTVS. V. PONTIF. CXXXV.

Benedictus quintus, patria Romanus, ex diacono in seditione Pontifex creatur, ab his potissimum qui Iohanni cognatione factioneque conjuncti fuerant, ægre ferentes Leonem ab Othone Iohanni antelatum. Verum cum Imperator hanc electionem nequaquam probaret, Romanos id maxime expetentes à se repulit, eosque, ferro & flamma omnia circa urbem posita vastans, compulit, pulso Benedicto vel dedito potius, Leonem suscipere, adactos sacramento, nil se eorum rerum immutaturos, quas ipse Imperator in re Pontificia constituisset. Compositis autem hoc modo rebus, Otho in Germaniam rediens, secum Benedictum ipsum duxit, qui non multo post dolore animi apud Hayspurgam moritur, ubi relegatus erat. Vixit autem in Pontificatu mensibus sex, diebus quinque. Sedesque deinceps diebus triginta vacavit.

LEO. VIII. PONTIF. CXXXVI.

Leo octavus (ut ante dixi) protoſcriniarius, à clero populoque Romano , pulſo Iohanne, Pontifex creatur. Nam cum Iohannes flagitioſe nimium & intemperanter viveret , inſtarentque Romani apud Imperatorem , ut alterum Pontificem abrogatoque Iohanne crearet , reſpondit , electionem ad populum & clerum pertinere : Eligerent quem maxime idoneum putarent , ſe eum ſtatim approbaturum. Vnde cum Leonem elegiſſent, quem ipſe confirmaverat , deinde mutata ſententia, abrogato eodem, Benedictum ſuffeciſſent, iratus Otho eos vi & armis compulſit, dedito etiam Benedicto Leonem ſuſcipere, qui ſtatim Romanorum inconstantiam pertæſus , autoritatem omnem eligendi Pontificis à clero populoque Romano ad Imperatorem tranſtulit. Verum Leo in Pontificatu non diu vixit. Anno enim primo, mense quarto moritur.

IOHANNES XIII. PONTIF. CXXXVII.

Iohannes decimus quartus, Narnienſis epiſcopus, patria Romanus, patre Iohanne epiſcopo, Leoni ſucceſſit. Verum Romani inita jam conſuetudine pellendi Pontifices, hunc quoque ſeditionibus fatigant. Accerſito enim Iofredo Campaniæ Comite Lateranenſes ædes vi irrupentes Iohannem capiunt, captumque primo in Hadriani molem perducunt, mox inde hominem in Campaniam exulatum mittunt. Verum interfecto Iofredo ejuſque unico filio à Iohanne Campano principe, Pontifex undecimo mense ſui exilii

Romam

Romam properce rediit. Otho præterea, cognita Pontificis calamitate, cum Othone filio ingentibusque copiis magnis itineribus Romam perveniens, Consules & præfectum cum Decarchonibus captos in vincula conjicit, sciturus conjurationis capita. Quæstionibus autem re cognita, Consules in Germaniam mittuntur: Decarchones vero laqueo suspensi pœnas statim dedere. Petrus autem urbis præfectus malorum omnium fons & origo, diu cum ignominia per publica urbis loca tractus, ac virgis cæsus, in Germaniam vincetus mittitur. Sunt qui scribant, Petrum ipsum excarnificandum Pontifici traditum, abrafa barba, capillis suspensum ad caput equi Constantiniani aliquandiu stetisse, ut ejus exemplo talia facinora malefici declinarent. Inde autem ablatum, asinoque superimpositum, verso ad clunes vultu, & manibus sub cauda ligatis, atque ita per urbem ductum, & virgis cæsum fere usque ad interitum fuisse, postea vero in Germaniam exulatum missum. Hac etiam severitate (exempli gratia) in Iofredum à Iohanne principe Campano (ut diximus) cæsum Imperator usus est, ut ejus ac filii cadavera è loco sacro tracta in profanum projici jussent. Interea vero Sclavi, qui Hadriani tertii Pontificis, & Sueropyli principis Dalmatiæ tempore fidem Christi susceperant, in Italiam trajicientes, Saracenos ingenti clade superatos è monte Gargano dejecerunt. Horum autem exemplum & virtutem imitati Vngari, reliquias Saracenorum ita attrivere, recuperata Consentia jam ab hostibus capta, ut Othoni magni Othonis filio eorum exercitibus misso, haud difficile fuerit

reliquias bellorum absolvere. Nec contentus Saracenos cædere, Græcos quoque qui cum Mauris fœdera inierant, gravissimis præliis ita perdomuit, ut eos fere omni Calabria & Apulia ejece- rit. Sunt qui scribant, idcirco Othonem Græcos persecutum fuisse, quia Nicephorus Constantinopolitanus imperator filiam jam ei pactam in matrimonium daturum se negabat. Constat tamen Othonem ipsum adolescentem egregium pulso Nicephoro, & Iohannem filium in imperio confirmasse, & Theophaniam sororem in uxorem accepisse, quam quidem Iohannes tertius decimus unâ cum marito apud Lateranensem basilicam corona imperii exornavit, annuente Othone sene, qui filium consortem imperii creaverat. In tanta autem & tam publica lætitia Campana Ecclesiæ metropolitanæ nomen à Iohanne Pontifice consecuta est. Otho vero in Germaniam profisciscens senio confectus Viennæ moritur: quem non ita multo post Iohannes Pontifex sexto Pontificatus sui anno, mense XI. die V. subsecutus est. Ejus in morte dies XIII. sedes tum vacat.

BENEDICTVS VI. PONTIF. CXXXVIII.

Benedictus sextus, patria Romanus, Iohanni Bin Pontificatu & calamitatibus successit: à Cynthio enim Romano cive & quidem præpotenti captus, in Hadrianam molem (quam Sancti Angeli arcem nunc vocant) custodiam noxiorum, vel potius innocentium includitur, eodemque in loco non multo post strangulatur: vel (ut Cusentinus refert) fame moritur. De tanta injuria nullam sumptam esse vindictam, vel à civibus Romanis ad-

adversæ factionis , vel ab Othone Imperatore non possum ego non admirari , præsertim cum Otho ipse vir optimus sit habitus , & Ecclesiæ Romanæ defensor acerrimus. Sed vereor ne talia fuerint Benedicti merita , quale præmium à Cynthio consecutus est. Male tamen à Cynthio actum est: neque enim ad se pertinebat, etiamsi Benedictus graviter deliquisset, Pontifici manus injicere. Sed heus ! ut rerum omnia vicissitudo est. Nam Romani Pontifices nostra ætate Romanos cives, aut delinquentes, aut ob potentiam suspectos, eo loci tanquã in Tullianum carcerem includunt & macerant. Crediderim ego Othonem aliis negotiis implicitum, Romano Pontifici præstare auxilium nequisse, ob eamque rem anno primo, mense VI. pontificatus sui mortuum esse.

DONVS II. PONTIF. CXXXIX.

Donus secundus , patria Romanus , tantæ modestiæ fuit , ut si nihil in Pontificatu gesserit quo magnopere laudaretur , non tamen vel aliqua injuria affectus , vel ignominia notatus est. Hujus autem tempora , ne omnino obscura essent , effecere res quædam, tum à principibus quibusdam , tum à sanctis viris gestæ. Nam Bajanus , artis magicæ peritus , Bulgarorum princeps ita Basilium & filium Constantinum Byzantinos principes bello vexabat , ut paulum ab capienda urbe regia abesset, negligentia Græcorum prope derelicta. Inita tamen sunt inter eos fœdera , licet non æqua , & pax composita est. Adalbertus autem Bohemus Pragensis episcopus tantæ sanctitatis tum habitus est , ut divino spiritu impellente in Pannoniam descendens , & regem Vngarorum

baptizaverit, & omnes provincię episcopos ad bene de Deo promerendum exemplo & vita instruxerit. Profectus deinde in Prusiam, dum fidem Christi quam diligentissime prædicat, martyrio coronatur. Ferunt & beatum Eduardum Anglię regem sanctitate in pretio tum habitum fuisse, quem certe novercæ dolis & fraude interfectum constat. His addit & Richardus scriptor sanctum Majolum abbatem, qui in Cluniaco magnum sui apud posteros vita & miraculis exemplum reliquit. Donus autem anno pontificatus sui primo moritur, & in basilica Petri sepelitur: diebus tantummodo duobus sedes tum vacat.

BONIFACIUS. VII. PONTIF. CXL.

Bonifacius septimus, cujus cognomen & patria ob ignobilitatem credo reticetur, pontificatum malis artibus adeptus, male etiam amisit. Nam inito magistratu, conspirantibus simul bonis civibus, relinquere urbem coactus, pretiosissima quęque è basilica Petri subtrahens, Constantinopolim confugit: ubi tandiu substitit, quoad divenditis quę sacrilegio abstulerat, magnam vim pecuniarum comparasset, quibus tanquam adminiculis occupandę tyrannidis fretus urbem repetit, cives Romanos largitione corrupturus. Obstabant conatibus suis viri boni, maxime vero Iohannes diaconus Cardinalis, quem captum, adjuvantibus quibusdam perniciosis hominibus, oculis statim privavit. Atque ipse tantorum malorum autor gliscente majorem in modum seditione, sive timore, sive pœnitentia patrati sceleris, turpiter vitam finivit. Vide quæso quantum

tum degeneraverint hi Pontifices à majoribus suis, qui hanc rempublicam Christianam tam amplam tamque magnificam suo sanguine nobis reliquere. Pontifex Romanus sacrorum pater & rex, sacra ipsa furto abstulit: & qui vindicare sacrilegia debuerat, tanti sacrilegii factus est autor. Hoc autem contingere in quavis repub. consuevit, quando plus malorum ambitio & avaritia valet, quam bonorum virtus & gravitas. In clerum igitur deligendi essent, quorum vita & doctrina probata sit: non autem hi qui cū nil virtutis & religionis habeant, ambitione & largitione sibi potentiam quærunt: Vixit autem Bonifacius in pontificatu mensibus septem, diebus quinque. Vacat tum sedes dies viginti.

BENEDICTUS. VII. PONTIF. CXLII.

Benedictus septimus, patria Romanus, statim finito pontificatu Arnulphum episcopum Remensem, seditione quorundam pulsum, habita synodo in integrum restituit, eo maxime tempore, quo Otho secundus & Henricum Bavarorum ducem, rerum novarum cupidum, perdomuit, & in Lotharium movit, qui Lotharingiam Romani Imperii provinciam occupaverat: Aquisgranensemque agrum populatus fuerat. Otho autem superato Lothario, vastatisque Sueffionum agris, ac incensis Parisiorum suburbiis, dum in patriam copias reducit, apud Auxonam fluvium nonnihil incommodi accipit. Deinde vero comparato majore exercitu in Italiam contra Basilium & Constantinum Imperatores Græcorum veniens, qui jam Calabriam & eam partem Italiae occupaverant, quæ ad Siciliam vergit, apud Ba-

sentellum superatus, scapham conscendens, salutem sibi fuga quærebat. A piratis autem forte fortuna captus, in Siciliam defertur. Verum Siculi, redempto homine ac Romam misso, de piratis supplicium sumpsere. Otho deinde comparato satis justo exercitu animadvertere in Romanos & Beneventanos constituerat, à quibus initium fugiendi factum fuerat, dum ad Basentellum contra Græcos pugnaretur: agere id in Romanos minus tutum visum est. In Beneventanos itaque conversus, urbem capit & incendit, translato inde Sancti Bartholomæi corpore, Romæque in insula Tiberina collocato, eo loci maxime, qui olim Iovis hostia Lycaonia dicebatur: quique triremis puppim præ se fert. Nam insula ut adhuc ex Tiburtino lapide cernitur, triremis formam habuit. Ad similitudinem illius credo, qua Aesculapius Romam auctus est, visitur adhuc serpens lapidi insculptus, visuntur transtra, adeo viri illi excellentes studiosi erant vel naturam in artem redigere vel artē ad naturam. Ad Othonem redeo, qui non multo post translātū sancti Bartholomei corpus Romæ moritur, & in vestibulo beati Petri (Paradisum vocant) labro porphyretico, quod adhuc introeuntibus ad lævam apparet honorificentissime sepelitur. Cum autem de creando novo Imperatore consultatio haberetur, & alii Othonem tertium, secundi filium, alii vero Henricum Bavariæ ducem primi Othonis ex fratre nepotem, exposcerent, instarentque Itali quidam, ut Crescentio Nomentano, viro clarissimo res committeretur, Germani statim, qui tum frequentes Romæ aderant Othonem tertium delegere. Instabat Be-

nedictus, vir optimus unumquemque rogando, ut in creando Imperatore reipub. Christianæ confulerent, quæ tum maxime perito & folerti gubernatore indigebat. Tandem vero ne feditio aliqua oriretur, Germanorum ſententiam approbat. Moritur & ipſe Pontificatus ſui anno oſtavo, menſe ſexto, vacatque ſedes diebus quinque, Valderico Amburgenſi epifcopo tum maxime in pretio exiſtente doctrina, moribus & ſanctitate vitæ.

IOHANNES. XV. PONTIF. CXLII.

Iohannes decimus quintus, patria Romanus: vel ut nonnulli volunt; Papienſis, poſt adeptum pontificatum menſe tertio à Romanis capitur, & in mole Hadriani, ut in publica cuſtodia inclufus, ibi tandiu pedore carceris inedia & moleſtia animi maceratur, quoad vitam turpiter finivit. Sunt qui ſcribant, eum vi mortuum fuiſſe à Ferrucio Bonifacii ſeptimi parente, magnæ potentia viro, ob eam rem credo, quod filio in pontificatu adverſus fuiſſet. Vt cunq; eſt, conſtat, eum in carcere mortuum, & in basilica Petri ſepultum. Dejectusne pontificatu fuerit, vel ob impotentiam & tyrannidem, ut quidam conjectant, vel ob invidiam malevolorum & ſeditioſorum quorundam, haud ſatis conſtat: adeo ſunt confuſæ iſtorum temporum hiftoriæ: fuiſſe tamen in pretio hac tempeſtate conſtat & Odilum Abbatem Cluniacenſem, & Berengarium Turonenſem, viros ſanctitate & doctrina inſignes: quanquam ſint qui dicant, Berengarium amplitudine doctrinæ confuſum, primo in fide erraſſe, cum de Sacramento euchariftiæ male

opinaretur , erroremque suum postea publico concilio Romæ habirto emendasse , ac statim omissio studio sophisticæ disciplinæ , cum esset archidiaconus Andegavensis , omnia pauperibus erogans , labore manuum suarum victum sibi quæsisisse.

IOHANNES XVI. PONTIF. CXLIII.

Iohannes decimus sextus, patria Romanus , patre Leone presbytero è regione Gallinæ albæ, pontificatum adeptus miro odio in clericos exarsit, unde merito ab ipsis clericis odio habitus est, maxime vero quod divina humanaque omnia cognatis & affinibus suis elargiebatur, posthabito Dei honore & Romanæ sedis dignitate , quem certe errorem ita posteris tradidit, ut ad nostram quoque ætatem pervenerit. Qua quidem consuetudine nil certe dici perniciosius potest , cum non ob religionem & Dei cultum appetere Pontificatum nostri sacerdotes videantur, sed ut fratrum vel nepotum vel familiarium ingluviem & avaritiam expleant. Apparuisse Cometem tum ferunt futuræ calamitatis indicium: nam & fame & peste diulaboratum est, & terræ motu Beneventum ac Capua concussa, eaque mala ob superbiam & rapacitatem Pontificis, contemptumque Dei & hominum accidisse putatum est. Moritur autem, Deo volente, octavo Pontificatus sui mense, sepeliturque in basilica Petri.

IOHANNES XVII. PONTIF. CXLIIII.

Iohannes decimus septimus , patria Romanus, Pontificatum iniit Othone imperante , sed nondum

dum coronam imperii adepto. Fuit autem Iohannes vir tantæ doctrinæ, ut multa quidem eleganter ediderit, quemadmodum Martinus scribit. Agitatus deinde seditionibus à Crescentio consule Romano imperium urbis sibi vindicare conante, cupiditati hominis cedens, exulatum in Hetruriam abiit. At vero Crescentius cognita Iohannis indignatione, qua percitus Othonem contra se cum exercitu in Italiam vocabat, ipsius Pontificis cognatos & amicos qui in urbe remanserant, ad hominem mittit rogatum, ut ommissa accersendi Othonis cura, ad urbem cum potestate redeat, polliceturque se ei rebus in omnibus obtemperaturum. Precibus autem suorum motus Iohannes, veritus etiam ne si Otho cum exercitu Italiam ingrederetur, plus maleficii quam beneficii secum afferret, ad urbem veniens prodeunte obviam Crescentio cum omnibus magistratibus, & urbana multitudine, in ædes Lateranenses magno comitatu introducit: quarum in vestibulo ejus pedes Crescentius & omnes seditionis autores, petita venia, exosculati sunt, atque ita in concordiam redacti vitam simul quiete traduxere. Ferunt tum Henricum Abbatem Lobiensem in Lotharingia, & Adeoboldum Episcopum Ultrajectensem, qui multa in laudem beatæ Virginis, sanctæque Crucis scripsit, & Albonem Abbatem Floriacensem (qui postea in Vasconia ob fidem Christi martyrium passus est) doctrina, religione, sanctitate, magno in pretio habitos. Moritur autem Iohannes Pontificatus sui anno decimo, mense sexto, die decimo. Vacat tum sedes diebus sex.

GREGORIUS V. PONTIF. CXLV.

Gregorius quintus, natione Saxo, patre Othone, Bruno antè vocatus, Othonis tertii autoritate ob affinitatem Pontifex creatur. Verum abeunte in Germaniam Othone seditionibus Romanorum exagitatus, in Hetruriam primo, mox in Germaniam ad Imperatorem confugit. Interim vero Romani Crescentium denuo cum summa potestate Consulem decernunt, qui statim Iohannem quendam natione Græcum Episcopum Placentinum, non minus pecuniosum quam doctum, Pontificem creat, cuius certe nomen inter Pontifices quidam supprimunt, utpote minus legitime creatum: alii vero XVII. hunc vocant, quod populi clerique Romani consensu, ad quos electio spectabat, pontificatum iniisset. At Crescentius, cognito Othonis cum magno exercitu ad urbem adventu, urbis mœnia & portas quam diligentissime firmat. Molem Hadriani munit, positus in unaquaque statione firmissimis præsiidiis. Hinc est quod postea moles Hadriani Crescentii arx appellata est, sumpto nomine ab ipso munitore Crescentio. Superveniente deinde Imperatore, urbemque oppugnare adorto, populus Romanus cum nequaquam tantis copiis par esse posset, clementia Othonis fretus, Germanis portas aperit. Tum Crescentius & Iohannes consiliis & auxilii inopes, in arcem Hadriani confugientes, sese acriter contra hostes tuebantur. Verum proposita spe veniæ, dum ex arce ad Imperatorem se conferunt, multis vulneribus à multitudine Crescentius confoditur. Iohannes autem, effosis prius

sis prius oculis, pontificatu simul & vita privatur, in pristinamque sedem Gregorius. XI mense posteaquam pulsus fuerat, restituitur. Is autem cognita imperii imbecillitate varietateque fortunæ, quo diutius apud Germanos summa potestas remaneret, illeque cæteris præfset, qui virtute & dignitate cæteris præstaret, sanctionem retulit, haud abnuente Othone, de Imperatore eligendo anno Christi. M. ac secundo, quam usque ad tempora nostra servatam videmus: Videlicet solis Germanis licere principem deligere, qui Cæsar & Romanorum Rex appellatus, tum demum Imperator & Augustus haberetur, si eum Romanus Pontifex confirmasset. Hos autem Imperatoris eligendi auctoritatem primo habuisse Ptolemæus refert, Archiepiscopum Maguntinum Germaniæ, Archiepiscopum Treverensem Galliæ, Archiepiscopum Coloniensem Italiæ nomine. His additi & III principes, Marchio Brandenburgensis, Imperatoris post electionem Camerarius, Comes Palatinus, qui dapes, Dux Saxonix qui enses fert. Sunt qui scribant Bohemiæ regem VII Electorem Imperatoris pincernam esse: hisque in eligendo additum esse, ad tollendâ discordiam partium: ad utros enim inclinasset ea pars, certe potior habebatur. Fulisse hoc iniquo animo Francos ajunt. Verum quia in Ludovico Lothari i filio genus Caroli Magni defecerat, regnumque illud ad Hugonem Ducem cognomento Caputium, venerat (nam à regibus ad Duces res aliquamdiu translata est) repetere Imperium destitere: maxime vero quod ipsi duces novi homines illa fortuna tum contenti, moliri majora

non sunt ausi: quippe qui nondum bene regni fundamenta jecerant. Laudatur tamen, & merito quidem Robertus magni Hugonis filius, regnum à patre accipiens fortitudine, justitia, modestia & religione. Hic enim etsi rei militaris admodum studiosus erat, tamen ubi per otium licebat, ita Dei templa frequentabat, divinaque officia celebrabat, ac si sacrorum omnium initiatus fuisset. Ferunt cantum illum ejus inventum fuisse, Sancti spiritus assit nobis gratia. His artibus autem non minus quam armis crediderim ego Robertum conciliasse sibi animos vulgi, eosque à prima illa Caroli Magni stirpe ad genus suum novum transfuisse. Ferunt tum quoque magno in pretio fuisse Robertum quendam Carnotantum Episcopum doctrina & sanctitate vitæ. Multa enim scripsit, & canendi modum in sacris meliusculum reddidit. Gregorius autem secundo pontificatus sui anno, mense quinto moritur. Vacat tum sedes diebus quindecim.

I O H A N N E S . X V I I I . P O N T I F . C X L V I .

Iohannes decimus octavus, Placentinus Episcopus (ut diximus) potentia Crescentii Romani consulis fretus, quem pecunia corrupisse creditum est, tempore Gregorii quinti per factionem pontificatum occupat. Tantum enim pecuniarum ex Constantinopoli ad urbem secum detulerat, ut constantes etiam sua largitione ad maleficio impelli potuissent, nedum Crescentius homo avarissimus & regnandi cupidus. Miror ego historicos Iohannem ipsum inter Pontifices numorasse, cum

cum vivente adhuc Gregorio sedem occupasset, nisi forte in conscribendis Pontificum vitis ita faciendum censent, ut in perpetua historia sit. Nam & tyrannorum perverse facta optimorum principum rebus gestis annumerantur, ut quantum inter se boni & mali dissideant à legentibus cognosci possit, quo malorum exemplo à vitiis deterreantur: & bonorum ad virtutem impulsam vitam ducant in terris felicem & beatam: quo quidem beatitudine Iohannes caruit, fur certe in Pontificatu & latro: non enim ut par fuerat per ostium intravit. Moritur autem, atque cum ignominia quidem, decimo usurpati Pontificatus mense. Vacat tum sedes dies viginti.

SYLVESTER. II. PONTIF. CXLVII.

Sylvester secundus Gilbertus antea vocatus, natione Gallicus, malis artibus (ut ajunt) pontificatum adeptus est. Adolescens enim & Floriacensi cœnobio, in Aureliana diœcesi posito, dedicatus monachus & addictus, relicto monasterio diabolum secutus, cui se totum tradiderat, Hispalim civitatem Hispaniæ bonarum artium causa pervenit. Erat enim admodum doctrinæ & literaturæ cupidus, qua in re tantum profecit, ut brevi ex discipulo optimus præceptor sit habitus. Discipulos autem ejus hos fuisse Martinus testatur, Otho- nem Imperatorem, Robertum Franciæ regem, Lotharium virum nobilitate & doctrina insignem, qui postea Zenanensis archiepiscopus creatus fuit. Gilbertus igitur ambitione & diabolica dominandi cupiditate impulsus, largitione primo quidem archiepiscopatum Remensem, inde Ravennatem
ade-

adeptus, Pontificatum postremo majore conatu, adjuvante diabolo, consecutus est, hac tamen lege, ut post mortem totus illius esset, cujus fraudibus tantam dignitatem adeptus erat. Nam cum Gilbertus regnandi cupidus diabolum sciscitaretur, quamdiu in Pontificatu victurus esset, Respondit humani generis hostis ambigue (ut solet) si non attigeris Hierusalem, diu vives. Dum itaque Pontificatus sui anno quarto, mense uno, die decimo in basilica sanctæ crucis in Hierusalem Romæ sacrificaret, fato moriturum se statim cognovit, unde pœnitentia motus & errorem suum coram populo fassus, omnes primo, posthabita ambitione & diabolicis fraudibus, ad bene & sancte vivendum adhortatus est: deinde vero unumquemque rogavit, ut post mortem truncum corporis sui laceri & disjecti, quemadmodum merebatur, bigæ superimponerent, eoque loci sepelirent, quo sponte ab equis vectum foret. Ferunt itaque Dei nutu & providentia, ut scelerati sciant apud Deum locum veniæ sibi relictum esse, si in vita aliquando pœnituerint, equos ipsos sponte ad Lateranensem basilicam pervenisse, eoque loci sepultum ejus corpus fuisse. Scribit idem Martinus, tam ex collisione ossium quam ex sudore ipsius sepulchri, vel humectatione potius deinceps morituri Pontificis signa, & quidem manifestissima colligi, idque ipsius sepulchri epitaphium indicare. Verumne sit an secus, ipsi Pontifices viderint ad quos pertinet.

IOHANNES XIX. PONTIF. CXLXIII.

Iohannes decimus nonus, cujus cognomen & patria ob ignobilitatem ignoratur, quarto mense,

nense, die vigesimo post initum Pontificatum
 noritur. Vnde ob brevitatem pontificatus nil ab
 o, vel à quopiam alio gestum memoria di-
 gnum scribitur, nisi quod illi quinquemestri
 Pontificio multa prodigia apparuere, futura ma-
 a indicantia: visus & Cometes, & terræ motu
 multæ urbes concussæ. In his autem malis uni-
 um levamen Hugo præfectus Othonis in Italia,
 & Hetruriæ gubernator est habitus. adeo enim ju-
 ste & integre provinciam sibi creditam rexit, ut
 optimi principis desiderium nemini provinciali-
 um reliquerit. Quem postea Pistorii mortuum
 Hetrusci omnes non secus ac publicum parentem
 uxere, nullo non genere honoris funeri ejus adhi-
 bito. Placuit hoc loco Hugonis laudes comme-
 morare, ut gubernatores provinciarum intel-
 ligant, satius esse bene & integre vivendo lau-
 dem & gloriam, quam male agendo divitias male
 partas cū ignominia & nota sempiterna reportare.

IOHANNES XX. PONTIF. CXLIX.

Iohannes. XX. patria Romanus, è regione portæ
 metropolitanæ, Pontificatum iniens, ad otium
 conversus, nil dignum memoria gessit. Laudari vel
 maxime Robertus rex Franciæ potest qui ea tem-
 pestate non minus piam quam regalem vitam du-
 cebat. Nam & doctrina & sanctitate omnes reges
 christianos ita anteibat, ut disputationibus nulli se-
 cundus haberetur: longe aliter sentiens, quam
 quod nostrorum temporum reguli arbitrantur,
 nequaquam principe dignum esse dicitantes,
 scire literas, cum eos maxime deceat, qui
 populos regunt, bene gubernandi rationem
 ex

ex aliorum præceptis colligere : quod fieri sine doctrina & lectione non potest. Quid enim aliud est princeps illiteratus, quam imago leonis cæteris feris imperantis ? Sedent affectus tum suos, tum populorum necesse est, qui digni haberi volunt ut aliis imperent. Merito igitur Robertum laudamus, cujus præterea tanta fuit religio, ut quotiens sibi per occupationes bellicas liceret, horas Canonicas unà cum sacerdotibus caneret. Hac autem pietate hoc meritum ferunt, ut cum oppidum quoddam ex hostibus obsideret, neque horas suas intermitteret, mœnia hostium divinitus corruerent, statimque irruentibus suis oppidum caperetur. Iohannes vero (ut quidam autores ferunt) Pontificatus sui anno quarto, mense item quarto, moritur, sepeliturque in basilicâ Petri. Vacat tum sedes diebus undeviginti.

SERGIVS III. PONTIF. CL.

Sergius quartus, patria Romanus, patre Martino, vir sanctissimæ vitæ gratæque consuetudinis, & ante Pontificatum & in ipso magistratu fuit. In pauperes liberalis, in amicos & familiares jucundus, in delinquentes clemens, in contumaces modestus. Tantæ præterea prudentiæ fuit, ut toto suo Pontificatu nil commissum sit, quo merito reprehendi gubernantis negligentia posset. In Deum enim omnem mentem convertens (quod facere Pontifices omnes deberent) iuste atque integre omnia ex animi sui sententia bene natura & moribus instituti gubernabat. Interea vero hujus consilio & monitionibus principes Italiæ, composito fœdere, consilia ineunt pellendi Saracenos è Sicilia. Idque moliri paribus animis & copiis instituant.

tuunt. Erant tum in Italia Trancredi magni Normandiæ Ducis filii plerique, quorum de numero Guilelmus cognomento Ferrebach, tanti animi fuit, ut assumpto in societatem expeditionis Malocho, Michaelis Catalaici Constantinopolitani Imperatoris copiarum duce, Saracenos è Sicilia brevi expulerit, adjuvantibus etiam Campano & Salernitano principibus. Verum cum postea Malochus prædam maligne divideret, Guilielmus dissimulandum esse ad tempus ratus, in Italiam rediens cum quadraginta millibus Normannorum militum, qui tum ab expeditione Hierosolymitana redierant, Apuliam, Græcis obtemperantem, occupat: ad Melpham Malochum cum exercitu occurrentem fundit fugatque. Atque ita virtute Guilielmi à Græcis ad Normannos regnum Apuliæ transit. Verum postea mortuo sine hæredibus Guilielmo, Drogus frater, Drogo autem Hunfredus junior, successit, unde postea Robertus Guiscardi & Rogerius frater originem habuere. Dum hæc autem in Apulia agerentur, laborante Italia ac fere toto orbe terrarum fame ac peste, Sergius vir sanctissimus secundo Pontificatus sui anno, die quinto decimo moritur, sepeliturque in basilica Petri. Vacat tum sedes diebus octo.

BENEDICTVS. VIII. PONTIF. CLI.

Benedictus octavus, patria Tusculanus, patre Gregorio, inito Pontificatu in demortui Othonis tertii locum Henricum primum è gente Bavara Imperatorem, secundum institutionem Gregorii quinti creatum, corona Imperii donat. Sunt qui scribant Othonem ipsum Romæ mortuum,

tuum, ejusque corpus in Germaniam delatum fuisse: alii autem in basilica Petri sepultum affirmant. Vt cunque est, constat Henricum Bavavorum ducem virum optimum ac sanctissimum Imperatorem creatum, habuisseque uxorem, quæ nequaquam mariti laudibus, pietate, religione, humanitate cederet. Verum dum is res Germaniæ componit, Saraceni Italiam ingressi, Capuam occupant, Barum obsident. Barenibus autem fame laborantibus Veneti annonam classe important. At vero dum nihilominus civitas ipsa obsideretur, idem Veneti adjuvantibus Græcis Saracenos aggressi, multis interfectis Barum obsidione liberant, anno salutis octavo & millesimo: quo quidem tempore Turci Hierosolymis captis, non tamen sepulchrum Domini, ecclesiasque montis Sion aut Bethleem violavere. Laborantibus Hierosolymis succurrere Venetis erat in animo, nisi Hiadrenses hostes eos distinuisent. Quos quidem Veneti apud Lauretum tanta clade perdomuere, ut nunquam postea inferre bellum finitimis sint ausi. Henricus autem compositis Germaniæ rebus Romam veniens, accepta imperii corona, Capuam movens, Saracenos inde expulit, ac Bubaganum Græcorum ducem, qui Mauris faverat, acerrimo bello adeo persecutus est, ut eum quoque à Troja ejecerit, quæ in finibus Apuliæ à se eo loci condita fuerat, ubi olim Hannibalis castra sunt habitata. Sunt autem qui scribant, Henricum cum uxore Cunegunda ita caste ac sancte vixisse, ut uterque, in morte miraculis claruerit. In vita enim nil prætermiserit quod ad honorem Dei pertineret. Nam & Bambergensem fundavit episcopatum, & so-

orem suam, Regi Vngarorum in uxorem colloca-
 vit, cujus opera rex ipse & populi omnes impe-
 rio ejus subjecti, integram Christi fidem acceperunt.
 Moritur autem Henricus octavo imperii sui anno
 magno de se relicto apud suos desiderio. Bene-
 dictus vero mortuo Henrico, quo defensore rebus
 in omnibus utebatur, per seditionem alio in lo-
 cum ejus suffecto pellitur. Verum postea inita
 cum inimicis suis concordia pulso adulterino
 Pontifice, in urbem cum dignitate rediens, un-
 decimo Pontificatus sui anno, mense uno; die
 VIII. moritur, sepeliturque in basilica Petri. Sunt
 etiam qui referant episcopum quendam die in
 solitudine vidisse Benedictum equo nigro insiden-
 tem, eumque interrogasse, quid causæ esset,
 cur mortuus equo nigro veheretur: Tum Bene-
 dictum hominem rogasse, ut pecunias quas oc-
 ultaverat (locum indicat) pauperibus suo nomine
 erogaret: quæ antea datæ fuerant elemosynarum
 nomine, nil ei profuisse, quia ex rapinis partas
 constabat. Facit mandata episcopus, ac statim epi-
 scopatu se abdicat, & vitam monasticam ample-
 titur. Scribit Vincentius, Gerardum Canadien-
 sem episcopum doctrina & moribus eisdem tem-
 poribus magno in pretio fuisse, huic addit
 Guthet episcopum Pragensem doctrina & sancti-
 tate vitæ tum præcellentem, & ob eam rem ab ho-
 libus orthodoxæ fidei martyrio coronatum. Tan-
 tum præterea eodem tempore peste laboratum est,
 ut plures mortui quam superstites sint habiti. Quam-
 videm calamitatem in Lotharingia fons saluber-
 mæ aquæ indicavit in sanguinem tum versus.

IOHANNES. XXI. PONTIF. CLII.

Iohannes vigesimus primus, patria Romanus, patre Gregorio, episcopus Portuensis, ut quidam volunt: ut aliis placet, nullis sacris ante initiatus, pontificium munus suscepit, eò tempore quo Conradus Suevus in demortui Henrici locum triennio post legitimis suffragiis Imperator creatur. Hoc autem interregno crediderim ego multas Italiae civitates spe libertatis erectas ab imperio defecisse. Hanc ob rem Conradus vir in re militari præstans, quippe qui apud Henricum diu ordinum dux fuerat, coactis propere copiis, in Italiam descendens, primo in Mediolanenses ducit tantæ defectionis autores, eos obsidet, suburbia incendit, excidiumque & interitum urbi minatur. Mutata deinde sententia obsidionem solvit, Colonienfi antistite id ei suadente, quod diceret beatum Ambrosium ei inter missarum solennia apparuisse, exitiumque omnibus minitantem, nisi ab urbe discederent, cuius patrocinium ipse sumpserat. Romam itaque Conradus proficiscens accepta à Iohanne Pontifice imperii corona, in Sclavos & Ungaros ducit, qui rebellantibus Italicis auxilia præstiterant, eosque brevi perdomuit. At vero Rodolphus Burgundionum dux suorum seditionibus vexatus, Conradi fidei & patrocinio se commisit. Quam ob rem Burgundia deinceps imperialis provincia aliqua ex parte habita est. Ferunt Conradum ipsum leges multas ac perutiles quidem tulisse, hanc præcipue, ut cuivis principi capitale esset pacem & quietem provinciarum turbare. Hac itaque ratione motus Lapuldum Comitem Germa-

manix acerrime persecutus est, quod ab eo turbandi otii & quietis initium ortum fuerat. Nuncios præterea misit, qui Græcis & Normannis inter se de regno Apulix concertantibus imperarent, ut ab armis discederent. Romanis quoque exitium interminatus est, si diutius quemadmodum cœperant Pontificem seditionibus vexassent, cujus tempore quorundam Abbatum sanctitate & vita monastica religio in Gallia præcipue floruit, & Himericus beati Stephani Vngarorum regis filius sanctissimus ob miracula est habitus. Iohannes autem cuius vita mirifice laudatur, undecimo Pontificatus sui anno, die IX moritur. Vacat tum sedes diebus octo.

BENEDICTVS. IX. PONTIF. CLIII.

Benedictus nonus, ut quidam volunt Iohannis nepos, patria Tusculanus, patre Alberico, eo tempore Pontificatum iniit, quo Cumitus Anglorum rex voti & religionis gratia Romam venit, qui voti compos factus in patriam rediens, filiam suam Henrico, Conradi filio, in matrimonium locat. Verum non ita multo post, Conrado vita functo, Henricus filius ejusdem nominis secundus patri succedens, comparato statim exercitu cum Olderico Bohemorum rege dubio Marte decertat. Repetito deinde certamine Oldericum superat & capit, vestigalemque factum incolumem dimittit. Movens deinde in Vngaros de regno inter se dissidentes, Petrum ab Alboino pulsum in regnum restituit. Interim vero Romani Benedictum hominem ignavum, & nullius pretii perosi, à sede dejiciunt, in ejusque locum suffi-

R

ciunt

ciunt Iohannem Sabinum episcopum, Sylvestrum tertium appellantes, quo post novē & XL. dies pulso, denuo Benedictus restituitur. Is autē cum cerne-
ret se iterum subiturum eadē discrimina, Iohanni archidiacono Sancti Iohannis ad portam Latinā, qui postea Gregorius sextus appellatus est, Pontificium munus libere cessit: vel (ut quidam affirmant) vendidit. Hanc ob rem merito ab omnibus Benedictus ipse accusatus est, & iudicio divino damnatus. Constat enim simulachrum ejus admodum monstruosum post mortem cuidam apparuisse: interrogatumq; quid illa horrida imago pre se ferret, cum antea Pontifex fuisset, Quia (inquit) in vita sine lege & ratione vixi, ideo volente Deo & Petro, cujus sedem omnibus probris foedavi, simulacrum meum plus feritatis quam humanitatis in se habet. Nam cum annis decem, mensibus quatuor, diebus novem per intervalla sedem Petri occupasset, tandem moritur. Nec vacasse tum sedes dici potest, cum Pontificatum vendiderit. Sunt qui scribant hoc tempore Gerardum Venetum Vngarorum episcopum virum optimum & doctissimum ab hostibus christianæ fidei martyrium æquissimo animo passum. Ad currum enim ligatus ex altissimo monte in præceps demittitur ac jaceratur.

SYLVESTER. III. PONTIF. CLIIII.

Sylvester tertius, patria Romanus, patre Laurentio, in locum pulsi Benedicti subrogatus, non diu in Pontificatu mansit. Nono enim & quadragesimo die factione suorum Benedictus restituitur. Eo enim tum Pontificatus devenerat, ut qui plus largitione & ambitione, non dico sanctitate vitæ & doctrina valeret, is tantummodo digni-

gnitatis gradum bonis oppressis & rejectis obtineret, quem morem utinam aliquando non retinuis-
sent nostra tempora. Sed hoc parum est, pejora
(ni Deus caveat) visuri aliquando sumus. Ad Syl-
vestrum redeo Cardinalem Sabinum Pontificem
creatum, non dico à Collegio patrum, quod to-
lerabilius fuisset, sed largitione, ut quidem tra-
dunt: quo quidem pulso, ac merito, cum non per
ostium, sed per posticum intrasset ut fur & latro,
Benedictus denuo restituitur, tumultuante urbe,
& nunc unum nunc alium appetente, quod fieri ab
his populis consuevit, qui duce & rectore carent,
quique malos pluris quam bonos faciunt.

GREGORIUS. VI. PONTIF. CLV.

Gregorius sextus, sancti Iohannis ad portam
Latinam archidiaconus, Pontificatum (ut
diximus) à Benedicto nono accepit. Has ob res
Henricus secundus in Italiam cum magno exerci-
tu veniens, habita Synodo, cum Benedictum no-
num, Sylvestrum tertium, Gregorium sextum
tanquam tria teterrima monstra abdicare se magi-
stratu coegisset, Syndegerum Bambergensem epi-
scopum, cui Clementi secundo appellatio fuit,
Pontificem creat. Gilbertus tamen, historiarum
scriptor, affirmat Gregorium bene de Ecclesia Dei
meritum esse, cum sedis Apostolicæ dignitatem
negligentia priorum Pontificum labefactatam sua
autoritate & animi magnitudine brevi restituerit.
Nam & ditionem Ecclesiæ recuperavit, & latro-
nes circa urbem positos, quorum sævitia peregrini
ad urbem religionis causa accedentes necaban-
tur, è medio sustulit, prius execrationibus & in-
terdictis admonitos, deinde vi & armis domitos

Hanc ob rem ferunt à perniciosis hominibus vulgo homicidam, Simoniacum & sanguinis humani appetentissimum habitum, idque à Cardinalibus etiam quibusdam prædicari solitum. Motum itaque Gregorium ipsum in ea ægitudine, qua postea moritur, Cardinales ad se vocatos verbis castigasse, quodque juste & sancte fecisset, ipsi livore moti reprehenderent. & ut, inquit, scire possitis, ubi mortuus fuero, recte an perperam fecero, corpus meum ante fores Ecclesiæ sistite nectibus obseratas, si divino nutu aperientur, censetote me dignum Christiana sepultura: sin secus, corpus meum unà cum anima damnatum, quo volueritis, ejicitote. Fecere mandata Cardinales, atque ita portæ, coorto gravi vento, apertæ sunt, & corpus cum admiratione omnium & opinione magnæ sanctitatis introlatum est. Hæc fere sunt quæ à variis autoribus de Gregorio scribuntur, quem quidem constat in pontificatu sedisse annis duobus, mensibus septem, durante schismate.

CLEMENS. II. PONTIF. CLVI.

Clemens secundus, Syndegerus antea vocatus, Bambergensis episcopus in Synodo Pontifex creatur, annuente Henrico secundo, vel imperante & cogente potius. Verum Henricus accepta à Clemente Imperii corona, Romanos in verba sua jurare coegit, Pontificum electioni se nequaquam interfuturos, nisi jussu Imperatoris id facere cogerentur. Videbat enim Imperator eo licentiæ factiosum quemque & potentem, quamvis ignobilem devenisse, ut corruptis suffragiis tantam dignitatem consequeretur: quæ certe

certe nisi sanctitate & doctrina bene meritis, volente Deo, demandari cuiusquam non deberet. Inde vero Capuam profectus, rebus in provincia bene dispositis, conductisque eo loci militibus, qui Saracenis hostibus resisterent, Roma deinceps in Germaniam iter facit. Abeunte itaque Imperatore, ut quidam scribunt, Romani Pontificem injussu suo creatum veneno è medio sustulere, Pontificatus sui mente nono. Scribunt autores, venenum ipsum in hos usus à Stephano paratum, qui ei in pontificatu successit, Damasusque secundus appellatus est, eo maxime tempore, quo Odiloni Abbati Cluniacensi in magna sanctitate mortuo Hugo Abbas substituitur, vir genere, pietate, religione, clementia, doctrina insignis, regnante altero Henrico in Francia, Alphonso in Hispania, Michaeli cum filio Constantino Byzantii: quod quidem Imperium jam tum maxime labefactatum erat.

DAMASVS II. PONTIF. CLVII.

Damasus secundus, natione Bavarus, cognomento Bagnarius, vel Pepon, ut quidam volunt, pontificatum per vim occupat, nullo cleri populique consensu. Adeo enim inoleverat hic mos, ut jam cuique ambizioso liceret Petri sedem invadere. Sed obstitit Deus justus vindex, ut is cæteris exemplo esset, ne, quod virtus dare consuevit, ambitione & largitione quæreretur. Nam tertio & XX. Pontificatus sui die moritur. Censent nonnulli hunc inter Pontifices nequaquam numerandum esse, cum non recte Pontificatum adeptus sit. Miranturque cur Romani tanta rei indignitate moti contra jusjurandum, Henrici

jussu habitum, abdicare se magistratu hominē statim non coegerint. Sed cum brevi admodum tempore vixerit, cumque vix sui colligendi Romanis facultas data sit, nequaquam eos aliqua censura dignos putaverim. Ad Leonē deinceps transcamus.

LEO. IX. PONTIF. CLVIII.

Leo nonus, natione Alemannus, anno Domini millesimo quadagesimo nono pontificatum hac ratione iniit. Nam cum Romani legatos ad Imperatorem misissent oratum, ut optimum Pontificem sibi daret, is statim Baunonem episcopum Tublensem, virum bonum & simplicis ingenii, legatis & Ecclesiæ Romanæ obtulit. Cui quidem Romam Pontificio habitu petenti, Abbas Cluniacensis & Ildebrandus monachus Soana oriundus, obviam facti persuasere, ut deposito pontificali ornatu Romam privatus ingrederetur, quod dicerent Henricum nullam creandi Pontificis potestatem à Deo habere, sed ad clerum populumque Romanum id pertinere. Motus his verbis Leo, cum etiam vocem è cælo inter eundem audivisset; Ego cogito pacis cogitationes non afflictionis, deposito pontificio apparatu privatus urbē ingreditur, seipsum accusans, quod imperatori maluerit quam Deo obtemperare. At vero Romanus clerus, suadente Ildebrando, eundem Baunonem in Pontificem eligunt, eo libentius quod omnem autoritatem eligendorum Pontificum ab Imperatore (ut par erat) ad clerum transtulisset. Fecerant tamen vitia quorundam Pontificum, quemadmodum scripsimus, ut merito ipsi clero sublata potestas videretur Dei judicio, quo in melius eorum mentes flagitiis contaminatæ aliquando

vertērentur, ne christiana respub. malis rectoribus commissa pessundaretur. Pontificatū itaque hoc modo Baunon adeptus, ac mutato nomine Leonus appellatus, Ildebrandum ipsum statim sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconum Cardinalem creat: eidemque sancti Pauli ecclesiam gubernandam committit, ut quasi consors pontificii muneris secum videretur. Cum alter Petri, alter Pauli templū tueretur & regeret. Interim vero Drogone Normannorum Comite in Apulia mortuo, Gisulphus frater regnum adeptus, Beneventum urbem Romano Pontifici deditam per vim occupat. Nam cum Henricus Imperator in honorē beati Georgii templum Bambergæ condidisset, cuperetque id in Cathedralem ecclesiam consecrari, annuente Benedicto octavo, quotannis census nomine daturam ecclesiam ipsam Romano Pontifici, centum argenti marcas, cum equo albo ac phalerato, Leonus dono Beneventum ab Imperatore accipiens Bambergensis ecclesiæ tributum remisit. Hanc itaque ob rem Leo suo jure & copiis Imperatoris fretus, cum in Gisulphum incomposito agmine movisset, ab eo superatur & capitur. Nec ita multo post Romam incolumis cum magno comitatu remittitur. Sunt qui scribant, Robertum Guiscardi è Gallia in Italiam cum exercitu profectum, fugatis Græcis & Aphris, Apuliam occupasse, statuanq; reperisse circa caput æneum circulū habentem, his literis notatum; Calendas Maii oriente Sole aureū caput habebo. Vnde Saracenus quidā, magicæ observationis peritus, à Roberto Guiscardi captus, notato termino ūbræ ipsius statuæ, calendis Maii oriente sole effosso loco thesaurum invenit, quo se à

Roberti manibus liberavit. Ad Leonem redeo, virum certe pietate, innocentia, benignitate, gratia, hospitalitate adeo insignem, ut ejus domus peregrinis & pauperibus semper patuerit. Nam cum semel ante fores suas leprosum pauperem invenisset, eumque præ misericordia collocari in lecto suo mandasset, apertis mane à janitore foribus, nusquam pauper inventus est, Christum pauperis nomine eo loci recubuisse creditum. In rebus præterea ad religionem pertinentibus tanta diligentia & solertia usus est, ut & in Concilio Wercellensi Berengarium hæreseos autorem damnaverit, & Constantinopolitanum Imperatorem suis monitionibus impulerit, sepulchrum Domini Hierosolymis à barbaris disruptū restituere, eo maxime tempore, quo & Theobaldus nobilis Francus sanctitate vitæ apud Vicentinos in pretio fuit, & Vincentius Franco Leodiensis episcopus, doctrina & moribus insignis, ad Hermannum præstantis ingenii virum de quadratura circuli doctè multe & acute scripsit. Moritur autem Leo pontificatus sui anno quinto, mense secundo, die sexto.

VICTOR. II. PONTIF. CLIX.

Victor secundus, Glebardus antea vocatus, natione Alemannus ex Bavaria, pontificalem dignitatem post Leonem adeptus est, magis Henrici gratia quam liberis suffragiis. Verebatur enim clerus populusque Romanus Henrici potentiam, quem in creandis novis Pontificibus aliquando læserant. Ne itaque contra jusjurandum moliri aliquid viderentur, Victorem proponunt, legato Ildebrando ad Henricum ob eam rem missò, qui

qui omnia ex sententia Romani cleri Imperatorisque perfecit. At Victor in sede omnium consensu confirmatus, magnam Synodum, abnuente Imperatore, Florentiæ habuit, in qua quidem multos episcopos, tum simoniæ, tum fornicationis causa episcopatu privavit, clerumque admonuit, quid maxime ad se pertineret, proposita pœna his qui leges Canonicas transgredierentur. Sunt qui scribant, Victorem ad Henricum profectum, magnificentissimeque ab eo habitum. Sed ego solum Ildebrandum eò profectum puto, qui autoritate legationis fretus, Henricum tertium Henrici filium Cæsarem creat. Interim vero dum Capua à Saracenis obsideretur, trepidarentque omnes finitimæ civitates, Robertus Guiscardi sumptis armis, fugatis Saracenis, & Campanos obsidione, & finitimos omni formidine uno impetu liberat. Unde autem originem habuerit Robertus ipse, haud satis constat, cum alii Normannum, alii Francum fuisse existiment. Vtunque sit, constat eum magni animi excellentisque ingenii fuisse, & ob eam rem merito Apuliæ regnum adeptum. Victor autem Pontifex, de quo nunc sermo fit, secundo Pontificatus sui anno, mense tertio, die quartodecimo moritur. Vacat tum sedes diebus XI.

STEPHANVS IX. PONTIF. CLX.

Stephanus nonus, Fœdericus antea vocatus, natione Lotharingus, Cassinensis Abbas Pontificatum adeptus, statim curavit, ut Mediolanensis Ecclesia, quæ à Romana ducentis fere annis se subtraxerat, nunc demum eidem obtemperaret, ut veræ omnium Ecclesiarum parenti &

altrici, quam postea non secus observavit, ac veræ filiae pientissimam matrem facere consueverunt. Hoc fere tempore & Henricus tertius in locum Henrici patris demortui sufficitur: & Alexius Nicephoro Imperatori Constantinopolitano succedit. Et Robertus Guiscardi Græcos, magno prælio superatos, è Calabria omnino expulit, relictis tantummodo Græcis sacerdotibus, qui usque ad nostram ætatem linguam servant cum moribus. Adeo enim Constantinopolitanum Imperium jam erat imminutum à Saracenis, ut ægre Thraciam, Galatiam, Pontum, Thessaliam, Macedoniam, Achaiam obtineret, è quibus provinciis nunc Turci, nunc Saraceni quotidie aliquid subtrahiebant. Stephanus autem septimo pontificatus sui mense, die octavo Florentiæ moritur, eo quoque in loco honorifice sepelitur, ut Martinus scribit. Sunt qui dicant Stephanum Pontificem in Henricum Imperatorem hæreseos nomine inventum esse, quod summorum Pontificum autoritatem diminueret, contempta religione, spretoque immortali Deo.

BENEDICTVS X. PONTIF. CLXI.

Benedictus decimus, natione Campanus, qui prius Nuncius dicebatur, Veliternus episcopus, factione quorundam nobilium eo maxime tempore Pontifex creatur, quo Hagnes, Henrici tertii mater, Gibertum Parmensem virum insignem regni Italici gubernatorem instituit. Erat & tum in Italia Gothifredus Mathildis Comitissæ, fœminæ nobilissimæ, maritus, vir sane potens. Nam Mathildis mater Beatrix Henrici secundi Imperatoris soror fuerat, nupseratque Bonifacio cuidam viro

viro potentissimo ac nobili, Luca, urbe Hetruriæ, oriundo : quo mortuo omnis potentia primo ad Beatricem, postea ad Mathildim & maritum Gothifredum pervenit. Nam & Lucam & Parmam & Rhegium Lepidi & Mantuam & eam partem Hetruriæ possidebat, quam nunc Patrimonium sancti Petri vocamus. Ad Benedictum redeo, ab Ildebrando pontificatu pulsum, quod non per ostium, quemadmodum decebat, sed per vim & largitionem intrasset. Fidem enim dederant clerici omnes Ildebrando Archidiacono, non prius se habituros suffragia novi Pontificis creandi, quam ipse Florentia, quo tum proficiscebatur, ad urbem reverteretur. Rediens itaque cum Gerardo episcopo Florentino in omnes acerbissime injectus est, tum vel maxime in eos, qui fidem dederant se ejus adventum expectaturos. At vero cum hac de re magna contentio esset, probarentque nonnulli Benedictum ipsum, ut virum optimū & sapientissimum, contrā autem eam electionem pleriq; magnis clamoribus improbarent, utpote minus canonice & legitime factam, tandem plurimorum consensu, Ildebrando instante, Gerardus vir tanto magistratu dignus, ejecto Benedicto Pontifex creatur. Sunt tamen qui scribant, hanc electionem Senis factam, cum libera suffragia Romæ ob factionem quorundam potentiam haberi non possent. Benedictus itaque mense nono, die vigesimo pontificatu dejectus, Velitras exulatum abiit.

NICOLAUS. II. PONTIF. CLXII.

Nicolaus secundus, natione Allobrogus, Gerardus antea vocatus, episcopus Florentinus, ob virtutem & animi præstantiam, a-

abrogato Benedicto, haud legitime creato, Pontifex Maximus Senis decernitur, qui statim inito Pontificatu, Sutrium concessit: ibique anno Domini millesimo quinquagesimo nono Concilio habito, cui non solum episcopi, verum multi Italiæ proceres interfuere, Benedictum abdicare se pontificio munere & habitu coegit, & Velitras exulatum abire. Inde vero Romam proficiscens, secundo apud Lateranum Concilio habito legem tulit, ut in decretis legitur, Romanæ Ecclesiæ admodum salubrem, quæ talis est; Si quis pecunia, vel gratia humana, aut populari militatивe tumultu, sine concordia & canonica electione Cardinalium, fuerit in throno Petri collocatus, is non Apostolicus, sed Apostaticus, id est, à ratione deficiens merito vocetur, liceatque Cardinalibus, clericis & laicis, Deum colentibus, illum ut prædonem anathematizare, & quovis humano auxilio à sede Apostolica propellere: atque quovis in loco, si in urbe non liceat, Catholicos hujusce rei causa congregare. In eodem quoque concilio revocatum ab errore suo Berengarium diaconum Andegavensis Ecclesiæ ferunt, qui arbitrabatur in Sacramento Eucharistiæ & calicis non esse verum Christi corpus, integrumque sanguinem, nisi ut in signo & figura mysteriove: quem quidem errorem, instante & urgente Nicolao & Alberico diacono viro doctissimo, publice confessus est, affirmans, illud esse verum Christi corpus, integrumque sanguinem. Scripsimus hunc errorem à Leone nono damnatum, non tamen emendatum fuisse. Quæ certe laus tota Nicolai est, ut Lafrancus scribit, vir ea tempestate doctissimus, qui errores

eiusdem Berengarii præclaro opusculo notavit. Dum hæc à Pontifice Nicolao Romæ agerentur, Gothifredus Normannus, qui Drogoni fratri in Apuliæ Calabriaque Comitatum successerat, moriens Bagelardum filium Comitatus hæredem instituit, verum Robertus Guiscardi frater (ut quidam volunt) hoc ægre ferens, pulso nepote, Apuliam & Calabriam occupat; adjecta Troja, quæ Pontificibus Romanis parere consueverat. Hanc autem ob rem indignatus Pontifex, nonnihil Roberto succensuit. Is vero cum postea rogatu Roberti in Apuliam profectus fuisset, receptis quæ de Ecclesia amiserat, non solum hominem in gratiam accepit, verum etiam eundem vestigalem Ecclesiæ factum, Calabriae & Apuliæ provincias Romanæ Ecclesiæ censuarias, ducem creat. Accepto deinde magno à Roberto exercitu ad urbem rediens, Prænestinos, Tusculanos, Nomentanos Romanæ Ecclesiæ rebelles perdomuit, Tiberim quoque trajiciens, direpta Gallera aliisque Gerardi Comitis, Sutrium usque, castellis expugnatis, ditionem Romanam tutiorem reddidit. Sunt qui scribant, Henricum tertium à Nicolao secundo coronam Imperii accepisse, totoque tempore Pontificatus sui ob beneficium acceptum, nil contra Ecclesiasticos molitum esse. Nicolaus autem vir omni vita probatus, tertio Pontificatus sui anno, mense VI. die VI & XX. moritur. Vacat tum sedes diebus. XII.

ALEXANDER. II. PONTIF. CLXIII.

Alexander secundus, Anselmus antea vocatus, patria Mediolanensis, episcopus Lucensis, mortuo Nicolao ob humanitatem, beni-

benignitatem, & doctrinam absens etiam Pontifex creatur. At vero Cisalpini episcopi arbitrati ob dignitatem provinciæ suæ, par esse, ut è suo numero aliquis eligeretur, Giberto Parmensi, viro potentissimo admodum annitente, ab Henrico Imperatore obtinuerunt, reclamante ejus uxore Hagnete, ut alter quoque Pontifex eligeretur. Quare episcopi ipsi habito concilio, Cadolum Parmensem episcopum Pontificem creant. Cui statim Cisalpini omnes obtemperaverunt, præter Mathildim optimam fœminam, & cum Ecclesia Romana bene sentientem. Superveniente deinde Cadolo ab his qui Alexandro adversabantur accito, in pratis Neronianis, sub radicibus aurei montis, grave prælium committitur: in quo multi utrinque cecidere, Alexandro & Gothifredo, Mathildis viro, sese ad ædes Lateranensium continentibus. Incerti enim erant quibus potissimum se tuto committerent, adeo omnia infida & fluxa videbantur. Sunt qui scribant Alexandrum ante prælium commissum, Lucam profectum vitandæ cædis causa, eoque loci quiete aliquandiu vixisse. Neque ingratum tantæ erga se Lucensium benevolentia, Ecclesiam & civitatem multis privilegiis, ut in eorum annalibus apparet, insigniorem reddidisse. Repulsus tandem ab urbe Cadolus non diu in provincia quievit: accitus enim à Romanis quibusdam, quorum maxime intererat omnia Romæ perturbari explendarum voluptatum causa, comparato majore exercitu quam antea, Romam venit, ac urbem Leoninam Ecclesiamque beati Petri vi occupat. At vero erumpentibus Romanis cum Gothifredi copiis, tantus

terror-

terror repente hostes invasit, ut & effusa fuga omnes abierint, & paulum abfuerit, quin Cadolus caperetur à suis derelictus, quem Cincius Romani præfecti filius, facto cum suis cuneo per media civium agmina ægre in arcem Hadriani perduxit, ubi aliquandiu obsessus, cum nullam libere abeundi subesse spem videret, trecentis argenti libris ab his se redimens, qui arcem obsidebant, conscenso strigosissimo equo inde solus aufugit. At vero Otho Colonienſis archiepiscopus apud Henricum adolescentem Hagnetem criminatus, quod contra majestatem imperii Christiana respubl. mulieris nutu gubernaretur, accepta potestate componendæ ex arbitrio Ecclesiæ Dei, Romam veniens, Alexandrum primo quidem gravissimis verbis increpat, quod sedem Romanam, injussu Cæsaris, & contra atque consuetudo & lex ipsa jubebat, occupasset. Tum Ildebrandus archidiaconus, qui forte tum aderat, partes Pontificis acerrime tutatus, quod diceret, electionem ad clerum pertinere, si jus, si antiquam consuetudinem vellet inspicere, facile Othonem in sententiam traxit. Quare Henricus, cognito errore, ad se postremo rediens, Alexandrum rogat, ut concilium, quo se perventurum pollicetur, indicat. Vrbs Mantua ad eam rem potissimum idonea visa est, eò proficiscuntur omnes, ad quos pertinere videbatur Ecclesiæ salus & tutela. Vbi compositis rebus omnibus Imperator ipse non solum in gratiam Pontificis rediit, verumetiam præcibus ab eo impetravit, ut & Cadolo veniam petenti ignosceret, & Gilbertum tanti mali (ut diximus) autorem Ravenatis Ecclesiæ archiepiscopum crearet, primum
haud

haud gravatè fecit, Salvatoris nostri exemplum imitatus, qui novit etiam pro persecutoribus exorare: secundum invitum concessit & non nisi precibus Henrici fatigatus: quod verebatur, sicuti postea accidit, ne ea res Ecclesiæ Romanæ magnas calamitates afferret. Abiens Mantua Pontifex, ac Luca iter faciens, Ecclesiam majorem, cujus episcopus antea fuerat, sacris solennibus adhibitis consecrat, tamdiu ibi immoraturus, quoad ab Ildebrando archidiacono res in Apulia pacatiores redderentur. Is enim acceptis à Mathildi Comitissa auxiliariis copiis, non solum Richardi & Guilielmi impetus repressit, verumetiam eos coëgit, quæ de Ecclesia cepissent restituere. Veniens itaque ad urbem Alexander Pontificatus sui anno XI. mense VI. moritur, in basilicaque Lateranensi sepelitur nullo genere honoris, quod impendî summo Pontifici potest, non adhibito, & à clero & à populo. Ferunt tum magno in pretio fuisse Iohannem Gualbertum monachum vallis Umbrosæ, & illius ordinis autorem virum sanctissimum ac miraculis insignem.

GREGORIUS VII. PONTIF. CLXIII.

Gregorius septimus, Ildebrandus antea vocatus, natione Hetruscus, patria Soanensis, patre Bonicio, omnium bonorum consensu Pontifex creatur. Ipsius autem electionis verba ea annotata sunt; Nos sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, clerici, acolyti, subdiaconi, presbyteri, præsentibus Episcopis, Abbatibus multisque tum Ecclesiastici tum laici ordinis, eligimus hodie X. calendas Maii, in basilica sancti Petri ad

Vin-

Vincula , anno salutis M. LXXII. in verum Christi vicarium Ildebrandum archidiaconum , virum multæ doctrinæ , magnæ pietatis , prudentiæ , justitiæ , constantiæ , religionis , modestum , sobrium , continentem , domum suam gubernantem , pauperibus hospitem , in gremio sanctæ matris Ecclesiæ libere à teneris annis usque ad hanc ætatem educatum , doctum : quem quidem cum ea potestate Ecclesiæ Dei præesse volumus , qua Petrus Dei mandato quondam præfuit. Adeptus pontificatum Gregorius , statim Henricum Imperatorem admonet , ne deinceps largitione corruptus , episcopatus & beneficia alicui per simoniacam cupiditatem committat , aliter se usurum in se & delinquentes censuris Ecclesiasticis. His admonitionibus , & quidem sanis , non modo nõ obtemperavit Henricus , verum etiam Hagnetem Imperatricem bene admonentem , quid fieri cum religione oporteret , omni administratione depulit : quæ Romanam profecta non diu supervixit , dolore animi vitam cum morte permutans. Tandem vero multis legationibus , ultro citroque missis , Imperator in gratiam cum Gregorio rediit , eundemque in Pontificatu confirmavit , ut tum Imperatorum mos erat. At vero cum Henricus in bono levis ; in malo pertinax , simoniam nequaquam omitteret , sæpius admonitus , omnes illos anathematis censura Pontifex notavit , qui episcopatus & beneficia largitione adepti erant. Et ne id temere fecisse videretur , concilio apud Lateranum habito , in quo multi episcopi interfuere , maxime vero Gibertus Parmensis Archiepiscopus Ravennas rationem reddidit , quam ob rem censuris ecclesiasticis

sticis simoniacos notasset, facturum quoque id in Imperatorem crebro dicebat, nisi sententiam mutaret. Tum vero Gibertus soluto concilio, & criminandi Gregorij occasionem nactus, ad Pontificatum viam quærens, Cincium Romanum civem Stephani, præfecti urbis, filium, hominem temerarium & seditiosum in Pontificem animat, magna ei pollicitus Imperatoris nomine, si tantum facinus ex sententia confecisset. Structis itaque insidiis Cincius, dum Pontifex media nocte Natalis Domini nostri celebrat in templo beatæ Mariæ ad Præsepe, quæ major nunc dicitur, irrumpeus cum satellitibus & conjuratis, dum hostiam sacrificii comminuit, hominem capit, & in regionem Parionis secum trahens, in turri quadam munitissima eum collocat. Sequenti vero die populus Romanus, cognito facinore, in Cincium arma suscipit, Pontificem liberat, ædes ac turrim scelerati hominis à fundamentis evertit, familiamque ejus, nares mutilatam, ab urbe pellit. Ipse vero Cincius tanti mali autor fuga salutem quærens, in Germaniam variis tramitibus ad Imperatorem tandem pervenit. Gibertus autem tanti doli machinator, cum insidiæ ex voto non successissent, simulata benevolentia à Pontifice dimissus, Ravennam pejora moliturus se contulit. Nam & Theobaldum Mediolanensem Archiepiscopum, & plerosque alios Cisalpinæ antistites conjurare in Gregorium pollicitationibus perpulerat. His addidit Hugonem Candidum sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinalem: qui etsi ante idem fecerat, in gratiamque simulato animo redierat, nunc malum animum, malam mentem præ se tulit. Is enim viribus

bus omnibus annexus est Imperatorem & Nor-
 mannos inter se de imperio dissidentes, compo-
 si- a pace, initisque foederibus in Pontificem conci-
 are. Quod ubi Gregorius rescivit, congregata ad
 Lateranum synodo propositis rationibus quare id
 faceret, Gibertum & Hugonem dignitatibus pri-
 vatos anathemate notat. Dum hæc Romæ ageren-
 tur, Henricus cum Saxonibus hostibus feliciter pu-
 gnans, adeo felicitate illa elatus, ut habito con-
 ventu apud Vuormatiã, Sigifredo Archiepiscopo
 Maguntino negotium procurante, interdiceret o-
 mnibus ausus sit, ne ulla in re Pontifici Romano
 obtemperarent, ex illo autem conventu mandato
 Henrici Romandus clericus Parmensis Romã ve-
 niens, & Gregorio publice interdixit, ne quod age-
 ret deinceps quod ad magistratum Pontificis per-
 tineret: & Cardinalibus ipsis mandavit, ut, relicto
 Gregorio, alium habituri Pontificem ad se profi-
 sciscerentur. Tum Gregorius tantam injuriam, di-
 vinæ maiestatis causa, non diutius ferens, & Sigi-
 fredum aliosque clericos cum Henrico sentientes
 dignitatibus ac beneficiis privavit, & Imperato-
 rem ipsum anathemate notavit, privatum prius o-
 mni regia administratione. Abrogationis autem
 Pontificiæ habita fere hæc formula est, Beate Petre
 Apostolorum princeps, inclina quæso aures tuas,
 & me servum tuum exaudi, quam & ab infantia
 educaſti, & usque ad hunc diem ab iniquorum ma-
 nibus vendicaſti, qui me pro mea in te fide oderunt
 & persecuti sunt. tu mihi testis es optimus, & pia
 Iesu Christi mater, & frater tuus Paulus tecum
 martirii particeps, me non sponte, sed invitum
 Pontificatus gubernacula suscepisse. Non quod

rapi-

rapinam arbitratus sim sedem tuam legitime conscendere, sed malebam vitam meam in peregrinatione degere, quam locum tuum pro fama & gloria tantum occupare. Fateor ego, ac merito quidem, mihi tua gratia, non meritis meis populi Christiani curam demandatam esse, concessamque ligandi & solvendi potestatem. Hac itaque fiducia fretus, pro dignitate & tutela Ecclesiæ suæ sanctæ omnipotentis Dei nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti, & Henricum regem, Henrici quondam Imperatoris filium, qui audacter nimium & temerarie in Ecclesiam tuam manus injecit, Imperatoria administratione regiaque dejicio: & Christianos omnes, Imperio subjectos, juramento illo absolvo, quo fidem veris regibus præstare consueverant. Dignum est enim, ut is dignitate careat, qui majestatem Ecclesiæ imminuere conatur. Præterea vero quia monita mea, imò tua ad sui ipsius populorumque salutem pertinentia contempsit; & se ab Ecclesia Dei, quam seditionibus pessundare cupit, separavit, cum anathematis vinculo colligo, certo sciens, te esse Petrum, in cujus petra, ut in vero fundamento rex noster Christus ædificavit Ecclesiam suam. Fuere tum multi post execrationem, qui pacis mentionem facerent: Quibus ita Gregorius respondit, se pacis conditiones non abnuere, modo Henricus ipse primo cum Deo pacem ineat. Non ignoratis inquit, quamdiu & quantis malis Romanam affecerit Ecclesiam, quotiensque à me sit admonitus, ut meliorem vitam moresque probatiores indueret. Hoc tribuimus benevolentia & charitati, quo Henrico patri conjuncti olim fuimus. Sed nil profecimus,

adeo

ideo mores à patre averfos imbibit. Instabant tamen ex his qui aderant nonnulli, regem non ita cito anathematizandum esse. Quibus ita Pontifex respondit, Quando, inquit, Christus Ecclesiam quam Petro commisit & dixit; Pasce oves meas, excepit ne reges? Nam cum eidem ligandi & solvendi potestatem daret, nullum excepit, vel neminem ejus potentiae subtraxit. Hanc ob rem, qui licet se vinculo Ecclesie ligari non posse, restat etiã fateatur se absolvi ab ejus potestate nullo modo posse: & qui hoc impudenter negat, à Christo & Ecclesia ejus se omnino sejungit. At Henricus cognita Gregorii censura multas literas ad gentes & nationes conscripsit, quibus se contra jus fasque damnatum à Pontifice ostendebat. Gregorius autem id à se jure factum non verbis tantum & literis, verum etiam ratione & testibus comprobabat, & ipsa ante oculos omnium proposita. Interim vero, cum pars regni ab Henrico defecisset, & jam Saxones bellum contra Henricum quam diligentissime pararent, Alemanni principes veriti, ne quid mali in provincia nasceretur, conventu habito decernunt, ut si Gregorius in Alemanniam periret, Henricus supplex veniam errati petat. Quod et facturum Rex ipse, interposito juramento, pollicitus est. Motus itaque Pontifex his pollicitationibus & precibus Treverensis Archiepiscopi, Henrici oratoris, Augustam Prætoriam petiturus, Mercellas usque jam pervenerat, ubi ab episcopo loci ipsius regni Italiæ Cancellario, clam recevit, Henricum hostili in se animo cum exercitu adventare. Tum vero Pontifex, omisso instituto itinere Canossam se recepit, oppidum
agrâ

agri Regiensis, ditioni Mathildis Comitissæ sub-
 jectum. Venit & eò propere cum omnibus co-
 piis Henricus, qui statim, deposito Regali or-
 namento, nudis pedibus, ut oppidanos ad mi-
 sericordiam commoveret, oppidi appropinquans
 suppliciter intromitti petebat. Denegatum ingres-
 sum æquo animo tulit, aut tulisse dissimulavit,
 quamvis aspera esset hyems, & gelu cuncta rige-
 scerent. In suburbio quidem oppidi triduo im-
 moratus, continuo veniam petens, tandem ro-
 gatu Mathildis, & Adelai Sabaudiensis Comi-
 tis, & Cluniacensis Abbatis introductus, absolvi-
 tur, & Ecclesiæ reconciliatur, pace jurejurando
 confirmata, & integra obedientiâ promissa. Re-
 gii autem jurisjurandi hæc formula est: Rex Hen-
 ricus, composita pace ex sententia Domini nostri
 Gregorii septimi, affirmo, me pacta & fœdera
 conservaturum curaturumque, ut quoque volue-
 rit idem Pontifex sine ullo discrimine suiipsius &
 comitatus proficisci possit, maxime autem per
 loca imperio nostro subiecta, neque per me sta-
 turum, quo minus libere Pontificio munere ubi-
 que locorum uti possit, & hæc observaturum me
 jurejurando addico. Actum Canossi. V. calen-
 das Februarii Indictione XV. Tum vero rebus ita
 ex sententia peractis, dilabentibus inde omnibus
 variis itineribus, dum Henricus Papia iter facit,
 Cincium amittit subita febris correptum, non tamẽ
 mortuo tam pernicioso homine, Henricus rebus
 novis studere destitit. Pacis enim fœdera abrum-
 pens, eo Alemannos principes indignitate rei mo-
 tos perpulit, ut Rodolphum Saxonix ducem re-
 gem provinciæ crearent, posthabito Henrico. Pele

uit primo quidem Henricus à Pontifice, ut Rodolphum execrationibus ab occupatione regni deoelleret. Id vero cum impetrare nequisset, sumptibus armis, magna clade & incerta victoria utrinque dimicatum est. Missi tum quidem ab utroque legati ad Pontificem rogatum, ut in partes suorum declinaret, quibus nil aliud ipse respondit, quam ut ab armis discederent. Pugnarunt iterum simul æquo Marte Henricus & Rodolphus. Verum cum tertio prælium iniissent, magna cæde utrinque commissa, ac superior aliquantulum Henricus videretur, Rodulphi legatos pacem petentes audire noluit, ad Pontificemque denuo scripsit, ut Rodolphum, regnum occupare conantem, execratione anathematis notaret. Quod cum facere Gregorius recusaret, tanta ira percitus Henricus est, ut die noctuque nil aliud cogitaret, quàm quod ad Pontificis perniciem & exitium vergeret. Interea vero ne quid in orbe Christiano deesset, quod seditionibus non agitaretur, Michael, cū Antronico filio, à Nicephoro cognomēto Bucamor, prius ab imperio Constantinopolitano dejectus, ad Gregorium confugit, qui & Nicephorum excommunicavit, & Rogerio, Romanę Ecclesię Feudatario; negotium dedit, ut Michaelē quo cum Ceperani locutus est, in Imperium restitueret. Is itaque mandato Pontificis comparata classe, Rogerio minore natu in Italia dimisso, Boemundum alterum filium secum ducens, Auleon primo advestigat, & ad Dirrachium castra facit, urbem tanto bello pernecessariam primo occupaturus. Sed Dominicus Sylvius, dux Venetus, cum Nicephoro sentiens, Rogerium ab obsidione repellit, magno

gno illato acceptoque incommodo. Verum non ita multo post Nicephorus ab Alexio, cognomēto Mega, copiarum suarum duce deceptus, libertate simul & civitate privatur, quam triduo Alexius militibus diripiendam ex pacto concessit. Captus ipse Nicephorus in templo sanctæ Sophiæ vita donatur, hac conditione tamen ut monachi habitum cum vita susciperet. At vero Gregorius, cum videret Henricum contra Ecclesiam Dei à quibusdam seditiosis episcopis concitari, habita ingenti synodo, Giberto Ravennati Archiepiscopo ob superbiam & malitiam interdicit sub anathematis pœna, ne episcopali & sacerdotio munere fungatur. Vocatus præterea ad sedem Apostolicam scelerum suorum conscius parere desierat, qua ex re tantummodo pœnam anathematis merebatur, Rolandumque Tarvisinum censura notavit, quod legatus, ad res componendas inter Henricum & se, factus, consequendi episcopatus causa, semina discordiarum, non pacis severat. Nec Hugoni quidem tituli S. Clementis Cardinali pepercit, quod cum Cadolo Parmensi, episcopo in seditionibus & hæresi sensisset. In eodem postremo conventu III legatos delegit, Bernardum diaconum, alterum Bernardum Massiliensem Abbatem, Odonem Treverensem archiepiscopum, qui de latere sedis Apostolicæ ad componendas res inter Henricum & Rodolphum proficiscerentur. Videbat enim sapientissimus Pontifex eam discordiam, nisi sedata foret, magnas aliquando calamitates populo Christiano parituram. Verum quia certo sciebat non defuturos perniciosos quosdam qui id quo minus fieret impedire conarentur, quod eorum

um maxime intererat discordias augeri, non tolli. Literas Apostolicas in hunc modum conscribitas legatis ad principes & nationem dedit: Cognita imbecillitate, cupiditate, & ambitione humani generis, mandamus ne quispiam cujusvis conditionis sit, vel Rex, vel Archiepiscopus, Episcopus, Dux, Comes, Marchio, sive miles aliqua elatione temerariove ausu, fraude, dolo, cupiditate ductus, legatis nostris resistere audeat, ne pacem & concordiam ex æquo & bono componere possint: Quicumque autem temeritate ductus, quod non optamus, hujusce nostræ constitutionis violator extiterit, legatisque nostris impedimento fuerit quo minus pacem componant, eum anathematis vinculo alligamus: & non solum in spiritu, verum etiam in corpore, atque in omni-ous fortunæ bonis Apostolica potestate colligamus, victoriamque in armis partam ei auferimus, ut saltem confundatur, ac duplici pœnitentia convertatur. Mandatum præterea legatis est, ut in Alemannia, conventu habito, mature decernant, utri duorum Regum ex æquo & bono jus competat, eidemque consensu bonorum regnum decernant, cujus causa justior & potior videbitur: se ve-
 e postea, re cognita, quod egerint confirmatum, interposita omnipotentis Dei & beati Petri autoritate, qua nulla potest esse major. Interea vero Gregorius, ne Romana Ecclesia ob largitionem & simoniacam cupiditatem aliquod incommodi caperet, conventu habito, maiorum decreta ad rescindendam hanc labem pertinentia confirmavit, his verbis; Sanctorum patrum instituta nunc sequentes; quemadmodum in prioribus conciliis

fecimus, auctoritate omnipotentis Dei, decernimus ac confirmamus, ut qui deinceps episcopatum vel cœnobium, vel aliquod aliud ecclesiasticum beneficium à laico acceperit, nullo modo in numero episcoporum, abbatum, vel clericorum is censeatur: neve idem sub censura anathematis limina Apostolorum attingat, priusquam locum ambitione & contumacia conquistum, quod est idolatriæ scelus, resipiscendo commutaverit. Eisdemque quoque censuris teneri volumus & alligari Reges, Duces & Principes, qui Episcopatus ecclesiasticasve dignitates, quod contra jus fasque est, demandare alicui fuerint ausi. Confirmamus præterea anathematis sententiam merito latam in Theobaldum Mediolanensem, Gibertum Ravenatensem Archiepiscopum, in Rolandum Tarvisinum Præfulem, & Petrum olim Redonensem episcopum, nunc autem invasorem Narbonensis Ecclesiæ, pari censura damnamus. Præterea vero gratiam sancti Petri & ingressum Ecclesiæ his interdiciamus, quousque pœnituerint satisfecerintque, sive Normanni sint; sive Itali, vel cujusvis nationis, qui aliqua ex parte læserint, aliquove incommodo affecerint Marchiam Firmianam in Picentibus, ducatum Spoletinum, Campaniam in Hernicis, agrum Sabinum, Tiburtinum, Prænestinum, Tusculanum, Albanum: & quicquid in Volscis & Hetruscis ad mare vergit. His addo monasterium sancti Benedicti: & quicquid in Casinatum agro positum est, nec Beneventum in Samnitibus excipio. At si quis istorum auferendi res repetitas & non redditas habere justam causam se dixerit, prius à nobis vel à magistratibus

nostris iustitiam requirat, quod si eis non fuerit factum abunde satis, concedimus ut ad res suas recuperandas inde tantum auferant, quantum sat est: nec more prædonum modum excedant, sed agant ut Christianos decet & eos maxime qui sua magis repetunt quam aliena percupiant: quiuque & iram Dei & execrationem beati Petri reformidant ac timent. Præterea vero execrationem in Henricum his verbis denuo confirmavit: Beate Petre, Apostolorum princeps, & tu Paule gentium doctor, vestras quæso aures mihi paululum præbete, meque clementer exaudite: nam veritatis discipuli estis & amatores, quæ dicam vera sunt. Hanc causam suscipio veritatis gratia, ut fratres mei, quorum salutem exopto, mihi obsequentius acquiescant, sciant, intelligant, quod vestro auxilio fretus, post Christum & matrem eius semper Virginem flagitiosis & iniquis resisto: fidelibus autem præsto adsum & auxilium fero. Non enim volens & libens hanc sedem conscendi, sed invitus & lachrymans, quod me indignum iudicabam, qui in tam excelso throno sederem. Hæc autem dico, quia non ego vos, sed vos me elegistis, & gravissimum pondus humeris nostris imposuistis. In me autem, vestro jussu montem ipsum conscendentem clamantem & annunciantem populis eorum scelera, & filiis Ecclesiæ peccata, membra diaboli consurrexere, & ad sanguinem usque manus suas in me coniecere. Astiterunt enim Reges terræ & principes seculi, cum his conjurarunt ecclesiastici quidam & vulgares in Dominum & nos christos eius, dicentes, dirumpamus vincula eorum, & projicamus à nobis ju-

gum ipsorum : hoc autem fecere , ut me vel morte vel exilio mulctarent : quorum de numero fuit Henricus, quem regem vocant. Henricus inquam Henrici Imperatoris filius, qui cornua & calcem contra Ecclesiam Dei superbe nimium erexit, facta conjuratione cum multis episcopis Italici, Gallici, Germanicique nominis, cujus superbiæ vestra adhuc restitit autoritas, qui fractus potius, quam ad sanitatem redactus, ad me in Cisalpinam perveniens, absolutionem anathematis suppliciter quaesivit. Hunc ego, quem ad pœnitentiam venisse credideram, in gratiam recepi : huicque tantummodo communionem reddidi, non tamen in regnum, è quo eum in Romana synodo merito depuleram, restitui, nec vestigalibus regni, ut ad fidem redirent, concessi. Hoc ideo feci, ut si redire in gratiam cum finitimis suis, quos semper vexaverat differret, reddereque res tum Ecclesiasticas tum profanas ex foedere abnueret, cogi ad officium execrationibus & armis posset. Hac opportunitate adjuti quidem Germaniæ episcopi, & principes, ab hac fera bestia diu vexati, in locum Henrici, suis flagitiis è regno cadentis, ducem suum & regem Rodulphum deligunt. Qui regia modestia & integritate usus statim nuncios ad me misit, à quibus intelligerem, se coactum regni gubernacula suscipere, non esse tamen adeo regnandi cupidum, ut non malit nobis quam regnum pollicentibus obtemperare : futurum se in Dei potestate semper ac nostra, idque ut arbitremur nos facturos filios obsides pollicitus est. Stomacharum Henricus cœpit, & nos primo quidem precari, ut Rodulphum ab occupatione regni execra-

tionibus propelleremus. Dixi, me velle videre, cui jus competeret, & eò missurum nuncios, qui rem omnem resciscerent, meque deinceps iudicaturum, uter ipsorum in causa potior habendus esset. Vetuit Henricus quo minus res à legatis nostris decerneretur, multosque tum seculares tum Ecclesiasticos interfecit, Ecclesias diripuit & profanavit, atque hoc modo sese anathematis vinculis illigavit. Hanc ob rem fidens in Dei iudicio & misericordia, inque patrocinio beatæ Virginis, fultus etiam autoritate vestra, ipsum Henricum ejusque fautores vinculo anathematis colligo: atque iterum regiam ei potestatem adimo, interdicoque Christianis omnibus illo juramento absolutis, quo fides regibus dari consuevit, ne Henrico ulla in re obtinerent, Rodolphum in regem suscipiant, quem multi provinciæ principes, abrogato Henrico, in regem optimum sibi delegere. Etenim par est, ut sicuti Henricus ob superbiam & contumaciam facultatibus suis privatur, ita Rodolphus omnibus gratus pro sua pietate & religione regia dignitate & potestate donetur. Agite igitur Apostolorum sanctissimi principes, & quod dixi, vestra autoritate interposita, confirmate, ut omnes nunc demum intelligant, si potestis in cœlo ligare & solve- re, in terra quoque imperia, regna, principatus, & quicquid habere mortales possunt, auferre & dare nos posse. Si enim quæ ad Deum pertinent judicare potestis, quid de his inferioribus & profanis censendū est? Et si Angelos dominantes superbis principibus vestrum est judicare, quid in servos illorum vos decet? Ediscant nunc reges hujus exemplo

& omnes seculi principes, quid in Cœlo possitis : quantique apud Deum sitis, ac deinceps timeant sanctę Ecclesię mandata contemnere. Hoc autē iudicium cito in Henricum exercete, ut intelligant omnes, iniquitatis filium non fortuito, sed vestra opera è regno cadere. Hoc tamen à nobis optaverim, ut pœnitentia ductus in die iudicii vestro rogatu gratiam à Domino consequatur. Actum Romę nonis Martii Indictione tertia. Ad hoc vero Gibertum discordiarum omnium & hæresum quę tunc erant, autorem, ab ecclesia Ravennate deiciens, sacerdotibus omnibus eidem ecclesię obtemperantibus mandavit, ne Giberto, facinorum omnium auctori, & ob eam rem execrationis vinculo illigato, ulla in re obedirent, & ne populi illi gubernatore indigerent, Petrum imitatus, qui Apollinarem quasi supplementum mittere consueverat, ubi oportebat, eo alterum Archiepiscopū proficisci jubet cum integra potestate qui & hæresim Giberti avelleret, & mentes hominum in fide confirmaret. Tam vero Henricus irritatus magis his censuris quam monitus, capto Hostiensi episcopo è legatione redeunte, habitoq; episcoporum secū male sentientium conventu, Gibertū olim Ravennatem archiepiscopum Pontificem creat, Clemētemque appellat. Verum cum à Saxonibus premeretur, relicto ad tempus novo Pontifice, in eos movet, ac commisso prælio magno suorum incommodo superatur. Victor Rodulphus accepto vulnere paululum abscedens mortuus inventus est. Ferunt Henricum ea clade adeo perterritum fuisse, ut vix decimo septimo die repertus sit, quo quidam tempore Germani Henricum ejus filium, ejus-

ejusdem nominis quartum, in locum patris successerant. Qui simul postea conjunctis copiis in Italiam venientes, Clementem suum in pontificatum collocaturi, pulso Gregorio, Mathildin obviam cum exercitu factam levi praelio superant. Quæ quidem mulier primo marito mortuo paulo ante Azonem Marchionem Estensem, prioris viri consanguineum, ac tertio gradu affinitatis sibi conjunctum, in conjugem accepit. Verum re postea cognita, suadente Gregorio, divortium cum Azone fecit. Henricus itaque superata apud Parmam Mathildi, ejusque marito Azone, Romam hostili animo proficiscens, in pratis Neronianis castra collocat, urbem Leoninam ingreditur, sancti Petri basilicam cum suo Clemente profanat, porticusque demolitur. Idem quoque factum de basilica Pauli constat. At vero cum urbem ingredi non posset, Tibur concedens, inde tanquam ex arce belli in Romanos quotidie incursiones faciens, vastatis rebus omnibus eo inopiae eos redegit, ut pacem quavis conditione expeterent. Admotis itaque copiis Henricus re pertransfugas cognita urbem ingreditur. Tum Pontifex, haud satis populo fidens, iam molem Hadriani se confestim recepit, ubi aliquandiu obsessus est, acriter qui in praesidio erant arcem ipsam defendentibus. Non est usus ea fortuna Gregorii nepos ex fratre, qui eo tumultu ad septem solia, Severi Aphri opus, confugiens, cum ferre oppugnationem non posset, deditioem turpiter fecit. At vero Henricus cognito Guiscardi adventu, Apuliae ducis, in auxilium Gregorii, non amplius immorandum ratus, ad dolos conversus, Cluniacensem episcopum ad Gregorium in arcem mittit, qui di-

ceret, se Germaniam propere cum exercitu rediturum, si ab eo in Laterano coronaretur: populus quoque Romanus, ut idem fieret, precibus instabant. Facturum se id Gregorius dicebat, si errata sua Henricus corrigeret, veniamque peteret: quod cum facere recusaret & iam adventare cum exercitu Guiscardum sentiret, Clementem Antipapam in Lateranensi basilica corona Pontificia publice donat, eam rem procurantibus Bononiensi, Cerviensi, Mutinensi episcopis. Quo facto statim Senas proficiscitur Clemente secum ducto. Guiscardus autem per portam Flammineam irrumpens, resistantibus civibus usque ad triumphalē Domitiani arcum urbem incendio consumpsit. Munierant Capitolium cives, & se acriter contra Guiscardum defendebant, qui Lateranū jam ceperat. Unde cum multa crebro utrinque cōmitterentur certamina, & illa pars urbis eversa esset quæ Lateranum & Capitolium interjaceret, & ipsum Capitolium postremo vi captum fere usque ad solum æquatur. Inde vero superata jam & capta Roma, fortunisque civium militibus in prædam datis, ad molem Hadriani profectus, ubi Pontifex obsidebatur, hominem multis calamitatibus vexatum tandem è manibus hostium liberat, secumque Cassinū ac Salernum perducit. Vbi non ita multo post Pontificatus anno XII. mente uno, diebus tribus sancte & pie moritur. Vir certe Deo gratus, prudens, justus, clemens, pauperum, pupillorum, viduarum patronus: atque unicus ecclesiæ Romanæ fortissimus & acerrimus defensor contra hæreticorum improbitatem, & malorum principum potentiam, res ecclesiasticas per vim occupare conantiū.

VICTOR.

VICTOR. III. PONTIF. CLXV.

Victor tertius, Desiderius antea vocatus, montis Cassini Abbas, Pontifex creatus, statim Gregorii partes suscepit. Hanc ob rem crediderim eum quoque Henricum regem hostem habuisse, cuius fraude (ut Martinus scribit) veneno, in calicem injecto, dum sacrificat, necatur. Vincentius tamen longe aliter sentit, cum dysenteria periisse hominem dicat, quod à suspitione dati veneni nequaquam alienum est, unde in dysenteriam veneno petiti interdum vertuntur, corruptis & labefactatis intestinis. Vindicasset autem tantam injuriam Guiscardus, ni ei mori propere nimium contigisset. Superatis enim Græcis in Cassiopam insulam delatus, moritur, cui absente Boemundo Rogerius natu minor in Apuliæ ducatu successit. Ferunt & eodem tempore in toto fere orbe terrarum fame laboratum esse, qua quidem occasione Auful Gallatiæ rex Tolle-tum multis annis obsessum de Saracenis cepit, eandemque urbem Christianis incolendam tradidit. Henricus præterea in Germania sinistro Marte cum Saxonibus dimicans, quatuor millia militum amisit, Deo volente, ut tandem desisteret Ecclesiam suam persequi, & calamitatibus vexare. Sunt qui hoc tempore multa prodigia apparuisse scribant, quod & aves domesticæ, utpote gallinæ, anseres, columbi, pavones ad loca montana confugerint, sylvestresque sint factæ: & pisces tum fluviales tum marini magna ex parte perierint. Terræ motu etiam quædam urbes adeo concussæ, ut

Syraculis major basilica corruens, dum Vesperæ celebrarentur, omnes qui tum in templo aderant contriverit, duobus tantum divinitus superstibus, diacono scilicet & subdiacono. Sunt qui dicant hoc tempore corpus sancti Nicolai Barum translatum à mercatoribus esse, ibique in pretio habitum, ut Martinus Scotus, vir magnæ doctrinæ singularisque vitæ, in sua historia conscribit. Victor autem cujus gratia Deus dedit librum canonum in ordinem redegit, anno uno, mense quarto pontificatus sui non sine suspitione dati veneni moritur.

VRBANVS. II. PONTIF. CLXVI.

VRbanus secundus, Otho vel Oddo antea vocatus, monachus Ebomacensis primo, deinde Cardinalis Hostiensis, postremo quinto mense post mortem Victoris Pontifex creatur, ac merito quidem. Doctrina enim & sanctitate vitæ quovis grandi magistratu dignus erat. Tum vero Rogerius opportunitatem nactus quod mortuo Gregorio res ad Vrbanum, novum hominem, devenisset, Capuam urbem & quicquid inde usque ad Tiberim pertinet, de Romanis & Pontifice vi cepit. Hanc ob rem Vrbanus, parum etiam Romanis jam pridem rebus novis studentibus fidens, Melphim se contulit, ibi vero synodum habiturus, quo tutius eo proficisci liceret: Rogerio & Boemundo inter se de ducatu Apuliæ contententibus imperat, ut ab armis discedant, hæc tamen conditione, ut Rogerius, permessa Boemundo Apuliæ parte, ipse reliquam patris ditio-nem haberet. Tum Pontifex ex sententia animi
se-

sedatis rebus Italicis , compositoque rei ecclesiasticæ statu quantum in tanta perturbatione licuit , Troiam proficiscitur recogniturus , quid maxime clerus eo loci ageret , correcturusque errores quorundam male viventium . Interim vero Boemundus , fratre Rogerio in Sicilia contra Saracenos bellum gerente , Melphim furto occupat . Hanc autem ob rem Rogerius , è Sicilia rediens , viginti millibus Saracenorum bello conductis , fratrem Boemundum Melphi obsidet , acriter civitatem qui in præsidio erant defendentibus . Pontifex itaque cum in Italia nullibi quietis locum cerneret , in Gallias profecturus , Placentiæ synodum habuit , in qua licentiam quorundam ecclesiasticorum mirifice compescuit . Inde vero in Gallias abiens rem memoratu dignam aggressus est . Concilio enim apud Clarum montem habito , ita principes Galliæ ad recuperandam Hierosolymam , à Saracenis jamdiu occupatam , animavit , ut anno salutis millesimo & octogesimo quarto , trecenta millia hominum nomen in militiam Christi dederint , signumque crucis susceperint : quo facto Romam statim rediit , ut compositis in Italia rebus , Italos ad eam quoque rem animaret . Non destitit interim Henricus Rex , homo perniciosus , Robertum Flandriæ Comitem prælio lacessere , quo eum à sancta expeditione averteret . Multi tamen Petrum quendam Eremitam virum incomparabilis sanctitatis secuti , per Germaniam & Pannonias iter facientes , Constantinopolim communem belli sedem pervenere , quos non ita multo post secuti duo fratres sunt , Gothifredus , Eustathius & Balduinus cognomento Bolioni ,

Galatiæ Comites, viri & animi constantia & corporis robore insignes. Præterea vero & Podiensis episcopus & Raymundus sancti Aegidii Comes, & Hugo Magnus, Philippi regis Francorum frater, & duo Roberti: quorum alter Normandiæ, alter Flandriæ Comes erat, & Stephanus Carnoti comes, transmissis Alpibus, magnis copiis iter per Italiam facientes, primo Romam pervenere. Vnde recognitis prius sanctorum locis, facellisque invisis, accepta à Pontifice benedictione, Brundisium pervenere, inde in Epirum trajecturi. Verum quia non omnes idem portus capiebat (tantâ erat multitudo) pars Barum, pars Idruntum petiit. Boemundus autem (quem diximus Melphim occupasse) cupiditate gloriæ incensus relicta Melphi, cum duodecim millibus delectorum hominum Italicæ juventutis in eandem expeditionem proficiscitur. Hujus autem virtus & animi præstantia adeo fratrem Rogerium permovit, ut positis armis dixerit sibi omnia cum fratre communia deinceps fore, ac statim Tancredum filium, pugnandi cupidum, belli comitem fratri tradidit. Pervenerat jam Constantinopolim Petrus Eremita, & in suburbiis castra metatus, tot mala civibus inferebat, non sponte, sed militum licentia, ut omnium interitum Græci peroptarent. Permotus itaque suorum malis Alexius Imperator, Petrum compulit, negato comæatu, ante tempus Bosphorum trajicerere: qui Nicomediam primo, mox Niceam pervenientes, civitatem ipsam natura & præsidio Sarcenorum munitam oppugnare adorti sunt. Verum cum obsidentibus comæatus deficerent,

dila-

dilaberenturque passim milites Christiani, ejus rei causa à Saracenis insidiis oppressi, ac relinquere obsidionem coacti, tantum in fuga detrimentum accepere, ut & Reynaldus dux Alemannorum, abnegata Christi fide, cum aliquot militibus deditionem fecerit, & Petrus, legationis nomine, sine militibus Constantinopolim redierit. Quæ res Alexio grata admodum fuit, quod speraret Christianos tanto accepto incommodo, eam expeditionem omissuros. Interea vero, supervenientibus aliis copiis, cum eos aperto Marte repellere Alexius non posset, clam noctu in suburbiis Constantinopolitanis castrametantes aggreditur, sed nil est actum, acriter qui in statione erant castra defendentibus, donec reliqui milites somno excitati arma caperent. Pugnatum est item sequenti die parvo utrinque accepto incommodo. Tum Boemundus, exercitus nomine, ad Alexium missus, hominem partim minis, tum pollicitationibus ad pacem ineundam compulit his fœderibus, ut & iter tutum per loca Imperio ejus subiecta facere liceret, & com meatum ac supplementa præberet, utque quod è Saracenis caperetur, ejus imperio subjiceretur, excepta Hierosolyma. Peractis his rebus ex sententia transmissoque Bosphoro, primo Nicomediam, inde Niceam ventum est, à Turcis qui in præsidio erant acriter defensam. Saraceni enim & Turci paribus copiis auspiciisque bellum contra Christianos tum gerebant. Ad sexaginta enim Turcorum millia, qui proximos montes infederant, signa eruptiõis oppidanis præbentes Christianorũ castra adorti, magno accepto incommodo ad

montes ipsos re infecta rediere. Difficile tamen erat urbem oppugnare quia commeatus & supplementa militum submitti per lacum, urbi adjacentem, continuo poterant. Verum supervenientibus à Constantinopoli lembis non paucis, in lacumque missis rerum omnium inopia oppidani pressi, dies post duos & quinquaginta ab initio obsidionis deditioem fecere, Turcis, qui in præsidio erant cum rebus suis & armis abire permissis. At vero Christiani, munita Nicea, inde abeuntes cum iter per loca deserta facere necesse esset, bifariam copias divisere. Cum autem Boemundus herbidum solum ad rivum quendam invenisset, castris positis reficere militem, labore itineris fessum, instituerat, cum subito eum Saraceni & Turci, Solimanno duce, adorti sunt: quæ certe oppressissent abundante undique multitudine, ni Hugo & Gothifredus cum quadraginta millibus equitum, & confestim, re per nuncios cognita, opem tulissent. Pugnatum est utrinque acriter & diu, nec dirimi nisi noctis intervenitu certamen potuit. Eo autem prælio quo Medi, Turci, Syrii, Chaldæi, Saraceni, Arabes interfuere, ad quadraginta millia hominum cecidisse sequenti die cognitum est. Solimannus autem effusa fuga inde abiens, ac ubique prædicans se victorem fuisse, decem millia Arabum ad exercitum venientium obviam habuit, quos statim secum in Lycaoniã duxit, Christianis eo proficiscentibus commeatus & iter intercepturus. At Christiani, segetibus jam maturefcentibus adjuti, sine ullo incommodo Iconium primum Lycaonię civitatem pervenere: qua in potestatem, deditibus Civibus, redacta, pari felicitate Heracliam, Tarsumque cepere. Tum Balduinus præstan-

stantis animi & ingenii vir primus omnium in Asia dominatum adeptus est: Tarso donatus, & quicquid in ea regione caperet: qui quidem paulo post Edeffa & Manista urbibus potitus est. Flexit inde in Ciliciam major exercitus, quæ nunc minor Armenia vocatur. Quam quidem primo impetu captam Palinuro Armenio cum nostris militare solito regendam commiserere. Capta deinde Cæsarea Cappadociæ, in Antiochiam movere, transmissis altissimis montibus. Antiochiæ vero Cassianus Rex tum præerat: quæ urbs antea Reblata appellata est. Hanc autem duplici muro circumdatam de suo nomine, rex ille quondam Asiæ dominator appellavit, ductis circumquaque quadringentis & sexaginta turribus. Hæc item quondam Petri Apostoli sedes fuit. Hinc Lucas Evangelista, & ille Theophilus originem duxerunt, ad quem Lucas Evangelium, & actus Apostolorum scribit. Hic tamen primum baptismatis fonte renati Christianos se appellavere: in eaque sub Christiano imperio mille annis florere. Centum etiam ac LX. episcopos sub Patriarcha Antiocheno fuisse constat, ante urbem à barbaris captam, in qua ad trēcentas & LX Ecclesias fuisse legimus. Anno igitur Salutis nostræ millesimo nonagesimo septimo, urbs Antiochia magnis operibus obsideri cœpta est. Quo quidem tempore Urbanus, maximis seditionibus exagitatus, in domo Petri Leonis potentissimi civis biennio se continuit, apud Ecclesiam sancti Nicolai in carcere Tulliano. Verum mortuo Iohanne pagano seditiosissimo homine, liberior factus ad componendum Ecclesiæ statum animum adjicit. Nam & Archiepiscopum Mediolanensem,

jam

jam antea magistratu pulsum, quod ab uno tantum episcopo contra jus divinum consecratus fuerat, in gratiam recepit, cum antea mutato habitu ejus rei causa in cœnobio sponte ac sanctissime vixisset, & eidem pallium suppliciter petenti cum integra potestate transmisit, his verbis: Literis tuis exorati, cum Apostolicæ sedis benedictione pallium fraternitati tuæ mittimus, quod quidem dignitatis genus nulli ante nisi præsentis concessum est. Præterea vero Tolletano Archiepiscopo, qui Romam veniens, de more in verba Pontificis juraverat, pallium & privilegia quædam concessit, eundemque totius Hispaniæ Primatem instituit. Regem autem Gallatiæ cum omni diœcesi sancti Iacobi anathematis vinculo illigavit: quia Provinciæ episcopum in carcerem inaudita causa conjecerat. Eodem fere tempore Henricus Sueffionensis episcopus Romam ad Urbanum veniens, episcopatu, quem à rege Francorum acceperat, libere se abdicat sine ulla restitutionis spe. Hanc ob rem Urbanus cum necessitas provinciæ ita exigeret, nolenti & recusanti episcopatum restituit, accepto jurejurando. His tamen verbis in restitutione hominem usum ferunt; Excommunicatus ab hac sede deinceps sciens & volens non communicabo: Similiter vero consecrationibus eorum, qui episcopatus vel cœnobia à laicis contra jus fasque acceperint, nunquam interero: & ita me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei Evangelia, ut nunquam de sententia cedere instituerim. Idem quoque in Beluacensem episcopum actum ferunt. Nec est cur eum ob has res pertinacem quispiam fuisse putet. Didicerat enim, ubi erat o-

us, mutare sententiam quod est viri boni proprium. Nam cum clericum quendam à Giberto Antipapa ad ordinem subdiaconatus antea pro-
 ceptum, iterum ad sacras admisisset, sententiam mutavit, quod ea res mali exempli videretur, pa-
 turaque aliquando esset ingentia mala. Cister-
 iensem autem ordinem primo in Burgundia ex-
 itatum sua autoritate confirmavit. Sunt etiam
 qui scribant, Cartusienfes religiosos hujus Pon-
 tificis tempore originem habuisse. Alii autem
 temporibus Victoris tertii hoc ascribunt. At vero
 Urbanus sanctissimus Pontifex non opere so-
 lum & exemplo, verum etiam scriptis contra hæ-
 eticorum dogmata Ecclesiam Dei confirmasset,
 duodecimo pontificatus sui anno, mense quarto,
 die decimonono, apud sanctum Nicolaum, carce-
 nis Tulliani, in ædibus Petri Leonis civis egregii
 moritur, quarto Calendas Augusti, cujus corpus
 per Transiberinam regionem ad vitandas inimi-
 corum insidias, qui etiam mortuum lædere co-
 nabantur, ad sanctum Petrum in Vaticano delatum
 est, ibique honorificentissime sepultum.

PASCHALIS. II. PONTIF. CLXVII.

Paschalis secundus, Rainerius ante pontifica-
 tum vocatus, natione Italus è Flamminea,
 patre Crescentio, matre Alphacia, eo fere tēpore
 Pontifex creatur, quo Christiani in Asia dimican-
 tes Antiochiam cepere, Pyrrho Antiocheno cive
 admodum potente urbis ingressum præbente. Qui
 Boemundi virtutem admiratus, dediturum se illis
 urbem spondit, si reliqui Christiani eidem cum
 imperio præesse Boemundum paterentur. In-
 gressi urbem Christiani omnibus fere pepercere, in
 præsidia

præsidia Saracenorum tantummodo sævitum est. Cassianus autem rex ad loca montana confugiens ab Armeniis trucidatur. Sola arx supererat: quam dum Boemundus acerrime oppugnat, femur sagitta trajicitur: & adeo graviter, ut per aliquot dies ab oppugnationi destiterit. Verum supervenienti Corbane Persarum regis militiæ principi, cum Sensadolo Cassiani filio Antiochiam recuperaturis, Boemundus, jam ex vulnere integer, obviam cum exercitu factus, statim pugnandi copiam facit. In montibus se hostes continebant, nec elici ad certamen ullo modo poterant. Quare Boemundus penuria rerum omnium urgente decertare omnino instituit etiam iniquo loco. Præ-lata itaque lancea illa tanquam vexillo optimo, qua Christi latus transfixus à Longino fuit, nuper in basilica sancti Andreæ Antiochiæ reperta, hostes primo acriter resistentes superat & cedit, quorum de numero ad centum millia periisse constat. Præter ea vero in eorum castris ad quindecim millia camelorum capta traduntur: indeque tanta præda avecta, ut ab extrema inopia ad summam rerum omnium ubertatem ventum sit. Præfectus autem arcis cognita suorum calamitate, & arcem Boemundo tradidit, & Christi fidem suscepit: permissum & his qui in præsidio erant, ut si Christi fidem amplecterentur, abire cum rebus suis liceret, quoquo vellent. Magna deinde inter Boemundum & Raymundum concertatio orta est, cum Boemundus sibi Antiochiam deposceret, & Raymundus instaret, ut Imperatori Constantinopolitano ex fœdere prius inito sine ulla controversia traderetur. Sacerdotes autem quibus
 ejus

jus rei arbitrium commissum est , Boemundo
 Antiochiam statim adjudicant. Interea vero mor-
 tuo Hugone magno , qui componendarum re-
 rum causa Constantinopolim ierat , reliqui duces,
 Raymundo excepto qui Cæsaream Cappadociæ
 obsidebat , proficisci Hierosolymam cum exercitu
 instituere , in Lyciam simul convenientes. In iti-
 nere autem Tortosam oppugnare adorti , tribus
 mensibus frustra consumptis soluta obsidione Tri-
 polim movere : cujus regulus pecunia , commea-
 tu , armis benigne præbitis : pacem hac lege im-
 petravit , ut si Hierosolymæ caperentur , Christia-
 num nomen amplecteretur & fidem. Inde vero
 noventes , ac Cæsaream Palæstinæ prætereuntes,
 quinque castris Hierosolymam tandem pervenere,
 in arduo monte sitam , ac pluribus convallibus di-
 stinctam , adeo ut non nisi à maximis exercitibus
 obsideri urbs posset. Adde quod aquis fontanis
 & fluvialibus caret , quæ exercitibus permaxime
 necessariæ sunt. Solus enim Syloe amnis , & is
 quidem æstate pertenuis , ac interdum nullus , per
 montem Sion in convallem Iosaphat delabitur.
 Sunt tamen permultæ in urbe & in agris cisternæ,
 quæ solis civibus aquam præstent , non etiam
 magnis exercitibus & jumentis militaribus. Chri-
 stiani tamen comparato omnifariam commea-
 tu , quatuor locis oppugnare urbem magnis vi-
 ribus adorti , eam Hierosolymitanis acriter de-
 fendentibus , Idibus Iulij vi cepere , trigesimo
 nono die posteaquam obsideri cæpta est , an-
 no salutis millesimo nonagesimo nono : anno
 quadringentesimo nonagesimoque posteaquam
 imperante Heracleo à Saracenis occupata fuerat.

Præcipua

Præcipua tamen in recuperanda tanta urbe laus Gothifredi fuit, qui partem muri ei ac fratribus ad oppugnandum assignatam primus conscendit: Balduinoque potestatem fecit, ut in urbem descendens Christianis portas recluderet: quibus certe irrupentibus tanta cædes facta est, cum in urbe, tum vel maxime in templo, ut morientium cruor talos hominum supergrederetur. Cepissent eadem quoque die templum, nisi nox supervenisset. Verum sequenti die repetita oppugnatio est: & his venia concessa, qui positis armis suppliciter salutem petiere. Christiani autem tanta victoria potiti, ubi & diebus octo à bellicis rebus quievissent, & sancta urbis loca ac Domini sepulchrum de more visum ivissent, uno omnium consensu Gothifredum humeris etiam in regiam delatum regem decernunt. Qui regni quidem titulum non abnuit, coronam vero auream rejecit, indignum arbitratus illic aureo diademate hominem uti, ubi Rex regum Christus spineam coronam pro redemptione humani generis tulisset. Præterea vero Arnulphus presbyter Patriarcha creatus ab episcopis, qui tum aderant consecratur. Perterriti autem hac victoria Neapolitanæ urbis Assyriæ cives, legatos ad Gothifredum misere, qui se ac sua omnia illi dederent. Verum cum non ita multo post nunciatum fuisset, Solimanni Babylonis regis ingentem exercitum Ascalonem pervenisse, urbem viginti millibus passuum ab Hierosolymis distantem, Hierosolymitanoque populo semper infensam, occurrere hosti Gothifredus statuit, Petro Eremita ad custodiendam urbem relicto: revocatoque Eustathio &

Tancredo, quos Neapolim cum duabus legionibus miserat. In hostem itaque profectus, cum ex captivis comperisset, Clementem esse regis Babyloniorum Solimanni militiæ principem, quo cum quinquaginta millia hominum militarent, eundemque habere classem frumento & machinis onustam, decertare omnino instituit. Vnde pugna commissa victoriæ compos, ad XXX millia hominum interfecisse traditur. Clemens autem hostium dux navi fugiens salutem sibi quæsit. A scalonitæ vero tanto accepto incommodo, urbem statim Gothifredo tradidere, in qua tantum auri & argenti deprehensum est, quantum alio unquam in loco. Recuperatis itaque Hierosolymis multi principes voti compotes facti, redire in Europam ad suos instituire. Inter quos sancti Aegidii Trandensiq; Comites sunt habiti. Gothifredus autem cum fratribus mira felicitate victoriæ usus & Ioppem maritimam & Ramulam urbem expugnavit, quæ impedimento Christianis erat, quo minus tuto ab Ascalone Hierosolymam proficiscerentur. Obsedit & Caipham, quæ alii nomine Prophoria dicitur, ad Carmeli radices sitam, & quatuor millibus passuum ab Accon semotam. Verum durante adhuc obsidione Tiberias Galilææ ultro sese obtulit, Caipha non ita multo post ex fœdere recepta. Sed nihil in humanis rebus, quod ad felicitatē pertineat diuturnū est. Anno enim uno post captā tot laboribus Hierosolymam Gothifredus febri correptus moritur, cui statim Christiani ne ob interregnum aliquid detrimenti caperent, Balduinum fratrem in regnum sufficiunt, anno salutis nostræ centesimo primo ac millesimo

Ad

Ad Paschalem autem redeo, quem quidem Gregorius septimus ob virtutem & doctrinam sancti Clementis presbyterum creavit, in quo quidem loco clerus ipse post Urbani mortem eundem Paschalem vita privata contentum, quippe qui antea monachus fuerat, etiam nolentem & latitantem Pontificem creat, quod diceret humeros suos nequaquam tanto oneri suffecturos, sed expetente populo, eligente clero, collaudante Cardinalium senatu Pontificum munus suscepit: maxime vero cum ter acclamatum esset, Sanctus Petrus Rainerium virum optimum Pontificem elegit, cui postea primiscriinii & scribæ regionarii Paschalis nomen indidere. Indutus deinde coccineam chlamydem tiaraque capiti ejus imposita, comitante populo & clero, equo albo ad Lateranum perducitur, maxime vero ad eam porticum, quæ ad austrum versa in basilicam Salvatoris ducit, quam *

Constantinopolitanam vocant: ubi cum in sede, ad eam rem de more parata, aliquandiu quievisset, atrium Lateranense conscendens balteo succingitur, unde septem claves septemque sigilla pende-
bant, ut intelligeret se secundum septifariam Sancti Spiritus gratiam sanctarum Ecclesiarum, quibus Deo autore præerat, claudendi, sigillandi, aperiendi recludendique rationem habere. Invisit sceptrum Pontificium manibus gerens ea quoque loca quæ solis Pontificibus sunt adjudicata. Sequentibus vero diebus consecrationem accepturus, ad basilicam beati Petri proficiscitur, in qua cum chrismate inunxere Oddo Hostiensis episcopus, Mauritius Portuensis, Gualterus Albanus, Bono Lavicanus, Milo Prænestinus, Offo

* Constantinianam

Nepesti-

Nepeſinus. Oddoni Hoſtiendi primæ partes quas
 dhuc retinet obſigere. Poſt unctiõnem vero in
 urbem rediens coronam de more accepit. Hoc ita
 uturum Albertus Alatrinus epiſcopus aliquando
 iſtinavit. Nam cum ab amico interrogaretur,
 quem Urbano ſucceſſurum putaret, Reinereum in-
 quit, propter fidem & conſtantiam Deus eliget.
 erunt & eundem Albertum tempus ipſum quo
 pontificatu victurus erat prædixiſſe. At vero
 ſaſchalis Eccleſiæ Dei prope labenti quorundam
 editionibus conſulturus, copias ſuas in Gibertum
 antipapam mittit malorum omnium caput. Ut
 utem tanto bello ſufficere Pontifex poſſet, Ro-
 erius Siciliæ Comes ei turmas aliquot, & mille
 uri uncias auxilio miſit. Albæ Marſorum Giber-
 is homo pernicioſus tum degebat. Qui ubi intel-
 exit hoſtes adventare, haud ſatis copiis ſuis fi-
 ens, à Richardo Campano Comite acceptis, re-
 cta Alba in Furconenſium montana, quæ nunc
 quilanorum mutato nomine habentur, ſeſe pro-
 puit. Vbi non ita multo poſt ſubita morte cor-
 ptus ſui ſcleris pœnas luit. A malis tamen Ec-
 eſia Dei non ſtatim tam pernicioſo homine ſu-
 lato quievit. Richardus enim, quem diximus Gi-
 erto copiis & opibus faviſſe, in locum demor-
 ni Albertum quendam ſufficit Attelanum civem,
 quæ urbs averſa nunc dicitur inter Neapolim &
 Capuam poſita: qui ſtatim à bene ſentientibus
 odicare ſe magiſtratu coactus relegatur. Caven-
 s autem agri Præneſtini incolæ Richardi ſulti-
 am & arrogantiam imitati, Theodoricum quen-
 am Pontificem creavere. Verum hi quoque pœ-
 tentia ducti quinto & centeſimo die è Pontifica-

ni dejectum, Anachoritæ habitum induere cogunt, & vitam ducere privatam. Tertius præterea Maginulphus Romanus civis apud Ravennam Pontificatus titulum usurpare ausus est: quem quidem & Romani exilio mulctarunt, & Ravennates omni humana ope destitutum ab urbe sua pepulere. Pacata autem hoc modo Romana Ecclesia Paschalis vir magni ingenii atque animi à religione ad arma conversus, adjuvante Rogerio, urbem Castellanam & Beneventum ab hostibus occupatum recipit. Interim vero Petrus Columna Romanus civis, impellente Richardo Campano Comite, cuius maxime intererat copias Pontificis distrahere, Cavas occupat pontificiæ ditionis oppidum. Hanc ob rem Pontifex in eum movens non solum Cavas recepit, verum etiam Zagarolum & Columnam paternæ hæreditatis castella e abstulit. Ex Columna hanc familiam cognomen tum duxisse certe putaverim. Erat & alia familia Romæ admodum potens, Corsi hi sunt appellati, Gregorio septimo adeo fideles, ut eorum domus sub Capitolio positæ ab Henrico tertio sine exustæ & solo æquata. Verum postea mutato consilio Stephanus ejusdem familiæ princeps, absente Paschali, sancti Pauli basilicam & castellum ecclie loci ædificatum furto occupat: unde incursionibus mirum in modum urbem Romam continuo vexabat. Hanc ob rem omissis rebus externis, Pontifex ad urbem propere rediens, Stephanum indubi deiecit: quem ideo incolumem abiisse credimus, quod monachi habitum indutus irrumperes decepit. Apparuisse tum multa prodigia aures plerique scribunt; quæ & mare quibusdam in

lictis littus præter solitum viginti passibus occu-
 paverit : in quibusdam vero à littore in altum cen-
 tum excefferit. Hoc ego quoque superiore anno
 apud Puteolos vidi, exesis quibusdam columnis
 armoreis usque ad tres cubitos, quas mare (ut
 incolæ dicebant) triennio ante abluere consueve-
 rat. Apparuisse & Cometem miræ magnitudinis
 tum affirmant, qui in occasu, cadente sole, statim
 apparebat. Non movebatur his prodigiis Pascha-
 lis, quippe qui fieri hæc natura cernebat. Verum
 cum intellexisset Florentinum episcopum affirma-
 tum solitum, Antichristum natum esse, eo statim
 proficiscitur, concilioque habito re ipsa admodum
 discussa, cum levitate quadam, ut alicuius magnæ
 rei autor videretur, motum episcopum cerneret,
 hominem verbis castigatum dimittit, atque inde
 in Cisalpinam proficiscitur. Vbi ad Guardastal-
 lina conventu multorum principum & episcopo-
 rum habito, de homagiis, de feudis, de sacramen-
 tis episcoporum laicis antea exhibitis, exhibendis
 magna est habita ratio. At vero cum intellige-
 ret Gallos sacerdotes, non ita integre, ut decebat,
 vitam ducere, eo profectus, apud Trechas con-
 ventu habito, redactis ad laudabiliorem cultum
 ecclesiis, earumque præsidibus partim pulsis
 partim castigatione emendatis, in Italiam prope-
 rediit, quod intellexerat omnia seditiosorum
 quorundam factionibus perturbari. Stephanus e-
 nim Corsus montem altum & Ponticulum de ea
 parte Hetruriæ, quam nunc principis Apostolo-
 rum patrimonium vocant ceperat, præsidibusque
 univerat, unde frequenti incurfione omnia cir-
 cunquaque vexabat, quem Pontifex insecutus ex

altero castello dejecit : alterum vi capere non potuit, natura loci obstante, & hieme quæ jam appetebat. Iturus itaque in Apuliam componendarum rerum Italicarum gratia Lavicano episcopo Ecclesiam, Petro Leonis, & Leoni Fregepani urbem urbanaque omnia, Ptolemæo Sublacensi domino quæ circa urbem sunt quam diligentissime commendavit, relicto Gualfredo nepote militiæ principe: qui unà cum his ditionem ecclesiasticam tueretur. Verum absente Pontifice, quem ferunt Ptolemæum tanti mali autorem dicere solitum, nunquam amplius ad urbem rediturum, ab Ecclesia Dei hi omnes defecere: Petrus Columna, quem Pontifex in gratiam receperat, Farfensis Abbas cum Anagnis, Prænестinis, Tiburtinis, Tusculanis, Sabinis. Ausus & idem Ptolemæus comparato exercitu Albam Latinam oppugnare, civibus ipsis acriter urbem defendentibus. Verum supervenientibus Pontifice cum principe Cajetano, cumque Richardo Aquilano egregiis copiarum ducibus, pulsis tyrannis Ecclesiam Dei occupare conantibus, & Albam obsidione liberat, & reliqua oppida quæ jam defecerant in deditionem recipit. Tibur obstinate resistens expugnat non sine magno utriusque partis incommodo, montem altum dejecto inde Stephano recipiens, totum patrimonium brevi pacatum reddidit. Pace deinde composita ad bellum Asiaticum animum adjicit, principes Christianos literis & nunciis ad eam rem quam diligentissime animat, quod intellexerat Gothifredo Hierosolimis mortuo, Saracenos recuperandæ Hierosolymæ causa magnos exercitus eduxisse: superatisque Christianis ingenti clade,

& Comitem Burgundiæ in ipso prælio cecidisse, ac Boemundum vivum in manus hostium devenisse, ipsum vero Balduinum regem Godifredi fratrem ægre ex tanta clade sese prorsus evasisse, nec paulum abesse quin urbs caperetur. Veruntamen Barbari tanta victoria potiti obsidere Hierosolymas nequaquam sunt ausi. Tancredus autem egregie defensa Antiochia Laodiceam urbem imperio Constantinopolitano subiectam vi cepit, quod intellexerat Alexium Imperatorem Christianorum clade delectatum, militibus quoque nostris impedimento fuisse, quo minus supplementi causa ex Europa in Asiam trajicerent. Felicitate & audacia Tancredi Balduinus rex percitus, comparato propeere exercitu in Accon ducere statuit, vocatis in auxilium Genuensibus & Venetis: qui eò propeere cum octoginta rostratis navibus ac triremibus plerisque profecti sunt: quare & urbs terra marique acriter oppugnata, vigesima die tandem capitur, & Saraceni qui eò venerant, tuendæ urbis causa, fusi fugatique sunt. Tancredus autem tantæ fuit pietatis in patrum Boemundum, ab hostibus triennio in vinculis detentum, ut ei magna vi auri redempto Antiochiæ principatum restituerit. Postea vero idem Boemundus Antiochiam ipsam Tancredo committens, in Italiam primo, mox in Galliam profectus, Constantiam Philippi regis Francorum filiam in uxorem accepit. Cognito deinde Alexii Imperatoris Constantinopolitani conatu, qui maritimas Antiochiæ urbes infestabat, in Italiam rediens parata classe, in Dalmatiam navigat, Cirrachiumque obsidet, ut

ea ratione Alexium à bello Asiatico revocet, quod etiam brevi factum est : pacem vero petenti Boemundus hac lege dedit , ut bello Antiocheno omisso, militibus Francis , nullo maleficio per sua loca transeuntibus, iter in Asiam tuto facere liceret. Composita autem pace cum ea classe quam in Alexium paraverat in Asiam Boemundus contendens , adeo Christianorum animos recreavit, ut Balduinus rex Berytum urbem maritimam Phœniciaë inter Sidonem & Byblum positam , ac Tyro metropoli obtemperantem , obsessam duobus mensibus vi tandem ceperit , non sine magno suorum incommodo. Hanc ob rem & passim in omnes sævitum est , & urbs ipsa tanquam Colonia Christianis omnibus concessa est. Eodem quoque tempore capta & Sidon est. In tanta vero Christianorum felicitate Boemundus clarissimus princeps morte sublatus , luctu omnia complevit, qui Boemundum filium parvulum admodum ex Constantia uxore susceptum principatus Antiocheni successorem relinquens , Tancredo nepoti donec adolesceret commendavit. Interea vero Henricus quartus mortuo patre, quem apud Leodium bello superaverat, compositis in Germania rebus , in Italiam veniens apud Sutrium substitit , quod senserat ejus adventum Paschali parum admodum gratum esse , quippe qui & Ecclesias multas in bellis everterat , & episcopatus contra jus fasque pro libidine animi, cui placuisset demandaverat. Verum missis ultro citroque legatis, cum Imperator jurejurando interposito polliceretur , se , & pacato agmine urbem ingressurum , & coacturum suos episcopos , ut se à possessione epif-

episcopatum abdicarent, quos largitione acceperant, & potentia, portæ repente apertæ sunt. Nam Sutrio movens Henricus ad montem Guadii: vel (ut alii volunt) ad montem Malum: sunt etiam qui montem aureum hunc appellent, castra posuerat. unde postea annuente populo prodeunteque obviam honorato quoque urbem Leoninam primo ingreditur, præcedentibus sacerdotibus cum infulis & reliquiis Sanctorum à mole Hadriani, nam per eam portam urbem Leoninam ingressus est, usque ad basilicam sancti Petri, cujus in gradibus pedes Pontificis eousque cum Cardinalibus prodeuntis exosculatus est. Positis deinde militibus suis in stationibus unà cum Pontifice, ad dexteram tamen templum ingreditur, in quo post orationem ad Altare factam, à Pontifice petit, ut illos confirmet, quibus ipse episcopatus dederat, licet jusjurandum antea interposuisset, se nunquam id à Pontifice petitum. Paschalem vero id facere recusantem intromissis militibus, dato signo unà cum Cardinalibus statim capit, eumque cum magna parte cleri spoliati prius in castra perducit. Permotus tam insigni injuria populus Romanus, sumptis armis Teutonicos ex urbe Leonina pellit, portasque omnes claudit. Tum vero Imperator ad Soractis montem perveniens, quem nunc sancti Sylvestri vocant, in loco excelso & munitissimo Pontificem & Cardinales collocat, dispositis circumquaque custodibus & præfidiis, ne inde aufugere vel retrahi ab aliquo possent, quo facto, statim reliquas copias urbem oppugnaturus movens, ad Anienem pervenit. Unde occupato prius ponte Mameo, à Mame-

mea matre Alexandri Imperatoris nomen ducente, ac tanti operis autore, incensis circumquaque villis, incurfiones continuo in Romanos faciebat. Quare Pontifex incommodis civium & precibus motus, ad pontem Salarem perductus, accitis ex urbe notariis, qui pacta confcriberent, eos omnes (licet invitus) in epifcopatu confirmavit, quos antea Henricus delegerat. Hoc itaque modo compositis rebus, dimiffis captivis omnibus, Imperator à Pontifice coronatur in basilica fancti-Petri, claufis prius urbis portis, ne populus erumperet, firmataque ftationibus ipfa ab Henrico basilica. Unde non ita multo pòft voti compos factus in Germaniam rediit. Pontifex vero pacata aliquantulum Italia, Pifanos navali gloria admodum potentes adhortatur, ut ex infulis Balearibus, quas jam antea occupaverant, in Saracenos moveant, mare noftrum & littora Christianorum infeftantes. Quare Pifani cupiditate gloriæ capti comparata ingenti claffe, impofitaque majore juventutis fua parte in hoftem proficifcuntur. Verum dum apud vada Volaterrana ventum expectant, Lucenfes eorum urbem defenforibus vacuam invadunt, quam quidem Florentini, Pifanorum precibus moti, repulfis Lucenfibus, acerrime tutati funt. Ob quam rem Pifani de Saracenis victores domum redeuntes, Florentinos duabus prophyticis columnis donant: quæ adhuc ad portam facelli beati Iohannis Baptiftæ vifuntur: Interim vero Pafchalis concilio apud Lateranum habito, omnia quæ Henrico promiferat revocat, quod coactus, non libens, in ejus fententiam armis, non rationibus munitam, descendiffet, instan-

ubus Cardinalibus, qui in vinculis erant, populo-
 que Romano qui ab Henrico bello vexabatur, ut
 quavis conditione pacē componeret. Satius itaque
 visum est retractare male acta violenter præsertim,
 quam pati exemplo pernicioso, ut id quoque reli-
 quis principibus licere videatur, quod Henricus ab
 invito Pontifice extorserat. Hoc autem tempore
 Mathildis Comitissa admodū senio confecta mo-
 riens, Romanæ Ecclesiæ ex testamento reliquit,
 quicquid à Pissia anne & sancto Quirico agri Se-
 nensis usque ad Ceperanum inter Apenninum &
 mare pertinet, addita Ferraria, quæ adhuc Roma-
 næ ecclesiæ vectigalis est. Sunt qui scribant, quo-
 rum de numero Vincentius est autor egregius, hanc
 mulierem Florentiæ mortuam esse eo incendio,
 quo & magna pars urbis consumpta est, & ad duo
 millia hominum combusta traduntur, ejusque cor-
 pus postea in Cisalpinam translatum esse, & in mo-
 nasterio sancti Benedicti quod ab urbe Mantua XII
 millibus passuū distat, sepultam. Crediderim ego,
 mulierem ipsam Mantuæ diem extremum obiisse,
 suoque jussu ad sanctum Benedictum, sua impensa
 ædificatum, translata & sepultam, procurante
 eam rem Anselmo viro sanctissimo ac tanti mo-
 nasterii autore: quippe qui operam dederat, Ma-
 thildis impensa, ut cœnobium tam amplum, tam-
 que magnificentum ædificaretur. Eodem quoque in
 locum sepultum fuisse eundem Anselmum episco-
 pum Lucensem comperi, ac Mantuam deinceps
 translatum in Ecclesiam Cathedralē, ob eam rem
 credo, ne à vicinis furto surriperetur, cum miracu-
 lis cōtinuo clarior fieret. Affirmant Lucenses cor-
 pus Mathildis apud se esse: quod ne credam, facit

Guidonis Gonzagæ autoritas. Qui dum monasterium sancti Benedicti restitueret, inventum corpus honestiore loco (ut par erat) collocavit. Alium quoque Anselmum fuisse his temporibus quidam autores scribunt, virum doctissimum, & apud Anglos tanti pretii habitum, ut brevi ex monacho Abbas, deinde Cantuariensis Archiepiscopus sit factus: qui etiam libros de meditationibus, cur Deus homo, de libero arbitrio, de similitudinibus, de cruce, de beato Iohanne Baptista conscripsit. Felicia certe hæc tempora fuere, quæ & Sigibertum monachum Celbatensem virum spectatæ doctrinæ, & Bernardum ex Castilione Burgundiæ nobili genere ortum protulere. Is XXII annum attingens sub Abbate Stephano, qui tertius fuerat ab inchoato Cisterciensi monasterio, unà cum XXX sociis monachi habitum suscipiens, tanti pretii ob doctrinam & sanctitatem est habitus, ut brevi Abbas Claravallensis monasterii, tum primum Roberti viri illustris impensa ædificati creatus sit, cui certe loco cum maxima gloria ad annos sex & triginta præfuit. Moriens deinde Bernardus præter sanctitatem, multa quoque scriptis ingenii sui monumenta reliquit: maxime vero commentarios in Cantica canticorum, considerationes divinæ contemplationis ad Eugenium Pontificem, unde pontificii muneris ratio duceretur: scripsit & varias epistolas, unam potissimum ad Romanos, qua eos vehementer carpit: scripsit & Apologeticum & sermones in solennibus habitos. Ad Paschalem redeo qui in concilio apud Guardastallum habitato, decrevit, ne urbes Aemilia, Placentia, Parma,

ma, Rhegium, Mutina, Bononia, Ravennati ecclesiæ antea metropoli subjectæ, amplius essent: quod sæpius ob superbiam in Romanam sedem Præsules Ravennates cornua erexerant. Pontificem vere ad urbem redeuntem rogarunt cives quidam, ut in locum Petri præfecti urbis demortui filium subrogaret. Quod cum facere Pontifex negaret propter ætatem pueri, qui vix X. attigerat annum, tanta repente seditio exorta est, ut ei abire ex civitate necesse fuerit, ne magna aliqua cædes inter cives committeretur, cum multi inessent, qui nequaquam tantum magistratum puero committendum dicerent. Neque ita quoque seditionis semina abstulit. Nam cum Albæ esset, intellexissetque Petrum Leonis Ecclesiæ fautorem in ædibus suis ab adversa factione oppugnari, eò propere Ptolemæum mittit ab Aricia arcitum cum satis valida manu, qui pulsos in Transiberinam regionem adversarios partim interficit, partim capit, ac per municipia custodiendos dividit. Sed magna repente in Ptolemæo inconstantia apparuit. Nam quos ipse paulo antè ceperat, eosdem postea suo quoque nutu ad municipia proficiscentes, dum iter per Algidum faciunt, ex insidiis adortus capit, & Laritiam secum ducit: inter quos & demortui præfecti filius erat. Non contentus autem tanti admissi facinoris Ptolemæus, Sarminetum, Nympheum, Tiberiam, oramque maritimam occupat. Interim vero Henricus è Germania in Italiam cum exercitu descendens magno terrori omnibus fuit. Verum cum is Romam venisset, absente Pontifice, qui tum in Apulia concili-

cilium habebat, cumque se privatam dignitate imperii putaret, unà cum potestate dandorū episcopatum à Barcharenſi Archiepiſcopo patria exule iterum coronatus ante beati Gregorii corpus, in patriam abiit. Paſchalis autem, abſoluto conventu, ex Apulia Romam cum copiis Normannorum rediens, & multa oppida ab hoſtibus occupata recepit, & Præneste Caloiohannis imperatoris Conſtantinopolitani, qui patre Alexio ſucceſſerat, oratores libenter audivit, eiſdemque in mandatis dedit, ut Caloiohannem ſuo nomine contra Saracenos animarent. At vero Farfenſis abbas & Ptolemæus qui nullum ſibi veniæ locum apud Pontificem ob ſua maleſticia reliquerant, latebris deliteſcentes tandem per amicos in Paſchalis viri miſiſſimi gratiam redeunt. Pacatis hoc modo rebus dedicataque Præneste Agapeti baſilica, Romam eſſuſa obviam urbana multitudo honoris cauſa tandem rediit: qua quidem ex frequentia in valetudinem incidens, ſe paulo poſt moriturum cognovit: quare acceptis eccleſiæ Sacramentis, cohortatusque clerum ad pacem & concordiam, pontificatus ſui anno XVIII. menſe VI. die VII. moritur. XV. Calendas Februarii: ſepeliturque honorificentiſſima pompa in baſilica Conſtantiniana. Suo autem pontificatu facta potestate ſacrorū ordinum, preſbyteros L. diaconos XXX. Episcopos C. creavit. Romæ præterea eccleſias XV, conſecravit, maxime vero baſilicam ſancti Hadriani in tribus foris profanatam quorundam factioſorum ſcelere, eccleſiã ſanctę Marię Monticelli, in regione Areolæ, poſtremo vero reſtituit & conſecravit baſilicam Sanctorū coronatorum, eo tempore diruptam

ptam , quo Robertus Guiscardi Salernitanus princeps eam partem urbis incendit, quæ à Laterano ad Capitoliũ vergit, ut in vita Gregorii VII. diximus.

GELASIVS. II. PONTIF. CLXVIII.

Gelasius secundus, Iohannes antea vocatus, patria Cajetanus, patre Crescentio nobili genere natus, ingenueque à teneris annis educatus & doctus, in monte Cassino religionis fundamenta perdidicit sub Odrisio Abbate viro sanctissimo. Hanc ob rem ab Urbano secundo Romam accitus, cognita hominis virtute & fide, semper in pretio est habitus. Verum in primis ejus fides perspecta eo tempore est, quo Urbanus Pontifex à Germanis, & Giberti Antipapæ factionem sequentibus in insula Lycaoniæ Romæ inter duos pontes obsessus est. Solus enim unà cum Petro Leone viro illustri homine in sanctissimum nunquam deseruit. Hanc ob rem postea cum Urbanus meliore fortuna uteretur, tanti beneficii memor, Gelasium primo quidem secretis suis admovet ob fidem & doctrinam: eique negotium dedit ob elegantiam compositionis suæ, ut Romanæ curiæ stylum, negligentia & ignorantia majorum labefactatum, in meliorem formam & ornatum redigeret. Postea vero cognita hominis amplitudine, eundem referre in cœtum Cardinaliũ instituerat, eaq; de re sæpius in senatu locutus fuerat, assentientibus omnibus. Verũ mortuo nõ ita multo post Urbano, Paschalis meritorũ tanti viri non immemor, statim eum diaconum Cardinalem decernit. Mortuo deinde Paschali, cū de creando novo Pontifice ratio haberetur, ob eamq; rē Cardinales omnes in monasterio

ad Palladium paululū infra ædes Leonis & Cineii Fregepanis congregati essent, uno omnium consensu Iohannes Cajetanus Gelasius Pontifex creatur. Verum Cincius Fregepanis ira ob hanc electionem percitus, quod unum ex suis Cardinalibus collegio proposuerat, quem Pontificem eligerent, in monasterium Palladii cum armatis satellitibus irrumpens, refractis foribus obvium quemque percutit: Pontificem obtorto collo in terram dejectum calcibus conterit, in vinculaque conjicit. Cardinales autem fugam parantes ex mulis & equis dejicit, nullumque genus contumeliæ prætermittit, quo affici tantus senatus posset. Non tulit autem tantam injuriam populus Romanus. Ad ædes Cineii Fregepanis armatus concurrat, eique ac familiæ interitum minatur, nisi propere Gelasium incolumen reddat. Faciunt mandata Fregepanes: maxime vero Leo, qui Pontificis pedes videntibus omnibus sæpius exosculatus veniam suppliciter petebat. Equum itaque album conscendens Pontifex via sacra in Lateranum ducitur, comitante clero populoque Romano, ibique de more coronatur. Interea vero Balduinus, quem statim literis & nunciis Pontifex adhortatus est, ut Barbarorum impetum tandiu sustineret, quoad in Asiam nova supplementa mitterentur. Castellum in Syria Sobal vocitatum occupat & munit, ut Christianis contra Barbaros continue dimicantibus receptaculum esset. At vero Boemundo adolescente mortuo, Tancredus tutor Antiochiæ princeps ab omnibus Christianis declaratur: quæ quidem confirmato prius principatu, Balduinus Hierosolymitanus rex ad se cum militibus suis vocat, dimicatu-

rus cum hostibus Turcis, Saracenis, Arabibus: qui cum magno exercitu provinciam Hierosolymitanam ingressi erant. Eò itaque veniens Tancredus, cognita Christianorum paucitate, frustra Balduino dissuasit, ne collatis signis cum hoste decerneret: neve rem Christianam in summum discrimen adduceret. Nam cum hostibus ipsis pugnandi copiam fecisset, ingenti clade superatus, ægre cum paucis Hierosolymam se recepit, diversis præterea tramitibus Tancredus Antiochiam perveniens, fuga salutem sibi quæsit. Elati autem tanta victoria hostes montem Tabor conscendentes, monasteriū eò loci positū diruunt, monachis ad unum omnibus interfectis. Nec interim quietus ab externo hoste Gelasius fuit, qui Henrici Imperatoris furorem, Italiam vastantis, iamjamque urbem hostili animo ingressuri devitans, ad ædes Vulcamini potentissimi civis primo confugit. Verum cum ibi quoque nequaquam tutus videretur, unà cum suis triremes conscendens, duæ enim iam ad id instructæ paratæque erant, Hostiam Tiberi delabitur, insequentibus Germanis militibus, & Pontificem telis ac sagittis petentibus. Cum Hostiam vero pervenisset, neque ingredi mare propter instantes procellas liceret, terrestri itinere Ardeam proficiscitur, Hugone XII. Apostolorum Cardinali viro amplissimo semper eum comitante. Cadentibus autem fluctibus Hostiam reversus, Tarracinam primo, mox Cajetam adnavigat, ubi perbenigne à civibus suis suscipitur. Convēere eo statim & Guilielmus Apuliæ dux, & Robertus Campanus princeps, ac Richardus Aquilanus, pollicentes se in ejus potestate semper futuros, ut veros decet ecclesiæ Dei vesti-

vectigales. Cum igitur parari exercitum contra se
 Henricus intellexisset, Mauritium Bracharensem
 Archiepiscopum Antipapam creat: quem potis-
 simum Gelasio objiceret, eumque Fregepanum
 familiæ commendavit: Gregorius is appellatus
 est. Non contentus autem tam pernicioso exen-
 p. o
 Henricus, in Anagninum agrum copias suas mo-
 vens, omnia hostilem in modum diripit & capit.
 Turriculum quoque munitissimum locum jam
 oppugnabat, cum subito nunciatum est Gelasium
 cum proceribus Apuliæ, magnoque cum exerci-
 tu adventare, quare motis castris Italia cedens,
 cuncta cædibus & rapinis complevit. Gelasius au-
 tem remissis in Apuliam proceribus Romam venit
 arbitratus ob discessum Henrici omnia deinceps
 pacata fore. Verum longe secus quam putarat
 accidit. Nam cum intellexisset Antipapam Fre-
 gepanum auxilio fretum Romæ mansisse, poten-
 tiam istius familiæ veritus, apud amicos quosdam
 prius delituit. At vero cum postea in ecclesia sanctæ
 Praxedis mysteria celebraret, instantibus hostibus
 cum factione sua, vix sese ab eorum manibus fuga
 subtraxit, Corsis, Normannis familiis egregiis ac
 Crescentio nepote acerrime defendentibus. Se-
 quenti vero die à suis armis & clientelis bene mu-
 nitis, in urbem vocatus (nam ad sanctum Paulum
 confugerat) habito Cardinalium conventu, disce-
 dere ab urbe instituit, ne crescente indies magis
 magisque seditione, magna aliqua clades oriretur.
 Relicto itaque Petro Portuensi Episcopo, qui vices
 ejus quantum ad rem sacram pertinebat, Romæ
 gereret, commendataque Beneventanæ civitatis
 cura Hugoni Cardinali XII Apostolorū, Pisas pri-

mo adnavigat, cum terrestre iter nequaquam sibi ac Cardinalibus, quos comites sociosque habebat, tutum videretur. Exceptus itaque perbenigne à Pisanis, cum rationem discessus sui ab urbe audientibus omnibus reddidisset, inde solvens in Galliam ad portam sancti Aegidii pervenit: ubi cum ab Abbate Cluniacensi viro optimo, tum a monachis, & omnibus fidelibus, qui eò ejus rei gratia undique convenerant, magnifice ac splendide suscipitur. Deinde vero per continentem honesto comite magis quam splendido, ut nunc fit, incedens. Inter eundem basilicam sanctæ Cecilie in Stagello, ecclesiam Sancti Sylvestri in Tillano, ecclesiam sancti Stephani in Tornaco dedicat, lapidibusque ecclesiarum terminos notat. Tandem vero ad Cluniacense monasterium perveniens, pleuresi correptus, pontificatus sui anno I. die V. moritur, vir sanctissimus & omni laude dignus, si vitam continentissimam, si mores, si doctrinam inspicias: quibus ex rebus fit ut facillime credam eum, qui ita constanter & sancte in tantis procellis humanarum perturbationum vixerit, nunc beatam & sempiternam vitam in cælo ducere. Sepelitur autem ejus corpus intra limina Cluniacensis cœnobii. Sunt qui scribant hujus pontificatu inchoatam esse Templariorum militum originem, qui non longe à sepulchro Domini habitantes peregrinos suscipiebant, eosque per loca sacra armati ducebant ac reducebant: quo eis sine ullo maleficio invisere loca sancta liceret. Hos vita fide, gratia mirum in modum Cusentinus commendat.

CALISTVS. II. PONTIF. CLXIX.

Calistus II. Guido antea vocatus, natione Burgundus, Viennensis Archiepiscopus, ori-
gi-

ginem à regibus Franciæ ducens, ab his Cardinalibus Pontifex creatur, qui mortuo Gelasio Cluniaci tum aderant. Verum hic non prius pontificium habitum sibi desumpsit, quam intellexit se ab his quoque Cardinalibus confirmari, qui Romæ & in Italia remanserant. Re itaque literis & nunciis cognita, Romam veniens, populo obviam prodeunte ac honorato quoque, urbem ingreditur, congratulantibus omnibus tum Pontifici, tum civitati Romanæ: quod hunc quietis & pacis autorem futurum cernebant. Rebus autem ex sententia Romæ compositis Beneventum proficiscitur, quo & principes omnes statim convenere, salutandi (ut mos est) Pontificis causa: maxime vero Guilielmus Apuliæ Dux, Iordanus Campaniæ Comes, Arnulphus Ariola, Robertus Lorotelli Comes, viri insignes & sine contentione illius partis Italiæ facile principes: qui etiam polliciti sunt, adhibito jurejurando, se in potestate Pontificis semper futuros. Calistus autem qui nil aliud meditabatur quam bellum Asiaticum, in quo de Christianis ægrè tot barbaras gentes sustinentibus addubitabatur, Romam rediens, Lambertum Hostiensem Episcopum Saxonem sancti Stephani in Cælio monte presbyterum Cardinalem, Gregorium sancti Angeli diaconum, legatos ad Imperatorem mittit: qui pace sine ulla contentione composita, ad urbem redeuntes, tabellam pacis ad Lateranensem basilicam suspendere. Qua quidem perlecta, tanta repente læticia publica exorta est, ut passim congratantium cœtus audirentur. Verum ne diuturnior hæc læticia videretur effecit Rogerius Siciliæ Comes, qui Calabriam

briam & Apuliam absente Guilielmo Comite occupat. Guilielmus enim Alexii imperatoris Constantinopolitani filiam in uxorem ducturus, abiens Calabriam & Apuliam Pontifici commendaverat. Hanc ob rem Calistus ab urbe discedens Beneventum pervenit, indeque Hugonem Cardinalem ad eum misit, arcem Nicephorim tum in Calabria obsidentem. Monitus autem Rogerius ut ab armis discederet, nequaquam Pontificis edicto obtemperat, imo acrius instabat, ne Guilielmus consobrinus rediens, ei impedimento foret, quo minus Apulia & Calabria potiretur. Parabat jam arma Pontifex, cum subito unà cum magna parte senatus febris correptus redire ad urbem re infecta compellitur. Hanc ob rem Rogerius, nemine adversante, Apulia & Calabria potitur. Atque hoc modo Guilielmus uxore frustratus ac principatu dejectus, apud Salernitanum principem vitam degens sine hæredibus brevi moritur. Rogerius itaque tanto adversario sublato, regem Italiæ se nuncupat. Calistus autem, recuperata valetudine, apud Lateranum noningentorum patrum concilium habuit, in quo quidem deliberatum est, ut primo quoque tempore supplementa militiæ iam deficientis Christianis in Asia bellum gerentibus subministrarētur. Qua spe erectus Balduinus Hierosolymitanus rex Gazim regem Turcorum, minorem Asiam incolentium, cum magno exercitu in se moventem superat, & captum in carcerem conjicit. Eadem quoque fortuna usus Damasci regem Hierosolymas cum exercitu hostili animo petentem fundit fugatque, duobus millibus hostium cæsis, milleque captis. Verum superveniente cum

magnis

magnis copiis Balahac Parthorum rege, cui statim nullis expectatis auxiliis congregari ausus est. Tanta clade superatur Balduinus, ut etiam ipse unâ cum proceribus multis captus & in vincula conjectus sit. Quare Calistus Pontifex maturandum ratus, ne reliqui Christiani amisso rege opprimerentur, instante Veramundo Hierosolymitano Patriarcha viro optimo ac doctissimo, Venetos spe gloriæ & præmii concitos in hostem magna classe permovit, Dominico Michaelle duce, millesimo centesimo ac vigesimo secundo Salutis nostræ anno: qui quidem ad Ioppem classe delati, quam Saraceni Babylonis terra marique obsidebant, superatis barbaris ingenti clade obsidionem solvunt. Itum est & in Tyrum, quam diu obsessam haud incruenta victoria cepere, pacti tamen prius ut Tyri & Ascalonis dimidium obtinerent, si eorum opera in Christianorum potestatem devenirent. Verum Emanuel Græcorum Imperator Caloiohanni suffectus, tantam victoriam Latinis invidens, vel latina literatura utentibus, Venetis mandat, ut classis suæ præfectum revocent: qui certe eorum dicto obtemperans, ira incensus Rhodum, Chium, unde corpus beati Theodori martyris Venetias translatum tum est, Samum, Mitylenen, Andron Imperatoris insulas diripuit: Motonium spoliatum incolis munivit. Tragurium ex Vngaris captum ditioni Venetæ subjecit. Lapidem præterea secum in patriam detulit, super quo apud Tyrum Christus sedisse fertur. At vero Balduinus, quem diximus ab hostibus captum, precio redemptus, Hierosolymas rediens, Christianam rempu. jam labentem aliquamdiu sustinuit. Hanc

ob rem Calistus aliquid quietis à rebus externis
 nactus, & Cardinales XII creat, & basilicas mul-
 tas vetustate collapsas reficit. Moenia urbis instau-
 rat, aquam in urbem inducit, arces Ecclesiæ mu-
 nit, donaria plurima argenti aurique basilicis di-
 vidit. Fundos plerosque coemptos beato Petro
 donat. Ecclesiam beati Nicolai in palatio ædifi-
 cat. Verum ne tanta felicitas sine aliquo incom-
 modo diutius in terris esset, Gregorius Antipapa,
 Burdinus antea vocatus, nomen Pontificis usurpa-
 re conatus, Sutrii se continens auxilio quorundam
 tyrannorum fretus, & Romanos incursionibus ve-
 xabat, & peregrinos negotii ac religionis causa ad
 urbem accedentes spoliabat. Quare Calistus com-
 paratis repente copiis, præmissoque cum expedi-
 tissimo quoque Iohanne Cremensi sancti Chryso-
 goni presbytero Cardinali, subsequens ipse ho-
 stem vincunt, Sutrium capiunt, Burdinum camelo
 impositum, in triumphi spẽ Romam ducunt: quẽ
 Pontifex vita donatum Cavensi monasterio inclu-
 sit. Calistus autem de Deo deque hominibus bene-
 meritus, pontificatus sui anno quinto, mense X.
 die VI. in domino moritur. Vacat tum sedes dies
 VIII.

HONORIUS II. PONTIF. CLXX.

Honorius II. qui & Lambertus ex agro Imo-
 lensi oriundus, Hostiensis episcopus eo tem-
 pore Pontifex creatur, quo Balduinus ab hostibus
 pretio redemptus Antiochiã Hierosolymitano re-
 gno adjunxit, mortuis his omnibus ad quos prin-
 cipatus ille jure deveniebat. Verũ cum tantus prin-
 cipatus retineri sine præside non posset, eidem
 præfecit Raymundum Guilielmi ducis Austriæ
 filium

filium, cui superioris Boemundi filia nupserat. Hoc autem modo compositis rebus, regem A-
scalonitarum Aegyptiorum copiis fretum, & ob
eam rem Hierosolymitanos infestantem unico
prælio repulit. Baldevinum præterea Damasci re-
gulum idem molientem, sed majoribus copiis,
tribus gravissimis præliis fundit fugatque, mul-
tis passim more pecorum cæsis. Ad Honorium
redeo, qui etsi obscuro loco natus erat, tamen
literatura & moribus tanto magistratu dignus vi-
debatur. Verum non adeo ejus ingressus lauda-
tur, cum ambitione quorundam potius quam o-
mnium bonorum consensu pontificatum inierit.
Mortuo enim Calisto cum de legendo novo Pon-
tificato ratio haberetur, Leo Fregepanis omnibus
Cardinalibus interdixit, ne usque ad diem ter-
tium Pontificem crearent, quo & maturius deli-
berare, & canones inspicere liceret: quamvis non
ea mente id fecerit homo acutus & ad fallendum
vafer, quam verbis præ se ferebat, sed ei tantisper
disponere hominum suffragia liceret, quibus
Lampertus Pontifex crearetur. Nam populus ip-
se Saxonem sancti Stephani Cardinalem Pontifi-
cem percupide nimium optabat. Id quoque se
cupere Leo Fregepanis ostendebat, quo & popu-
lum & patres negligentes & incautos in sententiã
sui quavis arte pelliceret. At vero cum id velle
Leonem Cardinales quidam cernerent, ne ex ejus
sententia Pontificem legerent, omisso Saxone,
Thebaldum sanctæ Anastasiæ presbyterum Car-
dinalem Pontificem deligunt, quem Celestinum
appellarunt. Tunc autem Leo non amplius im-
morandum ratus quod jam offensum hac electione
popu-

populum cernebat, Lambertum (de quo ante diximus) Pontificem magna voce præponit, acclamante populo, cleroque eam electionem manibus approbante. Tum Leo maturandum ratus ne sententiæ hominum immutarentur, in Simiis, loci nomen est, non longe ab Ecclesia sancti Sylvestri, hominem pontificali habitu exornat. Qui etsi primo artibus quibusdam tantum magistratum adeptus est, tamen postea omnium consensu Pontifex maximus consalutatur. Pontificatum adeptus Cardinales quosdam viros insignes creavit, quorum opera postea magnis in rebus usus est. Familiaritate enim præclarorum virorum mirifice delectatus est. Nam Pontium quendam Abbatem Cluniacensem, virum industrium Romæ retinuit: Ingenium quoque Hildeberti Ceno-manensis Episcopi mirifice extulit: quem deinceps Turonensem archiepiscopum creavit, qui plurimum heroico, elegiacove carmine valeret. Hujus quoque tempora clariora fecit Hugo de sancto Victore, si cognomen inspicias, si patriam, Parisiensis doctor insignis. Hic enim tum dicendo, tum scribendo ingenii sui præclara monumenta reliquit. Extat ejus liber de Sacramentis, liber sententiarum, liber in dialogo, qui Didacalus appellatur: liber de cura animæ: liber de artibus & doctrinis. Hos autem omnes tanta benevolentia Honorius Pōtifex amplexus est, ut nulum genus officii prætermiserit, quo eos ad honetiorem dignitatis gradum evehi posse existimaret. Unum tamen suis temporibus accidit, quod nequaquam probandum est. Arnulphus enim Christianæ religionis prædicator egregius, clericorum insidiis

insidiis Romæ necatus, quod acerbe nimiū in eorum lasciviam & libidinem invehetur: quodque eorum pompam, & in comparandis divitiis nimiū studium improbaret, paupertatem Christi & integerrimam vitam ad imitationem omnibus proponens. Hunc multi ex nobilitate Romana tanquam verum Christi discipulum & Prophetam sequebantur, hunc laudibus ad cœlum tollebant. Hinc odium, hinc iræ in perniciem bene sentientis usque ad necem excitatæ. Fueritne hic sanctissimus vir presbyter, an monachus, an eremita, haud satis constat. Sunt qui scribant Honorio ipsi id admodum displicuisse, non tamen tanti facinoris autores unquam inventos. At vero cum in pontificatu recte gubernato quinquennio ac mensibus duobus vixisset, collachrymantibus omnibus moritur, & in basilica Lateranensi nullo non genere honoris adhibero sepelitur. Vacat tum sedes diebus octo. Nescio ego quid sibi velit marmor illud suo nomine inscriptum, quod ante ædes beatæ Praxedis adhuc extat.

INNOCENTIUS II. PONTIF. CLXXI.

Innocentius secundus, patria Romanus, ex Transiberina regione, patre Iohanne, Pontifex creatus, in Rogerium Rogerii Comitis Siciliae filium, hæredem nuncupatum, quod mortuo Guilielmo, Apuliae duce, omnique Roberti Guiscardi familia in eo deficiente, dominatum Apuliae occupare nitebatur, statim movet. Nam is ad sanctum Germanum castra habebat, quem certe primo impetu repulit: tantum valuit Romani exercitus fortitudo & virtus: oppidoque ipso capto tyrannum n Ga-

icio aliquandiu acriter obsedit. At vero Guilielmus Calabriae Dux cum magnis copiis adveniens, & patrem unico praelio feliciter habito obsidione liberat, & Pontificem cum his Cardinalibus capit, qui in exercitu Romanorum erant. Hos autem omnes non ita multo post Rogerius mira modestia usus, unà cum Pontifice liberos facit. Quam ob rem deinceps quod voluit facile à Pontifice obtulit, præter regni titulum, quem maximis præmiis & pollicitationibus impetrare contendebat. Interim vero Petrus Romanus civis, Petri Leonis potentissimi hominis filius, Romæ Antipapa creatur, quorundam facinorosorum seditionibus, Anacletusque appellatur: qui spoliatis Romanæ urbis templis, spoliatis ecclesiarum thesauris vi irrupens, maxime vero in basilicam Petri, unde Crucifixum aureum & coronas pendentes sustulit: tantum pecuniarum conflavit, ut perfacile largitionibus seditiosum quemque Romæ in sententiam sui ipsius alliceret. Innocentius autem ad urbem rediens, ubi seditionibus plena omnia cerneret, spectareque rem ipsam ad cædem multorum videret, sponte cedens, primo quidem Pisas adnavigat, deinde Genuam, postremo in Franciam pervenit. Interim vero Anacletus Antipapa tanto diversario submoto, & animos civium cum Innocentio sentientium, quoad fieri potest, sibi largitionibus conciliat: & Rogerium in partes suas facile descendentem, quo magis ei obnoxius esset, triusque Siciliae regem creat. Innocentius autem celebrato apud Clarum montem concilio, a quo Petrum Antipapam cum sectatoribus amovit, Aurelianum se contulit, visoque rege

Philippo, à quo perbenigne est habitus, Carnotum in Belgas petiit: ubi Henricum Angliæ regem in itinere obviam factum multis ratiõibus ad expeditionem in Saracenos adhortatus est. In Lotharingiam inde flectens; Lotharium Leodii repertum à Germanis tum regem creatum, de se restituendo multa pollicentem, sacramento adigit expeditionem parare, qua quidem tutus etiam ad urbem reduceretur. Remis deinde in Belgis altera synodo habita, in Italiam rediit, celebratoque concilio apud Placentiam, Pisas se contulit: quam civitatem iampridem cum Genuensi populo dissidentem in gratiam tandem redegit. Genuensem quoque Episcopum qui Mediolanensi suberat Archiepiscopum creat, tribus Corsicæ episcopis illi cum Bobiensi parere iussis. Pisanis quoque archiepiscopum dedit, tribus item aliis Corsicæ episcopis cum Populoniensi eidem subiectis. Lotharius autem cum magno exercitu in Italiam veniens, admonito Pontifice quid fieri oporteret, partitis copiis ad urbem movet. Nam dum ipse occupato prius Ianiculo urbem ingreditur Innocentius Anienem, ponte Mammeo trajiciens in Lateranum perducitur, nusquã apparente Antipapa; cujus factionem Lotharius mira felicitate ad sanitatem redegit, cavitque quantum in eo fuit, ne deinceps vexari ab adversariis Innocentius posset. Tanto itaque beneficio devictus Innocentius, mortuo Henrico, Lotharium Imperatorem Romanum creatum imperii corona exornat, quo statim in Germaniam abeunte ad compescendos Leuticorum motus, dum Pontifex concilium Pisis pro republ. Christiana, proque tuenda fide de more habet,

et, rursum Antipapa, quem in eodem concilio damnavit, factionis quibusdam & Rogerio adjuvantibus in Pontificem surgit. Quare & Lotharius Imperator iterum cum exercitu superatis Leucis Italiam repetit, & Pisani classem potentissimam in auxilium Pontifici educunt, quibus copiis & Romæ seditionē oppressere: & Rogerium terra marique oppugnatum, amissis rebus omnibus Italia in Siciliam brevi pepulere. Audita tanta victoria Johannes Constantinopolitanus Imperator, qui Rogerio adversabatur, legatos statim ad Lothariū mittit de superato hoste congratulatum, quorum le numero quidam philosophus erat, qui disputationibus contendere nitebatur, latinam ecclesiam admodum errare, qui contra sententiam Niceni concilii (ut ipse dicebat) quo declaratum est Spiritum Sanctum à patre procedere, Latini à filio quoque id fieri addidissent. Tum Petrus diáconus homo doctus & argutus, qui tum in corona adeptus erat disputandi gratia, Si (inquit) Latini damnandi sunt, quod addiderint Spiritum sanctum à filio quoque procedere, damnandi multo magis Græci videntur, qui id fieri à solo Patre addiderint, cum ipsum concilium à Patre dixerit. Delusus homo audax tam acuto responso, substitit amplius hac de re disceptare. At vero Pontifex ne obeunte Imperatore, Rogerius iterum Apuliam peteret, Rameonem Lotharii Imperatoris comitem cum aliquot cohortibus ad propulsandum injuriam relictum ducem Apuliæ creat. Mortuo deinde Antipapa, occulteque à suis sepulto, cum etiam ejus Cardinales in fidem Romani Pontificis devenissent, quietura iam respu. Christiana vide-

batur, cum subito Romani quidam seditionibus potentiam quærentes, senatores creavere quæ rempubl. Romanã ditionemque ad se pertinentem gubernarent. His autem dum Pontifex restitit, habito apud Lateranum concilio, quo instituit, ne quis laicus manum violentam clerico injiceret, pontificatus sui anno XIII. mense VII. die VIII. moritur millesimo centesimo XLIII. Salutis nostræ anno, quo tēpore magno in pretio sunt habiti & Bilibertus è Britannia oriundus, vir tãtę doctrinę, ut ob varietatem disciplinarum universalis appellaretur, & Ambertus Remēsis Archiepiscopus Giliberto præceptore nequaquam eruditione & doctrina inferior. Hujus quoque Pontificis illud opus est, quod adhuc cernimus in fornice sanctę Marię Transstiberinæ è musivo

C E L E S T I N U S I I. P O N T I F. C L X X I I.

Celestinus secundus, Guido antea vocatus, sancti Marci presbyter Cardinalis, natione Tuscus, è castro Felicitatis, quod nonnulli civitatē Castellii esse affirmant, Typharium ab antiquis appellatum, Pontifex in demortui Innocentii locum omnium consensu creatur, eo maxime tempore quo in Asia Balduino rege vita functo Andegavensium Comes Fulco, Balduini gener tertio loco, si ordinē successionis inspicias, regnum Hierosolymitanum accepit, quod duorum etiam filiorum virtute fretus aliquamdiu acerrime tutatus est. Nam cum Turci sinum Persicum incolentes, in agrum Antiochenum incursiones fecissent, eos non solum fudit rex Fulco, verum etiam ex his ad tria millia interfecit, totidemque cepit. Hac autem clade excitus Alaph genere Turcus, Babylonū auxiliis fretus,

is. Edeſſam Meſopotamiæ civitatem, Arach ab
 hebræis vocatam, invaſit: quã antea diximus Bal-
 uinum à fratre Gothifredo precibus obtinuiſſe.
 Capta eſt autem urbs, & à Barbaris crudeliter di-
 cepta, occiſis omnibus Chriſti fidem abnegare re-
 ſiſtantibus, ſupratis etiam nobiliſſimis matronis
 ſuper altari ſancti Iohannis Baptiſtæ, quod ſciebãt
 noſtris pie ac ſanctè cultum fuiſſe. Sed neſcio quo
 modo dum parantur copiæ, Fulco in venatione lepore
 concitate nimium & incaute inſequens caſu e-
 ſt moritur: cui filius Balduinus ejuſdem nominis
 tertius in regno ſucceſſit. Celeftinus autem pontifi-
 catus ſui menſe V. moritur, ſepeliturque in La-
 teranenſi baſilica, unã tantum re felix, ob brevitatem
 temporis (ut arbitror) qui nullis ſeditionibus
 toto ſuo pontificatu vexatus fuit.

LV CIVS II. PONTIF CLXXIII.

Lucus ſecundus, patria Bononiensis, patre
 Alberto, eo tempore pontificatum iniit, quo
 Edeſſæ urbis everſio nunciata eſt. Ea enim civitas
 Edeſſa eſt, ad quam Tobiam miſiſſe filium Gabe-
 o ſacræ literæ teſtantur, quamque Thaddæus Apo-
 tolus ad fidem Chriſti convertit: & in qua beati
 Thomæ oſſibus ornata Abagarus regnũ obtinuit,
 qui datis ad Ieſũ literis, ſcripta manu Dei reſponſa
 accipere meruit. Hac vero clade audita Bernardus
 Claravallensis vir & ſanctitate & doctrina (ut dixi)
 inſignis, patrociniũ religionis chriſtianeꝝ aſſumens,
 principes omnes Chriſtianos tum nunciis adhorta-
 tus eſt, ut Crucem in Saracenos Chriſti vexillũ ſu-
 merent. Hanc ob rem Conradus Suevus qui Lo-
 thario in regnũ Romani nominis ſucceſſerat in mi-
 ſiſſiã nomen dedit. Dum hæc autem pro fide Chri-
 ſti

sti in Gallia & Germania pararentur, Rogerius Pō-
 tificum negligentia in Italiā reversus, quæ amise-
 rat brevi recuperavit, nullo repugnante: quæ ex re
 copiis deinceps & animis auctus classe in Africam
 trajiciens, adeo regem Tunessii vexavit, ut homi-
 nem data pace persolvere tributum quotānis coe-
 gerit, quod certe ad triginta annos continuo exe-
 git. Conradus vero magno cruce signatorum
 comparato exercitu, Constantinopolim perve-
 niens ab Emanuele secundo Græcorum Impera-
 tore precibus compellitur, nullo comparato com-
 meatu, Iconium statim ducere: se enim præstatu-
 rum omnia quæ exercitui necessaria erant, Ema-
 nuel pollicebatur. Obsessa est urbs natura & artifi-
 cio munita aliquamdiu atque acriter. Verum cum
 scelestus Imperator, Græco usus ingenio, gy-
 psium farinæ miscuisset, ex eaque re panis fieret,
 quo exercitus Christianorum aleretur, tot statim
 milites periere, ut re infecta, relicta obsidione, in
 Thraciam secedere oportuerit. Hoc tamen emo-
 lumentum illa expeditio præstitit, quod Balduinus
 quartus Hierosolymitanus rex animo auctus, Af-
 caloniam diu obsessam tandem vi cepit, cum pau-
 lo antè Gazam urbem antiquissimam penitus ab
 hoste derelictam ædificasset, incolendamque fra-
 tribus Templariis concessisset. Ausus quin etiam
 idem Balduinus Turcorum Satrapas Hierichonti-
 nos infestantes propulsare, quorum de numero
 unico prælio ad quinque millia interfecta referun-
 tur. Noradinum quoque Damascenæ militiæ prin-
 cipem Hierosolymitanum agrum vexantem, tanta
 clade superavit & persecutus est, ut ægre Christia-
 ni retenti sint, quo minus unà cum hoste Damasci

ci mœnia ingrederentur. Ad Lucium Pontificem redeo, qui interim nil prætermittebat, quod ad tantam expeditionem, tamque necessariam pertineret. Credo ego hominem ipsum miro amore excitatum retinendæ Hierusalem, quod tituli sanctæ crucis in Hierusalem presbyter, Cardinalis, Pontifex creatus fuerat, quam quidem basilicam totam ferme restituit. Ejus præterea consensu in Gallia synodus Episcoporum quorundam & Abbatum facta est contra Baliardū philosophum peripateticum, virum multæ doctrinæ, non bene in quibusdam cum fide nostra sentientem, qui præterite etiam Ludovico rege, rationibus victus, non modo sententiam mutavit, verum etiam monasticam vitam & religionem induit, ac deinceps inà cum quibusdam discipulis in loco deserto sanctissime vixit. Lucius autem pontificatus sui mense XI. die III. moritur ac in basilica Lateranensi sepelitur.

EUGENIUS III. PONTIF. CLXXIII.

EVgenius tertius, Pisis oriundus, sancti Anastasii Abbas, in monachum antea à Bernardo viro sanctissimo electus, in Ecclesia sancti Cæsarei Pontifex creatur. Nam cum haud satis inter Cardinales constaret, quem potissimum è numero suo deligerent, divino nutu perciti virum sanctissimum Eugenium deligunt. Qui ubi Romanos instare minis etiam cognovit, quo sui confirmarentur senatores, ad Farfense monasterium noctu in Sabinos abiit, comitante Cardinalium cœtu, ibique consecrationis munus suscepit. Verum cum postea Romanorum non minas tantummodo sed etiam facta contemneret, senatoris ipsos eo per-

pulit, ut petita pace magistratu se abdicarent. Romanam itaque rediens, ubi intelligit Romanos nequaquam bono animo, sed fraude in gratiam secum rediisse, insidias veritus Tibur dilabitur, fugientem Romam telis & sagittis insequuntur. Postea vero Pisas profectus navigio in Franciam contendit, regemque Ludovicum cruce signatum in Turcos & Saracenos animat, quem Constantino-polim cum exercitu profectum non secus Emanuel fraude circumvenit, quam olim Conradum Suevum, persuasum enim iniquo tempore ducere copias per deserta Syriæ, eo necessitatis eum compulit, ut lacerum exercitum difficultate & inopia rerum Antiochiam, re infecta, ducere coactus sit. Hæc ob rem Rogerius Siciliæ rex Emanueli infensus classe in Græciam delatus, Corcyram insulam, Corinthum, Thebas & Euboiam de imperio Emanuelis occupat, duxissetque eodem animo Constantinopolim, ni Veneti instructa in Hadriatico sexaginta triremium classe, quo minus id faceret prohibuissent. Flexit itaque Rogerius ad littora Asia Deo volente. Nam tum forte Saracena classis Ludovicum regem Franciæ circumvenerat, qui non longe à portu sancti Simeonis solvens Palæstinam petiturus erat. Rogerius itaque barbaros in angusto nactus oppugnat & vincit, Christianumque regem cum exercitu ab interitu liberat. Interinvenit classis Veneta quæ Emanueli admodum favebat, ea loca recipit quæ Rogerius occupaverat immunitaque ac sine ullo præsidio reliquerat. Rogerius autem dimisso apud Ioppem Ludovicum Constantinopolim delatus, suburbia vidente Emanuele incendens eousque victoria delatus est.

& ædes Imperatoris aliquamdiu oppugnave-
 rit, & poma ex hortis ejusdem manu legerit. Ve-
 rum cum postea inde in Siciliam incomposita
 classe abiret, in Venetos incidens instructos & ad
 dimicandum paratos, ex suis triremibus XX. ami-
 tit, ægreque fuga sibi salutem quæsit. Interim
 vero Conradus, Ludovicus & Balduinus junctis
 copiis animisque, Damascum magnis conatibus
 obsident; quam urbem seruos Abrahæ fundasse
 constat, loco campestri naturaque arido, sed ar-
 tificio ubere atquo foecundo. Ager enim effos-
 sis cuniculis ductisque fistulis, unde irrigari po-
 test, miram ubertatem præ se fert. Parvus amnis
 in regione unicus non longe ab urbis mœnibus
 præterlabens lingulam quandam facit, in qua no-
 stri castra posuerant, unde facile cohibere ab
 aquatione oppidanos poterant: verum Assyrio
 quodam persuadente, cui maxime Balduinus in
 rebus arduis credebat, castra ad alteram urbis par-
 tem transferuntur: quod diceret facilius irrum-
 pî hostium mœnia eo loci posse, utpote minus mu-
 nita. Motis itaque castris Damasceni repente
 stativa nostrorum occupant ac muniunt, no-
 strosque ab aquatione & comœtu prohibent.
 Quare cum siti fameque laboraretur, tandem
 non sine contumelia obsidionem solvunt: Hiero-
 solymam Balduinus, in Europam Ludovicus,
 & Conradus comminutis variis casibus exerci-
 tibus revertuntur. , millesimo centesimo quin-
 quagesimo secundo Salutis anno: veneratum
 Romam Eugenius, excisis ad expeditionem chri-
 stianis, qui egregio apparatu & magna civium
 charitate susceptus est. Tarracina autem, Setia,

Norbano ac Fumonis arce receptis, quæ loca hostes ac tyranni circunquaque positi occupaverunt Tibur recreandi animi gratia concessit. Vbi non ita multo post Pontificatus sui anno octavo, mense quarto, die vigesimo moritur: cuius corpus Romam delatum, magna (ut decebat) pompa in basilica Petri sepelitur. Ejus autem jussu & impensa extracta est porticus, vel restituta potius, sanctæ Mariæ ad Præsepe, quemadmodum ex inscriptione apparet.

A N A S T A S I V S. III. P O N T I F. C L X X V.

A Nastasius quartus, patria Romanus, patre Benedicto, Abbas antea sancti Ruffi Veliternæ diœcesis, ex Cardinali Pontifex creatur, eo potissimum tempore quo Alphonfus Hispaniæ rex ab expeditione Hierosolymitana rediens moritur, in ejusque locum sufficitur Sanctius filius, cui paulo post mortuo pro Christi fide in Arabia bellum gerenti, Ferdinandus frater in regno succedit. Anastasius autem pontificatum adeptus, & calicem pulcherrimi operis magnæque æstimationis Lateranensi basilicæ condonavit, & ædes egregias apud Pantheon, quod sanctam Mariam rotundam vocant, brevi ædificavit. Plura quoque mente destinaverat, tum ad dignitatem Ecclesiæ, tum ad ornatum urbis Romæ pertinentia, si ei aliquandiu vivere licuisset. Fecit tamen cum spes ex concepta, tum Richardi de sancto Victore doctrina, ne ejus tempora ignobilia viderentur. Richardus enim doctor insignis multa & graviter & copiose tum scripsit, præcipue vero librum de Trinita-

nitate. Habuit & sermones ad populum non minus docte quam eleganter. Laboratum hoc etiam tempore in tota ferme Europa fame est, Anastasio Pontifice & clā & aperte pauperibus ipsis elemosynas præbente, qui pontificatus sui anno uno, mēse quartodie quarto & vigesimo moritur, sepeliturq; in Lateranēsi basilica concha porphyretica.

H A D R I A N U S. III. PONTIF. CLXXVI.

HAdrianus quartus, natione Anglicus, Albanus episcopus & Cardinalis ab Eugenio creatur, quod in Novergiam missus prædicando, & bene monendo provinciam illam ad Christi fidem redegerat. Mortuo deinde Anastasio Pontifex creatus, tentatusque à Romanis tum precibus, tum minis, ut consulibus liberam urbis administrationem relinqueret, id se facturum constantissime renuit. Instabat Romanus clerus, ut in Lateranum proficisceretur faciendæ cōsecrationis causa, quod etiam facere recusavit, nisi prius Arnoldus Brixianus hæreticus, ab Eugenio antea damnatus, ex urbe pelleretur. Hoc autem ægre ferens populus Cardinalem sanctæ Pudentianæ ad Pontificem viâ sacra proficiscentem uno atque altero vulnere afficiunt. Hanc ob rem iratus Pontifex, eos acerba etiam execratione persecutus est, quoad mutata sententia, & Arnoldum ab urbe pepulere, & consules abdicare se magistratu coegere, relicta Pontifici administrandæ urbis libera facultate. Interim vero Guilielmus Siciliae rex, qui mortuo Rogerio successerat, Beneventana suburbia, Ceperanum Baucumque in Hernicis de ecclesia occupat. Ob quam rem indignatus Pontifex regem gravi ana-

themate notat, ejusque ditioni subjectos omni sacramento liberat, quo facilius à rege deficerent, nullo jurejurando astricti. Fœdericus autem primus hoc tempore ex gente Sueva Imperator creatus, Cisalpinam Galliam cum exercitu ingressus, cum Dertonam haud satis imperio obtemperantem aliquandiu obsessam, vi tandem cepisset, magnaue celeritate Romam versus iter statim fecit. Pontifex autem, Viterbii tum agens, confirmaturus in fide ecclesiasticas civitates circumquaque positas, Orvetum & civitatem Castellanam adiit. Verum cum postremo se imparem tanto exercitui cerneret, pace per internuncios composita, in agro Sutrino Imperatori fit obviam: qui ex equo descendens, eum ut verum Christi vicarium salutat. Cum vero ad urbem venissent, & Pontifex in basilica Petri Fœdericum Imperii corona donaret, populus Romanus, clausis tum portis ne quid tumultus excitaretur, per Hadriani pontem vi erumpens, Teutonicos cum Pontifice præter eorum voluntatem sentientes, passim cædit. Excitus quidem tanto tumultu Imperator in tromisso exercitu, qui in pratis Neronianis confederat, Romanos ex Vaticano in urbem retrudit multis cæsis captisque, Pontificis tamen precibus Imperator lenitus, captivos incolumes dimittit. Verum cum postea (ut mos est) ituri simul ad Lateranum Pontifex & Imperator essent, fierique id nequaquam tuto viderent, Romanis ad arma spectantibus, Mallianum simul proficiscuntur: ubi transmissis flumine, per Sabinos & pontem Lucanum ad Lateranum pervenientes solennia persolvere. Dum hæc autem Romæ agerentur,

Tibur:

Tiburtini ad Imperatorem venientes, se ac omnia ei sponte dedunt. Verum cum Imperator intellexisset, urbem illam ad pontificatum pertinere, eandem Hadriano statim restituit, neque ita diu immoratus in Germaniam rediit. At Pontifex à proceribus Apuliæ rogatus, Beneventum se contulit, majoremque regni partem sua tantum præsentia Guilielmo abstulit. Interea vero Paleologus vir quidem nobilitate insignis, Emanuelis secundi Imperatoris Constantinopolitani nuncius & orator, Anconam primo navigio delatus, terra deinde Beneventum petiit, Pontificique Imperatoris nomine sponte obtulit auri libras quinque millia, fugaturum se ex Italia Guilielmum, si tres maritimæ in Apulia urbes ei ex fœdere, rebus bene gestis, darentur: Quod ubi Guilielmus rescivisset, Pontificem ad misericordiam cohortatus, pollicetur non modo se restitutum quæ de Ecclesia abstulerat, verum ultro quædam alia condonaturum, Romanosque Ecclesiæ rebelles in officio retenturum, si utriusque regni titulis tam citra quam ultra Pharum positi insignior fieret. Facere id quidem Pontifici nequaquam licuit, adversantibus quibusdam Cardinalibus. Hanc ob rem Guilielmus instructo exercitu Apuliam hostili animo ingressus, cum omnia ferro ac flamma consumpsisset, in Græcos & Apulos movens, qui apud Brundisium castra posuerant, eos facile superat: vnde Salentini Apulique omnes deditioem statim fecere. Pontifex autem Cardinalibus infensus, qui obstiterant, quo minus pax componeretur, Guilielmu

in gratiam recipit, eidemque utriusque regni titulos ascripsit, adhibito prius sacramento, se nil deinceps moliturum quod Ecclesiam Romanam offenderet. Rebus autem ex sententia compositis, Pontifex per Cassinates, Marfos, Reatinos, Narnienses, Tudertinos iter faciens, ad Orvetum tandem pervenit primus pontificū Romanorum: à quo ea urbs & inhabitata & cultior reddita est. Cum vero instantibus Romanis ad urbem rediisset, vexareturque à consulibus, libertatem Romanam restituere conantibus, Arignamum petiit: ubi non ita multo post moritur pontificatus sui anno III. mense X. relicta magno in precio Ecclesiæ Romanæ ditione. Nam & circa lacum sanctæ Christinæ multa castella munivit, & Radicophanum quod nunc Senenses obtinent muro & arce propè inexpugnabile reddidit. Horum autem temporum historiam scripsit satis eleganti stylo & oratione Richardus Cluniacensis monachus, quem alii scriptores non parum laudant. Corpus autem Hadriani Romam delatum, in basilica Petri sepelitur non longe à sepulchro Eugenii Pontificis.

ALEXANDER. III. PONTIF. *CLXXVII.*

Alexander III. patria Senensis, patre Ranuccio, mortuo Hadriano duorum & viginti Cardinalium suffragiis Pontifex creatur, licet Octavianum Romanum civem tituli sancti Clementis presbyterum Cardinalem Victorem appellatum tres tantum subrogaverint, unde schisma ortum est. Tum vero Alexander ne diutius seditio illa cum pernicie ecclesiæ Romanæ protraheretur,

Fœdericum Imperatorem Cremonam tum obsidentem, per legatos rogat, ut interposita autoritate Imperatoria seditionem tollat. Respondit ille utrunque Pontificem Papiam ire oportere, quò & ipse proficisceretur cognoscendæ disputationis causa. At vero cum Alexander accepto tali responso Anagniam se contulisset, Octavianus Anagniam occupat: Tum Imperator indignatus quod dicto suo Pontifex non obtemperasset, episcopos duos ad Alexandrum mittit, qui eum non Pontificem, sed Cardinalem appellatum ad concilium citarent. Hi autem ab Alexandro confutati & rejeçti, ad Octavianum statim se conferunt: eumque Papiam perducunt, ut haberent quem Alexandro objicerent. Habito deinde concilio, Fœdericus Octavianum Pontificem confirmat, eumque equo albo insidentem per urbem Ticinensem ducit, & de more adorat. Qua injuria Alexander permotus, præmissa admonitione Octavianum & Federicum anathematis vinculo colligat, literasque mittit ad Christianæ reipub. principes & populos, quibus intelligant, id à se jure ac merito fieri. Rediens deinde Romam Alexander pontificatus sui anno secundo, multos adversarios in urbe invenit, in se cornua palam erigentes: quod Fœderici exercitus præter urbem veterem & Anagniam, omnem Ecclesiæ ditionem jam occupaverat. Quare Alexander, adhortante etiam Philippo Francorum rege, Tarracinam profectus, conscenso navigio, ad eam rem mandato Guilielmi Siciliae regis parato, in Franciam contendit: conventuque in Claromonte habito, anathema in

Imperatorem & Octavianum factum statim enu-
 ciat. Dum hæc autem in Eurôpa agerentur, mor-
 tuo apud Hierosolymam Balduino tertio, *Alme-*
ricus frater statim regnum accepit, ne ob inter-
 regnum in tanta barbarie & perfidia aliquid no-
 vi exoriretur. Verum compositis pro tempore
 rebus in *Aegyptios* ducens, *Drogonem* copia-
 rum præfectum, edita ingenti cæde, statim
 superat: *Alexandriamque* obsidet, quam *Tira-*
cinus Soldani Saracenorum regis præfectus in
 suam potestatem fraude redegerat, *Alexandrini*
 autem cum nec diutius pati obsidionem possent,
 nec subjici Christianorum imperio vellent, *Alme-*
rico se hac conditione commisere, ut in Soldani
 potestatem, pulso *Tiracino* tyranno, redigerentur.
Almericus itaque ingenti pecunia recepta Solda-
 no urbem restituit. Verum cum secum fraude ho-
 mo ingrarus ageret, nec pactam pecuniam præ-
 staret, in eum ducens, *Cares* urbem, nunc *Cai-*
rum appellatam, obsidet. *Fœdericus* autem ty-
 rannica potestate usus, direpta *Dertona* & *Me-*
diolanum solo æquavit: unde translata *Mago-*
rum corpora *Coloniam* tum crediderim à *Ro-*
dulpho *Coloniensium* Archiepiscopo, & *Cre-*
monenses magnis incommodis affecit. Quare
Veronenses, *Vincentini*, *Patavini*, *Veneti* com-
 muni periculo moti, decrevere, ne amplius ul-
 la auxilia *Federico* *Cisalpinam* vastanti præsta-
 rentur. *Fœdericus* itaque ira incensus, *Veron-*
nam ducens oppugnandæ urbis causa, cum eò
 pervenisse aliarum urbium auxilia intellexisset,
 retrocedens, ac *Papiam* sese recipiens, literis &
 nunciis *Franciae* regem adhortatur, ut tollendi

schismatis causa Alexandrum secum ad concilium ducat, quo & se unà cum Victore profecturum pollicetur. Apud Divonem locus est ubi Savo fluvius Gallos à Germanis dividit. Is locus concilii est habitus, quò Fœdericus, rebus Italiae pro tempore compositis, profectus cum Octaviano est, Scotiae ac Bohemiae regibus, magnisque armatorum copiis stipatus. Verum cum Alexander ad id se profecturum concilium recusaret, quod ipse non indixisset, Turonique id inchoasset, Federicus irae ac minarum plenus in Germaniam rediens, Octavianum quem paulo post secuturus erat in Italiam misit: quo quidem Lucae mortuo Guido Cremensis in Antipapam Octaviano subrogatur. At vero Romani creatis consulibus, Alexandro Pontifici amicis, eum statim ex Francia revocant, qui primo in Siciliam, mox Romam navigio delatus, congratulantibus omnibus perbenigie suscipitur. Adventu autem Alexandri Cisalpinæ Galliae populi in spem libertatis erecti, anno MCLXV. in Federicum, saeve nimium imperantem, arma sumunt, praesidiaque ejus ex arcibus quibusdam dejiciunt. Verum Fœdericus comparato magno exercitu in Italiam veniens, praeter spem nulli noxius, trajecto ratibus Pado, in agrum Bononiensem descendens copias partitit. Cohortes enim quasdam Lucam misit, quarum praesidio tutus Antipapa esset, qui tum Lucae erat. Ipse vero cum reliquo exercitu Anconam profectus urbem aliquandiu obsidens, in suam tandem redegit potestatem. Interim vero sociae Cisalpinæ Galliae civitates, Mediolanum restituant ac muniunt: Laudense,
Medio-

Mediolanensium hostes in societatem recipiunt, quo facilius Federico resistere possent, si in eos moveret. Verum Federicum major cura incessit. Mortuo enim Guilielmo Normanno, Siciliae rege, Emanuel Græcus Imperator legatos ad Pontificem misit, qui ei pollicerentur, & magnas copias in Federicum, & unicam mentem omnium Græcorum cum Ecclesia Romana convenientem, ut Orientalis cum Occidentali eadem fieret, si pateretur imperium Romanum, antea divisum, in unum corpus redigi. Legatis autem quod sit responsum haud satis constat, cum bellum inter Romanos, Tusculanos, atque Albanos ortum, Pontificem impediverit, quo minus certum responsum legatis daret. Nam cum Tusculani Albanique pendere Romanis tributa immoderatus imperata recusarent, incensus ira populus Romanus reclamante Pontifice, populariter in Tusculanos movent. Tusculanorum rempub. tum maxime gubernabat Aino Comes, quem Rogerius Ducatu Apuliae dejecerat. Is itaque, in re militari peritus, accersitis Germanis, qui apud Nepesum Sutriumque confederant, tanta Romanos clade affecit, ut deinceps vix se tueri mœnibus, nedum hostem foris laceffere potuerint. Tum vero Federicus ulciscendi injurias (ut ipse dicebat) ab Alexandro acceptas occasionem nactus, Ancona descendens, Romam movet. Peditibus autem in pratis Neronianis castris, irrumperere suburbium Vaticanum conatus, à familiaribus Alexandri constantissime repellitur. Sequenti vero die, basilicam Petri incendisset, si æditui furentem ac jam facem intentantem admisissent. Pontifex autem

haud

aud satis tuto in Laterano consistens, quod jam-
 am irrupturos Germanos videbat, in ædes Fre-
 gepanum ad Palladium divertentes confugit.
 Cum vero Guilielmus Siciliae rex magni Guiliel-
 mi filius, audito Pontificis discrimine, magnam
 pecuniam & triremes duas paratissimas ei mi-
 sit: Instabat cum populo Romano Federicus,
 qui pacem promittebat, ut de duobus Pontifici-
 bus digniorem eligeret, altero eliminato & reje-
 cto. Quæ res certe cum tota ad Federici nutum
 spectaret, Pontifex noctu abiens navigatione,
 salutem sibi fuga quæsit. Cajetam primo, mox
 Beneventum delatus. Expulit & Federicum ab
 urbe Roma pestis, qua passim veluti pecora &
 ires & milites oppetebant. Venienti autem in
 Cisalpinam Galliam Federico imperatori fœde-
 ratæ civitates cum exercitu obviam fiunt: quos
 citius nimium instantes detrectato certamine
 studiose vitans, in Germaniam pervenit. Abeun-
 te itaque Federico, sociæ civitates Alexandriam
 ille nomine Alexandri Pontificis nuncupatam, a-
 pud Rouretum, Taro amni adjacentem, paribus
 annis impensa que conduat: in eamque ex omni-
 bus civitatibus quindecim millia hominum ad in-
 colendum mittunt, divisis agris viritim, partitisque
 in urbe locis ad ædificandum. Romani autem ac-
 ceptæ cladis memores, abeunte Fœderico Albam
 in capiunt ac diruunt. Idem etiam in Tusculanos
 fecissent, ut Pontifex eos nunc minis, nunc execra-
 tionibus à tanto facinore deterruisset. Misit tum e-
 iam Emanuel Imperator Constantinopolitanus
 alios oratores, qui majora pollicebantur, si Ponti-
 fex in sententiam suam descendisset: quibus Alex-

anderita respondit, se nolle id in unum conjungere, quod olim de industria majores sui disjuxissent. Moritur interim Guido Cremensis Antipapa in basilica sancti Petri: quam magno Federici præsidio adhuc obtinebat, cujus in locum à seditiosis quibusdam sufficitur Iohannes Sarmien- sis Abbas ex Pannonia, vir pridem furto infamis, cuique Aino Comes, sibi timens ob cladem antea Romanis illatam, Tusculum tradidit, montem Flasconem ex pacto recepturus. Verum cum Aino à Flasconensibus non reciperetur, recusarentque Tusculani Antipapam recipere, rediens omnino excluditur. Inde vero ad Alexandrum, qui tum Verulis erat, abiens, jus omne suum quod in Tusculo habebat ei condonavit. Vnde Tusculani publico etiam decreto ac concilio adhibito Pontificem recipiunt, quo in loco Henrici Angliæ regis oratores auditi sunt, regem suum purgantes, quod falso diceretur in necem beati Thomæ Archiepiscopi Cantuariensis conjurasse. Hanc ob rem Pontifex cum non facile oratoribus regis crederet, in Angliam duos Cardinales cum magna potestate mittit, qui rem ipsam diligenter inspicerent, quibus certe rex, omisso Hybernico bello, quo erat implicitus, honoris causa apud Normanniam occurrit: reque discussa ad hoc ventum est, ut Henricus juramento adhibito, cum non satis de facto constaret, sese purgaverit, promiseritque se poenitentiam pro nece sanctissimi viri acturum: cujus etsi fuisset insons atque inscius, occasionem tamen præstitisse sit visus, quod viventem simultate & odio persecutus sit. Additum prætere ut CC. milites Hierosolymam

mitteret, qui suis auspiciis, suaque impensa per annum contra Saracenos dimicarent: utque ipse triennio cum quanto posset exercitu contra Barbaros bellum gereret: libertatem ecclesiasticam in suo regno tueretur, adpellationibus ad curiam Romanam factis non adversaretur. His autem rebus jurejurando confirmatis regni Anglici titulum in se atque in hæredes suos transferri meruit, Pontifice annuente. Hinc autem observatum est, ut omnes Anglici reges à Romano Pontifice regni iura recognoscant. Alexander autem diu cum Romanis colluctatus, cum diceret se urbem eorum pace ingressurum, nil amplius quam rem divinam curaturum, ommissa eis cura rerum secularium: cum id etiam non impetraret, Segniam proficiscitur: ubi auditis legatis qui ex Anglia venerant, cognitisque beati Thomæ miraculis, eum in numerum Sanctorum refert. Federicus autem in Italiam per montem Citisium rediens, Secusam dolo captam diruit: Astenses timore perculsos in deditorem accipit: Alexandriam menses quatuor gravi obsidione premens, magnum incommodum ab erumpentibus accipit. Postea vero pertæsus longitudine laborum in die Paschatis obsidionem solvens, Papiam venit: ubi de pace Italiae est actum, interposita pontificis autoritate, quam Veneti cum Imperatore Constantinopolitano antea sentientes libenter amplexi sunt, obviolatum à Græcis jus gentium. Henricum enim Dandalum civem suum legatum ad Emanuelem missum tamdiu candentia ænea inspicere coegere, quoad oculorum aciem amitteret. Interea vero Almericus Hierosolymitanus rex Cairum obsidens.

dens, quamvis spe potiundæ urbis non careret, tamen ingenti pecunia accepta, obsidionem solvit in Ascalonam movens, quam paulo post reitem infecta reliquit, quod com meatibus indigeret: quodque etiam milites fessos diutino & gravi labore cerneret. domum autem rediens cum non diu supervixisset, moriens filio Balduino regnum reliquit. Qui etsi lepra ac quidem vehementi laboravit, regnum tamen constantissime ac prudentissime gubernavit. Alexander autem Pontifex, cum jam pacata esse omnia existimaret, Alexandriae novæ urbi Episcopum dedit, anno Salutis nostræ millesimo centesimo septuagesimo quinto. Verum non ita diu Fœdericus in Italiam cum magnis exercitibus descendens, omnia statim infecta reddidit, Mediolanenses tamen, adjuvantibus sociis omnibus, ejus copias ita attrivere frequentibus præliis, ut paulum abfuerit, quin ipse quoque Imperator subfosso ejus equo interficeretur. Ex Papiensibus autem & Commensibus, qui Imperatori favebant, multi desiderati sunt. Ipsum vero Papiensem Episcopum pallii & ferendæ crucis dignitate privavit Pontifex, quia in partes Imperatoris declinaverat. Tum vero Federici proceres arbitrati id ei accidisse, quod Ecclesiam Dei persequeretur palam minari, se in patriam redituros, ommissa tam iniqua militia, ni propere cum Pontifice in gratiam rediret. Dum itaque pax in Italia tractaretur, in locum Noradini Saracenorum regis demortui, Saladinus vir fortissimus sufficitur: qui rege Aegypti armis capto atque occiso, Aegyptum statim ac Syriam suo adjecit imperio. In Christianos deinde movens, nequaquam cer-

e tali fortuna usus est. Nam primo prælio apud
 Ascalonam, secundo ad Tiberiadem duce Bal-
 duino superatur. Comparatis deinde copiis con-
 tra Emanuelem in Siciliam profectum exercitum
 movet, quem simulata fuga in angustas conval-
 es protractum; superat & capit: eaque conditio-
 ne omittit, ut quæ in Asia ceperat, statim dimit-
 teret. Convenerat jam Venetias Alexander com-
 ponendæ pacis Italiæ causa, eo & Federicus ac-
 cedens in vestibulo sancti Marci Pontificis pedes
 osculatur: simul deinde ad Altare majus pro-
 cecti, accepta dataque salute, de fœderibus pa-
 cis inter se multum diuque collocuti sunt, quæ
 postea sequenti die ex sententia confecta est.
 Abiens deinde Imperator cum bona Pontificis ve-
 nia, Ravennam primo, mox Bertonorum se con-
 sulit: quod oppidum cum retinere ob opportu-
 nitatem loci instituisset, rogatu Alexandri Eccle-
 siæ tandem restituit. Abiens quoque Venetiis Ale-
 xander cum triremibus XIII. Guilielmi Siculi, &
 III Venetorum, ornato ob beneficium acce-
 ptum eorum summo magistratu insignibus quibus-
 dam & muneribus, Sipontum primo ventis de-
 atus, atque inde Trojam & Beneventum per
 Cassinensem saltum Anagniam se contulit: ubi
 non diu immoratus Tusculum petens, de abro-
 gandis COSS. agere cum Romanis cœpit ante-
 quam pax componeretur. Verum quia res in Lan-
 guum protracta tolli difficillime videretur, pacti
 sunt, ut non prius electi à populo COSS. ma-
 gistratum inirent, quam in verba Pontificis jura-
 rent, se Ecclesiæ Romanæ fidelissimos fore: ni-
 hilque unquam molituros quod dignitati pontifi-

ciæ obesset. Hoc itaque modo rebus compo-
 sitis Pontifex tertium Romam profectus, pro-
 deunte obviam gratulationis & honoris causa ho-
 noratissimo quoque, concilium statim in Latera-
 no concelebrat: tum ut mores curiæ jam nimi-
 licentia labefactatos componeret, tum vel maxi-
 me ut decerneretur sub anathematis pœna, ni-
 quis ferram, ligna armave infidelibus & à religio-
 ne nostra alienis importaret. Moriens hoc fer-
 tempore Emanuel Constantinopolitanus Impera-
 tor, Alexium filium hæredem imperii reliquit
 Andronico Græco regia progenie tutore dato: qu-
 aliquot annis imperium sapienter & summa cum
 fide administravit. Eius quoque consensu Philip-
 pus Franciæ rex Hagnetem filiam adolescenti in
 matrimonium locat. Balduinus item quartus hu-
 jus nominis Hierosolymitanus, quo rem suam
 stabiliorem redderet, sororem Sibyllam Guiliel-
 mo Montisferrati Marchioni, cognomento Lon-
 gaspata, viro in re militari præstantissimo, in
 uxorem collocat: arbitratus si opus esset Guiliel-
 mum ipsum cum aliis Christianis principibus re-
 suæ laboranti opem statim allaturum. Interim
 vero Alexander post longos & assiduos labores
 cum jam quieturus à tyrannicis perturbationibus
 videretur, pontificatus sui anno XXI. die XIX
 Romæ moritur, sublatis prius è medio IIII
 schismaticis Pontificibus: quorum seditionibus
 Ecclesia Romana sæpe subversa est.

LVCIVS. III. PONTIF. CLXXVIII.

LVcius tertius, natione Tuscus, Luca urbe
 gente nobili oriundus, omnium consensu
 e

o tempore pontificarum iniiit, quo Andronicus
 ræcus, quem diximus Alexio pupillo tutorem
 atum, pulsus Latinis, qui puero favebant, Con-
 antinopolitanum imperium usurpavit, necato
 undis puero, dum laxandi animi causa parvo
 avigio huc illuc temere dilabatur. Præterea ve-
 o ne facinore partam tyrannidem amitteret, fa-
 nus haud parvum addidit. Nam proceres o-
 nes, quorum virtutem suspectam habebat, bre-
 interfecit. At vero Guilielmo Longaspata Hie-
 solymis mortuo, Balduinus rex nepoti con-
 ulturus Sibyllam novo marito collocat Guidoni
 usigniano, è Pictavorum gente oriundo, hac
 amen lege, ut se mortuo Guido pro nepote Bal-
 uino quoad pueritiam supergrederetur, regnum
 ubernaret: illudque deinceps nepoti traderet.
 agebantur hæc omnia Lucii Pontificis autoritate,
 ui ad Christianam rempub. pertinere arbitraba-
 ur, principes Asiæ quam maxime inter se bene-
 olentia & affinitate connexos esse, quo facilius
 aracenis & Turcis in bello resisterent. Is tamen
 x urbe dejicitur, dum faventibus quibusdam ci-
 ibus Romanis abolere Consulum nomen anniti-
 ur. Fautoribus ejus in urbe deprehensis effossi-
 culi sunt. Accepta autem tam insigni contu-
 nelia Pontifex Veronam profectus, concilio
 abito, & Romanorum licentiam ac super-
 iam improbavit, & principes omnes Chri-
 tianos adhortatus est, ut nostris in Asia pro-
 ide Christi laborantibus succurreretur: ma-
 time vero, cum seditione principum nostro-
 um hostes freti, duce Saladino Hierosolymita-
 um agrum popularentur. Nam pulso Guidone

Lufigniano ab administratione regni ob superbiam Bertrando Comite Tripolitano tutore designato ad arma civilia res ipsa spectare videbatur. Non destitit tamen Pontifex & literis & nunciis eum adhortari, ut positis similitudinibus una mente eodemque animo, tandiu hostibus resisterent, quoad novae copiae in supplementum militiae submitterentur. Iam enim instante Heraclio Patriarcha Hierosolymitano, qui primo Veronam ejus causa ad Lucium venerat, deinde ad Philippum Franciae regem accesserat, milites cruce signati a tantam expeditionem mittebantur. Verum Guilielmus Siciliae rex iniquo tempore injurias Latinas ab Andronico Constantinopolitano Imperatore illatas ulturus, cum armato exercitu in Graeciam trajiciens omnia perturbavit. Nam & Thessalonicam Macedoniae urbem, vi cepit, & multas Graeciae Thraciaeque civitates variis calamitatibus affectas partim cepit, partim diripuit: nusquam occurrente Andronico, & Diis & civibus suis infesto, propterea quod multos occiderat, plerosque exilio damnaverat. Hac vero necessitate impulsus & coacti Constantinopolitani cives Isaac quidam regia progenie ortum est Peloponneso ad imperium vocant: qui Andronicum praelio superatum & captum variis cruciatibus interfecit. Quo sublato, Lucio Pontifici haud difficile fuisset, Guilielmum regem pace cum Isaac composita impellere pollicitationibus & praemiis, ut in Asiam transiret. Verum dum ob hanc rem nuntii ultro citroque mitterentur, Lucius vir optimus Pontificatus sui anno quarto, mense secundo, die decimo octavo Veronae moritur: sepeliturque magna adhibita

ompa ante Altare Cathedralis basilicæ. Hic autem Pontifex non immemor patriæ suæ, cum multis muneribus, tum divinis, tum humanis animam ornavit. Ab Imperatore enim Federico, quo cum in pace vixit, obtinuit, ne Hetrusciam quam moneta Lucensi uterentur, quemadmodum Longobardi solam Papiensem admitterent signatam Imperatoria nota. Nam Cisalpinos jam ante Pontifex Imperatori conciliaverat. Scribit Photolomes Lucensis & Petrum Comestorem, qui historiam utriusque testamenti conscripsit, & Iochimum Abbatem in Calabria apud monasterium Floris ab eo conditum in preciorum fuisse, doctrina & divinandi arte, quam sub ambagibus quibusdam præ se ferebat.

VRBANVS III. *POPTIF. CLXXIX.*

VRbanus tertius, patria Mediolanensis, patre Iohanne, è gente Cribella, pontificatum niens revocare ad concordiam Christianos principes primo annixus est, ne dissidentes à barbaris opprimerentur. Verum mortuo Balduino quarto, cepra laborante, non potuit Tripolitanus Comes tutor Baldui quinto designatus curam ejus suscipere, Sibylla pueri matre Guidoneque Lusigniano prohibentibus. Non supervixit diu puer: octavo enim mense post patrem moritur, cuius mortem tamdiu occultavit mater, donec largitionibus ac blanditiis in sententiam sui ipsius deducto Patriarcha & proceribus Guidonem creari regem obtinuit. Tulit eam quidem rem graviter & iniquo animo Raymundus Tripolitanus Comes, atque quo ei facilius ulcisci injurias suas li-

ceret, inducias cum Saladino paciscitur. Hoc itaque modo Tripolis & Tiberiadis & Galilææ principatus à Christianis avulsus est. Raymundo enim Comiti tum parebant ob uxorem quam nuper duxerat : & ne quid Salidino deesset, occasionem belli gerendi enixe quærenti Montis regalis Christianus princeps, qui ultra Iordanem longe ac late imperitans annonam & quidem abundantem Hierosolymis perpetuo subministrabat, inducias temere violavit. Hanc ob rem Saladinus venisse tempus ratus, quod maxime expetebat, comparato ingenti pedum atque equitum exercitu, ad Ptolemaidam castra ponens, cum Templariis in præsidio positis acerrime dimicat. Fuere superiores templarii, optimo tamen quoque de suis occiso. Nam & magister militiæ & plerique alii consilio ac manu prompti eo prælio cecidere. Auxit exercitum Saladinus, & à calamitate animum sumens, Templarios magis magisque urget. Hanc ob rem Raymundus haud satis Saladino credens, uxore relicta, quam firmissimo præsidio munierat, Tripolim reversus, in gratiam cum Guidone rediens, barbarorum inducias contempsit; quare Saladinus belligerendi occasionem nactus, Ptolemaida omissa in Tiberiadem suo juro movet. Instantibus itaque Christianis omnibus, maxime vero Templariis exercitus in hostem duceretur, Guido Rex in Saladinum movens, qui loco irriguo & amœno castra posuerat, repulsus ab hoste haud longe castra metatus loco iniquo & arido, sequenti die ad pugnam compellitur, ac magna clade superaturus labo-

aborantibus siti Christianis. In tam vero sinistra pugna capti fere omnes principes sunt, maxime autem Guido rex & Templariorum magister: quorum de numero multi securi percussi sunt. Hac itaque victoria potitus Saladinus, Aconem prope duxit: quam statim Christiani dedidere, cum singulis vestimentis abire permissi. Eadem quoque fortuna usus Berytum, Byblum ac maritima omnia occupat; soli Ascalonitæ munitionibus fisi responderunt, se non nisi post captam Hierosolymam deditorem facturos. Multum certe Saladini humanitas & fides Christianis obfuit. Nemo enim (adeo se æqualem omnibus præbebat) ejus imperium aspernabatur. Is itaque Ascaloniam movens decem dierum oppugnatione eam his conditionibus in deditorem accepit, ut reddito Guidone rege & Templi magistro, quos in vinculis habebat, civitatem deditibus incolis acciperet. Ut hæc autem deditio quam primū fieret Saladinus properabat, quod jam Tyrum pervenisse Conradum intellexerat Montisferrati Marchionem, cum classe ab Isaac Imperatore Constantinopolitano accepta, cujus sororem nuper in uxorem duxerat, eoque perventurum brevi suspicabatur Guilielmum Siciliae regem cum triremibus XL. At vero Thurci cum intellexissent tanta cum gloria Christianos à Saladino superatos, æmulatione gloriæ moti, Laodiceam profecti: urbe recepta, in Antiochenum agrum descendunt: quo in loco à Christiavis tanta clade superati sunt, quantam Saladinus Christianis intulerat. Oppugnabat tum Saladinus urbem Hierosolymitanam,

& quidem acriter: quam tandem ij qui in præsidio erant desperatis suppetiis, hac conditione dedere octavo & octogesimo anno, posteaquam a Gothifredo capta fuerat, ut tantum abeunti cuique ferre liceret, quantum suis tantummodo humeris sustinere posset. Migrantium Christianorum pars Tyrum, pars Antiochiam, pars Alexandriam delata est. Inde vero multi deinceps Sicula classe in Italiam delati sunt. Saladinus autem Hierosolymam ingressus, campanas primo è turribus dejecit, mox basilicas omnes præter Salomonis templum profanavit: quod prius quam ingrederetur aqua rosacea lavisse ferunt. Mansere Hierosolymis Christiani Asiatici, Syriani, Armenii, Iacobitæ, Georgiani, Græci permittente Saladino: qui relicto eo loci firmissimo præsidio Tyrum propere ducit: quam Guilielmus publico consilio, auxilioque defendendam acceperat. Hic itaque Siculæ classis auxilio fretus, Saladinum ab urbe repulit. Verum cum postea constaret hominem ferocem Antiochiam oppugnandæ urbis causa profectum, Urbanus Pontifex qui omnibus viribus annixus fuerat ne Hierosolymæ caperentur, Venetias comparandæ classis gratia proficiscens, dolore animi quem ex calamitate Christianorum acceperat, Ferrariæ in itinere moritur, pontificatus sui anno I. mense X. die XXV.

GREGORIUS VIII. PONTIF. CLXXX.

Gregorius VIII. patria Beneventanus, summo omnium consensu Pontifex creatus, statim nuncios & literas ad principes Christianos mittit, eos cohortatus, ut viribus
 omni-

omnibus unà secum comparato exercitu, terra marique Hierosolymam ab hostibus captam recuperarent. Quo vero id liberius fieri liceret, ipse Pisas statim proficiscitur, ut composita inter Pisanos & Genuenses pace, utrumque populum, bello maritimo præpotentem, in sanctam expeditionem concitaret. Verum dum hæc intentiore cura vir sanctissimus agit, Pisis moritur, pontificatus sui die LVII.

CLEMENS III. PONTIF. CLXXXI.

Clemens tertius, patria Romanus, patre Iohanne, cognomento Scholaris, pontificatum iniens statim de bello in Saracenos gerendo edictum proponit. Nam Saladinus secundam victoriæ fortunam secutus, jam civitates quinque & viginti de principatu Antiocheno ceperat: ipsamque Antiochiam corrupto largitionibus Patriarcha denique occupaverat. Hanc ob rem moti Christiani principes, bene admonente Pontifice, arma sumunt: quorum de numero præcipui fuerunt Federicus Imperator, Philippus Franciæ, Richardus Angliæ reges, & Otho Burgundiæ dux, subsequētib; multis Episcopis Archiepiscopisque. Veneti quoque & Pisani paratissimas eduxerunt classes. Venetæ præfuit Archiepiscopus Ravennas, Pisanæ Pisanus præsul. Guilielmus autem Siciliæ rex pacato à piratis mari annonam omnifariam ex Sicilia & Apulia proficiscentibus subministrabat. Frisones præterea, Dani & Flandrenses cum quinquaginta triremium classe inter navigandum ad Aphricæ littora flectentes, Sa-

racenos magnis incommodis afflixere, capta ac direpta Siluma eorum urbe. Bela autem Poloniæ rex salutem Christianorum consulens Ungariæ pacem dedit, quo omnibus proficisci facilius ad tantam expeditionem liceret. Tyrum jam pervenerant omnes, indeque paribus animis è Ptolemaida moverant, urbemque oppugnabant, tum superveniente cum magno exercitu Saladino, & à tergo & à fronte eodem tempore contra hostem dimicare necesse fuit. Pugnatum est diu atque acriter, & jam ad Christianos victoria inclinabat, cum equus è manibus gregarii cujusdam elapsus Christianis fugiendi initium fecit, arbitrantibus suos in fugam verfos. Verum Gaifredus Lusignianus ad custodiam castrorum relictus, eruptione facta & hostes repressit, & suis animum ad resistendum dedit. Constat tamen ex Christianis ad duo millia eo die cæsos fuisse. Periere item ex acceptis vulneribus Templariorum magister, & Andreas Bremensis Comes. Durante autem diutius obsidione, tanta fame obsidentes oppressi sunt, ut etiam ab hoste annonam peterent. Quare Saladinus bene gerendæ rei opportunitatem nactus, castra rerum omnium copia repleta sine ullo custode dimisit: ad quæ diripienda cum passim nullo servato ordine Christiani accurrissent, Saladinus rediens multos incautos & nihil tale opinantes opprimit. Non deserere tamen tam gravem & diutinam obsidionem Christiani, licet ad cætera mala, dysenteria quoque in castris laboratum sit, quo quidem morbo & Sibylla Guidonis uxor, & quatuor filii quos ex ea susceperat in castris periere. Interim

vero dum hæc in Asia agerentur, Guilielmus Siciliae rex Panhormi moritur: cujus regnum ad Ecclesiam recidebat, nullo legitimo hærede relicto: licet insulae proceres Tancredum statim suffecere ex Rogerio Normanno, & pellice quadam genitum, hominem certe tantæ socordiae, ut eum Guilielmus negaret ex Rogerio genitum. Repetiturus itaque sua jura Clemens pontifex copias eò celeriter misit: quibus dum Tancredus resistit, rapinis & cædibus omnia repleta sunt. Moverat jam copias suas in hostes Christiani nominis Federicus, & per Vngariam iter faciens Thraciamque, jam Constantinopolim pervenerat: quem certe Isaac Imperator ejus potentiam veritus, trajicere Bosphorum statim adhortatus est. Transmissis itaque copiis, Federicus instante etiam literis & nunciis Clemente, & Philomenam urbem de Thurcis capit: & agrum Iconio adjacentem populatur, & Armeniam minorem in potestatem suam redigit. Verum dum lavandi causa rapidum amnem inexplorato ingreditur, in undis perit. Tum vero ejus exercitus in Antiochenum agrum delatus, partim morbo, partim fuga consumptus est. Philippus autem Richardusque reges, Gallico Tyrrenoque pelago Messanam simul delati, varia fortuna deinceps usi sunt. Nam Philippus prospera navigatione usus, Ptolemaidæ portum attingens, Christianorum exercitum & animos auxit. Richardus vero tempestate in Cyprum delatus, cum à Græcis portu prohiberetur, insulam vi ingressus expugnatam spoliatamque firmo suorum communiens præsidio, Ptolemaidem tandem in castra pervenit.

Oppugnabatur tum acriter urbs, sed inerat validum Saladini præsidium: quo quidem persæpe erumpente, Christiani magna incommoda recipiebant. At vero Clemens omisso tantisper Tancredo, donec Christiani contra Saracenos dimicantes meliorem fortunam nanciscerentur, ad componendas res ecclesiasticas animum adjecit. Nam & mores clericorum quorundam, non satis probatos, severitate sua emendavit, & claustrum sancti Laurentii extra muros ædificavit, & Laterani ædes non mediocri impensa restituit: templumque vermiculato opere ac musivo exornavit. Moriens deinde haud ita multo post pontificatus sui anno tertio, mense V. in basilica Lateranensi sepelitur, ducta ingenti funeris pompa.

CELESTINVS III. PONTIF. CLXXXII.

Celestinus tertius, patria Romanus, patre Petro, cognomento Bubonis, Pontificatum adeptus, ægre ferens Tancredum regno Sicilia potiri, Constantiam rege Rogerio natam occulte è monasterio Panhormitano eduxit: eamque licet Deo dicatam, Henrico sexto Federici Barbarossæ filio dispensatione Apostolica in matrimonium collocavit: hac conditione ut regnum Siciliae cis & ultra Pharum dotis nomine repeteret, reservato censu quo Pōtifici feudatario jure quotannis solveretur. Hac autem beneficētia motus Henricus, Tusculum (quod ipse firmo præsidio munierrat) Celestino reddit, quod statim Romani Pontifice acceptum adeo diripere evertereque, ut saxa demolitæ urbis in Capitolio usque ad multam ætatem in memoriam tantæ cladis servata

sunt. At vero Henricus & Constantia Neapolim oppugnantes, solvere obsidionem coacti sunt, peste exercitum populante. Christiani autem qui biennio Ptolemaidem obsederant, tandem eam dedente praesidio receperunt, his conditionibus, ut & pars Dominicæ crucis, quam superius amissam diximus, à Barbaris redderetur: & eisdem cum singulis vestimentis abire liceret. At vero cum Dominica crux non reperiretur, multos à barbaris Richardus trucidavit. His itaque malis perterritus Saladinus desperansque posse reliqua tueri, quarundam urbium mœnia demolitus, de reddenda Christianis Hierosolyma cogitavit: quod certe ne faceret, discordia inter Philippum Richardumque orta, de principatu inter se contententes, effecit. Verum abeunte ex Asia Philippo, simulato interim morbo, Richardus majori animo rem bellicam deinceps aggreditur, eo potissimum tempore quo Conradum Monteferratum Tyri in foro agentem, sicarii duo (at-faculas Saraceni vocant) gladiis confodere, devoti prius ac jurati se hostes omnes suæ superstitionis ea ratione interfecuros. Hi autem postea de fuga retracti, exquisitissimis cruciatibus sunt interempti. Henricus vero Campaniæ Comes Isabella regina in uxorem ducta, Tyri dominatu potitus est. At Richardus Guidonem Lusignianum blandè eum appellando, in eam sententiam tandem adduxit, ut sibi regni Hierosolymitani jura permitteret, quem titulum Anglici reges adhuc usurpant. Auctus itaque animo Richardus obsidere Hierosolyman instituerat: verum in itinere à Saladino, ex-

tremum agmen carpente, vexatus, cum iniquo loco decertare necesse esset, hostem magno suorum incommodo tandem superat. Qui postea non longe à Bethleem munitissimo loco castra metatus intercipere commeatus instituerat, quo minus ab Aegypto ad Christianos Hierosolymam obsessuros importarentur. Ob hanc itaque causam & ob hyemem quæ jam appetebat, Richardus relicta tam necessaria obsidione, ad quam Pontifex cum continuo subministratis pecuniis animabat, Ascalonam concessit: quam pariter & Gazam à Saladino antea deletas instauravit. Dilabentibus deinde passim maritimis copiis, Pisani in Hadriaticum delati Polam capiunt, eo loci hybernaturi. Hanc ob rem Veneti aucta majorem in modum sua classe, Pisanos Pola ejiciunt urbemque diripiunt: eos quovis in loco persecuturi, ni Celestinus reipu. Christianæ cavens, utrumque populum ad pacem cohortatus fuisset. Instabat jam ver, & movere copias Hierosolymam Richardus instituerat, cum subito nunciatum est, regem Franciæ Normanniam ea mente vexare, ut in Angliam trajiciens, regnum illud fratri Johanni acquireret. Mutata itaque sententia Richardus pacem cum Saladino componit his conditionibus, ut sibi omnia præter Tyrum & Ptolemaidem haberet: reliqua autem quæ in potestate Christianorum remanerent, nequaquam vexaret. Istis hoc modo foederibus, Richardus in Europam rediens ab hostibus capitur. Redemptus autem ingenti pecuniæ vi, tandem in Angliam proficiscens, sæpe cum rege Franciæ decertavit, inclamante Pontifice, qui suo-

suo ac Christianorum omnium iniquo tempore tantum certamen excitassent: maxime vero quod Saladino mortuo, tum maxime recuperari Hierosolyma posset. Ferunt Saladini viri clarissimi trophæum hoc in funere habitum. Ejus enim interior tunica lancea suspensa ante funus deferebatur præcone clamante, Saladinum Asiæ dominatorem, ex tanto regno tantisque opibus nil aliud secum ferre. Dignum sane tanti principis spectaculum, cui nil aliud ad summam laudem defuit, quam Christi character. Tum vero Saladino mortuo, Celestinus in magnam recuperandæ Hierosolymæ spem veniens, Henricum Imperatorem, qui mortuo Tancredo regnum Siciliae occupaverat, ad bellum Asiaticum adhortatur: quod cum ipse obire non posset, eò Maguntinum Archiepiscopum & Saxoniae ducem cum magnis copiis propeere mittit. Idem quoque fecisset & Franciæ rex, ni Saraceni Mauritaniam incolentes, in ulterioremque Hispaniam trajicientes, capta rege Castellæ, Beticam omnino cepissent, quæ hodie Granata dicitur. Non enim quieturos barbaros Galli arbitrabantur, tanta victoria elatos, sed illaturos bella finitimis. Hanc itaque ob rem militem in Europa retinebant. Germani vero in Asiam trajicientes, & Berytum à Saracenis destitutum munivere, & Ioppen obsidione pressam liberaverunt, petituri deinceps Hierosolymam, ni Celestino tum mori contigisset Pontifici sanctissimo: & qui nil in vita prætermisit, quo terra sancta (ita enim Hierosolymas vocant) recuperaretur. In tantis autem perturbationibus rerum, tantoque sumptu

bellico ædes egregias, tum apud sanctum Petrum, tum ad Lateranum ædificavit, qua recipi Pontifices percommode possent. Extant adhuc in Laterano valvæ æneæ è regione Sancta Sanctorum, suo jussu, suaque impensa fabricatæ. Præterea vero civitatis nomen Viterbio dedit: Ecclesiamque eorum Cathedralē fecit: Tuscanensem & Centumcellensem ita in eandem transferens, ut unus episcopus omnibus præffet. Moritur autem Celestinus Pontificatus sui anno VI. mense VII. die XI. sepeliturque in basilica Petri, bonis omnibus præ dolore hominis lachrymantibus.

INNOCENTIUS. III. PONTIF. CLXXXIII.

Innoentius tertius, patria Anagninus, patre Trasimundo è familia Comitum, vir etiam ante pontificatum doctrina & moribus insignis, à Celestino in numerum Cardinalium refertur: quo mortuo in ejus locum omnium consensu Pontifex sufficitur. Hic autem statim, ubi magistratum iniit, bello Asiatico animum adjiciens, Germanos, propter Henrici mortem in Asia tumultuantes, retinere in officio literis, nunciis, præmiis, pollicitationibus conatus est. Verum id quidem frustra tentavit. Germani enim nemini obtemperantes, relicta Asia, in Europam cum maximo Christianorum detrimento transeunt: potissimum vero Ioppensium, in quos omni ope destitutos delati Thurci, Saraceni que etiam deditorem facturos, vi captos ad unum omnes interfecere, everfa statim à fundamentis urbe. Orta & in Germania seditio non parva est: cum

cum pars Electorum Othonem Saxoniae ducem, pars Philippum Germanum Hetrutiae ducem, quem Henricus tutorem filii moriens reliquerat, Imperatorem optaret. Et ne quid mali ad perturbanda omnia deesset, rex Franciae Philippo, Othoni rex Angliae favebat. At vero Innocentius, ne tumultu omnia complerentur Othonem Imperatorem confirmat, legitime ab his, ad quos pertinebat, electum. Non destitit tamen Philippus ob hanc rem, & Hetruriam in Italia, & Sueviam in Germania firmo praesidio munire. Idem fecit & Constantia Henrici uxor, quae Federici secundi filii sui adhuc pueri Siciliae regnum cis & ultra Pharum praeter conditionem sexus, ad propulsandam vim hostium constantissime munivit. Increbrescentibus itaque hoc modo discordiis, non omittendum bellum Asiaticum Innocentius ratus, sua autoritate & Bonifacium Montisferati Marchionem, & Balduinum Flandriae, & Henricum sancti Pauli, & Lodovicum Sabaudiae Comites in Saracenos movit. Hi autem omnes conjunctis copiis Venetias delati, non prius Venetos perpulere classem in Thurcos & Saracenos armare, quam polliciti sunt omnes paribus animis * Iaderam, quae iterum ad Ungaros defecerat recuperaturos. Comparata itaque classe & Tergestinos mare infestantes comescunt & Iaderentes post longam obsidionem capiunt. Agebantur haec in sinu Adriatico, cum Alexius Isaac fratrem Imperatorem Constantinopolitanum, quo latini amicissimo usi sunt imperio depulit, & captum oculis in vincula conjecit. Hanc ob rem Alexius adolescens Isaac filius ex fuga in castra

* *Iaderam.*

perveniens, opem pro patre contra tyrannum petit, quæ profecto hac conditione ei concessa est, ut & Græcam Ecclesiam Romanæ subiiceret: & auri marcas XXX millia persolveret ob damna, quæ olim Emanuel Imperator Venetis Francisque intulerat. Hoc autem modo iētis fœderibus ab Iadera moventes, dum Cretam præterlabuntur, eam puer Alexius in deditioem accipiens, Bonifacio Montisferrato, sibi cognatione conjuncto, condonavit. Inde vero Constantinopolim profecti, dum terra marique urbem oppugnant, Theodorum Lascari Alexii tyranni generum erumpere conantem intra mœnia retrudunt, urbemque biduo continuata oppugnatione vi capiunt. Auferat noctu Alexius, relicto magno auri pondere apud Irenem virginem Deo dicatam. Redeunt itaque in urbem pater Isaac & filius Alexius, non diu supervixere. Pater enim morbo, filius autem veneno petitus interiit. Interea vero Bonifacius Montisferratus, regno Theffaliæ potitus, cum pecunia indigeret, suadente Balduino accepta ingenti vi auri, Cretam Venetis dedit. His autem pecuniis fretus Bonifacius Hadrianopolim à tyranno pressam oppugnans, & Valachos olim Romanos ulteriorem Danubii ripam incolentes, & Vulgaros vicinos in se excivit. Multitudinem itaque hostium timens Constantinopolim petiit, Soldano Iconii iturus obviam, qui Satellia urbe Græca capta, maximis calamitatibus Christianos quotidie vexabat. Innocentius autem tot hostibus undique laceffitus, conquisitum undequaue militem continuo submittebat. Qui ubi accepit, Hilminolinum

maxima classe in Hispaniam trajecisse, Tole-
tumque oppugnare, publico edicto omnes qui
ferre arma possent, ad extinguendum tantum
incendium concitavit. Convenerant eò multi
Galli opem Hispanis allaturi: qui statim in pa-
triam rediere, ubi adventum suum Hispanis mi-
nime gratum sensere. Hanc ob rem Hilminolinus
utramque Hispaniam incredibili celeritate hosti-
lem in modum pervagatus, Arelatum usque &
Avenionem perveniens, cædibus omnia & po-
pulationibus complevit. Hac autem calamitate
perciti quatuor Hispaniæ reges, Castellæ, Arago-
niæ, Portugalliæ, & Navarræ, copiis simul jun-
ctis cum Saraceno congressi maximam victoriam
adepti, nil præter Granatam Hilminolino relique-
re. Oborta tum apud Tolosam hæresis est, quam
Innocentio procurante beatus Dominicus, qui po-
stea in Sanctos relatus est, mira celeritate compe-
scuit, adjuvante etiam Simone Monforti. Non e-
nim disceptationibus verborum tantum, verum e-
tiam armis opus fuit: adeo inoleverat tanta hæ-
resis. Otho interim Romanorum Imperator ubi-
que à Philippo superatus, cum in Agrippina Co-
lonia obsideretur, eruptionemque infeliciter ten-
tasset, à Coloniensibus excluditur, qui statim Phi-
lippo deditioem fecere. Non diu tamen supervi-
xit Philippus: à Comite nanque Palatino insidiis
petitus necatur. Cognita vero hujus morte, Ger-
mani ducem Saxonium Imperatorem deligunt,
Othonem quintum appellatum: quē Innocentius
sequenti anno Romæ coronavit. Veneti autē tum
maxime rei maritimæ studentes, cum obire orania
publice non possent, priyatis etiam civibus nego-
tium

tium dedere, ut quas vellent insulas occuparent, modo in fide rei permanerent. Vnde multi ciues insulas Ionii & Aegæi occuparunt, publice tamen Corcyram, Motonium, Coronum in suam redegere potestatem. Otho vero, quem diximus, ab Innocentio coronam imperii suscepisse, contra jus fasque occupatis Monteflascone, Radicophana, multisque Ecclesiæ Romanæ oppidis, in regnum Neapolitanum movens, id adolescenti Federico secundo sublaturus, cujus ob ætatem curam tutores adhuc gerebant, iram Pontificis in se concitavit: à quo & anathemate notatur, & imperii titulis privatur, eum monitus ut ab iniuria discederet parere desierit. Hanc ob rem Bohemiæ rex cum Maguntino & Treverensi Archiepiscopis, Landgravio, Thuringiæ, atque Austriæ Duce suadente, Fœdericum secundum Siciliæ regem vigesimum agentem annum, Romanorum Imperatorem deligunt. Otho itaque in Germaniam rediens, paternæ ditioni consulturus, Innocentio recuperandi omnia quæ in Italia ceperat facultatem dedit. Veneti autem rebellantem Cretam in fide armis continentes, anno salutis millesimo ducentesimo quarto decimo, eandem in Colonix formam redegere, missis eo civibus, qui Cretenses in officio continerent. Venerat tum Romam Federicus secundus coronæ gratia: quam ubi ab Innocentio impetrare nequisset, in Germaniam profectus regni Germaniæ diadema à Maguntino Archiepiscopo accipiens, cum Lodovico rege Franciæ amicitia & fœderis societatem iniit: qua quidem amicitia Lodovicus ipse

ipse fretus, Iohanni Angliæ regi bellum statim intulit. Verum Iohannes auxilio divino & humano usus, Angliam Hiberniamque Romanæ Ecclesiæ vectigales faciens, centum auri marcas quotannis soluturum se pollicebatur, quod postea aliquandiu servatum est. Federicus autem Othonem persequens, à Lodovico rege Franciæ gravi bello superatam Aquisgranam cepit, ibique iterum Innocentii Pontificis autoritate fretus, vexillum crucis sustulit: laturus (ut ipse dicebat) opem & quam primum Christianis contra Saracenos in Asia dimicantibus. Præterea vero ut grati animi signum aliquod præ se ferret, Fundanum Comitatum ecclesiæ Romanæ dono dedit: vel datum antea, & usurpatum deinceps reddidit. At pontifex ubi videret Saracenorum potentiam in Asia concrefcere, apud Lateranum maximum concilium celebrat, cui interfuere Hierosolymitanus, Constantinopolitanus Patriarcha, metropolitani LXX. Episcopi quadringenti, duodecim Abbates, priores Conventuales octingenti, Græci & Romani Imperii legati: regum vero Hierusalem, Franciæ, Hispaniæ, Angliæ & Cypri oratores. Venere multa tum quidem in consultationem, nec decerni tamen quicquam aperte potuit, quod & Pisani & Genuenses maritimo, & Cisalpini terrestri bello inter se certabant. Eò itaque proficiscens tollendæ discordiæ causa Pontifex Perusii moritur pontificatus sui anno decimo octavo, mense VII. die XVI. cuius vita adeo probata fuit, ut post ejus mortem nil earum rerum quæ in vita egerit, laudaverit, improbaveritque immutatum sit. Nam & decreta pleraque retulit,

retulit, quibus tã laicorum quam clericorum mores componerentur. Scripsit & libros de Sacramento Eucharistiæ, de Sacramento baptismi, de infelicitate conditionis humanæ. Habuit item sermones temporibus & solennibus diebus accommodatos. Improbavit præterea Abbatis Ioachimi libellum quendam non sanam doctrinam præseferentem. Damnavit & errores *Almerici* hæretici qui postea Parisiis cum sectatoribus suis exultus est: qui ad reliquos errores affirmabat ideas quæ sunt in mente divina, & creare & creari, cum ex sententia beati Augustini in mente divina nil nisi æternum & incommutabile sit. Dixerat præterea in charitate constituto nullum peccatum imputari. Iuvare autem hujus Pontificis virtutem & doctrinam beati Dominici, unde prædicatorum, & Francisci *Assisatis* sanctitas, unde minorum ordo tum originem habuit. Sunt qui scribant & Gratianum compilatorem decreti & Papiam Lombardum, qui vocabula latina in ordinem redegit, tempore Innocentii fuisse. De Papia non ambigitur: Gratianum *Alexandri* tertii Pontificis temporibus quidam adscribunt. Et ne existimes Innocentium opera pietatis in tanto pontificatu prætermisisse, scito, ejus opera & impensa hospitale Sancti Spiritus conditum fuisse, auctumque ab eo magnis proventibus: quibus & peregrini & ægroti & vulgo concepti oc orphani alerentur. Ornavit & Altare sancti Petri opere vermiculato, ut ejus imago & literæ in fornice ipso scriptæ indicant. Univerfis præterea urbis Romæ ecclesiis libram argenti dedit, unde calices sacrificandi gratia conficerentur. Restituit & beati Sixti Ecclesiam

am jam vetustate collabantem. Hoc ideo factum ab eo maledici dicebant, ne omnem impensam in turrim quandam nunc Comitum appellatam cognomento, familiæ suæ transtulisse videretur. Vtunque est, constat eum in quovis genere vitæ probatissimum fuisse, dignumque qui inter sanctos Pontifices censeatur.

HONORIUS. III. PONTIF. CLXXXIII.

Honorius tertius, patria Romanus, patre Americo omnium suffragiis Pontifex creatur, ad quem Petrus Imperator Constantinopolitanus cum Iole uxore veniens, in basilica sancti Laurentii extra muros coronatur, deligiturque statim Iohannes Columna Cardinalis Romanus, qui legatus ad res Asiæ componendas cum iis copiis proficeretur, quas Innocentius ad eam rem collegerat. Pervenerant jam Aconem Christiani proceres Honorio hortante: maxime vero Andreas Vngariæ rex Venetorum navigio fretus, quibus ob tantum beneficium jus omne concessit, quod in Dalmatia dux Austriæ habuerat. Andream quoque secuti sunt & Henricus Comes Nivernensis, & Guatherius regis Franciæ camerarius. Hi autem omnes inito consilio cum Iohanne Hierosolymitano rege, Damyatam Aegypti urbem obsidere instituentes, anno salutis millesimoducentesimo ac decimo octavo, mense Maij eò profiscuntur. Aeliopolis hæc urbs quondam appellata est; ab Aelio Pertinace qui eam triplici muro circumdedit, deducta Nili particula, quæ urbem in insulæ formam redigeret. Suburbia habebat circumquaque posita plena mercimoniis, hæc primo miles diripuit.

Verum

Verum cum postea flantibus zephyris Nilus in immensum creuisset, corrupta annona, laborare inopia rerum Christiani tum cœpere, præcipue autem obsidente aditus Soldano, ne quid importaretur, qui non longe à nostris castra posuerat. Hac itaque difficultate rerum moti Christiani in Soldanum copias movent. Is autem terrore perculsus, relictis castris rerum omnium copiis refertis, nostris obsidendi urbem, quam liberaturus venerat, facultatem præstitit. Cordarius autem magni Soldani filius Hierosolymæ retinendæ spem abijciens, si Damyata Christiani potirentur, dirupto utbis muro, turrim David & templum Domini tantummodo integrum reliquit: nec sepulchrum Christi violavit, motus (ut aiunt) illorum Christianorum precibus qui ea loca incolebant. Dum nostri autem Damyatam acriter oppugnant, Soldanus cum maioribus copiis rediens, inter Cairum & Damyatam castra posuit, nec unquam elici ad certamen convitio aut maledicto potuit. Hac vero indignitate moti Galli sine ordine in eos ruentes magnum incommodum ab erumpentibus accepere, non tamen obsidio Damyatæ relicta est: quæ tandem mense decimoquinto à Christianis capitur, direpta militem ingenti præda locupletavit. Interim vero Honorius Romæ & ordinem beati Dominici ipso instante confirmat, & Federicum secundum anathemate notatum imperii dignitate privat, quod mortua matre Constantia, quæ ipsum in officio continebat, Romam veniens, contra jus fasque ditionem pontificiana vexabat. Hanc igitur obrem motus Soldanus, quod de inimicitia Pontificis &

is & Imperatoris ei constabat, maiorem quam
inquam antea comparavit exercitum, arbitratus
Christianos nusquam apparituros, qui statim sua-
ente Iohanne Dolumna Cardinali Romano sum-
tis armis hosti ad Nilum obviam fiunt. Is vero
morem simulans, ne à loco in quo confederant
porent, Nili excrescentiam expectavit. quæ paulo
post apertis undique ipsius fluminis cataractis, ita
omnia inundavit, ut cubitum quovis in loco ex-
ederet. Hoc autem malo perterriti Christiani,
pacem statim hac conditione iniere, ut Damyata
elicta, captivis utrinque dimissis reddito à bar-
baris crucis ligno Christianis, Aconem Tyrum-
ue redire liceret. Damyata itaque in celebritate
urificationis beatæ Virginis à Christianis prius
abitari cœpta, in ejusdem Natali die Barbaris tum
x fœdere reddita est, anno salutis millesimodu-
centesimo & vigesimoprimo. Quo quidem anno
Tartari gens Scythica: vel (ut alii volunt) à mon-
tibus Indiæ digressa, vastata Parthia, Media, As-
siria, Armenia, in Sarmatas tandem pervenit:
atque non longe à Meotides palude concedenti-
bus accolis sedes posuit. Christianorum autem
lucis cum moliri in Asia nil posse viderent, ob-
stantibus hostibus cum Iohanne Columna in Ita-
liam redeunt, quos subsequutus Iohannes Hiero-
solymitanus rex cum Romam venisset, perbeni-
gne magnis donatus muneribus ab Honorio susci-
bitur. Federico deinde quem diximus anathema-
te Pontificis notatum, filiam ex Iole uxore susce-
ptam, in matrimonium locat, eique jus illud con-
donat dotis nomine, quod sibi hæreditario iure in
regno Hierosolymitano competeat. Hinc est
quod

quod omnes Siciliae Neapolitanique reges titulum Hierosolymitani regni verbis, non etiam armis sibi vendicant. Iohannes deinde in Franciam proficiscens, meliore certe fortuna quam antea usus est. Nam Philippus rex Franciae moriens ei ex testamento quadraginta millia librarum argenti, totidemque magistro templi Hierosolymitani reliquit: quo adminiculo fretus in Hispaniam proficiscens, ad persolvendum votum beato Iacobo promissum, Berengariam regis Hispaniae sororem in uxorem accipit: eo praesertim anno quo Dominicus vir sanctissimus Bononiae moritur, quoque Federicus Henricum filium decennem adhuc Alemanniae regem promulgat. Honorius autem satis à rebus externis quietus, & ecclesiam sancti Laurentii extra muros, & basilicam Sancta Sanctorum, & Ecclesiam sanctae Vivianae restituit. Aedes praeterea Casae Mariae aedificavit: semifornicem, & Cyborium beati Petri miris operis exornavit. Decretales quoque epistolas compilavit. Ordinem beati Francisci comprobavit, quem biennio post Gregorius in catalogum Sanctorum retulit. Hoc autem modo Honorius bene ac beate vitam ducens, ut bonum pastorem decebat anno pontificatus sui decimo, mense septimo, die decimotertio moritur, sepeliturque in basilica sanctae Mariae Majoris ad Praesepe. Post cuius mortem tanti terremotus repente exortunt, ut in montibus Salviis ad quinque millia hominum periisse constet, cadentibus domibus, saxisque ex cacuminibus montium inhabitatas convalles passim ruentibus.

GREGORIUS. IX. PONTIF. CLXXXV.

Gregorius nonus, natione Hænicus, patria Anagninus, è familia Comitum, Innocentii tertii nepos, apud Septizodium Pontifex creatus, Federicum statim monuit sub anathematis pena, ut primo quoque tempore in Asiam cum exercitu proficisceretur recuperandæ Hierosolymæ uia. Promisit quidem Federicus se id factum: atque omnibus cruce signatis mandavit, Brundusii ad certam diem cum armis adessent. cenerat eò magna multitudo, præcipue vero è Germania Lantgravius Hassiæ, qui Brundusii unà cum magna parte militum moritur, dum Federicus ægritudinem simulans, in Sicilia se contulit. Hæc autem fraus ita aperte deprehensa est, constat ipsum Federicum cognita Lantgravii morte, eo celerrime adnavigasse, omnemque us supellectilem diripuisse: non destitit tamen cogitare sibi in animo esse in Asiam traicere. Eò dum post rapinam navigationem direxit, omnis qui tum aderant subsequi iussis, licet non ita multo post (ut ipse dicebat) procellis agitatus Brundusium redierit. Hac autem fama percitus Johannes Rex Hierosolymitanus cum Berengaria uxore Pontifici rem gratam facturus Bononiam venit, Venetorum navigio in Asiam trajecturus. Verum Pontifex cognita Federici fraude, ne Iohanni re infecta abire liceret, eum & Hexarchas Ravennatis gubernatorem instituit: & Honorii tertii sententiam in Federicum latam confirmavit. Graviaque in eum molitus fuisset, Maurorum impetum reformidasset, clas-

se tum

se tum potentium, quos tandem Ferdinandus Aragonum rex tanta clade superavit, ut breviter Majorica insula una ex Balearibus, & Valentia urbe potitus sit, pulsis Saracenis, incolas locorum suscipere Christianos ritus impulerit. Navigavit tandem Federicus amicorum precibus, & mini Pontificis fessus in Cyprum usque, ut Christiani in Asia bellantibus, quos sæpe deceperat, aliquam spem daret. At vero dum inde Saldani vires explorat, Rainaldus ejus præfectus, quem in Sicilia dimiserat, in Pontificem movens multa Picentini agri oppida occupat. Erat tum Perusii Pontifex Assisium petiturus, ut quæ de Francisco vir sanctissimo miracula audierat, præsens cognosceret. Quam ob rem eum re (quemadmodum audierat) comperta; in Sanctorum numerum statim retulit, magno Christianorum conventu ob eam rem habito. Dum hæc à Pontifice agerentur, alter Federici satelles Fulgineum per facticem occupat: unde paulo post armis bene curata Ecclesia Dei sententiam depellitur. Instabat interis & nunciis Federicus Aconem jam profectus ut à Pontifice absolveretur, quod diceret se deinceps in ejus potestate futurum. Verum Pontifex cognita hominis fraude, & Christianos militum in Asia dimicantes admonet, ut sibi à Federici insidiis caveant, aliquid novi semper machinantis in hominum perniciem: & Iohannem Hierosolymitanum regem comparato exercitu in Rainaldum mittit, Picenum agrum rapinis & incendiis vexantem. Aliis vero copiis quibus Carcinalem Columnam præfecerat è sancto Germano præfectum Federici dejiciens, cum Saracenis me-

ede conductis omnia ab eo saltu Capuam usque
 ertinentia , in deditioem brevi recepit. Hac au-
 em calamitate moti , qui in Umbria & Picenti-
 us Federici nomine militabant , relictis quæ oc-
 upaverant in regnum trepide redeunt. Interim
 ero Federicus Br undusium rediens pacis admo-
 um cupidus , ultro Pontificem rogat , ut in gra-
 am recipiatur , Imperatorque appelletur , ac pro
 egno Siciliae verus ecclesiae Feudatarius. Quod
 uidem non prius impetravit , quam uncias auri
 entum & viginti millia Ecclesiae Romanae ob illa-
 a damna persolvisset , ipseque pro ea re suppli-
 atum ad Pontificem Anagniam venisset. Cum
 utem Gregorius ad omnia intentus (ut bonum
 pastorem decebat) Perusinorum res ab exulibus
 perturbatas, eò profectus componere studiosus ef-
 et , statim Romæ tanta seditio orta est & hæresis,
 uanta nunquam antea : Hannibale ex gente Han-
 nibala cum quibusdam sacerdotibus male sentien-
 e , quo quidem autore populus Romanus usus in
 Ecclesiam Dei conjuraverat , sed hanc divina ul-
 io cito compescuit. Nam & Tiberis supra modum
 inundans multa damna mortalibus intulit : & tan-
 a peste laboratum est , ut decimus quisque vix su-
 perfuerit. Pontifex tamen mira clementia usus
 Romam veniens populo Romano ignovit , pul-
 so è senatorio ordine Hannibale , convictis de hæ-
 resi sacerdotibus errorem fassis , ac saniozem o-
 pinionem subire iussis. Ad ornandam vero ur-
 bem deinde conversus , & veteres cloacas eli-
 minatas restituit , & novas extruxit , urbis di-
 gnitati & valetudini uno tempore consulens.
 Ab urbe deinde abiens valetudinis gratia , &

Reate (ut quidam volunt) beatum Dominicum principem ordinis Prædicatorum , & Spoleti Antonium Vlyxibona oriundum Patavii mortuum, secundum à Francisco ordinis minorum autorem in Sanctos retulit. Anagniam deinde rediens omnia circumquaque posita munivit , Romanorum contumaciam veritus : quorum senator more veterum legem rogaverat , populosque civerat , ut omnia oppida circa urbem posita Romanis vestigal penderent : non est tamen veritus Pontifex dissuadentibus Cardinalibus Romam proficisci, quo Romanos ad sanitatem reduceret , tum monendo , tum castigando. Verum eum nihil proficeret , Reate se contulit, quò & Federicus Imperator. Collocuti simul de rebus agendis , in hanc statim sententiam venire , ut primo quoque tempore Romanos conjunctis copiis adorirentur. Decepit tum quidem Pontificem , ut antea semper, Federicus. Namque in Germaniam abiens militibus suis mandavit , ut Romanis rebus in omnibus obtemperarent. Hac itaque perfidia Pontifex motus , Germanis militibus ad castra sua confugientibus magnum proposuit præmium , qua re tanta multitudo confluit , ut postea Romani aperte Marte cum Ecclesiæ copiis congredi nusquam sint ausi. Recuperato igitur & Patrimonio sancti Petri & agro Sabino spretisque Soldani legatis, qui suppliciter pacem petebat, multos ex Francisci & Domini fratribus per Europam misit , qui prædicatione Christianos ad arma contra Saracenos concitarent : quorum opera tanta multitudo militum brevi comparata est , quanta nunquam antea. Interim vero dum tanto exercitui dux idoneus quæ

quæreretur, Elisabet regis Vngariæ filiã, mulierem optimã, ac miraculis clarã Pontifex in Sanctas retulit. Theobaldus autem Navarrae rex, & Aimericus Montisfortis, Henricusque Bari ac Campaniæ Comes iter per Germaniam & Vngariam cum magnis copiis facientes, Constantinopoli primo, mox trajecto Bosphoro Ptolomaidam pervenere, longe ac late omnia populantes. Verum non ita multo post superveniente magna hostium multitudine, cum se cedendo biduo defendissent, cum optimo quoque milite cadunt. Atque hoc modo expeditio magno conatu inchoata, brevi residit, imperitia ducem. Pontifex autem tantam calamitatem ægre ferens, Romam persuadentibus Romanis & obsecrantibus redire instituerat, faciendarum supplicationum causa ad placandam Dei iram, si quam ex peccatis hominum conceperat. Quo minus autem id faceret yeditus à Petro Fregepane, qui partes Imperatoris sequebatur, Perugia Viterbium se contulit, iturus contra Imperatorem armato milite: quem intellexerat Transpadanam Italiam jam tum attigisse, ac contra ius fasque socias civitates oppugnare jam fessas calamitate, alia super aliam ab Ecelino Patavino tyranno accepta. Ecelinus enim cognomento Romano, cujus avus Theutonicus sub Othone tertio in Italia ordines duxerat, copias à Federico secundo accipiens, magnam tyrannidem in Transpadana Italia sibi comparavit, redactis in potestatem suam Tarpisio, Patavio, Vincentia, Verona, Brixio. Federicus itaque avi foedera nequaquam observans, Mediolanenses & socias civitates apud novam

Gurtem (ita enim locus ubi pugnatum est appellabatur) ingenti clade superatos trucidat. Hanc ob rem Pontifex omiſſa deinceps ſpe rei bene gerendæ, ob illatum ſociis incommodum redire ad urbem inſtituit, Iohanne Cincio urbis ſenatore contradicente: cujus audaciam Iacobus Cappocius Romanus civis infringens, Pontificem magnifice ac ſplendide ſuſcepit. Hic eſt ille Iacobus, cujus nomen adhuc legitur in tabernaculo opere muſivo ſua impenſa extructo in ſancta Maria ad Præſepe, qua in baſilica Petrus quoque Cappocius ſepultus eſt, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, qui Federicum Imperatorem ſchiſmaticum perſecutus eſt, quique & hoſpitale ſancti Antonii non longe ab eadem baſilica & Peruſii gymnaſium (quod Sapientiam vocant) ſua impenſa extruxit. Gregorius autem pacata urbe, & Federicum iterum anathemate notat, ac imperio privat, & legatos Genuenſium ac Venetorum jam ad arma ſpectantium componendæ rei cauſa ad ſe vocat: hiſque rationibus inter utrumque populum ſœdera componit, ne alter ſine altero cum Imperatore Conſtantinopolitano ſœdus ineat, utque bella gerenda utrique communia eſſent, & ſigna utriuſque viciffim ferrent. Illis autem qui ſœdera hæc in nonum inita annum rupiffent, interdictum ſibi à ſacris anathematis vinculo ſcirent. Balduinus autem qui mortuo Iohanne biennio Conſtantinopolitanum tenuerat imperium, cum ægre ſe ab hoſtibus inopia ærarii tutaretur, & filium pignori mercatoribus Venetis ob æs mutuo acceptum dedit: & ex ædibus ſacris ablatum plumbum, ac item

lanceam illam spongiamque qua Christus Salvator noster hinc potus est, hinc vulnus accepit, Venetis pecuniosis vendidit. Federicus autem Venetis admodum infensus, quod Gregorii partes tuerentur, eos tum paludibus conclusos vehementer oppressit, ac maximis calamitatibus afflixit. Interim vero conspirantibus omnibus Transpadanis civitatibus, duce Gregorio Montelongo, Bononiensis civitatis legato, Ferraria, quæ ab Ecclesia Romana ad Imperatorem defecerat, capitur, Salinguerra viro fortissimo eam acerrime aliquamdiu defendente. Capta autem Azoni Estensi: qui bello interfuerat Ecclesiæ nomine gubernanda committitur, Salutis nostræ anno millesimo ducentesimo ac quadragesimo. At vero Imperator qui tum Pisis erat, cum non satis sibi constaret, qui partes suas, quive Pontificis sequeretur, civitates Italiæ in duas factiones tum primum divisit. Nam qui Pontifici favebant Guelphi, quive Imperatori Gibellati appellati sunt. Hæc quidem teterrimarum factionum nomina ad perniciem humani generis inventa, primum apud Pistorienses audita sunt, cum Cancellarii Panzaticos Gibellinos ab urbe ejecissent, cumque alteri factioni Guelph, alteri Gibel Theutonici fratres faverent, unde tantæ perniciæ nomina indita sunt. Florentini præterea nobiles suos Pisanis Gibellinarum partium faventes in exilium eiciunt. Pellunt & Guelphos vicissim ab urbe sua Aretini & Senenses. quorum exempla multæ civitates Italiæ secutæ, bella plusquam civilia inter se commiserunt. Hinc multæ civitates à Pontifice descivere, tum in

Vmbria, tum in Hetruria, præcipue autem Vitebientes. Defecissent & jam Romani cives, ni Pontifex delatis per urbem supplicando Apostolorum capitibus, populum ad commiserationem movisset, habita etiam in basilica sancti Petri oratione dignissima: qua tumultuantes ita in sententiam suam traxit, ut eos impulerit pro Ecclesia Decrucem & arma suscipere. Hi postea venientem hostili agmine ad urbis mœnia Federicum armis submovere, qui indignabundus captivum quemque variis cruciatibus necans, in Samnium concessit: Beneventum vi captum diripuit: ac mœnia circumquaque evertit. Iterum autem ad urbem rediens via Latina hostili animo Cassinensium monasterium spoliat, ejectis inde monachis. Scramque quondam Samnitium civitatem ad Liris fluvii caput sitam, ferro flammaque vastat. Templariorum bona ubique diripit. Saraceni vero adeo dilexerunt, ut eorum opera præ cæteris in bello uteretur, magistratusque eis ac propriam urbem concesserit, quæ nostris quoque temporibus Nuceria Saracenorum vocatur. Frater præterea regis Tunisi Panhormi baptismum petentem, ne id faceret, verbis deterruit. Ravennam autem repentino incursum petitam, in potestatem suam redegit. Hanc ob rem Gregorius concilium apud Lateranum indixit, in quo de abrogando Federico ratio haberetur. Verum Federicus terra marique vias præclusit, & quosdam Cardinales ac Prælatos de via & navigatione captos, adjuvantibus Pisanis in caecum conjecit. Qua ex re tantum dolorem Gregorius cepit ut non diu supervixerit. M

itur enim pontificatus sui anno quartodecimo, mense tertio, cum paulo ante Solis eclipsis tanta apparuisset, quanta nunquam antea. Raymundum autem Bachinonensem quo adiutore in compilando libro Decretalium Gregorius usus est, ita quidem tum laudant, ut majori commendatione laudari nemo possit.

CELESTINVS III. PONTIF. CLXXXVI.

Celestinus quartus, patria Mediolanensis, è familia Castilionum, episcopus Sabinus, viua & doctrina insignis, senex admodum & valetudinarius in locum Gregorii successus, decimo octavo pontificatus sui die moriens, in basilica Petri sepelitur magno sui desiderio relicto, quod homines sperabant se ejus pontificatu felices futuros. Vacat tum sedes uno & viginti mensibus. Censere enim qui tum autoritate in ecclesia Dei valebant, neminem in pontificem eligendum esse, donec Cardinales à Federico in carcere detinerentur. Interim vero sede vacante, Federicus agrum Picenum percurrens in Flamminiam usque, Faventiam & Bononiam aliquantulum resistentem vi occupat, scholamque Bononiensem, quibus admodum incensus erat tum primum Patavium transfert. Omnes præterea quos fautores Ecclesiæ intellexerat, variis calamitatibus afficit. Balduinus autem Constantinopolitanus Imperator ommissa spe omni bene gerendæ rei in Asia, cum Raymundo Tolosano Comite in Italiam veniens, tantum precibus valuit & autoritate apud Federicum, qui tum Parmæ erat, ut Cardinales captivos aliosque Ecclesiasticos

incolumes dimitteret. Qui non ita multo post Anagninæ conventu habito, de creando novo Pontifice rationem habuere.

INNOCENTIUS. III. PONTIF. CLVXXXVII.

Innoentius quartus, Synebaldus antea vocatus, patria Genuensis, familia Flisca, è Lavanix comitibus Anagninæ Pontifex creatur, quo nuncio Federicus Imperator non admodum delectatus est. Norat enim hominis virtutem magnitudinemque animi. Antea namque simul familiariter aliquandiu vixerant, & ob eam rem verebatur, ne à se antea vitæ rationem exposceret. Quare congratulantibus amicis dixisse ferunt, Synebaldum Cardinalem ex amico optimo in hostem acerrimum ob pontificatum mutatum esse. Innocentius autem pontificium habitum indutus, Romam veniens prodeunte obviam honorato quoque, magno omnium applausu suscipitur: qui statim peractis quæ de more in consecrandis, coronandisque Pontificibus fieri consueverunt, de pace cum Federico ineunda mentionem facit, Balduino ad rem conficiendam auctoritatem suam interponente. In longum vero protracta res, quatuor mensium tempus insumpsit, conventumque in eos tandem ut Pontifex civitatem Castellanam petens, eo loci Imperatorem operiretur, secum de componendis rebus sermonem habiturum. Verum cum Innocentius paratas sibi à Federico insidias, tum Romæ, tum in itinere certo indice comperisset, Genuensium navigio fretus, quod apud Centumcellas in portu confederat, in Franciam

iam proficiscens secunda navigatione usus, Lug-
 dunum pervenit, ab omnibus benigne & comiter
 susceptus. Concilio deinde eo loci indicto, an-
 no salutis MCCXLVI. literis, nunciis, præco-
 ne postremo Imperatorem ad se citat, proposita
 pœna ni dicto obtemperet. Imperator autem
 Sinveffanum quendam jureconsultum eò mittens,
 nihil aliud præter dilationem temporis à Pontifi-
 ce petens, iturum se brevi pollicetur. Datum est
 tempus quo id fieri deberet. Verum cum Federicus
 fallendi arte callidus; occasionem calumniandi &
 opprimendi Innocentii quæreret, omnium con-
 sensu imperio & regnis privatur. Hanc ob rem Fe-
 dericus ira incensus, ædes ac villas cognatorum
 quorundam Innocentii, qui ejus monitu Parma,
 ubi fundos habebant, Placentiam commigrave-
 rant, dirui iussit. Inito deinde fœdere cum duce
 Burgundiæ, proficisci Lugdunum instituit, para-
 to ingenti comitatu. Pervenerat jam quidem ad
 Taurinos, cum ei nunciatum est, Parmenses exu-
 tes, superatis ad Tarum fluvium civibus suis, ur-
 bem vi ingressos maximam cædem edidisse. Hanc
 ob rem Federicus omisso itinere quod cœpe-
 rat, conuocatis ex tota Italia copiis suis, quæ ad
 sexaginta millia hominum fuisse constat, obsi-
 dere Parmam instituit, ad quam tuendam
 magna profecto civitatum sociarum cum lega-
 to Apostolico auxilia convenerant. Is autem bien-
 nio constanti animo obsidionem passus tan-
 dem erumpens, Federicum nil tale metuen-
 tem fundit fugatque, eumque castris rerum om-
 nium copia refertis spoliat. In urbis enim mo-
 dum castra vallo ac fossa Federicus ipse hac mente

munierat, ut direpta & everfa Parma, in qua magnum conceperat odium, eo loci ubi ftativa habuerat, nummosque conftarat Victorinos appellatos, Victoriam urbem conderet. Sunt qui fcribant Federicum ea clade & coronam maximi prætii, & vafa aurea magni ponderis amiffiffe, ægreque ex tanta calamitate ad Cremonenfes confugiffe: quorum tamen urbem intrare nequaquam ausus eft, quod multi ex Cremonenfibus cum Federico militantibus eo prælio ceciderant. At vero Innocentius ubi intellexit Federicum tanta clade infractum, animo voluptatibus feſe dediffe, extractis amœniſſimis hortis, in eiſdemque incluſo cum ſpadonibus ſuis, pulcherrimarum mulierum agmine hominis fortem miſeratus, omiſſo concilio legatos per Franciam & alias provincias miſit, qui populis ſuaderent militiam Chriſti ſuſcipere, Ludovicumque regem Franciæ ſequi in Aſiam trajicere properantem, id enim ſe facturum. Ludovicus dum gravi valetudine cruciaretur pollicitus eſt, & vovit. Impedire tamen hanc expeditionem non nihil viſi ſunt Tartari, qui agmine bipartito Europam tum & Aſiam invaferant. Nam qui Aſiam petiere Georgianam, ſuperioremque Armeniam pervagati Iconium uſque Turcorum regiam pervenerunt. Alia vero manus, Batone duce, Poloniam & Vngariam populati, ad mare Pontificum deflexere: ubi Ruſſiam ſive Rutheniam & Gazam ampliffimas regiones vaſtarunt. Eodem quoque tempore Groſſonii, gens Arabica, Soldano Babylonis impellente, Templarios aggreſſi eos fundunt: ac Hieroſolymam facile capiunt mœnibus carentem.

tem. Christianos qui tum in ea erant trucidant. Sepulchrum Christi quovis genere turpitudinalis foedant. Hanc ob rem motus Innocentius, Ludovicum regem accelerare iter in Asiam cohortatur cum eo exercitu, quem ad eam comparaverat. In Cypro hyemare ei necesse fuit, quia eò iniquo anni tempore pervenerat. Vere autem appetente Damyatam contendens, & classem Soldani repulit, & pugnantes in littore terrestres hostium copias superat, ibique stativa tamdiu habuit, donec ab Italia reliquæ copiae subsequerentur. Quo minus autem ex Italia eò miles proficisceretur, Federici rabies effecit, qui à libidinibus quibus aliquandiu immerfus fuerat ad arma conversus, totam provinciam tumultu compleverat, impuleratque quasdam civitates studio partium à Pontifice defiscere, maxime vero Forolivienfes, Ariminenses, Urbinates, ac totum Picenum. In Umbria præterea defecerant omnes præter Tudertinos, Perusinos, Assisiatos. Soli autem Florentini in Hetruria Pontificem sequebantur, quos certe adeo bello Federicus vexavit, ut tandem eos coegerit Guelphos concives suos ab urbe pellere. Bononienfes vero cum Henrico Federici præfecto pugnare ausi, hominem vincunt & obtruncant. Sunt autem qui scribant Federicum hoc tempore, dum in Siciliam trajicit Panhormi mortuum. Alii vero affirmant eum in Apulia gravi morbo laborasse, & jam convalescentē à Manfredo filio adolescente ex nobili concubina suscepto, compresso vi ore, mori coactum. Illud certe constat, Federicum paulo ante mortem Manfredo quem Tarentinis principem dederat, multa etiam oppida præ-

ter ipsum principatum dedisse : Conradum vero ex Iole Iohannis Hierosolymitani regis filia susceptum , hæredem rerum omnium reliquisse, quem postea Manfredi operâ veneno petitem constat , cum tamen prius Neapolim & Aquinum vi captum diripuisset , obstante Pontifice , & frustra reclamante : qui pacem Italiæ ea mente quærebat , ut ei transmittere militem Italum ad Ludovicum jam Damyatam oppugnantem liceret. Verum capta Damyata , cum Robertus Pictaviensis Comes novas ex Gallia copias trajecisset, Damyata moyens ad Pharamiam urbem exercitum movet , quò Soldanus cum magnis copiis id veritus jam pervenerat. Fluvius certe duos exercitus dirimebat , qua ex re factum est , ut nunquam collatis signis ad summam dimicationem ventum sit. Levia interdum mittebantur prælia , utroque exercitu castra sua tuente. Robertus tamen major ausus , cum temere progredere , ab hostibus capitur. At vero Innocentius incendiis bellorum jam pene in Italia extinctis , ad urbem redire instituit, redactò tamen prius in Sanctorum numerum Hedimundo confessore Cantuariensi episcopo. Cum vero Perusiam iam pervenisset , Romam consulto declinans ob senatoriam potestatem , quæ nimia ei ac curiæ Romanæ videbatur , Petrum Veronensem ordinis Prædicatorum ab hæreticis Mediolanum & Comum inter cæsum , in Sanctos Christi martyres retulit. Idem fecit de sancto Stanislao Cracoviensi episcopo , qui in vita miraculis claruit. Accersitus deinde à processibus regni Siculi , Neapolim nuper instauratam profeseiscitur ; ibique moritur , ac sepelitur in

Ecclesia sancti Laurentii, pontificatus sui anno undecimo, mense sexto, die duodecimo, dnm brevi se toto regno potiturum arbitratur. Ipsi autem Innocentii viri optimi decretum fuit, ut octava Nativitatis beatæ Mariæ virginis in Ecclesia Dei quotannis celebraretur. Idem vero bono consilio usus, Cardinalium sedes iam pridem vacuas optimo quoque in collegium cooptato replevit, statuitque ut Cardinales e quo in publicum victi galero rubeo uterentur, honestandi ordinis causa. Multa quoque vir doctissimus in tanto rerum fastigio collocatus, edidit & compilavit. Apparatus namque decretalium composuit, quibus ipsi canonistæ plurimum utuntur. Continent enim disputationes quasdam, quæ rem ipsam mirifice aperiunt. Edidit & alium in conciliis approbatum, quem Hostiensis in summa sua Autenticas vocat. Scripsit & librum de iurisdictione Imperii & autoritate Pontificis, contra Petrum quendam cognomento Vineam, qui imperii & aliarum rerum omnium arbitrium Imperatori tantum ascribebat. Hunc librum postea Innocentius Apologeticum vocavit. Doctorum quoque virorum familiaritate mirifice delectatus est: quos etiam ad dignitatis gradum evexit. Hugonem enim vita & doctrina insignem sanctæ Sabinæ Cardinalem promulgavit, qui ob dignitatem acceptam à priore vita nusquam decessit, ordinis sancti Dominici prius habebatur. Scripsit idem Hugo & glossas in bibliam & concordantias, ut istorum vocabulo utar. Hujus quoque Pontificis tempore & mandato, Alexander ordinis minorum fra-

ter, qui jam grandis natu religionem ingressus fuerat, summam in Theologiam scripsit admodum copiosam. Edidit & libros sui tempore in Decretales, quos apparatus vocarunt, Bernardus Parmensis, & Compostellanus uiri doctissimi, ad hanc laudem diligentia & benignitate Innocentii excitati. Pontificis vero nepos Guilielmus patrum non multo post sequitur, cujus quidem sepulchrum in sancto Laurentio extra muros adhuc cernitur.

ALEXANDER. III. PONTIF. CLXXXIII.

Alexander quartus, natione Campanus (nam Hernicos olim, nunc Campanos vocant) patria Anagninus, in locum Innocentii successit, Manfredum statim admonet, ne quicquam contra dignitatem Ecclesie moliatur, qui accersitis à Nuceria Saracenis, copias Ecclesie nil tale metuentes apud fossam aggressus, partim occidit partim cepit, jampridem animos regios gerens mortuo (ut ipse fingebat) Coradino, cujus se hæredem merito futurum dicebat. Christiani autem quos diximus ad Pharamiam castra habuisse, peste ac fame laborare cœperunt, parte Nili ab hostibus occupata, per quam commeatus in castra vehebantur. Eò enim Hierosolymitanus Patriarcha cum multis navigiis profectus ab hostibus capitur. Hanc ob rem Ludovicus ne fame opprimeretur, Damyatam repetens in maximas incidit hostium copias, à quibus bello superatus cum Alphonso Pictaviensi & Andegaviensi Comite fratribus Germanis capitur. Verum interfecto à suis post tantam vi-

cto-

Gloriam Soldano, alter qui ei suffectus est, recuperata Damyata & accepta pecunia, Christianos omnes liberos & incolumes Ptolemaidam perduxit. Lodovicus autem rex suadente Alexandro Pontifice remissis in patriam fratribus, tamdiu in Asia commoratus est, quoad Cæsarea, Ioppe & Sidon, quæ oppida Christiani de Saracenis nuper recuperarant, instaurata præsiidiis firmarentur. Tum demum vero sexto expeditionis suæ anno in patriam revertitur. Interea quidem Alexander Pontifex excommunicato Manfredo Anagninam profectus, Octavianum, Vbaldina gente ortum, Ecclesiæ Romanæ Cardinalem Neapolin mittit, qui Neapolitanos contra Manfredum in fide confirmaret, pollicitus se brevi Campanis omnibus ac Neapolitanis auxilium allaturum. Sed Manfredus non contentus Neapolitanos vexare, in Hetruria quoque factiones movet: maxime vero Florentiæ, quæ mortuo Federico, statim in libertatem sese vendicaverat: Vnde communi decreto placuit, Guelphos sub Federico ejectos in patriam reducere, qui Gibellinorum conatibus resisterent. Hac itaque ratione Guelpha factio tantum in Hetruria valuit, ut Pistorienses, Aretinos, Pisanos, Senenses, qui Guelphos cives suos ejecerant gravi odio & maximis bellis persequerentur: Lucenses contra Pisanos potissimum adjuvantes, quos certe Florentini tum oppressissent superatos ad Arserim fluvium, nisi Bonitii oppidi suspectam fidem habuissent. Erat enim Bonitium in valle Hellsæ situm, à Senis duodecim millibus passuum distans, loco, natura & arte munitum: quo quidem
Gibelli-

Gibellini ut arce belli in Guelphos utebantur: hoc vi sublato & everso, Florentini contra quos Manfredus miserat, Alexandro Pontifici Manfredi adversario copias pollicerentur. Hanc ob rem Manfredus, jam Panhormi rex declaratus, conducto Saraceno milite & legatum Apostolicum magnis cladibus attrivit, & Iordanem copiarum suarum præfectum cum mille & quingentis equitibus in auxilium Senensium contra Florentinos misit, qui non ita multo post Florentinos ad Arbiam flumen tanta clade superarunt, ut relinquere urbem hostibus sint coacti. Non destitit tamen Pontifex tyrannos ubique locorum persequi. Cum enim Ecelinus tyrannus, quem diximus totam fere Venetiam occupasse, Mantuam obsideret, Philippum Fontanensium Archiepiscopum Ravennatem Alexander venetias propere misit, qui prædicata Christi cruce, comparatoque exercitu Anselmum Ecelini ex uxore nepotem à Patavio expulit. Hanc ob rem Ecelinus Mantuam obsidione solvens, ac Veronam concitato gradu petens, cum recuperandi Patavii spem omnino omisisset, Patavinos omnes (ad duodecim millia fuisse in castris suis constat) variis cruciatibus necavit. Tum vero Theologi quidam ordinis Minorum Brixiam missi, eò prædicando civitatem deduxere, ut & Guelphos extorres reciperent, & partes Ecclesiæ sequerentur. Idem quoque Placentini & Cremonenses fecissent, ni Obertus Pallavicinus dominatum, adjuvantibus Gibellinis occupasset. In hunc vero & Eccelinum belli socium legatus Apostolicus Brixia movens, adjuvantibus Guelphis, apud Gambaram magna accepta clade superatur

ar & capitur cum Episcopo Brixiano, & factionis Guelphæ optimatibus, quos omnes Ecelinus accepta prius Brixia incolumes statim dimisit, anno salutis millesimo ducentesimo LIX. Legatus utem Apostolicus veritus ne Ecelini potentia supra modum cresceret, sejungere Obertum Pallavicinum ab Ecelino instituit. Id autem potissimum per Bosum Donarium civem Cremonensem & domi nobilem tentat, qui Obertum impulit proposita cum detestatione Ecellini crudelitate & sævitia, ut omisso Ecelino cum Mediolanensibus & Mantuanis, aliisque sociis civitatibus fœdus iniret. Tum vero Ecelinus ira percitus quod omnes propemodum in se conjurasse cerneret, comparato ad Cassanum exercitu, omnem Inferiã vastans, socias civitates ad bellũ excivit, à quibus non ita multo post superatus & captus, Sonini moritur: eô enim post acceptum grave vulnus delatus fuerat. Omnes itaque Cisalpinæ civitates libertatem, mortuo tyranno, consecutæ, Alexandri Pontificis deinceps auspicia & monita secute sunt. Legatus autem Apostolicus qui Patavinos in libertatem vindicaverat, reliquias bellorum persecutus, Albericum Ecelini fratrem Tarvisio pulsum, cum uxore & liberis obruncat. Alexander vero Pontifex sublatis tyrannis, extincto tanto incendio, repetere bellum Asiaticum instituerat: sed discordia inter Genuenses & Venetos orta effecit, ne tam pium bellum tamque necessarium sumeretur, Ptolemaidam Tyrumque urbes admodum divitiis & opibus præpotentes Christiani tum intolebant: maxime vero Genuenses, Pisani, Veneti mercatores, qui per annos jam quatuor & sexa-

sexaginta omnes fere Orientis atque occidentis mercaturas eò contraxerant. Hi autem mercatores separatas habebant areas, separatos vicos, portoria: nec quicquam commune inter Venetos Genuensesque apud Ptolemaidam erat præter divina templa. De monasterio sancti Sabæ orta contentio est, quod utraque civitas sibi vindicare conabatur. Componere hanc litem Pontifex annixus, literas utrique dedit, quibus ostendebat sibi placere monasterium utrique civitati commune esse debere. Sed Genuenses cognita prius Pontificis voluntate, fretique benevolentia Philippi Montisfortis urbis præfecti excluso Veneto monasterium capiunt, & in arcem munitissimam redigunt. Hanc ob rem Veneti populariter abeuntes inito foedere cum Manfredo Siciliæ rege contra Genuenses arma sumunt, eorumque classem duarum triremium, & tres ac viginti magnarum navium in portu Ptolemaidæ vi irrupentes incendunt, ac monasterium sancti Sabæ eodem impetu evertunt. Genuenses autem hac calamitate magis irritati quam perterriti, comparata denuo classe apud Tyrum Venetis occurrunt, qui de industria cedentes in Pontum delati, Selimbriam urbem de Saraceno expugnatam diripiunt. Interim vero auctis utrinque copiis, Tyrum communem belli sedem ab utroque contenditur. At Pontifex veritus, ne aliqua magna clades ex hac contentione oriretur, legatos utriusque populi ac Pisanos ad se vocat componendæ pacis causa: quæ propemodum composita erat, cum nunciatum est inter Tyrum & Ptolemaidam Pisanos ac Venetos eo bello socios Genuenses.

uenſes ingenti clade ſuperaiſſe viginti quinque
 orum navibus partim captis partim ſubmerſis,
 etque victores Ptolemaidam victos Tyrum re-
 liiſſe. Ptolemaidæ autem omnia Genuenſium æ-
 ificia diruta, omnia bona direpta fuiſſe pulſoſ-
 ue inde cives omnes. Hanc cladem ita moleſte
 aliſſe dicitur Pontifex, ut non prius admittere
 Venetorum legatos voluerit, quam captivos Ge-
 uenſium incolumes dimitterent: & ne uni tan-
 tum incommodo Pontifici mederi neceſſe eſſet,
 Balduinus Imperator Conſtantinopolitanus, quo
 ante ſpes aliqua recuperandæ terræ ſanctę ſuper-
 rat, de relinquenda Conſtantinopoli cogitabat.
 Michael enim Paleologos duorum Theodori Va-
 rari filiorum ob affinitatem ex teſtamento patris
 tutor, omni genere injuriarum Latinos perſeque-
 atur, pulſo ex Achaia Guilielmo Franco, vexatoq;
 Balduino & domi & foris armis ac ſeditionibus.
 Quo quidē abeunte ad tuendam orā Ponticam ab
 hoſtibus vexatam, Conſtantinopolitani cives no-
 te concubia Paleologū in urbem admifere. Hanc
 ob rem Balduinus & Pantaleo Patriarcha à Ponto
 in Europam ſequentes contentiones bellorum o-
 miſere. Tum vero Paleologus ſublato æmulo &
 hoſte, occiſis clām pueris imperium ſibi deſumit,
 quod poſt annos octo & quadraginta à Latinis in
 Græcos rursū tranſlatum eſt. Interea vero Octavia-
 nus Cardinalis Vbaldinus re Neapolitana parum
 feliciter adminiſtrata, ſtatim ad Pontificē rediit: qui
 ubi Clarā virginē ordinis ſancti Franciſci Anagninę
 in ſanctas retuliſſet, Viterbium ſtatim proficiſcitur
 pacem inter Genuenſes & Venetos compoſiturus.
 Qua in re diutius vexatus, eo loci tædio animi
 tandem

tandem moritur, & in Ecclesia sancti Laurentii honorifice sepelitur, pontificatus sui anno septimo Vacat tum sedes mensibus tribus, diebus quatuor. Hujus Pontificis vita ab omnibus certe mirifice laudatur. Beneficus enim & liberalis est habitus maxime vero erga pauperes Christi: & bene de religione Christiana meritos: unde libellos quosdam contra paupertatem editos à quodam Guilielmo de sancto amore, perpetuo edicto abolevit. Affirmabat enim vir ille perniciosus pauperes religioni deditos, & eleemosynis viventes non esse in statu salutis. Conbussit etiam vidente curia Romana libellum pestiferum, quo autor asserbat statum gratiæ non à lege Evangelii, sed à lege Spiritus, procedere. Quæ opinio ex libris Ioachimi Abbatis sumpta dicebatur. Hic autem liber à sectatoribus, Evangelium æternum dicebatur. Ipse vero Alexander ubi ab externis negociis vacuus fuit, aliquid semper, quod ingenium saperet, edidit: nam & Decretales epistolas compilavit, & viris doctis ita favit, ut eos ad Cardinalatum usque provexerit: maxime vero Henricum Cardinalem Hostiensem, virum divini humanique juris peritissimum. Vfus est magna liberalitate erga Bartholomæum Brixianum doctorem, qui multa in Decretales edidit, quibus ex rebus præter doctrinam singularem & sanctitatem, magnam consecutus est laudem. Ejus quoque opera redactum est templum testudineum, quod apud sanctam Hagnetem cernimus ad cultum diuinum, cum antea Baccho dicatum esset, consecrationemque altaris beatæ Constantiæ hujus manibus factam, literæ ipsæ indicant in vestibulo templi positæ.

URBANVS. IIII. PONTIF. CLXXXIX.

Urbanus quartus, ex Trecensi Gallica urbe oriundus, Patriarcha Hierosolymitanus pontifex creatus, è Gallia milites convocavit, quos Manfredus ditionem Ecclesiæ vexanti objiceret. Hanc ob rem Jordanis copiarum Manfredi in Apulia contra Guelphos dux revocatus in regnum, Guelphis respirandi facultatem aliquantulum dedit: maxime vero Florentinis & Lucensibus, quos è media tollere omnino Gibellini constituerant. Laboratur & eadem peste in Cisalpina Gallia, Umberto Pallavicino factionem Gibellinam ubique extollente, contrariamque decurante. Tantæ etiam versutis is fuit, ut Britania potitus sit, utraque factione id approbante, cum se omnibus pariter affuturum ostendit. Tum vero Nutinenses & Rhegienses, Ferrariensium ac Bononiensium consilio usi, qui verebantur, ne Pallavicinus omnia occuparet, in partes Ecclesiæ declinantes, Gibellinos civitatum suarum expulsi, eorumque bona Guelphis Florentinorum exulibus condonant, quo factio sua ubique validior haberetur. Fiebant hæc in Cisalpina Gallia, Pontifice ipso omnes continuo ad pacem cohortante. Apud Constantinopolim vero Paleologus Veneti imperio deiecerat, nisi à Genuensibus socii & amici fuisset adjutus. Factus deinde potentior Paleologus capta Manovasia, Venetis & Guilielmo Achaïæ principi facile resistebat. Paraverat jam legatum Pontifex, qui pacem inter Venetos & Genuenses componeret, cum subito Manfredus comparatis novis Saracenorum

cenorum copiis, agrum Picenum jam antea nutantem occupat. Pontifex itaque eundem legatum in Galliam mittit, qui Gallos cruce signatos, jam antea ea de re monitos, maturare iter precibus & pollicitationibus impelleret: qui certe duce Guidone episcopo Antisiodorensi in Italiam descendentes superato ad Brixiam Pallavicino, nemine deinceps resistente, Viterbium usque pervenere. Vnde non ita multo post accepta Pontificis benedictione digressi, per Umbros & Marfos iter facientes, Saracenos qui eò confugerant facillime superant, & ad Lirim usque propellunt. Eodem quoque tempore Romani & si ditionem Ecclesiæ nequaquam vexarent, nor tamen Pontificis imperio obtemperabant, magistratus in urbe suo nutu creantes. Desinentes itaque senatorem ex civitate Romana creare, tum primum ex exteris Brancalionem Bononiensem magni animi consiliique virum, ad tantum magistratum magno proposito præmio accivere. Verum postea mutata sententia, hominem comprehensum in carcerem coniiciunt. Hac autem iniuria Bononienses moti, Romanos quosdam non alia conditione dimissuros se affirmant, nisi restitutum in libertatem civem suum Brancalionem intellexerint. Tum vero Romani suis caventes, non solum Brancalionem dimittunt, verum etiam eundem in pristinam dignitatem restitunt: alio etiam ex omni regione urbis delecto magistratu (quem Banderosios appellabant) penes quem vitæ ac necis hominum arbitrium esset. Hac autem insolentia ideo uti Romanos Pontifex intelligebat, quod se à Manfredi vexari armis cernerent, nec eorum conatibus

posse

esse resistere. Quare tyrannos à cervicibus Ec-
 clesiæ aliquando reiecturus, legatos ad Lodovi-
 cum Franciæ regem mittit, qui cum adhortentur,
 et primo quoque tempore Carolum provinciæ &
 Andegaviæ Comitem consobrinum & generum
 cum exercitu in Italiam mittat, quod sibi in-
 nimis esset Manfredo pulso, hominem regem Si-
 liiæ citra & ultra Pharam creare. Fecisset tum id
 eundem (adeo erat ad tantam rem ob ingritudi-
 nem Manfredi animatus) ni ægritudo à rebus ge-
 rendis eum abstraxisset. Quod deinceps à sequen-
 ti Pontifice postea factum autumant. Sunt qui
 scribant hujus Pontificis ætati Albertum Theu-
 nicum ordinis Prædicatorum fratrem, quem
 ob amplitudinem doctrinæ Magnum appellant.
 Qui & omnia opera Aristotelis commentatus est,
 & Theologiam christianam acutissime aperuit, &
 e parvis naturalibus quam diligenter scripsit.
 didit & librum de coæquævis, in quo quidem
 res naturales Theologiæ, quantum fieri potest per-
 miles ostenduntur. Exposuit & magnam partem
 Bibliæ. Evangelia, ac Pauli Epistolas glossis op-
 timis aperuit. Inchoavit etiam summam Theolo-
 giæ, sed non perfecit. Tantæ præterea modestiæ
 fuit adeoque lectionum appetentissimus, ut Ratis-
 onensem episcopatum abnuerit: quem tumultu
 & armis gubernare interdum opus erat, ut nunc
 tiam apud Germanos mos est, quorum plerique
 episcopi ense & milite rem suam tutantur. Privas
 is itaque Coloniæ aliquamdiu publice legit.
 Tandem vero octogesimum ætatis agens annum,
 eodem in loco moritur, multis discipulis qui poste-
 rati consulerent relictis, maxime autem Thoma
 Aqu-

Aquinate : qui relicto patria insignique cognatione (originem enim è Comitibus Apuliæ ducebat) Doloniam pergens tantum profecit , ut post aliquot annos apud Parisios primum in doctrina locum teneret. Vbi & quatuor libros in sententias edidit. Scripsit & librum contra Guilielmum de Sancto amore virum perniciosum , ut antea diximus. Duos præterea libros edidit : quorum alter est de principiis naturæ. Romam deinde ab Urbano accersitus , spretis dignitatibus quæ ultro efferrebantur , totum sese lectioni & scriptioni dedit. Nam & scholam Romæ instauravit , & rogatu Urbani multa conscripsit , & totam fere naturalem Philosophiam ac moralem commentationibus exposuit , & contra gentiles librum edidit. Declaravit & Iob. catenamque auream contextuit. Composuit & officium de Christi corpore , quod in opere plurimæ figuræ testamenti veteris continentur. Ad Urbanum Pontificem redeo , qui pontificatus sui anno tertio , mense uno , die quarto Perusii moritur , in Cathedralique basilica sepelitur. Vacat tum sedes mensibus quinque.

CLEMENS. IIII. PONTIF. CXC.

Clemens. IIII, Guido Fulcodii antea vocatus, natione Narbonensis, è villa sancti Aegidii, merito ob sanctitatem & doctrinam Pontifex creatur. Is enim Iureconsultus totius Galliæ suæ contentione primarius, in curia regia causas integerrime agens , uxorem & liberos habuit , quorum mortua primo Podiensis , deinde Narbonensis Episcopus , postremo Cardinalis omnium consensu creatus, solus ob integritatem deligitur , quod
lit.

es inter Henricum Angliæ regem & Simonem Montisferrati Comitem componeret. Postea vespontificatum adeptus (ut quidam tradunt) mendicantis religiosi cujusdam habitum indutus, rufum incognitus peruenit: eò deinceps profecti Cardinales, quem etiam absentem in Pontificem delegerant, hominem ipsum Viterbium honorifice perducunt. Carolus autem, quem dimissus, ab Urbano in regnum accitum, cum trinta triremibus Massilia solvens, Tiberi amne abvectus, Romam ingressus, tamdiu senatorium unius mandato Pontificis obivit, quoad superuenerit Cardinales à Pontifice missi, qui hominem in Lateranensi basilica Hierusalem & Siciliæ regem declararunt: hac conditione, ut Carolus sacramento adactus quotannis feudi nomine quadraginta millia nummum aureorum ecclesiæ romanæ persolveret: neve imperium Romanum iam ultro oblatum acciperet. Magna enim de imperio contentio jam orta erat inter Alphonsum Castellæ, imperium armis & largitione uarentem, & Cornubiæ Comitem regis Angliæ regem: ad quem Electores non facile respiciunt. Ne igitur Manfredi spes ulla subesset discordiarum inter Alphonsum & Carolum, ad quem magna pars hominum imperium deferebat oblatam petendi facultate, Pontifex hominem in Manfredum concitabat Ecclesiæ Romanæ contemptorem. Iam enim Caroli copiæ superatis Alpibus, in Cisalpinam descenderant: factoque ex Flammineam itinere omnes factionis Guelphæ milites Romam usque perduxerant. Unde Carolus movens & Ceperanum capit, pulso inde

Manfredi præsidio : & saltum Cassinatum occupat : quem Manfredus ipse custodiendum acceperat : quanquam deinde , mutato consilio , Beneventum profectus expectare hostem in planis patentibusque locis instituerat , quod plurimum equitatu valeret. Movit & eo Carolus : & facta pugnandi copia , licet exitinere fessi milites essent , prælium non detrectat. Ciet uterque duos suos in pugnam. Verum dum Carolus laborantium suorum turmæ intentius (ut fit) succurrit , ex quo consternatus , ita hostium animos auxit , ut Manfredus extra ordinem incautius pugnans interfectus , apparente subito Carolo fortunam belli statim mutaverit. Ex suis enim in fugam vestis multi interfecti sunt : plerique vero vivi capti. Carolus autem tanta victoria potitus , Beneventum movens , urbem deditibus ultro civibus ingreditur. Nuceriam deinde oppugnare adortus : quo se novi veteresque Saraceni receperant , magistratum militiæ suæ (quem Marescallum vocant) cum quingentis equitibus in Hetruriam mittit : qui Guelphos extorres in civitates suas reduceret. Is itaque profectus abeuntibus sponte Gibellinis , magistratum sine provocatione Florentiæ constituit : quem accolæ factionis Guelphicæ Capitaneos vocant. Inde vero in Senenses movens omnes Gibellinos Hetruriæ , maxime vero Pisanos in se concitavit , dum ad Bonitium castrum habet , quod Gibellini acriter defendebant. Carolus autem utroque regno in potestatem recepto , excepta Nuceria , Saracenis tandem pacem concedi permisis etiam suis legibus in Italia vivere. Ipse vero cum exercitu vocante Pontifice , Viterbi-

e contulit, quo & Henricus à fratre rege Castellæ pulsus paulo ante pervenerat: quem pontifex Caroli commendatione motus & multis muneribus donavit, & senatorem urbis creavit. Carolus autem in Hetruriam movens Gibellinos doniturus, qui Corradinum adolescentem Conradi Suevi nepotem in Italiam contra Guelphos vocabant, Bonitium egregie defensum & natura munitum, cum vi capere non posset, fame ad deditonem compellere instituit: quod tandem post longam obsidionem recepto, in Pisonos movens, Mutronium eorum oppidum captum Lucensibus dono dedit. Moliturus etiam majora tum Carolus videbatur, nisi à suis in regnum propere vocatus fuisset, ob factiosos quosdam qui Corradini rebus favebant: maxime vero Saracenos, quos deinceps munitissimis castris in Nuceria conclusit, quo ei tutius in Corradinum proficisci liceret, quem Pisani in regnum educere conabantur, vastatis prius Lucensium agris: superatoque atque interfecto apud Aretium Caroli Marescallo, adiuvante præsertim Guidone Ferretano, totiusque Cisalpinæ factione Gibellina. Perierunt Pontificem (dum adolescens per agrum Tiberiensem iter in regnum faceret) ejus causam miseratum prophetica voce dixisse, Corradinum ipsum ut victimam ad cædem duci. Ita itaque Romam proficiscens Henricum senatorem ad pontem Milvium cum populo Romano obvium habuit, Imperatoris nomine sæpius acclamato, timore ne id fecerint, an studio partium laud satis constat. Dimisso autem Romæ Guidone Ferretano, ipse cum exercitu in regnum pro-

perans, ubi intellexisset Carolum saltus Hernicos Latinamque viam occupasse, flexit inde ad Æquicolas montes, quos Tagliacocii vocant, in Maros profecturus. Castra itaque primo non longe à lacu posuit, fere aquæductum vetere ædificiorum ruina munita. Moverat & eò Carolus decimo inde stadio ad concavæ vallis fauces castra locans, qui Alardi Neapolitani consilio usus (is enim cum Germanis diu militaverat) partem exercitus statim præmisit cum Marescallo regia veste induto, laceßendi hostis causa. Ipse vero citra collem cum fortissimo quoque in insidiis bene gerendæ rei occasionem interim expectabat. Ad tres autem horas iam pugnatum est dubie Marte, cum Marescallus fortissime pugnans occiditur: cujus in morte cedentibus Gallis, Germani ferociores facti, passim sine ullo ordine iræ sequebantur. In hos itaque incompõsite ruentes Carolus delatus statim fundit fugatque, magna in fuga edita hostium strage. Henricus autem senator Reate in fuga captus est: & Corradinus cum duce Austriæ cognitus (dum trajicere Tiberim navigio in Hetruriam tentat) ad Carolum pertractus capitali supplicio afficitur: quocirca (ut diximus) Pontifex futurum prope diem divinaverat. Carolus itaque anno salutis millesimo ducentesimo sexagesimo octavo, tanta victoria potitus, totoque regno sine contentione in potestatem suam redacto, Romam proficiscens senatorium munus volente Pontifice aliquamdiu administravit, missõ Marescallo suo in Hetruriam, cujus certe & industria & opera pax inter Senenses & Florentinos composita est. Verum mortuo

lemente, pontificatus sui anno tertio, die vicesimo primo, eodemque Viterbii sepulto, tanta peste non solum inter populos Italiae, quos inquantulum in officio sanctissimus Pontifex auctoritate sua continebat, verumetiam inter Cardinales discordia orta est de creando novo Pontifice, ut biennio sedes vacaverit. Tum vero Carolus omnia circumspiciens, ne quid mali ecclesiasticae rationi obveniret, cum parte exercitus in Hetruriam profectus, Bonitium oppidum: (unde initium turbandae pacis ortum est) captum Florentinis vendidit. Quo demolito, novum haud longe in plano condidit, Poggium Bonitium appellatum. Carolus deinde inita cum Pisanis pace, priorum navigiis in Africam trajecturus uti institerat redire in regnum constituit, relicto cum parte copiarum in Hetruria Ruffo Anguillarum monte, qui Hetruscos in officio contineret. Interim autem Lodovicum regem Massilia solentem tres filii adolescentes, rexque Navarrae, Theobaldus, & Comes Campaniae cum legato postolico secuti sunt. Tunisium itaque simul implicantes, urbem obsidione cingunt, incursumque omnibus circumquaque posita vastantes. Interim orta in castris pestilentia, ac diutius pernotata capita vagata, Lodovicum regem cum filio minore natu, cumque legato Apostolico in medio sustulit: cujus in locum Philippus filius effectus, de discessu cogitare jam coeperat. Superveniente autem Carolo Siciliae rege, hac conditione pax composita est, ut dimissis utrinque captivis, rex gentis Carolo tributum penderet: litteramque in Africa Christi praedicationem finiret.

ret. Reductis deinde in Siciliam copiis, mortuo apud Drepanum rege Navarrae & Campaniae Comite Philippo & Carolo placuit, partim pietate motis, partim vitandae contagionis causa, Centumcellas adnavigare, inde terrestri itinere Viterbium ituris: ubi de eligendo Pontifice Cardinales adhuc contendebant, qui certe tantorum regum praesentia moti, Theobaldum Placentinum Leodiensem archidiaconum absentem Pontificem crearunt. Ad Clementem redeo: cuius vita omni ex parte laudanda est doctrina, pietate, religione, humanitate, modestia, charitate in proximum & pauperes Christi. Bona autem Ecclesiae ita accurate dispensavit, ut plus Deo quam affinitati & cognationi tribuisse videatur. Duas habuit filias ex mortua uxore ante pontificatum susceptas, quarum alterae in monasterium collocatae triginta libras Turonensium parvorum dedit, alterae autem quae marito suae conditionis nupserat, trecentas libras Turonensium dotis nomine numerari iussit: hac conditione, ne quid unquam amplius peteret. Habuit & nepotem clericum: quem ubi comperit tres Praebendas (ita enim Canonicatu vocant) habere, optionem facere compulit, ut quam vellet ex his retineret, duas relinqueret. Verum instantibus amicis, ut non solum quae habebat nepoti dimitteret, sed maiora & plura tribueret, Respondit vir sanctissimus (quem utinam nostrae aetatis Pontifices imitati essent, se Deo, non autem carni & sanguini acquirerum. Deum ita velle, ut sua in pias causas erogarentur, nec esse dignum Petri successorem, qui plus cognationi quam pietati & Christo tribueret, Dum autem Viterbii esse

et, referretque quotidie Ednigem Poloniae Ducis-
 am jam pridem mortuam miraculis summo in
 recio esse, eam in Sanctas retulit. Delectatus est e-
 am mirifice doctrina Bonaventurae ordinis Mi-
 orum generalis : qui graviter & copiose tum scri-
 sit, in primum, secundum, tertium, & quar-
 tum sententiarum librum. Hac autem commen-
 atione moriens vir sanctissimus magnum sui a-
 ud omnes desiderium reliquit. Hinc contentio-
 nter Cardinales orta est, cum dignus Clemen-
 ti successor quaeritur.

GREGORIVS. X. PONTIF. CXCI.

Gregorius decimus, Theobaldus antea voca-
 tus, natione Italus, patria Placentinus, Leo-
 nensis Archidiaconus, in Asia existens, Viterbii à
 collegio Cardinalium Pontifex creatur. Eo enim
 tempore quo Ludovicus in Africam navigavit,
 Herdardus regis Angliae filius ex Anglia cum in-
 venti classe in Asiam trajecit, recuperandae terrae
 sanctae causa. Verum dum Ptolemaidæ tamdiu
 immoratur, quoad Ludovicus rex Franciae, ut
 sollicitus erat, eò ex Africa victor trajiceret,
 ab Arfacida familiari, dum solus in cubiculo
 esset, tribus vulneribus petitus, ægre mortis
 periculum evasit, adjuvante altero familiari:
 qui manum sicarii tamdiu retinuit, donec à do-
 nesticis discerptus & extractus è cubiculo scelera-
 tus Arfacida est. Herdardus autem ubi ex vulneri-
 bus convalescit, Theobaldum contubernalem suum,
 magno semper in pretio habitum, quippe qui
 omnes reges & principes Christianos continuo in

Saracenos animaverat, iturum Romam pontificatus gratia à Cardinalibus accitum, navigio, pecuniis, egregio comitatu mirifice juvit, eo potissimum tempore quo Henricus adolescens Richardi paulo antè mortui Conubiæ filius, Viterbium videndi Clementis causa venerat. Quæ mortuo dum adolescens ipse ibi aliquandiu moram trahit, malo fato sublatus est: à Guidone enim Monteforti, qui tum cum Philippo Francorum rege Cathedralē ecclesiam audiendæ rei divinæ causa petierat, ante aram interficitur, quod à Richardo pater ejus Simon in Angliā dolo necatus fuerat. Ultus hoc modo patris necem, ad Ruffum Hetruriæ præfectum incolumis evasit. Abiere Viterbio hac indignitate moti, non ita multo post & Philippus in Galliam & Carolus in Apuliam, qui pace cum Saracenis inita, Theobaldum Sipontum, quod Manfredoniam nunc vocant, navigiis appulsum, Ceperanum usque comitatus est. Inde vero Pontifex per Marfos & Sabinos iter faciens, Viterbium tandem pervenit: ubi à Cardinalibus perbenigne & honorificentissime susceptus, coronaque pontificia ornatus, omnem potestatem accipit, quam Christus Petro reliquit. Composito deinde pro tempore pontificatu, ad componendam pacem inter Genuenses & Venetos animum adjicit. Hi enim populi inter se magnis cladibus jamdudum decertaverant. Hanc ob rem Philippus rex Franciæ Cremonæ subsistens, Pontificis rogatu vocatis Genuensium & Venetorum legatis, pacem inter eos in quinquennium composuit: quo simul omnibus proficisci in Saracenos liceret.

Quiesce-

Quiescebat jam Italia, cum initium perturbandi omnia à Venetis ortum est, nova vectigalia exigentibus. Instituerant enim ne quis in sinu Adriatico navigaret: maxime vero Pola Venetias, nisi soluto portorio è mercium numero. Hanc autem indignitatem non ferentes Bononienses, qui magnæ Flamminiæ parti tum præerant, triennio varia fortuna cum Venetis decertarunt. Demum vero fessi, hac lege pacem acceperunt, ut dirupto castello, quod in primo Padi ostio edificaverant, quarundam mercium liberam ejectionem haberent, ostiorum Padi Veneto libera custodia dimissa. Anconitani quoque indignabundi, quod Veneti Adriatici maris dominatum sibi vendicarent, vectigalque à navigantibus exigerent, ea de re apud pontificem con-queruntur, cujus officium est prohibere, ne nova vectigalia imponantur. Is autem Venetis statim imperavit, ut exactiorem illam tollerent, qui certe nil aliud respondere, quam Pontificem non habere rei ipsius planam cognitionem, verum re cognita tum melius iudicaturum. Non potuit Gregorius rem inchoatam ex sententia perficere. Eundem erat ad concilium quod Lugduni indixerat: quo & Paleologus Imperator Constantinopolitanus cum magno comitatu profectus, triadecima vice in sententiam Romanæ Ecclesiæ Græcos totiens deficientes pertraxit: Hujus præterea auctoritatem quidam Tartari proceres secuti, sacrum baptismum tum recepere. Interea vero vacante Imperio occidentali, Rodolphus Assani Comes ab electoribus hac conditione Imperator creatur, ut sequenti anno Romam peteret coronæ

accipiendæ causa. Florentini autem Guelphi, Gibellinos concives suos à Gregorio (dum iter in Galliam facit) in patriam reductos, statim eji-
ciunt. Hanc ob rem iratus Pontifex, eis jus fasque omne interdixit: paulumque abfuit quin idem quoque in Bononienses ageret, qui Lambertescios Asmelloſque Gibellinos cum præclaris familiis ejecerant: sed hi non ita multo post pœnas de-
dere. Nam cum exercitum in Forolivianos du-
xissent, qui exules suos perbenigne susceperant, eruptione facta de Bononiensibus ad octo millia cæsa traduntur: qua quidem calamitate confisæ quædam Flamminiæ civitates, ab ipsis Bononien-
sibus statim defecere: maxime vero Cervia: unde magnum salis vectigal suscipiebant. Gregorius autem absoluto Lugdunensi concilio, in quo multa decreta sunt, ad electionem summi Pontificis, ad expeditionem in Saracenos, ad unionem Græcæ Latinæque ecclesiæ, ad pacem Christianorum pertinentia, iter in Italiam faciens, obvium ha-
buit Alphonsum Castellæ regem apud Bellocadorum admodum conquerentem quod imperium Rodulpho mandasset. Verum accepta Pontificis satisfactione, jus omne suum Rodulpho concessit. Pontifex autem perbenigne ab omnibus Italis susceptus, dum iter per Hetruriam facit, Florentinos sponte devitans, ne interdictum tolleret, Aretium pervenit, ubi pontificatus sui anno quarto, mense secundo, die decimo moritur, & sepelitur: vir certe in omni vita clarus prudentia rerum gerendarum, fortitudine animi: qua pecunias & res humiles contemnebat: humanitate, clementia, benignitate in pauperes Christi

Christi : & eos potissimum , qui ad gremium sedis Apostolicæ confugiebant.

INNOCENTIUS. V. PONTIF. LXCII.

Innoentius quintus , Petrus Tarantasiensis ante vocatus , natione Burgundus , ordinis sancti Dominici , vir in sacris literis doctissimus , anno domini. MCCLXXV. Aretii Pontifex creatur : unde post Romam abiens in sancto Petro coronatus , statim animum ad pacandas res Italas adjecit. Quare legatos magnæ autoritatis viros misit , qui & Hetruscos in perniciem Pisanorum conspirantes , & Genuenses ac Venetos de vita ac sanguine inter se certantes ab armis discedere sub anathematis pœna cogèrent. Aderant & oratores Caroli regis , cujus etiam autoritate rem magis ex sententia confici posse sperabat. Fecere mandata Hetrusci : maxime vero Florentini , quos ob hanc rem Pontifex ab interdicto Gregorii absolvit : Genuenses autem & Veneti , quorum odia magis inoleverant in armis continuo erant , sese invicem mutuis cladibus confidentes , quos tamen Innocentius in sententiam suam traxisset , si ei diutius vivere licuisset : adeo ad eam rem animatus erat. Moritur autem pontificatus sui mense sexto , die secundo , sepeliturque in Lateranensi basilica. Quo minus autem mors ejus molesta presbyteris secularibus videretur , effecit ejus judicium paulo ante latum. Nam cum Viterbii inter sacerdotes Cathedralis Ecclesiæ & fratres Prædicatores de corpore Clementis quarti orta contentio esset : uterque enim ordo sanctissimum corpus apud se volebat : adjudicavit id fratribus

committi debere, quod diceret sanctissimum Pontificem id ita dum viveret instituisse. Hanc itaque ob rem leuem offensusculam Innocentius contraxit: alioquin vir optimus, & de quo bona omnia sperari poterant.

HADRIANVS V. PONTIF. CXCIII.

HAdrianus quintus, patria Genuens, familia Flisca, Othobonus antea vocatus, Romæ in atrio Lateranensi Pontifex creatur. Fuit autem Innocentii quarti nepos: sanctique Hadriani Diaconus Cardinalis ab eodem creatus, & in Angliam Legatus cum summa potestate missus ad sedandum tumultum, inter Regem & Barones ortum. Creatus itaque Pontifex, Viterbium statim proficiscitur: Rodulphumque Imperatorem ad comminuendam Caroli potentiam, qui tum Romæ omnia pro arbitrio agebat, in Italiam vocat. Verum Rodulphus Boëmico implicitus bello, Hadriano satisfacere non potuit. Carolus autem ad declinandam invidiam intentus, omnem vim belli in Acha jam transfert viam sibi ad imperium Constantinopolitanum facturus. Verum mortuo Hadriano, pontificatus sui die quadragesimo, in Italiam rediit. Moritur autem Pontifex Viterbii ante munus consecrationis suæ, sepeliturque in conventu fratrum minorum. Fuerat quidem ei in animo, & ditionem Ecclesiæ tutiorem à tyrannis reddere, & constitutionem Gregorii de eligendo Pontifice in meliorem formam redigere, non omnino tollere. Ejus autem conatibus & animi magnitudini mors obstitit. Vacat tum sedes dies octo & viginti.

IOHANNES XXII. PONTIF. CXCIIII.

Iohannes vigesimus secundus, natione Hispanus, patria Vlyxibonensis, Petrus antea vocatus, ex episcopo Tusculano Pontifex creatur. Hic & si doctissimus est habitus, tamen ignoratione rerum gerendarum, & morum inæqualitate plus detrimenti quam honoris & emolumenti pontificatui attulit. Multa enim stoliditatem & levitatem præ se ferentia egit: in uno commendatione dignus, quod adolescentes literarum studiosos, inopes maxime beneficiis ecclesiasticis & pecunia iuvit. Vexabant tum Veneti Anconitanos, quod in Dalmatia mercaturam exercerent, nullo persoluto portorio: neque eos (ut par erat) vectigales Ecclesiæ Pontifex ipse tuebatur, in verbis tantummodo promptus, in rebus agendis timidi & infracti animi. Anconitani autem Pontificis auxilio destituti, se ipsos colligentes eruptione facta, Venetos urbem obsidentes, magno illato incommodo propellunt. Usus tamen consilio Iohannis Cæjetani, cuius nutu omnia tum gerebantur, quod ipsius auxilio & suffragiis Pontifex creatus fuerat, legatos tum ad Paleologum, tum ad reges Occidentales misit, qui eos suo nomine cohortarentur, ut pace inter se inita, arma in Saracenos & hostes christiani nominis pararent. Pollicebatur homo stolidus sibi longam vitam, & diu se victurum omnibus prædicabat: quippe cuius vita & mores omnibus patebant, adeo erat inverecundi & socordis ingenii. Sed ecce dum hanc stultitiam omnibus prædicabat, camera quædam nova quam in palatio Viterbiensi

extruxerat, subito corruit, atque inter ligna & lapides inventus, septima die post tantam ruinam acceptis omnibus ecclesiæ sacramentis, pontificatus sui mense octavo moritur, Viterbiique sepelitur, vir (ut dixi) admodum literatus, sed parum prudens. Multa enim in vita sua scripsit, potissimum vero Canones quosdam ad medicinam pertinentes. Nam medendi arte admodum peritus habebatur. Scripsit & librum quem *Thesaurus pauperum* vocat. Edidit & problemata quædam, Aristotelem imitatus. Sed hoc nescio quo pacto compertum est, ut viri quidam admodum literati ad res agendas parum idonei videantur. Nescio quo pacto dixi, cum mirum potius omnibus videri debeat, ut qui contemplatione delectatur, idem etiam rebus terrenis animum applicet.

NICOLAUS III. PONTIF. CXCIV

Nicolaus tertius, patria Romanus, ex familia Ursina, Iohannes Cajetanus antea vocatus, Pontifex tandem creatur, protracta in sex menses electione, non sine magna Cardinalium contentione: quorum conclavi senator Siciliae rex præfuit, qui admodum instabat, ut unus aliquis ex natione Gallica eligeretur. Nicolaus autem inchoato pontificatu, anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo octavo, Caroli potentiam comminuturus, Hetruriæ vicariatum ei abstulit, quod diceret Rodolphum id ægre ferentem, non aliter expeditionem pro terra sancta promissam acturum, cum Hetruria Imperatoriæ jurisdictionis haberetur. Hoc consecutus Pontifex, nihilominus Flaminiam ipsamque Bononiam cum Hexarchatu

rovennatum quæ tum Imperatori suberant, in
 potestatem suam redegit, eoque misit Berthol-
 lum nepotem Romandiolæ Comitem declara-
 am. Misit & alterum nepotem Latinum Cardi-
 alem legatum in Hetruriam, qui restitutis ubi-
 ue Gibellinis, Florentiæ ac in cæteris Hetruriæ
 urbibus pro arbitrio animi Magistratus imposuit.
 Munus vero senatorium quod principibus & re-
 gibus demandari consueverat, ipse solus obivit.
 Legatos Venetorum (qui tum Anconitanos bel-
 lo vexabant) à conspectu suo rejecit. Abeuntes
 præterea ex itinere revocatos, gravissimis ver-
 bis increpavit : & perniciem eorum civitati com-
 minatus est, ni ab Ancona oppugnanda desiste-
 rent. Tandem vero multis ultro citroque illatis
 commodis, æquis conditionibus pax inter
 utramque civitatem componitur. Huic autem Pon-
 tifici in animo fuerat duos reges creare, utrum-
 que Ursinum : quorum alterum Hetruriæ, alte-
 rum Lombardiæ præficeret, qui inde Theutoni-
 os partem Alpium incolentes, hinc Gallos Si-
 ciliam & régnum Neapolitanum tenentes, ar-
 mis in officio continerent. Ut vero id ei facere li-
 beret, Petro Aragonum regi persuaserat, ut ju-
 re hæreditario Constantiæ uxori suæ regnum
 Siciliæ repetere anniteretur. Senatoriam autem
 dignitatem ipse à Carolo ad se transtulit : vetuit-
 ue perpetuo edicto, ne quis rex aut princeps
 magistratum ipsum petere aut obire auderet, Fuit
 autem Nicolaus Pontifex (ut autores scribunt) vir
 magni animi atque consilii, adeoque moribus &
 vita integer, ut vernacula lingua compositus
 vulgo diceretur : Amator & cultor doctorum
viro-

virorum: & eorum maxime qui doctrinam cum prudentia & religione conjunctam haberent. In partiendis autem dignitatibus & honoribus communis omnibus est habitus. Nam semel habita potestare sacrorum initiandorum, Albanum episcopum ex ordine minorum, Hostiensem & Portuensem ex ordine Prædicatorum delegit. Prænestinus & Tusculanus Episcopi seculares fuere. Creavit & duos presbyteros, videlicet Gerardum tituli duodecim Apostolorum, & Hieronymum ordinis minorum, tituli sanctæ Pudencianæ. His addidit duos diaconos, videlicet Iordanem fratrem suum tituli sancti Eustachii, virum multæ doctrinæ & Innocentiæ: & Iacobum Columnam tituli sanctæ Mariæ in via lata, virum exactæ religionis & gravitatis. Aedificiis præterea ædes pontificias exornavit. Aedes enim apud sanctum Petrum percommode extruxit: quarum partem aliquam adhuc cernimus. Has postea Nicolaus quintus magna impensa restituit. Cinxit etiam mœnibus in urbis modum pomerium sancti Petri, quod viridarium nunc vocant. Ecclesiam quoque sancti Petri fere vetustate collabentem restituit, ac pictura summorum Pontificum exornavit. Idem etiam fecit in basilica Pauli. Auxit præterea mirum in modum divinum cultum, aucto Canonorum numero, & servientium Ecclesiis proventu. Divisit etiam ordines Ecclesiasticos inter se, & quid cuique conveniret ostendit. Habitationes quoque unicuique assignavit: ut & advenæ scire possent, quo in loco quisque magistratus, curialis præsertim inveniri posset. Perfecit etiam Lateranenses ædes ab Hadriano quinto an-

rea inchoatas. Condidit præterea à fundamentis sancta sanctorum, primo sacello jam vetustate lapsa templumque ipsum opere vermiculato. (ut adhuc cernitur) & frustra marmorea exornavit: eo- que transtulit Apostolorum capita, donec tem- plum Constantinianum suâ impensa restitueretur. Quo factò statim in capsulis argenteis suo jussu extructis, comitante populo in templum restituit: condunturque in sacello ad eam rem percommo- de fabricato. Eodem quoque die basilicam ipsam consecravit, pridie nonas Iulij is dies est habitus. Scribunt historici quidam, neminem ante ipsum sacrificare religiosius visum, cum semper dum solennia ageret, lachrymas funderet. Erat et- iam religionis observantissimus, & adeo or- dinis minorum ob contemptum rerum huma- narum amator, ut ipse etiam decretali episto- la quædam ipsius ordinis ambigua declarave- rit. Vacantibus Ecclesiis nullus Pontifex ce- lerius, ac maturius consuluit, cum eas statim optimo cuique & idoneo committeret. Prius enim mores hominum & doctrinam inspicie- bat, deinde vacantes sedes his statim commit- tebat: quod diceret in mora periculum esse, cum non deessent qui divina etiam cupidissi- me diriperent & occuparent. Notarios & ta- belliones, utpote sanguine pauperum & litigan- tium viventes, à se ut pestiferos rejecit, Gre- gorium decimum & Iohannem vigesimumpri- mum hac in re imitatus. Verum quoniam ubique terrarum magna in magistratibus corruptela erat, constituit ne magistratus ipsi ullo in loco magis quàm annui crearentur: eos si quispiam retinere ulte-

ulterius ausus fuisset , anathematis pœna notabatur , à qua nisi à pontifice absolvi non posset. Multa præterea constituit , ad utilitatem cleri populique Christiani pertinentia , ut in titulis suis apparet. Non caruit tamen in tantis laudibus reprehensione. Suos enim ita amasse dicitur , ut aliunde raperet , quod eis condonaret. Nam quibusdam nobilibus Romanis castella vi abstulit , ac suis dono dedit : maxime vero Sorianum. Vbi idem pontifex cibi ac potus continentissimus , subita tamen morte correptus , tertio sui pontificatus anno , mense octavo , die quintodecimo moritur. Quam mortem prædixisse quendam ferunt , notato per excrescentiam Tiberis vaticinio. Adeo enim in immensum excreverat , ut altare sanctæ Mariæ rotundæ quatuor pedibus & eo amplius excederet. Ejus autem corpus Romam delatum ; in sacello tituli beati Nicolai à se condito in basilica sancti Petri sepelitur , tumulo marmoreo & vermiculato opere exornato , quem adhuc cernimus , anno domini. M C C L X X X. assumptionis octava die. Quo quidem anno Carolus rex beatæ Magdalenæ corpus jam antea à beato Maximino in villa sui nominis conditum , ornatiore sepulchro & majore sacello exornavit : caputque ejus seorsim in theca argentea condidit. In morte autem Nicolai vacasse pontificatum quinque mensibus ferunt. Nam dum Viterbii à cardinalibus novi pontificis electio fieret , præessetque conclavi Richardus ex Hamibalum familia Romana , ac sine contentione primaria , qui paulo ante Vrsi mortui Nicolai nepotem , prætura Viterbiensi

rejecerat : erat enim hujus familiae hostis acerrimus : duo cardinales , ex familia Ursina impediabant , quo minus electio fieret , nisi Ursus in auctoritatem restitueretur. Hanc ob rem Viterbienes Richardum secuti , conclave ingressi , cardinales capiunt , & in vincula coniiciunt. Quod ubi Romae scitum est , eadem Hannibalum factio familiam Ursinam ab urbe pellit , quae statim populariter cum sua factione abiens Praeneste secessit. Post quintum itaque mensem Gallici cardinales absentibus Ursinis suffragiis Italos superantes , Gallicum pontificem creant.

MARTINVS III. PONTIF. CXCVI.

Martinus quartus , Simon antea vocatus , tituli sanctae Ceciliae presbyter cardinalis , natione Gallicus , patria Turonensis , pontifex electus Viterbii coronari noluit , quod ei civitati ob impetum in cardinales factum interdictum factis putabat. Urbem itaque veterem petens , quod Orvietum vocant , eo loci omnia solennia peregit. X. kalendas aprilis. Resurrectionis autem die sex Cardinales creavit : quorum de numero fuit & comes Mediolanensis tituli sanctorum Marcellini & Petri & Benedictus Cajetanus sancti Nicolai in carcere Tulliano diaconus. Regem vero Carolum ad se venientem non modo perbenigne suscepit , verum & eidem senatoriam dignitatem , qua à Nicolao privatus fuerat , restituit , quod non ita ab omnibus probatum est , cum ea res excitatura videretur magnas in urbe seditiones , reversis jam Ursinis & pulsis.

Han-

Hannibalibus. Vrsinis enim ob odium in Nicolaum conceptum, Carolus mirifice adversabatur. Iohannes itaque Latini fratris ulturus iniurias, tutaturusque dignitatem sibi à populo Romano traditam, comparato satis iusto exercitu in Viterbienses movens, eorum agros longe ac late populatus est. At Martinus qui tum in Montefalcone erat, Viterbiensium calamitate permotus, Matthæum ex gente Vrsina Cardinalem Romanam propere misit ad res componendas: qui ex itinere Iohannem populi Romani Capitaneum (ita enim populi ducem appellant) secum duxit. Venerant & eo omnium factionum capita mandato legati: maxime vero Richardus Hannibal, ut ab interdicto quod Viterbii contraxerat, dum conclave violenter irrupit, & Cardinales Vrsinos in carcerem coniecit, absolveretur legati autoritate. Is itaque ad Cardinalis pedes provolutus laqueum collo gerens, quod est maximum pœnitentiæ signum, ac veniam petens absolvitur. Composita autem hoc modo inter utramque factionem pace, revocatoque exercitu Romano ab iniuria Viterbiensium Pontifex Romanis statim concessit, ut ex civibus duos senatores sibi deligerent, qui urbem gubernarent. Delecti itaque duo, Hannibal Petri Hannibalis filius, & Pandulphus Sabelius, qui civitatem toto suo magistratu optime gubernârunt: eo potissimum tempore quo Martinus Pontifex Paleologum unionis pacta non servantem, instante Carolo Siciliae rege excommunicavit: Tum vero Paleologus Caroli potentiam veritus, clam foedera cum Petro Aragoniae rege iniit, qui regnum Siciliae ob Constantiam uxorem

Manfredi filiam, & Dorradini neptem suo jure
petebat. Communi itaque impensa magna clas-
s ab utroque parabatur. Quare pontifex legatum
ad Petrum mittit sciscitatum, quid sibi vellent
anti apparatus. Cui ille ita respondit, interiorum
et tunicam laceraturum, si illam arbitraretur sua-
rum cogitationum consciam fieri posse. Abiit
itaque re infecta legatus. Petrus vero comparata
sua classe in Africam contendens, Hipponen-
sium littora vehementer populatus, in Sardiniam
rediit, expectans ut à Iohanne Prochita res novæ
in Sicilia orirentur, quemadmodum inter eos con-
tulerat. Oborti sunt interim & novi motus in Cis-
alpina Gallia. Nam vicecomites familia nobi-
lissima, duce Luchino Turrianos admodum po-
tentes, Mediolano pellunt. Inde vero Luchinus
in Hetruriam vicarius ab Imperatore missus, apud
Fiesole oppidum se continens, Florentinos &
Lucenses gravissimis incursionibus vexabat, spre-
tis pontificis interdictis: quibus hominem à cer-
vicibus sociorum remove conabatur. Perusini
quoque sumptis armis ita Fulginiates tum inva-
dunt, ut eorum urbem vi ceperint, & mœnia
liqua ex parte demoliti sint. Quam ob rem à
Pontifice sacris interdicti, veniam deinceps me-
uere persoluta tamen pecunia pœnæ nomine. In-
terim vero Siculi, quorum motus rex Petrus in
Sardinia expectabat, superbiam ac libidinem Gal-
lorum amplius ferre nequeunt, suadente Iohan-
ne Prochita in Carolum conjurationem ineunt,
lata die ad rem conficiendam, ut cum primum
vesperi campana audita fuerit, ubique Galli nul-
lo sexus discrimine habito cæderentur. Qua in re
adco

adeo certe sævitum est, ut etiam mulieres Gallico compressu prægnantes cælæ dicantur. Hinc tritus ille sermo est, cum quis multorum interitum exponit, ut vespas Siculas commemoret. Malum quoque fatum expertus est eodem tempore Guido Appius cum octingentis equitibus Gallici nominis, ad recuperandam Romandiolam missus Pontificis nomine. Nam dum Forumlivii obsidet, essentque erumpendi cupidi cives, Guido Bonatus astrologiæ peritissimus concives suos adhortatus est, expectata astrorum benignitate, ut tum demum erumperent, quando eis signum daret. Fecerunt illi mandata, & in tempore erumpentes, Guidonem cum omnibus fere Gallis interfecerunt. Atque ita urbs tanta obsidione liberata est. Carolus autem audita Siculorum defectione & sævitia, cum magnis copiis in Siciliam traiciens, primo Messanam urbem obsidet, quam certe per dedicationem tandem cepisset, nisi Galli ultionis cupidi deleturos se urbem minati fuissent. Tum vero Petrus Arago tantos motus (ut diximus) expectans, ea de re certior factus, è Sardinia prope in Siciliam traiciens, Pânhorum contendit, à civibus & Siculis perbenigne susceptus: à quibus etiam regium nomen consecutus est, confluyente undique ad eum omni multitudine. Hanc ob rem Carolus perterritus, Messana relicta, in Calabriam se statim recepit, expectaturus filium Salerni principem, quem paulo post è Narbonensi provincia cum aliquot cohortibus venturum sciebat. Reprehensus à Carolo Petrus Arago, quod affinis consanguineusque regnum invadere ausus esset, respondit se misericordia motum,

cala-

amitōso populo & indigna ferenti petitam
em negare non potuisse : quanquam id quoque
gnum jure hæreditario ei deberetur , propter
orem Constantiam Manfredi filiam , & Corra-
ni neptem. Concreſcentibus autem ultro citro-
e iurgiis , res tandem ad ſingulare certamen de-
cta eſt : hac conditione tamen , ut uterque rex
ntum ſibi ad tantum certamen commilitones
optaret , loco certandi apud Burdegalam de-
to. Vtrique enim rex Angliæ affinitate coniu-
is erat , qui tantum certamen adiuvente Mar-
o pontifice tandem diremit. Verum cum ni-
ominus Petrus Carolum bello premeret , Mar-
us Gerardū Parmenſem Cardinalem Legatum
eapolim miſit , qui & populos in fide Caroli
ntineret , & Carolum ipſum adoleſcentem con-
io & autoritate iuaret. At vero cum Petrus Ro-
rium Loriam classiſ ſuæ præfectum Neapolim
iſſet , Carolus aliter ſentiente legato & recla-
ante, nequaquam tantum regnum fortunæ com-
ittendum eſſe, in hoſtem movens , non longe
Neapoli ingenti ſuorum clade ſuperatur: & cap-
s in Siciliam primo , deinde in Aragoniam per-
icitur. Hoc certe ei non accidiffet , ſi bene mo-
nti legato (ut par erat) obtemperaffet. Nam pau-
poſt pater Corolus cum ingenti claſſe ſuperve-
t , qua etiam cum hoſte nondum victore decer-
re potuiſſet. Martinus autem calamitate Caro-
permotus , Petrum Aragonenſem anathema-
notat , ejuſque regnum in prædam id occupare
olenti exponit, ſubiectos à Petri juramento abſol-
t, cruce ſignatos in hominem concitat, bonorum
cleſiaſticorum uſurpatorem , ut ipſe dicebat.

Milites quoque Ecclesiasticos Carolo auxilio mississet, ni ei bellum in Flaminia gerere necesse fuisset contra Forolivianos, qui adiuvante Guidone Montisfeltri comite, deficere ab Ecclesia sunt ausi, & quædam etiam castella haud longe posita opugnare. Verum cum Guido ipse poenitentia pductus, pacem cum pontifice inisset, & mœnia Forolivianorum demolitus est in ultionem Guidonis Appii, & magnam partem Flaminiaæ brevi recepit. Urbinum quoque quod tum oppugnabat cepisset, ni Rubeus Anguillarius Hetruriaæ comes in oppugnatione ipsa mortuus fuisset. Duo tum castris præerant duces, quorum alter in Hetruriam missus est, ad eam oram tuendam, quæ ad Soanam vergit: alter vero (quem Iuvenatii comitem vocabant) obsidionem iussu Pontificis continuabat subministrante clanculum auxilia & commeatum oppidanis ipsis Guidoni Montisfeltrano. Interim vero cum Martinus Curis agitatus addubitaret à quo duorum populorum, Pisanorum scilicet & Genuensium contra Petrum Aragonensem auxilium peteret, tanta repente inter hos de possessione Corsicæ contentio exorta est, ut ipsi aliunde auxilium peterent. Legatum tamen Apostolicum Pontifex adhortatus est, ut tamdiu populos in fide contineret, quoad Carolus cum supplemento copiarum supervenisset. Ingressus deinde Neapolim Carolus, confirmatisque civium animis, in Africam proficiscens febris correptus moritur: quare ad Legatum ipsum totum gubernandæ provinciæ pondus recedit. Erat tum rumor ac prope constans fama, Philippum regis Franciæ filium, comitem Atrebatensem

in ejus regni causa adventare : qui tamen deter-
te Petrum non potuit, quo minus regnum ve-
ret, cum jam constaret eum cum parvis copiis
adventare. Nam pater Philippus in Aragoniam
cum magno exercitu profecturus erat, ad occupan-
dum Petri regnum à Martino pontifice gravibus
injuriis prius interpositis, in prædam occupanti
datum. Pontifex autem tot curis circumventus,
urbetanis etiam tumultuantibus (nam Gibelli-
Guelphos expulerant) Perusium proficiscitur.
ibi non multo post lenta febre diu vexatus, tan-
dem moritur, pontificatus sui anno quarto, men-
se uno, sepeliturque in Cathedrali basilica. Ad
ejus sepulchrum multi valetudinarii delati, mul-
tæcæci perducti, muti & claudi pristinam vale-
tudinem sanctissimi pontificis meritis à Deo rece-
dere.

HONORIVS III. PONTIF. CXCVII.

Honorius quartus, patria Romanus, è gente
Sabella, familia nobilissima, Iacobus antea
vocatus, Diaconus Cardinalis Perusii Pontifex
creatus, Romam venit anno Domini millesimo-
centesimo octogesimo quinto, fratre ejus Pan-
dulpho senatoriam dignitatem tum gerente. Tan-
tæ enim severitatis & justitiæ Pandulphus est ha-
bitus, ut quoties Romani cives purgare urbem
a latronibus, sicariis, furibus, parricidis vellent (quo-
rum tum in solo Romano magna copia ob sedi-
ones civium erat) non alium senatorem, quam
Pandulphum exposcerent. Is etsi podagra & chi-
tagra vexabatur, non tamen animi magnitudine &
constantia à bene valentibus superabatur. Eodem

quoque morbo ita etiam interdum Honorius
borabat, ut ei instrumentis quibusdam ad id a
fabrefactis scarificare necesse esset. Consilio tan
& prudentia tantum valuit, ut non multum cor
ris vires in eo desiderarentur: quippe cum so
plura prope videret, quam omnes simul qui tu
in urbe aderant. Habitavit hic in Aventino ap
sanctam Sabinam, egregiasque ædes (quarum
stigia adhuc cernuntur) in monte ipso ædifica
eo ad incolendum multos quoque Romanos
civit, unde brevi mons ipse frequentibus ædifi
incoli cœptus est. Cum autem neminem læd
in pontificatu suo constituisset, omnibus prod
se quoad fieri poterat, provocatus Petri Arag
num Regis injuria, qui regnum Siciliae occupa
conabatur, Martini interdicta contra Petrum co
firmavit. Rodolphus autem Imperator comp
randæ pecuniæ studiosus, Cancellarium suum
gente Flisca in Hetruriam misit: qui populos
mnes liberos faceret, & eos potissimum, qui se p
cunia redimerent. Persolvere autem ob eam re
Lucenses duodecim millia nummum auri: Fl
rentini vero sex milia, qui statim liberi omni
facti, magistratum (quem priores artium vocant
addito vexillifero justitiæ creaverunt. Non displicet
hæc venditio Honorio, licet indigna tanto prin
pi videretur, quod ea ratione ecclesiastica ditio f
tura securior videbatur, cum non amplius Imp
ratori liceret liberas civitates vexare. Dum vero r
Franciae urbem Gerundensem obsideret, curaret
que Petrus Arago, quo minus in castra hostium
commeatus à Narbona ferrentur, acri prælio com
misso grave vulnus accipiens, paulo post male co

atus moritur, atque ita Gerunda, deditibus
 ex pacto civibus, in potestatem Regis Franciæ re-
 lacta est, qui non diu supervixit. Ex febre enim
 moritur contracta in castris, dum Perpinianum
 obsidet. Cujus etiam classis non multo post in por-
 tu Narbonensi à Rogerio Loria capta & incensa
 est. Duos habuit filios Petrus Arago, Ferdinandum
 & Jacobum Ferdinandum autem majorem
 aragoniæ, Jacobum vero Siciliæ regem ex testa-
 mento reliquit. Hac autem ratione mortuis primis
 regibus, bella ad secundos translata sunt: qui hinc
 Pisanos, hinc Genuenses maritimis præliis infi-
 nes trahere in partes suas conabantur. Verum hi
 odio & armis inter se certantes, tanta rabie apud
 amellum insulam Pisano portui vicinam concur-
 rant, ut ex Pisanis qui triremes quadragintanovem
 miserere, duodecim millia hominum desiderata
 erant: partim cæsa, partim capta: quam quidem
 calamitatem Honorius ita ægre tulit, ut paulum
 post fuerit quin Genuenses obstinate nimium Pifa-
 nos insequentes interdicto Ecclesiastico notaret.
 Hæc calamitas adeo certe Pisanos attrivit, ut nun-
 quam postea vires recuperaverint. Edoardus vero
 Angliæ Rex in Vasconiam tum se contulit, pacem
 impositurus inter Carolum adolescentem Regis
 Franciæ filium, quem diximus bello captum, &
 Ferdinandum Aragoniæ Regem. Contestata jam
 sententia res erat, & de libertate Caroli ageba-
 tur, cum interim Legatus Apostolicus & Comes
 Trebatensis Avelini Comite adjuvante, Cathinam
 urbem occupant, eoque ex Hetruria collectas co-
 as transmittunt. Hanc ob rem Edoardus re in-
 ta in patriam rediit. Rogerius autem Loria Gal-

licam classem ex Sicilia redeuntem occupans, Ferdinandi Regis fortunam meliorem reddidit. Adjungere certe animum huic bello Honorius non potuit, quod armis à Guidone Feltrano in Flammnia vexaretur. Verum tandem superato Guidone totam Flaminiam brevi recipit. Non diu tamen post moritur Pontificatus sui anno secundo, die uno, corpusque ejus à sancta Sabina ad Basilicam Petri magna funeris pompa transfertur: sepeliturque sepulchro marmoreo, quod adhuc extat in numerum à Pio Pontifice translatum, ut insignia familiaritatis indicant, ejusque epigramma: & merito quidem, cum vir fuerit omni vita probatissimus, Christianæ religionis amantissimus. Nam & ordinem Carmelitarum non satis in conciliis probatum, mutatis chlamydibus nigris in albas: & ordinem Eremitarum apud Parisios improbatum confirmavit. Solum autem Cardinalem Iohannem Boccamatium Episcopum Tusculanum suo pontificatu creavit, viros dicens & eosdem bonos: doctos, non etiam rudes & rerum humanarum ignaros in tantum collegiū cooptandos esse. Ad vero aulicos amavit, ut quotannis æstate præsertim Tibur proficisceretur vitandi æstus urbani causa: unde multæ ægritudines oriuntur. Mortuo autem Honorio decem mensibus sedes tum vacavit. Nam cum apud sanctam Sabinam conclave habitaretur, multi Cardinales repentina ægritudine sunt correpti: quorum de numero moritur Iordanus Ursinus comes Mediolanensis, Hugo Anglicus, Gervasius Andeanensis Decanus Parisiensis, Antherius vir insignis. Hanc ob rem soluto conclavi in aliud tempus magis salubre rem ipsa

reiciunt, maxime vero cum terræmotus ipsi, qui
tam permagni fuere, religionem quandam inie-
rerint, quo minus tum quidem id fieret.

NICOLAUS. III. PONTIF. CXCVIII.

Nicolaus quartus, natione Picentinus, patria
Asculanus, Hieronymus antea vocatus: or-
nis minorum frater & generalis, deinde Presby-
ter Cardinalis apud sanctam Sabinam, decimo
ense post mortem Honorii pontifex creatur, col-
laturque in sede Petri ipsius sancti cathedra.
eate deinde profectus ob seditiones quæ tum
omæ subortæ erant, quosdam Cardinales creat
omni fere religione. Omnes enim pariter ama-
t: nec plus se debere affinis & cognatis, quam
ivis bono arbitrabatur. Virtutes, & vitia facie-
nt, ut in hunc magis quam in illum inclinaret.
orum de numero quos Cardinales creat fuere,
eapolio, Petrus Columna, Hugo Bolianus or-
nis prædicatotum doctor insignis, Matthæus
quasparta fratrum minorum generalis, Episco-
us Portuensis. Romam deinde post annum redi-
s, sedatis aliquantulum perturbationibus ci-
um, apud sanctam Mariam maiorem habitavit,
eam Basilicam ipse unà cum Iacobo Columna
stituit, ut in fornice majori apparet: unde Salva-
tis ipsiusque Pontificis, ac Iacobi Cardinalis
iago ex opere musivo adhuc cernitur. Idem quo-
ce Pontifex anteriorem posterioremque partem
Basilicæ Lateranensis restituit, ornavitque opere
ymiculato, quemadmodum literæ ipsæ indicant.
Terim vero Reges Aragoniæ & Siciliæ his scæde-
nis, adhortante Nicolao pacem ineunt, ut Rex.

Carolus è vinculis missus, sua impensa Iacobum Aragonem Siciliae Regem constitueret: quod nisi triennio id effecisset, in carcerem se rediturum pollicebatur, Datis ob eam rem obsidibus duobus filiis: Carolo cui postea Regi Vngariae creato Marcello cognomentum fuit, & Loysio, qui post beneactam in ordine beati Francisci vitam in Sanctos relatus est. Dum hæc autem in Europa gererentur, Soldanus discordiis Christianorum fretus, Tripolim Asiae civitatem insignem quidem, interfecto Christianorum præsidio igni ferroque evertit. Parem quoque calamitatem Sidon & Barutum pertulere, nemine adjuvante. Restabat Ptolemaida in annos duos inducias à Soldano consecuta hanc ut tueretur Nicolaus Pontifex annixus, milites ad vexillum Christi vocat, ære suo conductos Hi ad mille & quingenti fuere. Hos postea multo nullo dato nomine, nullis signis & auspiciis secuti, cum Ptolemaidem pervenissent, non minoræ Christianis quam Saracenis damna intulere. Soldanus autem cum res suas repetiisset, nec reddita essent, nostris omnibus exitium comminatus est. Magna inter Christianos de possessione Ptolemaidæ concertatio tum orta erat, cum eam patriarcha Constantinopolitanus, Templarii Theutonici, rex Cypri, Siciliae rex Carolus vindicare anniterentur. Erat & Pisanis in animo Ptolemaidam repeteri (ut ipsi dicebant) suo jure, quos profecto bellum in Hetruria ortum à tanta rei foeditate avertit. Hæc enim Vgolino comite cum duobus filiis, totidemque neptibus in carcerem coniectis, inedia interempto, animos Gibellinorum in Guelphos incitavit, ut omnibus pariter exitium minaretur.

tur. In Aretinos primum arma conversa sunt, peccentibus id exulibus Gibellinis. Præerat tum Aretio Guilielmus Petramala ejusdē civitatis Episcopus, cui Feltranus comes & Florentini auxilio venerant. Verum cum Florentini non satis suis copiis fiderent, eo etiam misere Carolum secundum cum aliquot cohortibus, qui ad Pontificem iturus, forte eo tum iter faciebat. In agro Tiphernate collata sunt castra castris: Tiphernum civitatem castelli mutato nomine nunc vocant. Commisso itaque prælio, magna statim de Florentinis cædes fieri cœpta est. Verum nō ita multo post mutata fortuna, cadentibus tamē in prælio Guilielmo Episcopo, & Feltrano Comite, ex Gibellinis ad tria millia interfecta, & duo millia capta dicuntur. Campaldinum locum ubi pugnatū est accolæ dixere. Carolus autem tanta victoria potitus, recta ad Nicolaum proficiscitur, ac utriusque Siciliae regnū feudatario jure obtinet. Hoc ubi Iacobus Arago intellexit, oppugnare Cajetam statim aggreditur. Ne quid autem deesset ad perturbandam Christianorū quietem, inter Philippum Franciæ & Eduardum Angliæ Reges gravissimum bellum exortum est: quæ res & Christianos in Asia mirifice perturbavit, & hostibus nostris delendi in Asia Christianum nomen audaciam & spem dedit. Soldanus enim qui tum ægrotabat ad centum & quinquaginta millia hominum, filio duce Ptolemaidam miserat. Interim vero duorum mensium obsidione protracta, patre mortuo, filius statim sufficitur: qui certe acrioribus animis urbe m oppugnans, completis fossis, prædaque militibus promissa, ad mœnia usque jam pugnando pervenerat, cum à

Christianis erumpentibus magno suorum incommodo in castra retruditur. Dum hæc in Asia gererentur, Nicolaus Pontifex duos è latere Legatos, Benedictum Cajetanum, & Gerardum Parmensem in Franciam propere mittit, qui composita inter duos Reges pace, eos contra Saracenos Ptolemaidam oppugnantes animarent. Nam & pacem inter Iacobum Aragonensem & Carolum captum his conditionibus (quas supra memoravi) iam composuerat: quo omnibus in hostem liberius proficisci liceret, & parare classem cœperat, de pace fere certas. Sed nec Reges ipsi Pontifici bene monenti obtemperarunt, nec qui in præsidio Ptolemaidæ erant inter se dissidentes (quem admodum poterant) vim hostium propulsarunt. Dilabentibus enim quotidie multis, soli tum ad duodecim millia remansere, qui postea cum Patriarcha Hierosolymitano per Dromonem ad id servatum, fugientes, primo secunda navigatione usi, tandem sub ipsam Cyprum naufragio perierunt. Soldanus autem desertam cultoribus urbem ingressus, eam ferro ac flamma statim evertit, anno centesimononagesimosexto, posteaquam à Gothifredo capta fuerat. In tantis autem malis insula Cyprus & Armenia minor, Cilicia prius appellata, in fide Christianorum tamen permansere. Instabat tum vel maxime Nicolaus, veritus ne hostes reliquum Asiæ occuparent, ut imperator Rodolphus eo copias suas mitteret. Quo non ita multo post mortuo, cum Adolphus Hasso electus successor, imperii jura repeteret, ab Alberto Rodulphi filio in agro Spirense prælio interficitur. Vir quidem insignis, sec

parum milite & pecuniis potens : oppressus enim multitudine hostium potius quam superatus dicitur. Nicolaus autem Pontifex tædio animi (ut quidam putant) quod male sibi cedere omnia videret, quodque etiam plusquam Pontificem decebat in partes declinaverat, Romæ apud sanctam Mariam majorem Pontificatus sui anno quarto, mense uno, die octavo moritur, eoque loci sepelitur : ad caput basilicæ apud Petri Columnæ Cardinalis sepulchrum, ut in pavimento cernitur, emblemate & porphyreticis lapidibus notato. Post ejus vero mortem Cardinales Perusium profecti, quo eis liberius eligere Pontificem liceret, rem ipsam discordiis intestinis biennio menseque tertio in longum deduxere. Interim autem Michael Caleologus Imperator Constantinopolitanus moritur. Quo minus autem ejus corpus in loco sepeliretur sacro, vetuere sacerdotes & monachi, quod occidentali Ecclesiæ in Lugdunensi concilio acquievisset. Andronicus autem Michaelis filius libenter tum quidem cum Latinis sensisset, si quid auxilii à nostris habuisset. Verum cum sedes vacaret destitutus auxilio Andronicus à fide catholica tandem defecit. Hæc autem inconmoda Carolus secundus Rex Neapolitanus prospiciens è Narbonensi provincia, Perusium veniens, Cardinales ipsos sæpius ad concordiam & electionem Pontificis adhortatus est. Nec id quidem facere destitisset vir insignis, nisi acriter reprehensus à Benedicto Cajetano patria Anagnino, quod instando acerbè nimium ipsis Cardinalibus vim afferre videretur, quorum suffragia libera esse deberent.

CELESTINVS. V. PONTIF. CXCIX.

Celestinus quintus Petrus Moroneus antea
 Vocatus professione anachorita, patria Efer-
 niensis, secundo à Sulmone milliario cœnobium
 incolens, instante Carolo Rege & Latino Cardi-
 nale Pontifex creatur: adeo majore omnium ad-
 miratione, quo ob sanctitatem vitæ à tanto fasti-
 gio rerum sponte remotior esse videbatur. Aquilam itaque post creationem suam profectus, eo
 statim Cardinales omnes Perusio ad se vocat. In-
 stabant tamen illi & literis & nunciis, ut Perusium
 proficisceretur civitatem pontificali dignitati magis conuenientem. Vicit demum Celestini sen-
 tentia, quod ita velle Carolum Regem intellige-
 bat. Omnes igitur eo profecti, Celestinum ipsum
 ut verum pontificem adorant. Ejus autem coro-
 nationi interfuisse ducenta millia hominum Pto-
 lemæus scribit: & se etiam affuisse fatetur. Ho-
 mines credo motos novitate rei, & sanctitate vi-
 ri, quod homo eremita ad tantum dignitatis gra-
 dum non nisi divinitus provectus esse videretur
 post tam longam eligentium contentionem. In-
 ito itaque pontificatu, duodecim Cardinales sta-
 tim creat, viros integerrimos, quorum de nu-
 mero duo eremitæ sunt habiti. Verum cum Cele-
 stinus à priore vita ob pontificatum nequaquam
 declinaret, adeo benignus & facilis omnibus
 petentibus erat, ut eadem diversis concederet:
 una & contemptus dignitatis & imminutio ponti-
 ficatus oriebatur. Erat siquidem od privatam vi-
 tam, quam antea in eremo duxerat rebus agendis
 parum idoneus. Hanc ob rem de abrogatione ejus
 mentio fieri cœpta est: maxime vero mortuo La-
 rino

tino Cardinali viro optimo, cujus autoritate Celestinus tantum pondus adhuc sustinebat. Verum instantibus acriter Cardinalibus quibusdam, maxime vero Benedicto Cajetano, viro in jure civili & canonico peritissimo vasfroque: qui primum locum apud Pontificem tenebat, ut se pontificatu abdicaret, ne Ecclesia Dei ob imperitiam gubernantis periclitaretur, de omittendó pontificatu cogitare cœpit. Hac autem ejus levitate & superstitione motus Carolus hominem amicissimum Neapolim perducit, ejusque animum à tanta fœditate rei amovere conatur, clamante ubique locorum populo se nolle alium Pontificem quam Celestinum: idque ab eodem Pontifice precibus & obsecrationibus contendente. Cui Pontifex respondit, nil aliud se esse facturum, quam quod Deus vellet, quodque ipse è repu. Christiana esse censeret. Tum vero Cardinales abdicationē hominis quærentes, vehementer instant, ut id quamprimum agat proposito reipub. Christianæ discrimine, quod sua ignoratione imminere omnium cervicibus ostendebat, affirmantes omnia mala iam accidentia die judicii sibi imputatum iri. Motus his verbis vir sanctus & simplex, futurum se in eorum potestate dixit, modo id jure fieri posset. Quare constitutio omnium consensu facta est, licere Pontifici abdicare se magistratu. Quam quidem constitutionem Bonifacius octavus ejus successor postea confirmavit, quemadmodum libro. VI. decretalium apparet. Tum vero Celestinus ad privatam vitam se redigens, alterius subrogandi Pontificis Cardinalibus ex instituto potestatem dat, Pontificatus sui mense sexto, Atque ita

Benedictus Cajetanus plurimorum consensu Pontifex creatus, Celestinum ad eremum abeuntem ex itinere ad se retrahit, eundemque præfecto arcis Fumonis, quæ in Hernicis est custodiendum tradit. Hac ratione motus (ut ipse dicebat) ne autores seditionum aliquam calamitatem hoc Duce Ecclesiæ Dei aliquando inferrent, licet revera hominis sanctitatem admirarentur. Vtcunque est, constat hominem ipsum magnæ ingratitude & calliditatis fuisse: quippe qui ambitionis causa & virum sanctum deceperit, dum eum magistratu se abdicare compulit, & captum vitam eremiticam adpetentem in arce Fumonis dolore animi ante tempus mori coegerit, anno uno, mense quinto post initum Pontificatum. Sunt autem qui scribant Celestinum post mortem adeo miraculis claruisse, ut plerunque in conciliis de eo in sanctos referendo habita mentio sit: fuisseque plerosque qui eum pro sancto colerent, & in catalogo Confessorum recenserent. Ejus autem celebritas. XIII. kalendas Julij, qua die moritur quotannis observatur ex institutione Clemētis quinti Avenioni facta.

BONIFACIUS. VIII. PONTIF. CC.

Bonifacius octavus, natione Hernicus, patria Anagninus, Benedictus Cajetanus ante vocatus, Neapoli Pontifex creatur in vigilia natalis Domini millesimo ducentesimo nonagesimo quarto: vir quidem doctrina & experientia rerum insignis. Diu enim in curia versatus fuerat, & per omnes dignitatis gradus ad Pontificatum, non sine tamen ambitionis crimine pervenerat. Nam dum esset sancti Martini in montibus Presbyter Cardinalis, adeo dignitatem Pontificatus exoptavit,

ptavit, ut nil ambitione & fraude prætermiserit, quod ad eam rem consequendam pertinere arbitraretur. Tantæ præterea arrogantia fuit, ut & omnes fere contēneret: & gratias à Nicolao quarto & Celestino quinto factas revocaverit. Gibellinos quoque mirifice persecutus est. Hinc oritur illa inter Pontificem & Columnenses Gibellinos contentio, qui etiam Anagninæ contra Pontificem factionis suæ partes fovebant. Hos itaque, maxime vero Cardinales duos, Petrum & Iacobum ejusdem familiæ viros insignes calumniari cœpit, quod thesauros Ecclesiæ in morte Pontificum diripuissent: quodque libellos famulos contra se sparsissent. Scripserunt siquidem post illatam sibi iniuriam ad Reges, ad Principes, ad nationes de arrogantia Bonifacii: de ambitione, quod contra jus fasque Pontificatus sedem occupasset, rejecto fraudibus Celestino, eodemque in carcerem coniecto. Sunt enim qui scribant Bonifaciū immisisse subornatores clanculum quosdam, qui noctu dimissa quasi cælitus voce in cubiculum Celestini hominis simplicis, ei persuaderent ut Pontificatum dimitteret, si salvus fieri vellet. Citati autem Cardinales cum nusquam apparuissent (Bonifacii pertinaciam veriti. Nepesum enim secesserant una cum tota Columnensium familia, publico decreto schismatici habentur) beneficiis, dignitatibus, fundis paternis, castellis, oppidis privantur: quam privationem Bonifacius postea in decreti formam retulit, ut libro apparet quem Sextum appellant. Sumptis deinde armis Bonifacius, concitatisque multis cruce signatis, eos opprimere conatus, Prænestæ quo se cum Salla viro in-

signi

signi, eorum patruo receperant obsidione cingit. Dilapsos inde capto ac direpto Prenæste Zagarolum & Columnnam confugientes persequitur: unde non ita multo post abire ob multitudinem hostium necesse fuit, a quibus hæc item castella diripiuntur, maxime vero Columnæ paternum solum. Cardinales autem inde quoque dilapsi Reate petivere. Sarra vero apud Antium multum diuque in nemoribus vixit, sævitiam Bonifacii veritus: sed in piratarum manus incidens, remigio admotus multas calamitates perpeffus est: quamquam sic quidem æquiore animo exilium pati mallet, quam sævitiam Bonifacii experiri, qui Gibellinos omnes uno odio persequeretur. Notū est illud certe quod Procheto dixerit Genuensi Archiepiscopo, ad pedes ejus die cinerum prodeunti. Nam cum dici à sacerdote tum soleat, memento homo quia cinis es & in cinerem reverteris, dixit mutatis quibusdā verbis, memento homo quia Gibellinus es & cum Gibellinis in cinerem reverteris: in ejusque oculos cinerem conjecit, non in caput ut mos est. Eundēque ob nomen factionis Archiepiscopatu privavit, licet postea in integrum restituerit, cum intellexisset Cardinales Columnenses (quemadmodum ipse suspicabatur) Genuam non petiisse. Pulsis hoc modo Columnensibus, Bonifacius duplicem celebritatem & Apostolis & Evangelistis, quatuor Ecclesię Doctōribus, Gregorio, Augustino, Hieronymo, Ambrosio statuit. Idem etiam cū in urbe veteri esset beatum Ludovicum ex regia Francorum stirpe ortum, utpote ex Carolo secundo ordinis sancti Francisci professum (ut quidem volunt) in Sanctos retulit. Idem quoque Ecclesiam Cathedralē san-

Ætæ Cecilie Albiensis civitatis Canonicis secularibus pulsis inde Regularibus commisit, instante Bernardo Castaneto Albiensi Episcopo. Edidit præterea sextum pontificii juris codicem, suo jussu à tribus doctissimis viris compilatum, quibusdã decretis novis à se additis. Urbem quoque Eugubium, quæ Gibellinorum auspiciis ab Ecclesia defecerat, brevi recuperavit. Alberto duci Austriæ imperii cõfirmationem bis terq; petenti negavit. Mortuo autẽ Jacobo Aragonio, cum Robertus Caroli filius Calabriae dux in Siciliam trajecisset, Cathinamque cepisset, tantum repente bellum exortum est, ut tota fere Italia tumultuaret. Nam & Siculi Aragonensibus faventes, comparata classe Philippum Roberti fratrem bello superant, captum in carcerem conjiciunt. Quare Robertus relicta Cathina re infecta in Italiam revertitur. Federicus autem Arago ex Hispania cum exercitu in Siciliam delatus, non solum Siciliam totam, verum etiam Calabriam recuperavit. In Hetruria vero adeo contra Pisanos Genuenses exarserant, ut & Liburnum ceperint, incendioque everterint: & naves onerarias in fluminis ostio demerferint, ne Pisanis navigare liceret. Fiebant hæc in Italia cum magno provinciæ detrimento, Pontifice nullibi ad pacem concifiendam autoritatem suam interponente. Et ne existimares tum Deum cum hominibus pacem habuisse, tantus repente terræmotus exortus est, quantus nunquam antea: quo quidem multis diebus per intervalla plurima durante, ædificia passim corruere. Reate Pontifex tum erat cum tota curia, qui certe veritus ne ruina ædificiorum opprimeretur, casulam quandam ex
tabu-

tabulatis subtilibus, in medio clauſtro fratrum Prædicatorum prato admodum lato ædificari juſſit : eoque in loco aliquandiu reſedit, licet horrida fæviret hyems. In celebritate namque ſancti Andree hæc perturbatio exorta eſt. Apparuit tum quoque cometes magnæ alicujus futuræ calamitatis indicium. Verum Bonifacius poſt tantos & tam diuturnos terræmotus, ad ſe rediens, Cardinales aliquot creavit, quorum de numero fuere Archiepiſcopus Toletanus, Richardus Senenſis, Nicolous Tarviſinus ordinis Prædicatorum Magiſter, Iohannes Murro ordinis minorum generalis, Petrus Hiſpanus. Iubileum quoque idem retulit anno milieſimo trecentefimo, quo plenam delictorum omnium remiſſionem his præſtabat, qui limina Apoſtolorum viſitaſſent, ad exemplum teſtamenti veteris, licet primo quidem apud Iudæos hujus longe alia ratio habita ſit. Iubileum namque quinquageſimo quoque anno repetebant, quo debitores à creditoribus laxabantur (ut ait Joſephus) & ſervi libertatem vendicabant : unde libertatis nomen præ ſe fert tam animi quam corporis. Nam liberi vere hi dici poſſunt, quibus peccata remittuntur. Idem etiam centefimo quoque anno obſervari mandavit. Ob hanc rem eo anno tanta undique hominum multitudo Romam venit, ut vix incedere per urbem, amplam quidem & vaſtam liceret. Venerat & Romam Carolus Vaſſii comes, Philippi Francorum Regis frater, qui filiam Balduini ultimi Conſtantinopolitani Imperatoris in uxorem duxerat, à Bonifacioque impetraverat, ut ſocero ſuo liceret imperium ipſum repetere, à quo depulſus fuerat. Fecerat id quidem

dem libenter Bonifacius, quod ei in animo erat horum Principum auxilio exercitum in Asiam transmittere, qui Hierosolymam recuperaret. Interim vero dum res ipsæ componerentur, & Carolus ipsum patrimonio sancti Petri cum omni potestate præfecit, Legatum in Hetruriam misit, qui novas seditiones compesceret. Nam à Gibellinis & Guelfis ad Albos & Nigros transferant. Verum cum Legatus nil proficeret, propositis etiam interdictis, Carolus Valesius eo pontificis mandato profectus, continere Florentinos non potuit, quo minus Albos non sine magna cæde ab urbe sua pellerent. Albi enim Gibelini tum appellati sunt. Sed Pontifex Hierosolymitanam expeditionem jampridem meditatus, Apameensem Episcopum ad Philippum Regem Francorum mittit, qui hominem ad eam rem cohortaretur. Is itaque eo profectus, cum nil precibus impetraret, minas quidem addidit. Hanc itaque ob rem iratus Philippus, hominem subito in carcerem conjicit. Quod ubi Bonifacius rescivit, eo statim misit Narbonensem Archidiaconum, virum certe insignem, qui Pontificis nomine Philippo mandaret, ut missum faceret Episcopum Apameensem. Id si non impetraret, diceret audientibus omnibus regnum Franciæ ad Ecclesiam devolvi ob contumaciam Philippi, & violatum jus gentium: adderetque anathema, & omnes Francos à juramento regio absolveret. Fecit omnia diligentissime Archidiaconus, ac Regem compulit Episcopum Apameensem dimittere. Rex autem aliqua ex parinjuriis sibi à Pontifice illatas ulturus, edictum pro-

propofuit, ne quisquam è regno suo Romam proficeretur: aut eo pecunias mitteret. Secundo vero post jubileum anno, Carolus Valesius ad Carolum secundum consobrinum suum se contulit: cujus adventu motus Federicus Arago, pacem his conditionibus petiit & impetravit, ut redditus quæ in Italia ceperat, ei Siciliam quoad viveret, retinere liceret. Verum abeunte ex Hetru-ria Carolo Valesio, Albi Florentia pulsi, Forumlii populariter commigrarunt: quorum de numero habitus est Dantes Aldegerius vir doctissimus, & sua vernacula lingua Poeta insignis: qui postea redire in patriam persæpe conatus est, sed frustra adjuvantibus etiam Bononiensibus, & Canegrandi Veronensium Domino, quo cum postea familiariter aliquandiu vixit. Sunt qui scribant Bonifacium hoc tempore Hermanii cujusdam corpus apud Ferrarienses jam viginti annis pro sancto cultum, exhumari mandasse ac comburi, habita de ejus hæresi quam diligentissima inquisitione. Hunc ego è Fratricellis fuisse crediderim, quorum secta tum maxime invalescebat. Interim vero Philippus Rex Franciæ, Bonifacii arrogantiam iniquo animo ferens, habito apud Parisios Ecclesiasticorum & nobilium magno conventu, commemoratisque injuriis à Bonifacio acceptis, ejusque ambitio ne & malis artibus ad occupandum Pontificatum, quem injuste teneret, ad sedem Apostolicam tum (ut ipse dicebat) vacantem, futurumque concilium appellavit. Quæ quidem re percitus Bonifacius, habito generali concilio, Philippum ejusque regnum Alberto Imperatori subicit: quem in initio

Ponti-

Pontificatus sui repulerat. Tum vero Philippus superbiam hominis domiturus, Sarra Columnensem in portu Massiliæ cognitum, à piratis redemptum, cum Nogaretio Gallo equite fidissimo Romam mittit, hac ratione (ut ipse palam dicebat) ut appellationem suam publicarent. Verum ei longe alia mens fuit. Nam Sarra servili habitu Latium ingressus, collectis undique amicis, Nogartium cum ducentis equitibus Gallis mercede conductis, è militia Caroli Valesii Ferentinum præmittit : qui inde ei si opus esset auxilium ferret. Ipse vero Anagniam clam noctu ingressus adjuvantibus Gibellinis, quos Bonifacius diu multumque vexaverat, Pontificem nil tale metuentem in domo paterna capit refractis valvis, captumque Romam perducit : ubi quinto & trigesimo die post dolore animi confectus periit, Pontificatus sui anno octavo, mense nono, die decimosextimo, sepeliturque in Basilica Petri, sepulchro à se antea extracto : quod quidem adhuc extat in sacello à se condito opere vermiculato. Idem quoque suggestum condidit cum porticu apud Basilicam Lateranensem, quo execrationes in cœna Domini fiunt : quoque in loco & Philippum regem Franciæ, & Columnenses anathemate notavit. Moritur autem hoc modo Bonifacius ille : qui Imperatoribus, Regibus, Principibus, Nationibus, Populis, terrorem potius quam religionem injicere conabatur, quique dare regna & auferre, pellere homines ac reducere pro arbitrio animi conabatur : aurum undique conquistum plus quam dici potest sitiens. Discant itaque hujus exemplo principes omnes tam religiosi quam se-

seculares præsse Clero & populis, non superbe & contumeliose, ut hic de quo loquimur, sed sancte & modeste, ut Christus rex noster, ejusque discipuli, ac veri imitatores: & malint à populis amari quam timeri, unde tyrannorum perniciēs oriri merito solet. Sunt qui scribant hunc quoque discordias inter Italos aluisse: maxime vero inter Genuenses & Veneros, populos quidem navali prælio satis potentes.

BENEDICTVS. XI. PONTIF. CCI.

Benedictus undecimus, natione Italus, patria Tarvisinus, Nicolaus antea vocatus, Cardinalis Hostiensis, Romæ calendis novembris Pontifex creatur. Hic enim ab incunte adolescentia ordinem prædicatorum ingressus, tantum virtute & doctrina apud fratres suos valuit, ut eum per omnes Magistratus ad Generalis dignitatem pro-
vexerint. Vnde & Pontifex creatus magnum brevi tempore virtutis suæ documentum præstitit. Ita enim vixit, ut post mortem inter beatos merito censeatur. Inito autem Pontificatu Nogaretium & Sarram, omnesque Anagninos cum his in capiendo Bonifacio sentientes, & citatos antea ad iudicium, nec apparentes graviori anathemate notat. Cognita quoque Regis Philippi causa, hominem Bonifacii censuris irretitum absolvit, in gratiam præterea recepit Iohannem & Iacobum Cardinales Colummenses, quos ingenti odio Bonifacius factionis Guelfhæ studiosus, plus quam Pontificem decebat persecutus fuerat. His quoque bona restituit, à galero tamen rubeo quo à Bonifacio privati fuerant, ad breve tempus absti-

abstinere sunt jussi. Compositis autem hoc modo in urbe rebus, creatisque Cardinalibus quibusdam : quorum de numero Nicolaus Pratenſis ordinis Prædicatorum eſt habitus, animum ſtatim ad componendam Italiæ pacem adjicit. Verum quia in Hetruria magis quam alibi ſeditionibus laborabatur, eo Nicolaum ipſum Episcopum Hoſtienſem cum ſumma poteſtate mittit, qui & novos Magiſtratus Florentiæ conſtituit, in illiſque ædibus collocavit, quas nuper ad recipiendos Magiſtratus ædificaverant, Dominorum palatium nunc vocatur. Tum uero Nicolaus plura his ſibi licere arbitratus de reducendis exulibus mentionem facit : quod ubi ex animi ſententia non impetravit, propoſito anathemate, Pratum ſe contulit mortuo deinde non ita multo poſt Benedicte Pontifice, tumultuantibus in Hetruria omnibus, exules omnium civitatum in agrum Bononiſem convenientes : primo ingredi Florentiam inſtituunt, atque ita clam noctu apud portam, quæ Bononiam ducit, mœnia nondum perfectæ ſuperingreſſi, uſque ad templum divæ Reparatæ paulo ante inchoatum perveniunt. Verum dum & prædam cupide nimium quærunt, & amicos conſulunt, quid maxime agendum cenſeant, hoſtibus ſuis ſumendi animos, & capiendi arma tempus dant : à quibus non ſine multorum cæde propere expelluntur. Conducto deinde Roberto Calabriæ Duce, non ſolum ſua tueri, verumetiam aliena oppugnare auſi, Piſtorium obſidione cingunt, adeo egregie ab his, qui in præſidio erant deſenſum, ut eruptione facta, Robertum cum exercitu Pratum uſque repulerint.

Benedicti autem viri optimi ac sanctissimi mens fuerat, pacata Italia, Tartaros, Syriam & Palæstinam ingressos iuvare, à quibus literis & nunciis ad tantam rem conficiendam continuo invitabatur. Mortuus itaque Perusii (eo enim profectus cum curia fuerat) Pontificatus sui mense octavo, die decimoleptimo, rem destinatam omittit. Sepelitur autem magna pompa (ut par fuit) in Ecclesia fratrum Prædicatorū, nonis Iunii. MCCCIII. Fuisse autem Benedictum virum optimum ac sanctissimum declarant miracula à se post mortem edita, sanatis ægrotis, pulsisque dæmonibus è cordibus obsefforum. Vacavit tum sedes à nonis Iunii usque ad nonas Iulii insequentis anni, licet Cardinales in conclavi ob eam rem constituti à Perusino populo impulsī persæpe sint, minis interdum additis, ut Pontificem deligerent.

CLEMENS. V. PONTIF. CCII.

Clemens quintus, natione Vasco, Burdaga-
 Glensis Episcopus, Bertrandus Gottho antea
 vocatus, Perusii à collegio Cardinalium absens,
 post longam contentionem Pontifex tandem crea-
 tur. Is autem electioni consentiens, ex Burda-
 gala Lugdunū profectus, eo Cardinales omnes ad
 se vocat: qui sine mora Pontifici obtemperarunt,
 atque ita curia Romana in Gallias translata est, mil-
 lesimotrecentesimo quinto: ubi etiam ad septua-
 gintaquatuor annos remansit cum magno Chri-
 stianorum incommodo, potissimum vero urbis
 Romæ, cujus templa magna ex parte ob solitu-
 dinem & situm corruere, ab sentibus his, ad quos
 qui-

quidem ea restituere pertinebat. Coronationi autem Pontificis interfuere, & Philippus rex Franciæ, ejusque frater Carolus nuper ex Italia reversus, Iohannes Britanniæ Dux, qui ruina muri oppressus moritur cum plerisque aliis, dum pompa coronationis, ut, fit, per urbem ducitur. Philippus quoque Rex ea ruina aliqua ex parte debilitatus est. Pontifex autem in tanta trepidatione ex equo deturbatus solum carbunculum ex tiara amisit, pretii aureorum sex millium, ut quidam scribunt. Peraçto deinde solenni, sedatisque rebus omnibus, Clemens multos Cardinales Gallicos tum creat, ex Italia nullum, licet Iohanni & Iacobo Columnensibus dignitatem Cardinalatus integram restituerit. Tres præterea Cardinales cum Senatoria potestate Romam misit: quorum auspiciis urbs ipsa atque Italia gubernaretur. At vero cum cerneret Genuenses & Pisanos inter se gravissimo bello implicitos, interimque Sardiniam à Saracenis occupatam esse, insulam hac conditione Federico Siciliæ Regi concessit, ut primo quoque tempore eam pulsus inde hostibus recuperaret. Veneti autem cum Carolo secundo contra Imperatorem Constantinopolitanum fœdus ineuntes, eo Rassianum Regem perpulere, millesimotrecentesimo septimo, ut orthodoxæ fidei rationem à Romano Pontifice petierit. Verum cum postea Veneti ac Carolus refrixissent, Rassiani ipsi malo exemplo sententiam mutant. Interim vero apud Novarienses nova hæresis à Dulcino & Margarita inventa est, qua mares & fœminæ simul habitantes in omnem libidinem prolabebantur. Fratricelli hi sunt appellati, quos

opprimere Clemens conatus, eo statim milite quosdam cum Apostolico Legato misit, qui eo in alpibus positos, partim inedia & frigore, partim armis oppressit. Dulcinus autem & Margaritivi capti membratim lacerantur: eorumque ossa combusta dissipantur. Resciam quoque eodem fere tempore est, templarios olim Christi milites à nostris ad Saracenos defecisse. Hanc ob rem interfecti illi sunt, qui comprehendi potuerunt: eorumque bona partim Rhodiis militibus, qui insulam paulo ante occupaverant, partim vero novis religionibus sunt attributa. Iudæos quoque Philippus Rex Franciæ cum singulis vestimentis provincia sua dejecit, direptis eorum bonis & maleficia quædam & avaritiam, Verum cum nec ita multo post Albertum Imperatorem Johannem ex fratre nepos interfecisset, omnes fere civitates Cisalpinæ Galliæ Dominos sibi eos delegerunt quos antea Capitaneos habuerat. Capitaneos enim præfectos urbium vocant, ut Verona Scaligeros, Mantua Passerinos, Patavium Carrarienses Estenses autem jampridem Dominatu Ferrariæ potiebantur, sed tunc potissimum Mutinam in potestatem suam redegere. Nec indignatus est Carolus secundus Neapolitanus Rex Beatricem filiam Azoni Marchioni Estensi in uxorem tum collocare: Verum Friscus ejus filius novercam sibi superrinductam cernens, patrem in carcerem conjecit necat, Ferrariaque potitur, impetrato à Venetis auxilio ad expugnandum Theodaldum castellum (ita accolæ vocant) ponti impositum. Tum venetis Cardinalis cognomento Pelagura, Bononiam à Clemente missus, Venetis sub anathematis pœ-

nperat, ur à re Ferrariensi abſtineant. Opta-
 ant quidem Ferrarienſes ipſi ditioni Eccleſiaſti-
 e ſubeſſe. Hanc ob rem Veneti maturandum
 ti, caſtellum die noctuque oppugnatum tan-
 em capiunt: quo factò Friſcus ipſe vindictæ cu-
 idus, dimidiam Ferrariæ partem incendit, po-
 ſſimum vero eorum domos qui rebus novis ſtu-
 ere videbantur. At cives tantam injuriam non
 iutius laturi, ſumptis armis Friſco Dominatu
 ecto, Venetis ſeſe dedunt, cum cernerent ſe
 o his egregie defendi poſſe. Quare Pelagura in-
 gnatus, cruce ſignatos & Ferrarienſes undequa-
 ue propere ad ſe vocat. Clemens vero cognita
 enetorum contumacia & regnandi cupiditate,
 s anathemate notatis ſacra interdicit: pro ſer-
 ſque, direptis eorum bonis, ubicunque loco-
 am reperirentur haberi juffit. Quam ob rem gens
 ſa mercaturæ admodum dedita, & in Anglia
 in Gallia maxima incommoda perpeſſa eſt. A-
 os præterea Cardinales in Hetruriam bellis tu-
 ultuantem Pontifex miſit, qui Roberto Cala-
 iæ Duci Florentinis ac Lucenſibus reliquiſque
 ovinciæ populis mandarent, ut oppugnare Pi-
 orium deſiſterent. Paruere tum omnes præter
 orentinos & Lucenſes: quare his quoque à ſa-
 is interdictum eſt. Verum abeunte Roberto A-
 nionem ſalutandi Pontificis cauſa, Piſtorienſes
 utino bello fatigati deditiōnem tandem fecere.
 aptæ urbis Florentini & Lucenſes mœnia ever-
 nt, fossas complent, agrum ſibi dividunt: à
 nguine tamen civium temperatum eſt. So-
 m urbis utrique populo commune remanet.
 uod quidem Florentini non ita multo poſt con-

tra fœdera inter se & Lucenses inita occuparunt, ducto circumquaque muro eliminatisque fossis. Idem præterea ut omnia circumquaque tutiora haberent, Acianum gentis Vbaldinæ castellum in agro Mugellano positum, emptum pecunia diruunt: in planoque haud longe Scarpariam, ut paucis antè annis in valle Arni Castelfrancum & sanctum Iohannem condunt. Missus tum quidem in Hetruriam Neapolio Cardinalis Ursinus, qui res ipsas componeret, spretus à Florentinis & Lucensibus eo ire prorupit, ut anathemata & interdictum publice continuaret. Hanc ob rem Florentini Clerum ipsum gravissimis exactiõibus diu multumque vexarunt: Vsi præterea hac sævitia sunt: nam Cursium Donatum civem egregium & de republ: benemeritum interfecere, qui Vgutionis Fagiolani filiam in uxorem duxerat adeo nobilitatem odio habebant. Verum cum postea Pelaguram Legatum in recuperanda Ferrari castelloque Thedaldo à Venetis occupato iuvisent, à Pontifice in gratiam recipiuntur millesimo trecentesimo nono. Eodem vere anno Carolo secundo rege Neapolitano mortuo, filius Robertus in regnum à Pontifice missus, Bononiam à Pelaguram proficiscitur: quem statim Ecclesiæ nomine tumultuanti Ferrariæ præfecit. His autem Neapolim iturus Degum Catelanum virum integrum cum cohorte equitum in præsidio reliquit. Qui ubi continere Ferrarienses verbis & minis officio non posset, equites ex arce in cives dirisit: quorum de numero multos certe trucidavit. Ad octo namque & viginti ex optimatibus Estensium dominatum appetentes laqueo necavit.

eodem vero tempore Henricus Lucenburgensis
 Germanis imperator electus, hac quidem lege
 Pontifice confirmatur, ut inter biennium coram
 Romæ habiturus, Italiam ingrediatur. Hoc
 tē animo id egerat Pontifex, ut Imperatoris ad-
 ventu motus Italici comprimerentur. Imperator
 que omnia se facturum pollicitus, oratores sta-
 tim in Italiam ad populos & Principes mittit :
 maxime vero ad Florentinos, qui tum Aretinos
 vexabant : petitque ut sibi & exercitui suo hospi-
 tium in urbe parent, ac vexare Aretinos desinant.
 Respondere tum Florentini tantum quidem Prin-
 cipem imprudenter agere, qui barbaros in Ita-
 liam ducere conatur, quam ipse imperii causa à
 barbaris tueri deberet. Aretinis præterea Impe-
 ratorem ipsum non bene consulere, quos sciret
 Guelphos quidem cives suos expulisse : exules
 tamen ab imperatore institui consuevisse, & extor-
 retineri. Ferunt tum Dantem Florentinos
 sic appellasse, quod Imperatori tam insul-
 ter respondissent : quo certe nil poterat esse ma-
 ius à republ. sua alienum : maxime autem tan-
 tum Principe cum tanto exercitu hostili animo ad-
 ventante. Animos siquidem eis dabant Roberti
 regis promissa, qui in regnum proficiscens fa-
 ctionis Guelphæ defensorem acerrimum ubi-
 que se futurum pollicitus erat. Imperator autem
 Alpes Taurinos transgressus in plana descen-
 dens, omnes fere civitatum principes honoris
 causa obvios habuit. Duæ tum præerant Medio-
 cris factiones : quarum altera Turrianorum, al-
 tera vicecomitum habebatur. Guelphis præ-
 erant Guido Turrianus populi Capitaneus (ut

gentis vocabulo utar) Gibellinis vero Maffeus v
 cecomes. Veritus autem Guido ne vicecom
 Henrici gratiam ob factionem præoccuparet, co
 tracto exercitu in agro Mediolanensi castra pon
 visurus (ut ipse dicebat) quinam urbem se invi
 ingrederentur. Tum vero Maffeus nunciis Imp
 ratorem ipsum prope Mediolanum vocat,
 urbem (ut ipse dicebat) imperii Romani dom
 cilium. Henricus itaque copias urbi admove
 magnos tum quidem tumultus ingresso iam Gu
 done concitavit : quos statim rebus hoc mo
 compositis repressit, ut Guido Vercellis potiret
 Maffeus vero equitum suorum dux & præfectus
 haberetur. Positus Mediolano Imperator omne
 fere civitates statim in deditioem accepit, præ
 ter Alexandriam. Coronam itaque ferream Me
 diolani accipiens, quam modo etiam de me
 capere debuerat, tanta civis impensa vexavit,
 gravata onere plebs, quæ libertatem sperabat
 ma sumpserit. Tum vero Germani cum ab ut
 que factione suos cædi viderent, ex suburbiis
 urbem ingressi factionum capita ad se vocant. Ce
 leatius autem Maffei vicecomitis filius, relicto co
 mi genitore, cum magna clientum manu ad Im
 peratorem proficiscitur, ostenditque Turrianos
 rannidem urbis affectantes tantum tumultus co
 citasse. Hanc ob rem Germani cum Gibellina
 ctione in unum convenientes, Turriacos ne
 nihil apud plateam sanctæ Mariæ novæ resisten
 tes, ab urbe pellunt : qui Guidone suadeo
 Vercellas populariter petunt. Ex hac autem
 factione ad triginta interfecti referuntur, quorum
 de numero quatuor Turriani fuere, movens

in Cremoneses & Cremenses Henricus, qui
 bellinos eiecerant, Guelphos ad supplicium
 ut: sed libera Cremonensium deditio Hen-
 ricum mitiorem reddidit. In Cremenses aliquan-
 tum saevitum est, & eorum moenia funditus
 facta sunt. Parmenses autem timore perculsi,
 Giberto Corrigha suadente Rubeos in urbem
 properant, pulsus Guelphis Imperatoris vicarium
 adiunt. Tutati sunt aliquandiu se Brixiani. Ve-
 cum acriter ab Henrico oppugnarentur noctu
 montana confugientes vacuam cultoribus ur-
 bem reliquere. Ingressi itaque Germani urbis
 moenia confestim demoliuntur. His autem vi-
 rum calamitatibus perterriti Mantuani, Ve-
 nenses, Vicentini, Patavini, Tarvisini, Ve-
 neti, mandata Imperatoris statim fecere. Placen-
 tino quoque pulso Alberto Scoto Guelphorum
 Imperatoris Praefectum suscipiunt. Com-
 itas itaque hoc modo Cisalpinæ Galliæ re-
 gnum Imperator Amedeo Sabaudie Comite Pisano-
 Genuensiumque oratoribus subsequens
 Placentinos iter faciens, Gentiam proficiscitur.
 etiam non ita multo post applicuere & Lega-
 tum Roberti Neapolitani & Federici Siculi Regis: il-
 lumulatam, isti veram amicitiam præ se ferentes.
 Robertus Rex Marescallum suum cum duo-
 milibus equitum in Hetruriam miserat, qui
 Florentinis & Lucensibus, si opus videretur,
 contra Imperatorem auxilio essent. Verum Hen-
 ricus Pisas classe delatus præmissis terrestribus
 auxiliis, maximis incommodis Lucentes afficit.
 Sic haecenus commemorare hæc incommoda
 cessat, quorum omnis culpa à quibusdam in

Clementem transfertur : qui Henricum impul-
 rit cum exercitu Italiam ingredi. Sunt tamen c
 scribant id ex utili ate provinciæ à Clemente t
 ctum ob intestina mala , quæ quotidie cum m
 gna hominum cæde in unaquaque civitate , in
 in quovis parvo etiam castello commitebantur
 Cædebantur cives , necabantur senes , allideba-
 tur infantes , nec ullus crudelitatis modus incre-
 unde Clementi placuit , quòd scriptum apud H-
 merum est , unus sit Princeps , ad quem omni-
 referantur. Henricus autem Romam versus i
 arripiens cum quingentis equitibus Lodovicu
 Sabaudiensem Amedei filium præmittit ; qui c
 te apud Stephanum Columnam non longe à I
 teranensi palatio divertens , magnum Vrsinæ
 ctioni timorem injecit. Henricus tamen Vit-
 bium primo , inde Romam veniens , effuso c
 viam honorato quoque , cum urbana mu-
 tudinæ perbenigne suscipitur. Coronatus de-
 de à tribus Cardinalibus , Romanos omnes
 verba sua (ut mos est) jurare compulit , edo
 ingenti convivio , cui omnes civitatis proces
 (exceptis duntaxat Vrsinis interfuere. Ne tam
 in tanta celebritate quicquam tumultus ob concit-
 tas hominum mentes oriretur , milites suos in t
 atris , locisque munitis pro statione collocavit : o
 bus præsiidiis adeò confisus est , ut ausus sit etia
 tributum insuetum à populo exigere. Qua ex
 omnes utriusque factionis cives , ad Vrsinos co-
 fugiunt : qui ædes suas prope Tiberim & Hadri-
 ni pontem sitas validis præsiidiis communiera
 Tum vero Imperator ita percitus sagittarios
 vales à Pilanis missos in urbem contra Ro-

nos vocat, quos certe nil tale metuentes, Iohannes Roberti Regis frater, qui suas navales copias sub Aventino collocaverat, facile in fugam vertit: & intromisso equitatu haud longe in stativis collocato, populo Romano adjuvante, Imperatorem ipsum Tibur abire coegit. Discessit & Iohannes Roberti frater Cardinalium iussu, urbemque pacatam reliquit. Henricus autem Perusio iter faciens, cum Aretium pervenisset, Robertum Regem majestatis reum facit: citatumque nec apparentem regno priva vit, improbante eam rem Clemente, quod in loco nequaquam idoneo tantam rem, nec ad se pertinentem peregisset: Pontificis enim proprium esse dicebat regnum Siciliae cis & ultra Pharam dare & adimere: movens Aretio Imperator in Florentinos & Lucenses cum Roberto sentientes copias ducit. Verum cum urbem oppugnare non posset, occupato Bonitio, eodemque munito Senensibus bellum indicit, qui avare nimium ac malignè commeatus ei subministrabant. At vero cum ægrotare cœpisset, ad Macereti balnea se contulit, unde multo imbecillior quam antea ad Bonconnuentem rediit: ubi post aliquos dies moritur, non sine suspicionem dati à Florentinis veneni, subornato pollicitationibus & præmiis monacho quodam, qui ei Eucharistiam ueneno illitam dederat, ut nonnulli scribunt. Pisani autem mortuo Imperatore Florentinorum potentiam veriti, Ugutionem Fagiolanum Ducem sibi ac tyrannum deligunt: qui paulo post ab equitatu cum Henrico militare solito adjunctus Lucenses agris mulctatos in potestatem suam redegit. Clemens vero ad cætera mala quæ Italia

patiebatur, audito incendio Basilicæ Constantinianæ vehementer indoluit: pecuniasque Clero ac populo Romano misit ad templum restituendum, licet eo anno tanta caritate & penuria rerum laboratum in regno sit, ut vix ad cibum & potum satis pecuniarum haberet. Quæ quidem mala & frequentes eclipses solis cometæque portendebant, & ipsa pestis qua fere ubique tum laboratum est. Clemens autem cum animum ad componendum Ecclesiæ statum adjecisset, sacris ordinibus ter habitis, & plerosque Cardinales viros optimos creavit, & tribus conciliis diversis in locis variisque temporibus habitis, multa prudenter & mature egit. Nam & Dulcini sectam Ecclesiasticos impugnantem (ut dixi) perdomuit: & templarios sustulit in maximos errores prolapsos, qui Christum scilicet abnegantes, eorumque bona Hierosolymitanis militibus addixit: & Regi Franciæ apud Pictavium quædam inhonesta petenti, quo minus id impetraret, restitit: nam & damnari Bonifacium, & absolui Nogaretium ac Sarram petebat. Primum certe nunquam obtinuit, secundum postremo impetravit, pollicente Nogaretio se iturum pœnitentiæ gratia contra Saracenos. Quam quidem expeditionem Clemens ipse maxime optabat, ut ex ejus conciliis apparet. Præterea vero & Celestinum quintum approbatis ejus miraculis, in sanctos retulit sub nomine Petri confessoris: & librum Clementinarum à se compositum in Vienensi concilio edidit. Deinceps vero variis ægrotudinibus afflictatus: nunc enim dysenteria, nunc stomachi ac laterum dolore cruciabatur,

octavo Pontificatus sui anno, mense decimo, die quintodecimo moritur. Vacat tum sedes annis duobus, mensibus tribus, diebus septemdecim, dum non satis inter Cardinales constet, quem potissimum deligant. Nec minor quidem discordia inter Electores imperii tum fuit mortuo Henrico, cum alii Lodovicum Bavariae: alii Federicum Austriae Duces proponerent. Quibus inter se praelio concurrentibus, superato Federico, tanta superbia Lodovicus elatus est, ut absque autoritate Romanae sedis & Imperatorem se appellaverit: & ita vicecomitibus in Cisalpina faverit, ut Mediolano potiti sint, quo ei facilius Romam proficisci liceret ad coronam auream, ut mos est, accipiendam. Tum vero Hetrusci omnes, ac maxime Guelphi trepidare coeperunt, quod cernebant Lodovicum Imperatorem omnia imperii jura adjuvantibus vicecomitibus & Ugutione Fagiolano Pisano & Lucensium tyranno, brevi repetiturum. Hanc ob rem & Guidonem Petramalam Episcopum Aretinum ac dominum. & Philippum Tarentinum Principem Roberti Regis fratrem, in partes suas pollicitationibus & munerebus pelle- xere. Multum enim Philippus equitatu & disciplina rei militaris tum valebat.

IOHANNES XXIII.

Iohannes vigesimus tertius, Iacobus Caturcensis antea vocatus, Episcopus Portuensis, post longam vigintitrium Cardinalium altercationem Lugduni Pontifex creatus, nonis septembris in Ecclesia Cathedrali coronam Pontificatus accepit. Inde vero Avenionem cum curia profectus, octo

Cardinales in jejuniis quatuor temporum adventus domini creavit : quorum de numero fuit Iacobus Caturcensis ejus ex sorore nepos , & Iohannes Cajetani tituli sancti Theodori Diaconus Cardinalis è gente Vrsina. Præterea vero in sanctos confessores retulit Lodovicum Episcopum Tolosanum quondam Caroli regis Siciliae filium. Sunt tamen qui hoc Bonifacio octavo ascribant , ut antea dixi. Abdicare autem se Episcopatu & sacerdotio compulit Hugonem Caturcensem Episcopum privatum omnibus Pontificalibus insignibus, annulo, mitra, cappa, pileo, camisiaque Romana . Privatum autem degradatumque (ut istorum vocabulo utar) ac curiae seculari traditum , omnibus cruciatibus coactum esse vitam cum morte commutare , quod in Pontificem conjurasset. Ecclesiam vero Tolosanam , quam unice dilexit ad Archiepiscopatum transtulit : cujus quidem castella sex in civitates erexit , ut haberet Archiepiscopus Tolosanus quibus cum dignitate præesset, Dioceses quoque Archiepiscopatu Narbouensi ascripsit , Limosam & Abbatiam sancti Pontii. Adeo præterea rebus novis Pontifex ipse studuit , ut & simplices Episcopatus bifariam dividerit , ac divisos in unum redegerit : & Abbatias in Episcopatus, & Episcopatus in Abbatias vicissim transtulerit. Novas quoque dignitates, nova collegia in Ecclesiis constituit , ac constituta prius in aliam formam transtulit: hac tamen gratitudine usus est , quod Clementinarum editionem confirmavit , mandavitque Doctoribus omnibus publicorum Gymnasiorum , ut librum ipsum publice legerent. Ordinem autem Grandimont-

tensem quorundam improborum factionibus labefactatum in meliorem formam redegit, amputatis his quæ ordini obessent, additisque institutionibus quibusdam, quibus tanta religio constaret. Cum vero Cæsar Augustanam ecclesiam admodum diligeret, eam in Metropolitanam crexit, quinque cathedralibus ecclesiis ex undecim quæ Tarraconensi subsunt, huic assignatis. Instituit & novum ordinem militum, qui militare sub Christo dicerentur in Lusitania (quæ Portugallia dicitur) qui Saracenis resisterent, Beticam & Africam incolentibus. Betica apud antiquos ea pars Hispaniæ dicebatur, quæ ad mare mediterraneum vergit, nostris temporibus Granatæ nomen obtinens, à cocco, ut arbitror, quo ea pars Hispaniæ maxime abundat. Coccum autem nunc grana vocant, unde lanæ inficiuntur. Hujus autem ordinis, quem diximus à Pontifice constitutum caput, in maritimo Syluensis Diocesis oppido repositum est: militibusque omnia bona templariorum annuente Rege Portugalliæ concessa sunt, quo liberius militiæ christi vacaret. Cujus censor & moderator est Abbas Alcohassiani monasterii Cisterciensis ordinis Vlyxibonensis diocesis: qui & conscribendi & exautorandi militem facultates habet. Deinceps vero duos Thomas in sanctos retulit, Thomam scilicet Episcopum Herferdensem virum nobilem genere, probatum moribus, doctrina insihnem, miraculis clarum: & Thomam Aquinatē ordinis sancti Dominici doctorem præcellentem, de cujus vita & scriptis multa superius annotayimus. Creatis deinde septē Cardinalibus

secunda ordinatione , millesimotrecentesimo vigesimo secundo , statim edictum proposuit , quod eos declaravit pertinaces & hæreticos , qui affirmarent Christum ejusque discipulos nihil privati vel habuisse , quod certe non multum cum sacra scriptura convenit , quæ multis in locis testatur Christum ejusque discipulos ac veros imitatores nil proprii habuisse , ut illud Evangelii qui non vendiderit omnia , quæ habet , & pauperibus dederit , non potest esse dignus me discipulus. Præterea vero hæreticum putavit esse , si quis affirmaret ipsis discipulis vendendi , donandi , testandi , acquirendi suo apte ingenio jus non competere , quod ad religionem cunctes in alterius arbitrium transeant : unde fit ut Domini mancipia non sibi , sed Domino acquirant , vel acquisita prius ex arbitrio & mandato ejus pauperibus distribuant. Harum autem institutionum literas Apostolicas ad gymnasia publica transmisit , ne amplius Scholastici ea de re disputare auderent. Damnavit præterea glossulam quandam fratris Petri ordinis minorum , qui conventum quandam tertii ordinis ad imitandam Christi paupertatem animaverat : quorum numero multi damnati & exusti fuere. Habita præterea constitutione , ut eorum vocabulo utar , decem Cardinales creavit : inter quos Iohannis Columnæ & fratris Matthæi è gente Ursina ordinis prædicatorum ratio est habita. Dum hæc à Pontifice agerentur , Florentinus exercitus ingenti clade non longe à monte Catino ab Ugutione Fagiolano superatus est. Verum Lucentes non diutius tyrannidem Ugutionis laturo capta occasione , Nerium ejus filium

lium urbe eijciunt, dum Castrucium virum domi nobilem & manu promptum, quem in carcerem conjecerat ob prædam ex hostibus captam, ad supplicium ducit. Pulsus itaque Luca Nerius patrem in Lucenses concitat: cui quidem ex urbe in hostem prodeunti, pisani statim clausere portas. Is autem cum filio ad Malaspinas confugiens tentato sæpius ac frustra ad tyrannidem reditu, tandem in Flamminiam solum paternum Pontifice jubente rediit. Atque ita Castrucius ab extrema calamitate ad summam felicitatem perducitur: è carcere enim ad dominatum civitatis Lucensis traductus est. At vero pontifex intelligens & Estenses pulso præsidio Ecclesiastico omnino Ferraria, & vicecomites adjuvante Lodovico Bavaro Mediolano potitos esse: omissis (ut ipse dicebat) ad tempus Estensibus vicecomites interdictis notavit, magis in Ludovicum qui titulos imperii sibi usurpabat, quam in vicecomites investus. Eodem quoque tempore Gibellini Genuenses à concivibus suis Guelphis pulsati adjuvante Roberto Rege, cujus potestati civitatem commiserant, Savonam populariter migravere. Hos postea etiam extorres bello insequens Robertus, dū in Gallias trajicit unà cura Savonensibus in potestatem suam redactis, aliquandiu male habuit. Pontifex autem intelligens discessu Roberti Guelphos ubique opprimi, Carolum Valesii comitem Franciæ Regis Philippi filium in Italiam mittit, qui Guelphis præsidio esset: & his potissimum qui apud Vercellas cum Turrianis erant, urbis ditio-
ne potitis. Verum superveniente Lodovici imperatoris jussu Galeatio vicecomite ante adventum
Caroli

Caroli Turriani Vercellis pelluntur , eaque urbs in potestatem vicecomitum redigitur. Potitur & Castrucius non ita multo post Pistoriò , ut Guido Petramala paulo ante Tipherno , Florentinis adversantibus. Sed Castrucius Galeatii vicecomitis auxilio fretus : nam Accium filium cum mille & quingentis militibus ei auxilio miserat , Flórentinos magna clade superatos ad mcenia usque persequitur. Tum vero Pontifex videns in Bavaro turbandi omnia principium inesse , ei sacra interdicit more solenni , ut fieri consuevit : Guidonemque Petramalam post occupatum Tiphernum sacerdotio exautoravit. Cortonam quoque à diocesi Aretina separatã in civitatẽ erexit, creato Iohanne Viterbiensi Cortoniensium Episcopo. Interim autem Nicolaus Estensis Ferrariæ Dominus Argentam Ravennatis Ecclesiæ oppidum vi occupat, adjuvante Passarino Bonacossio urbis Mantuæ tyranno , qui sororem Nicolai paulo ante in uxorem duxerat. Hi etiam junctis simul copiis Bononienses aggredi sunt ausi , sed à Beltrando Ecclesiæ copiarum Duce superati , cum magno incommodo abiere , non ita multo post à Pontifice anathemate notati. Ferrariæ præterea interdictum sacris, donec Argenta redderetur. Castrucius vero adeo Florentinos tum vexabat capto oppido Signa , unde frequentes incursiones in eos faciebat , ut desperatione rerum adducti Carolum Roberti filium in Dominum vocaverint. Tum vero Iohannes Pontifex Iohannem Vrsinum in Italiam propere mittit , qui Florentinos & Guelphos omnes in Bavaram confirmaret , jam alpes cum magnis exercitibus transeuntem. Is autem Romam iter facturus,

ius, primo Mediolanum proficiscitur Gibellino-
rum precibus motus. Verum cum accepta ferrea
corona pecuniis indigeret, atque eas à populo
exigeret, quem Galeatius tuebatur omnibus vice-
comitibus in carcerem coniectis, quatuor & vi-
ginti cives deligit, qui tempore administrarent ad-
dito Præfecto, quem ex gente sua urbi præfecit.
Bavarus tamen postea Castrucii precibus motus
vicecomites omnes incolumes dimisit, dum Lu-
cæ essent, ubi Imperator à Lucensibus magna cum
benignitate susceptus est. Inde vero abiens comi-
tante cum mille & quingentis equitibus Castru-
cio, Romam pervenit: ubi apud ædes Laterani
jussu Cleri populique Romani à Stephano Co-
lumna coronatur. Præerant tum urbi duo ex no-
bilitate Romana, quos Romani Imperatoris vi-
carios appellabant. Tum vero cum Nicolaus co-
mes alter collega abesset, Stephano ea fors obti-
git. Coronatus Imperator Petrum Corbariensem
ordinis minorum ex Reatino agro oriundum
Pontificem statim creat, Iohannis XXII. æmu-
lum futurum, hominem quidem humili loco na-
tum, sed doctum, & ad res agendas aptissimum.
Habuit hic primo uxorem qua renueute ac recla-
mante religionem & habitum sancti Francisci
suscepit. Creatus itaque pseudopontifex, ac Ni-
colaus quintus appellatus, ab Imperatore &
his qui tunc cum eo aderant, ut verus Christi vi-
carius consalutatur. Creavit is quoque Cardinales
& Episcopos homines suiipsius consimiles. Inte-
rea vero cum equites Galli in præsidio Florenti-
norum relictis, noctu insidiis Pistorium occu-
passent, Castrucium Roma abire confestim

cogunt: qui primo junctus cum vicecomitibus copiis, Pisas Lucamque pervenit: inde vero in Pistorium movens civitatem diu obsessam fame ad deditorem tandem compulit. Subsequens autem Castrucium cum exercitu Bavarus, Viterbii antipapam reliquit Florentiam oppugnaturus: quam fortasse occupasset, ni Castrucio gravi morbo ex immensis laboribus contracto mori contigisset. Bavarus tamen tanti accepti beneficii immemor, ejus filios Pisis ac Luca expulit, dum in civitatibus præsidia disponderent, urbibusque ipse potitus est, Mortuo quoque eodem tempore Galeatio vicecomite ejus filii ad Bavarum confugiunt, hominem rogantes, ut accepta grandi pecunia, quam ipsi pollicebantur, se in patriam remittat. Tum ille pecuniæ admodum cupidus, Accium in patriam remittens, Marcum fratrem tamdiu obsidem apud se detinuit, quamdiu ei pecuniæ redderentur Verum Bavarus relicto Pisis antipapa Marcoque vicecomite, Mediolanum profectus, in Germaniam iturus nequaquam ab Accio in urbem recipitur paternarum injuriarum memore. Germani autem milites qui in Hetruria Marcum vicecomitem obsidem retinebant, cognita hominis virtute, in ejus verba juravere, ex captivo Ducem creantes: qui statim deditibus arcem Castrucianis militibus Luca potitus est. Verum non ita multo post absente Marco Germani milites mutata sententia Lucam urbem cuidam Genuensi ex gente Spinola, qui multum classe valebat vendidere. Abeunte præterea in Germaniam Bavarum re omni infecta ad imperium spectante, Bonifacius Pisanus Comes rem gratam Iohanni Pon-

Pontifici facturus, Antipapam Avenionem perducit: ubi in carcerem coniectus, vitam cum morte permutavit. Tum vero Pontifex duabus maximis curis liberatus, quod Antipapam è medio sustulerat, quodque Bavarus in Germaniam relicta Italia abierat, instante Franciæ Rege expeditionem in Saracenos promulgat impositis decimis, quæ Philippo ipsi ad expeditionem ituro darentur. Ceperant tum Lucam Florentini: unde à militibus Boëmicis statim expelluntur: quos antea Brixiani contra Bergomates in Italiam accersierant: quorumque auxilio fretus Pontificis legatus, Parmam, Rhegium, Mutinamque ceperat. Is autem inita cum Iohanne Rege Boemiæ amicitia, omnem rationem factionum Italicarum repente commutavit. Nam quibus Pontifex & Boemiæ Rex amici ac socii erant, illis Robertus ac Florentini repente adversabantur, nullo Guelphorum aut Gibellinorum discrimine habito. Mastinus enim Scala Veronæ, Philipinus Conzaga Mantuæ. Carrarienses Patavii, Estenses Ferrariæ Domini amicitiam & societatem cum Roberto ineunt, cuius etiam auxilio Florentini adjuti Pistorium capiunt, deditibus tamen urbem quibusdam civibus, nemineque adversante. Interea vero Marchiones Estenses non prius ab interdicto Ecclesiastico absoluti sunt, quam Ferrariensium præcibus fatigati, Argentam à se occupatam, Ecclesiæ Ravennati reddidere. Hi tamen auxilio Scaligerorum freti castellum sancti Felicis agri Mutinensis obsidere incipiunt. Verum superveniente Carolo Boemiæ Regis filio Manfredoque, cognomento Pio Carpi Domini, qui

qui societatem simul inierant; Estenses funduntur fuganturque. Ex eorum militibus ad octingentos cecidisse ea pugna constat, multosque ex nobilitate captos: maxime vero Nicolaum Estensem Rainaldi Marchionis fratrem. Hac autem oportunitate motus Legatus Bononiensis, comparato satis iusto exercitu, cui & Galeotus Malatesta Ariminensis, & Franciscus Ordellapus Forolivienſis, & Richardus Manfredus Faventinus: & Hostasius Polentanus Ravennas præſuere, Ferrariam obſidet. Nam hi omnes ſuarum civitatum dominatum paulo ante occupaverant, cum prius earundem Capitanei haberentur. Oppugnabatur tum acriter Ferraria capto ſancti Antonii ſuburbio, cum auxiliares copiæ à Philippino Gonzaga, à Maſtino Scala, ab Vbertino Carrarienſi miſſæ animum ad erumpendum Ferrarienſibus dedere: qui & hoſtes fundunt, & omnes fere Duces capiunt. Captus tautem Romandiolæ Comes, cum Nicolao Eſtenſi commutatur: reliqui deinceps incolumes ad ſuos remittuntur, hac conditione tamen, ne arma amplius contra Eſtenses capiant. Elatus vero tanta victoria Rainaldus Eſtenſis in agrum Bononiensem movens, longe omnia populatus à capienda urbe paululum abſuit. Venturum quidem in auxilium Legati Regem Boemiæ Bononienses ſperabant: & jam eſſe in itinere dicebatur, cum ſubito ei nunciatum eſt & Maſtinum Scalam Brixiam ac Bergomum in dedicationem accepiffe: & Accium vicecomitem Papiam ingreſſum arcem oppugnare. Hanc ob rem ab inſtituto itinere diſcedens relicto Parmæ filio, cum aliquot cohortibus Papiam ipſe profe-

ctus, cum superare munitiones vicecomitis non posset, vastato Mediolanensium agro, Parmam deinceps re infecta rediit: ubi quoque intellexit Americum Castrucii filium Lucam amicorum opera recepisse. Oppugnabatur tamen arx, quam etiam rex accepta grandi pecunia Lucensibus & Americo reliquit, brevi in Germaniam iturus, Italicas factiones pertæsus. Nam vicecomites capta jam arce Papiensi longe & late vires suas diffundebant. Mutinæ itaque & Rhegii imposito Germanorum præsidio, commendataque Parma Marsilio & Petro Rubeo in Germaniam abiit, celerem reditum cum majoribus copiis pollicitus. Abeunte autem Rege Bononienses ipsi adiuvantibus Florentinis, & Marchione Estensi pulso Legato in libertatem se vindicant, cæso tum in urbe, tum in agris Ecclesiastico præsidio. Hanc ob rem Legatus omni ope destitutus, Avenionem profiscitur anno Domini millesimotrecentesimo trigesimo quarto, quo tempore eodem in loco Iohannes Pontifex moritur ætatis suæ anno nonagesimo: Pontificatus vero decimonono, mense quarto, relicta in thesauris tanta vi auri, quantam nullus ante se Pontifex. Sepelitur autem in Ecclesia Cathedrali cum magna funeris pompa. Sunt qui scribant Petrum Murroneum, quondam Pontificem à Iohanne in Sanctos relatum: Gentilemque Fulginatam & Dynum Florentinum Medicos insignes magnis præmiis & honoribus tum ab eo affectos. Amator enim doctorum virorum est habitus.

BENEDICTVS XII, PONTIF. CCIIII.

Benedictus duodecimus, patria Tolofanus' Bordinis Cisterciensis, Iacobus antea vocatus' sanctæ Priscæ Presbyter Cardinalis, sextodecimo die post Iohannis mortem, Avenione Pontifex creatus, statim censuras in Bavarum à Iohanne factas, ut in usurpatorem imperii confirmavit. Hac autem ratione vacante imperio ad arma omnia respiciebant, cum unus quisque quantumvis parvus Dominus rapere ex alieno conaretur. Scaligeri enim non contenti Veronæ, Brixia, Bergomi dominatu, Parmã adimere Rubeis conabantur, Gonzaga Rhegium, Estensis Mutinam, Florentini Lucam appetebant. Verum cum Scaligeri potiri Parma nequirent, acriter qui in præsidio erant urbem defendentibus, maxime vero Germanis militibus, qui Scaligero infensi habebantur, in Vincentinos exercitum movet, unde re infecta abeuntes cum Germanos milites abiisse Parma intellexissent, eo profecti, urbe statim potiuntur Rubeis ipsis eam deditibus. Nicolaus quoque Estensis Beatricæ Guidonis Gonziaci filia in uxore accepta, foceris copiis adjutus, Mutinam capit. Philippinus item Gonzaga civibus ipsis ultro deditibus, Rhagium Lepidi in potestatem suam statim recipit. Tum vero crescente Mastini Scalæ potentia, qui & Parmam & Lucam & Patavium dedente Vbertino Carraria in potestatem suam redegerat. Ad tantum dominatum extinguendum omnes fere Italiae populi & principes simul conjurarunt: maxime autem Veneti, & Luchius vicecomes, qui Accio paulo ante mortuo in dominatu succes-

ferat. Cinxerunt Veronam obsidione Veneti Gonzaga Estensisque, dum Luchinus alio exercitu Brixiam & Bergomum in suam potestatem redigit. At vero cum Veneti timerent ne, dum potentiam unius extinguere parant, alterius auferent, pacem hac conditione cum Mastino Scaligero incunt, ut omisso Patavio Carrariensibus, dimissaque Brixa & Bergamo vicecomiti, quas urbes nuper occupaverat, ipse Veronam, Vincentiam, Parmam Lucamque retineret. Displicuit vehementer hæc pax Florentinis sociis & amicis, qui potiri Luca admodum cupiebant: sed rejecta in aliud tempus querela, tum quidem reticere. Pontifex autem misso in Italiam Legato, Senatui populoque Romano persuasit, ut senatoriam dignitatem, quam diu regio nomine gesserant, suis tandem & Ecclesiæ auspiciis administrarent. Hanc ob rem & Stephano Columnæ senatoria dignitas in quinquennium prorogata est, & collegæ annui ei dati sunt. Verum cum Pontifex Stephanum ad se Avenionem vocasset, Ursus Anguillariæ Comes Stephani collega, Franciscum Petrarcham virum eloquentissimum: maxime autem vernacula lingua rhythmisque vulgaribus, corona poetica in Capitolio donavit, astante populo omnique Romana nobilitate, anno salutis millesimotrecentesimo trigesimo octavo. At Pontifex veritus ne vacante imperio Italia ab aliquo externo hoste invaderetur, Luchinam vicecomitem Iohannemque ejus fratrem Archiepiscopum Mediolanensem Mediolani aliarumque urbium, quas possidebant vicarios instituit. Eandem quoque potestatem Mastino Scalæ Veronæ & Vincentiæ: Philippino Gon-

Gonzagæ Mantuæ & Rhegii : Albertino Carrariæ Patavii : Obicioni Estensi Ferrariæ, Mutinæ : Argentæ suo jure (ut ipse dicebat) tribuit : quod vacante imperio omnis ejus potestas in Pontificem recidat , Iesu Christi superni Regis unicum in terris vicarium. Obicioni tamen Estensi hoc victigal imposuit , ut quotannis decem millia nummum auri Ecclesiæ Romanæ persolveret. Semel autem toto sui Pontificatus tempore sex Presbyteros Cardinales creavit , viros egregios , non de sua stirpe (ut nunc fit) sed undequaque ad tantam dignitatem vocatos. Non improbo tamen eos qui ob cognationem & affinitatem ad summos dignitatis gradus eriguntur , si tanta conditione digni sunt. Tantæ præterea constantiæ fuit , ut dimoveri à recto vel vi vel precario vel pollicitationibus nunquam potuerit. Bonos enim diligebat : & vicissim malos ac sceleratos aperte odio habebat. Componere item pacem inter Philippum Franciæ & Eduardum Angliæ Regem sæpe tentavit per Legatos , at frustra : qui maximis cladibus quam sæpissime inter se concertarunt. Nā Eduardi classis supra Scusas non longe à portu Flandriæ tanta vi cum Gallis dimicavit & vicit , ut ad triginta tria millia Gallorum unâ pugna interfecta referantur, Pontifex autem rem sæpius tentatam omittens, ædes pontificias cum turribus & pometis inchoavit ac perfecit , suoque jussu impensaque Basilicæ sancti Pètri tectum restituit : quemadmodum epigramma ad ejus statuam in eadem Basilica positum indicat. Moritur autem Pontificatus sui anno septimo , mense tertio , die decimo septimo. Multam vim auri non cognatis suis & affinibus,

sed

ad Ecclesiæ reliquit. Zotum pictorem illa ætate
gregium ad pingendas Martyrum historias in
edibus ab se structis conducere in animo habuit.
In morte autem optimi Pontificis & doctissimi
omnes fere collachrymarunt: idque in pompa fu-
eris qui aderant fletibus & gemitu præ se tulere.

CLEMENS. VI. PONTIF. CCV.

Clemens sextus, patria Lemonicensis, Petrus
Cantea vocatus, primo monachus, deinde Ar-
chiepiscopus Rhotomagensis, postremo Pontifex
Avenione creatus est. Fuit autem vir multæ do-
ctrinæ compositæque eloquentiæ: liberalis in o-
mnes, comis & perhumanus. Electus itaque nonis
naji, in millesimo trecentesimo quadragesimo secun-
do, coronatur. XIII. cal. Junii. Sequentibus ve-
ro jejuniis pontificatus sui anno primo, octo Pres-
byteros Cardinales creat, Diaconos duos, scilicet
patrem suum monachum Tutellensis professionis,
& Guilielmum ex sorore nepotem. Ex his præter-
ea quos Presbyteros creavit, unus ei affinitate
conjunctus fuit. Sequenti autem anno duos item
creavit: quorum alter ejus erat ex altera sorore ne-
pos. Petentibus siquidem Romanis, quemad-
modum Bonifacius octavus olim concesserat,
centesimo quoque anno (quod seculum antiqui ap-
pellabant, unde ludi seculares nominati sunt) ple-
nam peccatorum omnium remissionem visitan-
tibus limina Apostolorum Petri & Pauli, quin-
quagesimo quoque anno id facere libenter an-
nuit, cum dicerent ætatem hominum Iubileum
illum centum annorum attingere non posse.
Verum cum intelligeret totam Italiam in-
tumul-

tumultu esse, solos Luchinum & Iohannem cecomites vicarios Insubriæ confirmavit: de re quis Italiæ Principibus nulla mentione habita. xistimabat enim solos vicecomites Bavaro resistere posse, in Italiam (ut ipse prædicabat) descendero, qui vicissim, ut par pari Pontifici redderet, ditione Ecclesiastica multos vicarios Imperiali auctoritate confirmavit. Nam Iohannem de Vicoribus Præfectum Viterbii, Galeotum Malatestam fratres Arimini, Pensauri, Fani, Antonium Filetrarium, Urbini: Nolphum & Gallasium fratres Callii, Alegretum Clavellum Fabriani, Bulgarutium Matelicæ: Ismedutium sancti Severi Gentilem Varraneum Camerini: Michaelem motis Milonis: Pongonium Cingoli: Nicolaum Becaretum Esii: Guidonem Polentensem Ravennæ Franciscum & Synebaldum Forolivii & Cesennæ Iohannem Manfredum Faventiæ dominos confirmavit: licet ante quidam ex his loca ipsa partim vi partim benevolentia civium adepti fuerant, in Benedicto diximus. Interim vero Frascobardini Florentini cives admodum potentes à civibus superpulsi Pisanos ad arma concitant iniquo quidem tempore. Florentini enim Parmam à Scaligeris empturi tum erant: & ob eam rem filios obsidum jam Ferrariam miserant, quingenta millia nummum auri polliciti. Sequester enim ad eam reconciliandam, Ferrariensis ab utroque electus est. Verum cum Florentini alia super aliam clacatum à Pisanis, tum ab eorum sociis afflictati essent, omittere tantam emptionem coacti sunt, ferre tamen auxilium Lucensibus à Pisanis obsessis non omisere adjuvantibus etiam sociis, copiarum

Duce Malatesta Ariminensi, cognomento Vngaro, qui Pisanos à cervicibus Lucensium armis quidem repulit. Tum vero Robertus Florentinorum amicus sociorum calamitatibus permotus, Gualterium quendam Gallum Athenarum Ducem appellatum, cum parvo equitatu in Hetruriam misit, qui artibus exquisitissimis dejecto Malatesta ut imperito belli duce, ita gratiam Florentini populi aucupatus est, ut brevi & copiis eorum & urbi præficeretur, dejectis & extinctis omnibus urbis magistratibus. Hujus quoque fortunam juvere Aretini, Pistorienses & Volaterrani, qui homini sese statim dederunt. At cum Accius Corrigiensis Parmam urbem quam ipse tueri non poterat, Obicione Estensi dedisset, Philippinus Gonzaga bello ab ipso Obicione laceffitus, comparato exercitu in agro Rhegiensi hominem invadens, collatis signis tanto impetu fundit, ut fugientem Ferrariam usque persecutus sit. Tum vero Obicio desperatione rerum motus, Parmam ipsam quam retinere non poterat, Luchino vicecomiti tuendam tradidit, anno Domini millesimo trecentesimo sexagesimo sexto. Cum autem Florentini ferre Gualterii tyrannidem diutius non possent, necarenturque quotidie multi, in eum ob libertatem conjurantes, Angelus Acciaiolus urbis Episcopus, cives armatos in Episcopatum propere ad se vocat, patriam in libertatem vindicaturus. Quare tyrannus impari se civibus videns, Episcopo ipso pacis sequestræ adhibito incolumis cum militibus & rebus suis decimo tyrannidis suæ mense abiit. Verum plebs ipsa ingrata ut semper nobiles civitatis, quorum consiliis & armis libertatem consecuta er

exules facit, direptis eorum bonis ædibusque e-
 versis. Et ne quid deesset ad perturbandam to-
 tam Italiam, in regno quoque Neapolitano ma-
 gnæ discordiæ exortæ sunt. Rex enim Robertus
 sine stirpe virili moriens, Iohannam filiam An-
 dreæ nepotis sui Caroli regis Vngariæ filio uxo-
 rem dedit. Neapolim enim illis diebus adolescens
 venerat. Verum Iohanna hominem socordem per-
 osa, eum in urbe aduersa per insidias interimit:
 alterique fratrueli nubit, Lodovico olim Taren-
 tini Principis filio, quem Roberti quoque fratrem
 fuisse constat. Tum vero Lodovicus Rex Vngariæ
 primi mariti frater tantum scelus ulturus, cum pa-
 ratissimo exercitu in Italiam veniens, primo Sul-
 monenses resistere ausos oppugnare adoritur. In-
 terim autem Romæ creandorum senatorum ex
 autoritate Apostolica commutata ratione, Nico-
 laus Rentii civis Romanus publicus scriba, vir
 quidem erecti ad libertatem excelsique animi, oc-
 cupato armis capitolio tantum sibi benevolentia
 & autoritatis apud omnes comparavit, ut facile
 quo vellet mentem populi Romani flecteret. Is
 autem quo magis animos hominum commove-
 ret, hoc titulo usus est, Nicolaus severus & cle-
 mens, libertatis, pacis justitiæque tribunus, ac
 sacræ Romanæ reipu. liberator illustris. Hac au-
 tem verborum pompa tantam de se & admiratio-
 nem & opinionem concitavit, ut omnes Italici
 nominis per Legatos pacem amicitiamque ab eo
 petierint. Fuere & quædam externæ provinciæ,
 quæ ad Romani Imperii gloriam renascentem,
 ut ipsæ putabant respicerent. Sed parum inolevit
 fucata gloria: nam dum parti civium consulit,

parti aduersatur, repente ex patrono tyrannus est habitus. Hanc ob rem septimo magistratus sui mense, sponte sua ignaris omnibus mutata veste per obscuram noctem Roma abiens, ad Carolum Iohannis filium in Boemiam proficiscitur: quem Clemens Pontifex ob multarum linguarum literarumque peritiam, in Bavari etiam contumeliam ab Electoribus in Cæsarem designari paulo ante fecerat. Captus itaque tribunus à Carolo & Avenionem missus, Pontifici dono datur. Lodovicus autem Sulmone post longam oppugnationem potitus, regnum deinceps facile occupat, abeuntibus in provinciam Narbonensem ob timorem Iohanna & adultero Lodovico, relicto ad Regni custodiam duce Dyrachino, Roberti Regis nepote: quem Carolus prælio superatum & captum ultimo supplicio affecit. At vero cum fere in tota Italia peste laboraretur, Carolus relicto satis magno præsidio, tertio mense in Vngariam reuertitur, eo maxime tempore, quo Iohannes Archiepiscopus magni animi consiliique vir mortuo fratre Luchino vicariatum Mediolanensem à pontifice suscepit. At Clemens retento in vinculis Nicolao Cardinales quosdam Romam misit, qui statum urbis componerent: ad quos Franciscus Petrarcha perscribens eis persuadet, ut promiscue senatores ad tollendam seditionem ex plebe ipsa creent, cum non satis constet in ipsa urbe Roma, qui Senatorii, quique plebei ordinis sint, quod omnes fere peregrini sint & ignotis parentibus orti. Declarati itaque senatores sunt, Petrus Sarra Columnensis, & Iohannes Vrsi filius. Quo quidem

tempore pestis adeo triennio totam Italiam per vagata est, ut vix decimus quisque ex millesimo homine superfuerit. Nec id quidem mirum, cum ob jubileum contagione hominum & multitudine undique Romam commigrantium, squalore, situ, pedore, omnia inficerentur. Venere autem tum in potestatem Florentinorum Collis oppidum, & Geminianum. Venit & in potestatem Archiepiscopi Mediolanensis Bononia, civibus ipsis ultro deditibus. Quare Pontifex commotus misso in Italiam Legato, Florentinos & Mastinum scalam in vicecomitem concitat. Sed mortuo Mastino Archiepiscopus Canem grandem Mastini filium, omnesque Flamminiæ & Hetruriæ Gibellinos in foedus amicitiamque sui pelliciens, Bernabovem nepotem Bononiam misit, qui cives in fide contineret. Interim vero Florentini nemine vetante Pistorienses ac Pratenfes aggressi, eos tandem in potestatem suam armis redigunt. Verum postea ab Archiepiscopo vexati duce copiarum Iohanne Aulegio, vix tum quidem se mœnibus tutati sunt. Defecisse tum Anglare & Burgum sancti sepulchri Ecclesiæ oppidum ad vicecomites constat. Pugnasse tum etiam legitur Genuenses & Venetos inter se bello navali, in quo primo victi Genuenses sunt: mox victores præfecto classis Philippo Auria & Chium insulam de Venetis cepere: & Eubojam (quam Necropontum vocant) magnis cladibus vexarunt. Clemens autem quieti Italiæ tandem consulturus, Lodovicum Tarentinum Principem Regem Neapolitanum decrevit, pacem cum Vngaro instaurat. Urbem Avenionensem à Iohanna Regi-

Regina emit, ejus enim patrimonium habebatur. Persolvitur pretium feudi permutatione: tantundem enim & eo amplius ob Regnum Neapolitanum Ecclesiæ Romanæ debebat. At vero dum Anglerianus vicecomes Scarperiam in Mugello obsideret, Senenses, Aretini, Perusini suis rebus timentes, novam societatem cum Florentinis contra vicecomites ineunt. Sentire cum vicecomitibus Pisani aperte non poterant ob Gambacurtos familiam potentem Florentinis amicam: qui resistere vicecomiti nequeunt, Carolum Imperatorem in Italiam vocant. Hanc ob rem motus Pontifex, veritusque ne Italia ferro ac flamma vastaretur, quemadmodum se facturum Imperator minabatur: & vicecomitibus Bononiam hac lege permitit, ut duodecim millia nummum auri quotannis Ecclesiæ persolverent: & pacem inter vicecomites & Florentinos componit his conditionibus, ut neuter istorum Pisanos, Lucenses, Senenses, Perusinos vexaret: atque Bergus sancti sepulchri Ecclesiæ obtemperaret, libertatemque Cortonensium vicecomites tuerentur: pacem quoque & fœdus componere inter Philippum Regem Franciæ & Eduardum Angliæ annixus est, sed frustra: adeo erant ad bellum animati, in quo Eduardus victor cæsis viginti Gallorum millibus Calesium undecim mensibus obsessum, vi tandem cepit. Eadem quoque fortuna superantur Scotii, ab his qui Eduardi auspiciis in Scotia tum militabant. Pontifex autem boni pastoris officio functus, cum foris prodesse Christianis non posset, domi ecclesiastico senatui consuluit. Aliquot enim præstantes viros

in Cardinales legit : maxime vero Aegidium Hispanum Archiepiscopum Toletanum, Nicolaum Cappocium Romanum civem : Rainaldum Vrsinum Ecclesiæ Romanæ Protonotarium. Nepotem quoque suum huic numero ascripsit : qui postea Pontificatum adeptus est, & Gregorius undecimus appellatus. Sunt qui scribant hunc Pontificem in Sanctos retulisse Iuonem presbyterum & confessorem Britannicum. Pontificatus autem sui anno decimo, mense sexto, die vigesimo octavo millesimo trecentesimo quinquagesimo secundo mortuus, Avenione sepelitur, adhibita à Cardinalibus, qui tum aderant honesta funeris pompa.

INNOCENTIUS VI. PONTIF. CCLVI.

INnocentius sextus, patria Lemonicensis, Stephanus antea vocatus, pontificii civilisque juris vir consultissimus, procurator primo : mox Episcopus Claromontanus, deinde Cardinalis. Pontifex tandem creatur, anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo secundo, decimo sexto calendas decembris. Fuit autem vir integerrimæ vitæ, magnæque constantiæ & severitatis. Beneficia autem ecclesiastica non nisi probatissimis sacerdotibus, tum vita, tum doctrina dedit. Post vero coronationem suam multas reservationes à Clemente factas suspendit : constituitque statim, ut omnes Prælati, omnesque qui beneficia habebant ad Ecclesias suas sub anathematis pœna proficiscerentur. Dicebat enim oves pascuas à proprio pastore, non à mercenario custodiri debere. Impensam quoque domesticam quæ magna erat imminuit, familiam suam ad certum & honestum

redigens numerum. Nec domi voluit nisi viros probatissimos. Idem ut facerent Cardinales acerri-
mo edicto mandavit, dictitans suam ac omnium
Ecclesiasticorum vitam cæteris exemplo esse de-
bere, ad imitationem Salvatoris nostri, cujus tota
vita ad institutionem humani generis respiciebat.
Præterea vero sacri pallatii auditoribus salaria in-
stituit, ne muneribus corrumpi in decernendis li-
bris ob inopiam possent. Dicebat enim famelicos
non facile etiam ab alieno cibo abstinere, si sit ob-
lata quovis modo edendi facultas. In victu parcus
est habitus, in sumptu bellico largissimus, dum
bello repetit quæ à tyrannis superioribus tempo-
ribus occupata fuerant. Aegidium namque Hi-
spanum è gente Carilla Cardinalem Sabinum vi-
rum insignem è latere suo in Italiam misit, qui bel-
lo tyrannos persequeretur, ditionemque Ecclesia-
sticam tutiorem redderet, eo maxime tempore,
quo Imperator Constantinopolitanus Aragonum
rex, & Veneti contra Genuenses fœdera inter se
inierunt. Hi autem comparata ingenti classe, nu-
mero navium & copia militum superiores, Ge-
nuenses inter Constantinopolim & Chalcedinem
aggrediuntur loco, ipsis Genuensibus iniquo,
vento adversante. Pugnatum est ab aurora us-
que ad vesperam: ac tandem Græcis in fugam
versis, Veneti ac Catelani magna ex parte cum
præfecto classis cæduntur, pagano Auria du-
ce. Veneti autem tantam cladem & ignominiam
iniquo animo ferentes, redintegrata cum Ca-
telanis classe, Nicolao Pisano Venetæ clas-
sis præfecto, sequenti anno non longe à
Corsica Genuenses fundunt, eorumque tremes

quadraginta viris onustas demergunt. Hac clade perterriti Genuenses, Archiepiscopo Mediolanensi civitatem ac sua dedunt: qui Venetos bello aggressus Patavinum Principem, Veronensem, Ferrariensem, Mantuanum, & Florentinos in se concitat, veritos ne superatis Venetis, ad se demum iretur. Pugnabatur terra marique: sed Genuenses præfecto pagano Auria mirâ felicitate navali pugna usi, apud Sapientiam Peloponnesi promontorium Venetos superant: eorumque præfectum Nicolaum Pisanum captum cum quinque millibus hominum Genuam perducunt, anno Domini millesimotrecentesimoquingentesimoquarto. Verum sequenti anno mortuo Archiepiscopo Mediolanensi Veneti ac socii magna cura liberati sunt. Bernabos & Galeatius ex Luchino fratre nepotes patruum hæredes fuere. Sola Genua ab his defecit, inito cum Venetis fœdere, inchoato prius à Bernaboye & Galeatio, suadente Pontifice Aegidioque ejus legato. Interim vero Calojohannes Constantinopolitanus Imperator in patriam rediit, pulso armis Catacusino imperii contra jus fasque occupatore. Id autem factum est Francisci Gatalusii Genuensis opera, viri rerum maritimarum peritissimi: cui Mitylenem cum Lesbos dono dedit: grati animi signum præ se ferens, quam certe insulam superioribus annis Thureus Gatalusis ipsis vi abstulit, occupata prius Constantinopoli, totaque Thracia. Nec Romæ certe minor perturbatio, quam Constantinopoli tum fuit. Franciscus enim Baroncellus Romanus civis admodum potens, pulsus è senatoria dignitate Iohanne Ursino & Petro Columensi, tribuni-

bunitiam dignitatem sibi usurpat cum his titulis, Franciscus Baroncellus scriba Senatus, Dei gratia almæ urbis tribunus secundus, ac Romanus consul: Tum vero Innocentius Pontifex re cognita, ad comprimendam hominis audaciam Nicolaum Cencii, qui eodem modo dominatum appetierat, è carcere Avenionensi ductum, Romam mittit ad triburatum repetendum. Is itaque urbem ingressus adjuvante nobilitate, ac magna plebis parte, Barroncellum è Capitolio dejectum interficit, ac solus tribunatu potitur. Verum cum non ita diu pristinae conditionis immemor nobilitatem persequeretur, maxime vero Columnenses à porta Exquilina in Hernicos, cum clientela proficiscentes, magno incommodo pulsus in Capitolium se recepit: unde fugiens instantibus hostibus mutata veste cognitus à civibus Romanis obtruncatur. Tum vero autoritate Apostolica Guido Jordanis unicus Senator ad annum creatur. Imperator autem regis Boëmiæ filius perbenigne à Carrariensibus Gonziacis, vicecomitibus susceptus, Mediolani coronam ferream, ut mos est accipit. Inde vero Pisas abiens, Legatos Senensium, Volaterranorum, totiusque fere Hetruriæ obvios habuit: qui dicerent se paratos esse ejus mandata facere. Idem fecissent Florentini, nisi prius data ingenti pecunia se ab ejus manibus redemissent. Romam autem proficiscens, hac conditione à duobus Cardinalibus ad eam rem missis coronatur, ut neque Romæ, neque in Italia diutius immoraretur. Quo quidem in Germaniam abeunte, Aegidius Legatus omnia fere oppida brevi rece-

pit, quæ tyranni instigante Bavaro in Flamminia, quam Romandiolam vocamus, in Marchia Anconitana in patrimonio sancti Petri occupaverant. Eos tamen vicarios in oppidis suis confirmavit : quos viderat Ecclesiæ Romanæ obsequentes, utpote Galiothum Malatestam & Guidonem Polentanum in Flamminia, Varranenses in Piceno. Ordelaphos autem nequaquam Ecclesiæ Romanæ obtemperantes, bello bienio persecutus, eos tandem è Forolivii Foroque Popilii, ac Cesenna deturbavit. Potuissent hi quidem aliquam partem dominatus retinere, adjuvante Iacobo Cardinali Columnensi, viro huic familiæ amicissimo, sed maluere totum constanter amittere, quam partem turpiter retinere. Aegidius autem pacata Flamminia, adeo Forolivii delectatus est, ut & ærarium Ecclesiæ & pecuniam ab Avenione missam, unde arces Italiæ ædificarentur, eo loci reposuerit, & institutiones quasdam ibi composuerit, quibus adhuc provincia ipsa utitur. Cum autem Aegidius Italiam pacasset, arcesque in ditione Ecclesiastica plures ac pernecessarias ædificasset, omnesque Italos Principes ac populos ad officium redeegisset, ad annum quintum legationis suæ successorem habuit, Arduinum Burgundum Abbatem Cisterciensem, hominem rebus agendis nequaquam idoneum. Hanc ob rem abeunte Aegidio, omnes Italiæ Principes ac populi arma capiunt. Nam & Pisani Florentinos adeo vexavere, ut cum nemo prodire obviam auderet, agrum omnem Florentinum diriperent, capto Figino superioris Arni castello : incensisque villis omnibus

bus quæ passim in agris ædificatæ erant. Dux autem Florentini exercitus Pandulphus Malatesta tum erat, quem populus abdicare se magistratu coegit: quia nunquam congredi cum hoste ausus est. Tum vero Pisani elatiores facti, non tam spe potiundæ urbis quam inferendæ contumeliæ causa, levibus aliquot præliis ante portas commissis, cum magna præda domum redeunt instante jam autumno: & Bernabos quoque Bononiam bello agitatum, acriter eam defendente Abbate Cluniacensi, multis castellis spoliat. Erat quidem Bononia, ut antea diximus, vicecomitum dominatui subiecta, sed Aulegianus eam Abbati Cluniacensi prodidit, Firmum in mercedem proditionis accepturus. Verum dum Bernabos Bononiam & Rhegium bello premit, Legatus Apostolicus accitis in societatem belli Philippino Gonzaga, Cane Veronensi, Nicolao Estensi, in Brixianos movet. Tum Bernabos Brixianorum periculo motus, relicta Bononia ac Rhegio, in hostem proficiscens, apud Montemclarum tanto prælio superatur, ut ægre deinceps urbis mœnia turatus sit. Eodem fere tempore Florentini Galeotho Malatesta duce Pisanos superant, illectis prius ad se eorum militibus pecunia. Hanc ob rem Pisani in Gambacurtos cives suos præpotentes, omne crimen conjicientes, quod avare maligneque stipendia militibus persolverent, Iohannem Agnellum exulem Bernabovi amicum, & Gambacurtis adversantem revocant, qui civitatem brevi in potestatem suam redegit, sublatis è medio adversæ factionis amicis.

Verum composita à Pontifice inter Pisanos & Florentinos pace, Iohannes Haucut Pisanorum stipendiis militare solitus, milites omnes passim per omnem Italiam sparsos colligens, magnum omnibus terrorem iniecit, tumultuante potissimum civitate Romana in creandis Senatoribus: quam discordiam Innocentius optime sedavit, externo Senatore ad urbem misso, Raymundo, Ptolemæo cive Senensi, qui annum integrum magistratum gessit, anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo nono. Non quieverunt autem compositis etiam hoc modo rebus Romani. Nam pulso Senatore, septem cives crearunt cum summa potestate: quos Reformatores totius reipublicæ vocarunt. Hanc ob rem Innocentius Hugonem Lusignaneum, Cypri regem, ad bellum quod in Thurcos gerebatur proficiscentem, Senatorem creavit: mandavitque ut Magistratum Reformatorum omnino aboleret. Erat autem tum maxime intentus abolendo bello quod inter Anglos & Gallos gerebatur, quo omnibus proficisci in Thurcum liceret. Verum cum Angli in Pitriensi agro Gallos superassent, cepissentque Regem cum Philippo filio, rem difficiliorem factu fecisse videbantur. Cum Eduardus magnitudine animi motus, captivos omnes hac conditione liberat, ne amplius contra se bella gerant: qui non ita multo post pacis foedera rumpentes, Eduardum capere arma & obsidere Parisios impellunt. Parare & classem contra hostes Christiani nominis Innocentius constituerat, cum & Pisani qui rem nauticam optime norant, cum Florentinis, & Veneti qui classe plurimum valebant cum Lodovico Vngariæ rege
bella

bella tum gererent. Tarvisium enim rex magnis copiis tum obsidebat : nec seditionibus intestinis Veneti carebant. Nam Marinus dux affectatæ tyrannidis convictus securi percutitur. In tantis vero animi perturbationibus afflictatus Innocentius, pontificatus sui anno nono, mense octavo, die sexto moritur : eo potissimum tempore, quo & Bartholus Saxoferratus vir illa ætate omnium consultissimus. Ante vero Pontificis mortem tanta solis defectio facta est, quanta nunquam antea. Visum itaque omnibus est tantæ mortis Planetas etiam signa aliqua dedisse.

VRBANVS. V. PONTIF. CCVII.

VRbanus quintus, patrio Lemonicensis Guilielmus Grisant antea vocatus, sancti Victoris Massiliensis Abbas, absens etiam omnium consensu Pontifex creatur. Legatione enim tum apud vicecomites in Italia fungebatur. Vocatus itaque Avenionem Pontificatum iniens vir singularis virtutis, ingentis animi, innocentissimæque vitæ, statim ad tuendam libertatem Ecclesiasticam animum adjicit : eorumque opera utitur, qui ad eam rem animati erant. Aegidium enim Hispanum virum præstantem (de quo antea diximus) in Italiam cum summa potestate mittit : qui ita Lodovicum Gonzagam, Nicolaum Estensem, Franciscum Carrarium initis fœderibus in Bernabovem concitavit, ut prælio ab his superatus, & faucibus ægre aufugerit, amisso in bello filio : captisque Andrea Pepulo Bononiensi exule, Synebaldo Ordelapho, Paulo Mirandula, Guidone Foliano, Azone Corrigiensi, Guilielmo
Caval-

Cavalcaboye egregiis copiarum suarum Ducibus. Permoti autem calamitate vicecomitum Franciæ, Angliæ, ac Cypri Reges, Legatos ad Aegidium misere oratum, ut vicecomitibus pacem redderet. non discessere re infecta legati. Reddita siquidem pax est, quæ non diuturna fuit. Iohannes enim Haucut vicecomitibus militans, cū Florentinos bello lacefferet, eorum copias apud Miniate oppidum graviter profligavit. Hanc ob rem Aegidius Legatus Thomam Obicionem egregium copiarum ducem cum tribus millibus equitum, & satis magno peditatu Florentinis auxilio mittit. Pugnatum est inter Aretium & Cortonam dubio Marte quatuor horis: atque demum Thomas ita hostes superat adnitente peditatu, ut ex sex millibus equitum qui cum Anglico militabant pauci evaserint: atque ipse Dux in deditioem venerit. Hujus autem tantæ victoriæ fama permoti, qui ab Ecclesia defecerant statim deditioem fecere. At vero cum Urbanus ad quartum sui pontificatus annum in Italiam venisset componendarum rerum causa, ei Legatus Aegidius Corneti fit obviam, rationemque administratæ provinciæ reddens, dum Corneto Romam proficiscitur, liberatus tantæ legationis onere, quieturus ob senium Viterbium rediit: ubi & tertio mense post moritur: vir certe singularis virtutis, præstantisque animi: quique dignitatem Ecclesiasticam, dum vixit mirifice tutatus est. Ejus autem corpus Assisium delatum in Ecclesia beati Francisci tumulatur, sepulchro à se condito dū viveret. At vero cum Carolus Imperator intellexisset Urbanum Romam profectum, eo & ipse quoque cum

uxore & liberis statim advolans, in itinere Lucam Pisanis, Miniata oppidum Florentinis adimit, sibi que vendicat. Profectusne sit Romam haud satis constat, cum ab Innocentio sexto Pontifice Romano coronam imperii accepisse dicatur, Cardinali Hostiensi Romam ob eam rem misso. Accepta autem à Florentinis ingenti pecunia, ne eos bello vexaret, tertio mense posteaquam venerat Italia cessit, anno. MCCCXLVIII. Urbanus vero Apostolorum capita diu quæsitâ tandem invenit: desierant enim in honore esse propter desuetudinem & ignorationem hominum. Apud vero sanctasancorum reperta, ac locellis argenteis recondita ad altare majus basilicæ Lateranensis cū maxima veneratione & celebritate collocantur, astante clero populoque Romano. Idem quoque Pontifex ædes pontificias tum in urbe veteri, tum in Manteflascone construxit: ut ei ac cæteris Pontificibus eo proficisci liceret, vitandi Urbani æstus causa. Brevi autem in Galliam reversurus, Iohannem Haucut egregium copiarum Ducem è carcere missum, copiis illis omnibus præfecit, quæ antea sub Aegidio militaverant, ut tamdiu ditionem ecclesiasticam ab hoste tueretur, quoad ipse reverteretur. Redire namq; ad Italiam ei in animo fuit. Verum dum in Gallias proficiscitur, pontificatus sui anno octavo, mense quarto Massiliæ moritur: vel (ut alii volunt) Avenione vitam finivit, eo maxime tēpore quo Brigida devotissima Christi mulier Suetiæ Princeps Romā voti causa venerat: motusque nonnulli in Apulia exorti sunt, mortuo Nicolao Acciolo, ejusdem provinciæ gubernatore, viro strenuo ac in rebus agendis sapientissimo.

GREGORIUS. XI. PONTIF. CCVIII.

Gregorius undecimus, patria Lemonicensis, Petrus Belfortis antea vocatus, sanctæ Mariæ novæ Diaconus Cardinalis, Avenione Pontifex omnium consensu creatur. Hunc enim adolescentem vix decimumseptimum annum attingentem, Clemens sextus ejus patruus Cardinalem creavit: & ne videretur carni ac sanguini magis quam Ecclesiæ consuluisse, eundem ad exquisitissimos doctores, maxime vero ad Baldum, qui tum Perusii legebat, disciplinæ gratia statim misit: ubi tantum in quovis genere doctrinæ profecit, ut idem Baldus ejus autoritate in confirmandis rebus dubiis plerunque uteretur. Fuit præterea tantæ innocentiae & placabilitatis: adeoque humanus & pius, ut ab omnibus unice diligeretur. Eo itaque tempore quo pontificatum iniit, Romæ Senator singulo semestri à Pontifice datus jus populo dicebat. Urbis autem custodiam totamque reipublicæ administrationem & curam Banderesii tum gerebant. Banderesii enim appellati sunt germanico verbo à vexillis, quibus in bello utebantur. Singulæ enim decuriæ signo internoscebantur suo, capita regionum nunc vocantur qui urbis tribubus præsunt. In Cisalpina autem principes illi (quos diximus in vicecomites conjurasse) Rhegium à vicecomitibus possessum proditiōe occupant. Supererat arx, per quam Bernabos urbem ingressus, hostes primo impetu fundit, Rhegiumque libere recipit, Lucio Theutonico Duce inde deturbato. Agebantur hæc in Italia cum Perinus Cypri Rex Petro genitori in regnum successus

Etus, magnarum discordiarum inter Genuenses & Venetos causa fuit. Nam dum Famagustæ coronationis suæ pompam duceret, adessetque Genuensis & Venetus bajulus (ita enim appellant mercatorum Prætores) velletque utrique ad dextram Regis incedere, tantus repente tumultus exortus est, ut Genuenses cæsi ac pulsi per ignominiam sint, Rege in Venetos magis quam in Genuenses inclinante. Hanc ob rem Genuenses Petri Fregosi auspiciis, Dominici Fregosi ducis fratris comparata quadraginta triremium classe, Cyprum hostili animo invadit, quatuordecim millibus hominum in insulam positis: qui omnia ferro ac flamma vastarent ob violatum jus gentium. Rex vero ab omnibus auxilio destitutus, ad misericordiam confugiens dedita Famagusta, quadraginta millia nummum auri quotannis Genuensibus pollicetur, si pacem reddiderint. At vero cum Legatus Pontificis in Italiam venisset, resque Ecclesiasticas recenseret, inita cum vicecomitibus pace, initium perturbandi omnia à parentibus ortum est. Hi enim vindicare se in libertatem à populo Florentino quærentes, exercitum Ecclesiæ permittente Legato in Hetruriam vocant: quem ita Florentinus populus pecunia corripit, ut eorum auxilio Pratum ingressus, & conjurationis capita ultimo supplicio affecerit, & multa vexilla libertatis, literas & nomen præ se ferentia pluribus cohortibus distributa, ad oppida transmiserint: populos ut dominos cohortantes, ut libertatis Ecclesiæ memores jugum rejicerent. Primi autem Tiphernates (quos Castellanos vocant) ab Ecclesia descivere: hos deinceps

Perusini, Tudertini Spoletini, Eugubini, Viterbienses, Forolivienses, Asculani secuti sunt. Occupaverat tum etiam Astorgius Manfredus sub Bavaro tyrannidis dulcedine gustata Granariolum agri Faventini castellum: ad quem opprimendum è Bononia Legatus Iohannem Haucut cum aliquot cohortibus mittit. Tutati sunt Astorgium Florentini & Bononienses: qui excluso Haucut omni præsidio in libertatem se vindicaverant. Haucut vero cernens Faventinos ad rebellionem spectare, & civitatem crudeliter diripuit cæsis passim omnibus, quos obvios miles habuit: & solum urbis viginti millibus nummum auri Nicolao & Alberto Estensibus fratribus vendidit, occupato Bagnacavallo: ubi impedimenta exercitus sui ad tempus reposuit. Tum vero Pontifex cognita tanta rerum permutatione, Cardinalem Gebennensem Legatum cum sex millibus equitum Britonum in Italiam mittit, qui per Taurinos descendentes sine ullo maleficio usque ad Bononiæ portas pervenere, urbem obsessuri. Sed Legatus cognito Florentinorum adventu, qui Rodulpho Varraneo duce Bononiensibus suppetias ferebant, cum copiis suis Cesennam hyematum concessit: in qua urbe ita tumultuatum est ob superbiam Gallorum, ut sexcenti Britones interfecti sint, reliqui urbe eiectione. Qui postea per arcem ingressi, aucti numero, cædibus & rapinis omnia complevere: neque his quidem parentes, quorum ætas suppliciter veniam petit: solæ virgines & juniores matronæ ad injuriam reservatæ sunt. Forolivienses autem veriti ne à Legato inopia consilii & gubernatoris opprimerentur, Synebaldum,

Pynum, Iohannem, Theobaldum, Ordclaphos
 Dominos in urbem recipiunt, quorum virtute ab
 impetu Britonum defensi constantissime sunt. Exi-
 stians autem Gregorius Pontifex hæc omnia
 mala, quæ in Italia committebantur, sua absentia
 fieri, naufragiumque tam diuturnum absente gu-
 bernatore committi, de profectioe sua ad Ita-
 liam vir bonus diu multumque cogitare cœpit:
 sed hominem permaxime movere cuiusdam epi-
 scopi verba, qui interrogatus à Pontifice, dum
 simul inambularent, cur non rediret ad Ecclesiam
 suam, quam haud par erat tamdiu sine Pastore
 nudam relinqui: Cur (inquit) tu summe Ponti-
 fex cæteris exemplum daturus tuum episcopatum
 non repetis, Ecclesiamque Romanam? Motus
 his verbis Pontifex: paratisque in Rhodano una
 & viginti triremibus alio se iturum simulans, ne
 à Gallis retineretur, si se profecturum ad urbem
 intellexissent: ipsam namque curiam emolumentum
 causa in Gallia volebant. Genuam itaque primo,
 inde Cornetum contendit: unde terrestri itinere
 navigationem pertæsus, hyeme præsertim, Ro-
 nam pervenit anno Domini MCCCCLXXVI. idi-
 us januariis, pontificatus sui septimo: migra-
 tionis vero Romanæ curiæ in Gallias anno septua-
 gesimo. Quo autem apparatu, quamque incre-
 dibili populi Romani lætitia susceptus in urbem
 sit, honorato quoque obviam prodeunte non atti-
 net dicere, cum vultu, gestu, acclamationibus o-
 mnem lætitiæ speciem effuderint, ut filii solent re-
 deunte peregre exoptato parente. Indigebant o-
 mnia adventu Pontificis. Nam & mœnia & publi-
 ca ac privata ædificia ubique ruinam minabantur,
 quæ

que cerie magna ex parte restituit, ut turris suo jussu ædificata ad sanctam Mariam majorem indicat. Labefactati etiam ita civitatis mores erant, ut nihil urbanitatis habere videretur: utque illi mores aliunde petendi essent, quæ totum orbem terrarum quondam ad urbanitatem redegerat. Collocata itaque in urbe sede sua Pontifex (ut bonum pastorem decet) omnia circumspicere cœpit, de medelaque vulneribus inferenda cogitare: pax igitur qua sanari nondum obducta vulnera poterant, sibi diu multumque cogitanti oblata est. Legatum itaque primo ad Florentinos mittit, qui ad arma spectabant, eosque adhortatur, ut æquas pacis conditiones non detrectent. Hi vero pontificis potentiam suspectam habentes, ne ad pacem cogerentur, cum Bernaboye hoste paterno avitque fœdus & amicitiam ineunt. Postea vero Iohannem Haucut pecunia & pollicitationibus corruptum, ab Ecclesia in partes suas trahunt, quo successu elati nullum injuriæ contumeliæque genus prætermittunt, quod in Pontificem transferri posset: qua ex re anathemate notati, hac insolentia usi sunt, ut etiam sacerdotes suos quibus à sacris interdictum erat, celebrare contra jus fasque coegerint. Tum vero Pontifex à precibus ad arma conversus, conciliatis prius Bononiensibus, qui suo nomine urbem gubernarent, Varraneum mercede conducit: hac in re Florentinorum artibus usus: eique exercitum Ecclesiæ committit, paulo post in Florentinos moturo. Id ne ut destinaverat statim faceret, discordia inter Genuenses & Venetos orta effecit. Veritus enim est ne aliqua externa vis Italiam invaderet, si ipse quoque cum Florentinum

tinis decertaret. Nam dum Andronicus Genuensium auxilio fretus, quibus Tenedon insulam mercedem facinoris permiserat, patrem Caroli Iohannem Constantinopolitanum Imperatorem regno deturbasset, Veneti eundem in patriam re-duxerunt, ac Tenedon insulam ab eo accepere. Qua ex re indignati Genuenses, in aliud tempus vindictam distulere, veriti Pontificis anathema, qui utrique populo interminabatur, nisi ab armis discederent, cum diceret neutri eorum bellum illud competere. Sed dum vir sanctus accurate agit omnia, quæ ad Pontificem pertinent, intolerabili vesicæ dolore moritur, sui pontificatus anno septimo, mense quinto, quinto calendas aprilis, millesimo trecentesimo septuagesimo octavo: sepeliturque in Basilica beatæ Mariæ in via nova sepulchro marmoreo, quod adhuc visitur tanto omnium cum gemitu & lachrymis, quanto nunquam antea quisquam sepultus est: parente enim & unico genitore privati omnes videbantur: Lugebantque non modo præsentem, verumetiam futuram calamitatem, in quam sublato optimo Pontifice ob patrum discordiam incidere.

VRBANS VI.

Mortuo itaque Gregorio cum de creando novo pontifice mentio haberetur, Clerus populusque Romanus ad Cardinales concurrunt, eosque rogant, ut unum aliquem virum præstantem deligant è natione Italica, qui & Ecclesiam Romanam & Christianam rempublicam integre ac sancte gubernet: aliter de Christiano nomine illo maxime tempore actum esse, nisi optimus pastor tum deligeretur. Italum autem requi-

rebant : ne si Gallus deligeretur, Romanæ curiæ iterum migrare ultra montes necesse esset, cum maximo urbis Romæ totiusque Italiæ detrimento & damno, qui dicerent absente Pontifice omnem provinciam urbemque Romam tyrannicis seditio nibus continuo vexari, Ecclesiasq; Romanas neglectas & incultas situ, squalore jam magna e parte prolabi : tollique ob eam rem populorum pietatem Romam continue proficiscentum, cum videant & sedem Pontificiam, & titulos Cardinalium & monasteria, ac sacratissima Martyrum loc sine tecto, corruentibus jam parietibus, pecoribus & brutis animalibus patere : æquum esse ut eo loci pontifex resideat, ubi Petrus sedem pontificiam relicta patria sua, relicta natione volente Dec collocaverit : auxeritque Martyrum, Confessorum sanctissimorum Pontificum cineribus ac sanguine : unde pastores Ecclesiæ undequaque circumspicientes mandatorum Christi memores : incitataque majorum exemplis, quorum martyria & res gestas ante oculos haberent, saluti hominum consulerent : patrimoniumque beati Petri recuperarent, quod Pontificum absentia in Hetruria in Sabinis, in Hernicis, Vmbris, in Piceno, in Flamminia à tyrannis quibusdam occupatum fuerat. Reticere se impræsentiarum quam imminuta sit hominum pietas & peregrinatio ad urbem Romam, imo ad Sanctorum corpora & reliquias visendas ob Pontificum absentiam, quæ adhuc red integrari posset si Pontifex Italicus crearetur. Respondere tum Cardinales, sibi curæ fore, ut virum optimum deligerent, qui Ecclesiæ Dei præesset nulla personarum aut nationum acceptione habita

ta, ad imitationem Salvatoris, qui ad Apostolorum viros ex omni natione delegit: ipsis & bono animo essent, arbitrarenturque se nil acturos, quod non totum ad honorem Dei, ad utilitatem Ecclesiæ Romanæ, totiusque Christiani populi pertineret. Disposito deinde apud sanctum Petrum conclavi, collocatisque in Vaticano militum stationibus, ne tumultu aliquo tanta electio impeditur: ubi de ineundis suffragiis mentionem faciunt, magna contentio subito exorta est. Tredecim erant Cardinales Gallici: hi Pontificem è suo corpore volebant, quatuor erant Italici: quorum unus ex gente Ursina ad Pontificatum maxime aspirabat. Inclinabat autem in Gallos, quippe qui plures erant, res ipsa: sed sorte fortunâ inter Lemoicensis & reliquos Gallos orta discordia, cum utraque pars è suis aliquem creari vellet, effecit ut Bartholomæum Barensem Archiepiscopum patriæ Neapolitanum: vel ut alibi legitur, Pisanum, extra collegium Cardinalium Pontificem crearent, absentem quamvis, Urbanumque sextum appellerent. Prius tamen quam in publicum prodirent, incertumque sit Urbanum Pontificem creatum esse, calumniari Galli electionem illam fraudibus & metu extortâ, instantibus Romanis vi & armis, ut Italus aliquis creatur. Cardinales autem è conclavi prodeuntes, partim in Hadriani molem, partim vero ad montana loca confugere, impetum populi furentis vitaturi. Secessit & ad Vicovarum Cardinalis Ursinus, in tantâ discordia magnam spem consequendi Pontificatus collocans. Verum non ta multo post Cardinales pœnitentia ducti ad urbem venerunt, Urbanumque ante electum confirmarunt

runt, consalutaruntque, ut verum Pontificem decebat. Post mensem vero tertium in calores Urbano Galli culpam rejicientes à Pontifice petunt, ut sibi proficisci Anagniam cum bona ejus venia licea aërem mutaturi pestilentem; æstate præsertim maxime vero Gallis: sed revera severitatem Urbani veriti abiere. Nam semel atque iterum eo ad se vocatos admonuit, ut manus abstinentes haberent, non dona aliqua, non munera acciperent dum causas agunt, dum patrocinium suum beneficia petenti præstant. Interminatusque est se acerrime puniturum in simonia deprehensos, aut iniustas causas foventes. Præterea vero ostendit sibi placere, & ita velle ut pompam dimitterent, tantamque familiarium turbam & equorum, cum in quod in tales sumptus consumerent; Ecclesiæ Romanæ perniciosos, pauperibus & restituendis corruentibus Basilicis deberetur: se deinceps bonorum delectum habiturum dicebat affirmans, malorum suorum flagitiorum pœnas laturos, nisi sententiã mutarent. Et quia sentiebat Cardinales Gallico de reditu curiæ Romanæ in provinciam suam aliquando mentionem facere, aperte ostendit se Romæ mansurum: neque cuiquam suadenti ut indabiret obtemperaturum: quod diceret fundamentum universalis Ecclesiæ fideique Christianæ Romæ jactum & auctum ad culmen esse. Hi itaque rationibus moti Cardinales Gallici, & hi maxime qui thesauros Ecclesiæ in morte Pontificum explaverant: quique pro arbitrio animi sui omniprius agebant, Anagniam primo, mox Fundo confugere: ubi primo in Urbanum (ut falsus Pontificem) inyecti sunt: quod dicerent homines

vi creatum, vi etiam coronam Pontificatus acce-
 pisse, cum electio illa & coronatio in loco mini-
 me tuto sit habita, in qua liberæ deberent esse
 hominum voluntates, libera suffragia, cum con-
 tra ipsi à populo Romano coacti sint Italicum po-
 tius quam Gallicum eligere. Has autem ob cau-
 sas sede vacante, ut ipsi dicebant (octo namque
 erant) Iohanna regina favente Gebennensem Car-
 dinalem, qui ante Legatus in Italia fuerat, Pon-
 tificem deligunt: eique Clementi septimo indita
 appellatio est. Hinc magna discordia in Ecclesia
 Dei orta, & diuturna, quam schisma vocant, cum
 pars Christianorum Principum Urbano, pars Ge-
 bennensi faveret. Neque hoc modo contenti se-
 litiosi Cardinales, Britones qui multa Ecclesiæ
 castella, multas urbis villas jam diripuerant, ar-
 cesque occupaverant, in Pontificem & Romanos
 mittunt. Ad pontem Salarum Romanus popu-
 lus hosti incomposito agmine obviam factus,
 superatus & cæditur. Verum cum postea apud
 Marinum pugnam magna animorum concita-
 tione injissent adeo Britones cædunt, ut vix
 uncius tantæ cladis superfuerit. Qui in arcibus
 erant, se aliquandiu ac suos tutati sunt: maxime
 vero arcis Surianæ Præfectus, qui post multos
 annos Martino Pontifici deditioem fecit. In-
 erim vero Genuenses odium quod in Venetos
 mente conceperant, ostendunt, ascito in socie-
 tatem belli Lodovico Vngariæ Rege, Franci-
 sco Carrariensi Patavino Domino, Austriæ du-
 ce, Patriarcha Aquileiensi. Sentiebant tum cum
 Venetis Perinus Lusignaneus Cypri Rex, &
 Bernabos vicecomes. In primo autem congressu

navali prælio superiores Veneti fuere, in littore Antiatum victore Pisano classis Præfecto. Ex decem namque Genuensium triremibus quinque amissæ sunt. Tum vero Marchiones Carreti adjuvante Bernaboye, Albingaunium (quod nunc Arbingam vocant) Naulum & castrum Francum de Genuensibus occupant. Verum non ita diu in gratiam cum Genuensibus redeunt, omnia reddere. Genuenses præterea conjecto in carcerem Dominico Fregoso Duce, ejusque fratre Petro, & Nicolaum Gualchum ducatui, & Lucianum Auriam classi maritimæ præficiunt. Bernabos vero qui filiam Regi Cyprio in matrimonium collocaverat, eam cum duodecim triremibus, sex Catelanis, & totidem Venetis honorifice ad maritum in Cyprum misit: quibus triremibus Perinus deinceps terra marique Famagustam oppugnat, sed frustra, acriter qui in præsidio erant urbem defendentibus: disiectaque etiam ventis & procellis classe. Non cessabant hinc Veneti, hinc Genuenses maria ipsa tum inferum, tum superum vexare. Nam dum Carolus Zenus classis Venetæ Præfectus, Tyrrenum mare Genuensibus infestum reddit, Lucianus Auria Adriaticum cum magno Venetorum detrimento discurrit, ad Iadera, ubi stationes habebat, in Venetos movens. Iadera namque Regis Vngariæ erat. Ob hanc autem injuriam commoti Veneti, cum allicere ad certamen Lucianum non possent, Catarum & Sibinicum ipsius Regis oppida incendunt. Interim vero mortuo Galeatio vicecomite anno Domini millesimo trecentesimo septuagesimo nono, tota fere Insubria ad Bernaboyem inclinatur.

cura videbatur : qua ex re maximam voluptatem cepere Veneti , sed frustra. Nam & dimidia pars regionis primo , deinde tota Iohanni Galeatio nepoti obtigit. Lucianus autem Genuensium Præfectus , Polam movens classem Venetorum in portu ipso superat & capit. Verum dum incaute nimium in hostem fugientem ruit , lancea transfixus moritur . Vtraque classis & victrix & victa Iaderam perducitur : quo statim Genuenses Petrum Auriam in demortui fratris locum misere cum triremibus novem , aliisque navigiis compluribus : qui victoriam fratris recensens , ad duo millia captivorum invenit : deprehenditque multos in prælio & in undis periisse. Oppugnabantur & terra Veneti à Carrariensi ejusque sociis , quos antea commemoravi , quibus Veneti Albicum Barbianum Cunii Comitem egregium copiarum Ducem opposuere. At Petrus Auria Genuensium præfectus sexaginta triremium , totidemque navigiorum comparata classe Venetias contendens , Gradum , Comaclum , Caprulas vi captas incendit. Inde vero Clugiam movens , à præsidio Veneto aliquandiu egregie defensam , tantem eam vi capit , Patavino tyranno commeatum subministrante. Cecidisse ea oppugnatione ad sex millia hominum constat , & ad nongentos & quinquaginta ex Venetis captos , Iaderamque missos : muliebri tamen pudicitiae in tanta clade ignotum est. Fracti autem tanta calamitate Veneti , cum nec terra nec mari auxilia sperarent , captivis Genuensium è carcere liberatis , eisque Clugiam ad Præfectum Genuensium impetrandæ veniæ causa missis , pacem petivere , eas accepturi leges quas victor impo suisset.

Genuenses vero superbia elati, ut victores facere consueverunt, Venetos rejiciunt, nisi se ac sua omnia dedentes: qui ad tuendam patriam conversi, deductis ante portus fauces catenis ferreis, dispositisque in littore portus trecentis equitibus, totidemque peditibus ad unum aliquem ex civibus suis respiciunt, quem bello præficerent. At vero dum fluctuarent in tanta perturbatione, quem potissimum deligerent, incerto autore vox audita est, unicum victorem Pisanum, qui Genuenses optime nosset idoneum esse, qui tantæ rei præficeretur. Non est audita temere ea vox, quasi auspicato emissa. Ad carcerem concurrunt omnes: eò enim deductus fuerat ob rem male ad Polam gestam: educumque bello maritimo solum præficiunt. Instabant Genuenses & captis circumquaque castellis, ingredi urbem parabant: quos post longam pugnam Iohannes Barbadicus armatis lembis quibusdam perfacile repulit, cum progredi ulterius in æstuariis illis triremes Genuensium non possent. Hac etiam arte Barbadicus usus est, inventa tum primum à quodam Theutonico bombardæ fuit, à sono & tonitru sic dicta: nulla erat scapha Venetorum, nullus lembus, qui non duas bombardas & eo amplius haberet: quibus multi Genuenses, ut à re insolita, nec ad præcavendum scita opprimebantur. Singulæ enim bombardæ uno ictu binos ternosve plerumque necabant, cum præsertim in triremibus declinare ictus, ut in terra non liceat. Adhortabantur autem Veneti Bernabovem vicecomitem focium & amicum ita Genuenses bello premere, ut obsidione tam gravi liberarentur jam enim com-
 meati-

meatibus carebant. De Venetis tum quidem actum fuisset, si (ut Carrariensis ad monebat) Genuenses cavissent, ne commeatus mari Venetis importari possent. Bernabos autem Venetis aliqua ex parte satisfactorius, exercitum suum in Genuenses mittit, qui vallem Pulcepheræ deprædatus, acceptisque decem & novem millibus nummum auri, omissis Genuensibus auro cum Bernabove non ferro decernentibus, onustus præda in Insusubriam rediit. Non est usus ea felicitate Astorgius Faventinus, eò cum equitatu à Bernabove missus. Urbi enim appropinquans ab erumpente populo Genuensi funditur fugaturque: ægre quidem Astorgius evasit rustico cucullo indutus. At Caloïohannes Imperator Græcorum cum Venetis sentiens, Peram Genuensium Constantinopoli vicinam oppugnare adoritur. Videbat enim Genuenses pluribus bellis. & quidem gravissimis implicatos, sed Andronicus ejus filius patri ac Veneto æque hostis Turcorum Bulgarorumque præsidii & societate fretus, eam acerrime defendit: eoque terroris patrem deduxit, ut in partes Genuensium statim transiret. Interim vero Urbanus non intentus componendæ paci inter Christianos, ut par erat, sed injurias à Iohanna Regina acceptas ulcisci cupiens, Lodovicum Vngariæ Regem impulit, ut Andreasii fratris mortem se adjuvante ulcisceretur: qui Carolum filium in Tarvisinis contra Venetos dimicantem in Iohannam concitans, res Venetorum prope afflictas meliusculas fecit. Supervenit & Carolus Zenus Venetus vir bello navali egregius qui depressis duabus onerariis navibus ante portum Clugientem, eo necessitatis Genuen-

ses perduxit, cum educere naves suas non possent clausis reliquis ostiis, ut ipsi obsidentes quam obsessi majore rerum omnium penuria laborarent. Sed nihil æque Genuenses afflixit quam Petri Auriaæ mors ictu bombardæ interfecti, dum munimenta Clugiæ acriter defendit. In cujus locum Matthæus Ruffus statim suffectus, dum Clugiam peteret cum novis triremibus apud Manfredoniam Thaddæum Justinianum cum sex triremibus annonæ onustis cepit: His vero claudibus motus Agapetus Cardinalis Columna & Genuenses & Venetos sæpe ac frustra ad pacem adhortatus est. Sed hi de vita & sanguine non de imperio inter se dimicantes, sanis bene admonentium consiliis nusquam obtemperarunt. Postremo itaque Genuenses Clugiæ obsessi currumpere non possent premente Veneto, haberéve commeatus nequirent, à Matthæo Ruffo Patavinoque Domino, qui id se facturos brevi pollicebantur, deditionem fecere calendis Julii, millesimo trecentesimo octogesimo. Capti autem sunt ea deditione ex hostibus ad quatuor millia trecenti & quadraginta. Plures autem fame & ferro in ipsa oppugnatione periisse constat. Non quieverere tamen tanta accepta clade Genuenses, qui cum triremibus octo & triginta Tergestinos deficere à Venetis ad Patriarcham Aquileiensem compulserunt. Cepere & Justinopolim, excepta duntaxat arce. Austâ deinde classe Venetias iterum contendunt: sed cum nemo ad tertamen prodiret, in Istriam redeuntes Polam urbem vi captam incendunt. Multæ utrinque cædes invicem acceptæ, datæque sunt Ve-

nei tamen bello terrestri à Carrario opprimebantur, licet Iacobus Caballus egregius copiarum Dux eos accerrime tutaretur, dum Tarvisium oppugnatur, quod fame in hostium potestatem ferè venerat. Verum cum fessus & defatigatus jam uterque populus tam diutino & atroci bello esset, dux Sabaudiaë pacem inter eos hac formula componit octavo calendas Septembris, millesimo trecentesimo octogesimo primo, ut Regi Vngariaë decimo quoque anno Veneti septem millia nummum aureorum persolverent, si nullum piratam in suis Dalmatiaë locis tutum esse pateretur: sique nullibi salem fieri sineret: utque Patriarchæ Aquilejensi in Foro julio eadem maneret conditio, quæ ante bellum fuerat. Venetis autem & Genuensibus imperatum, ut captivos alterutrum incolumes dimitterent, de præda utrinque capta nulla mentio. Mandatum Patavino, ut ab obsidione Tarvisii recederet: utque arces & turrets in stagnis & ad fluviorum ostia excitatas statim demoliretur, termini inter Venetum & Patavinum positi. Interea vero Carolus quem diximus à Pontifice ex Vngaria contra Iohannem accitum, cum octo millibus equitum in Italiam veniens, Aretium primo in potestatem suam redegit, Guelphorum & Gibellinorum seditionibus diu agitatum. Inde vero in Florentinos movens, à Iohanne Haucut qui tum Stagix erat propellitur. Sed Florentini veriti ne sustinere tanti Regis impetum non possent, pacem à Rege datis quadraginta millibus nummum auri redimunt: Haucutque sine stipendio dimittunt, qui Bagnacavallum Nicolao Albertoque Estensibus vendidit quo fa-

cilius retinere Faventinam in potestate sua possent quam tamen haud ita multo post amisere, Astorgio Manfredi eam quidem prodicione adepti. Carolus verò salutato Romæ Urbano regnum ingressus, superatis etiam Iohannæ ducibus Neapolim dedentibus civibus capit. Obsidebatur in castello novo Regina, cum Aretini Guelphi tumultu excitato, Iacobum Carazolum Neapolitanum civem eò à Rege missum, fugere in arcem compellunt. Confugere eò Gibellini: quibus certe vir equus nō magis quā Guelphis consulebat. Volebat enim omnia pari jure in civitate agi. Accito itaque ob acceptam injuriam Albrico Barbiano è Tuderinorum finibus urbem ingressus, dum Guelphos ad officium redigere conatur, Gibellinorum quoque bona diripit. Ferrabac autem alter copiarum Dux Albricum secutus, quod reliquum superfuerat in Aretio abrasit. Dum hæc ad Neapolim & Aretium agerentur, nova belli nubes Italiam inumbravit. Nam Lodovicus Andegavensis à Regibus Francorum originem ducens, Italiam ingressus, cum triginta millibus equitum non longe à Bononia confederat, à Clemente Antipapa impulsus: non tam ut Reginam Iohannam obsessam liberaret, quam ut Urbanum armis pontificatu dejiceret. Hanc ob rem Carolus omisso Aretio, Albricum & Ferrabac ad se vocat. Florentini quoque Iohannem Haucut rogatu Urbani ad Carolum misere. Lodovicus autem per Marsos iter faciens ad Cassinensem saltum jam pervenerat. Adhuc enim ad duodecim millia equitum expectabat: qui Italiam ingressi Duce Andegrano, per Placentinum, Lucensem, Florentinum, Senen-

Senensem agrum iter facientes, Aretium jam pervenerant, urbemque à Guelphis introducti, post illatam ab Albrico cladem diripuerunt. Defendebatur arx Guelphorum præsidio, quæ diebus quadraginta oppugnata, in Gallorum potestatem propediem ventura erat, nisi Lodovici Andegavensis mors intervenisset. Tum Andegranius recognita hortantibus Aretinis in arce obsessis, urbem Florentinis vendidit: in Galliasque rediit. Andegavenses autem milites morte Ducis consilio carentes, bini ternive mendicantes, etiam in patriam redire. Tum vero Urbanus terrore Gallico liberatus, Neapolim se conferens, à Rege petit, ut sibi liceat creare nepotem suum Campanum Principem: quod cum impetrare nequivisset, homo sub specie justæ & honestæ minus Urbanus ac nulli gratus, ad minas conversus, eò iracundiæ Regem compulit, ut custodiis adhibitis per aliquot dies prodire in publicum nequiverit. Verum dissimulata ad tempus injuria, Nuceriam ad vitandos æstus (ut ipse dicebat) cum bona Regis venia profectus: communitaque firmis præsidiis urbe, & novos Cardinales creat, & septem ex veteribus in carcerem conjicit, quod diceret eos cum Rege & Antipapa contra se conjurasse. Præterea verò & processum (ut istorum more loquar) contra Regem inchoavit, missa de more citatione: qui brevi se venturum Nuceriam respondit: diluturumque objecta crimina, non verbis modo, verum etiam armis. Nuceriam itaque cum satis magno exercitu veniens, urbem obsidet. Motus autem hac indignitate Raymundus Balcianus:

è gente Vrsina, Comitis Nolani filius, qui postea Taretinus Princeps est habitus, suis copiis fretus, quas sub Rege ductaverat. Urbanum cum tota curia ad proximum littus deductum, Genuensium triremibus ad id instructis paratisque imposuit. Quibus dum Genuam Pontifex deferretur, ex septem Cardinalibus Nuceriæ captis, quinque saccis involutos in mare demersit. At vero mortuo Lodovico Vngariæ Rege, proceres Vngari Carolum statim per Legatos accersunt: qui eò profectus dum conventum ad res componendas celebrat, curante Regina quæ odium dissimulaverat obruncatur, anno millesimotrecentesimo octogesimo quinto, quo tempore Iohannes Galeatius Bernabovem vicecomitem, cui erat ex fratre Galeatio nepos captum in carcerem Modociæ conjicit, ac conjectum usque ad mortem detinet, ejusque ditione potitur. Prius enim dum patrimonium dividunt, Pavia, Vercellæ, Novaria, Dertona, Alexandria, & cætera ad Apenninum alpesque pertinentia Galeatio: Placentia vero, Cremona, Parma, Lauda, Brixia, & Bergomum Bernabovi sorte obtigerant. Mediolanum autem utrique commune erat. At Urbanus circumacto anno, se Genuam contulerat, intelligens Ecclesiasticas civitates à Florentinis ad libertatem (ut antea) incitari, Lucam primo, mox Senas & Perusium pervenit. Confirmatis deinde adventu suo civitatibus, desiderio (ut ipse dicebat) videndi Neapolim, Ferentinum usque proficiscitur: ea mente revera, ut Ladislaum admodum puerum, & Iohannem Caroli filios (hæreditate

tate paterna deturbaret, Multi enim Procures Ludovico Andegavensi studere soliti, potiundi regni spem ei præstabant, sed magna usi fide Cajetani, pueris in vita retentis, regnum quoque cum summa laude servaverunt. Pontifex itaque re infecta Romam rediens, cum magno apparatu honoreque plusquam dici potest à populo Romano in urbem suscipitur: licet haud ita multo post à Banderesiis insidias perpeffus sit, quas certe omnino devitavit & sustulit, creatis una die novem & viginti Cardinalibus: quorum de numero Romani tres sunt habiti. Reliqui vero fere omnes Neapolitani fuere. Interea vero Antonius Scaloveronensis, & Franciscus senior Patavinus Dominus gravissimo inter se bello contendere, Iohanne Vbaldino Carrari: & Iohanne Ordelapho Scaligeri copias ducentibus. Verum Galeatius vicecomes instigante Carrario superatis Scaligeris, Verona Vincentiaque potitur. Neque hoc quidem contentus Galeatius paucorum mensium obsidione Patavium capit, ac Franciscum Carrarinum in carcerem Modoetianum conjicit. Ejus vero filius Franciscus junior fuga salutem sibi quæsit. Florentini quoque augendæ ditionis cupidi, Politianum, Lucinianum oppida ex veteri Senensium Dominatu arte magis quam viribus in potestatem suam redegere. Præterea vero Carolum Bernabovis filium & Antonium Scalam cum quinque millibus equitum in agrum Senensē hostili animo immittunt. Hanc ob rem Galeatius motus Legatos ad Florentinos mittit, qui suo nomine conquerantur Carolum vicecomitem, & Antonium Scalam hostes suos à populo Florentino, quo cum ipse pacem.

antea inierat & fœdus, mercede conductos esse, vexarique ab eis bello Senenses amicos & socios contra jus fasque. Legatis item mandatum est, ut nisi ab iniuria Senensium discederent exautorarentque suos belli duces, Florentino populo bellum indicerent. Quo minus vero id statim Galeatius faceret, Petri Gambacurtæ Pisanorum tyranni precibus factum est, qui Galeatio & Florentinis amicus rem inter utrumque compositurum se prædicabat. Interim vero Urbanus Pontifex pontificatus sui infeliciter acti anno undecimo, mense octavo Romæ moritur: sepeliturque in beati Petri Basilicâ, paucis admodum ejus mortem, utpote hominis rustici & inexorabilis, flentibus. Hujus autem sepulchrum adhuc visitur cum epitaphio satis rustico & inepto.

BONIFACIUS IX. PONTIF. CCX.

Bonifacius nonus, patria Neapolitanus, Petrus cognomento, Tomacellus antea vocatus, Romæ Cardinalium omnium consensu Pontifex creatur, anno Domini millesimotrecentesimo octogesimo nono. Hic & si annorum circiter triginta esset dum pontificatum iniit, ita tamen deinceps vixit in tam florida ætate, & tanta peccandi licentia, ut nulla ei libido, nulla voluptas impingi vel objici posset. Juventutem certe cum ipsa senectute commutasse videbatur. Fuit præterea tanti animi consiliique, ut primus populi Romani vim omnem in Pontificem transtulerit, creatis suo nutu Magistratibus omnibus, munitaque Sancti Angeli arce in mole Hadriani sita ad Tiberis pontem, quo ab urbe in Vaticanum
itur.

itur. Munitisque item pontibus quibus in transi-berim Romani commeant. Verum dum Bonifacius nonus adhuc in pontificatu esset, Galeatius Florentinos & Bononienses bello aggreditur, Iohanne Vbaldino & Lantedesco Petramala copiarum suarum Ducibus, qui vallem Arni superioris ingressi, omnia longe ac late populabantur. Iacobusque Vernes Bononiensem agrum suo nomine ingressus, civitati quoque multa damna intulit. Tum vero Florentini ad præcavenda mala solliciti, & Iohannem Haucut, & Carolum Bernabovis filium & Antonium Scalam cum quatuor equitum, peditum duobus millibus Bononiensibus sociis & amicis auxilio misere. Solicitare præterea literis & nunciis Stephanum Bavarix ducem, ad quem Franciscus junior confugerat: & Iacobum Armeniaci comitem magna mercede conductum, ut in Italiam contra vicecomitem descenderent: eumque à cervicibus suis ad propria tuenda averterent. His cohortationibus motus Franciscus junior mutata veste faventibus Venetis, secreto tamen Patavium ingreditur, urbeque potitur. Subsecutus vero Bavarix Dux, urbem ingressus oppugnare arcem non desistit. Veronenses autem harum rerum permutatione moti, pulso vicecomitis præsidio, Antonium Scalam ad se vocant, qui fere his diebus in Hetruria mortuus erat, relicto unico filio in prima pueritia adhuc superstite. Qua quidem re cognita poenitentia ducti, imprimis Vgolotum Blancardum, qui in Cremonensi agro cum exercitu Galeatii erat, ad se vocant, impetrata prius errati venia: persolutisque aliquot millibus nummum auri, ad redimendam tanti erroris cul-

culpam. Ingressus urbem Blancardus, retinere milites à direptione tam opulentæ urbis nequaquam potuit. Vxor vero Galeatii tantæ civitatis calamitatem miserata, triduo post militibus direptionem inhibuit. At Dux Baviaræ conquestus se mercede à Florentinis defraudatum, ab oppugnatione Patavinæ arcis in Germaniam discessit. Tum Florentini præbente aditum Alberto Estensi, qui jampridem ab amicitia Galeatii discesserat, Johannem Haucut Carrariensi socio auxilio misere: ejus fortitudine & astu arx Patavina in deditio- nem brevi recepta est. Vnde Galeatii copiæ quæ eo recuperandæ urbis causa venerant, in Vincentinos fecerere. Descenderat jam tum etiam Comes Armeniaci à Florentinis mercede conductus, per Taurinos in Italiam cum viginti millibus equitum Castellatiumque in Alexandrinis vi captum diripuerat: quare Galeatio necesse fuit copias suas è Vincentinis revocare, quas hosti opponeret. In suburbio Alexandrino confederant Mediolanenses, in quos delati Armeniaci sine ullo ordine, excidium ipsis militibus & civibus minabantur. Pugnatum est pro portis aliquandiu, & ab Italis tamdiu protracta pugna est, donec sui (quos circumactò itinere ad carpendum extremum hostium agmen miserant) nil tale opinantes, aggredierentur. Dum pugnatur, supervenere illi: atque ita à tergo, à lateribus, à fronte cæsi, prius pene oppressi sunt in henti cæde, oppidanis etiam supervenientibus, quam discrimen in quod delati fuerant cognoverint. Comes ipse Armeniaci tanti exercitus Dux captus, ex vulnere in prælio accepto statim moritur. Capti & Rainaldus Lanfigliatius

tius & Iohannes Ricius Florentini equites, qui Armeniacum in Italiam duxerant. Tum vero Galeatius tanta victoria fretus, partem copiarum in Haucutum mittit, qui ea mente Atesim & Mintium trajecerat, ut se cum Armeniaco conjungeret. Verum Haucutus re cognita, quanta maxime celeritate potuit, in Patavinos movit, non paucis suorum in itinere amissis ob derivatas passim à rusticis aquas, ne redire hosti impune liceret. At Florentini bello pressi à Iacobo Verme, qui eo à Galeatio cum duodecim millibus equitum, peditum quatuor missus fuerat. Haucutum revocant, qui hostes Florentinorum, quibus par esse aperto Marte non poterat, miris artibus ludificatus est. Interim vero hortante Bonifacio Pontifice, & Antonioto Adurno Genuensium Duce, pax æquis conditionibus inter Galeatium & Florentinos Genuæ conposita est. Sed dum unum incendium extinguitur, alterum exardescit. Nam & Franciscus cognomento Vicus urbis Præfectus Viterbium Pontifici proditione abstulit: & Petrus Gambacurta Pifarum Dominus à Iacobo Appiano publico scriba, & omnium consiliorum suorum participes cum filiis occiditur, ipseque Appianus dominatu potitur. Mortuo autem Alberto Estensi, Accius & ipse Estensi familia ortus, jam pridem patria pulsus adjuvantibus Cunii comitibus redire in patriam instituerat. Sed tutores Nicolai pueri Alberti filii, sumptis armis Accium Ferraria summoventes, Lucum & Consilicæ oppida Iohanni Cunio promiserunt, si Accium interficeret. Tum Iohannes composita fallacia virum Accio

cio perſimilem interficit : & acceptis oppidis , verum Accium in publicum producit. Non commiſſet tantum facinus Albricus ex eadem familia ortus , cui plus Itali debent quam omnibus du-
cibus qui tum fuere. Primus enim docuit Italos bella gerere , jam pridem arma ferre deſuetos : quibus ſe deinceps ab interno externoque hoſte tutati ſunt. Prius enim ſi quid gerere Itali vel inter ſe , vel in Barbaros voluiſſent , accire externum militem opus erat. Sed tanta militum copia hoc Duce brevi ſuborta eſt ſub vexillo ſancti Georgii , ut & Britones qui provinciam noſtram & Eccleſiæ caſtella everterant , Theutonicos , Anglicos , poſtremo omnia vaſtantes Italia expulerit. Hinc Brachiani & Sfortiani milites originem habuere : quorum armis Italia apud externos tantum nominis conſecuta eſt , ut aut exteri timore percuſi quieverint , aut aditum ad nos tentantes magnis cladibus ſuperati ſint. Interea vero mortuo Clemente ſeptimo adulterino Pontifice , in ejus locum à Cardinalibus tanti ſchiſmatis autoribus , Petrus Luna , Benedictus. XIII. appellatus , Avenione ſufficitur. Succedit tum etiam Carolo Imperatori Romano Venceſlaus filius , à quo Iohannes Galeatius vicecomes Mediolanenſis ducatus titulum accepit , miſſo oratore Petro Philargi Mediolanenſi Archiepiſcopo : qui poſtea Romanum pontificatum adeptus , quintus Alexander appellatus eſt. Galeatius autem mortuo Iohanne Haucut , Florentiæ ſepulto : quo uno Duce in rebus bellicis tum maxime Florentini utebantur , mittere Albricum cum ſuis copiis in Hetruriam conſtituit : qui Florentinos Appianum Piſanorum tyrannum bello
la-

laceffentes in officio contineret. Erant in eo exercitu Paulus Vrsinus, Ceculus, Brolia Brandulinus, Paulus Sabellus, Lucas Canalis, cohortium Præfecti insignes: qui simul conjunctis copiis animisque oppugnare Florentiam adorti, ad monasterium Cartusiense castra posuerant: unde crebris incursionibus tum agros tum civitatem Florentiam continuo vexabant, cædibus, rapinis, incendiisque omnia complentes, anno Domini millesimo trecentesimo nonagesimo septimo. Quo quidem tempore & Bonifacius Perusium se contulit, nobilitatem plebeis raspantibus conciliaturus. Sed plebs præfente Pontifice præter datam fidem arma capiens, interfectis ad octoginta ex optimatibus, Biordum & Michelo tum plebejarum partium Principes in urbem intromissos Dominos constituunt. Indignatus autem ob eam rem Pontifex, Assisium petens, inde ad Ducem Galeatium oratores misit, qui eum adhortarentur, ut oppugnare Mantuam desineret: quam tum aqua & terra obsidione premebat, accito in Cisalpinam Galliam ad id bellum Albrico Barbiano. Hanc autem ob rem ex fœdere Florentinis licuit, & Venetis belli fociis Mantuano auxilium mittere, Carolo Malatesta Mantuani sororio tantarum copiarum Duce, qui ingenti clade Galeatii exercitum apud Governolum profligavit. erat tum quoque in animo Florentinis Pisanos bello persequi, sed eos à tanta re avertabant Pupii Balnei que comites, & Vbertini rebelles, qui Florentinæ civitati exitium minabantur, si in Pisanos moverent. Verum mortuo non ita multo post Iacobo Appiano, filius Gerardus patri succedens, cum retinere Pisas in po-

testate sua non posset, ob seditiones à Florentinis excitatas, urbem ipsam Galeatio vicecomit vendidit, Plumbino oppido tantummodo sibi ac suis retento, millesimotrecentesimo nonagesimo nono. Interfecto autem Biordo Lantedesci insidiis, Perusini vindicare se in libertatem conati sunt. Verum cum Vgolinus Trincius Fulginas Pontificis vicarius, ejus nomine Perusium in ditionem Ecclesiæ trahere conaretur, indignati civēs Galeatio sese dedunt: qui post menses duos Bononia quoque & Luca falso potitur. Hinc major timor Florentinos incessit, passim de se ac libertate sua actum dicentes, nisi Galeatius morte è medio auferretur. Appropinquante vero Iubilei anno, Legati Romanorum Pontificem addeunt rogantes, ut Assisio Romam proficisceretur: qui etsi id magnopere cuperet, tamen dissimulato desiderio facturum se quod petebant negavit: quod diceret eos voluisse recipere Senatores ex nobilitate externa secundum consuetudinem & instituta Pontificum: quodque cameræ conservatores suo apte ingenio elegissent, homines quidem parum idoneos: & quorum licentia Banderesii omnia licerent. Tum vero Romani ut rem gratam Pontifici facerent, & Banderesios tollunt, & Malatestam Pandulphi filium Pisauriensem, virum doctum Pontificis nomine in Senatorem recipiunt, pecuniasque insuper Bonifacio dant, quo ei proficisci ad urbem liceret, Urbem itaque ingressus, munita mole Hadriani (ut antea diximus) mœniis & turribus, dominatu urbis sensim potitus est. Celebrato deinde jubilei anno. MCCCC. quo innumera fere hominum multitudo

titudo ad urbem religionis causa venerat, Florentini Galeatium à cervicibus suis avertere cupientes, Robertum Bavariæ ducem, quem imperii Electores abrogato ob ignaviam Venceslao Boëmo delegerant, hac conditione in Italiam vocant, ut non prius promissam mercedem accipiat, quam vicecomitis Ducatum attigisset: qui Brixianum agrum ad Benacum ingressus, parte pecuniarum accepta, cum Galeatii copiis congregiendus superatur, ac Tridentum fuga petit. Retinere hominem Veneti & Florentini multa polliciti, quo minus in Germaniam rediret, nequaquam potuerunt. Tum vero Bonifacius sive vicecomitum potentiam veritus, sive agenda ditionis Ecclesiasticæ cupidus, annatarum usum beneficiis ecclesiasticis primus imposuit, hac conditione, ut qui beneficium consequeretur dimidium annui proventus fisco Apostolico persolveret. Sunt tamen qui hoc inventum Iohanni. XXII. ascribant. Hanc autem consuetudinem omnes admittunt præter Anglos, qui id de solis Episcopatibus concessere: in cæteris beneficiis non adeo. Confirmata hoc modo pecuniis arce, magistratibus suo nutu in urbe delectis ditione ecclesiastica, Pontifex Ladislaum adolescentem Caroli Neapolitani Regis filium in regnum paternum restituit, à tyrannis & populis occupatum, qui Lodovici Andegavensis partes secuti fuerant. Quo autem facilius & honestius id fieret, privationem Caroli ab Urbano sexto Nuceriæ factâ abrogavit: Cardinalemq; Florentinum Cajetam misit, quæ sola in fide remanserat, ut eo loci adolescentem coronaret ubi summa cum fide servatus fuerat. Vicecomes

autem redeunte in Germaniam Imperatore Roberto, copias suas Albrico Duce ad opprimendum Iohannem Bentivolum misit, qui Bononiensem urbem in suam redegerat potestatem, pulso vicecomitum præsidio. Militabant tum in exercitu Galeatii Franciscus Gonzaga composita inter eos pace: militabat Pandulphus Malatesta Caroli frater. Aderat & Octobonus Rubeus Parmensis civis: quorum nominibus perterriti Florentini Bernardonem copiarum suarum Præfectum Bononiensibus sociis auxilio mittunt, cuius adventu Bononienses animis aucti, hosti mœnibus appropinquanti occurrere audent: quo prælio superati, omnem equitatum cum Bernardone in ipsa pugna interempto amisere. Captus etiam eo prælio Iacobus Carraria, Francisci Gonzagæ precibus conservatur. Aufugerat tum cum paucis Bentivolus in urbem: quam dum acriter nimium tutatur, in globum incidens, cum vivus capi non posset obruncatur. Potitus itaque deinceps, nullo resistente Bononia Galeatii, magnum terrorem Florentinis injecit. Eo enim se brevi moturum omnem belli impetum ostendebat. Verum morte adjuti (ut ipse optabant) non ita multo post tanto metu liberati sunt. Mortuo autem ex febre Iohanne Galeatio apud Meregnanum, cum ante cometes tantæ mortis indicium apparuisset, anno MCCCCII. multi repente tyranni oborti sunt: aut civitatum suarum Principes, aut cohortium Præfecti, à militibus Ducis ob largitionem ad occupandas civitates adjuti. Oborta tum quidem infinita mala sunt, cum nemo unus præfesset, qui vitia hominum imperio & autoritate compesceret.

Innovata est etiam Guelforum & Gibellinorum pernicioſa ſeditio, quæ ducentis & eo amplius annis per Italiam vagata omnes civitates ita ad arma civilia concitavit, ut ferme ad internecionem certatum ſit. Nam Ugolinus Cavalcabos, oppreſſis Gibellinis Cremonæ imperitabat: Parmam Ottho tertius interfectis ac pulſis Rubeis obtinebat: Soardi Bergomum: Ruſconii Comum, Virginatæ Laudam: Vercellas Alexandriam plurimæque per eam regionem oppida Fazinus Canis lux copiarum egregius vi occupaverat. Omitto reliquos tyrannos à Galeatio pulſos: qui tum quilibet redeundi ad tyrannidem & dominatum ſpem aliquam ſumpſere. Maxime vero Guilielmus Scala: & Carolus vicecomes Bernabovis filius, qui Principes omnes & populos ad defectionem ſolicitabant. Hinc etiam Pynus Ordelaſphus patria pulſus, Forolivio potitur. Albricus quoque Cunnii Comes Faventiam bello preſſam in ſui poteſtatem redegiſſet, niſi à Ladislao adhortante etiam Pontifice in regnum accitus propere fuiſſet: magnusque Comeſtabilis (ut eorum vocabulo ſolentur) creatus. Miſerat & eo cum ſatis juſto exercitu fratrem ſuum Pontifex, ut Regi auxilio eſſet: qui à Neapolitanis repulſus Peruſium movens, civitatem ipſam in poteſtatem Pontificis brevi reſtituit. At Baldeſar Coſſa Neapolitanus civis, ſancti Euſtachii Cardinales Bononienses aliquandiu obſeſſos, redire tandem ad Eccleſiam compulſi, Brachio Montonio copias eccleſiaſticas ducente, quem ut virum in re militari præſtantem Albricus in Flamminia reliquerat. Sub eo enim ab ineunte ætate militaverat ordinesque duxerat. Idem etiam

contigerat Sfortiæ è Cotignola Flamminiæ oppido originem ducente : quorum virtute militia Italica ita brevi crevit , ut qui Duce in re bellicæ deinceps indigerent , altero istorum uterentur. Hinc illæ factiones militares exortæ sunt , ut sexaginta jam annis nil prope gestum in Italia sit quod non alteri istarum ascribi possit. Qui enim à Brachianis opprimebatur , vicissim à Sfortiani alteram factionem pretio conducebat. Albricus autem (unde tanquam ex equo Trojano innumerabiles belli principes emanarunt) Neapolim diu oppugnatam , tandem in potestatem Ladislæi recepit. Qua victoria moti omnes regni Principes civitatesque , statim in deditioem Regis pervenere. Ut vero Ladislæus regnandi cupidus , priusquam fundamenta regni Neapolitani confirmasset , accitus ab Ungaris , ad illud quoque regnum jure hæreditario suscipiendum , cum copias trajecisset , Iaderamque obsideret , certior ab amicis fit , Neapolitanos & aliquot regni Proceres ad defectionem spectare. Iadera itaque potitus , eademque Venetis divendita , Neapolim rediit revocatoque è Flamminia Albrico (eo namque ad suos visendos profectus erat) omnes proceres dominatu privavit. Recusantes autem parere , è patria dejecit. In Severmatum vero familiam crudeliter animadvertit , primatibus ipsis ultimo supplicio affectis. Bonifacius autem in tanta rerum perturbatione diu afflictatus , dolore laterum tandem moritur , pontificatus sui anno quartodecimo , mense nono. MCCCCIII. Sepeliturque in basilica Petri sepulchro marmoreo , vermiculato opere distincto (quod adhuc cernitur) cum gen-

ilitiis insignibus : quæ item indicant multa ædificia tum in mole Hadriani , tum in Capitolio, tum in pallatio Vaticani hujus jussu & impensa ædificata tum fuisse. Huic autem Pontifici ad summam gloriam nil certe defuisset , nisi affinium & cognatorum affinitatibus obtemperans , aliquam notam contraxisset. Multa enim crimina per simoniacam pravitatem committebantur, petentibus contra jus atque omnia tum fratribus , tum cognatis : quorum magna multitudo quæstus gratia Romam venerat. Indulgentiæ vero & quidem plenariæ ita passim vendebantur , ut jam vilesceret clavium & iterarum Apostolicarum autoritas. Revocare hæc omnia Bonifacius conatus , cognatorum precibus eo identidem redire cogebatur. Vnde melius actum cum Ecclesia Dei censerem , si Pontifices rejectis affinibus & cognatis, vel saltem in mediocri fortuna collocatis , pontificiæ dignitati potius quam carni & sanguini consulerent. Maxime vero hoc tempore quo mortuo Tamburlano , qui Thurcos superaverat , eorumque Regem catenis vinctū secum trahebat, Armenios, Persas, Aegyptios , Assyrios sine gubernatoribus reliquerat : qua ex re facile Christianis tum fuisset Hierusalem , ac sanctum Domini sepulchrum recuperare. In nostros enim conversus Albos suo Pontificatu novam superstitionem introducentes persecutus est. Ex alpibus namque descendisse in Italiam anno ante jubileum Presbyterum quendam cum magna hominum multitudine , ex patre meo qui hominem viderat intellexi. Is quidem albo indutus panno , tantam modestiam vultu ac verbis præ se ferebat , ut ab omnibus sanctus haberetur. In

Italiam itaque descendens, magnam hominum
 ac mulierum multitudinem in sententiam sui-
 ipsius brevi deduxerat. Linteis albis circumvoluit
 omnes sine discrimine, mares an foeminae, rusti-
 ci an cives, servi an liberi essent, passim velut
 pecora, ubi nox oppressisset dormiebant. Publi-
 ce in vicis epulabantur, perlatis undique certatim
 quasi ad sacrum epulis. Crucifixum sacerdos ipse
 praese ferebat: quem lachrymari ob hominum
 errata dictitabat. Id quotiens accidisset, succla-
 mabant omnes, veniam à Deo petentes. Laudes
 beatæ virginis canebant euntes & stantes, hymni
 ad id apte compositis. Ex Cisalpinis autem in
 Flamminiam, Hetruriam, Picentes aucta opinio-
 ne sanctitatis veniens, non plebem modo rudem
 & crudellem, sed & Principes & Episcopos civita-
 tum in sententiam suam facile pertraxit. Substiti
 Viterbii cum magna multitudine labore itineris
 fessus. Romam inde (ut ipse dicebat) ad visen-
 da loca sancta sanctorumque corpora venturus
 Sed Bonifacius fraudem subesse veritus, quod di-
 ceret hominem superstitiosum pontificatum ap-
 petere, adjuvante illa multitudine, milites aliquos
 praemittit, qui hominum comprehensum ad se
 perducant. Sunt qui scribant hujus fraudem quaes-
 tione detectam fuisse, hominemque in tanto fa-
 cinore deprehensum, meritis poenas luisse, igne
 scilicet, quo exustum ferunt. Sunt etiam qui dicant
 nil fraudis in homine deprehensum fuisse: sed ic-
 fictum à Pontifice abolendo rumori, quo homi-
 nem per invidiam captum & necatum affirma-
 bant. Vtrum verius sit Deus novit. Hoc tamen con-
 stat, post tantam colluvionem, quæ partim hæc
 super

superfitione, partim frequentia jubilei obvenerat, magnam hominum multitudinem pestilentia consumptam fuisse. In tantis autem malis quibus provincia nostra afflictabatur, unum tamen bonum in Italiani advectum est. Ad nos enim Chrysoloras Byzantius literas Græcas attulit: quæ annis jam quingentis in Italia conticuerant. Hinc Græcæ Latinæque linguæ scholæ exortæ sunt, Guarino, Victorino, Philelpho, Ambrosio monacho, Leonardo Aretino, Caroloque, ac plerisque aliis tanquam ex equo Trojano in lucem prodeuntibus: quorum æmulatione multa ingenia deinceps ad laudem excitata sunt.

INNOCENTIUS. VII. PONTIF. CCXI.

Innocentius septimus, patria Sulmonensis, Consecratus antea vocatus, sanctæ crucis Presbyter Cardinalis, Romæ Pontifex creatur, tumultuante tota Italia. Mortuo enim Iohanne Galeatio, duobus filiis superstitis, sed adolescentibus, adhuc tota Italia ad arma respiciebat. Iohannes Maria major natu (id enim ei nomen erat) ducatum Mediolani sibi vendicat: Philippus vero Maria minor natu Papiæ dominatum, cujus comes jure habebatur, facile obtinuit: reliquæ civitates (ut antea dixi: ad quinque enim & viginti fuisse constat) ab imperio vicecomitum defecere. Nam & Paulus Guinifius civis, Lucensis patriæ dominatum sibi usurpavit: & Franciscus Carrarius sublato medio tanto duce, cujus arma mirum in modum firmaverat, augendæ ditionis in magnam spem veniens, Veronam, Brixiam, Bergomum, Cremonam, Legatos ad sollicitandos in partes suas Guel-

phos misit. Verum ubi videt Guilielmum Scalam & Carolum vicecomitem, qui imperia civitatum suarum desiderabant, posse conatibus suis obstare, Guilielmo Veronæ, Carolo Mediolani, acceptis ab eo mutuò triginta millibus aureis, dominatum pollicitus est. Reducto itaque in patriam Guilielmo, eodemque non ita multo post veneno sublato, Verona ipse potitur. Eadem quoque fraude Carolum aggressus est, cum is instaret, ut non apparentibus promissis, pecuniam saltem mutuò datam solveret. Literis quoque Franciscum Gonzagam admonet, ut descendere in partes suas sponte velit, amplectique ejus amicitiam & societatem: sin secus esset animatus, habiturum se eum pro hoste, facturumque ut brevi ejus pertinaciæ poeniteat: fieri perfacile id posse dicebat cum Veronam Mantuanis finitimam adeptus, Brixiam quoque in potestatem suam brevi sit redactus, unde percommode Mantuanos bello premat. Nil respondere Franciscus instituit, priusquam Venetorum legatos audiret: quos in via a se euntes intellexerat. Veneti enim Carrariorum potentiam suspectam habentes, Vincentiam de dentibus ultro civibus in deditioem & tutelam recipiunt, quod Francisci arma vererentur: quocumque sub quovis alio quam sub Patavino Domino esse, mallebant: quippe cum inter Patavinos & Vincentinos immortale odium intercedat. Admonet tum Franciscum Carratium Venetus, ut Vincentinos vestigales suos bello attingat: utque ab expugnanda Colonia (quam suæ ditionis esse rebantur) abstineat: aliter Venetos bello persecuturos illatas injurias, Respondet Fra

ciscus mirari se Venetorum impotentiam : qui cum nullum jus in continenti habeant , leges tamen merito imperantibus velint præscribere, irent & æstuariis se ac paludibus continerent : eosque præesse civitatibus sinerent , qui eam facultatem à majoribus suis accepissent. Indignati mirum in modum Veneti , Legatos suos qui in via erant admonent , ut fœdus & societatem cum Francisco Gonzaga ineant : eumque primum copiarum suarum Ducem deligant , addita pecuniarum summa , quæ ei stipendii nomine quot annis daretur. Tum vero Franciscus icto fœdere maturandum ratus , quod jam hostes potitos Colonia intellexerat , conscripto magno militum numero , Veronenses ad eam partem adoritur , qua ad Mantuanos vergunt. Idem faciunt Veneti ex Vincentinis eo moventes. Quo impetu Veronenses perterriti , cum nulla spes auxilii subesset , deditioem fecere. Oderant etiam cives Franciscum Carrariensem : qui Guilielmum Scalam veneno necasset , ejusque filios occupata fraude Verona in carcerem conjecisset. Dum urbem vero instructis aciebus ingrediuntur , ne qua fraus ab hoste subesset , Iacobus Carraria qui ibi cum præsidio erat , repente cum militibus aliquot Hostiliam profugit. Sed dum Padum traicit , captus Venetias mittitur. Munita autem firmissimo præsidio Verona , inde cum omnibus copiis Veneti Patavium moventes , urbem præaltis muris ac profunda fossa munitam , defensamque firmo præsidio obfident : & tandem post aliquot menses interclusis undique com meatibus , in deditioem accipiunt .

Confugerat in arcem Franciscus cum filiis ac nepotibus ; quam tamen Veneti non ita multo potuerunt cepere , urgente eos qui in præsidio erant ad dedicationem fame : Franciscus autem captus ac Venetias missus , una cum fratre necatur. Hunc exitum & finem habuit , qui humanam cupiditatem secutus , præsertim pace omnia bella occupaturus videbatur. Neque in hoc quidem malorum omnium finis fuit. Nam vel ignavia Pontificum , qui interdictis antea minis , armis postremo tollere discordias consueverant , vel schismate potius (quo tum Ecclesia Dei multum laborabat) eventum erat , ut vilissimus quisque tyrannus potestatem mortem Iohannis Galeatii unumquodque facinus quantumvis magnum aggredere. Innocentius enim dum adhuc Cardinalis esset , carperet negligentiam & timiditatem priorum Pontificum consueverat , quod diceret eorum secordia facturum ne schisma Ecclesiæ Romanæ , totiusque reipublicæ Christianæ perniciem hæcenus extinctum & sublatum esset. Verum ipse Pontificatum adeptus , secutusque in quibusdam Urbani & Bonifacii vestigia , quos privatus carpebat , non modicum tantopere laudabat effecit , verumetiam in quo animo ferebat , si quis apud se ea de re verbum ullum fecisset. Præterea vero adeo tumultuose omnia gubernabat , ut cum semel Romam restitui in libertatem , reddique sibi Capitolium pontem Milvium , & arcem Hadriani peterent instarentque ; item ut schisma rem perniciosi exempli de Ecclesia tolleretur , bella extingueretur & seditiones , Rege Gallorum ad eam rem conficiendam operam suam pollicente : ac Petro Luna Anti-

papa nequaquam tantam concordiam abnuente, Romanos ipsos Pontifex ad Lodovicum nepotem divertentem, apud hospitale sancti Spiritus via faxea, tanquam ad certum carnificem miserit. Undecim enim cives reipublicæ suæ labenti negligentia Pontificis cōsulturi statim necantur: ē fenestrisque dejiciuntur, quod diceret eo modo tolli seditiones & schisma, non alio quidem posse. Hac autem sævitia motus populus Romanus, accito Ladislao Apuliæ Rege arma capit, supplicium de Lodovico sumpturus. Verum Pontifex declinaturus populi furorem, Viterbium cum Lodovico citato gressu proficiscitur. Tum vero populus cum sævire in autorem tanti facinoris non posset, in aulicos iram convertit, quorum bona magna ex parte direpta sunt. Servati tamen quidam dicuntur in ædibus Cardinalium Romanorum, qui adjuvantibus clientibus, ægre tamen ad se confugientes tutati sunt. Capto deinde Capitolio, occupatoque ponte Milvio, arcem Hadriani oppugnare frustra conati sunt, adjuvantibus etiam Romanos Iohanne Columna Troiæ Comite, Gentile Monterano, Comite Carrariæ, egregiis tum copiarum Ducibus, & Ladislai Regis auspiciis militantibus. Verum superveniente Paulo Ursino mandato Pontificis cum Mostarda & Ceccaholino turmarum Præfatis, in pratis Neronianis Iohannem Columnam & reliquam Ladislai militiam fundunt. Hanc ob rem Romani quidem multis incommodis circumventi, cum & homines & eorum pecora abigerentur, residente etiam ira jam antea concepta, Pontificem in gratiam recipiunt: rogant-

que ut ad urbem redeat. Erat enim natura comi-
 & blandus : adeoque pontificii civilisque juris pe-
 ritus , ut facile homines tum rationibus tum sua
 vitate dicendi in suiipsius sententiam alliceret. Re-
 bus itaque hoc modo compositis Romam ve-
 niens , plures Cardinales delegit : quorum de nu-
 mero fuit Angelus Carrarius , patria Venetus , ti-
 tuli sancti Marci Presbyter Cardinalis , in pontifi-
 catu Gregorius duodecimus appellatus. Fuit &
 Petrus Philardi natione Cretensis , Basilicæ duo-
 decim Apostolorum Presbyter Cardinalis , Ale-
 xander quintus deinde creatus. Tertius habitus est
 Ottho Columna, natus è Principibus Romanis ac
 Vellus aureum , sancti Georgii Diaconus Cardi-
 nalis , Martinus quintus postea vocatus. Confir-
 mato autem hoc modo pontificatu suo , Lodovi-
 cum nepotem agri Piceni Marchionem creat : eun-
 demque Firmanum Principem constituit. Ipse
 vero non diu post Romæ moritur pontificatus su-
 anno secundo : sepeliturque in Basilica Petri in
 sacello quod olim Pontificibus dedicatum era-
 quodque vetustate & situ corruens , Nicolau-
 quintus postea restituit , notato etiam hoc epita-
 phio hominis sepulchro , INNOCENTI
 SEPTIMO PONTIFICI MAXIMO
 CVM NEGLECTI EIUS SEPVLCHRUM
 MEMORIA INTERIISSET , NICC-
 LAVS QVINTVS PONTIFEX MAX-
 RESTITVTVI CVRAVIT. Interim autem
 cum & vero Pontifice & optimo Imperatore
 carent Itali, unicuique scelerato peccandi licentia
 data est. Nam Cabrinus Fundulus , cuius op-
 ra Carolus Cayalcabos multum & belli & pac-

artibus utebatur, spe occupandæ tyrannidis elatus, quod ei non secus ac Carolo magistratus omnes atque artium Præfecti parerent, redeuntem Lauda Pompejana, Carolum ad Machasturam ab urbe Cremona decem millia passuum cum fratribus & cognatis obruncat. Inde vero properare antequam res in urbe sciretur, cum aliquot militibus Cremonam properans, occupata arce ac portis omnibus forum armato ingressus milite, quos videt conatibus suis obstare posse, aut obruncat aut pellit. Obtinendæ autem tyrannidis causa, nullum genus crudelitatis omittit. Erant tum quoque in armis Mediolanenses Principes, ne dicas eorum opera tyrannos opprimi potuisse, instante præsertim Gutealdo Genuæ Præfecto Regis Gallorum nomine, qui tum redigere Mediolanum in potestatem Regis conabatur. Contra vero Fazino Cane egregio tum copiarum Duce, retinere Iohannem Mariam in dominatu paterno conante, Ottho quoque tertius Parmensis dominus, ad colloquium spe componendæ pacis cum Nicolao Estensio pellectus, ad Ruberam (id castelli nomen est) obruncatur. Cujus quidem cædis, Sfortia Cotignola jubente Nicolao autor habitus est. Mortuo autem Otthone Rhegio statim & Parma dedentibus sponte civibus, qui oderant Otthonis nomen Nicolaus potitur. Ladislaus vero occupata Roma (ut antea dixi) acceptaque in deditionem Perusia, quam tum armis Brachius vexabat, in Hetruriam hostili animo movet: quæ certe industria & auspiciis Malatestæ Pisauriensis egregie defensa est. Repulsus enim

inde Ladislaus, in regnum trepidus sese recepit, majore prope accepto quam illato hostibus incommodo. Liberati autem tanto hoste Florentini in Pisanos conversi, post longam oppugnationem Pisas tandem capiunt, Tartalia, Sfortia ducibus, anno Domini Millesimoquadringentesimo sexto.

GREGORIUS. XII. PONTIF. CCXII.

VT vero dum schisma in ecclesia Dei longius protraheretur cum pernicie Christiani nominis, altero Pontifice Romæ creato, altero Avenione, Principes Galliæ, Duces scilicet Bituricensis, Burgundus, Aurelianus: qui tum ob valetudinem Regis Gallias gubernabant: calamitatem Ecclesiæ tandem miserati, Avenionem ad Petrum Lunam, Benedictum decimumtertium appellatum perveniunt: hominemque rogant, ut collabenti Ecclesiæ tandem consulat, etiam si abdicare se pontificatu necesse esset: quemadmodum in conclavi se facturum promiserat jurejurando interposito, dum Pontifex creatur. Spondent præterea alterum Pontificem, qui tum Romæ crearetur post mortem Innocentii idem facturum. Ita enim inter hos Principes & qui in Italia erant reipu. Christianæ amantissimi convenerat, ut abrogatis duobus de pontificatu contendentibus: quorum alter Gallicæ, alter Italicæ factionis haberetur, unus aliquis postea deligeretur omnium nationum pater & Pontifex. Respondet Benedictus se quidem graviter Deum offensurum, si Ecclesiã Dei desereret, cui patronus & publicus patet consensu bonorum, non furtim, sed publice ascrip-

tus esset, nolle se in dubium ponere, quod justis suffragiis sibi demandatum fuerat. Quod dicerent sublato schismate, de concordia agendum esse, sibi admodum placere, modo id in loco fieret libero: ne coactus quispiam potius quam sponte facere aliquid videretur. Vnum tamen se polliceri, idque jurejurando affirmare, si aliter tolli schisma non posset, depositurum omnem pontificiam dignitatem, modo idem eodem tempore ab altero antipapa statim fieret. Principes itaque cognita hominis voluntate, consultare inter se cœperunt, quonam modo Benedictum in sententiam suam perducerent, quorum colloquia & consultationes Benedictus veritus, pontificias ædes armis & commeatu optime munivit: in quibus aliquot menses obsessus, tandem paratis ad fugam triremibus, per Rhodanum in Cataloniam, unde oriundus erat, adnavigavit. Sunt autem qui scribant Principes Gallos id moliros in Benedictum esse, instantibus Cardinalibus Gallicis, qui eum oderant, quod alterius nationis esset, & non Gallicæ. Nam cum post mortem Clementis de creando Pontifice Gallico inter eos non conveniret, hunc post longam altercationem crearunt, ut virum bonum, & reipu. Christianæ amantissimum: qui eos sæpe admonuit, ut honeste ac sancte viverent: utque à simonica pravitate caverent, aliter se in eos graviter animadversurum. Hujus itaque mores ferre nequeunt, principes Gallos in virum optimum & constantis vitæ concitasse. At vero Cardinales qui post mortem Innocentii Romæ tum erant, cognita trium priorum Pontificum in tollendo schismate

mate negligentia, cognitoque etiam discrimine, in quo respu. Christiana ubique terrarum, maxime vero in Gallia versabatur, in unum convenientes, conclavi ad sanctum Petrum in Vaticano habito, jurarunt singuli maximis execrationibus interpositis, abdicaturos se statim pontificatu, si sibi deligi ad tantum magistratum contigisset, hac conditione tamen, ut id quoque ab antipapa fieret. Venere autem in hanc sententiam, ut & Gallicæ nationi satisfacerent, quæ ob impotentiam creandi antipapæ consuetudinem introduxerat, à qua removeri non sine ignominia videbatur, nisi id quoque ab Italis fieret: utque in sententiam Benedicti venirent, qui hac una ratione non alia sanari Ecclesiam posse dicebat. Quod si sibi contigisset utrumque abrogari, unum verum Pontificem omnium, qui tum erant, Cardinalium consensu creandum esse, cui omnes Reges & Principes obtemperarent. Creatus itaque Romæ anno Domini. M. quadringentesimosexto pridie Calend. novembris Angelus Corrarius Venerus, tituli sancti Marci presbyter Cardinalis, qui (ut dixi) Gregorius duodecimus appellatus est, statim quod ante pontificatum promiserat se facturum scripto, adhibitis etiam notariis & testibus confirmavit: suaque manu scripta tabellionum notavit. Cum vero de eligendo loco quo sine discrimine uterque venire posset mentio haberetur: neque ea de re satis inter eos conveniret, collusores & fidi-fragi ab utroque Cardinalium conventu sunt habiti: qui Pisas, hinc Roma, hinc Avenione adnavigantes, uno consensu Gregorium & Benedictum dignitate pontificia privarunt, consentientibus

bus in tam gravem sententiam omnibus nationibus, præter Hispaniam citeriorem, Regem Scotiae, & Comitem Armeniaci, qui Benedicto favebant. Inita deinde creandi novi Pontificis ratione, qui bene ac sancte sine ulla seditione Ecclesiam Dei gubernaret, venire in hanc sententiam ut Alexandrum quintum crearent. Dum autem Gregorius abesset, creandique Alexandri ratio haberetur, armis omnia Romæ circumsonabant. Ladislaus enim Rex occupata Hostia pedestribus navalibusque copiis adeo Romanos incursionibus vexavit, ut inita pace honorifice postea in urbem receptus tanquam dominus, & magistratus mutaverit, & portas ac mœnia pro arbitrio animi sui operibus & custodiis firmaverit. Verum superveniente Paulo Ursino Ecclesiastico Duce apud sanctum Iacobum in Septimiano acerrime pugnatum est, multis utrinque desideratis. In Transiberi namque Rex suos tum continebat, arbitratus se illo in loco tutiorem esse ob navales copias, quas Hostia Romam subvexerat. Is vero deinceps cedens potius quam fugiens Ursinæ factioni, quæ indies magis magisque augebatur, Neapolim proficiscitur, debilitata præsertim factione sua ob superatos ante ingressum suum Columnenses, Iohanne Columna, Baptista fabello, Iacobo Ursino, Nicolao Columna, Ducibus qui occupata sancti Laurentii porta, urbem jam ingressi erant. Verum superveniente Paulo Ursino, superati (ut dixi) & capti magna ex parte fuerant. Ex his capitali supplicio duo affecti sunt quorum alter Galeottus Normannus eques insignis: alter vero, Richardus sanguineus

est habitus, è familia nobili ac vetusta originem ducens. Reliqui vero incolumes dimissi fuerant, hac tamen conditione, ne amplius Ladislai auspiciis militarent. His autem perturbationibus adeo Romæ annonæ caritas invaluit, ut mensura tritici (quam rubium vocant) florenis decem & octo venderetur, propter abacta pecora & rusticos partim captos, partim necatos, ut in bello fieri consuevit.

ALEXANDER. V. PONTIF. CCXII.

Alexander quintus, natione Cretenfis, Petrus antea vocatus, ordinis minorum frater, Archiepiscopus Mediolanensis, vir doctrina & sanctitate vitæ præclarus, omnium Cardinalium consensu, qui tum in concilio Pisano erant Pontifex creatur. Hanc ob rem Gregorius in Austriæ civitatem profectus, quasi profugus de concilio generali mentionem fecit. Verum cum eo in loco nequaquam se tutum arbitraretur, Ariminum profectus à Carolo Malatesta perbenigne & splendide est habitus. Benedictus autem post habitum in Perpiniano concilium, quo tutior esset, ad castellum Paniscolæ, locum munitissimum confugit, ubi diutius immoratus est. Uterque autem licet in Pisano concilio exautorati essent, tanquam veri Pontifices Cardinales crearunt, maxime vero Gregorius: qui nondum ab eo discesserant, Gabrielem Condemarium Cardinalem creat: qui postea in Pontificem electus, Eugenius quartus appellatus est. Ad Alexandrum redeo, virum in omni vita & ætate præstantē. Hic enim ab
ado-

adolescētia ordinem minorum ingressus, adeo Parisiis liberalibus studiis theologicæque disciplinæ vacavit, ut brevi & publicam scholam habuerit, & in libros sententiarum doctè & acute scripserit. Magnus quoque orator, magnus prædicator est habitus. Hanc ob rem à Iohanne Galeatio duce Mediolanensi accitus primum locum in consultationibus suis habuit. Creatur deinde rogatu Galeatii Vinceninus Episcopus, postea Novariensis mutato loco, postremò præsul Mediolanensis factus, ab Innocentio septimo Cardinalis basilicæ duodecim Apostolorum creatur: quod quidē gradu pontificiam dignitatem adeptus, merito Alexandri nomen consecutus est, cum & liberalitate & magnitudine animi, cum quovis optimo Principe conferri posset. Adeo enim munificus erat in pauperes & viros sua benignitate dignos, ut brevi nil sibi reliquerit. Vnde per jocum dicere interdum solebat, se divitem Episcopum fuisse, pauperem Cardinalem, mendicum Pontificem. In eo enim defuit illa habendi cupiditas, quæ unà cum re & ætate accrescit simul. Sed hoc vitium cadere in viros bonos & rerum humanarum contemptores non potest: qui quo magis consenscunt, eo minus viatici indigere se cognoscunt: & ob hanc rem cupiditates sedant, refrenant avaritiam, ac cæteras animi labeles expellunt. Tanti præterea animi Alexander fuit, ut Ladislaum Regem tum potentissimum, qui ditionem Ecclesiæ Pontificibus absentibus diu multumque vexaverat, oppidaque aliquot vi occupaverat, in concilio Pisano approbantibus qui tum aderant, regno privaverit: jusque illud Lodovico Andegaviæ duci

competere declaraverit. Soluti autem concilio Pisano, Pontifex Bononiam proficiscitur: cui civitati tum præerat Baldesar Cossa sancti Eustachii Cardinalis: quem Alexander in legatione confirmavit, quod ejus industria ac præsidii Pisanum concilium habitum fuisset quodque etiam vir erat, qui percommode tyrannis ac rem Ecclesiasticam occupare conantibus, objici quovis tempore posset. In homine tamen plus ferociæ, plusque audaciæ & secularitatis (ut ita dicam) erat, quam ejus professio requirebat. Militaris prope habebatur ejus vita, militares mores adeo ut multa etiam quæ loqui fas non est, sibi licere arbitraretur. Cum vero Alexander graviter ægrotare cœpisset, nossetque mortem prope instare, Cardinales ad se venientes ad concordiam, ad pacem; ad tuendam Ecclesiæ dignitatem adhortatur. Testatus præterea est per eam mortem quam ante oculos se continuo cernere dicebat: nec reformidare, conscientia bene actæ vitæ motus, se existimare & credere quæ in concilio Pisano decreta fuissent, recto atque integre facta esse omnia, sine dolo malo fraudeve. Cum hæc dixisset, Lachrimantibus omnibus qui aderant, illud Salvatoris verbum ægre proferens Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis, statim moritur pontificatus sui mense octavo: sepeliturque Bononiæ in Ecclesia fratrum minorum. Laboratum est autem hoc anno fame ac peste.

IOHANNES. XXIII. PONTIF. CCXIII.

Iohannes vigesimusquartus patria Neapolitanus & nobilis, Baldefar cognomento, Cossa antea vocatus, Bononiæ omnium consensu Pontifex creatur. Sunt autem qui scribant id factum violenter esse, quod & Legatus Bononiensis esset, & armatos milites tum in urbe tum in agris pro statione habuerat: ut si precario id obtinere non posset, minis & armis tandem consequeretur. Vtunque est, constat eum Pontificem creatum fuisse, ad eamque dignitatem semper aspirasse. Nam cum adolescens esset, ac Bononiæ aliquot annis iuri civili operam dedisset; assumpto (ut nunc fit) doctrinæ gradu, Romam iter instituit. Interrogatus autem ab amicis quò proficisceretur, ad pontificatum respondit. Romam itaque veniens, à Bonifacio nono in cubiculum secretum recipitur. Creatus deinde sancti Eustachii Cardinalis, Legatus è latere Bononiam mittitur, quam brevi conducto milite unà cum magna Flamminix parte in potestatem Ecclesiæ redegit, pulsis quibusdam tyrannis: aliisque extremo supplicio affectis. Verum post novem annos cum longa pace civitatem Bononiensem mirum in modum auxisset, grandemque pecuniam sibi comparasset, mortuo Alexandro largitione usus: maxime vero erga Cardinales à Gregorio creatos pauperes adhuc, Pontifex creatur. Quo facto oratores statim ad Electores Imperii misit, eos oratum, ut Sigismundum Lucimburgum Vngariæ & Boëmiæ Regem Imperatorem crearent: virum strenuum (ut ipse dicebat) & ad
omnia

omnia fortiter agenda promptissimum. Hac enim ratione hominis gratiam aucupabatur. Vbi vero hoc ei ex sententia accidit, cum in conventu Pisano constitutum esset, ut ad certum tempus concilium haberetur, ne alibi transferretur, celebraturum se id Romæ prædixit: & quo liberius eó proficisci omnibus liceret, pacare Italiam conatus est: maxime vero Cisalpinam, in qua bellum indies magis magisque crescebat, Fazino Cane discordiasuscitante: quam mercenarios milites retinere sine bello apud se nequaquam poterat. Eos enim rapinis, direptionibus urbium pascere consueverat. Forte tum accidit ut Papienses (quos Philippus ob tenellam adhuc ætatem retinere in officio non poterat) studio partium concitati ad arma concurrerent, hinc Gibellini Beccaria familia duce, Fazinum cum excitu in urbem introducere, pacti fortunas Guelphorum. Verum is cum armato milite ingressus, neutri in diripiendis fortunis pepercit. Querentibus autem Gibellinis, sua quoque bona contra datam fidem diripi, respondit. ac egregie quidem, Gibellinos salvos fore: eorum vero bona quod Guelpha essent, militibus se in prædam concessurum, deridens utriusque factionis stultitiam & cupiditatem. Inde vero abiens relicto in portis & in arce firmo præsidio, tutelam Philippi donec adolevisset præse ferens, contra Pandulphum Malatestam ducens Brixianos: & Bergomates incursionibus, rapinis vexat, nec à Cremonensibus quidem abstinit: quibustum Cabrinus Fundulus imperitabat. Dum hæc autem in Brixiano agerentur, Ungariæ rex iturus (ut ipse prædicabat) Romam libero

bero itinere ad accipiendam imperii coronam, duodecim millia equitum, peditum octo in Venetos mittens, capto primo impetu Forolivio, Tarvisium oppugnat. Huic vero tanto exercitui Veneti Carolum Malatestam objiciunt, qui contando magis, quam dimicando exultantem victoria hostem remoraretur. Parum etiam abfuit quin Veneti eodem anno Veronam proditione quorundam civium amitterent, ad rapinam magis quam ad libertatem spectantium. De nocentibus poena sumpta: ac statim sedata sunt omnia. Mortuo autem eodem anno Fazino Cane, conjurati quidam Iohannē Mariam Mediolani ducem interficientes, Bernabovis filios & nepotes in urbem recipiunt. Tum vero Philippus persuadentibus amicis, Beatricem viduam ob Fazini mortem ditissimam, & cujus autoritate qui sub marito militaverant admodum movebantur, duxit uxorem. Qua ex re & civitates omnes quæ Fazino paruerant, statim in deditioem accepit: & Carmignolam, Siccumque Montagnanum, qui legionem mortuo Fazino per seditionem diviserant, in suam militiam persuadente Beatrice pertraxit: quibus ducibus Philippus postea usus, Astorgium Bernabovis filium Mediolano pellens, in expugnatione Modoeciæ interfecit; Agebantur hæc in Insurbria, cum Iohannes Franciscus Gonzaga Francisci jam mortui filius cum satis justo equitum peditumque numero, Bononiam præsidii causa proficiscitur, mandato Iohannis Pontificis, cujus auspiciis tum militabat. Nam Malatesta Ariminensis Ladislai Regis mercenarius, urbem ipsam gravi bello tum premebat. Is itaque adjuvantibus Bo-

noniensibus, gravia aliquot prælia cum hostibus fecit: quibus superior factus, urbem acerrime tutatus est. Sequenti vero hyeme Iohannes Pontifex à Ladislao bello vexatus, Roma Florentiam, atque inde Bononiam veniens: haud ita multo post Mantuam proficiscitur, ubi splendide ac magnifice à Iohanne Francisco Gonzaga susceptus est. Quem inde abiens cum magna parte copiarum Laudam Pompeianam (quò venturum Ungariæ Regem sciebat) secum ducit. Multum enim huic Principi fidebat, cuius fidem & integritatem Bononiensi bello optime norat, quamvis pollicitationibus & donis in partes regias à Malatesta sollicitaretur. Cum itaque Pontifex ac Rex haudquaquam se tutos Laudæ arbitrarentur, Iohannem Franciscum Mantuam (quò se velle ire dicebant) ad parandos commeatus, disponendamque urbem, qua recipi commode tanta multitudo posset, propere mittunt, qui brevi paratis rebus omnibus, Cremonam (quo jam pervenisse Pontificem ac Regem intellexerat) rediit. Hos autem inde Mantuam abducens, populo omni fere obviam effuso, opinionem omnium benignitate & gratia superavit. His vero conventibus, qui Laudæ, Cremonæ, Mantuæ sunt habiti, depellendo ex Latio, Umbria, Hetruria Ladislao, qui Romam & multa Ecclesiæ oppida occupaverat, est actum. Videbant hi Italiam incendiis bellorum aliter liberari non posse, de impensa bellica non Mantuæ, sed Bononiæ (cum eò venissent) agendum censuere. Verum major eos cura incessit. Ad concilium namque Iohannes omnium nationum consensu citatus, ad
tol-

tollendum schisma, duos Cardinales statim in Germaniam misit: qui unà cum Principibus Gallicæ & Germanicæ nationis locum concilio idoneum deligerent. Constantia Maguntinæ Provinciæ civitas ad id potissimum idonea est visa. Eò itaque ad certam diem ex instituto proficiscuntur omnes, proficiscitur & Iohannes Pontifex, admonentibus tamen quibusdam ne id faceret, quod vererentur, ne cum Pontifex accederet, privatus reverteretur, quod etiam contigit. Eò namque proficiscens cum viris quibusdam in omni genere doctrinæ præstantibus, diu multumque Germanos disputationibus incertos & ambiguos tenuit, quid potissimum decernerent. Verum superveniente Sigismundo, factaque omnibus dicendi quod liberet potestate, multa crimina & quidem gravissima Pontifici objecta sunt: quorum causa mutato habitu familiaque, Constantia clanculum Scaphusam se contulit, veritus ne quid gravius in se consuleretur. Erat Scaphusa Federici Austriæ Ducis civitas, quò etiam plerique Cardinales à se creati fuga pervenere. Verum his postea concilii autoritate revocatis, Iohannes Scaphusa Friburgum confugit: iturus inde si tuto fieri posset ad Burgundiæ Ducem. Sed curante concilio, Iohannes capitur, & in insula sancti Marci prope Constantiam in carcerem conjicitur, pontificatus sui anno quarto, mense decimo. Causam fugæ disquirere concilium tum cœpit, certosque iudices viros gravissimos & doctissimos delegit, qui crimina Iohanni objecta disputerent, eademque concilio ex ordine referrent. Ad quadraginta capitula & eo amplius contra hominem

proba-

probata sunt : quorum aliqua cum in eo minime immutari possent , adeo erant inveterata , contra fidem iudicata sunt : aliqua vero Christianis omnibus (si non damnarentur) scandalum paritura. Venientibus itaque omnibus in eandem sententiam , Iohannes merito è pontificatu dejectus, sententiam in se latam comprobat. Quo facto statim ad Lodovicum Bavarum , qui cum Gregorio duodecimo sentiebat custodiendus mittitur, donec aliud decerneretur. In Haldeberga castello munitissimo triennio sine ullo cubiculario famulove Italio diligenter asservatus est. Theutonici erant custodes omnes : quibus cum Iohannes nutu & signis loquebatur , cum nec ipse linguam Theutonicam , nec illi vicissim Italicam scirent. Abrogatum Iohanni pontificatum ab his tantummodo , qui cum eo ante senserant ferunt. Nondum enim qui cum Gregorio & Benedicto sentiebant convenerant. Hi igitur ut abrogationem à se factam veram & integram iudicarent , omnes synodicum decretum promulgarunt , quo affirmabant consilium generale legitime congregatum , habere statim à Christo potestatem. Hoc quidem fundamento concessio, ipsum etiam Pontificem concilio subiciebant. Quare Gregorio necesse fuit , suadente etiam Imperatore Sigismundo , unum aliquem ad concilium mittere , cum ipse proficisci recusaret , qui sui nomine concilii sententiam approbaret. Missus itaque Carolus Malatesta vir certe insignis , cum videret omnes in hanc sententiam venire , ut Gregorius quoque pontificatu se abdicaret , in publicum prodiens , ac in sede Gregorii non aliter extracta , ac

si ipse adesset collocatus, perlecta renunciandi facultate, Gregorium pontificatu abdicat: quem statim conventus omnis pro tam libera abdicatione, agri Piceni Legatum creat. Is itaque non multo post Recaneti moritur dolore animi (ut ajunt) propter subitam abrogationem ante constitutum tempus à Carolo factam. In longum enim rem protrahi volebat, in mora spem aliquam ponens. Mortuus igitur ante Martini pontificatum, in Recanetensi Ecclesia sepelitur. Sublatis duobus Pontificibus, tertius in quo abrogando major difficultas inerat, restabat, Petrus Luna Benedictus tertiusdecimus (ut antea dixi) vocatus. Ut autem is etiam notens abdicare se magistratu cogeretur, Sigismundus Imperator unà cum oratoribus concilii ad Franciæ & Angliæ Reges pervenit, eosque adhortatus est, ut pro salute Christiani nominis jam ob schisma periclitantis, in abrogando Benedicto, sublatis aliis duobus, ejus sequerentur sententiam. Grato autem responso accepto, inde Narbonam properat ad Ferdinandum Aragonum Regem, cujus populi magna ex parte Benedicto obtemperabant. Quo cum inter alia capitula hoc pactus est, ut Benedictum rationibus moveret ea facere, quæ Gregorius & Iohannes in concilio Constantiensi egissent. Id vero si facere recusaret, populos cogeret ab eo ad concilium Constantiense deficere. Benedictus autem in castello Panischolæ loco munitissimo se continens, moveri persuasionibus è sententia sua non poterat, quod diceret & se verum Christi vicarium esse, & Constantiam non esse locum libertati Ecclesiasticæ convenientem, cum Iohannes vi-

gesi-

gesimus tertius ab his etiam abdicare se pontificatu coactus fuerat, qui partes suas antea sequebantur. Tum vero Principes Hispaniæ cernentes pertinaciam Benedicti, concilii opinionem secuti, in reliquorum sententiam venere. Gerebantur res in concilio quinque nationum suffragiis, Italica, Gallica, Germanica, Hispanica. & Anglica. Quicquid vero harum nationum suffragiis decernebatur, id ita ratum erat, atque per præconem, aut per notarium publicum pro curia enunciabatur, si omnium consensu postea confirmatum fuisset. Qua quidem autoritate Benedictus discussa aliquandiu re, pontificatu tandem privatur, absentibus rejectisque nationibus, quæ cum eo sentiebant: maxime vero Scotis & Comite Armeniaci. In eodem quoque concilio condemnata est Iohannis Viglefhæresis: & duo ex sectatoribus ejus combusti sunt, Iohannus Hus, & Hieronymus ejus discipulus, tanquam hæresiarchæ: quod inter cæteros errores dicerent Ecclesiasticos ad imitationem Christi pauperes esse debere, cum ex tanta rerum copia & luxu populi omnes scandalizarentur. Rebus autem hoc modo compositis, cum de restituenda Ecclesia, emendandisque moribus Clericorum mentio haberetur, fieri id non posse existimarunt vacante sede. Unde de eligendo novo Pontifice sermo est habitus, quo decreta concilii majorem deinceps autoritatem haberent. Cum igitur hac de re verbum haberetur, placuit ex unaquaque natione viros sex deligi, & quidem probatos, qui unà cum Cardinalibus conclave ingressi Pontificem deligerent. Anno igitur millesimoquadringentesimo decimo septimo, sexto Idus

dus novembris conclave ingressi , consentienti-
 us Cardinalibus duobus & triginta , nationi-
 usque omnibus , præter omnium spem & opini-
 onem , cum jam quadriennio vero Pontifice
 aruisset Ecclesia , multique schismatici tum
 nteressent , tertio Idus novembris , in celebri-
 ate beati Martini hora tertia Otto Columna Ro-
 nanus princeps , sancti Georgii ad Vellus au-
 cum Diaconus Cardinalis , Pontifex creatur,
 anta omnium lætitia , ut præ gaudio loqui vix
 omnes possent. Effusus nimio gaudio Impera-
 or, nullo habito dignitatis suæ discrimine , con-
 clave ingressus , & gratias omnibus egit , qui
 tantum virum & tam necessarium reipublicæ
 Christianæ prope extinctæ delegissent : & ante
 Pontificem prostratus , cum summa veneratione
 ejus pedes exosculatus est , quem contrà Ponti-
 fex amplexus , non secus ac fratrem in pretio ha-
 buit , eique gratias egit , quod sua opera & in-
 dustria pax tandem Ecclesiæ Dei reddita esset.
 Vocari autem Martinus voluit , quod ea ele-
 ctio in Martini celebritate habita fuisset. In-
 terim vero dum hæc Constantiæ agerentur,
 mortuo etiam Ladislao contra Florentinos pro-
 ficiscente , Romæ ad arma & libertatem concla-
 matum est. Cogitur à populo Petrus Mattheu-
 cii etiam nolens gubernacula reipublicæ suscipere :
 qui postea magistratu se abdicavit , cum in-
 tellexisset Legatum à Iohanne Pontifice jam
 antea designatum , paulo post affuturum cum
 senatore cive Bononiensi : qui urbem ingressi
 & Paulum Palonium , & Iohannem Cincium
 seditiosos cives capitali supplicio affecere

Sequen-

Sequenti vero anno Brachius Montonius Romanum cum exercitu veniens urbe potitus, oppugnare arcem sancti Angeli adortus est: quæ firmo Iohannæ Reginæ præsidio defendebatur. Nam Iohannæ Ladislao fratri in regnum successerat. Verum superueniente Sfortia militum Reginæ Duce, non solum Brachium ab oppugnanda arce dimovit, sed etiam hominem pugnantem continuo ab urbe expulit, Romanis in neutram partem incitantibus. In ea pugna occiditur Iohannes Columna: milite, qui olim cum Paulo Ursino militaverat: quem Lodovicus Columna cum Brachio militans, in agro Fulginati interfecerat. Erat autem militi in animo Lodovicum obtruncare ulciscenda Pauli necis causa: sed Iohannes Lodovicum defendens innocens moritur. Dum autem Romanus hoc modo fluctuaret, in varias partes declinans creato Martino, spem aliquam exoptatæ quieti tandem concepit.

MARTINVS V. PONTIF. CCXV.

Martinus quintus, patria Romanus, Ottonis cognomento, Columna prius vocatus, non magis suo quam Ecclesiæ jam labentis tempore Pontifex in concilio creatur, nationum omnium & Cardinalium consensu. Is à teneris annis cura parentum moribus & literis imbutus, ubi adolevisset, juri Pontificio Perusii operam dedit, unde ad urbem rediens, ob integritatem & doctrinam Urbani sexti Referendarius factus est: quod munus tanta cum humanitate, justitia, & mansuetudine gessit, ut diaconus Cardinalis ab Innocentio septimo creatus sit. Nec ob eam quidem rem à

natura

natura sua discessit. Humanior enim quam antea factus, patrociniū suum omnibus præstabat, ita tamen ut in rebus publicis non multum se immisceret. Nam cum in conventu Constantiensi multæ in utramque partem altercationes haberentur propter diversa factionum studia, ipse medium quoddam tenuit, quo in alterutram partem inclinare nullo modo videbatur, communi utilitati semper consulens. Hanc ob rem & Imperatori, & Cardinalibus ac denique omnibus gratus Pontifex creatur. Quo in magistratu non somno & ocio, sed negotio & sollicitudini deditus, audire, refellere, approbare, suadere, dissuadere, hortari, deterrere accedentes ad sedem Apostolicam consueverat, cognita petentium honestate, vel secus. Mira enim utebatur facilitate: & honesta petentes à se voti compotes dimittebat. In consultationibus autem miræ prudentiæ vir est habitus. Nam & quid agendum, quid vitandum esset statim re proposita acutissime dijudicabat. Brevis in dicendo, cautior in agendo, adeo ut prius rem factam cernerent homines, quam ab eo excogitam putarent. Ejus autem sermo plenus sententiis erat. Ex ore ejus nullum verbum tam crebo quam iustitiæ nomen prodibat. Ad suos persæpe conversus: maxime ad eos qui provincias & civitates gubernabant, his utebatur: Diligite justitiam qui iudicatis ferram. Indigebat tum profecto tali Pontifice Ecclesia Dei, qui naviculam Perri schismatis & seditioſum omnium fluctibus quassam, redigere in portum salutis gubernaculo admotus sciret & posset. Adeptus itaque tantum magistratum, cum restare adhuc caput re-

nascentis hydræ cerneret , Benedictum Lunam cum aliquot Cardinalibus & Prælatiſ peninſulæ tanquam in arce ſchiſmatis ſe continentem , quibuſdam Aragoniæ populis in utram partem inclinarent adhuc titubantibus , approbante concilio Alemannum Ademarium virum doctiſſimum , & cujus ſepulchrum in ſancta Maria nova adhuc cernimus , patria Florentinum , ſancti Eusebii Presbyterum Cardinalem , Legatum è latere ſuo in Aragoniam mittit , qui ſub pœnis & cenſura Eccleſiaſtica Petrum admoneret , ut ſe pontificatu abdicaret. Cardinales autem qui cum Petro ſentiebant , intelligentes ultimam concilii & Pontificis ſententiam , Petrum ipſum adeunt rogantque , ut de Eccleſia Dei tandem omne ſchiſma tollat , quo jam multis annis Chriſtiana reſpublica magnis calamitatibus afflicta erat. Id autẽ ob ſalutem labentis Eccleſiæ à Gregorio & Iohanne factum eſſe. Reſpondet Petrus cavillationibus quibuſdam , id ſibi nequaquam integrum eſſe , ſibi autem cum Martino conventurum , ſi vera eſſent quæ de hominis integritate & humanitate dicerentur , ſinerent ſibi id negotii , nec amplius ea de re ſoliciti eſſent. Ex quatuor vero Cardinalibus duo pertinaciam hominis inſpicientes ab eo ad Martinum ſtatim defecere. Qui autem in fide manſere anticardinales ſunt habiti : quorum alter Cartuſienſis fuit , alter vero Iulianu Dobra appellatus eſt. Martini quoque autoritatem Hiſpania omniſ ſtatim ſecuta eſt. Idem fecere non multo poſt & Scoti & Armeniaci. Atque ita omniſ reſpublica Chriſtiana unà duntaxat peninſula excepta , Martini autoritatem ſecu

secuta est. Composita autem ex sententia tanta re Principum omnium Ecclesiasticorum & secularium, maxime vero Sigismundi Imperatoris labore & industria, de componendis moribus nimia licentia jam labefactatis tam laicorum quàm Clericorum mentio haberi cœpta est. Verum quia quadriennio Constantiense concilium jam duraverat, cum magno Prælatorum & Ecclesiarum incommodo, Martino placuit approbante concilio, rem tantam in aliud tempus magis idoneum transferre. Dicebat enim rem ipsam maturitate & consilio indigere: quia ex Hieronymi sententia, unaquæque provincia suos habet mores, suos sensus, qui tolli sine perturbatione rerum subito non possunt. Verum quia schisma ex parva re antea ortum fuerat, diutiusque cum magna calamitate Christianæ reipublicæ duraverat, de celebrandis conciliis talem sententiam promulgavit: maxime vero ubi intellexit Iohannem vigesimum tertium è custodia lapsum aufugisse. Verebatur enim ne rursus aliud concilium inchoaretur. Ejus autem sententia & decretum tale fuit, ut à fine concilii Constantiensis non nisi ad quinquennium usque concilium denuo celebraretur: utque è quinquennali in septennium aliud transferretur: ab hoc vero in decennium res protracta legis haberet locum, ut singulis quibusque decenniis generale concilium idoneo haberetur in loco, ubi de rebus omnibus ad fidem & rempublicam Christianam pertinentibus mentio fieret. Ad hanc autem institutionem approbandam patentibus literis (quas bullas vocant) comprobari Martinus rem voluit,

in ejus sententiam concilio veniente. Omnia autem decreta ante Pontificatum suum in schismate facta, nisi ad fidem & bonos mores pertinerent, omnino sustulit. Ut vero omnes intelligerent sibi in animo esse concilium habere, locum ad id aptum publico concilio disquirat: ac tandem approbantibus omnibus, Papiam quam idoneum habendi concilii locum decernit, literasque Apostolicas in hanc fere sententiam super ea re edidit: Martinus (Episcopus servus servorum Dei ad futuram rei memoriam cupientes ac etiam volentes hujusce generalis concilii decreto satisfacere, concilio approbante & consentiente, cum de loco ambigeretur, Papiam urbem autoritate nostrarum literarum designamus. Nulli ergo hominum liceat hujus nostri decreti paginam infringere. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, omnipotentis Dei iram, beatorumque Petri & Pauli Apostolorum ejus se noscat incursum. Datum & actum Constantiæ in loco publicæ sessionis tanti concilii decimotertio calendas Maij, pontificatus nostri anno primo. Præterea vero dissolvendi concilii cupidus, anno Domini millesimoquadringentesimodecimo octavo, conventum habuit publica sessione: quo sublato consensu omnium, maxime vero Imperatoris, hæc verba mandante Pontifice ab Ibaldo sancti Viti in Marcello Diacono Cardinali audientibus omnibus enunciata sunt, Domini ite in pace. Abeundi itaque omnibus potestas facta est. Cum autem pontifex hinc ab Imperatore & Germanis rogaretur, ut in Germania aliquandiu remaneret, hinc à Principibus Gallicis, ut in Galliam proficiscere-

osten-

ostendit sibi id nequaquam integrum esse, quod diceret patrimonium Ecclesiæ absente Pontifice à Tyrannis quibusdam in Italia occupatum distrahi & lacerari: urbemque Romanam religionis Christianæ caput, cum Rectore suo careret, pene ad interitum redactum esse, peste, fame, ferro, igne, seditionibus. De Basilicis vero ac sanctorum Martyrum facellis nolle dicere, quæ absente Pontifice aut jam corruerent, aut paulo post collapsuræ viderentur. Proinde sibi abeundum esse dicebat. Ferrent æquo animo quod vellent ratio & necessitas: paterenturque cum sedere in solio Petri, quem Pontificem omnium consensu decreverant. Ecclesiam Romanam caput esse & matrem omnium Ecclesiarum, proinde in ea immorandum Pontifici esse, ne verus gubernator à puppi ad proram transferatur, cum magno navigantium (hoc est in Christiana republica viventium) periculo & detrimento. Abiens itaque Constantia, ac per Sabaudiam iter faciens, dum Italiam petit, Mediolanum pervenit. Vbi à Philippo Duce populoque Mediolanensi nullo non genere honoris adhibito, perbenigne suscipitur. Erat tum quidem Philippus in armis, ditionem paternam repetens, defendentibus se acriter Tyrannis: qui gustata semel imperandi voluptate, non ita facile de possessione pellebantur. Urgebat tum Carmignola primus Philippi copiarum dux Pandulphum Malatestam, qui capto Bergamo prodente arcem Præfecto, pecunia & pollicitationibus corrupto, in Brixianos movens, eum omni dominatu brevi spoliasset, nisi à Venetis ingenti pecunia ac firmissimo equi-

ratu esset adjutus : & à Martino Pontifice, qui auctoritate & gratia Philippum ad pacem cum Pandulpho Malatesta ineundam perpulit, quæ postea Mantuæ Martino eò accedente Iohanne Francisco sequestro adhibito, his legibus composita est, ut Pandolphus persoluto quotannis tributo, tam diu Brixia potiretur, quoad ei vivere liceret, nulla in testando de civitate, quæ merito ad Philippum devolveretur relicta potestate. Hanc verò pacem sequenti anno Pandolphus disturbavit, annixus pecuniis & milite retinere Cabrinum Fundulum in urbe Cremona : quem armis Philippus continuo vexabat, civitatem paternæ ditionis, tot annis à Tyranno possessam repetens. Erat tamen fama Pandolphum urbem ipsam à Cabrino emisisse Salodii Riperiam (ita ripam Benaci vocant) in pretium pollicitus. Ab hoc autem bello Iohannes Franciscus deterrere hominem ob affinitatem conatus est, missis Legatis qui eum admonerent contra jus fasque agere, quod fœdera sperneret, Tyrannum tutaretur, quod contra eum arma sumeret, à quo dominatu Brixiano donatus fuerat. Non esse contemnendum auctoritatem Martini, de sua nolle dicere, cujus auctoritate pax erat composita : si hominum auctoritatem contemneret, Deum saltem inspiceret, quem testem violati ab eo fœderis, dum pax fieret invocaverant. Abiens autem Mantua Pontifex quarto post accessum mense, Ferraria ac per Flamminiam iter faciens, Florentiam pervenit, vitata de industria Bononia : quæ posteaquàm intellexerat Baldesarem Cossam coactum esse abdicare se Pontificatu, pulsus Ecclésiæ

clesiæ magistratibus , in libertatem se vindicaverat. Instat tum acriter Carmignola jubente Philippo , qui suo jure ducere exercitum in Pandulphum posset , atque brevi capta magna Brixiani agri parte , ad Montemclarum castra locat , cum Lodovico Meliorato Innocentii septimi nepote certaturus : qui adventare cum magno equitatu in auxilium Pandulphi dicebatur. Affines namque erant , & id Lodovicus necessitudini tribubat. Conferto itaque prælio , ac Lodovico turpiter fugato , Carmignola haud ita multo post Brixiam in potestatem Philippi redegit. Potitur & brevi Cremona Philippus , ac Cabrinum Tyrannum ad Castellionem captum , capitali supplicio afficit. Hoc tanto Philippi successu Nicolaus Estensis motus , sponte facturus id ad quod armis cogi potuisset , Mediolanum profectus , Parmam (quam mortuo Otthone tertio occupaverat) Philippo reddidit , retento Rhegio Martini Pontificis rogatu fundi nomine. Profectus & eò Iohannes Franciscus Mantuanus Princeps Philippo gratulatum pro re bene gesta , cum minus comi fronte inspiceretur , cumque intelligeret Philippo in animo esse , quicquid de Cremonensibus & Brixianis teneret , jure suo repetere propere Mediolano abiens , Venetorum deinceps & Florentinorum amicitiam ac societatem secutus est. Hi enim duo populi sibi timentes , unumquenque in partes suas blanditiis & pollicitationibus alliciebant , quod Philippus regnandi cupidus , ruptis legibus initi fœderis : & ultra Macram Sarsanam oppidum Lunensis agri Thomæ Fregoso dedisset , quem è principatu vi &

armis dejecerat , ne cum Genuensibus exulibus quicquam adversus se moliretur : & Bononienses Florentini populi socios ad defectionem concitasset , eorumque milites stipendio conduxisset , & Forumlivii nunc ob Thebaldi pueri tenellam ætatem : nunc ob Ferrariensis Principis gratiam (ut crebro dicebat) occupasset , cum foederibus cautum esset , ne Philippus Bononiam & Flamminiam armis attingeret. Verebantur item ne trium simul potentissimorum Principum , Philippi , Martini Pontificis , Alouisi Regis (quos societatem iniisse constabat) vi & armis occuparentur omnia , cum contrà Philippus omnium malorum crimina in Venetos & Florentinos rejiceret : quod Veneti retinere Pandulphum in dominatu Brixiano sicut annixi : quodque Florentini & Genuenses quosdam hostes suos commeatu , pecuniaque iuvissent : quod Liburnum ditionis Genuensis (quam tum in potestatem suam redegerat) centum millibus nummis aureis emissent. Satis tum quidem ad concitandum bellum hæc discordiarum semina videri poterant , sed nihil est quod æque Venetorum animos ad bellum impulerit , quam auctoritas Francisci Carmignolæ , viri bellica laude insignis : atque ea ætate clarissimi : qui (ut ipse dicere solebat) ægre ferens Philippi insolentiam , ad Venetos tum confugerat , eosque ad bellum animaverat , operam suam in ea re pollicitus. Quare hi duo populi ascito in societatem belli Principe Mantuano & Ferrariensi , partitaque bellica impensa , cum exercitu equitum duodecim , pedum octo millibus , cui Carmignola præficitur : cumque fluviali & maritima classe Philippum eodem

dem tempore multis à lateribus oppugnare adorti, à Guelphis Brixianis, qui Philippo adversabantur, in urbem vocantur: qua quidem ex parte occupata, Veneti tandem septem mensium oppugnatione totam denique in potestatem suam redigere. Ducente deinde Carmignola ad capienda Brixianorum castella, Martinus Pontifex Philippi Ducis calamitate motus, Cardinalem sanctæ crucis ad Venetos mittit, qui pacem inter Philippum & Venetos componeret, qua infecta quod Veneti & Florentini iniqua postulare viderentur, rursus magnis viribus bellum utrinque parari cœptum est. Pugnatum est ter eo anno collatis signis ad Gotolengum Brixianorum castellum, ad summum Cremonensem vicum, quibus in locis æquomarte utrinque discessum est. Ad Macloodium tertia pugna est habita: quo in prælio superantur Philippi copię: capiturque Carolus Malatesta totius exercitus dux. Constat autem hanc tantam fuisse cladem, ut si milites captos retinere Carmignola voluisset, signaque ocyus perterritis inferre, eijcere principatu Philippum consternatum, tanto accepto incommodo haud magno negotio potuisset. Captus (ut dixi) eo prælio Carolus à Mantuano Principe, ob affinitatem incolumis dimittitur. Interim vero dum Carmignola ad oppugnanda Brixianorum oppida, quæ in Philippi fide permanserant copias ducit, eidem Philippo respirandi spatium dat. Nam & pacem cum Amedeo Sabaudię Duce, à quo bello premebatur, datis ob id Vercellis componit, & Sigismundum ac Brunorum Scalam in Venetos concitat. Martinus autem Pontifex Philippi rem in maximo discrimine

mine videns, Cardinalem sanctæ crucis secundo ad componendam inter Philippum & Venetos pacem mittit, qui Ferrariæ subsistens, eo proficiscentibus cum mandatis Principum ac civitatum Legatis, ita pacem composuit, ut Brixiam Veneti & oppida Brixianorum Cremonensiumve quæ antea ceperant, retinerent. Præterea uti Philippus Bergomum Bergomatemve agrum Venetis ex foedere dederet, hac conditione, ne socios Venetorum, Florentinorumque bello lacefferet, aut ad id defectionem concitaret. Approbavit hanc pacem Martinus veritus ne Philippus ducatu omnino pelleretur. Homini enim amicissimo, cum ob religionem auxilio esse non poterat tum vel maxime quod superioribus annis ærarium pontificium exhaustum omnino fuerat, eo bello quod contra Brachium gesserat. Nam eo tempore quo Florentiam profectus est, offendit Brachium Montonium, virum in re militari præstantem, Perusiam, ducatum Spoletinum, & magnam patrimonii partem ita occupasse conductis mercede quibusdam Tyrannis circumquaque positis, ut ipse tuto proficisci Romam non posset. Cum vero admonitus Brachius redire ad sanitatem nollet, armis spiritualibus, hoc est censuris, primo in eum Pontifex usus est. Interdictum enim à sacris his omnibus est qui Brachio parerent: vetitique sacerdotes decreto Pontificis eisdem in locis celebrare. Hanc ob rem Florentini moti amici Brachii incommodo, de pace cum Martino agunt, hac conditione ut Brachius ad pedes Martini provolutus, veniam peteret: quod etiam fecit: oppidaque aliquot Ecclesiæ redderet:

utque

utque etiam stipendiis Pontificis militans, Bononiam rebellem in Martini potestatem redigeret. Cui quidem bello Gabriel Condelmerius, tituli sancti Clementis Presbyter Cardinalis & Legatus præfuit: cujus industria & Brachii virtute Bononia in potestatem Ecclesiæ brevi redacta est. Interim vero dum hæc Bononiæ agerentur, quatuor illi Cardinales, qui olim cum Petro Luna adulterino Pontifice senserant, Florentiam ad Martinum venientes cum magno & honorificentissimo comitatu publico consistorio suscepti, dignitatum suarum titulos retinere. Tres enim Diaconi Cardinales erant: quartus vero qui antea Canonicus regularis fuerat, Presbyter Cardinalis est habitus. Dum autem Baldesar Cossa adhuc in vinculis apud Heidelberg in Germania à comite Palatino detineretur, quidam Florentini cives, quorum de numero Cosmus habitus est, rogare Pontificem Martinum omnino non desistebant, ut tandem è carcere Baldesarem liberaret. facturum se id Pontifex pollicitus est. Verum dum eo Legatum ob eam rem mittit, Baldesar moræ impatiens triginta millibus nummum aureorum Palatino comiti persolutis, se è vinculis redimens in Italiam veniens, ut recta Florentiam proficisceretur, apud Petrum Rubeum agri Parmensis Baronem veterem amicum divertens, parari sibi insidias intelligit. Hanc ob rem noctu cum Legato Pontificis, qui eum in via convenerat, ad Thomam Fregosum veterem amicum confugiens, magnam iniecit omnibus suspicionem, ne rursus schisma innovaretur. Erat enim vir magni animi, sagacissimique ingenii, &

qui privatam vitam nequaquam pateretur. Non deerant præterea qui hominis audaciam ad res novas moliendas concitarent, adeo tum rebus novis studebatur : sed Deus omnipotens Ecclesiæ suæ consulturus, Baldesarem impulit, nullis partionibus interpositis, nulla requisita cautione, Florentiam ad Martinum proficisci : quo cum venisset admirantibus omnibus, exosculato Pontificis pede, eundem audientibus omnibus ut verum Pontificem & Christi vicarium canonice electum salutavit. Mira profecto hæc res omnibus visa est, & Dei potius quam hominum industria eo deducta, quod homo regnandi cupidus, in summo rerum fastigio ante collocatus in loco libero, ubi plurimum ab omnibus diligebatur amabaturque, tanta uteretur mansuetudine. Quæ certe omnibus præ gaudio lachrymas excussit : maxime vero his Cardinalibus, qui eum prius ut Pontificem secuti fuerant. Martinus autem vicissitudine rerum humanarum motus, post aliquot dies hominem in numerum Cardinalium asciscens : Episcopum Tusculanum creat : atque deinceps eo habuit in honore, quo reliquos Cardinales tam publice quam privatim. Verum Baldesar dolore animi, ut putatur (ferre enim vitam privatam non poterat) aliquot post menses Florentiæ moritur : sepeliturque honorificentissimo sepulchro in templo sancti Iohannis, non longe ab Ecclesia Cathedrali, magna adhibita funeris pompa, eam rem Cosmo Medice procurante : quem homines existimant pecunia Baldesaris opes suas in tantum auxisse, ut & primarius apud Florentinos cives & ditissimus omnium apud Italos, ac fortasse apud exteras quo-

quoque nationes deinceps sit habitus. Sepulchro hominis hæc verba fere inscripta sunt, BALDESARIS COSSAE IOHANNIS. XXIII. QVONDAMPAPAE CORPVS HOC TVMVLO CONDITVM. Interim vero dū hæc Florentiæ agerentur, oratores Imperatoris Constantinopolitani ad Pontificem venire, pollicentes Græcos quoad fidem pertineret, velle in sententiam Latinorum venire, si æquæ conditiones proponerentur. Hos & perbenigne ac splendide Pontifex suscepit, & Legatum è latere creavit, Petrum Fontesiccum sancti Angeli Cardinalem, hominem Hispanum in quavis facultate doctum, qui Constantinopolim ad res componendas proficisceretur. Verum priusquam virum integerimum à se dimitteret, eo præmisit fratrem Antonium Massanum ordinis Minorum Generalem gubernatorem, qui Imperatoris ac Græcorum explorata sententia, quid ea in re postea sperandum esset, Pontificem admoneret. Instantibus autem Romanis, ut demum Pontifex Romam proficisceretur, Martinus cum bona Florentinorum gratia discessurus, civitatem honore metropolitico exornavit. Nam cum antea ab ipsa pene urbis origine Episcopatum tantummodo habuisset, in archiepiscopatum eorum Cathedralē Ecclesiam transtulit: eique subiecit ut matri Volaterranam, Pistoriensem, Fesulanam Ecclesiam. Dedicavit præterea ipsemet majus altare sanctæ Mariæ Novellæ ordinis Prædicatorum, apud quam Basilicam tamdiu divertit, quamdiu Florentiæ fuit. Est enim conventus ille ad recipiendos Pontifices permaxime commodus. Abiens itaque Florentia,

Romam

Romam tandem pervenit, effusa obviam omni urbana multitudine: effusis principibus tantæ urbis, qui hominem non secus ac quoddam salutare sidus, vel unicum patriæ parentem expectabant. Diem illum in fastis annotavere Romani, decimo calendas Octobris, an: domini. MCCCXXI. Urbem Romam adeo disruptam & vastam invenit, ut nulla civitatis facies in ea videretur. Collabentes vidisses domos, collapsa templa, desertos vicos, cœnosam & oblitam urbem, laborantem rerum omnium caritate & inopia. Quid plura? nulla urbis facies, nullum urbanitatis indicium in ea videbatur. Dixisses omnes cives aut inquilinos esse, aut ex extrema omnium hominum fece eò commigrasse. Civium itaque suorum calamitate permotus Pontifex optimus, animum ad exornandam civitatem, componendosque civium mores ita adjecit, ut brevi convalescens meliorem faciem præ se tulerit. Hanc ob rem civitas ipsa, eum non modo summum Pontificem, verum etiam patriæ parentem appellavit. Sed ne tam publica lætitia diuturna esset sine aliqua molestia, sequenti anno mense Novembris in vigilia beati Andreae, adeo in immensum Tiberis crevit, ut per portam Flamminiam ingressus, totam urbem in plano sitam inundaverit, templumque Pantheon usque ad altare majus repleverit. Decrescens autem biduo post, multa animalia passim secum traxit, multaque civibus damna intulit: qui non secus per vicos navigabant, ac per alveum Tiberis facere consueverunt. Alovisius autem Rex Lodovici Regis filius eodem vero tempore Romam ad Pontificem veniens, regni Nea-

politani titulum à Martino consecutus est, Cardinalium omnium consensu. In regnum namque per adoptionem à Regina Iohanna Ladislai sorore vocatus, sine ullo Marte hoc modo consecuturum se regnum putabat. Verum studio partium ab urbe Neapoli submotus, in Calabriam secessit. Cum autem concilii tempus instaret (ut ex decreto Constantiensi institutum erat) Martino placuit, sentientibus etiam ita Cardinalibus omnibus, præmittere quosdam Prælatos, qui Papiæ illud inchoarent. Is enim locus ad eam rem omnibus permixtissime commodus videbatur. Missi itaque eo statim Petrus Donatus Archiepiscopus Cretensis, Iacobus Camplo Episcopus Spoletinus, Petrus Roscius Aquileiensis diocesis Abbas: frater Leonardus Florentinus, fratrum Prædicatorum generalis, concilium inchoarunt: ad quod nemo quidem adhuc venerat, præter duos Abbates Burgundos. Differre itaque rem in aliquot dies placuit, donec ex omni natione unus aliquis superveniret. Ex Gallica enim & Germana natione nondum quis venerat. Parvi namque momenti fore putabant, quod sine istorum autoritate & suffragiis esset inchoatum. Sed ecce dum hos expectant, tanta repente pestis Papiam invasit, ut Præsidentes concilii mutare locum & tempus sint coacti. Placuit itaque omnibus ex sententia Pontificis Senas migrare: quo major ex omni natione multitudo quam Papiam pervenit. Alphonsus autem Aragonum Rex Martino infensus, qui titulum regni Siciliae & Neapolis habere nequiverat, datum (ut antea dixi) Alovisio Regis Lodovici filio oratorem ad consiliū mittit: qui &

concili-

concilium in longum duceret, & causam Petri Lunæ adhuc in Paniscola superstitis restitueret, largitione, pollicitationibus ambiendo unumquemque ex his qui in concilio auctoritatem haberet. Hanc ob rem Martinus non ignarus quantam calamitatem ea res Ecclesiæ Romanæ allatura esset, quantumque periculi in mora haberetur, mandavit concilium statim dissolvi, approbatis decretis in concilio habitis, quæ ad fidem pertinebant. Et ne subterfugere conventum Christianorum videretur, insequens septennium concilio adjudicavit, quod in Basilea celebraretur. Atque hoc modo schismatis & discordiarum semina à quibusdam in concilio Senensi iacta & sparsa, sublata hominis prudentia & astu sunt. Tum vero Alphonsus palam de Martino conquestus est, quod diceret ejus opera & se à Regina Iohanna abrogatum regno esse, quem prius hæredem instituerat, & Alovisium Regis Siciliae filium novum hæredem institutum. Refellebat quidem hæc crimina perfacile Martinus, quod diceret Alovisium hæredem Iohannæ ab Alexandro quinto, & Iohanne vigesimotertio in regno prius confirmatum fuisse, rejiceret eam omnem culpam in Reginam, non autem in se, ad quem pertineret Feudatarios Ecclesiæ confirmare, non autem tollere: nisi aliquod grande facinus in sedem Romanam commisissent, se non videre cur Alovisius Iohannæ suo jussu coronatæ, legitimus hæres esse non posset. At vero Brachius cum videret Pontificem multiplici cura implicitum, ob simultatem cum Alphonso contractam, multis oppidis Ecclesiæ per vim potitus, Aquilam urbem regni Neapolitani
grayi

gravi obsidione premit. Hanc ob rem motus Pontifex comparato satis justo exercitu, liberare Aquilam annixus adjuvantibus his qui cum Regina & Alovifio militabant, non longe ab Aquila patienti campo Brachium superat & interficit. Aderant in eo prælio Sfortiani, Francisco Duce Sfortiæ filio, qui superioribus annis dum Piscariam flumen trajicit (quod Aternum veteres appellabant) in undis perierat. Delatum itaque Romam Brachii cadaver, in loco prophano extra portam sancti Laurentii sepelitur. Hac autem victoria tanta deinceps tranquillitas exorta est, redactis ad ditionem Ecclesiæ Perusio, Tuderto, Assisio, aliisque oppidis, quæ Brachius occupaverat, ut Augusti Octavii felicitas & pax rediisse suæ ætate videretur. Licebat tum frui ocio, & libere per sylvas noctu etiam ac tuto commeare. Nulli latrones tum extabant, nulli sicarii & fures, adeo hoc hominum genus persequebatur, sublato è medio Tartalia, Lavello aliisque Tyrannis, qui latrociniiis potius quam militia vitam traducebant. Huic autem felicitati obstare Boemi hæretici videbantur, qui hæresi & armis Germanos catholicos continuo vexabant. Ut igitur hi quoque rationi & Ecclesiæ obtemperarent, cum bene monenti parere nolissent, Legatos in Germaniam misit, qui Catholicos ad arma concitarent. Ac primo quidem, seorsum tamen Henricum sancti Eusebii Cardinalem, deinde Bartholomæum Placentinum, postremo vero his revocatis Iulianum Cæsarinum sancti Angeli Cardinalem eo misit, qui certe non sua culpa, sed ignavia militum magnum incommodum ab hostibus accepit. Martinus au-

tem ob eam rem haud animo concidens, majora in hæreticos parabat. Verum priusquam tantam rem aggrediretur, sedare Italorum discordias instituerat. Nam pace (ut diximus) à Martino composita inter Philippum & Venetos, Florentini ægreferentes, Ladislaum Pauli Guinifii Tyranni Lucensis filium superiore bello sub Philippo militasse, occasionem opprimendæ Lucæ nacti, quod superiore pace nil scriptis de Guinifio cautum fuerat, in agrum Lucensem copias movent, Nicolao Fortebrachio copiarum Duce. Captus itaque non ita multo post quibusdam castellis circumquaque positis, urbem obsidione cingunt. Tum Philippus sollicitatus Pauli precibus, veritusque ne si Luca in Florentinorum potestatem deveniret, acriores eos utpote propinquiores haberet hostes, Franciscum Sfortiam cum magno equitatu primo in Parmensem agrum mittit, unde pedestres copias conscriberet. Qui quidem vere jam appetente Apenninum transgressus, tantum terroris Florentinis injecit, ut priusquam in vallem nebularam (ita enim accolæ vocant) descenderet, hostes movere castra, ac Lucam obsidione liberare præ metu coëgerit. Ejus autem adventus eo gratior Lucensibus fuit, quod pulsus hostibus ac capto Tyranno, liberi omnino Francisci auxilio futuri videbantur. Verum Franciscus acceptis quinquaginta millibus nummum aureorum ex ærario Florentino depromptis, Lucenses majore in discrimine, quam unquam antea fuerant reliquit, pactus ob datam pecuniam se eo toto semestri Philippi imperio non obtemperaturum. Obsideri deinde Lucenses acrius sunt cœpti. Quare

ce Philippus instante Martino Pontifice, qui Lu-
 censem quoque vices dolebat, Nicolaum Picen-
 tinum cum maximo equitatu eò statim mittit, qui
 cisis ac fugatis hostibus, non solum Lucam obsi-
 dione liberavit, verum etiam inde movens ex Pi-
 sanis ac Volaterranis multa castella vicepit, Se-
 nensibus etiam rem gratam facturus, qui tum
 Florentinos bello invaserant. Martinus autem ab
 externo hoste quietus, ad exornandam patriam
 Basilicasque Romanas animum adiiciens, porti-
 cum sancti Petri jam collabentem restituit: & pavi-
 mentum Lateranensis Basilicæ opère vermiculato
 perfecit: & testudinem ligneam eidem templo su-
 perinduxit: picturamque Gentilis, opus pictoris
 egregii inchoavit. Aedes præterea vetustate col-
 labentes ad duodecim Apostolos restituit, ubi &
 annos aliquot habitavit. Hujus autem studia Car-
 dinales secuti, titulos suos ita certatim restitunt,
 ut jam aliqua facies rediisse urbi Romæ videretur.
 Creavit & Cardinales, quorum de numero fuit
 nepos suus Prosper Columna sancti Georgii ad
 Vellus aureum Diaconus Cardinalis. Interea vero
 mortuo Petro Luna in Panischoia, ne aliquid ma-
 li deesset, quod Ecclesiam vexaret, duo illi Anti-
 cardinales de quibus mentionem fecimus, Al-
 phonso Martini hoste adhortante, Aegidium co-
 gnomento Munionis, Canonicum Barchinonen-
 sem genere Nobilem Pontificem deligunt, Cle-
 mentemque octavum appellant: qui statim &
 Cardinales creavit & fecit, quæ à Pontificibus
 fieri consueverunt. Verum cum Martinus in gra-
 tiam cum Alphonso rediisset, eò statim Pe-
 trum de Fuso Cardinalem misit Apostolicæ
 sedis

sedis Legatum: in cujus manus jubente Alphonso Panischole Domino, Aegidius omnia pontificatus jura deposuit: erga quem hac benignitate Martinus postea usus est, ut eum Majoricensem Episcopum declaraverit. Cardinales autem ab Aegidio creati sponte Cardinalatu se abdicarunt. Illi autem duo quos à Petro Luna creatos diximus, in suaque pertinacia mansisse, cum Pontifici Romano parere nollent, in carcerem à Legato coniciuntur. Atque hoc modo Martini Pontificis sapientia & industria omne schisma undique sublatum est. Pacata hoc modo undique Ecclesia Dei, in dandis beneficiis mira prudentia usus est. Non enim unicuique petenti ea conferebat, sed statim mente agitabat quis potissimum esset idoneus, cui talis cura demandaretur. Quod si homines provinciarum non nosset, in quibus vacare beneficia contigisset, statim peritos regionum consulebat, quis aut in curia, aut in Gymnasiis publicis esset doctrina, nobilitate, moribus tanta provincia dignus. Atque hac quidem ratione & Ecclesiis & hominibus honore dignis pariter consulebat cum maxima celebritate nominis sui. Tantæ præterea constantiæ fuit, cum duos haberet fratres, quorum alter Iordanus Princeps Salernitanus major natu peste moritur: alter vero minor natu (Laurentium appellant) in turri igne casu iniecto exustus est, ut nil ex eo sit auditum, nil visum, quod impatientiæ aut abiecti animi signum aliquod præ se ferret. Hic autem vir in omni vita integer demum pontificatus sui anno quartodecimo, mense tertio Romæ apoplexia moritur, ætatis suæ anno sexagesimotertio, sepeliturque ejus mandato

in Basilica Constantiniana ante capita Apostolorum, sepulchro æneo, comitante populo Romano, comitante Clero non aliter flente, quam si Ecclesia dei, si urbs Roma unico atque optimo parente orbata fuisset. Vacat tum sedes dies. XII.

EUGENIUS III. PONTIF. CCXVI.

EVgenius quartus, patria Venetus, familia Condelmeria, populari quidem, sed antiqua, patre Angelo natus, Pontificatum hac ratione adeptus est: Creato enim Pontifice Gregorio duodecimo è gēte Coraria, patria Veneto, Antonius Corarius Gregorii nepos Celestini habitus, Canonicus congregationis sancti Georgii in Alga Romam iturus, Gabrielem Condelmariam, qui ejusdem professionis erat, quo cum ab ineunte ætate familiariter vixerat, secum aliquandiu recusantem duxit, cujus ingenio & solertia delectatus Gregorius, eum primo Thesaurarium fecit, deinceps vero Episcopum Senensem creavit, præfecto Bononiensibus in eadem dignitate Antonio nepote. Recusarunt aliquandiu Senenses Gabrielem in Episcopum, quod dicerent hominem aliunde natum, nequaquam in tanta re civibus Senensibus præficiendum, eam curam debere civis alicujus esse, qui mores hominum & ritus civitatis nosset. Verum cum postea Gregorius rebus suis diffidens, Roma Lucam profectus fuisset, aucturus Cardinalium numerum, Antonium nepotem & Gabrielem Condelmariam in Cardinales retulit. Gabrielis autem opera in magnis rebus postea Gregorius & Martinus abrogato Gregorio usus est: maxime vero in legatione Picensi-

centina, qua & Picentes in fide Ecclesiæ confirmavit, sumpta de quibusdam seditiosis & conjuratis pœna: & templum sanctæ Hagnetis Anconæ diruptum: portumque ejusdem civitatis ad imitationem divi Trajani magna impensa restituit, fluctibus quassum, & vetustate consumptum. At vero cum Martinus intellexisset Bononienfes rebus novis studere, eò è Ficeno Gabrielem Legatum misit, qui suo adventu seditionem omnem statim sustulit. Cum autem inde Romam venisset, mortuo haud ita multo post Martino, solus è duobus deviginti Cardinalibus, qui tū in conclavi apud Minervam aderant, Pontifex creatur, anno millesimo, cccc. tricesimoprimo, quinto nonas Marcii, Eugeniussq; mutato nomine (ut fit) appellatus, ad sanctum Petrum comitāte populo & Clero statim perducitur. Accepta deinde corona Pontificia de more, in ipsaque Basilica sancti Iohannis Lateranensis in Vaticanum rediens, consistorium generale proposuit in dicta die: qua certe tanta multitudo affuit, ut cum trabes deficerent ejus loci, ubi nunc consistorium publicum fit, trepidatum a deo tumultuose fit, ut in ipsa fuga Senegalliæ Episcopus civis Romanus è gēte Mellina obritus perierit. Nondum enim ædes ipsæ Pontificiæ hanc formam, quam nunc habent acceperant. Dimissio consistorio Eugenius tumultus deinceps ex industria vitavit. Instantibus deinde quibusdam delatoribus, qui dicerent Martinum congregandi auri cupidū, maximos thesauros reliquisse, idque scitutum Eugeniū ex Martini familiaribus nepotibusque, eo vesaniæ hominem perpulere, ut Oddum Poccium Martini Vicecamerarium comprehendi jusserit, idque

que negocium Stephano Columnæ dederit, quem copiis suis præfecerat. Ab aliis enim Columnensibus is solus dissentiebat, Cardinali Ursino & Cardinali comitum insaniam hominis adjuvantibus, quorum artibus hæc omnia contra Columnenses gesta putantur, ob inveterata factionum odia. Mandaverat Eugenius ut Oddo ad se sine ullo tumultu, sine ignominia perduceretur, quod contra à Stephano factum est: nam & ejus bona à militibus direpta sunt, & ipse vi tanquam latro per ora hominum ad Pontificem tractus est. Hac indignitate motus Eugenius, Stephano admodum succensuit: eique interminatus est, quod & Oddonem & Episcopum Tiburtinum olim Martini Cubicularium, ita indecenter ad se pertraxisset. Veritus itaque Stephanus Eugenii iram, Præneste ad Principem Columnam confugit: eumque adhortatus est, suas opes pollicitus, ut Eugenium ab urbe pelleret, quod diceret ei in animo esse nomen Columnensium extinguere: id se optime scire, ejusque consiliorum participem fuisse, & ob eam rem aufugisse, quod sciret partem illius calamitatis ad se quoque (nisi tantum mali simul declinarent omnes) perventuram. Motus his verbis Princeps, & eorum calamitatibus qui Martini Pontificis familiares fuerant, sumptis propere armis Pontificem aggredi instituit. Substitit tamen aliquandiu, donec Prosper frater Diaconus Cardinalis, quem quidem præmonuerat, ab urbe discederet. Viso autem fratre è Præneste Marinum, atque deinceps Romam tanquam ex arce belli in Eugenium movens, occupata per Iohannem Baptistam porta Appia, urbem arma-

to milite sine ullo maleficio primo ingreditur. Iam pervenerant ad sanctum Marcum, & in vicum Columnam, cum subito eis obviam facti sunt Pontificis milites, magna populi parte adjuvante. Pugnatum est in urbe aliquandiu, atq; acriter: qua in pugna multi utrinque cecidere & capti sunt. Quare Columnenses cum viderent populum Romanum longe aliter sentire, quàm arbitrarentur, cedere ex urbe instituentes, omnia passim rapiunt pecora abigunt, homines abducunt. Talionem tamen his reddidere Pontificis milites, Romano populo mixti. Nam & Prosperi Cardinalis & Columnensium omnium, ac eorum qui cum Martino familiariter vixerant, domos hostilem in modum diripiunt & vastant. Irritatis hoc modo utrinq; animis, non solū aperto Marte, verum etiam prodicionibus res agi cœpta est. Capitur namque Archiepiscopus Beneventanus Antonii Columnæ filius: ac quidam Masius frater, qui fassus est quaestione adhibita, sibi in animo fuisse arcem sancti Angeli dolo capere, interfecto ipsius arcis Præfetto: eamque Columnensibus prodere: qua occupata & Pontificem & Ursinos ab urbe pellerent. De Masio sacerdotio abrogato (quod degradare appellant) sumptum supplicium est in Campoflore, ejusque corpus quadrifariam sub furca divisum, ad quatuor urbis celeberrimas vias suspensum est, de Archiepiscopo Beneventane nulla mentione habita. At vero cum Eugenius in ægritudine quandam incidisset, vel dolore animi, quo in tantis perturbationibus afflictabatur vel veneno quo appetitum à Soldano suo quidam dicebant, agere de pace cum Columnensibus cœpit,

durante eam rem Angeloto Fosco cive Romano, quem non ita multo pòst unà cum Francisco Condelmerio nepote suo Cardinalem creavit. Divulgata itaque pace quanta maxima celeritate potuit, quod jam ingressum Italiam Sigismundum intellexerat, Romam venturum nepotem Franciscum Camerarium instituit: huicque viros quosdam præstantes addidit, quorum consiliis uteretur in gubernanda Ecclesiastica ditione. Dum hæc autem Romæ agerentur, Florentini & Veneti elatiores facti, quod & Philippum Genuæ Dominum classe in littore Genuensi superassent: quodque Eugenium civem suum Pontificem haberent, Philippum ipsum bello terrestri aggrediuntur qui accito propere ex Hetruria Nicolao Picennino, & classem Venetam ad Cremonam disjecit & Carmignolæ impetus facillime retardavit, quem Veneti haud ita multo pòst quæstionibus, literis, testibus convictum (ut ipsi dicunt) capite multarunt: quod per eum stetisset, quo minus Cremona potirentur, capta à Cavalcabove ipsius urbis porta: quodque etiam classis sub ipsius oculis disiecta ab hostibus fuisset, cum ex propinquo loco à tanto exercitu id fieri perfacile potuisset. Tum vero Florentini adventum Imperatoris in Italiam veriti, quod Philippi rebus favere videretur, Nerio Capponio civi suo negocium dant, ut quibus rationibus maxime potest, Eugenio ostendat & persuadeat, adventum Imperatoris ad urbem non minus Apostolicæ sedi, quam Florentinis exitium ac perniciem minari, destineri hostem facillime posse, quo minus Arnun ad Senenses transeat: qui Florentinos jam-

pridem bello lacefferant, si Nicolaus Tollentinas qui tum Pontificis nomine stipendia faciebat, conjunctis copiis & animis cum Micheletro Cotignola Florentinarum copiarum Duce ad Arnun Sigismundum coërceat, ne flumen cum Germano equitatu traiciat. Venerat in eandem sententiam perfacile Eugenius: & cum de impensa bellica aliquantulum addubitaretur, rem Nerius ita statim partitus est, ut duobus millibus equitum Eugenii populus Florentinus tamdiu stipendia præberet, quoad bellum illud protraheretur. Tum vero Nicolaus Tollentinas jussu Pontificis ex hybernis movens, dum Senenses in cursionibus & rapinis vexat, Sigismundo traiciendi Arnun tempus & facultatem dat, adjuvante Antonio Pontadera egregio tum copiarum Duce, & acerrimo Florentinorum hoste, qui deinde per Volaterranum iter faciens pacato magis quã hostili agmine ab omnibus expectatus proficiscitur. At Imperator cum jam sex mensibus Senis substitisset, cum magna populi Senensis impensa tentatam frustra cū Florentinis pacem omittens, ad Eugenium conversus, inito cum eo foedere Romam profectus, perbenigne à Pontifice populoque Romano susceptus, coronã imperij donatur. Verum dum è Vaticano ubi coronam acceperat, ad Lateranum ubi divertebat proficiscitur, in ponte Hadriani (ut Imperatorum mos est) multos tum Italos, tum Germanos in equestrem ordinem ascivit. Sunt qui scribant Eugenium hominem usque ad pontem comitatum ad sanctum Petrum rediisse. Abiens deinde cum bona Eugenii gratia, Imperator per Picentes & Flamminiam iter faciens, Ferrariam atque

que Mantuam pervenit. Vbi aliquot dies immoratus, & Iohannem Franciscum Mantuæ Dominum Marchionali dignitate additis Imperii signis ornavit, & Barbaram Iohannis Marchionis Brandilburgensis filiam Lodovico Iohannis Francisci filio sponndit in uxorem, quæ nuptiæ honestare familiam Gonziacam sunt visæ: & quod Sigismundo Imperatori puella affinitate conjuncta erat: & quod pater Iohannes potestatem incundi suffragia ad creandum Imperatorem habebat. Abeunte autem ab Italia Imperatore, cum jam omnia bello ferverent, Nicolaus Estensis Ferrariensis Marchio, hortante Philippo Venetias profectus, Venetos ad pacem multis rationibus adhortatus est, qui & hominis autoritate permoti, & quod etiam nimia belli impensa exhausti privatim ac publice essent, Legatos Ferrariam cum Nicolao mittunt, ubi Calendis Aprilis, anno trigesimotertio supra quadringentesimum & millesimum veniente in eandem sententiam Eugenio, pax his conditionibus composita est, ut Philippus Glarea Abdux (id ei loco nomen est) decederet: utque Marchioni Montisferrati & Orlando Pallavicino dominatum redderet: Vtrunque enim ditione paterna spoliaverat, Florentinorum, Lucensium Senensiumve, quæ bello capta fuissent, ad pristinos dominos reciderent, communi omnium hoste habito, qui infra trigesimum diem capta non reddidisset. Pace autem hoc modo ubique parta, quietura aliquandiu omnia videbantur, cum subito omnis belli vis in Eugenium conversa est. Nam Philippus novarum rerum cupidus, & Franciscum Sfortiam cum magnis copiis in

Flamminiam misit, hominem iturum in Apuliam simulans, quam Alphonsus bello vexabat, defensurum ea oppida, quæ pater Sfortia eo loci adeptus erat. Qui quidem paratissimis copiis per Picentes & Umbros iter faciens, oppida illa ex improvise adortus, brevi in potestatem suam redegit. Non hoc contentus Philippus, Nicolaum Fortebrachium virum ingenio & manu promptum, cum delecto equitatu adeo celeriter in Eugenum misit, ut prius prope & pontem Milvium & portam Flamminiam occupaverit, quam adventare hostem sit cognitum. Militaverat prius sub Eugenio Nicolaus, & ejus nomine præfectum vici Vetralla & civitate veteri spoliaverat, adjuvantibus Venetorum triremibus, quæ mari arcem continuo oppugnabant. Verum cum postea Nicolaus stipendia sua peteret, respondit Eugenus, tantum prædæ ex castellis præfecti eum avexisse, maxime vero ex direpto vico, ut ei pro stipendio sat esse possent. Quam ob rem indignatus Nicolaus, agrum Romanum ingressus, tantum tumultus concitavit, ingenti præda, tum hominum, tum pecorum abacta, ut Eugenus aliquandiu incertus remanserit, quorsum iret. Concurrerant Romani cives ad Eugenum questum de illatis injuriis, quos Pontifex eo potissimum tempore concilii expers & bonæ valetudinis, ad Franciscum Camerarium remittebat, qui ocio & voluptatibus deditus, nil aliud respondebat, cum crebræ de ablatis pecoribus querelæ fierent, eos nimiam spem in pecoribus collocasse: Venetos quidem sine gregibus & jumentis longe urbanioram vitam ducere. Indignati hujuscemodi

responsis Romani, cum jam Nicolaus & Tiber pulso inde comite Tagliacocii & Sublacense oppidum cepisset traxissetque in partes suas Columnenses omnes, interfecto à Principe Stephano Columna, qui semper diversa sentiebat, ad libertatem respicientes, sublato clamore ad arma & libertatem conclamatum, pulsis omnibus Eugenii Magistratibus, ac capto Francisco Camerario, novos ipsi magistratus creant. Septem fuere è civibus Romanis, quos ipsi Governatores appellabant, penes quos vitæ ac necis hominum summa potestas erat. At vero Eugenius in tanta rerum perturbatione incertus, quid potissimum faceret, de fuga cogitare cœpit. Mutato itaque habitu, sumptoque monastico cucullo, unà cum Arsenio monacho naviculam ingressus, Tiberi Hostiam vehebatur. Cum subito Romani quidam cognita hominis fuga, eum lapidibus, sagittis incessunt. Destinere enim hominem tamdiu cupiebant, quoad arcem sancti Angeli potirentur. Abeunte autem Eugenio nonis Iulii, eodemque Pisas, ac deinde Florentiam triremibus ad id paratis delato, Romani ad oppugnandam arcem sese accingunt, vallo & aggeribus omnia loca munientes, quæ dare accessum hostibus possent. Contrà autem qui in arce erant, prodire in certamen nonnunquam consueverant. At vero Præfectus artibus agendum cum Romanis ratus, adjuvante Balde- sare Aufida viro sagacissimo, qui inferiorem arcis partem tuebatur, uni ex militibus suis in certamen prodeuntibus negocium dat, ut captus de industria ab hoste, Castellani sævitiam &

avaritiam criminetur: polliceaturq; eis si velint pactam mercedem præstare, & mortem Præfecti & arcis prodicionem. Fecit ille mandata diligenter. Captus nullo non genere maleficii in Antonium Ridium coniecto (ita enim arcis Præfectus vocabatur) fidem dat se cum sociis omnia transfacturum. Dimissus itaque, arcem ingreditur, vestes Antonii ac caligas addita etiam capitis forma suspendit: à longe idem videbatur. Clamabat Baldesar de scelerato sumptum esse supplicium, ingrederentur aliquot ex Optimatibus, & enumerata pecunia jam pacta arcem reciperent. Credidere miseri nullam subesse fraudem ingressi aliquot statim capiuntur. Fit clamor exultantium in arce, coniiciuntur in populum Romanum missilia bombardæque. Derisi autem hoc modo Romani de redimendis captivis cogitantes, & Camerarium Eugenii nepotem, quem in vinculis habebant dimittunt, suos qui in arce erant recepturi: & demum in Eugenii potestatem veniunt, quinto post libertatem adeptam mense. Creati itaque Magistratus Ecclesiæ nomine, statim Capitolium firmo præsidio & comitatibus muniunt. Superveniente deinde Iohanne Vitelescho, quem Patriarcham vocabant, abeunte ad Eugenium Francisco nepote, tantus repente terror Romanis incussus est, ut hiscere præ metu non auderent. Erat enim Viteleschus homo imperiosus & sævus, & tyrannicam magis quam religiosam vitam præ se ferens, Agebantur hæc Romæ cum Alphonsus interim Neapolim & Cajetam oppugnat, à mercatoribus Genuensibus acriter defensam. Succurrendum itaque suis Genuensibus

ses rati, classem quanta maxime celeritate possunt instruunt, Philippo vicecomite eorum Duce annuente, ac pedites aliquot præbente. Facti non longe à Cajeta hosti Alphonso obviam, cum eo conflagunt. Post longam & acrem pugnam superatur Alphonsus Rex, & capitur unà cum suis omnibus, quorum de numero aliquot Principes fuere. Perducitur Mediolanum ad Philippum Alphonsus: suscipiturque non ut captivus & Genuensium hostis, sed ut Rex & amicus. Habitus autem honorificentissime per aliquot dies, multisque & magnis muneribus à Philippo donatus in regnum abiens Cajeta statim potitur. Tum vero Genuenses indignabundi quod Alphonsum hostem, quem tanto cum periculo captum, tam leviter dimisisset, Thoma Fregoso autore à Philippo descivere eundemque Thomam Ducem crearunt. Tum vero Picenninus in Genuenses missus cum civium pertinaciam cognovisset, capta Sarzana in Pisanos movens, simulata in regnum profectioe juvandi Alphonsi gratia, multa ex Pisanis castella diripuit. Hominis tamen impetus retardarunt Florentini, accersito Eugenii nutu Francisco Sfortia: qui jam Picenum occupaverat, quærebatque adjuvantibus Florentinis & Venetis, ut Marchiæ Dominus decerneretur. Facturum se id recusabat Eugenius, quod diceret Pontificis esse redimere, etiam bello si oporteret ecclesiasticas res, non alienare. Dilata tum res in aliud tempus est: atque hac spe ductus Franciscus & Picenninum ab obsidione Bargæ repulit, capto Lodovico Gonzaga, qui cum Picennino militabat: & Lucam Florentinorum

nomine acri obsidione cinxit. Sed Picenninus Lucensibus auxilio futurus à transitu Apennini prohibitus, liberaturum se alia ratione Lucenses prædicans, per Bononiensem agrum sine ullo maleficio iter faciens, ubi Oriolum Florentinorum oppidum expugnasset, Lucensium memor cum exercitu victore eò profectus superatis Florentinis absente Francisco Sfortia Lucam obsidione liberat. Tum vero Pontifex ancipite cura distractus, & quod bellis undique premeretur, & quod Basiliense concilium jam antè inchoatum Martini decreto augeri indies cerneret, concurrentibus eo Hispaniæ, Galliæ, Germaniæ, Pannoniæque Principibus: qui communem reip. Christianæ causam in arbitrio concilii reponebant: ad tollendum concilium versus, illud primo quidem ex Basilea Bononiam transtulit Cardinalium omnium, qui secum aderant consensu. Sed Imperator aliique Principes & Prælati, qui tum Basileæ erant non modo Pontifici non obtemperarunt, verum etiam eum bis terque monuerunt, ut Basileam idoneam à Martino celebrandi concilii locum delectum unà cum Cardinalibus proficisceretur, aliter se in eum acturos ut in prævaricatorem & contumacem. Motus istorum verbis Eugenius, Basiliense concilium literis etiam Apostolicis confirmavit, facta unicuique eundi ad concilium potestate. Adeo enim bellis undequaque vexabatur, ut vix ei respirandi facultas daretur. Verum recuperata urbe Roma (ut diximus) eò statim Iohannes Vitelleschus ab Eugenio mittitur, homo quidem ad res agendas aptissimus, sed natura sævissimus & inmit-

tis: qui in Columnenses & Sabellos totamque Gibellinam factionem ducens & castellum Gandulphum ad lacum Albanum positum, & Sabelum & Borgetum in Latio de Sabellis diripuit & evertit. Albam civitatem Lanuvinam, Præneste, & Zagarolum cepit, incolis omnibus qui superstites fuere Romam migrare iussis. In Hernicos deinde conversus, quam nunc Campaniam vocant, omnes in ditionem Ecclesiæ redegit. Captum Antonium Pontaderam hostem Ecclesiæ apud Frusinonē ad olivam turpi laqueo suspendit. Reversus deinde Romam trepidantibus omnibus, & domos quorundam conjuratorum, qui portam Neviam quam majorem vocant, concitato in urbe tumultu ceperant, diruit: eosque hostes Ecclesiæ dijudicat. Ex his autem captum Pulcellum, & forcipibus ignitis in curru excruciatum in Campofiore suspendit. Verum conquerente populo Romano, quod divitum quorundam avaritia, caritate annonæ laboraretur, tantum repente tritici suo jussu in forum delatum est, ut à magna caritate ad summam copiam breviter sit ventum, adeo omnes ejus imperia observabant. Pacatis hoc modo rebus, in regnum Neapolitanum conversus, quod paulo antè Alphonsus occupaverat, quodque ipse dicebat ad Ecclesiam & Pontificem pertinere, Principem Tarentinum cum duobus millibus equitum cepit, Comitum Nolani ditionem occupavit. Paulum etiam abfuit quin Alphonsum caperet fraude potius (ut ajunt) quam vi, cum induciæ inter eos essent, & pax prope certa. Acceptis quæ ad Ecclesiam pertinebant oppidis, Prin-

cipem dimisit. Rediens ad urbem Præneste ad
 rebellionem spectans, Laurentio Columna in-
 stante funditus evertit, Prænestinis populariter
 migrare iussis, anno Domini millesimoquadrin-
 gesimotrigesimoquinto. Quo quidem anno
 Eugenius Florentia abiens consecrata prius vel
 dedicata Florentinorum Cathedrali Ecclesia, Bo-
 noniam profectus, & arcem ædificat ad eam por-
 tam, qua Ferrariam itur, & ædes in foro positas,
 ubi Legatus nunc residet, muro præalto & lato
 à tergo potissimum & turribus firmat. Anno ve-
 ro sequenti publico consistorio Basiliense conci-
 lium, quod ante approbaverat Ferrariam transfert,
 quod diceret Græcos cum Ecclesia Roma-
 na in fide conventuros eundem locum sibi dele-
 gisse. Instabant tum concilii Basiliensis Præsides,
 & precibus ac pollicitationibus Græcos adhorta-
 bantur, ut omisso Eugenio ad se proficiscerentur.
 Neque hoc contenti, abrogaturos se Eugenium
 prædicabant, nisi ipse quoque eò proficisceretur.
 Substitit aliquandiu Engenius animi dubius, quid
 potissimum decerneret, misso tamen eò Legato
 Iohanne Francisco Capitelista Iureconsulto, Pata-
 vinoque equite, qui ejus causam tueretur. Verum
 mortuo Sigismundo Imperatore, à quo Basiliense
 concilium incrementū habuerat, creatoque ab Ele-
 ctoribus Imperi Alberto Austriæ Duce, concilium
 Ferrariense Eugenii nomine Cardinalis sanctæ cru-
 cis inchoavit. Eò proficiscitur & Eugenius, quod
 adventare Imperatorē Constantinopolitanum Io-
 hannē Paleologum intellexerat cū plerisque trire-
 mibus, tū suis, tum Venetorum Eugenii gratia ob-
 viā missis, ne qua vis Imperatori fieret: quod intel-
 lexe-

lexerat concilii nomine triremes Gallicas in Ionium missas, quæ aut Imperatorem ad se adducerent: aut si id fieri non posset, saltem hominem remorentur, quo minus Ferrariam proficisceretur. Harum vero triremium Præfectum ita largitionibus corrupit Eugenius, ut relicto concilio partes suas deinceps secutus sit. Imperator autem Ferrariam ingrediens, non aliter susceptus ab Eugenio est, ac Romani Imperatores suscipi consuevere. Vitelleschus vero sedata Ecclesiæ ditione, sumptoque supplicio de Presbyteris quibusdam, qui lapides pretiosos è capitibus Petri & Pauli Apostolorum furtim subtraxerant in Basilica Lateranensi, in qua quidem sacerdotes erant, interfectoque cum sociis Iacobo Galezio, qui res novas moliebantur, Ferrariam proficiscitur, ac publico consistorio cum magna laude in numerum Cardinalium recipitur. Cardinalis namque sex menses antea Bononiæ creatus fuerat, qui postea majore cum autoritate rediens, & præfectum vicari Vetrallæ & Dominum Fulginiatem tyrannide pulsum in arce Suriana capitali supplicio affecit. Eugenius autem duas Ecclesias jampridem dissidentes in unum corpus redigere cupiens M. cccc. xxxvi. i. habita ingenti supplicatione, celebrataque Spiritus sancti missa, concilium una cum Imperatore Græcorum & Patriarcha Constantinopolitano ingressus, sedente Imperatore condigna sede, aliisque Græcis è regione Pontificis. Primo quæsitum est, veillent ne tantum Latini quam Græci ex duabus Ecclesiis jampridem dissidentibus unam fieri? Ad quam vocem omnes subclamarunt placere & velle, modo rationibus

bus illa prius confutarentur, quæ tantæ discordiæ causa fuerant. Disputabatur quotidie ea de re ab his qui tum à Græcis, tum à Latinis delecti ad tantam rem fuerant. Verum cum pestis Ferrariæ inolevisset, eodemque in loco non sine magna incommoditate staretur, Florentiam transferre concilium placuit. Eò itaque ubi ventum est, statim Picenninus Forumlivium, Imolam, Ravennam, Bononiam occupat, mandato Philippi cogitata Eugenii, qui Venetis & Florentinis hostibus favebat, disturbare conatus. Præterea vero in Parmensem agrum reversus comparato ingenti equitatu, Padum ratibus traiciens, & Casalæ majus, & Platinam meum natale solum, & quicquid Veneti in Cremonensi agro tenebant, brevi recepit. Pulso deinde ad Calvatonum Gattamelata Veneti exercitus Duce, ascitoque in societatem belli Principe Mantuano, Brixiam aliquot mensibus oppugnat, eam & civibus & Francisco Barbaro viro doctissimo, atque urbis Prætore acriter defendentibus. Qua quidem omissa cum magno suorum incommodo, iniquo hyemis tempore ad occupanda castra circumquaque posita conversus, ne comعات submitti in urbem possent, Veronam usque & Vincentiam longe ac late omnia populatus, Venetis nil reliqui fecit. Occupato & magna ex parte Mincio, Athesi, Benaco, Sebunioque lacu, ne subvehi quicquam navibus posset penuria laborantibus. Ex Athesi tamen remulco naves quædam attractæ usque ad lacum, quem sancti Andree accolæ vocant, sensim in Benacum à Peneda ad Torbolim demissæ & resectæ: quia attractu & illusione quassatæ erant, rem Venetam meliorem.

rem aliquantulum fecere. Verum cum nihilominus Nicolaus Picenninus Veronenses & Vincentinos urgeret, Veneti de se actum putantes, nisi unum aliquem egregium bello Ducem mercede conducerent, Iacobum Donatum ad Florentinos socios mittunt oratum, ut si reipublicæ Venetæ, si salutis & libertatis Italiæ consultum velint, Franciscum Sfortiam propere cū omnibus copiis in Venetiam mittant, Philippi ac Mantuani armis pene oppressam. Tum vero Florentini suo ac sociorum periculo moti, Franciscum adhortantur, ut arma pro Venetis sumat, publica fide polliciti se ei quæ de Romana Ecclesia tenebat oppida (id enim maxime petebat) constanter defensuros. Extorsere præterea ab Eugenio literas apostolicas, quibus declarabat Franciscum agri Piceni Marchionem & dominum. His tamen verbis accipiat, quod Petrus & Paulus ei male vertant. Franciscus autem cum suo equitatu secus Adriæ littus in agrum Ferrariensem descendens trajecto ratibus Pado, auctoque in Patavinis exercitu (Nam ad duodecim equitum, peditum quinque millia habuisse sub signis dicitur) hosti primo ad Suave in agro Veronensi fit obviam: ubi aliquandiu & acriter pugnatum est, neutrò inclinante victoria. Cedente deinde Picennino ob ægritudinem & paucitatem copiarum, cum Franciscus omnia de Vincentinis & Veronensibus castella recepisset, Brixiam obsidione liberaturus interclusos alios aditus cernens, Athesim traiecit; ac in Tridentinum agrum movens, ad Archum oppidum oppugnaturus pervenit: Nam comes Archi Philippi partes sequebatur. Venit & eò Picenninus Comitē loci defensurus:

furus : Verum dum cupidius (ut ejus mos erat) quam cautius pugnat , à reliquo exercitu seclusus , magno accepto incommodo , fuga salutem in subjectas valles petens , ab hoste captus fuisset , nisi Carolus Gonzaga Iohannis Francisci filius sese hostibus obiiciens , hominem è tanto periculo liberasset : qui quidem abundante postea multitudine captus ilico est , & Veronam in carcerem ductus . Sunt qui scribant Picenninum debilitatum altero latere propter accepta in præliis vulnera , eum equo ad suos redire non posset , à Todeschino ingentis magnitudinis ac roboris famulo humeris tanquam cadaver sacco involutum , ad suos etiam per castra hostium delatum . Dum hæc in Venetia agerentur , Philippus ægre ferens Florentinos adjuvante Eugenio , atque adhortante Franciscum Sfortiam Venetis auxilio misisse , cum his agit qui in Basiliensi concilio erant , ut Eugenium citarent : fecere illi id quidem bis terve . Verum cum id ex sententia ei non cederet , eò dementiæ eos perpulit , ut abrogato Eugenio Amedeum Sabaudia Ducem socerum suum , qui Eremitanam vitam ad Ripaliam cum quibusdam Nobilibus ducebat , Pontificem crearent , Felicemque appellarent . Hinc magnæ seditiones in Ecclesia Dei exortæ sunt : cum Christiana respublica trifariam divisa , aut Felicem aut Eugenium sequeretur , essentque qui neutrales vocarentur , quod neutri obtemperarent . Eugenius tamen haud animo concidit : nam habito sæpius conventu , discussaque Græcorum & Latinorum contentione , tandem eò ventum est , ut Græci rationibus victi faterentur , & Spiritum Sanctum

à Patre Filioque procedere , homusionque esse non à Patre tantum , ut ipsi credebant provenire, utq; in azymo sine fermento triticeo pane corpus Christi consecraretur , ac purgatorii locum esse crederent. Postremo vero ut faterentur Romanum Pontificem verum Christi vicarium : Petrique legitimum successorem , primum in orbe locum tenere : cui & orientalis & occidentalis Ecclesia merito pareret. Ab euntibus autem Græcis re hoc modo composita , Armenii etiam cum fide nostra convenere , sublatis crebris disputationibus eorum erroribus , promulgatisque Eugenii literis super ea re, quæ rationem concordix ostenderent, cum inscriptione , Datum in sacrosancta œconomica sessione concilii Florentini , quod in Cathedrali Ecclesia habitum est , anno Domini. M C C C C X X X I X. vigesima secunda Novembris die. Præterea vero ut partes suas augendo Basiliense concilium infirmaret , eodem tempore Consistorio publico decem & octo Cardinales creavit: quorum de numero fuere duo Græci, Rutenus & Nicenus , ut eorum autoritate Græcorum natio in fide contineretur : quæ haud ita multo post in antiquos mores recidit. Habere tamen se alios dixit : quorum nomina deinceps nunciaturus esset. Hi autem fuere Petrus Barbo ex sorore nepos , & Alovisius Patavinus , quem deinceps Patriarcham Aquileiensem & Camerarium fecit, translato ad vicecancellariatum Francisco Condelmerio. Interea vero dum illa , quæ scripsimus ad ripam Tridenti agerentur , existimarentque homines Picenninum & Mantuanum Principem accepto tanto incommodo cessuros, inde

inde celeriter abeuntes Veronam urbem capiunt. Per Citadellam ingressi, admotis ad muros scallis, nemine vigilum sentiente, stridente maxime ea nocte aquilone vento, ad quem vitandum ob immensum frigus relictis magna ex parte stationibus, custodes sese intra tabernacula receperant. Franciscus autem Sfortia captam ab hostibus Veronam intelligens, eò propere omnes copias movens recuperandæ urbis spem mente concepit, ubi vidit & castrum vetus & arcem sancti Felicis in monte sitam adhuc in potestate Venetorum esse: qua quidem structis aciebus, urbem ingressus hostes magno clamore invadit. Fuerunt obviam Philippi Duces cum paucis equitibus: nondum enim omnes ejus copiæ supervenerant. Pugnatur acriter in ea parte urbis, quam insulam vocant. Tandem vero cum pauci à pluribus pellerentur, in pontem (quem accolæ novum appellant) Picennini ac Mantuani Principis milites sese recipientes, vim hostium aliquamdiu sustinent. Ibi dum ab equitibus (ut fit) manus conferuntur: dumque plures parvo in loco conglobati resistunt, pons ligneus quo lapideus conjungi ac disjungi pro arbitrio solet, nimio pondere pressus concidit. Submersi ferme omnes qui è ponte in flumen ceciderant, fessi diutina pugna & pondere armorum pressi. Accurrens deinde ad pontem navium Franciscus, traductis copiis Picenninum & Mantuanum fidem civium suspectam habentes, penitus urbe quadriduo post captam eandem, expulit. Tum vero Philippus animo concipiens distrahi Franciscum à Venetis posse, si Florentinos bello vexaret: qui paribus auspiciis atque impensa Fran-

Franciscum mercede conduxerant, Picenninum media hyeme in Hetruriam, cum sex millibus equitum mittit. Tum Florentini accersito Petro jam Paulo egregio copiarum Duce, rogatoque Eugenio, ut milites ex fœdere ad defendendam Hetruriam acciret, ire obviam Picennino instituerant. Verum cognita Iohannis Vitelleschi cum Philippo conjuratione, qui tum exercitui Ecclesiastico Legatus præerat, cum non amicus ut præ se ferebat, sed hostis in Hetruriam cum sex millibus equitum venturus esset, junctisque cum Picennino copiis Florentinos inimico & hostili animo persecuturus, dant operam qui tum Florentiæ in Magistratu erant, sive veris sive fictis Eugenio literis, ut dum copias per pontem Hadriani traicit, ab Antonio Ridio arcis Præfecto interficeretur: quod etiam factum est. neque enim juvari à suis potuit, qui jam pontem trajecerant: ipse namq; extremum agmen subsequebatur. Comes averfus, qui sub Patriarcha militabat, amisso Duce ejus impedimenta Roncilionem secum detulit. Liberati autem tanto timore Florentini, cum Eugenio callide agunt, ut Lodovicus Patavinus in demortui Vitelleschi locum suffectus copiis Ecclesiæ in unum coactis reipublicæ Florentinæ iret auxilio. Alovissii enim vafri & astuti opera sublatum è medio Vitelleschum crediderim. Picenninus autem in Mugellanam vallem descendens, longe ac late Fefulas usque cædibus & rapinis omnia complebat. in Cassentinum deinde conversus Comite Popii adjuvante, multa oppida ad defectionem compulit. Inde vero Perusium proficiscens, urbem pacato agmine ingressus, Legatuna

gatum qui tum ibi cum imperio erat ad Póntificem Eugenium cum mandatis quibusdam mittit. Interim vero capto ærarii Magistro, quem vulgo Thesaurarium vocant, totum civitatis statum repente mutavit. Delegit enim cives decem, qui vitæ ac necis in reliquos omnis potestatem haberent. Veriti autem Perusini ne tyrannidem occuparet, cum homine pepigere, ut acceptis quinquaginta millibus nummum aureorum ab urbe discederet: qui accepta pecunia Cortonam movens urbem, ut ipse arbitrabatur proditione occupaturus, patefacta conjuratione, ac proditoribus partim interfectis, partim ab urbe pulsis, Tifernum (quod civitatem castelli vocant) adiit. Movent & Florentini Anglare suæ ditionis oppidum suis auxilio futuri, si quid per vim moliri Picenninus conaretur. Agebantur hæc in Hetruria cum Franciscus Sfortia superata ad Benacum Philippi classe, cui Italianus Furlanus præerat, non solum Brixiam ac Bergomum obsidione liberat, verum ea æstate superatis ad Sõncinum Philippi Ducibus: captisq; ejusdem mille & quingentis equitibus: & Brixiana castella, & partem Cremonensis Mantuanique agri ac totam German Abduæ in Venetorum potestatem brevi redigit. Amisit tunc Mantuanus Princeps, Afolam, Lonatum, Pischeriam, tria oppida satis magna ac munita, nemine defendente: nam absente Picennino congregi cum hoste aperto Marte nusquam ausus est. Tum vero Picenninus commutatam in Venetia fortunam intelligens, ob eamque rem frequentibus nunciis & literis accitus, tum à Philippo, tum à Mantuano Principe:

fati-

fatigatusque militum precibus, qui magna ex parte Cisalpini erant, motis à Tiferno castris ad Burgum suæ ditionis oppidum, quod è regione Anglarii positum est pervenit: ea mente ut vel vi vel astu cum Florentinorum Pontificisque exercitu decerneret: qui (ut diximus) ad Anglare confederant. Ad tertium itaque calendas Iulias, dies is Petri ac Pauli celebris erat, Picenninus structis aciebus emensus planitiem quatuor millium passuum prælium iniquo loco commisit, ratus occasionem bene gerendæ rei sibi oblatam esse, quod gregarios hostium pabulatum profectos intellexerat. Subeundum erat ei in adversum clivum, quem facile è superiore loco hostes propellebant. Dimicatum est tamen ad quinque horas constanter: tandem vero Picenninus à multitudine hostium & stultitia Francisci filii, qui è statione discesserat superatus, Burgum repetit, magno accepto incommodo amissisque signis militaribus. Sequenti autem die relicto Burgo in potestate oppidanorum, cum his tantum qui ex prælio supererant iter per Flamminiam faciens, ad Philippum rediit. Oppidani Burgenses veritine in eos asperius animadverteretur, quod à Pontifice descivissent impetrata per oratores venia, & corporum ac rerum omnium incolumitate sese Legato dedidere. Gratissima ea victoria tum Eugenio, tum Florentinis fuit. Ferunt Alovisium Patavinum ob eam victoriam in numerum Cardinalium tum relatum fuisse. Eadem quoque æstate Florentini comitem Poppii, qui cum Picennino senserat, Hetruria pellunt. Philippus autem tot cladibus circumventus,

ad

ad externa auxilia respiciens, Alphonsum Neapolitano regno tum potitum rogat, ut quæ Sfortiani in regno oppida tenerent, bello vexaret, quo Franciscus Sfortia à Venetis distraheretur. Hac itaque in re Philippo morem gerens Alphonsus, Franciscum tamen à bello inito revocare nunquam potuit. Is enim ubi primum pabuli copia esse cœpit, cum equitum quindecim millibus, peditem sex, Pischeria Brixiam movens, apud Cignanum vicum Picennino fit obviam, hoc animo ut hosti pugnandi copiam faceret. Non detrectavit certamen Picenninus, & si numero copiarum inferior erat, suorum virtute fretus. Pugnatum est aliquandiu, atque acriter, incerta tamen victoria utrinque discessum est. Tum vero Franciscus satis sibi factum ad belli famam existimans, quod ultro hostem ad certamen provocasset, exercitum circuiferens, quædam oppida per hyemem à Picennino capta in potestatem Venetorum redigit. Martinengum deinde profectus quod Picenninus firmo præsidio munierat, oppidum obsidione cingit & oppugnat. Verum Picenninus aucto exercitu adventu Francisci filii & Principis Mantuani eò proficiscens, mille passibus longe ab hoste castra locans, eum frequentibus præliis ad universæ rei dimicationem provocat: qui remisso priore manū cum hoste conserendi ardore ad expugnandum oppidum totus ferebatur. At vero cum Picenninus castra sua hostium castris magis indies conferens, eo discriminis Franciscum redegisset, ut neque ejus gregarius miles ire pabulatum sine periculo, neque commeatus submittituto, neque inde exercitus abduci sine magno

discrimine posset, præter omnium spem pax subito enunciata est. jam antea occulte agitata inter Philippum & Franciscum Eusebiolo quodam cognomento Chaim, ultro citroque commeante ignaro Picennino: qui tanta re percepta Deos hominesque accusabat: præcipue vero Philippi instantiam, qui victor pro victo pacem peteret. Digredientibus autem inde exercitibus ad Capriam pax hoc modo composita est. MCCCXLII. ut Franciscus Blanca Philippi Ducis filia in uxorem ducta, Pontremolum & Cremonam in dotem cum agro Cremonensi acciperet, præter Picigitonum, & ea castella quæ Mantuanus & Pallavicinus de Cremonensibus possideret: utque illa præterea quæ Philippus & qui cum Philippo sentiebant bello cepissent: quæque item Veneti eorumque socii præter Asolam, Lonatum, Pischeriam, quæ Mantuani Principis ante id bellum fuerant redderentur: utque qui huic sententiæ stare nolisset, communis omnium hostis haberetur. Hanc vero pacis conditionem ægre admodum Eugenius ferens, quod Franciscus cæteris sociis se posthabito de amissis restituendis cavisset, existimationemque suam non reddita Bononia, quam Picenninus occupaverat contempisset, abire Florentia Romam instituit: eoque in loco utpote liberiore de recuperanda Ecclesiæ ditione cogitare. Verum ut omnia pacata inveniret, Alovisium Patavinum sancti Laurentii in Damaso Presbyterum Cardinalem præmisit, qui & Canonicos regulares pulsos Secularibus, in Ecclesiam Lateranensem remisit. Pulsi enim à Presbyteris secularibus fuerant, dum contenditur utri

Christi corpus ferrent in celebritate ejusdem, dum letaniæ fiunt ac supplicationes. Et de Gino Albanefio viro in re militari præstanti sumptum supplicium, quia per eum non stetisset, quo minus pax inter Alphonsum & Eugeniuni inita turbaretur. Afficitur & capitali pœna Palus Lamolara, vir præstantis animi invictique roboris: cujus virtus homini magis astuto quàm forti suspecta erat. Rebus autem hoc modo compositis, Eugenius Florentinis quovis modo frustra eum retinere annixis, Romam veniens, anno. MCCCXLIII. XXVIII. Septembris, effusa obviam urbana multitudo nullo non genere honoris adhibito, ad portam Flamminiam noctu divertit. Sequenti vero die ad sanctum Petrum iturus, paratis de more supplicationibus, pontificio habitu per urbem incedens, tumultuantem populum intelligit ob duplicatum tributum, vectigalque novum vino impositum. Hanc ob rem facto silentio, audientibus omnibus exactiorem illam ut minus liberalem sustulit. quo facto statim succlamatum ab omnibus est: vivat Eugenius, cum antea clamassent, moriantur nova vectigalia, eorumque inventores. Post dies vero decem & novem ad Loteranum proficiscens, concilium generale eo loci se habiturum omnibus denunciatur, missis ad Principes literis & nunciis, quibus ea de re certiores fierent. Hac enim ratione infirmari, ac tolli omnino concilium Basiliense volebat. Rebus autem hoc modo Romæ compositis, injuriarum memor Picenninum belli ducem in Picentes, quos Franciscus bello subegerat accivit, qui Bononia abiens dum Perusium proficiscitur Tifernates Florenti-

rentini populi socios ad defectionem compulsi: Eugenio rem gratam facturus Florentinis infenso, quod Franciscum pecunia ad oppugnandum retinendumque Picenum semper iuvissent. Alphonsus item qui superiore anno Neapolim jamdiu obsessam per cloacam ingressus, pulso inde Renato ceperat, Picennini virtute ac fama permotus hominē non ducem solum, quem exercitui suo præficeret deligit, verumetiam honoris gratia eum in adoptionem familiæ Aragonensis recipit: qui statim acceptis ab Eugenio & Alphonso in sumptus belli pecuniis, Picentes ingressus, multa oppida frustra renitente Francisco Sfortia, qui relicta Cremona cum firmo præsidio eò profectus fuerat, in deditio- nem Ecclesiæ redigit. Eodem fere tempore mortuo Iohanne Francisco Gonzaga, Veneti & Florentini de futuro solliciti, Lodovicum Gonzagam Iohannis Francisci hæredem & filium, quem Philippo si oporteret objiciant, mercede conducunt. Quiescentibus autem in Cisalpina rebus, Hannibal Bentivolus in arce Pelegrini oppidi, iubente Picennino ob suspicionem conjurationis aliquandiu asservatus, deceptis custodibus Bononiam rediens, convocato ad libertatē populo, Franciscum Picenninum urbis Præfectum, cum præsidio comprehendit: quo facto exules omnes, tum adversæ factionis, maxime vero Baptistam Cannedolum in patriam revocat. Missi deinde sunt à Bononiensibus ad Venetos & Florentinos Legati societatē & amicitiam petentes. Qua quidē impetrata, domū redeuntes, arcē quæ adhuc in potestate hostiū erat, cū sociorū copiis ad id missis capiunt: ac captā statim diripiunt, Alovisiumque Vermem

ex agro Bononiensi fugant. Tum vero Philippum ægre ferens, Bononienses cum Venetis ac Florentinīs sentire, amicos quosdam Baptistæ subornat, auxilium eis pollicitus, ut Hannibalem medio tollant: quo Principes ipsi cum sua factione in civitate remaneant. Tum Betotius Cannedolus fraudi ac sceleri intentus, Bononiensem quendam subornat: cui tum casu filius natus erat, ut Hannibalem in baptismo pueri compatrem sibi deligat: quo exorato dat operam, ut sequenti die infans ad Sacerdotem deferatur. Baptizato puero, Hannibalem pater ad ædem sancti Iohannis baptistæ, cuius tum solenne erat, invitat. Obtemperat etiam ea in re proditori Hannibal, nullam fraudem subesse ratus: qui dum in via esset à conjuratis circumventus occiditur, resistentibus aliquandiu duobus famulis charitate Domini vinpropulsare conantibus. At Bononiensis populi indignitate rei motus, sumptis prope armi Cannedolæ factionis Principes obruncat: maxime vero Baptistam, cuius cadaver & per urbem tractum, & cum magna ignominia sepultum est. Accidit & tum Romæ scelus ingens: à suo enim cubiculario Angelottus sancti Marci Presbyter Cardinalis, & vita, & fortunis, quas tanta cupiditate aggregaverat, privatur. Captus sceleratus ille ac variis cruciatibus necatus, quadrifariam dividitur: ad quatuorque urbis portas suspenditur. Veneti autem & Florentini veriti, ne Bononia utrique civitati in rebus bellicis peropportuna, in manus Philippi veniret, eò statim cohortes aliquot mittunt, quæ socios Bononienses iuvarent. Non fefellerat hæc opinio Venetos

eo enim Philippus rogantibus exulibus, mittere Picenninum cum exercitu instituerat, ni hominem mors præripuisset. Mortuum ferunt dolore animi, cum intellexisset Franciscum filium, quem in Piceno cum exercitu reliquerat Cardinali Firmano Legato, à Francisco Sfortia superatum. Sequenti tamen anno Philippus haud animo concidens, Eugenium ad repetendam bello Bononiam adhortatur militem ac impensæ partem pollicitus. Quare permotus Pontifex, inito etiam cum Alphonso foedere, Sigismundum Matatestam cum magno equitatu in Picentes contra Franciscum mittit: quo facilius distractis Florentinorum copiis, Bononia premi ad deditio- nem posset. Præmiserat jam Philippus & Guilielmum Monferratam: & Carolum Gonzagam cum magnis copiis, qui agrum Bononien- sem hostiliter ingressi, incursionibus longe ac late omnia vexabant. Moti vero sociorum peri- culo Florentini, Astorgium Faventinum cum equitibus mille & quingentis, cumque peditibus ducentis mittunt, qui Bononiensibus auxilio sit, donec aliud à Venetis & Florentinis decerneretur. Agebantur hæc in Flamminia, cum Phi- lippus præter opinionem omnium Franciscum Picenninum ex Picenis accitum, cum magno ex- exercitu calendas Maij in Cremonenses nil tale metuentes mittit: qui captis passim rusticis, tan- tum terroris urbem die noctuque oppugnando ci- vibus iniecit, ut paulum à capienda urbe abfuerit. Moti tum Veneti ac Florentini Francisci ac com- muni periculo, Cremonam & Bononiam eodem tempore tueri instituunt. Mittunt itaque Tibertum

Brandolinum Ducem impigerrimum, qui cum populo Bononiensi, cumque his quos Florentini auxilio miserant, in hostes tendens simulate & odio inter se certantes (ad sanctum Iohannem oppidum hi confederant) pertracto in partes Bononiensium pollicitationibus & præmijs Guiljelmo Monferrato, ac Carolo haud magno negotio fuso & fugato, oppida omnia ex hostibus brevi recepit. Pacata autem hoc modo Bononia, auxiliares copiarum Venetorum ac Florentinorum mandato bifariam divisæ: pars Francisco Sfortiæ, qui usque ad Urbini mœnia ab Eugenio & Alphonso vi pulsus fuerat: pars Cremonensibus graviter à Francisco Picernino pressis auxilio missa. Veneti decernere aperto Marte cum Philippo instituentes, Legatos qui ei bellum indicant, mittunt, ni oppugnare Cremonam destiterit. Oratoribus per internuncios responsum (neque enim alloqui hominem fas erat) eos alibi quam Mediolani tutiores fore. Quo responso commoti Veneti, Michelleto Cotignolæ copiarum suarum Duci imperant (qui tum Brixiaë erat) ut in agrum Cremonensem, quem Philippus magna ex parte occupaverat, confestim moveat: & cum hoste ubicunque eum nactus fuerit, decernat. Is autem mandata diligenter facturus, trajecto Olio, ad Cassale majus celeriter proficiscitur: hostemque haud longe in insula Padi munitissimo loco confidentem, vado trahens castris exiit, ac magnam vim equitum cepit. Recuperatis deinde oppidis omnibus, liberataque obsidione Cremona, aucto etiam Lodovici Gonzagæ copiis exercitu (quam Platinam & castella quaedam agri Cremonensis in deditioem Venetorum

torum redegerat) in Gerram Abduæ moventes, nil præter Cremam citra Abduam Philippo reliquere. Flumen deinde trajicientes Mediolanum usque perveniunt, incendiis & rapinis omnia passim complentes. Direpto autem Briantia monte, Brevioque capto, qua ponte Abdua jungitur, Lecum Larii caput oppugnare adorti, acriter qui in præsidio erant, locum defendentibus: cum integri fessis ac faucis navibus submitti possent, multis in ea oppugnatione desideratis, equisque ad extremam maciem inopia pabuli redactis, tandem re infecta abiere, de Francisco Sfortia solliciti, quem in partes Philippi descendere clàm intellexerant. Interim vero Alovisius Patavinus Pontificis Legatus, qui his præerat copiis, quæ in Picentibus contra Franciscum Sfortiam dimicabant, cognita Italiani ac Jacobi Gajuani, qui partim Philippi, partim Eugenii stipendiis militabant, ad Franciscum transitione, eos antequam id fieret, ad Rocham contrariam comprehendi jubet, & captos supplicio capitali affici. Uterque enim mille & quingentis equitibus præerat. Hac autem re permotus Franciscus Sfortia, cum amplius sustinere hostes non posset: quippe à multis simul oppugnatus, & à nemine adjutus, adhortante ad eam rem Eugenio & Alphonso, qui rem Venetam augeri indignabantur, omisso Piceno Philippi militiam secutus, ejus copiis præficitur. Interea vero Eugenius, ne rem bellicam solum curare videretur, Nicolaum Tollentinatem ordicis sancti Augustini, miraculis clarum in Sanctos referens, à sancto Petro cum omni Clero supplicando, ad sanctum Augustinū profectus, solennia

ipse celebrat astante populo Romano, Cardinaliumque omnium cœtu. Præterea vero pulsus omnino è sancto Iohanne Laterano Canonicis Secularibus, admissisque tantummodo Regularibus, & porticam illam extruxit, qua ab Ecclesia ad Sanctasancorum; & claustrum, ubi sacerdotes habitarent restituit. Auxit & picturam templi à Martino antea inchoatam. Præterea vero sancti Sylvestri mitram Romam Avenione delatam implemet è Vaticano ad Lateranum detulit, magna cum veneratione & letania sacerdotum omnium populique Romani. Verum cum Alphonfus Rex Tiburtum venisset de ratione belli gerendi cum Eugenio collocuturus, ejus ægritudinem intelligens, aliquantulū substitit. Eugenio autem in animū venerat Florentinos, qui hostem juverant bello persequi. Existimabat namque si suis, si Regis, si Philippi copiis eos adoriretur, eam urbem in quas vellet partes facile adductum iri: verum intervntu mortis disturbata sunt omnia. Moritur autem pontificatus sui anno decimosexto, septimo calendis Martij, anno MCCCCXLVI. vir certe in vita varius. Principio enim pontificatus sui malis conciliis ductus, divina humanaque omnia perturbavit. Nam populum Romanum ad arma excitavit: & concilio Basiliensi, unde infinita mala orta sunt autoritatem dedit, approbatis eorum per literas Apostolicas decretis. Verum postea ad seipsum rediens, omnia prudenter ac constantissime egit vir aspectu insignis & veneratione dignus, gravis in dicendo potius quàm eloquens, modicæ literaturæ, multæ cognitionis, historiæ præsertim. Liberalis in omnes, tum vel maxime in

Literatos quorum familiaritate delectatus est. Nam Leonardum Aretinum, Carolum, Poggi-um, Aurispam, Trapezuntium, Blondum, viros doctissimos secretis suis admisit. Ad iram non facile movebatur ob injurias illatas, & maledicentiam hominum, aut mimos & dicteria scribentium. Gymnasia autem omnia quam diligentissime fovit: maxime vero Romanum, ad quod omne genus literaturæ adhibuit. Religiosos mirum in modum dilexit: eosque opibus & immunitatibus auxit, bella autem ita amavit, quod mirum in Pontifice videri debet, ut ad ea quæ scripsimus ab eo in Italia gesta, & Delphinum Caroli Regis Franciæ filium, composita prius inter Regem & Ducem Burgundiæ pace, cum magno equitatu in Basilienses concitaverit: cujus impetu dissipatus ille conventus est, & Vladislaum Polonum Regem cum Iuliano Cæsarino Diacono Cardinali in Turcos miserit: quorum de numero ad triginta millia uno prælio cæsa inter Hadrinopolim & Danubium sunt, licet in tanta victoria Rex ipse cum Cardinali ab hostibus interfectus sit. Constans præterea in pactis servandis est habitus, nisi quid pollicitus fuisset, quod revocare quam perficere satius esset. Splendidus in victu familiæ, parcus in suo: & à vino ita alienus, ut abstemius merito vocaretur. Familiares habuit admodum paucos, sed viros doctos: & quorum opera in gravibus rebus uti posset: quosque tanquam suæ modestiæ testes in cubiculum cœnaturus admittebat, ac sciscitabatur quid in urbe fieret, quid de pontificatu suo sentirent homines, ut errata sua vel suorum, siquid perperam factum esset, emendaret. Exor-

nare autem Ecclesiam Dei ædificiis & sacellis est annexus, ut ex capella pontificia & æneis sancti Petri valvis apparet. Moritur autem (ut dixi) vir ingenio & rebus gestis insignis, ætatis suæ anno. LXIIII. sepeliturque in basilica S. Petri sepulchro marmoreo, his versib. notato:

*Eugenijs jacet hic quartus cor nobile, cuius
Testantur vitæ splendida facta suæ.
Istius ante sacros se præbuit alter ab ortu,
Alter ab occasu Cesar uterque pedes:
Alter ut accipiat fidei documenta Latine:
Alter ut aurato cingat honore caput.
Quo Duce & Armenii Grajorum exempla secuti,
Romanam agnoverunt Aethiopesque fidem:
Inde Syrii ac Arabes mundique è finibus Indi,
Magna, sed hæc animo cuncta minora suo.
Nam valida rursus Theucros jam classe petebat.
Dum petit, ast illum sustulit atra dies.
Qui semper vanos tumuli contempsit honores:
Atque hac impressa condite dixit humo.
Sed non quem rubro decoraverat ille galero,
Non hoc Franciscus stirps sua clara tulit:
Susceptique memor meriti, tam nobile, quod nunc
Cernis, tam præstans surgere jussit opus.
Vacat tum sedes diebus. XII.*

N I C O L A V S . V . P O N T I F . C C X V I I .

Nicolaus quintus Thomas Sarzanus antea vocatus, à Sarzana oppido Lucensis agri, Pontifex omnium consensu creatur pridie nonas Martias. M C C C C L X V I I . vir quidem modicis parentibus, utpote matre Andreola, patre Bartho-

Bartholomæo Physico natus : sed virtute, doctrina, comitate, gratia, liberalitate, magnificentia tanto pontificatu dignus, licet ipse adeo modestus erat, ut tanto magistratu se indignum arbitraretur : rogaveritque Cardinales omnes supplex etiam ut Ecclesiæ Dei maturius consulere. Verum Tarentino Cardinali eum adhortante ne cursum sancti Spiritus impediret, collum tanto oneri subiecit. Interrogatus (ut fit) Cardinalis Portugalensis è conclavi prodiens, quem Pontificem creassent, respondit non nos Nicolaum, sed Deus Pontificem designavit. Sunt autem qui scribant Thomam Pisis natum, Lucæ educatum, Bononiæ literas & bonas artes didicisse : maxime vero Philosophiam & Theologiam, adjutus beneficentia sanctissimi viri Nicolai Albergati Cardinalis sanctæ crucis, adolescentis ingenio delectati. Hanc ob rem in Pontificatu hominis de se benemeriti nomen sumpsit. Cum vero Magistri nomen in gymnasio consecutus esset, acerrimis disputationibus probatus, Cardinalem sanctæ crucis secutus, familiæ tanti viri œconomus factus, in numero scriptorum pœnitentiariæ primo refertur, deinceps subdiaconatum Pontificium adeptus, bene agendo vitamque sine invidia & æmulatione ducendo, majora mente concepit. Iam enim Eugenius cognita hominis doctrina & integritate, in illis potissimum disputationibus quæ cum Græcis Florentiæ & Ferrariæ sunt habitæ, eum Cardinalem destinaverat. Verum ut id honestius fieri posset, hominem cum Iohanne Carvagialla, qui postea sancti Angeli Cardinalis est habitus, in Germaniam mittit

ad tollendum Basiliense concilium neutralitatemque. Neutrales enim ideo Germani sunt dicti, quod neque Felicis, neque Eugenii dictis obtemperarent. Quas ob res Ecclesia Dei multas & maximas calamitates incurrebat, cum imminutione majestatis pontificiæ. Hac autem de re pluribus in conventibus apud Federicum Romanorum Regem est disceptatum Aenea Picolhomineo, qui deinceps Pontifex fuit: quique tum Regis Secretarius erat, ad tantam rem tamque necessariam longis orationibus omnes adhortante. Difficile quidem erat removere Germanos ab opinione sua, falsa præsertim. Difficile item videbatur persuadere Eugenii oratoribus ut postulatis Germanorum obtemperarent. Tandem vero delinita orationibus nimia oratorum severitate, & castigatis Germanorum postulatis, schisma & neutralitatem, rem quidem Romanæ sedi perniciosissimam, sustulerant, si stare promissis Germani voluissent. Redeuntes itaque ad Eugenium cum hac opinione Legati, subclamantibus omnibus, Cardinales decernuntur, eisque Eugenius ad portam Flamminiam galeros obviam mittit, ut urbem insigniores ingrederentur. Vno itaque eodemque anno Thomas Sarzanus & Episcopatum Bononiensem, & Cardinalis dignitatem, & Pontificatum adeptus est, cum maxima totius Cleri populique Romani lætitia: licet dum adhuc in conclavi Cardinales essent tumultuatum aliquantulum sit, Stephano Porcario equite Romano viro in dicendo acerrimo & eleganti, cives suos in Ecclesia Areceli congregatos ad capeffendam libertatem cohortante, quod diceret parvum quodque oppi-
dum

dum mortuo loci Domino de libertate, vel saltem de moderanda regentium cupiditate verba facere. Verum reclamante Archiepiscopo Beneventano tum quidem Vicecamerario, de re ipsa nil deliberatum est. Veriti etiam Romani sunt Alphonsum Regem qui Tibure substiterat, mortuo Eugenio dubius animi, retro ne cederet an Florentinos bello persequeretur, quemadmodum antea cum Eugenio & Philippo instituerat. Hominem autem ita nutantem, duo Senenses quibus civilibus discordiis alebantur, ad Hetruriæ imperium adicere animum perpulere: quod perfacile esset consecutus, si Senas profectus eam civitatem sponte sese dedituram in potestatem suam redegisset. Collaudavit Senenses Rex, eisque ad sollicitandos animos civium dimissis affuturum se in tempore pollicetur. At Nicolaus Pontifex pacis & quietis amator, celebrata de more coronatione sua, factisque ingenti apparatu, letaniis, quibus ipse pedes supplicabat, Cardinalem Morinensem Ferrariam mittit, componendæ pacis commune domicilium: quo Legati interventu & autoritate ad pacem magis impellerentur partium animi. Missi & eò propere Alphonsi, Philippi, Venetorum, Florentinorumque Legati, qui post longam disceptationem hanc Philippo optionem dedere, ut vel inducias in quinquennium à Venetis Florentinisque acciperet utraque parte possidente quæ tenebat: vel pacem permutata Crema, cum his oppidis quæ ultra Abduam vel in ripa Abduæ bello Veneti cepissent, Cassano tantum in arbitrio pontificis relicto, quod illi ex fœdere debebatur, cui primo illatæ essent injuriæ.

Hoc autem additum est, quo pax diuturnior haberetur. Missus autem ex Legatis Philippi unus, qui ei optionem faceret, ut utrum mallet, eligeret: hominem pridie ejus diei quo Mediolanum pervenerat, a p[ro]plexia mortuum intelligit, sexto Idus Augusti. M. C C C C. X L V I I. Tum Morinensis cognita Philippi morte, Legatos omnes ad se propere vocat, & nihilo segnius quam antea de pace agit. Interrogati Veneti, irent ne in eam sententiam, quam prius approbaverant, respondent Philippi morte ejus rei nil sibi integrum relinqui, ad senatum ea de re velle perscribere, tum demum facturos quod à civitate mandaretur. Hac itaque mora interposita, qui aderant Legati cognita Venetorum cupiditate, quod totius Italiæ dominatum appeterent, soluto conventu domos quique suas rediere, Legato Pontificis frustra eos ad concordiam revocante. Veneti autem qui ad Soresinam in agro Cremonensi stativa habebant, quod Cremonam tumultuantem adjuvantibus Guelphis in deditioem possu recipi sperabant: cognita Philippi morte Laudam propere movent, qua recepta Placentinos quoque eadem qua Laudenses conditione in fidem suscipiunt, missis eò ac propere quidem mille & quingentis equitibus, qui Placentinis auxilio essent, si qua vis ingrueret. At vero Franciscus Sfortia qui tum ex Piceno pulsus in Bononiensi agro confederat, revecturus exercitum diutino bello, armis, equis, viris exhaustum, occupari omnia à Venetis soceri morte intelligens, magnis itineribus Cremonam proficiscens, à Mediolanensibus statim summo omnium consensu exercitus ac copiarum Dux contra Vene-

tos deligitur: qui Pado amne ponte conjuncto castellisque ac machinis firmato, quo minus Veneti Placentiam classe contenderent, Abduam amnem ad Picigitonum trajiciens, non longe ab hostibus ad Camuragum confidentibus castra ponit. Vbi parva quædam certamina ad tentandam credo hostium patientiam sunt commissa. Tum vero Papienses sumptis ob adventum Francisci paululum animis, cum ab imperio Mediolanensium propter vetus inter eos odium abhorrent, cumque item extrema quæque pati malent quam Venetis obtemperare, qui eorum societatem aspernati essent, urbem Francisco dedunt, Præfecto arcis non abnuente, quo additamento Sfortias Insubriæ dominatum statim mente concepit. Agebatur hæc in Cisalpina Gallia, cum Alphonsus eodem tempore Nicolao Pontifice frustra reclamante cum exercitu in Senensium maritima descendens, eorum libertatem subvertisset, ni Florentinus populus cognita Regis calliditate Legatum Senas misisset, qui civitatem admoneret Alphonsum regnandi cupidum, Senenses bello non minus quam Florentinos petere. Tum vero Senenses cognito periculo, & si Regi commeatus non negabant, non tamen quempiam ex regiis militibus ingredi sua mœnia deinceps sunt passi. Rex itaque cognita Senensium diligentia, in Volaterranum & Pisanum agrum descendens, multa castella, partim deditione, partim vi cepit: maxime vero Castilionum Piscariæ, quæ oppida Florentini haud ita multo post receperunt, præter Castilionum, Sigismundo Malatesta Duce: quæ antea, Alphonsi stipendio conductum ab eo ad se

deficere pecuniis compulerant. Non desisteat interim Nicolaus Pontifex nunc Regem, nunc Venetos adhortari, ut pacem quam bellum mallent: Sed hi ferocia exultantes, bene monenti nequaquam obtemperabant. Hanc ob rem Franciscus comparato ingenti exercitu, in quo robur Italico-
rum militum inerat, Brachianis & Sfortianis militibus simul junctis, ad Placentiam firmo Venetorum præsidio munitam medio autumno castra locat, partemque murorum bombardis demolitus, crescente Pado adeo, ut Galeones (ita enim naves fluviales ad bellum aptas vocant) mœnibus appellerentur, terrestri ac navali oppugnatione urbem capit ac diripit. Magna hæc Francisci laus est habita, quod hyeme tanta imbrium inundatione, ut ægre in tabernaculis miles retentus sit, tantam urbem vi ceperit. Non destitit tamen Nicolaus Pontifex de pace tum quidem mentionem facere, instantibus etiam apud Venetos socios Florentinis, quod Regis potentiam viderentur, qui tum cum exercitu in Hetruria erat. Verum ea de re nil actum est, quod Laudam Veneti Mediolanensibus id maxime petentibus, reddere gravarentur. Nicolaus autem Pontifex omissa re totiens frustra tentata, ad rem Divinam animum applicans, ingentes supplicationes decernit ad placandam iram Dei, precandumque ut pacem Christiano populo præstaret, his letaniis Pontifex ipse cum omni Clero à sancto Petro usque ad sanctum Marcum profectus est, multam religionem & singularem pietatem præ se ferens. Verum neque ita quidem exigentibus id fortasse hominum meritis, Dei ira placata est. Nam sequen-

quenti biennio adeo ubique fere peste laboratum est, ut pauci de multis superfuerint. Quod quidem malum & frequens terræmotus, & eclipsis solis indicare videbatur. Minabantur hi quos Prædicatores vulgo appellant, futuram calamitatem: maxime vero Robertus ordinis sancti Francisci professor prædicator insignis, qui concionibus suis adeo populum Romanum movit, ut pueri passim fœminæque per urbem incederent misericordiam à Deo exposcentes. Et ne quid mali in Italia deesset, bella quæ ante inchoata diximus, adeo invalescebant, ut sedari nullo modo posse viderentur. Nam Franciscus Sfortia sequenti æstate expugnatis quibusdam Venetorum castellis, in eorum classem qua Cremonenses vexabant cum terrestri navalique exercitu profectus, eam cedere retro ad Casale majus coëgit: quo & hostem insecutus, cū ejus classem in navalia subductum bombardis disjecerit, ad tantam desperationem Præfectum Venetum redegit, ut incensa classe, quam tueri non poterat effusa fuga in oppidum sese receperit. Inde vero Franciscus abiens non amplius de Cremona sollicitus, sublata hostium classe, in Gerram Abduæ movens, ad Carravagium firmo hostium præsidio munitum castra locat. Movent & eò Veneti de existimatione sua actum putantes, si oppidum à Mediolanensibus occuparetur, qui positus è regione hostium circiter mille passus castris suis, tempori se affuturos si oppugnatione vexarentur ostendunt. Creba quotidie committebantur prælia, utpote ex tam propinquis castris. Verum cum ad summam dimicationem ventum est in via paludibus undique coartata, ad quam primæ Venetorum

torum acies retrusæ, neque cedere (ut in pugna facere plerunque necesse est) propter subsequentes, neque pugnare in tam angusto loco, propter instantes hostes poterant, oppressæ penitus & obtritæ cecidissent, nisi à novissimo agmine fugiendi initium ortum fuisset. Tum vero Franciscus cedentem hostem infecutus, & castris opulentissimis eum exiit, & equitum ac peditum circiter quinque millia capit. Postea vero Franciscus Brachianis eo invito ad expugnandam Laudam mandato Mediolanensium proficiscentibus, cum reliquo exercitu Brixiam movens, urbem obsidione cinxit. Hac vero calamitate permoti Veneti de se actum existimabant, nisi pacem cum Francisco componerent, orta jam inter Franciscum & Mediolanenses similitate, quæ his legibus composita est, ut sumptis in Mediolanenses armis quicquid ultra Abduam Padum ve Francisci, quicquid vero citra Abduam caperetur, Venetorum esset, collatis eidem à Florentinis ac Venetis singulis mensibus sedecim millibus nummum aureorum : immisissique aliquot turmis auxilio, donec Mediolano potiretur. Inito itaque hoc modo foedere, allectisque ad se quos potuit copiarum Ducibus pollicitationibus & præmiis, in Mediolanenses conversus, omnes fere eorum civitates in deditioem recepit. Quo quidem successu permoti Veneti, longe aliter evenire Francisco cernentes quam arbitrii fuerant, accepta ex foedere Crema, revocatisque militibus suis foedus cum Mediolanensibus ineunt, Francisci potentiam reformidantes si Mediolano potiretur. Franciscus autem simulata cum Venetis benevolentia, privataque

taque magis Cosmi Medices quam publica Florentini populi pecunia adjutus, post multas acceptas illatasque clades, post longam & gravem oppugnationem, utpote media hyeme, post defectionem & transitionem militum ad hostes. Adversante etiam Alphonso qui Mediolanum jure hæreditario deberi sibi dicebat, ob eamque rem Lodovicum Gonzagam mercede conduxerat, & in Bononienses miserat, quo suis tutius in Cisalpinam transire liceret, Mediolano tandem potitur, anno. M. cccc. xlix. Iuvabant quidem Mediolanenses Veneti, immisso cum exercitu suo Sigismundo Malatesta, qui se Picennino auspiciis Mediolanensium militanti conjungeret, sed pernegligenter: ut enecti fame civitatem Venetis potius quam Francisco committerent. Quare longe aliter evenire cernentes quam putarant, cum Alphonso agunt, qui Franciscū inimico & hostili animo persequeretur, inito prius fædere, ut homo dominandi cupidus priusquam invalesceret, Ducatu Mediolanensi pelleretur. Invitant & Florentinos ad eam rem. Verum cum hi nunquam se adversaturos Francisco dicerent, eorum mercatores ab urbibus suis Veneti pellunt: idemque ut Alphonso faceret tandem etiam impetrarunt. Nicolaus autem Pontifex totam Italiam ad arma concitari cernens, auctoritatem suam sæpius interposuit quo pax componeretur, ut sequenti anno libere omnibus ex tota Europa ad jubileum venire liceret. Instabat enim quinquagesimus annus, quo Iubileus de more indicabatur. Cardinales præterea sex creavit; quorum de numero fuere Latinus, Ursinus, & frater ipsius Pontificis uterinus tantum Phillippus,

tituli

tituli sancti Laurentii in Lucina Presbyter Cardinalis, vir certe bonus ingeniique liberalis. Interim vero Federicus Imperator instante Pontifice, Felicem compulit ut se pontificatu abdicaret, quod cerneret tantam seditionem, & tam diuturnam Ecclesiæ Romanæ perniciosam esse, usus tamen hac benignitate erga Amadeum Nicolaus est. Ad hominem nanque galerum Cardinalatus misit: eundemque Legatum Germaniæ fecit, ne omnino sine dignitate viveret. Venere & in arbitrium Pontificis Cardinales illi quos Amadeus creaverat. Hac vero concordia adeo lætatus est non modo Clerus omnis, verum etiam populus Romanus, ut in sequenti nocte ejus diei quo hæc audita sunt. M. CCCC. XLIX. XXI II. Aprilis cum faculis per urbem in equis incederent, clamantes, vivat Nicolaus. Pontifex autem ne ingratus erga Deum tanti beneficii videretur, supplicationes admodum celebres cum populo & Clero in Vaticano habuit. Idem fecere & reliqui Italiæ populi tam perniciose seditione liberatam Ecclesiam Dei cernentes. Tanta præterea fuit Pontificis autoritas & gratia, ut animos Principum ad bellum jam concitatos aliquamdiu represserit. Instigabant nanque Venetos ad id bellum & Iacobus Picenninus, & Sigismundus Malatesta, & Carolus Gonzaga acerrimi ipsius Francisci Sfortiæ hostes & inimici. Pellexerant etiam in societatem suam Veneti Sabaudia Ducem; Marchionem Montisferrati, ac Corregii Dominos, Bononiensesque & Perusinos, reclamante Pontifice & minante ne id facerent: concitare, sed frustra conati sunt. Pacti cum Alphonso, ut dum ipsi Franciscum adorirentur, Floren-

tinus bello destineret. At Franciscus Florentinorum amicitia ac potentia fretus assumptoque in societatem belli Lodovico Gonzaga Principe Mantuano, ad bellum se constanti animo parabat. Hinc ortæ sunt inter Carolum & Lodovicum graves inimicitæ, quod ejus amicitiam sequeretur, quem ipse hostem haberet: quodque oppida sua occupasset, quæ ei pater ex testamento reliquerat. Nam Lodovicus fratris in carcerem conjecti vas factus, cum spondidisset octoginta millia nummum auri, quo frater liberaretur, vetuissetque solum Carolus cum Franciscus aut nummos, aut oppida peteret, maluit nummos persolvere, & oppida retinere, quam tam vicina & propinqua loca dimittere. Hanc itaque ob rem Carolus fratrem calumniabatur, ut raptorem & alieni appetentissimum, non modo apud Venetos, quorum partes sequebatur; verum etiam ab Imperatore jus suum repetere. Iam attigerat annus jubileus, cum subito tanta multitudo Romam venit, quanta nunquam antea. Unde cum semel è Vaticano visa Salvatoris imagine ad urbem redirent, facta obviam mula quædam Petri Bardi Cardinalis sancti Marci, cum neque venientes, neque redeuntes ob insequentem multitudinem cedere possent, cadente uno atque altero super mulam illam jam à multitudine oppressam, ad ducenta hominum corpora & equos tres, obtrita & suffocata in ponte Hadriani constat. Multi etiam à lateribus pontis in flumen cadentes, in undis periere. Sepulta in sancto Celso ad centum & trigintasex constat: reliqua vero ad campum sanctum delata sunt. Hanc ob rem Nicolaus Pontifex vices eorum
qui

qui mortui fuerant dolens, casulas quasdam angustiore[m] viam ad pontem facientes omnino sustulit: totumque fere annum illum in celebritatibus consumpsit, stationes ipse[m]et quotidie invisens cum Cardinalium cœtu. Cavit etiam quam diligentissime, ne abundante tanta multitudine, commeatus & omnia ad victum necessaria in urbe deessent. Curavit item execrationibus & satellitibus, ne crassatores in peregrinos ad urbem accedentes sævirent. Sequenti vero anno quod venturum ad urbem Federicum Imperatorem intellexerat, tum ut coronam imperii acciperet, tum ut Leonoram Regis Lusitaniæ filiam Alphonsi neptem in uxorem duceret, portas urbis, ac turres, Capitolium, arcem sancti Angeli, muris firmissimis munire cœpit, veritus credo ne adventante Imperatore novi aliquid, & ab eo, & à populo Romano oriretur: erat enim natura formidolosus. Hanc ob rem milites omnes suos cum collecticiis copiis Romam accivit. Ad deliniendos vero multitudinis animos, tredecim Mareschalcos, qui tredecim regionibus urbis præessent delegit: eisdemque tredecim vestes coccineas dono dedit. Imperator itaque prodeuntibus obviam tredecim Cardinalibus, omnique urbis magistratu, ac honorato quoque, per portam castelli ingressus, & ad scalam sancti Petri perveniens, obvium habuit Pontificem: à quo unà cum Leonora uxore, quam Senis offenderat jam ex Hispania avestam in templum Petri introducitur, millesimoquadringsentesimoquingentesimo secundo, die. IX. Marcii. Vnde facta ratione digressi, in ædibus illis divertere, quæ ad ipsos sancti Petri gradus

duſ adhuc viſuntur , meliorem formam quam antea habentes , Rom. Cardinalis Conſtantienſis impenſa. Pontifex autem ſequentibus diebus in ſancto Petro miſſam celebravit , benedixitque Imperatori & Imperatrici , ut in nuptiis fieri conſuevit , antequam ſponſus cum nova nupta coeat : eoſque deinceps eodem in loco X V I I I. ejuſdem menſis Imperatoria corona donavit. Dum vero Imperator (ut fit) ad ſanctum Iohannem coronatus proficiſcitur , pleroſque auratos equites in ponte Hadriani creavit. Abiens deinde Neapolim cum uxore viſendi Alphonſi Regis cauſa , à quo ſumptuoſa ac magnifica impenſa cum tanto comitatu eſt habitus , ruſum ad urbem mari rediens , iter in patriam ſtatim arripuit , quod intellexerat quosdam Principes res novas in Germania & Vngaria moliri ob Regem Ladislaum adoleſcentem egregium , quem Imperator ſecum ducebat. Hominem autem abeuntem duo Cardinales ad quinquaginta millia paſſuum comitati ſunt , Bononiens ſiſ Pontificis frater , & Carvagialla ſancti Angeli Cardinalis. Abeunte autem Imperatore , Veneti comparato ingenti exercitu , Cremonenſem agrum ingreſſi , omnia prius longe ac late populati , Soncium atque oppida vicina oppugnare ſunt adorti , quæ in poteſtatem eorum haud ita multo poſt venire : captis ibi aliquot equitum turmis , quod ſerius quam decebat Franciſcus exercitum comparaverat. Verum poſtea ſuperveniente Lodovico Gonzaga amico & belli ſocio in agrum Brixianum movens , eo Venetos redegit , ut paludes ,
egredi

egredi nunquam sint ausi, & aperto Marte collatis signis secum decernere. Protrahi rem volebant, in mora spem omnem victoriæ reponentes, quod existimabant Franciscum propter inopiam ærarii impensæ bellicæ haud diu suffecturum: Simul etiam sperabant Mediolanenses extortæ quondam libertatis memores, Francisco tanto bello implicito, aliquid novi ad excutiendum servitutis jugum molituros. At Ferdinandus patris Alphonsi jussu, cum equitum circiter octo, peditum quatuor millibus, in Hetruriam contra Florentinos movens, cum Cortonam ad defectionem tentasset, Fojanum Aretini agri oppidum quadraginta dierum oppugnatione, multis utrinque desideratis capit. Inde vero abiens, ac per Senensem agrum iter faciens, cum Castellinam frustra oppugnare tentasset, in maritima Senensium hyematum descendit, captis in itinere quibusdam Volaterranorum castellis. Observabat hominem cōtinuo Sigismundus Malatesta Florentini exercitus Dux, occasionem bene gerendæ rei captaturus. Florentini autem cum pollentes Alphonsi ac Venetorum ope, terra marique reformidarent, ad externa auxilia confugere instituunt, Francisco id approbante. Missus itaque in Galliam Angelus Acciojulus equestris ordinis Florentinus Orator ad Regem Franciæ, commemorata Florentinorum in regiam domum benevolentia, hominem eo perpulit, ut & duci Sabaudix & Allobrogis imperaret: qui jam in Franciscum arma sumpserant, ne Franciscum Florentini populi socium & amicum dicto aut factio læderent, affirmans se illi hostem futurum, qui secus fecisset. Et Renatum impulit pecunias

cunias ei ac militem pollicitus, regnum Neapolitanum, unde fuerat ab Alphonso pulsus repetere: maxime vero quod Rex Florentinorum bello tum destineretur. Hac autem legatione Florentinorum ac Francisci res adeo secundæ sunt factæ, ut Veneti pacem deinde haudquaquam sint aspernati, fusis præsertim non longe à Godio eorum copiis, quas in Mantuanum Principem Carolo Gonzaga Duce miserant, ne ipse unà cum Tiberio Brandolino ad Franciscum Sfortiam, cujus auspiciis militabant proficiscerentur: conjunctisque copiis majorem exercitum, quem Gentilis ductabat adorirentur & funderent. Venerat namque superiore anno ad exercitus Carvagialla sancti Angeli Cardinalis Nicolai nomine pacem inter concertantes compositurus: qui re infecta abiens, Deum hominesque testatus est, per Nicolaum Pontificem non stare, quo minus pace inter Italos composita, bellum communi omnium Christianorum consensu in Thurcos decerneretur: quos jam parare arma contra Constantinopolitanos senserat, & ob eam rem Cardinalem Rutenum patria Constantinopolitanum eò miserat, qui Imperatori & civibus auxilium polliceretur, si ad Catholicam fidem ut in Florentino consilio promiserant, redire voluissent. Interim vero Renuus recuperandi regni Neapolitani cupidus, ad quam rem Franciscus ac Florentini copias & opes pollicebantur, si Alpes transmittens, contra Venetos exercitum movisset, frustra tentato cum duobus millibus equitum per Allobrogos itinere, quos nunc Sabaudienses vocant, æstateque in ea re pene consumpta, Savonam alio itinere, atque inde

ad Franciscum pervenit: qui accessu tanti Regis & non parvis copiis, atque animo auctus, hostem pavidum, & certamen detrectantem movere castra ad montana Brixiae coëgit. Inde vero exercitum circumferens ex Brixianis & Bergomatibus ad quadraginta oppida, partim vi, partim deditio-
 ne cepit. Superveniente deinde hyeme, cum in hyberna undique itum esset, Renatus relicto in Italia apud Florentinos filio male in eos & Franciscum animatus, in Galliam rediit. Verum frigescentibus unà cum hyeme jam omnium animis, exhaustisque item assidua bellorum impensa populorum ac Principum arariis, de pace jam antea à Nicolao Pontifice tentata mentio fieri cœpta est: ad quam Veneti & Florentini militarem licentiam perosi, summo ferebantur studio. Sed Nicolaus Pontifex conjuratione Stephani Porcarii equitis Romani, tum deprehensa rem inchoatam omittens, ad sedandum intestinum bellum animum adjecit. Stephanus enim majoris animi quam potentiae, vir quidem in dicendo materna lingua eloquentissimus, multa liberandae patriae indicia præ se ferens (ut in principio diximus) Bononiam à Pontifice relegatur, hac conditione, ut singulis quibusque diebus Niceno Gubernatori urbis sese offerret: quem simulata ægritudine decipiens, Romam admonentibus conjuratis properare rediit, hac mente, ut cum urbem attigisset, sumptis armis populum ad libertatem convocando, Pontificem & Cardinales caperet. Verum dum fessus longitudine itineris & diutina vigilia aliquantulum quiesceret (aliquot enim noctes insomnes duxerat) detegendae rei tempus

& occasionem dat. Cognita hominis audacia, Pontifex Senatorem Iacobum Lavagnolum Veronensem civem, & vicecamerarium cum armato milite domum ejus statim mittit, ut captum in carcerem perducerent. Is autem adventare armatos intelligens, ad sororem confugit, relicto domi Baptista Sarra, cum aliquot servis, homine quidem impigerrimo & audacissimo: qui domo cum sociis erumpens, incolumis aufugit. Cognita deinde Stephani per indices fuga, hominem apud sororem in capsula delitescentem capiunt, & captum ac seriem conjurationis factam ad muros arcis sancti Angeli suspendunt. Eodem quoque supplicio afficitur in capitolio Angelus Massa cum filio ac socio Savo, lecta prius audientibus omnibus conjurationis serie. M. C C C C. L I I I. quinto Idus Ianuarii: Persecutus deinde reliquos conjuratos omnes oppressit, maxime vero Franciscum cognomento Gabadeum, & Petrum Monterotundum, & Baptistam Sarram à Venetis ad supplicium deditum. Eò enim confugerat post patefactam conjurationem. Nicolaus autem qui hætenus Romanos omni genere officii & liberalitatis juverat: quique liberior quam nullus antea Pontifex, incedere per urbem consueverat, sibi ipsi deinceps cavens, morosior cum in omnes, tum vel maxime in Romanos factus est. Accedentes enim alloquendi causa non ita facile admittebat. Accessit & podagra, qua tum maxime laborabat. Sed nihil fuit quod æque hominem cruciaverit, quam ubi audivit Constantino-polim & Peram eodem impetu à Turco captam: obtruncatumque cum multis hominum milli-

millibus Constantinopolitanum Imperatorem. Captum quoque arbitrabatur, & necatum Cardinalem Rutenum: quem eò (ut dixi) miserat, sed is mutata veste incolumis abiit. Ipsi tamen Pontifici in animo fuit classe & milite Constantinopolitanos juvare, quemadmodum ejus literæ ad Imperatorem scriptæ indicant, quibus & eorum à Catholica fide defectionem & simulatum in gratiam cum Latinis reditum in calamitatibus increpat. Verum adeo repente urbs illa capta est, ut vix de mittendo auxilio cogitare licuerit. Præterea vero ne quid deesset quod hominem cruciaret, Comes Averfus injussu suo Nursinos bello aggreditur, à Spoletinis mercede conductus: hi enim populi de finibus inter se certabant. Hanc ob rem Angelum cognomento Ronconem cum militibus Ecclesiasticis mittit, qui Comiti iter intercluderet, quo minus ad oppida sua reverteretur. At vero cum intellexisset per Angelum stetisse, quo minus redeuntem comitem milites caperent, hominem ad se vocatum, in arce Hadriani capitali supplicio afficit, tertia noctis hora. Sunt autem qui scribant Nicolaum ejus rei mirifice pœnituisse: quodque ira percitus mandaverat, adeo accurate Præfectus arcis egisset. At veneti frustra de pace mentionem fieri cernentes, cum eam rem sæpius tentassent, veriti ne tanta res persuasum Lodovici Gonzagæ à Francisco intermitteretur, Iacobum Picenninum copiarum suarum Ducem, cum magna equitatus parte ad Voltam celerime mittunt: qua capta, retrusoque in Godium Angelo comitis non sine aliquo Lodovici incommodo, qui tum ibi ægrotabat, hominem in hyberna revocant, existi-

mantes jam satis motum ad petendam pacem
 Lodovicum esse. Interim vero Simonetus ordi-
 nis Eremitarum ultro citroque commeans, cum
 nunc Venetos, nunc Franciscum ad concordiam
 pluribus verbis adhortatus esset, eos tandem per-
 tulit, ut pacem initis foederibus firmarent, quæ
 omnium consensu quinto Idus Aprilis publice
 per præcones enunciata est. M. cccc. lxxxx.
 His foederibus ut quæ cujusque ante id bellum
 fuissent redderentur, præter Gerram Abduæ,
 quam Franciscus de Venetis & Castilionum Pi-
 caria, quod Alphonsus de Florentinis ceperat.
 Hoc vero quo firmitus haberetur, ut ve Alphonsus
 dignitatis regis habitam fuisse rationem digno-
 ceret, ad hominem mittendos Legatos Princi-
 pes ac civitates censuere: quo cum undique con-
 venissent, cumque Dominicus Capranicus Cardi-
 nalis sanctæ crucis, ac major pœnitentiarius, vir
 magnæ prudentiæ & autoritatis, Legatus à Pon-
 tifice missus, hortando, monendo, pacis con-
 cordiæ sequestrum se forte ostenderet, ita ad fœ-
 dus post longas disceptationes tandem ventum
 est: ut quam Veneti ac Franciscus pacem com-
 posuissent, eadem firma & stabilis ab omnibus
 haberetur: utque si quæ deinceps dissensio dis-
 cordiæ inter eos orta esset, ejus tollendæ jus
 potestatemque Pontifex haberet: utque qui ar-
 ma alteri intulisset, cognita à Pontifice causa, is
 statim communis omnium hostis haberetur. Data
 itaque publica per omnes fide, jurejurandoque
 adhibito, fœdus denique Neapoli firmatur, an-
 no fere post superiorem pacem, qua nulla memo-
 ria patrum nostrorum major aut firmior est habita.

Omnes enim præter Genuenses, in eandem sententiam venire : quibus cum Alphonso ex gente Catalonica nequaquam conveniebat ob tributum promissum nec redditum, ut Alphonsus dicebat. Relicta est etiam Legatorum negligentia vel industria (ut quidam volunt) ansa quædam ad bellum, qua Alphonsus postea Sigismundum Malatestam bello persecutus est, quod receptis antea à se mercedis nomine pecuniis, transitione facta cum Florentinis hostibus suis contra se militasset. Nicolaus autem Pontifex, sive tædio animi, quo maxime cruciabatur post captam Constantinopolim, sive febris & podagra, qua potissimum vexabatur, pontificatus sui anno octavo moritur. M. c c c c. l v. sepeliturque in Basilica Petri honorificentissima pompa, cujus in sepulchro hoc epitaphium merito inscriptum est.

*Hic sita sunt quinti Nicolai antistitis ossa,
 Aurea qui dederat secula Roma tibi.
 Consilio illustris, virtute illustrior omni,
 Excoluit doctos doctior ipse viros.
 Abstulit errorem, quo schisma infecerat orbem,
 Restituit mores, mœnia, templa, domos.
 Tum Bernardino statuit sua sacra Senensi,
 Sancta jubilei tempora dum celebrat.
 Cinxit honore caput Federici conjugis aureo.
 Res Italas iclo fœdere composuit.
 Attica Romana complura volumina lingue
 Prodidit, cu tumulo fundite thura sacro.*

Laudatur quidem ejus liberalitas, qua in omnes usus est : maxime erga Literatos : quos & pecunia, & officiiis Cûrialibus, & beneficiis mirifice

fice juvit. Eos enim præmiis nunc ad lectiones publicas, nunc ad componendum de integro aliquid, nunc ad vertendos Græcos Autores in Latinum ita perpulit, ut literæ Græcæ & Latinæ, quæ sexcentis jam antea annis in situ & tenebris jacuerant, tum demum splendorem aliquem adeptæ sint. Misit & Literatos viros per omnem Europam, quorum industria libri conquirerentur, qui majorum negligentia, & barbarorum rapinis jam perierant. Nam & Poggias Quintilianum tum invenit: & Enoch Asculanus Marcum Cælium Appicium: & Pomponium Porphyrionem in Horatii opera scriptorem egregium. Aedificavit præterea magnifice & splendide, tum in urbe, tum in Vaticano. In urbe ædes pontificias apud sanctam Mariam ad Præsepe. Restituit & templū sancti Stephani in Celiomonte: à fundamentis vero crexit sancti Theodori templum inter Palatinum & Capitolinum montem in plano situm. Pantheon quoque in medio urbis positum templum vetustissimum, M. Agrippæ opus plumbeo tecto restituit. In Vaticano autem & Pontificias ædes sumptuosis operis in hanc formam, quam nunc cernimus redegit, & muros Vaticani præaltos & latos inchoavit, jactis insanis fundamentis ad turres & majorem molem superædificandam: quibus coerceri hostes possent, ne ædes Pontificis & beati Petri templum, ut antea sæpe factum est, diriperentur. Inchoavit præterea ad caput templi amplam testudinem, quam vulgo Tribunam, vocant: quo templum ipsum augustius, & hominum magis capax esset. Pontem quoque Milvium restituit: & ædes

egregias ad balnea Viterbiana ædificavit. Iuvit & multos pecunia qui in urbe ædificabant. Ejus etiam mandato vici urbis fere omnes strati sunt. Eleemosynas quoque multas in pauperes erogavit: maxime vero in nobiles ad inopiam ob varios rerum humanarum casus redactos. Virgines inopes sua pecunia & munificentia maritis collocavit. Legatos aliunde venientes munifice semper suscepit: nullo non genere honoris & liberalitatis adhibito. Facilis ad iram fuit, ne mentiar, quippe qui biliosus erat: facilis etiam reditu ad benevolentiam: hoc est quod ansam malevolis dedit ad carpendum hominem de Deo & hominibus optime meritum. Avaritiæ autem adeo expers fuit, ut neque officium ullum vendiderit unquam, neque beneficium simoniaca pravitate ductus ulli collocaverit. Gratus erga de se & Ecclesia Dei meritos, amator justitiæ, pacis autor & conservator, clemens in delinquentes, ceremoniarum diligentissimus observator, nihil quod ad Divinum cultum pertineret omittens. Extant adhuc vasa aurea & argentea: extant cruces gemmis ornatae: extant & Sacerdotales vestes auro & margaritis insignitæ: extant peripetasmata & aulæa auro & argento intertexta: extat & mitra pontificia, quæ hominis munificentiam nobis ostendunt. Omitto tot libros sacros suo jussu descriptos, auro & argento redimitos. Licet inspicere bibliothecam Pontificiam sua industria & munificentia mirifice auctam. Religiosos, ut vernaculo utar vocabulo, ita amavit, ut eos & mira beneficentia & Ecclesiasticis beneficiis juverit. Beatum quoque Bernardinum Senensem ordinis Minorum

norum in Sanctos retulit, quod prædicando, docendo, monendo, castigando etiam factiones Italiæ, Guelpham scilicet & Gibellinam magna ex parte extinxerit, & Christianis hominibus bene beateque vivendi viam ostenderit. Cujus corpus nunc etiam Aquilæ magna cum veneratione in-visitur.

CALIXTUS. III. PONTIF. CCXVIII.

Calixtus tertius, Alphonfus cognomento, **B**orgia antea vocatus, natione Hispanus, patria Saticensis, Valentiniæ diœcesis, patre Iohanne, matre Francisca generosis parentibus natus, ac libere educatus, Cardinalium suffragiis Pontifex creatur, sexto idus Aprilis. M. cccc. lv. Is enim quartumdecimum natus annum post prima literarum erudimenta ad Ileridense Gymnasium missus, tantum studio & diligentia profecit, ut brevi Doctor in utroque jure factus, acute ipse aliis ac perdocte deinceps legerit. Hanc ob rem Petrus Luna (quem Benedictum tertiumdecimum appellarunt) proprio motu nemine rogante, Canonicatum Ileridensis Ecclesiæ ei contulit. Verum cum jam ejus doctrina omnibus nota esset, ad Alphonsum Aragonum Regem profectus, ejus consilio & secretis statim adhibetur. Cum autem à Martino Pontifice Ecclesiæ Majoricensis Gubernator factus esset, persuaderentque amici, ut Ecclesiam ipsam in titulum acciperet, facturum se id renuit, quod diceret se expectare Episcopatum Valentinum: quem haud ita multo post suo merito consecutus est. Cum enim mortuo Benedicto tertio decimo, duo illi Anticardinales; de qui-

bus in Martino mentionem fecimus, Aegidium quendam Barchinonensem Canonicum in locum de mortui Paniscolæ Pontificem creassent, quem Clementem octavum appellabant, eò statim missus ab Alphonso Rege, qui jam cum Martino Pontifice in gratiam redierat, Alphonso Boria est, non sine magno sui ac Comitum discrimine, adeò locus ille Paniscolæ tyrānicè custodiebatur: & ab his potissimum, quorum maxime intererat discordias alere. Qui Alphonso adeo rationibus & autoritate Aegidium ipsum ad sanitatem deduxit, ut postea superveniente Petro Fusco Martini Legato, Pontificio nomine se abdicaverit, in potestatemque Pontificis devenerit. Hanc ob rem Martinus & Aegidium Majoricensem & Alphonsum Boriam Valentinum Episcopum creavit. Orto deinde bello inter Alphonsum Aragoniæ, & Iohannem Castellæ Reges, solus Alphonso Boria delectus est, qui ad pacem & concordiam Reges adhortaretur, quam septennio post inchoatum bellum tanta cum diligentia composuit, contracta etiam inter eos affinitate, ut hodie quoque aliquot illius fœderis pacta servantur. Verum cum postea invalescente Basiliensi concilio, Rex Alphonso qui tum in regno Neapolitano bellum gerebat, rogaretur ut aliquem ex suis eò mitteret, Alphonso Boriæ id negocium demandavit, qui ægre ferens rem tam perniciosi exempli sibi committi, cum Regina egit Alphonso uxore, ut in Italiam ad Regem proficisceretur cum Ferdinando Regis filio: eumque adhortaretur, ut tandem post multos labores, & tot pericula addita, in quibus tum etiam frequenter versabatur in patriam rediret.

ret. Rex autem se id facturum abnuens, hominem ad Eugenium misit, qui tum Florentiæ erat, quo cum de pace ageret. Vitelleschus enim Eugeni nomine regnum Neapolitanum armato milite ingressus, longe ac late populabatur, prohibiturus quo minus Rex Neapoli, quam tum oppugnabat potiretur. Cum autem in longum res protraheretur, Eugenioque in mentem venisset viginti Cardinales creare, Valentinum Episcopum horum in numerum retulerat. Quam quidem dignitatem constantissime tenuit, quod diceret id sibi nequaquam integrum esse, re præsertim ob quam venerat infecta. Redeunte deinde Romam Eugenio, cum Patriarcha Aquileiensi Tarracinam ad Regem missus, pacem inter Pontificem & Regem composuisset, fœderaque injisset, quibus Valentinus Episcopus semper interfuit, auctoritatemque suam interposuit & diligentiam, adeo à Pontifice diligere cœptus est, ut cum brevi Cardinalem creaverit tituli Sanctorum quatuor coronatorum, Romamque ad se accersierit, non minore modestia in Cardinalatu utens, quam antea in Episcopatu fecerat, ab omni pompa & inani gloria alienus semper fuit. In dicendis autem in senatu sententiis ita gravis habebatur, ut nihil unquam per adulationem & gratiam locutus sit. Mortuo deinde Eugenio, ejusque successore Nicolao Pontifice, Alphonfus Boria (ut dixi) in ædibus sancti Petri Pontifex creatus, Calisti nomen de more suscipiens, bellum Turcis statim indixit. Id se ante Pontificatum vovisse ostendens suo chirographo, his verbis scripto, quod in libro quodam suo extabat:

Ego Calistus Pontifex Deo omnipotenti voveo & Sanctæ individuae Trinitati, me bello, maledictis, interdictis, execrationibus, & demum quibuscunque rebus potero Turcos Christiani nominis hostes sævissimos persecuturum. Admirati sunt omnes qui aderant, quod Pontificatus nomen sibi desumpsisset ante adeptam dignitatem: quodque homo senex, ac fere decrepitus tantum animi haberet. Ut autem quod promiserat re ipsa præstare posset, Prædicatores per totam Europam statim misit, qui omnes Christianos in Turcos animarent: quique facultatum aliquid & opum suarum ad tantam expeditionem conferrent. Ex his autem facultatibus ad sedecim triremes Romæ ædificatas in hostem misit, Patriarcha Aquileiensi Præfecto, qui triennio maritima hostium Asianorum vexavit: insulas quasdam cepit, ac magnas calamitates hostibus intulit. Alphonsus autem Rex & Burgundiæ Dux crucis signum suscipientes, ituros se quoque in hostem profitebantur, vel armatos milites eò missuros. Verum cum res uno impetu mota est, ita etiam facile resedit, Principibus ipsis ob voluptatem rem tantam & magnam gloriam parituram omittentibus. At vero dum Pontifex ipse de more in Basilica Lateranensi coronaretur, duo milites, quorum alter sub Comite Averso, alter sub Neapolione Vrsino diversarum partium Ducibus militabat, de adolescente armigero contendentes, ita se mutuis vulneribus confecerunt, ut uterque statim perierit. Hanc ob rem Neapolio factionem Vrsinam ad arma convocans, ædes ubi Comes Aversus divertere consueverat diripuit, aberatum comes.

Ad

Ad lateranum itaque iturus Neapolio, ut Comitem adoriretur, ægre à Latino fratre, & à Camerario Pontificis retentus. Non poterat certe sine magna urbis calamitate eò proficisci Neapolio, cum tota Columnensium factio, quæ Comiti favebat, jam in armis esset. Miserat & ad utrumque Pontifex Iohannem Baruncellum; & Lælium de Valle Advocatos consistoriales, qui pacem inter eos componerent: atque hoc modo autoritate Pontificis sedata sunt omnia, non tamen vetus similtas inter eos sublata est. Bello enim sæpius inter se concertarunt cum magno suorum incommodo. Pontifex autem ad transigenda negocia pontificia animum adiiciens, beati Vincentii Hispani ordinis Prædicatorum & beati Edmundi Anglici memor, eos in Sanctos retulit: ob eamque rem supplicationibus Deo gratias egit, ab Ecclesia Minervæ usque ad sanctum Petrum continuato magno Cleri ac populi Romani apparatu. Verum ne quid ad disturbandam Ecclesiæ quietem deesset, rustici quidam Palumbæræ oppidi, quod in Sabinis est, extorres antea à Iacobo Sabello loci Domino facti, domum redeuntes, duobus Iacobi filiis obtuncatis, Ecclesiæ oppidum ipsum se dedituros polliciti sunt: quod non modo Calistus renuit, verumetianæ eò Cardinalem Columnensem misit, qui in gratiam Iacobi eos redigeret. Tum vero Neapolio veritus ne Cardinalis Palumbæram suo nomine occuparet, eò cum militibus suis profectus, locum ipsum aliquot dies obsedit. Verum superveniente Matthæo Poiano & Francisco Sabello, ac plerisque aliis militum Ductoribus Pontificis.

ac Cardinalis Columnensis mandato soluta obsidione Palumbaram ingressi , ad viginti rusticos ex his potissimum ; qui tumultum concitaverant, laqueo interemptos membratim divisere , cæteris exemplum daturi , ne in Dominos suos tam grande facinus molirentur. Apparente deinde per aliquot dies Cometa crinito & rubeo , cum Mathematici ingentem pestem , caritatem annonæ, magnam aliquam cladem futuram dicerent , ad avertendam iram Dei Calistus aliquot dierum supplicationes decrevit : ut siquid hominibus immineret , totum id in Turcos Christiani nominis hostes converteret. Mandavit præterea, ut assiduo rogatu Deus flecteretur, in meridie campanis signum dari fidelibus omnibus , ut orationibus eos juvarent , qui contra Turcos continuo dimicabant. Crediderim tum ego precibus omnium Christianos ad Bellogradum contra Turcos dimicantes Duce Iohanne Vajovado viro clarissimo, astante etiam Iohanne Capistrano ordinis Minorum , crucemque pro vexillo hostibus inferente , eos Bellogradum oppugnantes ingenti clade superasse. Ad sex enim hominum millia ex hostibus interfecta sunt cum parva nostrorum manu , ut Carvagialla sancti Angeli Cardinalis ad Pontificem & ad Dominicum Capranicum sanctæ crucis Cardinalem scripsit : hostium quoque commeatus omnes , ad centum & sexaginta bombardæ captæ sunt , qua clade perterritus Turcus Constantinopolim prope se recepit. Actum de crudelissimo genere tunc certe fuisset, si Christiani Principes omissis intestinis bellis & odiis, terra ac mari tantâ

Victo-

victoriam profecuti fuissent, quemadmodum Calistus prædicabat & monebat. Verum his resumptis viribus, & Trapezon prius Imperatore interempto, & Bossinam deinceps Rege ipso capto atque interfecto, postea cepit, admonentibus Christianos omnes his, qui rerum experientia, & locorum cognitione tantam cladem à longe tanquam è specula quadam prævidebant. Non cessabat Calistus literis & nunciis Principes Christianos adhortari, ut in tanto malo oculos aliquando aperirent, frustra remedia deinceps quæsituros, ubi jam hostis invaluisset. Ecce autem dum vir bonus hæc meditatur & prædicat, Iacobus Picenninus à Venetis discedens, cum magno equitatu ac peditatu in agrum Senensem hostili animo descendit, repetens à Senensibus aliquot millia nummum aureorum: quæ, ut dicebat, patri Nicolao, qui eorum auspiciis quondam militaverat ipsi merito debebant. Senenses autem suæ reipublicæ consulturi, omnes Italiæ Principes ex fœdere in auxilium vocant: maxime vero Pontificem, qui eos primo admonuit, ut ne quadrantem quidem Iacobo darent: deinceps vero & milites suos contra Picenninum ipsum misit: ac Principes Italiæ adhortatus est, ut idem ipsi facerent, ne aliquod grave incendium in Italia excitaretur, quod non ita facile extinguï posset. Veriti omnes ne id certe eveniret, quod Pontifex prædicabat, auxilia prope Senensibus misere. Solus autem Alphonsus, qui Iacobo favebat, hominemque ad se vocaverat, ejus benevolentiam memor, quam antea cum patre Nicolao Picennino contraxerat, Senensibus ex fœdere auxilio non fuit: imò vero & comitem

Petilianum in Senenses ita concitaverat, ut tantum mali prima causa inde exorta videatur. Verum supervenientibus auxiliaribus copiis, tum à Francisco Sfortia, tum à Venetis eo redactus est Picenninus aliquot præliis, si non fusus, at mutilatus & debilitatus, maxime vero ad Orbatellum, ut conscensis Alphonfi triremibus, quæ ad hominem missæ sunt, rerum omnium inopia laborantem in regnum tanta re frustra tentata, profectus sit. Quare & Calisti & sociorum opera atque auxilio Senenses magno periculo liberati sunt, qui certe non minus intestino, quam externo bello tum laborabant, cum non deessent cives quidam, qui sprete libertate factionem Alphonfi sequerentur: quorum etiam opera tandem bellum concitatum crediderim. Sed cives bene sentientes, aut pulsis aut cæsis male de patria merentibus, libertatem quam tum magno labore & sumptu peperere, nunc etiam & quidem diligenter tuentur. Animadvertere & tum acerrime in militarem licentiam & transfugas, interfecto Giberto Corrigia, ejusque milite in prædam dato: paululum quoque abfuit, quin idem etiam Sigismundo Malatestæ acciderit, qui eorum stipendio militabat, quique & bellum in longum ducebat, & prædam ex agris eorum non aliter abigebat ac si hostis esset. Eodem quoque anno tantus in regno Neapolitano terræmotus exortus est nonis Decembribus, ut & multa æmpla, & plures ædes cum magno hominum ac pecorum interitu corruerint. maxime vero Neapoli, Capuæ, Cajetæ, Averisæ cæterisque veteris Campaniæ urbibus, quarum ruinas ego cum maxima admiratione deinceps inspexi, dum cer-

nendæ

nendæ vetustatis studiosus eò me contulit Repe-
tebat tum votum Alphonfus tertio quoque verbo,
quod in Turcos fecerat, & se quod voverat brevi
facturum dicebat : verum nec sic quoque impelli
ad sanctam militiam potuit, adeo erat illecebris
Neapolitani regni irretitus. Calistus autem sedatis
Italiae rebus, novem Cardinales creat : quorum
duo ex sororibus fuere ejus nepotes Rodoricus
Boria, & L. Iohannes cognomento Miliano ex so-
rore nepos. Aeneam quoque Senensem Episco-
pum Cardinalem creavit : cujus opera in com-
ponenda Italiae pace, dum Senenses bello vexa-
rentur usus fuerat. Verum mortuo Comite Ta-
gliacocii, quem superiore anno Pontifex urbis
Præfectum creaverat, statim inter Averſæ Comi-
tem & Neapolionem Vrsinum orta dissensio est,
cum Averſæ comes Monticellum non longe à
Tibure positum occupasset, quod diceret eam hæ-
reditatem ad nurum suam pertinere comitis fi-
liam, contra instaret Neapolio id suum esse de-
bere jure hæreditario : quippe cum comes ipse
ex gente Vrsina haberetur. Ex altercatione autem
duorum de hæreditate inter se, armis etiam con-
certantium, maxima damna populus Romanus
tum certe perpeſſus est. Verum composita hac
etiam controversia, jussu utroque ab armis di-
scedere, Calistus Boriam nepotem suum & ur-
bis Præfectum creavit in locum demortui Comi-
tis, & eundem militibus Ecclesiasticis præfecit,
quo facilius Barones urbis Romæ in officio con-
tineret. Mortuo vero non ita multo post Alphon-
so, hærede legitimo carente, tanti animi Cali-
stus fuit, ut regnum illud repetere sit ausus, dicti-
tans

tans id ad sedem Apostolicam Alphonsi morte jure feudatario devolutum esse. Parabantur jam utrinque arma : nec Ferdinandus Alphonsi hæres animos hominis contemnebat. Norat enim hominis ingenium & animi ejus amplitudinem. Verum etiam ejus morte disturbata sunt omnia, & tanto metu Ferdinandus liberatus est. Moritur autem Calistus pontificatus sui anno tertio, mense tertio, die decimosexto, sepeliturque in Vaticano ad sinistram Basilicæ sancti Petri in templo rotundo, quod sanctæ Mariæ in febribus dedicatum est, Nicolai impensa antea restitutum. Moritur etiam non multo post Borias nepos, qui in civitatem veterem confugerat, Vrsinæ familiæ odia declinans, quæ ipse contraxerat, dum alteri factioni magis favet. Calistus autem in omni vita vir integerrimus est habitus, sed hæc ejus præcipua laus est : quod dum Episcopus esset aut Cardinalis, beneficium aliquod in commendatione nunquam voluit, dicens se una sponsa, & quidem virgine contentum esse, hoc est Ecclesia Valentina, ut jus pontificium mandat. Eleemosynas præterea pauperibus Christi, & servis Dei frequentes dabat, tum publice, tum privatim. Virgines pauperes collata dote maritis collocabat. Nobiles ad inopiam redactos sua impensa in vita retinebat. Vtebatur & munificentia erga Principes quando opus erat : maxime vero erga eos qui nomen Christianum autoritate & opibus suis juvare poterant. Ad Usuncassanum, Persarum & Armenæ Principem, ad Regem Tartarorum Lodovicum Bononiensem ordinis sancti Francisci fratrem

erem misit cum multis & magnis muneribus, eos in Turcum excitans, qui persuasum hominis & magnas Turcis calamitates intulere, & oratores suos quos ad Calistum destinaverant, ad Pium Pontificem demum misit: quos certe cum admiratione, tum ob intervalla locorum unde venerant, tum vel propter habitum nostris oculis insuetum inspeximus. Ferunt Vsumcassanum superatis persæpe hostibus, ad Pontificem scripsisse, se quidem victoriam ex hoste reportasse ob preces ab eo ad Deum habitas, ejusque beneficii Divini potius quam humani se aliquando memorem futurum. Inchoata hæc amicitia à Calisto est, quam nunc constanter Christiani cum ipso Principe retinent, qui Turcum continuis præliis vexat. In ædificiis autem parvos sumptus fecit, quod ei parum vivere licuit: quodque pecunias in usum tanti & tam periculosi belli colligebat. Restituit solum sanctæ Priscæ in Aventino templum, & mœnia urbis dirupta ac fere solo æquata. Aula tamen quædam auro intertexta ab eo emptæ cernuntur. In victu suo parcus est habitus, in sermone modestissimus. Facilis aditu quantum ei per ætatem licebat: iam enim octogesimum attingerat annum, nec tamen de studiis suis quicquam remiserat. Legebat ipse, aut legentes audiebat, si quid in tanto rerum fastigio ei temporis supererat. Officium transfigurationis Domini nostri Iesu Christi ipse composuit, jussitque eo modo atque cum his indulgentiis celebrari, quibus celebritas corporis Christi in pretio habetur. Oratores ad se venientes mira benevolentia complectebatur: quorum precibus aut postulatis ab honesto.

nesto discedere nunquam voluit. Hanc ob rem cum Alphonso similtates exercuit, quod is peteret Episcopatus interdum his dari, quibus, vel propter ætatem, vel ignorantem, tum literarum, tum rerum humanarum committi nequaquam debebant. Moriens autem Calistus centum & quindecim millia nummum aureorum reliquit, quos in usus bellicos contra Turcos comparaverat. Dum autem Calisti funus celebraretur, moritur & Dominicus sanctæ crucis Cardinalis, & summus pœnitentiarius, vir quidem gravis ac sapientissimus: sepeliturque in templo Minervæ bonis omnibus præ dolore lachrymantibus.

PIVS II. CC. XIX.

PIus secundus, Aeneas cognomento, Picolhomineus antea vocatus, natione Italus, Senensis oriundus, Corsiniani ortus, patre Sylvio, matre Victoria, patrum omnium consensu Pontifex creatur tertio decimo calendas Septembris. M. CCCC. LVIII. Nam pater ejus à plebe Senensi cum reliqua nobilitate è republica dejectus, & ad fundum gentilicium Corsinianum vallis Vrciæ oppidum se conferens, infantem eo loci ex uxore suscepit. Nato puero, Aeneas Sylvius nomen pater indidit. Puerpera autem per quietem visa est sibi infantem cum mitra parere, quæ (ut pronæ semper in pejus mentes hominum sunt) verita est, ne somnium illud puero & familiæ ignominiam portenderet: neq; antea hujuscemodi suspicione levare potuit, quam postea quam intellexerit filium Tergestinum Episcopum designatum fuisse: quo nuncio

cio omni prorsus metu liberata, immortali Deo gratias egit, quod defunctum meliore fato, quàm ipsa conjectaverat filium sibi videre contigisset. Ptius tamen cum jam per ætatem discere aliquid potuisset, Corsiniani singulari memoria, & summa docilitate Grammaticam didicit: parce adeo ac duriter vitam ducens, ut omnia ruris officia ob inopiam adire sit coactus. Annum vero decimum & octavum agens Senas proficiscitur: ubi à necessariis & cognatis adjutus, Poëtas primo, mox oratores audivit: quibus facultatibus tantum ingenio & diligentia valuit, ut brevi præclara poëmata Latinâ & Hetrusca lingua ediderit, ludens credo in amorem, quo ætas illa maxime conflatur. Inde vero ad jus civile se contulit: quod profecto non ita multo post deserere coactus est. Orto nanque inter Senenses & Florentinos bello, caritatem annonæ veritus, & nobilitatem plebi Senensi suspectam cernens, voluntarium sibi velut exilium adscivit, secutus amplissimum virum Dominicum Capranicum, qui tum Senis iter faciens ad Basiliense concilium proficiscebatur, questum injurias ab Eugenio Pontifice sibi illatas propter denegatum galerum Cardinalatus insigne, quo etiam absentem Martinus ob ejus virtutem & integritatem merito donaverat. Hujus igitur contubernio usus, post longos itineris labores superatis alpidibus, cælo vicinis, & congelatis nivibus opertis, per inferni pontem, Lucernæ lacum Helvetiorum campos Basileam tandem pervenit. Quo in conventu, & si multa negotia Aenæ Dominici Secretario obvenerint, semper tamen est aliquid ocii suffuratus, quod

literis

literis traderet. Dominicum deinceps paupertate & inopia circumventum : quippe cui beneficiorum & paternæ hæreditatis proventum omnem Eugenius denegabat, relinquere non sine lachrymis cogitur, Bartholomæum Novariensem Episcopum secutus : quo cum Florentiam ubi Eugenius Pontifex erat pervenit. Sed hunc quoque in judicium ob crimen læsæ majestatis ab Eugenio accersitum Aeneas relinquere impellitur, Nicolaum sanctæ crucis Cardinalem secutus, patrem certe optimum, ac omnium opinione sanctissimum, qui Attrebatum profectus Eugenii jussu, ubi conventus Gallorum Principum habebatur, pacem inter Ducem Burgundiæ (qui cum Anglis sentiebat) & Regem Franciæ composuit. Redeunte autem in Italiam Nicolao, quem Veneti ac Philippus Mediolani Dux autorem componendæ pacis requirebant, Aeneas non admodum Eugenio gratus Basileam proficiscens, magno semper in honore apud omnes est habitus. Fuit enim scriba in synodo illa celeberrima, & literarum Apostolicarum abbreviator: Duodecimvir, qui Magistratus in tanto conventu censorius habebatur. Nihil enim publice per quenpiam agi poterat, nisi horum gravissima autoritas intervenisset : & si qui admissi ad consultandum de rebus conciliaribus minime idonei habiti sunt, horum jussu senatu movebantur. Erant in eo concilio quatuor conventus : qui deputationes more aulico vocabantur, apud quos de fide, de pace, de reformatione, de communibus agebatur. His magistratibus singuli præsidentes singulis mensibus præficiabantur.

In deputatione fidei, cui Aeneas erat ascriptus sæpe præfedit. Inter collatores beneficiorum bis quoque electus. In eo autem conventu per sæpe oravit, sed illa ejus oratio egregia & elegans est habitu, qua in eligenda concilii sede idonea, Avenioni, Vtinæ, Florentiæ Papiam anteferendam ostendit, rerum opportunitate, situ loci, ædium privatarum magnificentia, cæli benignitate & clementia, commoditate rerum omnium, quæ urbi possunt importari, liberalitate Philippi ducis. Cum vero aliquid per nationes agendum erat, unus semper ex Italica deligebatur, qui rebus agendis præesset: tanta erat in homine morum facilitas, & ingenii dexteritas. Legationes vero plures concilii causa obiit. Argentiam tertio, Tridentum semel, Constantiam secundo, Francofordiam semel in Sabaudiam iterum mittitur. Designato autem post longas consultationes Concilii in Pontificem Felice, Eugenioque excluso, cum octo viri ex unaquaq; natione deligerentur, quibus summa potestas in rebus conciliaribus permetteretur, Aeneas Pontificis Secretarius magistratū illum ultro oblatum renuit. Orator deinde ad Federicum Imperatorem à Felice missus, tantum dexteritate ingenii apud hominem valuit, ut eum corona Poëtica donatum in amicos & Protonotarium receperit, ita eos Germani appellant, quos Principes secretis adhibent. Relatus deinde in Senatorium ordinem, quem Princeps in rebus gravibus consulit. Tantum valuit doctrina & autoritate, ut facilis in quavis re ad ingenium pertinente primus haberetur, licet æmulos & obtrectatores multos habuerit. Interim vero cum de abolendo schismate

mate inter Eugenium & Imperatorē agi cœptum esset, ejusque rei causa ad Pontificem Aeneas proficisceretur, Senis aliquandiu moratus, à suis vehementer rogatur, ne ad Eugenium proficisceretur; veriti enim sunt, ne in eum Pontifex graviter animadverteret, quod ejus autoritas in Basiliensi concilio ab Aenea epistolis & orationibus persæpe impugnata diceretur. At homo constans sua innocentia fretus spretis cognatorum precibus Romam proficiscens, se primum apud Eugenium eleganti oratione purgat, quod eorum autoritatem secutus esset, quorum sententia Basiliense concilium fuerat approbatum. Deinde vero his de rebus cum eo agere cœpit, quarum gratia ab Imperatore venerat. Missis deinde in Germaniam duobus ab Eugenio oratoribus, quorum alter Thomas Sarzanus fuit, alter vero Iohannes Carvagialla, tandem horum virtute & Aeneæ industria, ut in Nicolao diximus, neutralitas sublata est. Ut vero etiam id rebus non verbis tantum appareret, Imperator Aeneam ipsum Romam mittit, qui Eugenio publice diceret, se ac Germanos omnes in humanis Divinisque ei deinceps optemperaturos. Mortuo autem eo tempore Eugenio, dum alter Pontifex in locum demortui suffragiis Patrum deligitur, Aeneas conclavi præfuit, nullus enim orator tum in urbe erat tanto munere dignior. Creato autem Nicolao Pontifice accepta abeundi venia, dum ab Eugenio Subdiaconus creatus, iter in Germaniam facit, Episcopus Tergestinus moritur, in cuius locum Aeneas se quidem inscio à Pontifice & Imperatore susceptus est, Philippo præterea vicecomite sine hærede mor-

mortuo à Cæsare ad Mediolanenses orator mittitur. Apud quos orationem habuit de imperio urbis hæreditario; deque fide servanda: cui quidem si populus ille obtemperasset, adhuc fortasse libertate uteretur. Secundo vero ad eos rediens, extrema quæque ob libertatem patientes, obsidente Mediolanum Francisco Sfortia, urbem ipsam cum maximo discrimine ingreditur, relictis ad Novicomium collegis, quos timor ab officio deterruerat. Inde autem re infecta abiens, Imperatoris mandato ad Alphonsum Aragoniæ Regem proficiscens, Episcopus Senensis, unde originem ducebat, à Nicolao creatur. Composita deinde inter Alphonsum & Imperatorem affinitate, ad hominem in Germaniam rediens, eum semper adhortatus est, ut primo quoque tempore in Italiam ad accipiendam imperii coronam proficisceretur. Vnde Federicus iter in Italiam ingressus, Aeneam præmisit, ut Leonoræ uxori è Lusitania vel Portugallia (ut nunc dicitur) ad Hetruscum littus perventuræ honoris gratia obviam fieret. Qui ubi Senas pervenit, non diu in urbe moratus, populo suspectus esse cœpit, ne adventante Imperatore, pulsus popularibus optimates reip. gubernandæ præficeret. Aeneas igitur ut populum suspicione levaret, Thalamonem quo Leonoram perventuram putabat proficiscitur, non tamen ob ejus discessum quievere popularium animi. Relegata nanque per agros ad tempus omnis Nobilitas est: cui paulo post ut mutabiles sunt popularium mentes, redeundi in urbem potestas facta est, cognita Imperatoris integritate, & Aeneæ modestia. Is vero Pisas contendens, quo Lusitanos applicuisse intel-

intellexerat, puellam uni sibi creditam ad Imperatorem, qui tum Senis erat perduxit. Romam deinde tum proficiscens, & privatim & publice (dum Cæsar corona Imperii donaretur) egit omnia. Imperator præterea ad Alphonsum salutandi hominis causa iturus, Ladislaum regium adolescentem, quem Pannonii & Boëmi furtim ab eo abducere sæpe tentaverant, Romæ sub tutela & custodia Aeneæ, cui plurimam fidem præstabat, reliquit. Imperator autem Romam iterum rediens, cum gratias Pontifici egisset, Ferrariam proficiscitur, Borasioque Estensi Mutinæ Duce creato: ubi Germaniam attigisset, Aencam statim ex mandato Pontificis cum summa potestate oratorem in Boëmiam & omnes Austriæ civitates mittit. Orta namque erat inter eas & Imperatorem cōtroversia pro Ladislao Rege: quem illæ ad se mitti postulabant. Sublata autem tanta controversia, ac pace inter utrosque composita, Aeneas haud ita multo post ad conventū Ratisponensem mittitur: ubi Imperatorias vices gerens præsentem Philippo Burgundiæ Duce, & Lodovico Bajoariæ de immanitate Turcorum, & de calamitate reipu. Christianæ tanta contentione dixit, ut omnibus gemitum & lachrymas excusserit, præcipue autem Philippum Burgundum ad eam expeditionem adeo animare visus est, ut bellum statim omnium consensu decerneretur: quod postea ommissum est eorum ambitione & stultitia, qui cuncta sibi deberi putabant. Aeneas vero ingravescente jam ætate, tædio laborum, ac diutina inter exterarum gentes peregrinatione fessus, redire Senas ad lares patrios instituerat: quem tamen facile Imperator è sententia movit,

vit, cum diceret sibi in animo esse, Turcis ipsis bellum inferre. Missus itaque ob eam rem ad Francofordiensem conventum, Germanos Principes, qui ex tota provincia eò convenerant, gravissima & longa oratione ad bellum periculosum & necessarium, multis rationibus adhortatur. Visus est quidem omnes vehementer commovere. Verum hoc natura compertum est eorum animos cito residere, quorum affectus perfacile moventur. Tertius item eadem de re in nova civitate conventus habetur, in quo Aeneas mirifice annexus pedibus & manibus est, ut ajunt, rem ex sententia perficere: privatim & publice unumquemque ad id bellum cohortando, quo salus Europæ Principum ac populorum libertas, dignitas Christiani nominis continebatur. Nec aberat à spe perficiendæ rei, cum subito nunciatum est Nicolaum Pontificem è vita migrasse, cujus in morte disturbata sunt omnia: nam & conventus solvitur, & Germani rerum novarum cupidi persuadere Imperatori annexi sunt, ne Pontificibus amplius obtemperaret, nisi quædam ad Pragmaticam tendentia ab ipsis prius impetrassent quod dicerent Germanis longe pejorem conditionem esse, quam vel Gallis vel Italis: quorum servi, Italorum in primis, ni res immutarentur, merito esse dicebantur. Nec certe procul abfuit, quin Imperator tumultuâ-
tibus obsequeretur. Quo minus autem id fieret, gravissima Aedæ autoritas intercessit: cujus hæc fuit apud Cæsarem sententia, Inter Principes etiam de magnis rebus inter se dissidētes, pacem aliquando & amicitiam componi posse. At inter Principem & populum immortale odium semper intervenisse: qua-

quare dicebat, satius sibi videri cum Pontifice sentire, quam eorum cupiditatibus obtemperare, quorum mentes non ratione, sed appetitu & cupiditate ducuntur. Motus hac ratione Imperator, spreta populorum postulatione, Aeneam oratorem deligit, qui ad Calistum mitteretur. Is autem Romam profectus, dum Federici juramentum Pontifici de more exhibet, collaudato quantum satis erat utroque, tota ejus oratio fuit de bello Turcis inferendo: adeo erat ad eam rem animatus. Videbat enim vir sapientissimus, id quod postea usu accidit, Barbaros victoria elatos occupata Græcia non quieturos. Inde vero ad pacem Italiæ conversus, qua perfecta, bellum Turco inferri posse existimabat, Pontificem ad eam rem vehementer adhortatur. Premebantur tum Senenses Comitibus Petilianis & Iacobi Picennini armis, qui Alphonsi potius quam propriis auspiciis bellum illud gerebant. Ut igitur omnis belli vis extingueretur, Aeneas jussu Pontificis & civium suorum rogatu, Neapolim ad Alphonsum proficiscitur: quo etiam totius ferme Italiæ Legati de pace acturi convenerant: quibus cum certe usque ad eam diem ea de re nil adhuc actum erat. Verum superveniente Aenea, tum demum sibi de pace conventurum dixit: quando is quidem, quem unice diligebat, ad se ob eam rem accessisset. Impetrata itaque pace, ac liberata hoste patria, apud Alphonsum, cujus familiaritate plurimum delectabatur, aliquot menses fuit, quo tempore servata opportunitate hominem eleganti & copiosissima oratione ad bellum maritimum Orientalibus inferendum perpulit. Inde vero Roma abiens, iter in

patriam facturus, à Calisto Pontifice retentus est, à quo etiam non multo post patrum omnium consensu in numerum Cardinalium refertur. Apud Calistum vero tantæ autoritatis & gratiæ fuit, ut hominem impulerit Oratores ad Senenses mittere, qui tum civili discordia laborabant, ut populum tumultuantem ad pacem & concordiam adhortarentur. At vero dum in balneis Viterbianis valetudinis causa esset, historiamque Boëmicam inchoasset, mortuo Calisto Romam statim rediit: cujus expectatio tanta fuit, ut magna pars populi Ro. officii causa obviam progressa, hominem (quasi divinarent) ut Pontificem salutant. Ad hunc enim consensu omnium Pontificatus deferbatur. Ingressus itaque conciave, Patrum omnium suffragiis Pontifex maximus (ut dixi) creatur. Accepta deinde Pontificia corona, qua tertio nonas Septemb. Pontificali apparatu Basilicam Petri ingressus est, cum Deo immortalis gratias egisset, se totum confirmata prius Ecclesiæ ditione, ad curam reipu. Christianæ convertit. Nam & bellum ante ejus Pontificatum in Umbria exortum, Iacobo Picennino Duce rerum novarum cupido statim eo Pontifice sublatum est, Assisium & Nuceria ab hoste recepta. Inter Ferdinandum Regem & Sigismundum Malatestam, quod difficillimum factu videbatur, compositæ induciæ, quo Mantuam omnibus ubi communem Christianorum conventum indixerat, tuto proficisci liceret. Creato autem Principe Columnensi urbis Præfecto in locum demortui Borix, relictoque Romæ Legato Nicolao Cusa sancti Petri ad vincula Cardinali, media hyeme ab urbe discedit,

dit, per eas civitates iter facit, quæ civili discordia ad bellum potius quam ad pacem spectare videbantur, populos ad concordiam & quietem adhortatur. Mantuam postremo undequaque ventum est. Magnus aderat Principum numerus, magna Legatorum vis. Ex tota enim Europa nulla natio, gens nulla fuit, quæ non aut Principes, aut Legatos eò miserit. Actum denique est in illo celeberrimo conventu, Pio ipso dicente, ut bellum communi omnium decreto Turcis indiceretur. Dictæ sententiæ, qua id ratione ger; posset. Propositum periculum quod cervicibus Christianorum immineret. Motæ sunt omnibus lachrymæ, cum eorum calamitates exponerentur, qui à Barbaris in gravissimam servitutem quotidie abducebantur. incensæ animi, cum responderet Turcos occupata Græcia & Illyrico interiorem Europam penetraturos. Nil est certe ab eo prætermissum, quod ad movendos Christianorum animos pertineret. Magna quidem in dicendo Pii laus fuit, quod cum sæpius iisdem de rebus loqueretur, diversa semper visus est dicere: tanta erat in hon:inè elegantia, & copia. Gallorum querimonias & calumnias Renati regis, quod Ferdinandum Alphonsi filium in regno Neapolitano confirmasset: quod eundem corona regia donasset tribus actionibus acerrime confutavit. Agebantur hæc in Mantuano conventu, cum tota fere Europarelictò externo bello, ad intestinum animos atque arma convertit. Surgunt Germani, partim in seipsos, partim in Pannonios: quorum opera tantum tamque necessarium bellum magna ex parte confici potuisset. Excitatur Britannia duplici factio-

ctione : quarum altera veterem in insula Regem, altera novum fugato vetere retinere conatur. Surgunt præterea Hispani Barchinonensibus auxilio futuri : quos Aragoniæ Rex Gallorum armis ad- jutus bello premebat. Et ne quid ad disturban- da omnia deesset , Italia Europæ caput relicto externo bello , ad intestinum animos atque ar- ma convertit. Gerebatur tum bellum in Apulia, quo Iohannes Renati Regis filius Ferdinandum regno pellere conabatur. Hinc duplex factio in tota provincia exorta est : cum ij Ferdinando , illi Renato faverent. Pius itaque omisso Mantuano conventu ad sedandos motus in Hetruriam re- diens , Viterbium ab adversa factione per frau- dem occupatum haud magno negotio recipit. Picentes ob fines domesticos acerrimis bellis exagitati , partim ratione , partim metu ad pacem rediguntur. Umbros simili contentione distractos , ac magnis cædibus oblitos & scæ- dados autoritate sua tandem sedavit. Senensi- um rempu. sublatis seditionibus omnibus , qui- bus triennio antè laboraverant constituit. Exu- les quosdam viros certe præclaros in patriam restituit. Nobilibus reipu. administrationem red- didit : in Sabinorum vero perfidiam animad- versum est , quod hostem publicum commea- tu & transitu juvissent. Romæ gravissimos tumultus sicariorum repressit. capto cum ali- quot sociis Tiburtio Angeli Massiani filio : quem diximus à Nicolao ob conjurationem in- teremptum , & laqueo ad fenestras Capitolii sus- penso : quod ausi fuissent templum Pantheon oc- cupare , atque inde tanquam ex arce in optimum

quenque crassari. Tyrannos quosdam ad res novas spectantes è finibus Ecclesiæ bello submovit, neminem unquam bello attigit, ad quem Legatos non prius misit, si quo modo ad sanitatem rationibus abduci posset. Federicum Urbinate copiarum suarum Ducem, cum Alexandro Sfortia in Marfos misit, qui Iacobum Picenninum remoraretur à Renato mercede conductum, ne in Apulia ad Gallos Ferdinandum bello vexantes transfret. Ferdinando autem ad Sardinum fugato auxilio fuit, quo minus regno spoliaretur: veritus ne si Galli regnum occupassent, victoria elati libertatem Italiæ subverterent. Legatorum à Gallis venientium minas & pollicitationes, quibus se à Ferdinando ad Renatum traducere conabantur, facile contempsit: Sigismundi Malatestæ Ecclesiæ Romanæ vestigialis furores ac rabiem censuris & armis compressit. Is enim spreto fœdere, quod inter se & Ferdinandum fuerat à Pontifice ictum, castella omnia observandam fidem data, contra jus fasque vi cepit. Legatum Ecclesiæ Ro. ad Nidasturem fugavit, Picentibus bella intulit. Hujus vero rabies sequenti anno ad Senogalliam Federico Urbinate & Neapolione Ursino Ducibus gravi prælio compressa & castigata est, recuperata Senogallia. Expugnatum Fortunæ fanum Nicolao Pistoriensi Cardinali sanctæ Cecilie Legato, ac magna pars Ariminensis agri ei adempta est, ne posset aliquando ad rebellionem spectare. Pugnatum est præterea non ita multo post à Ferdinando pari felicitate ad Trojam Apuliæ oppidum, quo prælio Princeps Tarentinus ac plerique alii, qui novarum rerum cupidi Gallica seque-

sequebantur arma, adeo sunt perterriti, ut supplices à Rege pacem petentes, in ejus amicitiam redierint fere omnes, præter paucos, quos postea Rex bello infecutus, aut regno expulit, aut ad sanitatem redegit. Pius autem duobus maximis ac gravissimis bellis liberatus, expeditionem Asiaticam quæ in Mantuano conventu Regum ac Principum ambitione & avaritia fuerat omissa, repetit: socios belli Ungariæ Regem, Philippum Burgundiæ Ducem ac Venetos quod hi promptiores ad eam rem esse viderentur sibi adjungit. Oratores & Nuncios cum literis Apostolicis ad gentes & nationes Christianas mittit, qui Principes omnes, qui populos ad tantum bellum tamque necessarium adhortarentur. Ipse interim Senas proficiscitur, iturus ubi ei per anni tempus liceret ad balnea Petriolana, quæ potissimum ejus ægritudinem lenire videbantur. Ibi autem cognoscit Philippum Burgundum, qui semet venturum cum milite & classe voverat, à tanta pollicitatione destitisse. Intelligit præterea multos esse Principes ac populos non exteros modo, sed Italos quoque qui ambitione & livore rem tantam disturbare conarentur, quia eos viderent nobilissima præmia reportaturos, qui tantam belli molem subirent. Hos autem (ut Pontificem decuit) admonitionibus ad sanitatem reducere conatus est. Relictis vero balneis ad urbem proficiscitur: ubi vehementi dolore pedum & gravi febre dies aliquot laboravit: qua ex re factum est, ut nonis Junii, quemadmodum publico decreto enunciaverat, Ancone esse nequiverit. Delinita autem aliqua ex parte

ægritudine, Oratores à Rege Gallorum & Burgundiaë Duce venientes, ejusque moram excusantes, audit. Vocatis deinde ad se Patribus Cardinalibus, Regi Boëmiæ de fide Catholica male sentienti diem dicit: Inde ab urbe discedens, per Sabinos, Umbros, Picentes, Ancona lectica jacens defertur. In itinere autem magnam vim hominum ex Germania, Gallia, Hispania venientium ad bellum Thurcis indictum offendit: quorum magnam partem absolutam peccatis (Germanorum potissimum) in patriam remisit, quod minus idonei belli gerendo essent: quodque etiam belli impensam, ut in literis Apostolicis continebatur secum non detulissent. Dum classem quæ passim in portibus superi inferique maris ad tantum bellum fuerat ædificata, dumque Venetorum Ducem belli socium Ancone expectat, diutina & lenta febre afflictatus, moritur anno sexagesimoquarto supra quadringentos & mille. XV 11. calendas Septembris, horam circiter tertiam noctis: anno vero pontificatus sexto, diebus sex minus. Tantæ autem constantiæ & fortitudinis fuit, ut tota ægritudine gravi quidem & longa occupationes intelligendi causas diversarum gentium audiendi, inhibendi, decernendi, judicandi, signandi, admonendi, castigandi intermiserit nunquam. Eo autem die quo è vita migravit duas horas ante extremum vitæ spacium patres Cardinales ad se vocatos constanti animo & voce non inconcinna ad concordiam in eligendo novo Pontifice adhortatus est: quibus item honorem summi Dei, dignitatem Ecclesiæ Romanæ, bellum à se in Turcos susceptum,

salu-

salutem animæ suæ, familiam omnem, nepotes vero maxime si commendatione dignos se præstiterint, constanti ac gravi oratione commendavit. Petiit sponte sacramenta omnia, & signa integerrimi Christiani omnibus in rebus præ se tulit. Præterea vero acerrime tum quidem disputavit cum Laurentio Roverella Episcopo Ferrariensi Theologo doctissimo, liceret ne extremam unctionem iterare, qua semel inunctus fuerat, dum Basileæ pestilentia gravissime ægrotaret. Orationes Canonicas, ut intermitteret in tanta animi anxietate, neque domesticorum quidem precibus exorari potuit. Symbolum Athanasii constante pronuntiavit, & pronunciatum verissimum ac sanctissimum esse dixit. Non mortem exhorruit, non perturbationis, aut inconstantia, dum supremum spiritum efflaret, signum aliquod edidit. Extinctus profecto magis quam mortuus dici potest adeo longis ægrotudinibus maceratus erat, ut corpus suum Romam deferretur suis mandavit. Affirmant polinctores vivacissimum cor in homine inventum. Funus Ancona Romam deferretur, comitante familia lugubri veste induta, ac lachrymis squalida. Peractis autem de more exequiis in Basilica sancti Petri, conditur ad altare sancti Andreæ, sepulchro Francisci Cardinalis Senensis impensa condito cum hoc Epitaphio, PIVS SECVNDVS PONT. MAX. NATIONE TVSCVS, PATRIA Senensis, gente Picolhominea: sedit annos. VI. Brevis pontificatus ingens fuit gloria. Conventum Christianorum Man-

tuæ pro fide habuit. Oppugnatoribus Rom. sedis intra atque extra Italiam restitit: Catarinam Senensem inter Sanctas Christi retulit, Pragmaticam in Gallia abrogavit. Ferdinandum Aragonensem in regnum Siciliae cis fretum restituit: rem Ecclesiae auxit. Fodinas inventi tum primum aluminis apud Tolfam instituit: cultor justitiae & religionis. Admirabilis eloquio. Vadens in bellum quod Thurcis indixerat Ancone decessit: ibi & classem paratam, & Ducem Venetorum cum suo senatu commilitones Christi habuit. Relictus in urbem est patrum decreto, & hic conditus ubi caput Andreae Apostoli ad se ex Peloponneso advectum collocari jusserat. Vixit annos. LVIII. menses. IX. dies. XXVII. Collegio autem Cardinalium quinque & quadraginta millia nummum aureorum à vectigalibus Ecclesiae pensum ob indictum Thurcis bellum reliquit. Has autem pecunias Cardinales & triremes, quæ tum in portu Anconitano erant Christophoro Mauro Venetorum Duci qui biduo ante Pii mortem cum triremibus undecim applicuerat, committunt his conditionibus, ut navigiis pro eorum arbitrio bello navali uterentur: pecunias vero stipendii nomine ad Matthiam Ungarorum Regem mitterent, bellum assiduo cum Turcis gerentem. Mortuus est vir fortitudinis certæ, ac prudentiæ singularis, & qui non ad ocium, ad segnitiam, sed ad res agendas, & maximas quidem natus videbatur. Augere majestatem Pontificis conatus est semper. Non Reges, non Duces, non Populos, non Tyrannos in se aut Ecclesiasticum quempiam delinquentes, bello, censuris, interdictis,

dictis, execrationibus persequi prius destitit, quam eos ad sanitatem rediisse cognoverit. Lodovico autem Regi Gallorum adversatus est, quod libertatem Ecclesiæ minuere conaretur, cum ab eo antea Pragmaticam Ecclesiæ Romanæ perniciosissimam pestem extorsisset. Borfio Duci Mutinensi minatus est, quod ipse Romanæ Ecclesiæ Censuarius, & Sigismundo Malatestæ hosti Ecclesiæ, & rebus Gallicis faveret. Sigismundum vero Austriæ Ducem gravissimis censuris persecutus, quod Nicolaum Cusanum Cardinalem ad vincula Petri cepisset, ac comprehensum aliquandiu in carcere detinuisset. Dieterum Isemburgensem Maguntinum Antistitem male de Ecclesia Romana sentientem sede depulit, inque ejus locum alterum suffecit. Beneventanum Archiepiscopum contra ejus voluntatem res novas molientem, Beneventumque Gallis prodere conantem, Archiepiscopatu movit. Franciscum Copinum plus autoritatis cum magna pernicie & clade hominum in Legatione Britannica sibi vindicantem, quam ei à sede Apostolica concessum fuerat, Episcopatu Interamnensi privavit. Taracinum, Beneventum, Soram, Arpinum, ac magnam partem Hernicorum (quæ nunc Campania vocatur) in deditioem Ecclesiæ redegit. Nil Regibus, nil Ducibus, nil Populis timore & avaritia concessit unquam. Quosdam vero severissime arguit, quod ea peterent quæ sine Ecclesiæ detrimento & ejus ignominia fieri nullo modo possent. Tantum terroris Dominis quibusdam Italicis præsertim iniecit, ut officio & fide nil antiquius ducerent. Ut hostes publicos con-

stanter persecutus est, sic amicos humanissime ac officiosissime fovit. Federicum Romanorum Imperatorem, Matthiam Vngarorum Regem, Ferdinandum Alphonfi filium, Philippum Burgundum, Franciscum Sfortiam, Lodovicum Gonzagam vehementer dilexit. Duodecim Cardinales suo Pontificatu, veteribus addidit, Reatinum, Spoletinum, Tranensem, Alexandrum Saxoferratensem, Bartholomæum Roverellam, Iacobum Lucensem, Franciscum Laodamiæ fororis suæ filium, Franciscum Gonzagam, Lodovici Principis filium. Hi omnes Italici sunt habiti. Ex Transalpinis, Salsburgensem, Lodovicum Libretum Attrebatensem, Vergelensem. Vivendi autem rationem ita partiebatur, ut ocii & desidix accusari nullo modo posset. Surgebat manè aurora illucescente, & habita ratione valetudinis, ac re Divina castè & piè facta ad negocia publica statim egrediebatur. Functus officio ac per horros recreandi animi gratia delatus prandebat. Mediocri cibo utebatur, non exquisito & lauto. Cibos rarò sibi apparari iussit, quod apponebatur hoc edebat. Vini parcissimus: dilutique ac lenis magis quam austeri amator. Sumpto cibo dimidium horæ cum domesticis, aut fabulabatur aut disputabat. Cubiculum deinde ingressus cum paululum quievisset horis Canonicis de more repetitis tamdiu legebat, aut scribebat, donec ei per munera publica licuisset. Idem faciebat noctu, quod die post cœnam: nam & legebat & dictabat usque ad multam noctem in lecto jacens: nec amplius quam horis quinque aut sex quiescebat. Homo fuit staturæ brevis, caput habuit

ante annos canum , faciem ante dies senectam præ se ferentem. Aspectu severitatem facilitate conditam ostendebat. Circa cultum corporis neque morosus , neque negligens , laboris patiens habebatur. Sitim æquo animo & famem toleravit. Robustum ei corpus natura dederat, quod tamen longæ peregrinationes , & crebri labores , frequentes vigiliæ attriverant. Accedebant morbi ejus familiarissimi , tussis , calculus & podagra : quibus ita sæpe cruciabatur , ut præter unicam vocem nil ei , quare vivus dici posset relictum videretur. Aditu etiam dum ægrotaret facilis erat , verborum parcus , invitus petita negavit. Pecuniarum quantum collegit tantum erogavit : quarum neque studiosus, neque aspernator fuit. Dum numerarentur, dum reponerentur interesse nunquam voluit. Fovere ingenia suorum temporum non est visus, quod tria gravissima bella ab eo suscepta ærarium Pontificium ita continuo exhausserant, ut ære alieno, ac magno quidem sæpe premeretur. Multos tamen muneribus aulicis & beneficiis Ecclesiasticis jovit , Literatos dico. Orantes aut poemata recitantes libenter audivit : eorumque judicio qui aliquid sapere viderentur, sua scripta commisit. Mendaces & delatores odio habuit, iram facile collegit, collectam facillime repressit. Laceffentibus eum conviciis & dictis petulantioribus constanter ignovit, ni sedi Apostolicæ facta esset injuria : cujus dignitatem adeo acriter tutatus est semper, ut ejus causa magnorum Regum ac Principum graves inimicitias frequenter suscepit. Erga domesticos mira comitate &

facilitate utebatur. Nam quos vel inscitia, vel ignavia deliquisse deprehendisset, paterna charitate admonebat. Male de se opinantes vel loquentes coercuit nunquam: libere enim in libera civitate loqui omnes volebat. Quærenti nescio cui apud eum, quod male audiret, respondit, de me quoque qui male sentiant, si in campum Flore proficisceris multos audies. Si quando cælum Romanum tanquam naturæ suæ contrarium & insalubre mutare constituisset æstate præcipue, aut Tibur, aut Senas in patriam proficiscebatur. Secessu autem Abbatia mire delectabatur, quæ in agro Senensi, tum amœnitate loci tum opacitate sylvarum mira refrigeratio æstate habetur. Frequentavit Maceratana & Petriolana balnea valetudinis causa. Rara veste utebatur & argento frugali magis quam regio. Ejus enim voluptas omnis quando à munere publico vacabat in lectione & scriptione frequenti reposita erat. Libros plusquam saphiros & smaragdos charos habuit, quibus chrysolithorum magnam copiam inesse dicebat. Mensam autem artificiosam ita contempsit, ut ad fontes, ad nemora, ad loca agrestia delatus, quæ sæpe frequentabat animi causa, non apparatu Pontificio, sed humili ac prope rusticano sit usus. Hanc ejus crebram locorum mutationem non desuere, qui carperent, ex aulicis maxime, quod id nunquam ab aliis pontificibus factum esset, nisi aut bello aut peste urgente. Horum autem querelas contempsit semper, quod diceret, nil ob eam rem à se prætermitti, quod ad dignitatem Pontificatus, ad utilitatem Aulicorum pertineret. Signabat omnibus in locis,

audie-

audiebat , censebat , respondebat , affirmabat ,
refellebat : quibus ex rebus quovis etiam in loco
abunde omnibus satisfieri poterat. Non libenter
sólus comedebat. Hanc ob rem , vel Spoletinum
Cardinalem , vel Tranensem , vel Papiensem
in convivium adhibebat : inter cœnandum de
studiis bonarum artium loquebatur , memoriam
veterum repetebat : & quid quisque laudis vel
dicendo vel scribendo consecutus esset , exqui-
sito iudicio ostendebat. Ad virtutem suos fre-
quenter adhortabatur , à viciis deterrebat , cum
eorum res gestas commemoraret , qui in vita re-
ctè aut perperam egissent. Augustino patritio le-
ctore usus est : à quo etiam (dum ipse dictita-
bat) describebantur omnia : sales interdum liben-
ter audiebat , negociis præsertim vacuus. Florenti-
num quendam interdum adhibebat (cui Græco
nomen est) hominem certe cujusvis mores , natu-
ram , linguam cum maximo omnium qui audie-
bant risu facile exprimentem. Homo fuit verus ,
integer , apertus , nil habuit ficti , nil simulati.
Christianam autem religionem ita coluit & obser-
vavit , ut omnem prorsus hypocrisis suspicionem
à se removeret. frequenter confitebatur & com-
municabat. Rem divinam aut ipse faciebat , aut
dum fieret observatis de more ceremoniis omni-
bus astabat. Somnia , portenta , prodigia contem-
psit semper. Fulgura procuravit nunquam. Geo-
mantibus & cæteris id genus nullam fidem adhi-
buit. Timiditatis & inconstantiae signum nullum
in homine cognitum. Extolli secundis rebus &
perturbari adversis nunquam visus est. Suos ple-
runque ut timidos & formidolosos reprehendit ,
quod

quod acceptas clades (ut in bello contingit) aperte ei denunciare vererentur. Incommodis enim consilio & manu mederi posse dicebat : si id ad tempus quod accidisset scitum foret. Socios belli vel magnitudine impensæ, vel hostium potentia perterritus deseruit nunquam. Bella suscepit invitus : tamen & multis ac maximis injuriis laceffitus pro tutela Ecclesiæ, pro defensione religionis. Aedificandi studio vehementer delectatus est. Impensa enim sua scalæ templi ad Vaticanum vetustate collapsæ instauratæ. Vestibulum ædium ad dignitatem & tutelam loci munitum. Aream pro templi foribus ruderibus purgatam sternere parabat. Porticum unde Pontifex populo benediceret inchoaverat. Tibure arcem perfecisse priusquam inchoasse visus est. Senis quadrato saxo gentilibus suis porticum fastigiatam & ornatissimam extruxit : Corfinianum, quod Pientiam à Pio nomine in Pontificatu accepto appellavit, civitatem fecit : templumque testudineum, celebre id quidem, & ornatissimas ædes extruxit. Sepulchrum marmoreum paternis maternisque ossibus Senis in templo beati Francisci suo jussu conditum, hoc disticho notavit :

*Sylvius hic jaceo, conjunx Victoria mecum est :
Filius hoc clausit marmore Papa Pius.*

Quatuor habuit ex sorore nepotes : ex his duo minores natu ejus gratia & autoritate à Rege Hispano equestri ordini sunt additi. Primus cui Ferdinandus Rex filiam in matrimonium locaverat, Dux Amalphitanus creatur. Secundus quem

quem (nt antea dixi) Pius in numerum Cardinalium retulit, tanta cum integritate & virtute adhuc vivit, ut in eo nil sit requirendum, quod ad amplissimum virum pertineat: ingenio, moribus, solertia, religione, modestia, gravitate. Ad Pium redeo, qui in tanto rerum fastigio collocatus, literarum studium intermisit nunquam. Adolescens, & nondum sacris initiatus poemata edidit, lascivix magis & festivitati accommodata, quam pressa & gravia. Surgit tamen nonnunquam: & dum jocatur, mordacitate non caret. Extant ejus epigrammata referta salibus. Ad tria millia variorum versuum scripsisse dicitur, quarum pars magna Basilex periiit. Orationi solutæ reliqua vita, & totum dedit, magnitudine rerum invitatus. delectatus est etiam mixto scribendi genere, & ad Philosophandum aptiore. Libros in dialogo edidit de potestate concilii Basiliensis, de ortu Nili, de studio venandi, de fato, de præscientia Dei, de hæresi Boëmorum. Reliquit dialogum imperfectum contra Turcos inchoatum pro defensione fidei Catholicæ. Epistolas digessit in tempora: & quas prophanus, quas sacris initiatus, quas Antistes, quas Pontifex maximus scripserit, voluminibus separat. His Reges, Nationes, civitates, Principes atque omne genus hominem ad religionis arma incendit. Extat ejus epistola ad Turcum, qua hominem adhortatur, ut posthabita Mahometana perfidia, veram Christi Iesu religionem sequatur. Libellum edidit de miseria Aulicorum. Scripsit etiam de institutione artis grammaticæ

maticæ ad Ladislaum adolescentem Vngarorum Regem. Orationes circiter duas & .xxx. habuit ad pacem Regum, ad concordiam Principum, ad tranquillitatem Nationum, ad defensionem religionis, ad quietem totius orbis terrarum spectantes. Boëmicam historiam perfecit: Australem imperfectam reliquit. Aggressus est historiam rerum ubique locorum sua ætate gestarum: quam negotiorum multitudine oppressus imperfectam reliquit. Commentariorum de rebus à se gestis libros duodecim scripsit, tertiumdecimum inchoavit. Scribendi genus lene est ac temperatum. Conciones habet splendidas & rei accommodatas. Movet affectus, ac eos denique sedat. Candorem & ornatum orationis nunquam intermittit. Describit apposite situs & flumina. Varios pro tempore sumit eloquentiæ vultus. Cognitionem rerum antiquarum non omittit. Nullius oppidi occurrit mentio, cujus originem non repererat, situm non notet. Qui Duces qua ætate claruerint diligentissime perscribit. Mimos etiam ad voluptatem notavit. Sententias in proverbii modum reliquit multas: quarum partem aliquam quod ad institutionem humanæ vitæ pertinere visæ sunt, subjungere instituit. Divinam naturam credendo melius quam disputando intelligi ac comprehendi posse dicebat. Omnem sectam auctoritate firmatam humana ratione carere. Christianam fidem etiam si miraculis non esset approbata, honestate sua recipi debuisse. Vnius divinitatis tres esse personas non qua ratione probetur, sed à quo dicatur animadvertendum. Mortales mensores cæli & terræ audaces magis videri quam veros.

Siderum investigare cursus, pulchrius esse quam utile. Amicos Dei & hac futura perfrui vita sine virtute, nulli solidum esse gaudium. Neq; avarum pecunia, neque doctum cognitione rerum unquam repleri. Cui plura nosse datum est, cum majora sequi dubia. Plebeis argenti, Nobilibus auri, Principibus gemmarum loco literas esse debere. Bonos Medicos non pecuniam, sed bonam valetudinem ægroti quærere. Artificiofam orationem stultos non sapientes flectere. Sanctas esse leges quæ vaganti frena licentiæ imponunt. In plebem vim habere leges, in potentes mutas. Res graviores armis, non legibus diffiniri. Urbanus suam domum civitati, civitatem regioni, regionem mundo, mundum Deo subjicit. Lubricum esse primum apud Reges locum. Vt in mare flumina omnia, sic vicia in magnas aulas fluere. Assentatores maxime quo volunt Reges ducere. Nulli magis Principes aures, quam delatori præstare. Pessimam Regibus pestem adulatoris linguam. Regem qui nulli fidit inutilem esse: nec meliorem, qui omnibus credit. Qui multos regit, à multis regatur oportet. Non esse regno nomine dignum, qui suis commodis publica metitur: neque qui sacra negligit, Ecclesiæ proventum: neque Regem qui iudicando non assidet, vectigalia digna petere. Litigatores, aves, forum aream, iudicem, rete, patronos, aucupes dicebat, Dignitatibus viros dando, non dignitates hominibus. Magistratus alios mereri & non habere: alios habere & non mereri. Grave Pontificis onus sed beatum ei qui bene fert. Indoctum Episcopum asino comparandum. Corpora malos Medicos,

ani-

animas imperitos Sacerdotes occidere. Vagum Monachum Diaboli mancipium esse. Virtutes Clerum ditasse, vitia pauperem facere. Sacerdotibus magna ratione sublatas nuptias, majori restituendas videri. Fideli amico nullum thesaurum anteferendum. Vitam amico, invidiam morti comparandam. Hostem in se nutrire, qui nimis filio ignoscit. Nulla in re avarum placere hominibus, nisi in morte. Vitia hominum liberalitate obtegi, nudari avaritia. Mentiri servile vitium esse. Vini usum & labores & morbos auxisse mortalibus. Vinum quod mentem excitet, non quod obruat sumendum. Libidinem ætatem omnem fœdare, senectutem extinguere. Quietam vitam non aurum ipsum, non gemmas præbere. Dulce bonis, durum iniquis mori. Generosam mortem turpi vitæ omnium Philosophorum sententiâ anteferendam. Hæc sunt fere, quæ de vita Pij Pontificis scribi possunt: ad cujus laudes hoc etiam addo, quod & beatam Catharinam Senensem in Sanctas retulit, caput sancti Andreæ è Peloponneso à Principe loci Romam avectum sancto Petro cum maxima veneratione, cumque supplicationibus Cleri populique Romani in sacello ad id fabricato collocavit, repurgato templo, eo loci potissimum, dimotisque quorundam Pontificum & Cardinalium sepulchris, quæ Basilicam ipsam temere occupabant.

PAVLVS. II. PONTIF. CCXX.

PAulus secundus, Petrus Barbo antea vocatus, patria Venetus, patre Nicolao, matre Polyxena, sancti Marci Presbyter Cardinalis, pridie calen. Septembris Pontifex creatur. MCCCCXIIII.

Is enim Eugenii Pontificis ex sorore nepos, adolescens adhuc iturus in mercaturam erat: quæ apud Venetos in pretio est, & à Solone non improbatur & jam scrinium & arma in triremes detulerat, cum ei nunciatum est Gabrielem Condellinrium avunculum suum Pontificem creatum esse. Substitit itaque adhortantibus amicis, & fratre Paulo Barbo majore natu, ac literis, licet jam adultus esset, operam dedit: præceptore usus Iacobo Ricionio, qui diligentiam hominis ea in re laudare consueverat. Habuit & alios præceptores, nec tamen ob ætatem admodum profecit: quos omnes præter Ricionium, dum Pontifex esset, dignitate & facultatibus honestiores reddidit, ostendens per eos non stetisse, quo minus doctior evaderet. Paulus autem Barbo magni animi ac prudentiæ vir, cognita fratris natura, quæ potius quietem quam negotia appetebat. Eugenium rogat (nam Florentiã videndi hominis causa venerat) ut Petrum ad se vocet, initiatumque sacris in aliquo dignitatis gradu collocet. Vocatus itaque Petrus Archidiaconatum Bononiensẽ, ac non ita multo post episcopatum Cerviæ commendatione adeptus, protonotarius ab avunculo creatur, ex his potissimum qui emolumentorum participes sunt. His autem facultatibus aliquot annis vitam ducens, tandem una cum Alovio Patavino Medico, quem postea Patriarchã & Camerarium appellarunt, Cardinalis ab Eugenio creatur, instantibus quibusdã Eugenii familiaribus: ut haberent quem Alovisii potentiæ interdũ objicerent: inter quos postea tãta similtas fuit, ut nusquã majore odio certatũ sit: his etiam discordias alitibus, qui seditionibus ali & augeri consueverãt.

Dolebat enim Petrus primum locum apud Eugenium sibi surripi, cum nepos esset, cumque etiam Patricius Venetus. Hanc ob rem inimicitias non vulgares exercuit cum Francisco Condemerio Vicecancellario ex amita Eugenii nato: quo deinceps mortuo, totum se in Patriarcham vertit, licet sæpius intercedentibus amicis in gratiam reddissent simulato animo. Hanc ob rem sub diversis Pontificibus ita inter se mutuis odiis certarunt, ut alter alteri non pepercerit, sive facultates sive dignitatem inspicias. Iactata & inter eos varia probra sunt, quæ consultò prætereo, ne maledicis fidem præstitisse videar. Mortuo autem Eugenio cum in ejus locum Nicolaus. V. susceptus esset, tantum apud hominem gratia & blanditiis valuit, ut & primum ipse locum è natione sua apud eum tenuerit, fratre Nicolai hominem adjuvante: & ita Nicolaum animaverit, ut Camerarii dignitatem Alovisio diminueret. Erat enim Petrus Barbo natura blandus, arte humanus ubi opus erat. Præterea vero eo indignitatis plerunque deveniebat, cum precando, rogando, obtestando, quod vellet consequi non posset, ut ad faciendam fidem precibus lachrymas adderet. Hanc ob rem Pius Pontifex hominem Mariam piensissimam appellare interdum per jocum solebat. His quoque artibus apud Calistum usus, copulavit hominem, ut Alovisium cum triremibus in Turcos mitteret, ostendens hominis amplitudinem, huic tantæ rei maxime convenire, cum alias & exercitus ductasset, & ditionē Ecclesiæ ab hostibus constanter tutatus fuisset. Hac demum molestia liberatus Petrus, Calistū deinceps ita in Sententiā suam

suam semper traxit, ut donec vixerit, nullius magis quam hujus consilio sit usus. Facile præterea quicquid volebat à Pontifice impetrabat, sua vel amicorum causa. Erat enim propensior in amicos: & quos in clientelam susceperat, quibuscunque rebus poterat juvabat, ac constantissime tuebatur, cum apud unumquemque Magistratum, tum vel maxime apud Pontificem. Tantæ præterea humanitatis fuit, ut in ægrotudinibus Curiales ipsos, qui aliquo in pretio erant inviseret: & quibusdam remediis adhibitis, eos ad valetudinem adhortaretur. Semper enim domi habebat unguenta Venetiis avecta, oleum, tyriacam & cætera id genus, quæ ad curandam valetudinem faciunt. Ex his aliquid ad ægrotos mittebat. Curabat item ut uni sibi magis quam alteri ægrotantium testamenta committerentur, quæ postea ex arbitrio suo partiebatur: & siquid inerat quod ad rem suam pertineret, facto tamen sub hasta pretio, id sibi pecunia vindicabat. Romanorum vero quorundam amicitia delectatus est, quos sæpe in convivium adhibebat, tum ad jocum, tum ad risum: quem & Priabifius suus & Franciscus Malacatosalibus, mimis, dicteriis, scommatibus frequenter non sine urbanitate excitabant. His quidem artibus effecerat, ut tum civibus Romanis, tum aulicis ipsis charus esse putaretur. Præterea autem ne domi tantum posse videretur, foris etiam autoritatem sibi comparare annixus est. Nam & in Hernicos (quam nunc Campaniam Romanam vocant) profectus est ad populos quosdam sedandos, qui de finibus contendebant: & litem componere inter comitem Averse & Neapolionem Ursinum conatus, paulum

paulum abfuit, quin turpiter captus, in vincula cōjiceretur, adeo in eum comes Averfus ob quamdam verborum licentiam, male animatus erat. Re itaque infecta abiens, homini femper adverfatus est. Mortuo deinde Calisto in ejusque locum Pio fuffecto, cum permutare Epifcopatum Vincentinum in Patavinum inftando acerbe nimium, rogandoque anniteretur, & Pij Pontificis & Veneratorum iram adeo incurrit, ut & Paulum fratrem fenatorio munere amoverint, & ei interdixerint, quo minus aliorum beneficiorum proventibus potiretur, nifi fententiam mutaret. Hanc ob rem indignatus homo ulciscendi tempus obfervans, interim acerbe nimium in eos invehebatur, per quos ftetiffet, quo minus voto potiretur. Mortuo autem Pio in ejus locum ipfe fuffectus, ftatim ubi magistratum iniit: five quod ita pollicitus erat, five quod Pij decreta & acta oderat, abbreviatores omnes, quos Pius in ordinem redegerat, tanquam inutiles & indoctos (ut ipfe dicebat) exautoravit. Eos enim bonis & dignitate indicta caufa fpoliavit: quos etiam propter eruditionem & doctri-
 nam ex toto orbe terrarum conquisitos, magnis pollicitationibus & præmiis vocare ad fe debuerat. Erat quidem illud collegium refectum bonis ac doctis viris. Inerant divini atque humani juris viri peritiffimi. Inerant poëtæ & Oratores plerique, qui certe non minus ornamenti ipfi curiæ afferebant, quam ab eadem acciperent, quos omnes Paulus tanquam inquilinos & advenas poffeffione pepulit, licet emptoribus cautum effiet literis Apoftolicis: cautum etiam fifci Pontificii autoritate, ne qui bona fide emiffent, è poffeffione honefta ac legiti-

gitima deiicerentur. Tentarunt tamen hi ad quos res ipsa pertinebat hominem è sententia dimovere. Atque ego certe qui horum de numero eram, rogando etiam ut causa ipsa Iudicibus publicis (quos rotæ auditores vocant) committeretur. Tum ille torvis oculis me aspiciens, Ita nos (inquit) ad Iudices revocas? ac si nescires omnia jura in scrinio pectoris nostri collocata esse? Sic stat sententia inquit, locò cedant omnes, eant quo volunt, nihil eos moror, Pontifex sum, mihi que licet pro arbitrio animi aliorum acta & rescindere & approbare. Hac vero tam immiti sententia accepta, ut lapidem immobilem volveremus, obversabamur, & frustra quidem die ac noctu in foribus aulæ, vilissimum etiam quanque servum rogantes, ut nobis alloqui Pontificem liceret. Reiciebamur non sine contumelia, tanquã aqua & igni interdicti ac prophani. Hac autem diligentia. XX. continuis noctibus usi sumus: nil enim fere nisi noctu agebat. Ego vero tantã ignominia excitus, quod mihi ac sociis meis coram non licebat, id agere per literas institui. Scripsi itaque epistolam his ferme verbis, si tibi licuit indicta causa spoliare nos emptiõe nostra justa ac legitima, debet & nobis licere conqueri illatam injuriam injustamque ignominiam. Rejecti à te, ac tam insigni contumelia affecti, dilabemur passim ad Reges, ad Principes, eosque adhortabimur, ut tibi concilium indicant, in quo potissimum rationem reddere cogaris, cur nos legitima possessione spoliaveris. Lectis literis Platinam reum majestatis accersit, in carcerem trahit, compedibus revincit, mittit Theodorum Taryissimum Episcopum, qui quæstionem habeat.

Is statim me reum facit, quod & libellos famosos in Paulum sparsissem, & concilii mentionem fecissem. Primum crimen ita confutavi, eos quidem dici libellos famosos, in quibus scribentis nomen reticetur: at meum nomen in calcè literarum extare, non igitur libelli famosi sunt. Quod vero de concilio mentionem fecerim, me non adeo grave crimen id putasse, cum in Synodis à sanctis Patribus stabilita sint fundamenta orthodoxæ fidei prius sparsim jacta à Salvatore nostro ejusque Discipulis, ut majores cum minoribus æquo jure viverent, ne cuiquam fieret injuria. Vnde etiam apud Romanos instituta est censura, qua & qui privati & qui in magistratu fuerunt, rationem habiti magistratus, & vitæ ante actæ reddere cogebantur. Cum vero his rationibus nihil profecissem, revinctus compedibus, & quidem gravissimis, media hyeme sine foco celsa in turri ac ventis omnibus exposita coërceor mensibus quatuor: tandem vero Paulus Francisci Gonzagæ Cardinalis Mantuani precibus fatigatus, ægre pedibus stantem molestia carceris me liberat: admonet ne ab urbe discedam, in Indiam inquit si proficiscere, inde te retrahet Paulus. Feci mandata. Triennio in urbe commoratus sum, arbitratus hominem aliquam medelam meis incommodis interim allaturum. Coronatus Paulus de more memor à Calisto quondam pulsos esse è sancto Iohanne Laterano Canonicos Regulares, quos eodem in loco Eugenius Pontifex ante collocaverat, eosdem revocavit, ut seorsum à Canonicis secularibus Divina officia celebrarent. Præterea vero Canonicorum secularium eo in loco nomen aboli-

aboliturus si quis moriebatur in demortui locum neminem sufficiebat: aut si quod beneficium vacabat, coactos se canonicatibus illis abdicare, ad alias Ecclesias transferebat, ut tandem beneficia illa in unum corpus redacta, Canonicis regularibus satisfacerent sine ullo suo dispendio, cum eos tum pascere ob inopiam oporteret. Hanc autem ob rem Paulus multum à se alienavit civium animos, quod dicerent illa beneficia à majoribus suis instituta, pulsus civibus, inquilinis dari. Neque hoc contentus Paulus seorsum Canonicos quosdam allocutus, eos minis etiam adhibitis abdicare se illis canonicatibus impellebat. Nonnulli tamen ejus minas contemnentis, tempus vindicandæ libertatis expectabant, quod postea eo mortuo eluxit. At vero cum nunciatum esset, Turcos capta jam fere tota Epiro in Illyricum iter parare, Oratores statim ad Reges & Principes misit, eos oratum, ut compositis rebus suis de bello Turcis inferendo, ad propulsandam injuriam cogitarent. Qua de re nil certe actum est, cum inter sese gravissimis bellis decertarent: hinc Germani, hinc Anglici, nunc veterem Regem, interdum vero novum expetentes. Hinc Hispani, hinc Galli Principes veriti Regis potentiam, qui regio nomini omnes obtemperare volebat, jactabatque se brevi facturum, ut eos pœniteret, qui secus fecissent. Præterea vero Paulum urgebat Regis Boëmiæ perfidia, qui se paulatim à toto corpore Christiani nominis subtrahebat. In hunc itaque mittere Vngariæ Regem cum exercitu instituerat, si ei per bellum in Turcos susceptum licuisset: sique rem inter Regem & Imperatorem com-

ponere potuisset. Nam mortuo Ladislao Rege Vngariæ ejus nepote, qui hærede carebat, Imperator ipse regnum illud; quod Matthias Vaiovadæ filius occupaverat, sibi deberi prædicabat. Differendam itaque rem Paulus in aliud tempus censens ad componendas quasdam similtates civium Romanorum inter se dissidentium animum adjecit. Orta nanque rixa erat inter Iacobum Iohannis Alberini filium & Felicem nepotem Antonii Capharelli: hanc ob rem accitis ad se patribus familiâs, eos aliquandiu renitentes ad concordiam datis vadibus compulit. Verum non ita multo post Iacobus Alberini filius nusquam laturus injuriam patri illatam Antonium Capharellum interficere conatus, confossum aliquot gravibus vulneribus, tanquam mortuum reliquit. Hanc ob rem indignatus Paulus, quod contra atque Alberinus juraverat filius egisset, everfus eorum ædibus, redactisque in fiscum omnibus bonis, eos ab urbe demum exules fecit. Hos tamen postea suo jussu ad urbem redeuntes in gratiam recepit, restitutis rebus omnibus, paceq; inter dissidentes composita, cum tamen ambo aliquandiu in carcere stetissent. Anno vero. MCCC. LXV. Alovius Patavinus Pontificis Camerarius, & tituli sancti Laurentii in Damaso Presbyter Cardinalis, vir quidem ditissimus, & in rebus agendis sagax, sed ultimo suæ vitæ tempore parum prudens: quippe qui ex testamento maxima ex parte hæredes reliquerat duos fratres cognomento Scarampos: alioquin bonos & liberalis ingenii sed nequaquam tantis fortunis & proventibus Ecclesiæ partis dignos (quid homines suspicarentur scimus) Has autem
 facul-

facultates Paulus (ei licet testandi facultatem ultro permisisset) sibi vindicavit, Scarampos cepit, & tamdiu, honesto tamen loco retinuit, quoad quæ Florentiam delata fuerant ad se deferrentur. Fugientes Scarampi dum hac de re ageretur, capti in carcerem conjiciuntur. Verum cum bona Patriarchæ Florentia Romam delata fuissent, Scarampos cum bona parte incolumes dimittens, in reliquos Patriarchæ familiares majore benignitate usus est, quam ipse testator instituisset. Atque hoc modo bona hominis tanta diligentia parta, majore retenta, cum magna opum jactatione, ac si annos Matusalem victurus esset, ab eo sunt partim possessa, partim distributa, quo cum diutius simulatibus, odiis, maledicentia certaverat, cum maluisset ad Turcos ipsos quam ad Paulum bona sua recidere. Sed neque hoc contenta divina providentia, voluit ejus quoque corpus jam sepultum in prædam dari. Ab ipsis enim (quibus ipse beneficia sancti Laurentii in Damaso dederat) noctu aperto sepulchro, annulo & vestibus spoliatus est. In hos autem Paulus re cognita, graviter animadvertit. Eodem fere tempore Federicus adolescens egregius Ferdinandi filius, Mediolanum iturus ad ducendam Francisci Sfortiæ filiam fratris uxorem in regnum. Romam veniens prodeunte obviam honorato quoque, & Rhodorico Vicecancellario, perbenigne à Paulo suscipitur, ac rosa donatur, quam Pontifices quotannis donare alicui ex Principibus Christianis consuevere. Interim vero cum Ferdinando in animo esset eos bello persequi, & potissimum in regno suo existentes, qui dum à Gallis

premeretur à se defecerant , misissetque copias quasdam ea mēte ut Ducem Soranum adoriretur. Pontifex divertere id bellum cupiens, Archiepiscopum Mediolanensem eò propere misit oratum, ut copias illas quemadmodum ratione feudi tenebatur, ad se mitteret, quod diceret sibi in animo esse Comitum Averſæ filios Ecclesiæ nequaquam obtemperantes è medio tollere. Nam eo fere tempore Averſæ Comes moritur, quo Paulus Pontifex creatur: corpusque ejus Romam delatum in Basilica sanctæ Mariæ majoris sepelitur. Rex itaque accerrimus Deiphobi hostis, quippe qui ab eo superiore bello insidiis, veneno & armis petitus fuerat, copiarum suarum Præfecti mandat, ut primo quoque tempore proficiscantur, quo Pontifex ire jusserit. Antea enim Deiphobum & Franciscum ad se vocatos monuerat, ut & iter tutum à latronibus servarent, ne Romam aliunde venientes in ipsis prope urbis Romæ portis spoliarentur: utque Securantiæ Præfecti vice quondam filio, Caprarolam (quod oppidum est) redderent, cum omnia fere ipsius Præfecti bona possiderent. Vtrunque vero non modo facere recusarunt, verumetiam minas addidere, jactantes sæpius se Comitum Averſæ filios esse, nec lacescentibus parcuturos. Tum vero Paulus clanculum paratis rebus omnibus ad bellum necessariis, supervenientibus etiam regiis copiis, quintodecimo die posteaquam inchoatum est bello eos incautos, & nil tale opinantes oppressit, redactis in potestatem Ecclesiæ novem castellis: quorum de numero aliqua ita munita natura & arte erant, ut vix opera hominum expugnari posse crederentur.

Deiphobus autem veritus ne captus ad Regem mitteretur, salutem sibi fuga quæsit. Capitulum autem Franciscus frater cum filio, & quinquennio in arce Hadriani retentus, demum creato Sixto liberatur. Hinc postea inter Paulum & Regem ipsum ortæ graves inimicitia sunt, cum Ferdinandus hoc tanto merito peteret superiorum annorum tributum, quod Ecclesiæ pendebat sibi relaxari: & quod deinceps soluturus esset diminui, cum regnum Siciliæ patris sui possideret, cuius ipse unâ cum regno Neapolitano vectigal penderet: Inspicienda dicens & sua merita, & considerandum, quid posset in contrarium accidere, cum diceret se continuo acies quasdam in armis habere, non magis sua quam Pontificis Romani gratia, ut in bello contra Averfanos paulo antè noverat. Commemorabat vicissim Paulus merita Ecclesiæ erga Ferdinandum: atque hoc modo altercationibus in longum res ipsa semper protrahita est, cū uterq; repetendi jus suum tempus quæreret. Moliri res novas Rex interim cavebat, Jacobi Picennini, qui Sulmonem in Marsis & alia oppida tenebat potentiam veritus: quem postea Franciscus Sfortia socer ad Regem misit, data fide se quotiens libuisset incolumen rediturum. Verum aliter Iacobo quam putarat accidit. Captus enim Neapoli à Ferdinando cum filio, & in carcerem coniectus, non ita multo post vita privatur, figmento adhibito quod in carcere ipso decidens crus fregisset, dum redeuntes ab Ischia (quam Aenariam antiqui vocabant) triremes Regis de Gallis victrices studiosius quam cautius per fenestram inspicit. Sunt qui arbitrantur hominem adhuc vivere.

Quod ego nullo modo credo, cum nullus esset in Italia aptior, si auctoritatem hominis in militia respicis ad evertendum Ferdinandi Regis imperium. Substiterat in via hacre cognita (Senis namque erat) Ducis Mediolani filia Neapolim ad maritum itura, ut fidem faceret, nulla patris sui culpa Ferdinandum in Iacobi Picennini necem conspirasse. Quid autem ea de re suspicati sint homines optime novimus. Fuere etiam qui dicerent id prius à Paulo Pontifice scitum fore, cum illis diebus Archiepiscopus Mediolanensis à Pontifice ad Regem, & à Rege ad Pontificem frequenter com-meaverit, cumque Paulus ipse dixerit, audita hominis captivitate, appellationum Iudicem è medio sublatum esse. Sed verum est illud virgilianum,

Nescia mens hominum fati fortisque future.

Nullius enim magis quam Iacobi Picennini opera reprimere Ferdinandi contumaciam Paulus potuisset, si tum in vita fuisset, quando inter eos de solvendo tributo contentio est orta ac bellum prope certum. Nam celebratis nurus ac filii nuptiis hac una re & Iacobi morte stabilito regno, Ferdinandus cum Pontifice instat, ut & tributum ei diminuatur, & quædam oppida quæ de regno possidebat Ecclesia ei redderentur. Misit eo Paulus Bartholomæum Roverellam Legatum tituli sancti Clementis Presbyterum Cardinalem, qui Regis mentem aliqua ex parte lenivit. Verebatur tum (credo) uterque, ne solis ac lunæ eclipses, quæ tum fuere cum maxima hominum admiratione, regnorum mutationem portenderent. Moritur tamen (ne corpora cælestia frustra pati existi-

mes)

mes) sequenti anno Franciscus Sfortia Insubriæ & Liguriæ Dux. Nam Genuæ dominatum biennio antè adeptus fuerat dedentibus sese civibus diutino bello, partim intestino & gravi, partim externo agitat. Gallorum enim dominatum quem sponte petierant rejicientes, ad sex millia Gallici nominis ante oculos Renati Regis interfecere, qui cum triremibus aliquot bene armatis aderat, recuperandæ urbis causa, quæ jam à Gallis defecerat. Mortuo itaque Francisco Sfortia Mediolanensium Duce, Cardinales statim Paulus ad se vocat, quid esset agendum consulit. Censuere omnes mittendas esse literas & nuncios ad Principes Italiæ, ad populos, qui eos adhortarentur nil novi moliri, sed pacem ante initam servare: maxime vero tam iniquo tempore quo à Turco communi Christianorum hoste vexaremur. Præterea vero Episcopum Conchensem Mediolanum mittit oratum populū illum, ut nil antiquius fide putaret, quam Galeatio Francisci filio præstiterat. Aberat tum Galeatius jussu Patris in Galliam cum exercitu missus, dum Rex Alovissus cum Principibus regni dicto suo haudquaquam obtemperantibus bellum gerit. Ex fœdere enim dum Genuam in feudum accipit præsidia Rege Franciscus subministrabat. Requirebat & hoc affinitas inter eos contracta, cum Galleam Regina ac Ducis Sabaudix sororem in uxorem accepisset. Qui cognita patris morte relicto bello, quod regio nomine contra Burgundix Ducem inchoaverat, Lugduno abiens, ac cum paucis permutata veste in patriam rediens, ditione paterna auxilio matris quæ populos in fide continuerat, sine ulla contentione potitur.

Paulus vero compositis hoc modo Italiae rebus, cum intelligeret militiam Rhodiorum militum ob inopiam ad nihilum redigi, eorum Magistrum ac Primates religionis ad se vocat corrigendi erroris causa, qui post frequentes conventus apud sanctum Petrum habitos tædio animi & senio confectus moritur, sepeliturque in Basilica sancti Petri non longe à sacello sancti Andreæ: in cujus locum Carolus Ursinus suffectus, Rhodum ad tuendam insulam propere mittitur. Interim vero cum Paulo nunciatum esset in Poli oppido in Aequicolis posito multos hæreticos inesse, Dominum loci cum viris octo & fœminis sex comprehensos, & ad se perductos cognito hominum errore ignominia notavit, & quidem gravissima, eos potissimum qui pertinaciores fuere. Nam mitius cum his est actum, qui errorem confessi veniam petiere. Erant enim ejus sectæ, quam à perversa mente opinionis esse dicimus, quod dicerent nullum verum Christi vicarium esse eorum qui post Petrum fuere, nisi qui paupertatem Christi imitati sunt. Aucto deinde Cardinalium numero: ad X. enim eodem tempore creavit, quorum de numero hi fuere: Franciscus Savonensis ordinis Minorum Generalis, M. Barbo Præsul Vicentinus, cujus opera & consilio magnis in rebus semper est usus, Oliverius Archiepiscopus Neapolitanus, A. Episcopus Aquilanus, Theodorus Monferratus: reliqui partim Galli, partim Ungari & Angli sunt habiti. Senatu itaque in hunc modum aucto, ad componendam Italiae pacem totus convertitur: Nam cum Florentini quidam à factione Petri Medices ci-

vili discordia pulsi, ut Detesalvus Neronius & Angelus Acciojulus, ac Nicolaus Sudorinus Bartholomæum Bergomatem concitassent, qui magnam vim equitum ac peditum habebat, ut in Hetruriam cum exercitu movens; se ac extorres omnes in patriam reduceret, adjuvantibus etiam Venetis, occulte tamen, primo quidem impetu posse & velle subvertere totam Italiam visus est. Verum cum in Flamminia Galeatium Ducem Mediolanensem obvium habuisset cum Regis ac Florentini populi copiis, habenas inhibuit, & cunctando potius quam pugnando vincere anxius est. Pugnatum est tamen semel atque acriter comitis Vrbinatis auspiciis in agro Bononiensi ad Ricardinam, id ei loco nomen est, dum castrametatur. Quo quidem tempore de Bergomate actum certe erat, si tum Galeatius affuisset, qui Florentiam componendæ rei bellicæ causa profectus paulo antè fuerat. Ferunt qui tanto prælio interfuere, nusquam ætate nostra majore contentione certatum esse: nec prælium antea fuisse, in quo plures desiderati fuerint: tum autem Veneti sibi potius quam homini caventes, cohortibus aliquot & turmis ei in auxilium missis, pacem enixius quærere, ejus conficiendæ arbitrium omne in Pontificem deferentes. Qui rei suæ quoque admodum timens, si victoria ad Regem & Ducem recideret, ut pax conficeretur instabat. Erat enim opinio quorundam hominum non vulgarium, Bartholomæum connivente Pontifice Padum trajecisse, quo mutato Florentinorum statu, inferre bellum Ferdinando Regi commodius posset, cui ita infensus erat, ut accire contra

tra eum novos quoque in Italiam hostes cogitaverit. Vocatis itaque ad se omnium Principum Legatis, pacem his rationibus composuit, ut utraque pars quæ bello ceperat redderet: utque Bartholomæus copias suas in Cisalpinam Galliam reduceret: servareturque pax illa, quæ antea inter Franciscum Sfortiam & Venetos apud Laudam Pompejanam composita fuerat. In una re tantum addubitatum est, excludereturne à pace Italiæ Sabaudia Dux, vel Philippus frater, qui eo anno Venetorum stipendiis militaverat, provinciam Galeatii bello vexaverat. Petebant Veneti ut inter foederatos is quoque censeretur. Negabat id fieri posse Galeatius, cum diceret eum se nunquam pro amico & socio habiturum, quem Rex Franciæ hostem haberet. Verum tantum valuit Paulus blanditiis & pollicitationibus, ut Legatum Galeatii contra Principis sui decretum in sententiam sui ipsius traxerit. Hanc ob rem iratus Galeatius, & Laurentium Pisauriensem Legatum suum exilio multavit, & Sabaudienfes ita bello vexavit, ut eos pacem exposcere coegerit: quæ quidem ex arbitrio Regis Franciæ postea composita est, intervenientibus & Reginae & uxoris Galeatii precibus, quæ Ducis Sabaudiae sorores sunt. Compositis autem hoc modo rebus, Paulus ad ocium conversus, populo Romano ad imitationem veterum ludos quam magnificentissimos & epulum lautissimum instituit, procurante eam rem Vianesio Bononiensi Pontificis vicecamerario. Ludi autem erant pallia octo, quæ cursu certantibus in Carnisprivio proponebantur singulis diebus. Currebant senes, adolescentes, juvenes, Iudæi, ac seorsum
 pastil-

pastillis primo quidem pleni, quo tardiores in cursu essent. Currebant & equi, equæ, asini, bubali tanta cum omnium voluptate, ut omnes præ risu pedibus stare vix possent. Cursus autem & stadium erat ab arcu Domiciani usque ad ædes sancti Marci, unde Pontifex ipse solidam voluptatem percipiebat. Ac etiam in pueros cœno oblitos post cursum munificentia usus, ut singulis carlenum (nummi argentei id genus est) condonaret. Sed ecce in tam publica omnium lætitia subitus terror Paulum occupat. Nunciatur ei quosdã adolescentes duce Calimacho in eum conspirasse, cui præ timore vix respiranti, nescio quo fato novus etiam terror additur. Advolat enim quidam cognomento Philosophus homo facinorosus & exul, qui vitam primo & reditum in patriam deprecatus nunciat, ac falso quidem, Lucam Totium Romanum civem Neapoli exulantem, cum multis exilibus in nemoribus Veliterninis à se visum, ac paulo post affuturum. Timere Paulus ac magis trepidare tum cœpit, veritus ne domi & foris opprimeretur. Capiuntur permulti in urbe, tum ex Aulicis, tum ex Romanis. Augebat hominis timorem Vianesius. Augebant & alii ejus familiares, qui ex tanta perturbatione aditum ad majorem dignitatem & huberiores fortunam sibi quærebant. Irrumpebant cujusvis domum sine discrimine. Trahebant in carcerem quos suspectos conjurationis habuissent. Et ne ego tantæ calamitatis expertus essem, domum ubi habitabam multis satellitibus noctu circumdant, fractis foribus ac fenestris vi irrumpunt: Demetrium Lucensem familiarem meum comprehendunt; à quo ubi scivere me

apud

apud Cardinalem Mantuanum cœnare, statim accurrunt, & me in cubilo hominis captum ad Paulum confestim trahunt. Qui ubi me vidit, ita inquit duce Calimacho in nos conjurabas? Tum ego fretus innocentia mea ita constanti animo respondi, ut nullum conscientiaë signum in me deprehendi posset. Instabat ille discinctus & pallidus: & nisi verum faterer, nunc tormenta mihi, nunc mortem proponebat. Tum ego cum viderem omnia armis & tumultu circumsonare, veritus ne quid gravius ob formidinem & iram in nos consuleretur, rationes attuli, quam ob rem crederem Calimachum nil aliquid tale unquam moliturum, nedum meditatam fuisse, quod consilio, lingua, manu, sollicitudine, opibus, copiis, clientelis, armis pecuniis, oculis postremo careret. Cæculus enim erat & P. Lentulo somniculosior, ac L. Crasso ob adipem tardior. Omitto quod nec civis quidem Romanus erat, qui patriam liberaret, nec Præsul qui pontificatum sibi Paulo interempto defumeret. Quid poterat Calimachus? Quid auderet? Erat ne lingua & manu promptus? Habebatne ad tantam rem conficiendam certos homines delectos & descriptos, quorum opera uteretur? nisi forte vellent Glaucum & Petreium fugæ suæ comites, alteros Gabinios ac Statilios esse. Tum Paulus ad Vianesum conversus, hic inquit (me torvis oculis aspiciens) tormento cogendus est verum fateri: nam conjurandi artem optime novit. Vtinam consideratius mecum egisset Paulus: non enim me statim tormento subjecisset. Nam cum verum conjectura quæritur, nec de facto constat, in conjuratione potissimum, & quæ

ante susceptum negocium, & post sint gesta quaeritur. Consideratur vita conjurantis, considerantur mores, ambitio, cupiditas tum facultatum, tum honorum: & si quid antea dictum, scriptum, aut factum sit, quod eo tendat. Horum nihil consideravit Paulus, in carcerem nos conijcit. Verum cum admoneretur ab his qui bene sentiebant, quibusque exploratum erat Lucam Totium nusquam pedem Neapoli movisse, ne tantum tumultum cum suo discrimine concitaret, revocat edictum tertio die quo praemia illis proponebat, qui Lucam reum majestatis vel vivum vel mortuum in potestatem suam redegerint: non tamen Quadratos fratres, quos ob eam suspicionem ceperat & torserat, dimisit. Subesse aliquam latentem causam videri volebat, ne levitatis argueretur. Liberatus hoc metu Paulus, ad nos statim animum adiicit. Mittit in arcem Hadriani Vianesium cum Iohanne Francisco Clugiensi Sanga & satellite, qui nos quosvis genere tormentorum adigat, ea etiam fateri quae nusquam sciebamus. Torquentur prima & sequenti die multi: quorum pars magna praedolore in ipsis cruciatibus concidit. Bovem Phalaridis sepulchrum Hadriani tum putasses, adeo resonabat fornix ille concavus vocibus miserorum adolescentum. Torquebatur Lucidus homo omnium innocentissimus. Torquebatur Marsus Demetrius, Augustinus Campanus optimus adolescens, & unicum seculi nostri decus, si ingenium & literaturam inspicias: quibus cruciatibus & dolore animi mortuum postea crediderim. Fessi tortores, non tamen satiati. Nam ad viginti fere eo biduo quaestioni subjecerant: me

quoque ad pœnam vocant. Accingunt se operi carnifices , parantur tormenta , spoliator , lacerator , trucidator tanquam crassator & latro. Sedet Vianesius tanquam alter Minos stratis tapetibus , ac si in nuptiis esset, vel potius in cœna Atrei & Tantali, homo inquam sacris initiatus, & quæ sacri canones ventant de laicis quæstionem habere : ne si mors subsequatur , quod in tormentis interdum accidere solet , irregularis (ut eorum verbo utar) & impius habeatur. Neque hoc quidem contentus, dum penderem miser in ipsis cruciatibus monilia Sangæ Clugiensis attrectans , hominem rogabat , à qua puella donum amoris habuisset. De amoribus locutus , ad me conversus instabat , ut feriem conjurationis , vel fabulæ potius à Calimacho confictæ explicarem , diceremque quid causæ esset, cur Pomponius qui tum Venetiis erat, ad me scribens, patrem sanctissimum in suis literis appellaret, te inquit Pontificem creaverant conjurati omnes ? Flagitat item dederim ne literas, Pomponio ad Imperatorem , aut ad aliquem Christianum Principem suscitandi schismatis , aut concilii causa. Respondeo me nunquam consiliorum Calimachi participem fuisse , quippe cum inter nos similitas esset haud parva. Nescire item cur Pomponius me patrem sanctissimum appellaret , scitutum ab eo : nam paulo post vincitum affuturum dicebat. De pontificatu vero non esse cur solliciti essent , quod vita privata semper contentus fuisset. Ad Imperatorem vero me nunquam literas misisse , nec Pomponii opera in re usum esse , id etiam ab eo scitutum. Tandem vero delinitus aliquantulum tot meis cruciatibus,

tibus , non tamen fatiatus , deponi me jubet , vesperi majores subiturum. Deferor in cubiculum semimortuus , nec ita multo post revocor à quæstoribus bene potis & pransis. aderat & Laurentius Archiepiscopus Spaiatrensis. Petunt quid mihi colloquii fuerit cum Sigismundo Malatesta , qui tum in urbe erat. De literis inquam , de armis , de præstantibus ingeniis , tum veterum , tum nostrorum hominum loquebamur , deque his rebus , quæ in hominum colloquia cadere possunt. Minari tum Viancius , ac majores cruciatus proponere , nisi verum faterer. Rediturum se die sequenti , meditarer interim ubi essem , & quibus cum mihi esset agendum. Reducor iterum ad cubile , ubi tantus me repente dolor invasit , ut vitam cum morte cuperem commutare , recrudescens doloribus ob refrigerata membra , quassa vehementer ac læsa. Recreabat me tamen non parum Angeli Bufali Romani equitis humanitas , quem anno ante Paulus in carcerem conjecerat , ob interfectum à Marcello filio Franciscum Capocium. Id enim factum Angeli suasu Paulus dicebat. Angelus itaque ac Franciscus nepos , quibus cum in eodem cubiculo divertebam , quo minus doloribus & inedia morerer , suis manibus & medelas & cibum mihi afferebant. Post biduum vero Christophorus Veronensis Pauli Medicus ad me veniens , bono inquit animo te esse jubet Paulus , ac de se bene sperare , brevi que liberum futurum. Sciscitor quando id fore speraret? Respondet homo liber audientibus omnibus qui tum aderant , non ita cito fieri posse , ne levitatis & sævitix argueretur Pontifex , quod illos quos

tanto tumultu concitato cepisset ac torfisset, statim veluti innoxios dimitteret. Neque hoc quidem contentus Paulus, quos paulo antè conjurationis & majestatis accersierat, eosdem mutata sententia ob divulgatam fabulam hæreseos accusat. Trahitur ad urbem Pomponius Venetiis captus, per totam Italiam tanquam alter Jugurtha ducitur in judicium Pomponius, vir simplicis ingenii, neque conjurationis, neque alicujus sceleris conscius. Rogatus cur nomina adolescentibus immutaret. Ut homo liber erat, quid ad vos inquit & Paulum, si mihi Feniculi nomen indo? modo id sine dolo & fraude fiat. Amore nanque vetustatis antiquorum præclara nomina repetebat, quasi quædam calcæria, quæ nostram juventutem æmulatione ad virtutem incitarent. Trahitur & Lucillus ad urbem tanquam reus majestatis, qui in Sabinis tetricam illam vitam ducebat, quod ad Campanum scribens, quæ literæ postea deprehensæ sunt: Heliogabali cujusdam amores reprehendebat, ita occulte tamen, ut nisi à conscio dignosci res ipsa non posset. Vianesius autem diligens pastor ad nos cum tormentis sæpius rediens, torto etiam Petreio Calimachi comite in fuga comprehenso, ac nihil confessio, quod diceret ebriosam illam Calimachi collocationem nullius momenti existimandam fuisse, omnia oculis collustrans, ne refractis parietibus tanquam Dædali ex alta arce volarem, carcerem subterraneum meditatur, ac fabris statim locat: eoque conjicit Franciscum Anguillaram Gattalusium, Franciscum Alvianum, Iacobum Ptolemæum quadriennio antè molestia carceris maceratos. De liberta-

bertate nostra interim nullum verbum fiebat. Erat tunc Imperator in urbe: voti enim gratia venerat cum magno comitatu, quem Paulus magna cum impensa honorificentissime suscepit, expensis decem & octo millibus nummum aureorum. Ambos ex mole Hadriani sub eodem pallio à Laterano redeuntes comitante honorato quoque inspexi. Substitit Paulus in ponte, donec Imperator equites aliquot crearet. Abeunte deinde Imperatore, cum jam metu omni liberatus esset: nam & equitum & peditum suorum magnam partem in urbem vocaverat: veritus nequid tumultus à populo Romano excitaretur, præsente Imperatore decimo mense post captivitatem nostram in arcem veniens, ne tantum tumultus frustra concitasse videretur, multa nobis objicit, sed illud potissimum, quod de immortalitate animorum disputaremus teneremusque opinionem Platonis, quam divus Augustinus Christianæ religioni simillimam esse censet: Merito inquit Aurelius, Cicero Deum inter Philosophos Platonem vocat, qui certe cunctos ingenio & sapientia superavit: hunc mihi delegi quo cum disputarem, qui & de ultimo hominis fine, & de divina natura melius quam cæteri philosophatur. In dubium inquit Paulus disputando Deum vocabatis. Quod quidem omnibus Philosophis & Theologis nostrorum temporum obijci potest, qui & animos & Deum & omnes intelligentias separatas disputandi, ac veri inveniendi causa in dubium plerumque vocant. Præterea vero hæretici sunt, ut ait Augustinus, qui quod prave sapiunt, pertinaciter defendunt: Sanam disciplinam nunquam aspernati sumus, quod

facere consueverunt (ut ait Leo) erroris magistri, qui seorsum ab Ecclesia sentientes hæretici merito, Hieronymo teste, sunt appellati. Rationem vitæ meæ posteaquam sapere per ætatem cœpi usque ad hæc tempora reddere vobis possum. Nullum mihi facinus impingi potest, non furtum, non latrocinium, non sacrilegium, non depeculatus, non parricidium, non rapina, non simonia. Vixi ut Christianum decebat, confessionem & communionem in anno semel præsertim intermisi nunquam. Nil ex ore meo excidit, quod contra symbolum esset, aut hæresim saperet, non sum imitatus Simoniacos, Carpocratianos, Ophytas, Severianos, Alogios, Paulinos, Manichæos, Macedonios, aliamve hæreticorum sectam. Præterea vero Paulus crimini nobis dabat, quod nimium gentilitatis amatores essemus, cum nemo eo hujus rei studiosior esset, quippe qui & statuas veterū undique ex tota urbe conquisitas in suas illas ædes quas sub capitolio extruebat congereret, avectō etiam ex sancta Hagnete beatæ Constantiæ sepulchro, frustra reclamantibus monachis loci, qui postea mortuo Paulo sepulchrum illud porphyreticum à Sixto Pontifice repetiere. Præterea verò nummismata prope infinita ex auro argento æreve sua imagine ægnata sine ullo senatusconsulto in fundamentis ædificiorum suorum more veterum collocabat: veteres potius hac in re quam Petrum, Anacletum & Linum imitatus. Cum vero nostra de re inter Palatinos Episcopos & duos fratres esset aliquanpo disceptatum: quorum alter erat ordinis Francisci, alter Dominici, venerunt fere omnes in hanc

hanc sententiam, nihil esse in nobis quod hæresim saperet. Verum cum Paulus in arcem venisset, excludereturque de industria Franciscus patronus noster veritatis assertor, quo liberius Leonardo loqui liceret, eadem dicit quæ pridie. Rogati sententiam qui tum aderant; & si ad nutum Pontificis aliqua ex parte loquebantur, nostram tamen causam leviolem faciebant, ac Pontificem mitiorē reddere conabantur. Solus autem inter omnes Lælius de Valle Rōanus civis & advocatus consistorialis nostram causā libere tutatus est. Confutat omnia quæ à Leonardo dicta erant: quæque partim affirmaverat alter advocatus Andreas sanctæ crucis. Fit autem interdendum de Academia mentio. Inclamat tum M. Barbus sancti Marci Cardinalis, nos non Academicos esse, sed fœdatores Academiae. Quid turpitudinis autem à nobis in Academiam prodierit certe non video, cum nec fures, nec latrones, nec incendiarii, nec decoctores essemus. Veteres Academicos sequebamur, novos contemnescentes qui in rebus ipsis nil certi ponebant. Paulus tamen hæreticos eos pronuntiavit, qui nomen Academiae vel serio, vel joco deinceps commemorarent. Iusta est hæc ignominia Platoni, ipse se tueatur. Volebat Paulus rebus in omnibus videri acutus & doctus: volebat item videri facetus, deridebat fere omnes contemnebatque. Interrogat tum Pomponium hominem irridens, quod ei à teneris annis nomen imposuerant parentes. Respondet Pomponius se binominem fuisse. Confusus novitate rei Paulus substitit amplius de nomine quærere. Ad me autem conversus, in omnem contumeliam prorupit,

omitto quod mihi conjurationem, hæresim, majestatis crimen objiceret, quæ omnia jam purgata erant: obiiciebat etiam ingratitude, quod in me licet ingratum officiosus fuisset, si spoliare homines emptione sua incognita causa, si carcere, si tormentis, si ignominia, si calumnia afficere beneficium est, certe erga me beneficus & liberalis dici potest Paulus, & ego ingratus: qui tantorum maleficiorum immemor ab urbe non discesserim, suis mandatis obtemperans, suis pollicitationibus totiens frustratus. Abijt inde minabundus, & ob iram quam tum conceperat nos usque ad integrum annum retinuit. ita eum credo jurasse, quando nos cepit & in carcerem conjecit, noluit perjurus videri. Dimissos tandem in ædibus suis viginti diebus ita nos retinet, ut efferre pedem domo non liceret. Ungari deinde per Vaticanum sinit. Fatigatus postremo Cardinalium precibus liberus tandem nos facit. Vocor non ita multo post literis à Lodovico Gonzaga Principe Mantuano ad balnea Petriolana valetudinis causa, quam in carcere dextro humero debilitatus contraxeram. Eò ut proficiscerer primo vetuit Paulus, quod diceret se brevi rei meæ bene consulturum. Eo tamen ac redeo, spondente reditum meum Bessarione Cardinali Niceno viro præstantis ingenii & singularis literaturæ. Fidem meam commendat Paulus, ac crebro jactat optimam ejus erga me voluntatem. Post discessum Borsii Estensis, quem ad urbem cum magno equitatu venientem magnificentissime & laute susceperat, Ducemque Ferrariæ creaverat, me brevi visurum quo in me animo esset. Idque etiam Oratoribus

tum Venetorum, tum Ducis Mediolanensis, qui me ei commendaverant, sæpe pollicitus fuerat. Biennio hac spe ductus vel frustratus, potius ire Bononiam institueram cum Cardinali Mantuano ejusdem civitatis Legato. Quo minus id facerem vetat Paulus: dicitque (ita erat urbanus & factus) me satis sapere, & facultatibus potius quam literatura indigere. Sed ecce dum expecto, ut mei tandem tot calamitatibus, tot malis circumventi misereatur, Pontifex ipse apoplexia moritur secunda hora noctis, solus in cubiculo nemine vidente, cum eo die lætus etiam Consistorium habuisset, Pontificatus sui anno sexto, mense decimo, quinto calendas Augusti. MCCCCLXXI. Fuit autem in homine quantum ad corpus pertinet, majestas Pontifice digna. Erat enim magni ac vasti corporis, adeo ut dum ad rem Divinam proficisceretur solus emineret. Circa cultum corporis & si morosus non erat, nequaquam tamen negligens habebatur. Fuere etiam qui dicerent eum dum in publicum prodiret, faciem sibi fucis concinnare. De apparatu Pontificio non est cur ambigas, majores ab hoc uno superatos regno præsertim, sive mitram velis appellare, in quam multas opes contulit, coëmptis undique ac magnis pretiis adamantibus, sapphiris, smaragdis, chrysolithis, jaspidibus, unionibus & quicquid gemmarum in pretio est, quibus ornatus tanquam alter Aaron in publicum forma humana augustiore prodibat. Inspici tum ab omnibus volebat & admirari. Hanc ob rem nonnunquam peregrinos in urbe retinuit, intermissa ostendendi sudarii consuetudine, quo à pluribus eodem tempore cerneretur.

Præterea vero ne solus differre à cæteris videretur, publico decreto mandavit proposita pœna, ne quispiam bireta coccinea (ita appellant capitis tegmen) præter Cardinales ferret: quibus etiam primo Pontificatus sui anno pannum ejusdem coloris dono dedit, quo equos vel mulas sternerent dum equitant. Voluit præterea in decretum referre, ut galeri Cardinalium ex serico coccineo fierent: sed id quo minus decerneretur vetuere illi, qui bene sentientes diminuendam esse Ecclesiæ pompam, non augendam cum detrimento Christianæ religionis prædicabant. Ante Pontificatum vero prædicare solebat, si fors unquam ei contigisset, singulis Cardinalibus singula castella se donaturum, quo vitandi æstus urbani causa secedere percommode possent. Sed Pontificatum adeptus, nil minus cogitavit, Pontificatus tamen majestatem tum autoritate tum armis augere conatus est. Nam Tricaricensem Episcopum in Gallias misit, qui cognita Leodiensium & Ducis Burgundiæ contentione eos ad concordiam revocaret, sublato interdieto quo Leodienses notati erant, ob pulsum injuria Episcopum suum. Verum dum Tricaricensis hæc quam accurate agit, ut id ad solum Pontificem pertinere ostenderet, à Leodiensibus cum eorum Episcopo capitur. Hanc ob rem Dux Burgundiæ inita pace cum Lodovico Franciæ Rege (tum enim bellum inter se gerebant) adjuvante ipso Rege Leodienses gravissimis cædibus persecutus, eorum urbem tandem evertit, & captos Episcopos liberavit. Præterea vero Paulus cognita Regis Boëmiae perfidia in hominem Laurentio Roverella Episcopo Ferrariensi

riensi Legato ita Ungaros & Germanos concitavit, ut brevi & stirpem Georgii funditus sustulerit: & nomen hæreticorum fuerit deleturus, ni Poloni id regnum ad se pertinere dicentes Matthiam Ungariæ Regem tenuissent bello laceffitum, quo minus regno Boëmiæ potiretur. Duo tamen bella & quidem parva in Italia suscepit, quæ nulla re prius repetita bello, sed insidiis primo inchoata, postea deseruit. Cum igitur Tolphæ veteris Dominos insidiis primo, mox armis: cum id non cessisset, Duce Vianefio aggressus esset, obsideretque locum & oppugnaret, supervenientibus regiis copiis, quæ à bello quod in Flamminia contra Bartholomæum Bergomatem gestum esse diximus, quo in exercitu Ursini militabant, repente effusa fuga obsidionem deserit, cum amplius sexaginta millibus passuum hostes abessent. Atque ita Tolpham post longam contentionem, qua etiam Ursinos sibi inimicos ac prope hostes fecerat, decem & septem millibus nummum auri emit, familiæ Ursinæ potentiam veritus, quæ Dominis loci affinitate conjuncta erat. Iisdem quoque artibus Robertum Malatestam Sigismundi mortui filium aggressus, cum etiam dolo suburbium Ariminense cepisset, urbemque aliquandiu oppugnasset, Laurentio Spalatrensi Archiepiscopo tantum negotium procurante, superveniente postea Federico Comite Urbinate cum Regio ac Florentini populi exercitu, & obsidionem relinquere coactus est, & fuso turpiter ac fugato ejus exercitu, pacem turpi etiam conditione initam non renuit. Affirmat Laurentius potiundi Arimini, opportunitatem amissam esse,

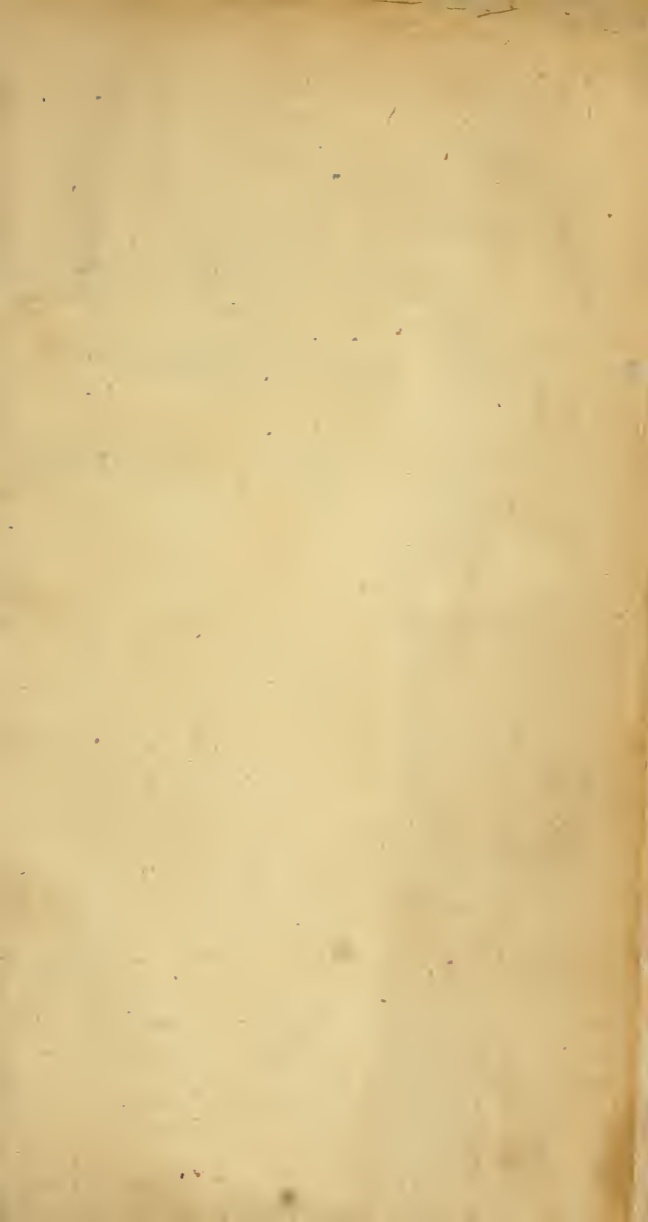
dum avare nimium stipendia militibus persolvit: dumque ignoratione rerum & tarditate ingenii rem ipsam quæ momento temporis colligitur in bello potissimum in longum ducit. Natura enim in rebus agendis ita præposterus Paulus erat, ut nisi fatigatus rem quantumvis claram & apertam inchoaret, aut inchoatam perficeret. Quanquam ipse jactare solebat, ut sibi in multis usui fuisset, cum in pluribus (si verum fateri volumus) sibi ac Romanæ Ecclesiæ id admodum nocuisset. In colligendis autem pecuniis ita diligens fuit, ut fere semper beneficia & Episcopatus his committeret, qui officium aliquod venale haberent, unde elici munus posset. Omnia enim officia suo tempore venalia erant. quam ob rem factum est, ut qui Episcopatum aut beneficium vellet, officium aliquod emeret, quo lenocinio quod vellet consequeretur, superatis competitoribus omnibus doctrina & probitate vitæ quovis magistratu & honore dignis. Præterea vero cum Episcopatus vacaret, quo plures annatæ eodem tempore solverentur, digniores (ut ipse prædicabat) ad hiberniores Episcopatus movens, magnam pecuniarum vim undique colligebat. Redimendarum quoque pensionum usum non improbavit. His autem pecuniis interdum etiam ad liberalitatem utebatur. Nam & Cardinales pauperes maxime & Episcopos & Principes ac Nobiles domo extorres, virgines, viduas, ægrotos frequenter juvabat. Curavit item ut Romæ annona cæteraque ad victum pertinentia vilius quam antea venderentur. Aedificavit etiam splendide ac magnifice tum apud sanctum Marcum, tum vero in Vaticano, quod

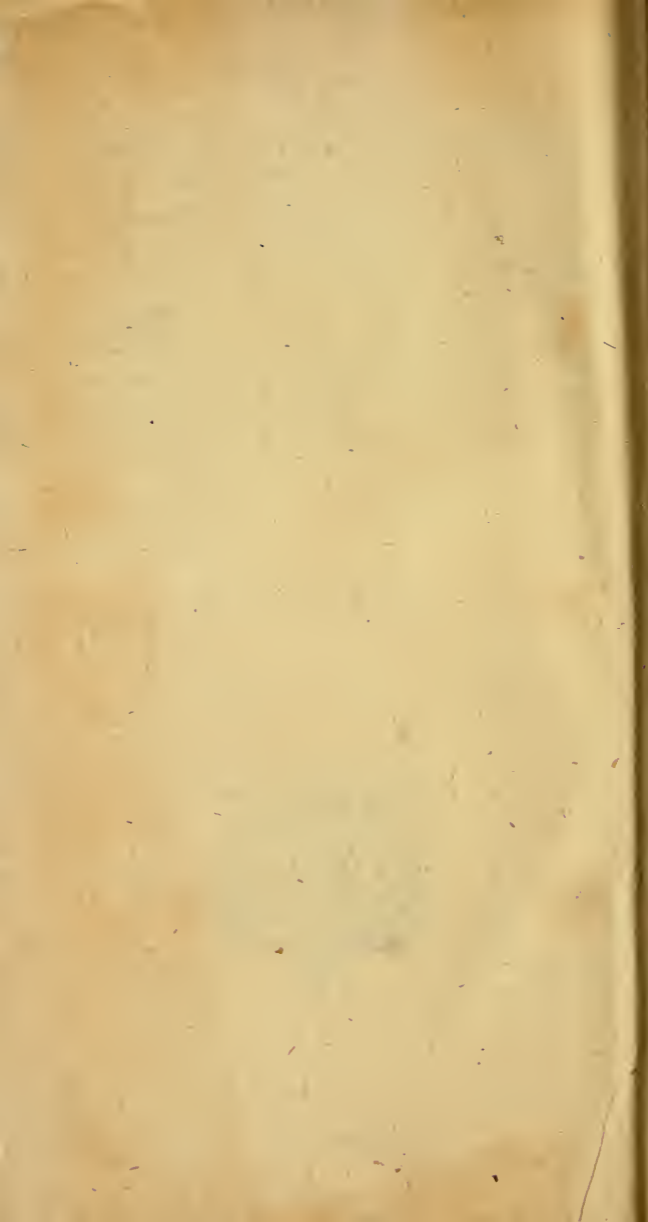
quod ad munificentiam pertinet. Venationem quoque miro apparatu edidit Duci Ferrariensi in campo Merulæ. Huic autem præfuit ejus ex sorore nepos S. Lucie Cardinalis, quem unà cum Baptista Zeno altero nepote Cardinales ante creaverat. Adire hominem die dormientem, ac noctu vigilantem, attrectantemque gemmas & margaritas difficile erat, nec nisi post multas vigilias: quod si tibi patuissent fores, audire hominem non audiri ab homine necesse erat, adeo copiosus in dicendo habebatur. Morosus erat & difficilis, tum domesticis, tum externis: & sæpe quod promiserat mutata sententia invertebat. Volebat videri astutus rebus in omnibus: hanc ob rem perplexe nimium interdum loquebatur. Quare amicitias Principum ac populorum non diu servavit, quod variarum partium haberetur. Varia ciborum genera sibi apponi volebat: & pejora quæque semper degustabat. Clamabat interdum, nisi quæ expetebat ex sententia ei apposita fuissent; Bibacissimus quidem erat, sed vina admodum parva & diluta bibebat. Peponum esu, cancerorum, pastillorum, piscium, succidie admodum delectabatur. Quibus ex rebus ortam crediderim apoplexiam illam, qua è vita sublatus est. Nam duos pepones & quidem prægrandes comederat eodiem, quo sequenti nocte mortuus est. Iustus tamen est habitus & clemens. Plerosque autem latrones pœna carceris ad sanitatem redigere conatus est: fures, parricidas, perfidos, perjuros. Humanitatis autem studia ita oderat & contemnebat, ut ejus studiosos uno nomine hæreticos appellaret. Hanc ob rem Romanos adhortabatur, ne filios

794 PLATINA DE VITIS PONTIFICUM.
lios diutius in studiis literarum versari paterentur,
fatis esse si legere & scribere didicissent. Durus
interdum & inexorabilis si quid ab eo peteres ha-
bebatur : neque hoc contentus , convitia & probra
in te conjiciebat : plura tamen præstabat quam
vultu facturum præ se ferret. Vno tamen postre-
mo laudari potest , quod domi monstra non alue-
rit , quodque domesticos suos & familiaris in offi-
cio continuerit , ne ob fastum & insolentiam po-
pulo Romano & Aulicis stomachum facerent.

F I N I S.

please to give it him

My father Mr

of London

Wentworth

Junia

the earth.

L. LVII.

*the malice of his enemies, the flatterers of
crety and openly sought his destruction,
aleth to GODS iudgement, shewing that
when they see the punishment of the wic-
GOD.*

Psalme

3 For I

Strong

Not fe

That th

They ru

4 Prepar

Arise the

And then

